Sven Wimnell 23 maj 2021:
Något av det senaste och debattartiklar
6 - 22 maj 2021. Utrikes och inrikes artiklar
13 - 20 maj 2021.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy27.pdf

Sven Wimnell 23 maj 2021:
Något av det senaste och debattartiklar
6 - 22 maj 2021. Utrikes och inrikes artiklar
13 - 20 maj 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy27.pdf

Sida Innehåll

4 **Kapitel 1 : Något av det senaste inom utrikes och inrikes förhållanden**

5 Utrikes förhållanden
6 Vadå 'behöver dator' – jag har ju köpt Internetpaketet!
11 Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna. förbättra världen ?

13 Internt tryck får Biden att skärpa tonen mot Israel.
§5 Så blev Hamas räddningen för Netanyahu.
18 Israelisk ockupation av Gaza ej uteslutet.
19 Därför frågar ingen vad EU tycker om Mellanöstern.
21 Konflikten rättfärdigar aldrig rasism mot judar.
22 Därför har S svängt om Israel genom åren.
25 De unga i Gaza har inget jobb, ingen framtid.
28 Ja till eldupphör – men hårda krav försvårar samtal om hållbart lugn.
30 Status quo är inget framsteg.
32 Drömmen om ett eget land har blivit än mer avlägsen,
35 Gazaborna känner inte igen sina kvarter.

37 Enorma förändringar krävs för att klara klimatmålen.
40 Klimatmålen kräver att elnätet byggs ut snabbare.

45 **Inrikes förhållanden**
46 Därför bör människan inte sträva efter att bli 150 år gammal.
51 Fem förslag för att minska psykisk ohälsa hos unga.
56 Det kollektiva skuldbeläggandet av männen blir kontraproduktivt.
59 Fånga upp de trevande våldsoffren.

60 Partiprofiler rustar för ny strid om SD-samarbete.
62 Ledare: Det är inte bara Annie Lööf som måste välja.
64 M-ledaren: Invandring måste gagna Sverige.

69 Låt ny myndighet ansvara för alla välfärdsutbetalningar.
74 Människors religioner ändras.
74 Kristdemokraterna har samarbete ned de andra partierna bl a Sverigedemokraterna som inte är lämpliga för Sverige.

75 Välfärdspolitik i hushållen
77 Vänsterpartiets budgetmotion.
77 Exempel om pensionär med fritidshus.
78 Statsminister Stefan Löfven (S) säger nej till en ny fastighetsskatt.

79 Regeringen och alla som sysslar med politik måste förstå, att inkomstskattesystemen 1970 och 1990 inte är efter skatteförmåga utan är kompromisser där tonvikten ligger på den vertikala fördelningen.

80 2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.
81 Kompensation vid de lägsta inkomsterna för alltför höga inkomstskatter till följd av låga grundavdrag.
82 Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar.
83 Befolkningsstorlek per kommun,
84 Sammanfattning.

85 **Kapitel 2: Debattartiklar i DN 16 - 22 maj 2021.**

119 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 13 -2 0 maj 2021**

120 **Samhällsplaneringens problem**

121 **Utrikes DN-artiklar om USA 13 -20 maj 2021**

178 **Utrikes DN-artiklar utom USA 13 -20 maj 2021**

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Kapitel 1 : Något av det senaste inom utrikes och inrikes förhållanden

Utrikes förhållanden

21 ”Vadå ’behöver dator’ – jag har ju köpt Internetpaketet!”

I morgon, lördag, firar DN 25 år på nätet. På natten den 22 maj 1996 tändes det som då hette DNet upp och fick sina allra första läsare. Över huvud taget var 1996 året då den nya, stora märkligheten internet blev en angelägenhet för många. DN:s *Kristofer Ahlström* tecknar bilden av hur nätet började förändra Sverige för precis ett kvartssekel sedan.

Dagarna efter julhelgen 1996 ringer flera förvirrade människor till Måns Jonasson. De frågar hur de ska komma ut på internet – de har ju köpt den här lådan, men hur ska de göra nu? Och vadå ”behöver dator”, de har ju köpt ett internetpaket, räcker inte det?

– Vi hade bråda dagar, minns jag. Många som hade fått ett internetpaket i julklapp visste inte riktigt vad internet var, men de var nyfikna. En del blev besvikna för att de inte fick ut vad de hoppats på; löftet om internet var så mycket större än vad det levererade för många, säger Jonasson.

Då jobbade han för internetleverantören Algonet och fick uppleva många svenskars första närkontakt med *world wide web*. 1996 hade internetpaketet – i vilket ingick ett modem, ett abonnemang, ett gäng mejladresser och en egen hemsidesadress – utsetts till årets julklapp och upptäckarlustan översteg kunskapen hos många personer (till exempel att man behöver en dator för att surfa på nätet).

På ett inslag i Aktuellt inför julhelgen det året varnar nyhetsreportern för att det kan vara tekniskt krångligt att komma ut på internet – och kundtjänsten stänger redan klockan två!

I dag har Måns Jonasson den respektingivande titeln internetexpert på Internetstiftelsen, en allmännyttig

organisation som sköter den tekniska driften av .se och nu-domänerna.

Han berättar att 1996 är ett betydande år i svensk internethistoria, genomsyrat av en stark pionjäranda: det här året grundas till exempel annonssajten Blocket, och med Stajlplejs (senare mer känt som Lunarstorm) startas ett av världens första communities och blir en föregångare till Facebook. Dessutom satsar statliga Posten i en av de mest kostsamma svenska it-investeringarna någonsin 900 miljoner kronor på Torget, en portalsajt där man kan ha en hemsida, diskutera på forum och chatta med kändisar som skådespelaren Sif Ruud.

Samma månad, i maj 1996, lanseras också Dagens Nyheter på internet för första gången – inte som det dn.se man känner igen i dag, utan med namnet DNet. Den förberedande artikeln skrivs av Stefan Lisinski, som förkunnar: ”I morgon anländer tidningen inte med en duns i brevlådan, utan snarare med ett klick på musen.”

Det digitala innehållet är till en början sparsmakat: ”Utöver de snabba nyheterna har DNet också en särskild kvinnosida, dagens bild och presentationer av några av DN:s fotografer.”

Men samtidigt lovar man att stora förändringar är att vänta: ”Det är som att få barn. Helt plötsligt kan den lilla bebisen krypa, gå och prata. Det händer saker hela tiden”, säger Sigge Anderberg, chef för DN:s multimedieredaktion i artikeln.

Anderbergs beskrivning är en passande skildring av hela det svenska digitala landskapet vid den här tiden. 1996 kan sägas vara året då internet får sitt stora genombrott i Sverige. Antalet användare av uppringd tillgång är vid årets början drygt 50 000 abonnenter, men kommer på tolv månader att sexdubblas.

Men som med alla stora tekniska innovationer bemöts nymodigheten inte bara med glädje och utopiska visioner om en gränslös värld. Det ryktas till exempel om att det finns oändliga mängder pornografi på nätet. Utbildningsradion producerar i samma veva ett

folkbildande tv-projekt, ”Internet för skräckslagna”, där programledaren Lasse Hornborg i brun mockaväst över ljus skjorta sitter framför en stor oljemålning av sjöfåglar och pedagogiskt förklarar vad internet är. I bakgrunden hörs det lugnande ljudet av fiskmåsar för att trösta alla vettskrämda nätsurfare.

Lars Ilshammar är historiker, biträdande riksbibliotekarie vid Kungliga biblioteket och författare till tre böcker om internetkultur, bland annat ”net.wars” med Ola Larsmo (1997). Ilshammar säger att lika mycket som ett löfte framstod internet som ett hot för många, med ett oreglerat medieutbud där vem som helt kunde publicera vad som helst.

– Som historiker tycker jag det är intressant, det finns ett mönster att spåra till 1800-talet där alla nya kommunikationsformer omges av drömmar och visioner, men också en skräck för att det ska störta kulturen och samhället i fördärvet. Det var så med radion, som hotade förföra ungdomen med jazzmusik, tv:n kallades i sin tur för dumburk, man kan se hur ny teknik polariserar våra föreställningar.

Det ”svenska” internet är dock inte större 1996 än att Skolverket kan ge ut en cd-rom som innehåller hela det svenska internet. Detta så att elever som saknar uppkoppling ändå ska kunna surfa på alla svenska sidor utan att behöva vara online.

Måns Jonasson säger att den typen av initiativ var vanliga på 90-talet.

– Det fanns även papperskataloger med vanliga hemsidesadresser, som en telefonkatalog för internet: ”Här är det som finns på nätet.” Det är också typiskt att väldigt få hemsidor från den tiden är sparade. Det här var en experimentverkstad, man planerade inte att spara för eftervärlden. Tänk dig att alla papperstidningar hade slängts dagen efter utan att arkiveras – så resonerade man om nätet då.

Mycket riktigt saknas bilder av hur DNet såg ut vid starten, den tidigaste sparade DN-sidan i det digitala nätarkivet Way Back Machine visar en grafiksnål sida med en kulturartikel som avslöjar dåvarande

presidenten Bill Clintons musiksmak (facit: ”snäll rock och smörlåtar”).

Medielandskapet vid den här tiden är i stor förändring, men inte enbart på grund av internet, säger Lars Ilshammar.

– Vi hade även den allmänna avregleringen av traditionellt styrda medier: vi fick fler tv-kanaler, det kom gratistidningar; den gamla efterkrigstidens stela medielandskap höll på att lösas upp redan innan – och webben bidrog till det genom att förändra publiceringsbegreppet: sändnings- och pressläggningstider övergick i en ständig uppdatering, säger han och fortsätter:

– Bara ett fåtal artiklar lades ut på nätet på den tiden, och det är en delvis levande diskussion än i dag: Hur mycket ska ligga ute fritt, hur mycket behöver man locka in läsarna med?

Eftersom ljud och rörlig bild – eller bilder över lag – kräver en kapacitet som onlinetekniken saknar på den tiden är många mediekanaler underrepresenterade på nätet: SVT och Sveriges Radio har bara kontaktinformation på sina hemsidor och knappt något redaktionellt innehåll, säger Måns Jonasson. I stället handlar internet som sagt om en folklig revolution av publiceringskonceptet, menar han.

– Det blev självklart att man skulle publicera sig själv på nätet, personliga hemsidor var stort på den tiden. Det uttrycket ersattes så småningom av bloggen och sedan av sociala medier – men ett tag hade alla egna hemsidor där man visade upp sina porslinsdockor eller vad man nu var intresserad av.

Från politiskt håll är Sverige tidigt måna om att bli en framstående it-nation. Carl Bildt liknar internet vid en ny världskontinent och 1997 lanseras hemdatorreformen, där anställda via sin arbetsgivare får köpa hemdator till ett förmånligt pris. Att man behöver dator hemma förklarades just med att kunna använda internet.

– Regering och näringsliv gjorde gemensam sak: man tänkte hela tiden på hur internet skulle gynna Sverige, vi är en liten nation i utkanten av Europa, men om vi kan vara på nätet har vi en konkurrensfördel i stället för att vara så geografiskt avlägsna. De här satsningarna på subventionerat bredband och hemdatorer är en stor anledning att många framgångsrika företag på internet i dag är svenska, säger Jonasson.

Men det finns även andra sätt på vilka Sverige präglat den nutida internetkulturen. I dag är mem – ofta skämtsamma filmer och bilder som sprids på nätet – ett av de starkaste uttryckssätten användare emellan. Även om uppkopplingshastigheter och datorkraft är kraftigt begränsade 1996 och det tidiga internetspråket mest består av bruket av smileys, som vid den tiden ännu skrivs ut med näsor: :-), så kan man hävda att modern memkultur skapas 1996 – och den har en Sverigekoppling.

Då föds nämligen ”den dansande bebisen”, ett spädbarn som i en kort, loopad animationssekvens dansar till tonerna av Björn Skifs och Blue Swedes hitcover ”Hooked on a feeling”. Bebisen blir ett sådant igenkännbart och ofta runtskickat nätfenomen att den får en egen roll i tv-komedin ”Ally McBeal”, där titelpersonen hallucinerar om dansande småbarn.

Från Vansbro till världen – det behövs knappast ett tydligare exempel på hur internet börjar lösa upp gränserna 1996.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna förbättra världen ?

På Sven Wimnells hemsida på Internet, http://wimnell.com, ges en redovisning av ett forskningsarbete med titeln: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som styr världen. Forskningen har med varierande intensitet pågått sedan mitten av 1960-talet.

Hemsidan lades in på Internet våren 1998. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med verksamhetsområden som i första hand ska belysa hur verksamheterna fördelas på de olika områdena. De första åren fylldes de 129 sidorna med sådant, men det visade sig att allt inte kunde läggas in, det skulle bli för mycket. Därför gjordes särskilda bilagor, vanligen i pdf-format, som fick länkar på de 129 sidorna.

De särskilda utredningarna/bilagorna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.
Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

De senaste bilagorna, som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena. förtecknas i kronologisk ordning på hemidan http://wimnell.com med den senaste allra överst.

21 Vådan av att göra sig beroende av den kinesiska diktaturen

Med en travestering av Groucho Marx skulle Apples chefer kunna säga: ”Om Kina inte gillar våra principer, så har vi andra.”

Techjättens Iphone och Macdatorer används av miljarder människor. Medborgerliga fri- och rättigheter och personlig integritet sägs höra till företagets kärnvärden. Samtidigt är kommunistdiktaturen Kina en plattform som inte bara står för ansenliga intäkter. Nästan alla produkter för världsmarknaden tillverkas där.

New York Times publicerade i veckan (18/5) ett stort undersökande reportage om vilka obehagliga kompromisser Apple har underkastat sig, för att inte utsätta sig för regimens vrede. Det gäller särskilt efter att en ny cybersäkerhetslag infördes 2017.

Förut har Apple haft kontroll över alla användares personliga data. Nu har man accepterat att flytta de kinesiska kundernas uppgifter till Kina och servrar som ägs av ett statligt bolag. Därmed har amerikansk lag kringgåtts, och enligt intervjuade experter kan kinesiska myndigheter komma åt allt de vill ha. Storebrors övervakningssystem har berikats med ännu ett vapen.

Dessutom hjälper Apple till med censuren. Appar med information om massakern på Himmelska fridens torg 1989, taiwanesisk självständighet eller kritik mot Kommunistpartiet raderas. Och Apple har egna anställda som filtrerar bort misshagligt material, utan att invänta propåer från Peking. Sedan 2017 har 55 000 appar försvunnit.

Affärsmodellen innebär att ”gifta sig med Kina”, som en av Apples tidigare rådgivare säger till tidningen (vars app självklart inte är tillgänglig i landet).

Frågan hur långt det är rimligt att anpassa sig till en auktoritär regim är inte ny, däremot dimensionerna. Kina är en väldig marknad (och fabrik) som få västerländska bolag vill vara utan.

Ibland har mobiltelefoner och sociala medier använts av demokratirörelser för att samla till protester, som under arabiska våren. Förtryckarstater har jagat dem med samma verktyg. Inte heller svenska företag är immuna mot faran att bli en medbrottsling.

Apple försvarar sig med att Kinas lagar måste följas. Telekomkoncernen Huawei brukar tvärtom låtsas att den inte behöver lyda diktatet om att alla kinesiska företag ska bistå landets underrättelsetjänst.

Sverige har tagit en risk genom att porta Huawei från våra 5G-nät. H&M tog en annan, genom att offentligt oroa sig för tvångsarbete i Xinjiang, och straffades med ”konsumentbojkott”. Dilemman uppstår med nödvändighet i kontakter med den kinesiska enpartistaten. Exemplet Apple visar hur farligt det är att göra sig beroende av despoterna.

Företagen har svårt att hantera Kina rakryggat. Men ingen har sagt att det ska vara lätt att tjäna miljarder.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

20 Internt tryck får Biden att skärpa tonen mot Israel

Joe Biden har av allt att döma inga planer på att mäkla fred i Mellanöstern.
Men han skärper tonen mot Israel för att undvika konflikter i Demokraterna på hemmaplan.

KOMMENTAR

WASHINGTON. USA måste återta ledarskapet i världen, konstaterade presidentkandidaten Joe Biden i en debattartikel i tidskriften Foreign Affairs förra våren.

Med raket- och flygkriget i Israel och Gaza har han ställts inför sin första stora utrikespolitiska kris som president. Och många har undrat vart ledaren i Vita huset har tagit vägen.

Enligt medarbetarna ägnar han sig åt tyst diplomati. Pressekreteraren Jen Psaki betonar att Joe Biden lutar sig mot många decenniers erfarenhet av utrikespolitik.

– Ibland måste diplomati äga rum bakom kulisserna, förklarade Psaki för politiska reportrar ombord på statsflyget Air Force One under tisdagen.

Kort därpå kom ändå en liten viskning från Vita huset. Två källor i administrationen berättar för New York Times att Joe Biden har skärpt tonen gentemot Israels premiärminister Benjamin Netanyahu. I ett samtal i måndags ska presidenten ha gjort klart att han inte kan bortse hur länge som helst från påtryckningarna från det internationella samfundet och den amerikanska kongressen.

På onsdagen kom beskedet att Biden haft ännu ett samtal med Netanyahu - det fjärde på en vecka – och

att han uppmanat Israel att omgående trappa ned våldet.

Det var nödvändigt.

Under sina första fyra månader i Vita huset har den traditionella mittenpolitikern Joe Biden hållit sig väl med vänsterfalangen i Demokraterna. Med planerna på omfattande statliga investeringar har han klivit fram som en oväntat progressiv politiker.

Men konflikten i Mellanöstern stör friden i partiet. Vid det här laget är det inte bara utpräglade vänsterprofiler som Bernie Sanders och Alexandria Ocasio-Cortez som kräver hårdare tag mot Israel och Netanyahu.

I senaten har 28 av Demokraternas 50 ledamöter ställt sig bakom krav på eldupphör. Initiativet kom från senator Jon Ossoff, som gick segrande ur omvalet i Georgia i januari, och som nu klivit fram som en ledargestalt för en yngre generation av amerikanska demokratiska politiker med judiskt påbrå.

Även partiveteraner med starka band till staten Israel har uttryckt oro över räderna mot Gaza.

Representanthusets talman Nancy Pelosi konstaterade i ett uttalande på tisdagen att eldupphör är nödvändigt. Presidenten har uttryckt sig mer försiktigt: Han stödjer en vapenvila och att han uppmuntrar Israel att skydda oskyldiga civila.

Mellanösternexperten Ilan Goldenberg tycker sig se ny dynamik mellan Vita huset och kongressen – där presidenten kan framstå som en god och medlande kraft i dialogen med Israel.

– Det kan ge Biden mer flexibilitet och inflytande, säger Goldenberg till New York Times.

Kanske har den erfarne utrikespolitikern Joe Biden hittat en listig strategi för att hantera konflikten mellan israeler och palestinier.

Kanske är han bara realisten som gör vad han måste.

Under sitt halvsekel i toppolitiken har Biden sett amerikanska presidenter som Jimmy Carter och Bill Clinton försöka mäkla fred i Mellanöstern utan att nå varaktig stabilitet i regionen. Nog vill han att USA ska spela en roll i världen – men framför allt genom att visa ledarskap i klimatfrågan och utgöra en motkraft mot Kina.

Precis som i fallet med migranterna vid gränsen mot Mexiko vill han slippa förknippas med en hopplös kris.

Karin Eriksson

20 Så blev Hamas räddningen för Netanyahu

Förra måndagens raketangrepp från Gaza mot mål nära Jerusalem var en present från Hamasregimen i Gaza till premiärminister Benjamin Netanyahu. Och ingen liten present, utan en halsbrytande vändning, som i en melodram på bio.

JERUSALEM. Tidigare samma dag insåg Netanyahu att spelet var förlorat. Hans motståndare, en brokig skara partier, hade knåpat ihop en koalition vars enda gemensamma drivkraft var drömmen att bli av med honom. Skämttecknare och komiker gjorde sig lustiga över de väntade flyttlassen från residenset på Balfourgatan i Jerusalem, där familjen Netanyahu huserat i tolv år.

Men, som den arabisk-israeliske författaren Abed Azab skriver i en opinionsartikel på onsdagen: ”… som så många gånger förr, så stod Netanyahus bäste vän Hamas redo att anlägga bränder för att rädda honom”.

Raketnedslagen och det blodiga gatuvåldet mellan judar och araber sköt den ömtåliga anti-Netanyahu-koalitionen i tusen bitar. Ju längre striderna pågår desto bättre för Netanayhu. De brända synagogorna driver opinionen åt hans håll, och flygvapnets ”segrar” i Gaza blir hans reklamaffisch inför det femte val som nu rycker närmare.

Symbiosen mellan den israeliska stornationalismen och islamismen i Gaza är av gammalt datum.

Jag minns som i går uppståndelsen 1978, då försvarsminister Ezer Weizman lät shejk Ahmed Yassin från Muslimska brödraskapet öppna ett islamiskt universitet i Gaza. ”Israelerna är inte kloka”, sade en kontakt från Fatahpartiet, ”det här blir en fabrik som producerar fanatiker”.

Så blev det, men israelerna tog lätt på saken. Viktigare för dem var att sporra internt motstånd till Yassir Arafats Fatah, som i två decennier dominerat all palestinsk politik. Fatah krävde en palestinsk stat, en idé som vunnit gehör i FN och världen över. Brödraskapets diffusa vision om ett enda islamiskt välde utan nationella gränser, var långt mindre hotfull i israeliska ögon.

Universitetet bekostades av arabiska oljeshejkdömen, den gången brödraskapets sponsorer (i dag dess svurna fiender). Shejk Yassin ansåg att han skulle bestämma över universitetet, eftersom han samlat in pengarna. Men Arafat ville kontrollera allt. Konfrontationerna mellan universitetets islamister och Fatahanhängare var den första fasen i den fejd mellan islamister och Fatah som rasat i decennier

I december 1987, då det första upproret mot den israeliska ockupationen bara var några dagar gammalt, bestämde sig brödraskapet i Gaza för att rycka upp sitt varumärke. Dittills hade det förespråkat fredligt motstånd, och hånades för detta, både av Fatah och av

den mindre islamiströrelsen Islamska jihad. Under ett möte hemma hos Yassin röstade ledningen ned den rullstolsbundne shejkens icke-våldsprogram och antog namnet Hamas, en förkortning av ”Den muslimska motståndsrörelsen”.

När Hamas började utföra gerilla- och terroraktioner var det slut på smekmånaden med Israel. Flera gånger trodde säkerhetstjänsten Shabak att rörelsen krossats, men den reste sig var gång.

1993, då det blev känt att Arafat och Israel förhandlade om fred, blev den israeliska extremnationalismen och Hamas på nytt inofficiella partner. Med gemensamma krafter och många blodsdåd lyckades islamistiska och judiska våldsmän stoppa den så kallade Osloprocessen. 2006, då president George W. Bush tvingade fram fria palestinska val, segrade Hamas. Men president Mahmoud Abbas från Fatah vägrade låta Hamas regera, och sommaren 2007 tog Hamas makten i Gazaremsan med en väpnad kupp. Självstyret splittrades på två territorier, Fatahs på Västbanken, Hamas i Gaza.

För Netanyahu, som kom till makten 2009, var detta en gåva. Trycket mot Israel att förhandla om fred och om en palestinsk stat kunde nu lätt pareras: ”Hur skall vi kunna göra upp med dem och de inte kan enas själva?” När Fatah och Hamas satte upp mer eller mindre äkta ”samlingsregeringar” så var Netanyahus replik:

”Vi kan aldrig förhandla med dem (Hamas) som förnekar vår rätt att existera”.

Medan extremistledare – och rätt många andra israeler – ropar ”Krossa Hamas!” så vet Netanyahu att Hamas aldrig får misshandlas så svårt att det förlorar makten. När ultranationalister förbannar Netanyahu för att han låter Qatar föra in miljoner dollar till Hamas varje månad, så svarar han att ”detta är det bästa sättet att blockera en palestinsk stat”. En av hans rådgivare, general Gershon Hacohen, sade 2019:

– Netanyahus mål är att förhindra en tvåstatslösning – så han har gjort Hamas till sin närmaste partner. Utåt är Hamas fienden – men det är också en allierad.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

20 Israelisk ockupation av Gaza ej uteslutet

Israels premiärminister Benjamin Netanyahu sade på onsdagen att han inte utesluter att på nytt ockupera Gaza.

Ett alternativ skulle kunna vara att ytterligare trappa upp de militära insatserna.

– Vi är för tillfället sysselsatta med kraftfull avskräckning, men jag måste säga att vi inte utesluter någonting. Vi hoppas kunna återställa lugnet, vi hoppas kunna återställa det snabbt, sade Benjamin Netanyahu till en grupp med över 70 utländska diplomater i Tel Aviv på onsdagen.

Israel ockuperade området under sexdagarskriget 1967 och efter Osloavtalet 1994 överlämnades styret gradvis till de palestinska myndigheterna – 2005 förklarades ockupationen vara formellt över.

Som Netanyahu ser det finns två tänkbara scenarier där avskräckning är det ena och att ”erövra” den Hamas-kontrollerade Gazaremsan är det andra. Från bägge sidor är beskedet att någon nära förestående vapenvila är det inte frågan om, trots flera medierapporteringar om det.

I stället har de israeliska flygräderna och Hamas raketattacker fortsatt under de militära stridigheternas tionde dag. Israel slog på onsdagen även till mot flera mål i södra Libanon efter att fyra raketer skickats därifrån in i landets norra delar.

Enligt den israeliska militären var onsdagsnattens attacker in i Gaza riktade mot Hamas så kallade ”Metro”, det underjordiska nätverk som används för att slussa Hamassoldater in i Israel.

Netanyahu vidhöll på onsdagen också att det är islamiströrelsen Hamas, inte Israel, som är ansvarig för såväl de israeliska som de palestinska liv som hittills krävts i den alltjämt eskalerande konflikten.

Hittills har 219 palestinier, varav 63 barn, dödats i Gaza sedan den 10 maj, enligt palestinska hälsomyndigheter. Enligt israelisk polis har 12 personer i Israel dödats av raketattacker från palestinska militanta grupper.

Stridigheterna fortsätter trots starka reaktioner från internationellt håll. USA:s president Joe Biden ringde på onsdagen på nytt till Benjamin Netanyahu för att uppmana till en ”markant nedtrappning” i våldet mellan Israel och Hamas, enligt Vita huset.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

20 Därför frågar ingen vad EU tycker om Mellanöstern

Både israeler och palestinier lyssnar på USA:s president, om de nu håller med eller inte, och oavsett om han heter Trump eller Biden. EU, däremot, varken syns eller hörs när det krigas i Gaza. Åskådare när raketerna flyger och skattkista vid återuppbyggnaden, som Kristina Kausch vid tankesmedjan German Marshall Fund beskriver det i Financial Times (18/5).

EU:s utrikesministrar kunde på tisdagen inte ens få ihop ett gemensamt uttalande om eldupphör. Men även om de lyckats förklara sig bekymrade hade det inte imponerat på så många.

Mellanöstern ligger precis runt knuten. EU är Israels största handelspartner och palestinierna får massor av bistånd. Men Benjamin Netanyahu har inte ens tid att lyfta luren när Emmanuel Macron ringer.

Den enkla förklaringen är att EU helst tassar tyst i utrikesärenden. Händer något stort börjar unionen skruva på sig. EU har tidigare slagit fast att Hamas är en terrororganisation, men vill ändå inte ställa sig på Israels sida. Eventuell kritik måste fördelas lika.

Skälet till det är i sin tur att EU:s medlemmar tycker helt olika. De kan möjligen enas om att något bör göras, men inte om vad.

Stora länder gör som de vill. I Israelfrågan spelar historien en roll. Tyskland kan aldrig tänka bort andra världskriget och Förintelsen. Frankrike vill inte trassla in sig för att man har nog med ex-kolonierna i Afrika.

Politiska skillnader har också betydelse. Byt regering i ett land, så kan Mellanösternpolitiken läggas om.

Ett antal små länder styrda av liberaler och vänsterpartier, som Sverige, håller sig nära palestinierna (Margot Wallström blev portad i Israel när hon var utrikesminister). Ungerns Viktor Orbán och andra nationalkonservativa håller på Netanyahu, men det gör i stort sett hela östra Europa. Plus Grekland, för att ärkefienden Turkiet ligger i fejd med Jerusalem.

Och EU:s så kallade utrikeschef, Josep Borrell, har inget eget mandat. Utrikespolitiska beslut kräver enighet. Då händer sällan särskilt mycket.

Hand upp, den regering som vill ändra på det och låta Bryssel ta hand om utrikesrelationerna. Inte Stockholm. Ingen annan heller, om inte EU råkar ha exakt den egna ståndpunkten.

Men det dystra priset är att EU, trots sin ekonomiska tyngd, inte blir någon spelare på världsarenan. Unionen får inte heller ihop inställningen till Ryssland (lex Nord Stream). Eller Kina, mänskliga rättigheter är nog bra men export är bättre. I fjol tog det månader att komma överens om milda sanktioner mot Lukasjenkos diktatur i Belarus.

EU sägs ha en gemensam utrikespolitik. Där är summan av 27 medlemsstater i dagsläget tyvärr alltför nära noll.

Gunnar Jonsson gunnar.jonsson@dn.se

21 Konflikten rättfärdigar aldrig rasism mot judar

Att man inte ”får” diskutera antisemitism med rötter i Mellanöstern är en myt. Det är korrekt att denna fråga varit känslig, men det är många år sedan.

Några axplock: Redan 2003 presenterades på DN Debatt en forskningsrapport om ”en spridd och ohöljd fientlighet mot judar bland grupper av arabiska och muslimska elever”. Niklas Orrenius klassiska Sydsvenskanreportage om Malmörabbinen Shneur Kesselman som ständigt levde under hot publicerades 2010. 2015 kom ”Uppdrag granskning” uppmärksammade reportage ”Judehatet i Malmö”. Två år senare uttryckte Stefan Löfven sin oro över ”växande antisemitism i invandrargrupper från Mellanöstern”.

Vi får prata om det. Frågan är vad vi gör åt det.

Ett av karaktärsdragen hos den antisemitism som finns bland svenskar med rötter i Mellanöstern är att den tenderar att öka kraftigt när konflikten mellan Israel och Palestina blossar upp.

Journalisten Sofie Löwenmark på Stiftelsen Doku är en av flera som lyssnat på vad som just nu sägs i sociala medier som på forumet Clubhouse: ”Vi saknar Hitler. Alla Israelvänner ska slaktas på torget. Judar äger världen.”

Svenska kommittén mot antisemitism, SKMA, redovisar flera exempel på hur judar i Sverige och Europa i dagarna blir måltavla för hat. Antalet antisemitiska incidenter i Storbritannien ökar ”markant”, bland annat har människor kört runt i judiska Londonkvarter med palestinska flaggor och slagord om att våldta judinnor.

Från Tyskland rapporteras om attacker mot synagogor och på propalestinska demonstrationer skanderas den rasistiska så kallade Khaybar-ramsan.

Det är heller inte bara bland människor med rötter i Mellanöstern det finns personer som ger svenska judar medansvar för den israeliska statens och arméns gärningar. På DN Kultur skriver Simon Strand om hur antisemitiska tankar och formuleringar ibland nästlar sig in i ”woke-vänsterns” språk på ett sätt som låter den förenas med delar av den gamla vänstern i en maktanalys som landar i att ”judarna” har oproportionerligt mycket makt – och därmed kan och bör rannsakas och klandras som kollektiv.

Det är förstås alldeles utmärkt att statsministern är orolig över judehatet. Men det krävs handling också. Judiska lokaler måste få tillräckligt skydd. Skolorna har ett särskilt ansvar att vara tung motvikt till den propaganda som många svenskar med Mellanöstern-bakgrund får med sig hemifrån.

Polis och åklagare måste vara på tårna – ingen ska kunna gömma rasism bakom ilska över ett krig som inte har med svenska judar att göra.

Erik Helmerson erik.helmerson@dn.se

21 Därför har S svängt om Israel genom åren

Socialdemokraternas syn på Israel och Palestina har gått i vågor. Från Israelkärlek över till en varm relation till palestinierna, därefter närmare Israel igen fram till dess att regeringen Löfven punkterade förbindelsen genom att erkänna Palestina. Nu försöker Stefan Löfven åter närma sig Israel, men det finns interna hinder.

KOMMENTAR

Nu pågår den blodigaste konflikten i Israel och Gaza sedan Gazakriget 2014.

Den svenska regeringen kan inte göra så mycket mer än att titta på och vara med på EU:s uttalanden, trots att Sverige vid några tillfällen tidigare har spelat en aktiv roll för att mäkla fred mellan parterna i konflikten.

År 1988 var utrikesminister Sten Andersson (S) med och skapade dialog mellan PLO och USA, för att förmå den palestinska organisationen att erkänna Israel. Sex år senare skapade Palmecentret en arena i Stockholm där israeliska och palestinska toppolitiker kunde mötas och förhandla. Statsminister Göran Persson (S) och hans dåvarande statssekreterare Pär Nuder lyckades våren 2000 få till stånd hemliga och konstruktiva samtal mellan parterna på Harpsund.

I dag kan Sverige inte längre föra någon sådan dialog, relationen till den ena parten, Israel, är förstörd och terrorstämplade Hamas företräder palestinierna i Gaza.

Den slingrade resa som socialdemokratin gjort i sin syn på Israel-Palestinafrågan har landat långt från där den började, med statsministern Tage Erlanders (S) hyllningar till Israel.

S-ledaren besökte landet 1962. Han flöt i Döda havet och uttryckte sin stora beundran för hur israelerna byggde en välfärdsstat med de israeliska socialdemokraterna i spetsen. Stödet fortsatte också under och efter sexdagarskriget 1967, trots ockupationen av palestinska områden. Men med Olof Palme som S-ledare kom en skarp svängning. Han träffade som förste västerländske statsminister den palestinske PLO-ledaren Yassir Arafat 1974. Samma år började Sverige arbeta för en tvåstatslösning, en israelisk och en palestinsk stat sida vid sida. Året efter fick PLO öppna kontor i Stockholm, under starka protester från Israel.

Pendeln svängde tillbaka igen när Göran Persson blev S-ledare. Hans engagemang för att få människor att minnas Förintelsen och ansträngningar för att knyta kontakter i Israel ledde till att Göran Persson blev den andre svenske statsministern som välkomnades till Israel 1999, den gången av Israels socialdemokratiske statsminister Ehud Barak.

Något nytt svenskt officiellt statsministerbesök har det inte blivit. När Stefan Löfven förra året var i Israel för att högtidlighålla 75-årsminnet av befrielsen av

Auschwitz Birkenau bjöd inte Israels regering in Löfven till något bilateralt möte.

En viktig orsak till dagens dåliga relation är den senaste stora svängningen i Sveriges och Socialdemokraternas Mellanösterpolitik.

Det första den rödgröna regeringen Löfven gjorde när den tillträdde 2014 var att erkänna Palestina. Beslutet fick kritik från borgerligt håll och möttes av ett ramaskri i Israel. Utrikesminister Margot Wallström (S) blev den enda av EU-ländernas 28 utrikesministrar som inte var välkommen att besöka landet.

Margot Wallström och Stefan Löfven ville med erkännandet söka sig tillbaka till Olof Palmes självständiga och aktivistiska utrikespolitik. De hoppades att andra EU-länder skulle följa efter Sverige, och en tvåstatslösning komma närmare.

Men inget EU-land följde efter. I en ny bok, ”Den perfekta konflikten” av Johan Berggren (Historiska media), är Margot Wallström självkritisk till hur erkännandet gjordes. Wallström önskar att hon haft ”mer tid för erkännandet – mer tid för att förbereda och jobba med partners”. Hon tillägger: ”Och kanske vi borde formulerat oss annorlunda”.

Det blev inte som regeringen hade tänkt sig. Nu har Sverige en ny utrikesminister sedan 2019 i Ann Linde (S). Hon deklarerade så fort hon tillträtt att hon vill förbättra relationen till Israel. Pendeln är på väg tillbaka i socialdemokratin.

Ann Linde besökte Israel under sin tid som handelsminister. Israel är en prioriterad exportmarknad och Sverige öppnade 2018 ett innovationskontor i Tel Aviv – det andra utanför Sveriges gränser.

”Förståelsen för Israels situation har vuxit över tid inom Socialdemokraterna”, säger Ulf Bjereld, som är professor i statsvetenskap och före detta ordförande för S-organisationen Tro & Solidaritet. Han beskriver hur den växande antisemitismen påverkat social-demokraternas syn, ingen vill formulera sin kritik mot

Israel på ett sådant sätt att de framstår som antisemiter.

Stefan Löfven ska i oktober vara värd för en ny internationell konferens för att minnas Förintelsen.

Än så länge har ansträngningarna inte belönats av Israel. Internt i socialdemokratin finns det skillnader i hur hårt man kritiserar Israel respektive Hamas.

Extremen hördes första maj 2019 i Malmö när SSU-demonstranter sjöng ”krossa sionismen”, och ordföranden för Malmös socialdemokrater, fick be judiska församlingen om ursäkt.

Det var knappast något som hjälpte Stefan Löfven i projektet att åter föra Sverige och Israel närmare varandra.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

21 ”De unga i Gaza har inget jobb, ingen framtid”

När 38-åriga Uppsalabon Mohammed Saleh Abuhassira och hans barn skulle besöka sin familj i Gaza började bomberna falla. Nu vågar han inte lämna området och försöker i stället verka som stöd för barn och unga på plats.

– Barnen säger alltid ”vi mår bra”, men man ser på dem att de inte gör det, säger han.

Stridigheterna mellan Israel och Hamas fortsätter, och Israels flygräder över Gazaremsan präglar dygnets alla timmar för människorna som bor där. Mohammed Saleh Abuhassira hade sett fram emot besöket hos sin familj – mamma, systrar, bröder och kusiner – i Gaza. Planen var att han och hans två barn skulle fira slutet av ramadan där och stanna i ungefär två veckor.

– När vi åkte från Sverige var allting lugnt. Men redan första dagen på plats kunde vi höra bomberna, berättar han.

Mohammed Saleh Abuhassira bor i Uppsala och arbetar med utvärdering av vård- och omsorgsinsatser. Han är också kampanjledare för Socialdemokraterna i staden.

Han berättar att han och hans familj just nu befinner sig nära centrala Gaza, vid ett hamnområde. Flera internationella medier har de senaste dagarna rapporterat om hur bland annat delar Al-Rimal-området, som enligt Mohammed Saleh Abuhassira ligger bara en kort promenad från huset de bor i, totalförstörts.

– Hela nätterna hör vi bomberna. Bara 600 meter härifrån har ett höghus slagits i spillror, säger Mohammed Saleh Abuhassira.

Mellan klockan sex på kvällen och åtta på morgonen stannar de inomhus.

– Då är det för farligt att gå ut. Hela huset skakar på natten. Det är väldigt skrämmande, säger Mohammed.

Men redan strax efter klockan fyra lokal tid, när intervjun med DN görs på onsdagen, hörs plötsligt en smäll. Sedan ett djupare dånande ljud.

– Det är så här vi har det. Jag vet inte var det är de bombar nu, säger Mohammed Saleh Abuhassira.

Innan han flyttade till Sverige 2003 jobbade Mohammed Saleh Abuhassira för det palestinska partiet Fatah. Nu säger han att han inte har något politiskt engagemang i området och betonar att det är vanliga, civila människor som drabbas av bomberna.

– Folk vill bara få leva utan att vara rädda att förlora sina liv.

Under de timmar på dagen som de vågar vara utomhus volontärarbetar Mohammed Saleh Abuhassira, som har viss utbildning i samtalsstöd, i en förening som riktar sig till barn.

– Vi går runt och pratar med folk. Vem har inte sovit, vem mår dåligt, vem har panik. Jag försöker hjälpa dem så mycket jag kan. Barnen säger alltid ”vi mår bra”, men man ser på dem att de inte gör det.

Han berättar hur barnen i området har svårt att koncentrera sig och sitta stilla, de vill hela tiden vara i rörelse. Han hör hur de i sina lekar imiterar bombanfall och ropar ”nu bombar jag dig!”.

– Vi leker med dem, spelar musik och teater och försöker få dem att tänka på något annat, säger han.

Han blir nedslagen av tillvaron för hans familj och vänner i Gaza – även när de inte tvingas höra flygräderna. Många bor väldigt trångt och det råder brist på basala förnödenheter.

– Ungdomarna här har inget jobb, ingen framtid. Vatten finns kanske varannan dag och el under några timmar varje dag. Det är ett väldigt svårt liv.

Ljudet av bomberna gör att många inte kan sova, berättar Mohammed Saleh Abuhassira. Själv tar han sömnmedicin och lyckas få några timmars vila varje natt. Han vet ännu inte när han och hans barn kommer att kunna ta sig hem till Sverige.

– Jag mår så pass bra psykiskt att jag kan hjälpa till. Men det finns ett stort och akut behov av hjälp och psykiskt stöd till människorna här, säger han.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Fakta.

227 palestinier har dödats sedan konflikten blossade upp på nytt den 10 maj, enligt Gazas hälsomyndighet.

Tolv israeler har dödats, enligt polisen.

Från internationellt håll har reaktionerna varit många – men trots det har inte FN:s säkerhetsråd kunnat enas om ett uttalande för att kräva att stridigheterna upphör.

21 Ja till eldupphör – men hårda krav försvårar samtal om hållbart lugn

Israels säkerhetskabinett sade sent på torsdagskvällen ja till ett eldupphör i striderna kring Gaza. ”Vi har uppnått våra krigsmål, tillfogat Hamas stor skada och återupprättat vår avskräckningsförmåga gentemot organisationen”, hette det i kommunikén. Enligt nyhetsbyrån Reuters gäller eldupphöret båda parter.

KOMMENTAR

Israel uppgav att man planerat att upphöra med sina luftangrepp från klockan två på fredagsmorgonen. Om Hamas också inställer elden kan sedan förhandlingarna om villkoren för ett mer varaktigt lugn ta sin början. Den egyptiska säkerhetstjänsten, som samordnar dessa överläggningar, klagar över att parternas villkor går alltför vitt isär för att utgöra underlag för en stabil uppgörelse.

En annan svårighet har varit att flera av beslutsfattarna på Hamas sida stundtals varit omöjliga att nå. Hamas politiske ledare i Gaza, Yihia Sinwar, och de bägge ”överbefälhavarna” Muhammad Deif och Marwan Issa, har befunnit sig under jord och har av säkerhetsskäl inte använt mobiltelefoner.

Hamas krav på israeliska garantier ifråga om Jerusalem är populärt hos den palestinska allmänheten, men avfärdas utan resonemang av Israel. De israeliska kraven på en partiell nedrustning i Gaza, inklusive begränsningar av raketernas räckvidd, avvisas med samma eftertryck på palestinskt håll.

Premiärminister Benjamin Netanyahu, som mottagit en serie missnöjda telefonsamtal från USA:s president Joe Biden, har givit en mycket tillrättalagd bild av budskapet från Vita huset. ”Vi tackar presidenten för

att han står bakom oss!“, utropar Netanyahu var gång, utan att nämna något om Bidens allt sämre humör.

Netanyahu kunde inte i längden ignorera Biden, men det är tydligt att han inte varit angelägen om att runda av den tio dagar långa kampanjen. För var dag som går i krisens tecken, går också en av de 28 dagar som oppositionsledaren Yair Lapid har på sig att bilda regering. Om Lapid misslyckas, vilket nu verkar säkert, pekar mycket mot nyval i september, där Netanyahu hoppas kunna bygga sin valkampanj på ”segern” under operation ”Murarnas väktare” – den som Hamas kallar ”Jerusalems svärd”.

Det Netanyahu fruktar mest just nu är inte konkurrerande partier, utan den breda folkliga rörelse som motsätter sig varje uppgörelse som inte inkluderar ”de fyra”. De fyra är dels två soldater som föll i Gaza under det förra kriget mot Hamas 2014, dels två psykiskt sjuka israeler som i förvirring tagit sig in i Gaza. Hamas har sagt sig redo att förhandla om soldaternas kvarlevor och om de bägge fångna israelerna, men kräver i utbyte frigivning av många hundra palestinska fångar. De senaste dagarna har stora och dyra affischer dykt upp utmed Israels viktigare landsvägar, där regeringen varnas för att göra upp med Hamas utan att de fyra återbördas.

Det israeliska elverkets fackklubb anslöt sig på torsdagen till denna kampanj. Under striderna har Hamas raketer förstört ett tiotal av de högspänningsledningar som förser Gazaremsan med el. De israeliska elarbetarna säger nu att de vägrar reparera ledningarna om inte Hamas överlämnar soldaternas kvarlevor.

Israel har under striderna fortsatt att förse Gazaremsan med olika varor, bland annat bensin och dieselolja. Israeliska extremnationalister har protesterat ljudligt mot detta, men militären försvarar sig med att detta är nödvändigt för att inte elgeneratorerna på Gazas sjukhus skall stanna.

Också när kanonerna tystnat kvarstår de frågor som utlöste striderna; de många projekt Hamasregimen i Gaza kräver att Israel skall godkänna – men som Israel

vägrar resonera om förrän ”de fyra” återlämnats. Det gäller avloppsrening, avsaltning av havsvatten, investeringar i industriprojekt och mycket annat elementärt.

Israel kommer å sin sida inte att lova Hamas någonting ifråga om Jerusalem. Israel kan visserligen avstå från att vräka palestinier från kvarteret Sheikh Jarrah i Jerusalem, men gör man det kommer ett sådant beslut att ses som en eftergift till Hamas. Om man i stället verkställer vräkningarna måste Hamas, för att inte förlora ansiktet, attackera Israel på nytt.

Bezalel Smotrich, ledare för ett högerextremt bosättarparti, varnade på torsdagen Netanyahu:

– Varje tillstymmelse till eftergifter ifråga om Sheikh Jarrah eller Jerusalem i övrigt betyder att vi inte kommer att låta dig bilda regering, inte nu och inte i höst.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

22 Status quo är inget framsteg

Det tog elva dagar av missiler och bomber innan vapenvilan kom, om den nu håller eller inte. Drygt 200 palestinier dödades, varav ett okänt antal medlemmar i terrororganisationen Hamas, och 12 israeler. Striderna var de värsta på sju år. Dessvärre tyder allt på att en repris bara är en tidsfråga.

Benjamin Netanyahus regering kommer inte att tillmötesgå Hamas krav på veto mot beslut som rör Jerusalem. Premiärministern har kammat hem lite goodwill, som han hoppas kunna utnyttja för att vinna nästa nyval och undvika att bli fälld för korruption. Och israeler i allmänhet håller med honom om att det inte finns någon palestinsk partner att tala fred med.

Hamas tänker för sin del inte rusta ned, utan struntar i hur det går för invånarna i Gaza. Enpartidiktaturen består, och siktar på att fylla raketlagren igen inför returmatchen. Utan våldet har terroristerna inget

existensberättigande, den palestinska saken hit eller dit.

President Joe Biden har tjatat på Netanyahu om att sluta skjuta, men kommer inte att överge Israel. USA letar efter ett sätt att byta återuppbyggnad av Gaza mot att Hamas begraver missilerna. Det är närmast definitionen av en hägring i öknen.

Tvåstatslösningen lever kvar som ett önsketänkande bland framför allt europeiska diplomater. Varken israeler eller palestinier är numera särskilt intresserade.

Likväl ”måste” något hända. För palestinierna är väpnad kamp en återvändsgränd, och med Hamas finns det inga förutsättningar att ta sig ur våldet och misären i Gaza. Israel kan inte fortsätta behandla palestinier som andra eller tredje klassens människor, om landet någonsin ska få uppleva varaktig fred och säkerhet.

Ingen har vunnit de tidigare Gazakrigen, och detsamma gäller nu. Dödandet har upphört. Men i övrigt har ett slut på konflikten inte kommit närmare.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

22 Drömmen om ett eget land har blivit än mer avlägsen

Eldupphör efter elva dagars sammandrabbning mellan Israels krigsmakt och palestinska Hamas. Som efter varje sammandrabbning mellan Israel och Hamas ställs frågan: ”Vem vann?”. Något bra svar finns inte, mer än att den palestinska drömmen om ett eget land har blivit än mer avlägsen.

KOMMENTAR

Det är inte förvånande att palestinierna gick ut på gatorna under natten till fredagen för att fira. Lättnaden är outsäglig efter elva dagar av död, skräck och förstörelse under det värsta bombkriget mot det belägrade Gaza sedan sommaren 2014.

Från Tel Aviv rapporterades samtidigt om partystämning från nattöppna barer. Inget mer regn av raketer och ruscher till skyddsrummen varje gång flyglarmet tjuter.

Många har politiskt intresse av att proklamera seger. Såväl islamistiska Hamas som högernationalisten Benjamin Netanyahu har varit snabba med att hävda ”triumf över ockupanterna” respektive ”seger över terroristerna”.

Men är segeryran verkligen befogad? Och hur kan det vara en seger att fira – för båda parter? Med så många liv utplånade eller förstörda?

Ett slitet uttryck dyker upp – det som den grekiska fältherren Pyrrhus ska ha uttalat efter ett slag mot romarna år 279 före Kristus: ”En sådan seger till, och jag är förlorad.”

Här saknas inte förlorare: Självklart de 232 dödade Gazaborna (däribland 65 barn), de 12 dödade israelerna, de tusentals skadade och traumatiserade och tiotusentals som blev hemlösa som en följd av

flygbombningarna. Inget tyder på att den senaste våldsexplosionen i Gaza var den sista.

Politiskt sett är den största förloraren den palestinska myndighetens president, Fatahledaren Mahmoud Abbas. Abbas har sedan länge varit försvagad, men har under de senaste två veckorna blivit en närmast irrelevant figur. När protesterna startade vid al-Aqsa-moskén i Jerusalem dominerade slagord och flaggor från Fatahs rival Hamas, och Abbas fördömdes som agent för USA och Israel.

När raket- och flygkriget inleddes kunde Hamas framställa sig som förkämpe för alla palestinier och de heliga platsernas försvarare. I överläggningarna om eldupphör, med Egypten och Qatar som medlare, spelade Abbas ingen roll, utan det var Hamas som företrädde den palestinska sidan. Bara det måste ses som en politisk vinst, att den terrorstämplade gruppen har etablerat sig som en part som de andra aktörerna nu inte bara måste räkna med utan också överlägga med, om än via ombud.

Militärt sett hade kriget en blandad utgång för Hamas. Rörelsen demonstrerade att de har långskjutande raketer som utgör ett dödligt hot mot större delen av Israel. Å andra sidan har ett stort antal, oklart hur många, av Hamas högre befäl dödats.

Israels militär framhåller att flygbombningarna har förstört kilometervis av Hamas tunnelsystem och annan infrastruktur. Den går dock att återskapa. Hamas kapacitet att tillverka fler raketer är på sin höjd tillfälligt reducerad. Men Israels mål med kriget var aldrig en ”slutseger”, utan att avskräcka Hamas från nya beskjutningar.

På den politiska minussidan för Hamas finns det faktum att det främsta kravet – skydd av al-Aqsa--moskén i Jerusalem och ett stopp för vräkningarna av palestinska familjer i bostadsområdet Sheikh Jarrah, vilka också var de utlösande orsakerna till att rörelsen började avfyra raketer mot Jerusalem den 10 maj – inte har uppnåtts.

För premiärminister Netanyahu var kriget, i varje fall kortsiktigt, en framgång. Den regeringsbildning – utan ”Bibi” – som ännu var möjlig för tolv dagar sedan har små chanser att bli av. Därmed kan han rädda sig kvar vid makten en tid till.

Men verkligheten har förändrats de senaste veckorna. Nu är det inte mer än Gaza och bosättningarna på den ockuperade Västbanken som Israels regering måste - hantera. Genom händelserna i Sheikh Jarrah och al-Aqsa har Jerusalem har hamnat i konfliktens centrum. Dessutom blottlades den djupa sprickan i själva Israel, när judiska och palestinska israeler drabbade samman i blandade städer. Om Israels högsta domstol ger klartecken till vräkningarna av palestinier i Sheikh Jarrah blir det sannolikt nya protester och våldsutbrott, inne i Israel, på Västbanken och i Gaza.

De senaste åren, särskilt efter Israels krig i Gaza 2014 och Donald Trumps tillträde som USA-president 2017, har utsikterna för en uppgörelse mellan Israel och palestinierna blivit allt dystrare. Efter att USA erkände Jerusalem som Israels huvudstad expanderade bosättningarna på ockuperad palestinsk mark, krav växte på annektering av territorium på Västbanken och samtidigt kände sig palestinierna övergivna när flera arabstater normaliserade förbindelserna med Israel.

Extremister på båda sidor har stärkts av det senaste kriget. Det ser mörkt ut för en fredlig samlevnad mellan två folk med historiska anspråk på samma land, för att inte tala om en tvåstatslösning där Israel och Palestina lever sida vid sida.

Michael Winiarski

22 ”Gazaborna känner inte igen sina kvarter”

Eldupphöret mellan Israel och Hamas innebär en stor lättnad för människorna på Gazaremsan. Men förödelsen efter bombningarna är stor och det är brist på såväl mat som mediciner.

– Vi behöver sjukvård och psykiskt stöd, särskilt till barn och kvinnor, säger Gazabon Hala Shaat.

På Gazaremsan togs nyheten om eldupphöret emot med glädje och lättnad. I elva dagar har människorna levt i skräck under Israels flygräder.

– Just nu festar folk, de firar, är glada och ute på gatorna, berättar Mohammed Saleh Abuhassira, 38, en Uppsalabo som var på besök i Gaza när bombningarna började.

Samtidigt är sorgen stor över förödelsen och de människor som dött eller skadats under attackerna.

– Jag har bara kunnat vara i mitt område och sett vad som bombats här, men jag ska åka ut i eftermiddag och se hur det ser ut på andra platser, säger Mohammed Saleh Abuhassira.

Han volontärarbetar för en organisation som heter Palestinian crescent society for relief and development, där Hala Shaat är föreståndare. Hon berättar hur det råder stor brist på mat, kläder och mediciner i området, men att bombningarna också lett till stora trauman, framför allt för barn.

– Den psykiska hälsan är väldigt dålig. Många är chockade. De behöver psykiskt stöd. Det finns inte heller tillräckligt med mat, kläder eller möjligheter till sjukvård.

Trots att många av de som arbetar i föreningen själva drabbats av bombningarna försöker de lägga allt fokus på barnen.

– Men vi behöver stöd, bland annat för att kunna göra matpaket. Vi håller också i hälsoutbildningar, för samtidigt pågår coronapandemin. Och vi fruktar att smittan kommer att öka, säger Hala Shaat.

När DN når en annan Gazabo, fotografen Hussain Abdul Jawad, är hans röst hes efter att ha tillbringat hela natten ute för att fotografera och delta i festligheterna.

– Glädjen var överväldigande, säger Abdul Jawad.

Han säger att det fanns en känsla av att döden var närmare än någonsin. Flera personer har dödats på platser dit de flytt för att söka skydd, berättar han.

– Men nu verkar mardrömmen vara slut.

Hussain Abdul Jawad betraktar vapenvilan som en seger, samtidigt som han inte är säker på att Israel kommer att hålla löftet om eldupphör.

När vapenvilan tillkännagavs återvände många personer till sina hem. De chockades av synen som mötte dem, berättar Hussain Abdul Jawad.

– Folk säger att de inte känner igen sina kvarter. Vissa av kvarterens landmärken har helt försvunnit.

Ingen av Abdul Jawads familjmedlemmar har skadats. Men hans arbetsrum förstördes, precis som delar av hans kamerautrustning, när hans hem bombades.

Nu arbetar han i vardagsrummet medan han tittar på sina sovande barn. I bakgrunden hörs grannarnas barn. Stämningen är helt annorlunda än hur det lät när DN kontaktade Hussain Abdul Jawad för några dagar sedan.

– Det är första gången mina barn sover djupt sedan början av bombningen.

Malmöbon Valley Ghanem har flera släktingar i Gaza. Framförallt har hon varit i kontakt med sin kusin som är författare och bor med sina två barn i Gaza stad. Hon säger att hon och hennes släktingar har dubbla känslor inför vapenvilan.

– Dels lättnad då stridsplanens ljud har tystnat, dels en besvikelse över hur världssamfundet har svikit oss. Världens ledare har varit tysta eller haft fokus på att fördöma Hamas och proklamera Israels rätt till självförsvar, utifrån internationell lag. Det är absurt.

Hanna Rydén

hanna.ryden@dn.se

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

Fakta. Många barn bland dödsoffren

232 palestinier, däribland 65 barn, har dödats och 1 900 skadats av israeliska flygräder sedan den 10 maj, enligt Gazas hälsomyndighet.

12 israeler har dödats och flera hundra skadats, enligt israeliska myndigheter. Israel hävdar att man dödat minst 160 stridande på fiendesidan.

20. ”Enorma förändringar krävs för att klara klimatmålen”

Enorm ökning av vind- och solkraft, stopp för ny fossilutvinning och genomgripande beteendeförändringar hos jordens befolkning.

Det är vad som krävs för att klara klimatmålen i Parisavtalet, enligt en ny rapport från Internationella energiorganet, IEA.

Den internationella samarbetsorganisationen på energiområdet IEA presenterade på tisdagen sin ”färdplan” för hur världen ska kunna klara Parisavtalets mål om max 1,5 grads temperaturökning.

Färdplanen baseras på en koldioxidbudget som ger 50 procents chans att klara målet.

Organisationen, som grundades i anslutning till 1970-talets oljekriser för att trygga medlemsländernas

försörjning av just olja, har historiskt varit försiktig i sina prognoser om de förnybara energikällornas intåg på marknaden.

I den nya rapporten ser det annorlunda ut:

All ny utvinning av fossila bränslen måste omedelbart upphöra. Vindkraften ska öka 20-faldigt fram till år 2050, solkraften ska bli 11 gånger större än i dag. Och människors liv kommer att förändras – på många sätt. Nästan 60 procent av utsläppsminskningarna är kopplade till förändrad konsumtion och andra val i vardagen.

”En omställning i den skala och takt som krävs för att nå målet, kan inte genomföras utan ihållande stöd och deltagande från medborgare”, står det i rapporten.

På energisidan är det inte bara sol- och vindkraft som måste öka dramatiskt för att IEA:s framtidsprognos ska gå ihop.

Också mängden bioenergi måste öka. DN har under våren granskat den svenska och europeiska biobränslepolitiken och bland annat visat att koldioxidutsläpp från biobränslen är nästan lika stora som fossila utsläpp.

Utsläpp från biobränslen räknas som noll eftersom koldioxiden väntas sugas upp igen om nya träd får växa. Men många forskare menar att tiden är för knapp: Vi hinner inte vänta på att nya träd ska växa upp.

I IEA:s färdplan ökar biobränsleanvändningen i världen med 60 procent fram till år 2050. Det skulle innebära en 25-procentig ökning av den landyta som används för biobränsleframställning. Rapporten föreslår att uppemot en fjärdedel av världens brukade skogar ska användas för bioenergiproduktion.

– Det är svårt att se att det skulle kunna ske utan stora negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden. Dessutom gör skogen större klimatnytta om den får stå kvar istället för att eldas upp, säger Stefan Wirsenius, docent och forskare i klimatpåverkan från markanvändning vid Chalmers tekniska högskola.

Trots färdplanens tydliga skifte från fossilt till förnybart, menar IEA att över 20 procent av världens energi år 2050 behöver komma från fossila bränslen, bland annat inom flygindustrin.

För att prognosen ska gå ihop förlitar sig organisationen på flertalet tekniska metoder som i nuläget inte finns i den skala som krävs. Nästan hälften av utsläppsminskningarna som är nödvändiga fram till år 2050 ska komma från teknologier som nu bara finns i demonstrationsexemplar eller som prototyper.

Så sent som i april kom IEA med en annan prognos, som visar på de enorma utmaningarna med den egna färdplanen:

De globala energirelaterade koldioxidutsläppen går mot en stor ökning under 2021, den näst största ökningen i historien.

– Om inte regeringar världen över snabbt börjar minska sina utsläpp, riskerar vi en ännu värre situation år 2022, sa IEA:s chef Fatih Birol då.

Några dagar senare kom USA, Kanada, Norge, Qatar och Saudiarabien – ansvariga för 40 procent av den globala olje- och gasproduktionen – med ett gemensamt uttalande:

De skulle samarbeta för att utveckla ”pragmatiska nettonoll-strategier”. Stopp för utvinning av fossila bränslen nämndes inte.

Alexandra Urisman Otto

alexandra.urisman@dn.se

Fakta.

Parisavtalet är ett globalt klimatavtal som trädde i kraft 2016. Kärnan i avtalet är att begränsa den globala uppvärmningen genom att minska utsläppen av växthusgaser.

Några av de viktigaste punkterna i Parisavtalet:

Hålla den globala uppvärmningen långt under två grader och sträva efter att begränsa den till 1,5 grader.

Detta framför allt genom att minska utsläppen av växthusgaser.

Öka ambitionerna efter hand, avstämning vart femte år. Den globala översynen utvärderar ländernas gemensamma insatser i förhållande till Parisavtalets långsiktiga mål.

Stöd från industrialiserade länder till utvecklingsländer. Stödet ska ske genom klimatfinansiering, tekniköverföring och kapacitetsuppbyggnad och användas både för utsläppsbegränsningar och klimatanpassning.

21 ”Klimatmålen kräver att elnätet byggs ut snabbare”

Behovet av el i Sverige kan komma att mer än fördubblas på 20 år enligt vår nya marknadsanalys. Det kräver omfattande investeringar och att dagens långa ledtider för nätutbyggnad kortas med hjälp ny lagstiftning. Energilagring och flexibilitet i elanvändningen är också avgörande för omställningen, skriver Lotta Medelius-Bredhe och Kristin Brunge, Svenska kraftnät.

DN. DEBATT 210521

En omfattande elektrifiering av samhället är nödvändig om vi ska uppnå Sveriges klimatmål om att senast 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Utvecklingen mot ökad elektrifiering går nu i Sverige liksom i andra länder mycket snabbt. I

våra analyser av kraftsystemet år 2045 har elbehovet ökat kraftigt. En fördubbling eller mer jämfört med i dag är mycket möjligt.

De förändringar som följer av detta innebär att vi får ett annat kraftsystem än vad vi har i dag:

Elpriserna blir mer volatila och beror i stor utsträckning på variationer i elproduktionen – som blir mer väderberoende.

För att förhindra återkommande effektbrist krävs en efterfrågeflexibilitet i elanvändningen – alltså att den periodvis minskas eller flyttas till en annan tidpunkt.

Kraftsystemet blir mindre förutsägbart och utmaningarna med att upprätthålla kraftsystemstabiliteten ökar jämfört med hur det har sett ut historiskt.

Vägen till klimatmålet om noll nettoutsläpp av växthusgaser kräver att vi fasar ut användningen av fossila bränslen – olja, kol och gas. I dag är förbrukningen av dem nästan lika stor som elförbrukningen.

Ska denna utfasning lyckas måste vi energieffektivisera men framför allt elektrifiera sektorer som i dag är beroende av fossila bränslen – som industrier och transporter. Det innebär ett kraftigt ökat elbehov i samhället.

I dag publicerar vi rapporten ”Långsiktig marknadsanalys” (LMA 2021). I den presenteras fyra scenarier som visar på olika utvecklingsvägar för kraftsystemet och vilka behov dessa kan medföra. Årsmedelbehovet av el uppgår i scenariot med högst elanvändning till 286 TWh för år 2045, vilket kan jämföras med dagens cirka 143 TWh. Det är en fördubbling av el på drygt 20 år. I scenariot med lägst förbrukning stannar årsmedelbehovet på 174 TWh år 2045.

I scenarierna med lägre elanvändning antas energieffektivisering och hushållande av resurser spela en stor roll för uppfyllelse av klimatmålet samt att

förädling av råvaror, till exempel järnmalm, i större utsträckning sker utanför Sveriges gränser. I scenarierna med högre elanvändning antas i stället Sverige i hög grad exportera klimatneutrala produkter, vilket bidrar till att kraftigt minska utsläpp av växthusgaser som i dag sker utanför Sveriges gränser.

Hur kraftsystemet ser ut 2045 beror på en rad faktorer som politiska beslut, teknikutveckling, energipriser, energieffektivisering, digitalisering, importberoende visavi självförsörjningsgrad, biobränslens andel i energimixen, etcetera. De fyra scenarierna är inga prognoser. Däremot hjälper de oss att hantera stor osäkerhet och identifiera de mest robusta åtgärdsalternativen. De blir därför ett hjälpmedel i prioritering av åtgärder och investeringar.

Här nedan beskriver vi kortfattat de fyra olika scenarierna för år 2045.

De bygger på antagandet om att utbyggnaden av produktionskapaciteten går i takt med det ökade behovet av fossilfri el, vilket är avgörande för att klara omställningen.

1 Ett småskaligt förnybart energisystem som präglas av lokal produktion. Skatteundantag och andra förmånliga villkor bidrar till en kraftig utbyggnad av solkraft och ett stort fokus på att hushålla med resurser och effektivisera energianvändningen. Elektrifieringen av transportsektorn och industrisektorn ökar men mindre omfattande än i övriga scenarier. Sveriges kärnkraftverk har avvecklats till 2045. Den landbaserade vindkraften fördubblas jämfört med i dag. Den havsbaserade vindkraften ökar marginellt.

2 Vindkraften byggs ut kraftigt, både den land- och havsbaserade. Solkraften växer också men inte lika mycket som i scenario 1. 2045 drivs två kärnkraftsreaktorer vidare. Produktion från kraftvärmeverk minskar då reinvesteringar inte är lönsamma. Elektrifieringen av transportsektorn hamnar på samma nivå som det småskaliga scenariot. Däremot ökar industrisektorns elanvändning mera.

Sammantaget medför dessa förändringar att Sverige fortsatt är en stor nettoexportör av el.

De två återstående scenarierna innebär båda en mycket kraftigt ökad elproduktion och elanvändning. Den ökade elanvändningen drivs i stor utsträckning av omställning av järn- och stålindustrin, men även el som används inom kemiindustrin och framställning av gröna bränslen till luft- och sjöfart samt till tyngre trafik ökar. Transportsektorn elektrifieras i stor utsträckning. Sverige förädlar och exporterar fossilfria råvaror och produkter som vätgasreducerad järnsvamp och klimatneutrala cementprodukter.

3 En relativt hög andel planerbar elproduktion. Det beror till stor del på att det utförs investeringar för tillsvidaredrift av kärnkraften. Nya kärnkraftsreaktorer etableras i Svealand (SE3) och kraftvärmen byggs ut.

4 Den förnybara produktionen dominerar. Vindkraften mer än femdubblas i installerad kapacitet under tidsperioden. Den havsbaserade vindkraften ökar från 200 MW år 2020 till 28 500 MW år 2045. Däremot har all kärnkraftsproduktion avvecklats. På förbrukningssidan har elektrifieringen av industrin gått än längre jämfört med scenario 3.

Gemensamt för de fyra scenarierna är att elproduktionen från vattenkraften förblir oförändrad med dagens nivå. Men detta är ett grovt antagande. Under kommande 20-årsperiod ska i stort sett alla vattenkraftverk omprövas enligt den nationella planen för moderna miljövillkor. Det är osäkert hur prövningarna påverkar vattenkraftens bidrag till kraftsystemet.

Sammanfattning och slutsatser.

En större andel icke planerbar elproduktion i kombination med ökad elanvändning ställer nya krav på kraftsystemet. Transmissionsnätet behöver byggas ut, investeringar i kraftelektronikkomponenter måste ske och nya marknadslösningar skapas för att effektivt kunna utnyttja systemets produktionsresurser. Det måste kunna hantera nya flöden som uppstår inom landet och mot grannländerna utifrån var elproduktionen och förbrukningen sker.

Men för att garantera driftsäkerheten i systemet och förhindra effektbrist räcker inte det. Energilagring och flexibilitet i elanvändningen – att den periodvis minskas eller flyttas till en annan tidpunkt – blir avgörande för att klara omställningen. Om så inte sker visar våra studier att Sverige i scenariot med högst elbehov 2045 får effektbrist i genomsnitt cirka 10 procent av tiden. När flexibilitet för industri, elbilar och serverhallar inkluderas ger samma scenario låg risk för effektbrist, i nivå med dagens läge.

Vi möter energiomställningen genom mycket omfattande investeringsplaner i upprustade och nya ledningar, men nätutbyggnad tar lång tid. Från beslut till att en ny ledning tas i drift går 10–12 år. Risken för att vi vidtar fel åtgärd eller att det sker för sent är påtaglig.

Det är därför avgörande att vi kan korta dagens ledtider för nätutbyggnad. I våras presenterade regeringen en rad olika förslag – moderna tillståndsprocesser för elnät för att förenkla och förkorta tillståndsförfarandet att bygga nya elledningar. Men det krävs ytterligare förändringar i lagstiftningen. Sådana förslag har vi tidigare presenterat, och en del av dem hanteras i pågående utredningar och andra regeringsinitiativ.

Fakta. Rapporten

Svenska kraftnäts rapport ”Långsiktig marknadsanalys” tas fram vartannat år.

Rapporten gör en bedömning av hur elkraftsystemet kommer att se ut om 20-30 år. För att möta framtidens utmaningar med rätt åtgärder i rätt tid, är det viktigt att tidigt identifiera vilka behov som kan uppstå på längre sikt.

I rapporten presenteras scenarier för Nordeuropas kraftsystem. Med simuleringar i elmarknadsmodeller kan en tydligare bild skapas över framtidens behov av effekt, energi och överföring.

Huvudförfattare till årets rapport är Kristin Brunge.

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk som är systemansvarig myndighet för kraftsystemet i Sverige.

Lotta Medelius-Bredhe, generaldirektör, Svenska kraftnät

Kristin Brunge, kraftsystemanalytiker och rapportförfattare, Svenska kraftnät

Inrikes förhållanden

19 Därför bör människan inte sträva efter att bli 150 år gammal

I sin nya bok driver Harvardprofessorn David Sinclair tesen att åldrandet är en sjukdom och att människan bör sträva efter att bli så gammal som det bara är möjligt. P C Jersild ser invändningarna resa sig inför hans obändiga optimism.

Frågar man människor som närmar sig de nittio hur de ser på livet, kan man få två helt olika svar: Nej, än vill jag inte dö! Eller: Låt mig för guds skull slippa bli hundra! Den första gruppen kommer att älska David Sinclairs bok ”Livslängd” (Fri Tanke, övers. Daniel Helsing). Den senare kommer att skrämmas från vettet.

Sinclair är professor i genetik vid Harvard, cellforskare och entreprenör med ett finger med i en rad bolag. Om sin egen institution skriver han: ”Därinne hittar du labbet och en ständigt roterande grupp av några av världens skarpaste hjärnor.” Inför denna kaskad av kompetens känner man sig som läsare en smula nertryckt i skorna.

Sinclairs specialområde är åldrandet som han vägrar se som en oundviklig, fortskridande förfallsprocess. I stället pläderar han för att vi måste uppfatta åldrande som en sjukdom. Inte som en sjukdom bland andra, utan den överordnade sjukdomen, den som ligger bakom i stort sett alla andra sjukdomar.

I rika länder som Sverige har medelåldern nu stigit till strax över 80 år, litet högre för kvinnor. Men det finns också en maximal ålder som antas ligga runt 120 år. Den hittills äldsta personen, där åldern gått att kontrollera, är fransyskan Jeanne Calment som blev 122. Men varför skulle vi inte kunna bli ännu äldre och som Sinclair sikta på 150?

Det finns vetenskapliga belägg för att människans ålder går att påverka. Förutom ett sunt leverne och bra kosthåll är svält en beprövad metod. Försöksdjur som hålls i halvsvält lever längre och detta antas på goda grunder också gälla människan. En annan metod är regelbunden fysisk träning som påverkar åldrandet på cellnivå. Något som kyla också anses göra. Men att ständigt gå hungrig, frysa och samtidigt tvingas motionera känns inte så lockande. Hur mycket bekvämare då att äta ett antal livsförlängande tabletter till frukost.

En rad faktorer styr det ”naturliga” åldrandet. I sitt utmärkta förord till boken räknar professor Ulf Ellervik upp de viktigaste: cellmutationer (fel i celldelningen), telomererna (cellsvansar som blir kortare för varje delning tills delningen avstannar), epigenetiska (utifrån påverkade) förändringar i dna, felveckade proteiner, giftiga rester efter döda celler, stressade mitokondrier och med åldern minskande antal stamceller, de celler som kan styras att bli vilka specialiserade celler som helst.

Till detta ska läggas under livet genomgångna sjukdomar och skador som lämnar ärr i vårt inre. Plus de - individuella anlagen som gör att vissa personer åldras snabbare eller långsammare än flertalet. Krångligt? Det är bara början. Den som vill nörda ner sig på djupet i cellbiologins labyrinter erbjuds rika tillfällen i faktaspäckade kapitel.

Att mixra med åldrandet på cellnivå anses av många vara farligt. Inte minst gäller det risken att framkalla cancer. Hos tumörceller har de kontrollmekanismer som reglerar celldelningen råkat i olag. Cellerna börjar dela sig snabbare än den friska omgivningen, tumörerna växer och tränger undan organvävnader och kan dessutom i klumpar lämna sin ursprungliga plats och segla i väg i lymf- och blodkärl för att sedan fastna och börja växa på nya ställen. Vad finns det för garantier att inte experiment att stoppa åldrandet hos normala celler inte resulterar i canceromvandling?

David Sincair menar att han och hans team har identifierat en rad specifika ämnen som kan gripa in och bromsa eller stoppa åldrandet, en sorts

Ungdomens källa i apoteksförpackning. För att kartlägga kemin har forskarna utgått från jästsvampar, vilkas jämförelsevis enkla arvsmassa just beträffande åldrandet fortfarande går i repris hos människan. Så stabil är den genetiken att vissa delar har hållit sig oförändrad i en miljard år, det tidsspann som skiljer oss från jästcellen.

Fokus i Sinclairs forskning är epigenetiken, okänd före 1990. Fram till den tidpunkten var det en självklarhet att förvärvade egenskaper inte kunde ärvas, som man trodde på Lamarcks tid före Darwin och Mendel. Med epigenetiken går det att förklara hur gener kan kopplas på eller av som om de vore försedda med strömbrytare. Arv och miljö samverkar intimt i denna sofistikerade on-off-process och blir allt svårare att hålla isär.

Det finns alltså en rad kemiska ämnen som Sinclair menar kan bromsa åldrandet. Han och familjen, inklusive tre hundar, intar dagliga doser av Nikotinamidmononukleotid, Resveratrol, Metformin, vitaminerna D och K2 samt Aspirin. Sincairs 80-åriga pappa, tidigare märkbart åldrad, är numera pigg som en ärta.

Ännu saknas dock den vetenskapliga evidensen för att medikamenterna verkligen funkar. Det går inte att utesluta en placeboeffekt på pappan. Men Sinclair är övertygad om att bevisen väntar runt hörnet, bara han får tillräckliga resurser. Det är därför viktigt att åldrandet erkänns som sjukdom, vilket skulle öppna hittills stängda kassakistor. Och det vore väl inte hela världen, kan man tycka: varför inte kalla åldrandet en sjukdom? De språkliga beteckningar vi klistrar som lappar på verkligheten är ju trots allt bara av oss påhittade konstruktioner.

Transhumanismen är en ideologisk rörelse som uppstod i USA på 1980-talet och som sedan spritt sig över världen, också till Sverige. Rörelsen pläderar för att alla tekniska landvinningar – också gendopning – måste tillåtas för att förbättra människans mentala och fysiska egenskaper. Enligt transhumanismen har människan onödiga svagheter som leder till sjukdom, åldrande och död. Men så behöver det inte vara om det

inte vore för en rad etiska grindar, som hindrar forskarna från att mixtra med åldrandet och designa barn med hög intelligens och olympiska kroppskrafter. Hittills har genmodifiering på människa i princip endast varit tillåten för att bota eller lindra sjukdomar, inte förbättra rena egenskaper.

David Sinclair nämner dock inte transhumanismen på något ställe i sin bok. Vilket förvånar eftersom han delar rörelsens centrala uppfattning att åldrandet är en sjukdom. Rimligen måste han känna till transhumanismens idéer – men kanske vill han inte förknippas med en rörelse vars anspråk brukar mötas med ett starkt ifrågasättande.

Är det verkligen önskvärt att försöka höja människans maxålder till 150 år? Hur vet vi att de extra decennierna garanterar en tillräcklig livskvalitet? I värsta fall kan vi hamna vi i en utdragen senilitet. Samhället kommer också att påverkas i grunden. Så gott som alla globala problem – inte minst miljöförstöringen – beror på att vi redan är för många och konsumerar för mycket. Och hur skulle livsförlängningen fördelas? Skulle inte klyftorna öka dramatiskt mellan fattiga och rika? Dessutom: kan vi bromsa åldrandet finns knappast några etiska hinder från att också blåsa upp intelligensen hos ofödda barn.

Men Sinclair låter sig inte förskräckas. Allt kommer att bli så mycket bättre om åldrandet – alla sjukdomars moder – förskjuts på framtiden och drar de andra sjukdomarna med sig. De yngre ska inte behöva försörja de äldre. Tvärtom, de livsförlängda personerna kommer inte att slöa på soffan utan jobba långt in i sitt nästa århundrade och bidra i produktionen med sin långa erfarenhet. En rad reformer krävs förstås för att minska konsumtionen. Men det går säkert att ordna. I sin obändiga optimism framstår David Sinclair som en biologins Elon Musk.

Vad händer om Sinclair inte lyckas vetenskapligt visa att han har rätt? Att många sjukdomar som cancer och åderförkalkning ökar med åldern är inget bevis för att det finns ett direkt orsakssamband. Det måste inte vara så att om åldersprocessen bromsas så minskar också de gamla vanliga sjukdomarna. Säkert kan en del av

Sinclairs resultat användas i andra sammanhang som det brukar vara med grundforskning. Några entusiaster – som Sinclair själv? – kommer att fortsätta sitt dagliga intag av olika farmaka i hopp om att bromsa sitt åldrande. Inte så mycket att bråka om förutsatt att inga allvarliga biverkningar dyker upp.

Men vad händer om Sinclair trots allt lyckas styra åldrandets komplexa mekanismer? Chansen kan tyckas liten – men oväntade genombrott har hänt förr. Som upptäckten av gensaxen häromåret som möjliggör riktade ingrepp i arvsmassan. Eller vaccinerna mot covid-19 som förutspåddes ta flera år att framställa men fixades på några månader.

”Livslängd” är en viktig bok. Inte för att David Sinclair har rätt i att åldrandet är en sjukdom, utan för att den kan fungera som väckarklocka inför ofrånkomliga bioetiska frågeställningar. Om inget regelverk finns och uppdateras kommer entusiaster som Sinclair bara att köra på.

Så hur bör världssamfundet reagera om den ena försökspersonen efter den andra – villiga lär inte saknas – verkligen sätter i gång att skjuta sitt åldrande framför sig med sikte på 150 år? Som tur är finns ett enkelt sätt och det är att tills vidare inte erkänna åldrandet som en sjukdom. Ty med sjukdomar är det ju så, att om effektiva botemedel finns har vi en plikt att tillämpa dem.

P C Jersild

Författare och läkare

20 ”Fem förslag för att minska psykisk ohälsa hos unga”

Jämfört med motsvarande länder upplever allt fler unga i Sverige psykiska och psykosomatiska symtom. Flertalet orsaker är väl kartlagda och det finns effektiva åtgärder som är väl belagda. Vi publiceras nu därför en rapport med en kunskapsbakgrund och fem konkreta förslag, skriver Läkaresällskapets arbetsgrupp ”Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”.

DN. DEBATT 210520

Sverige borde vara ett av världens bästa länder att växa upp i. Vår levnadsstandard är hög, trygghetssystemen väl utbyggda och en omfattande lagstiftning kring barns rättigheter är på plats. Ändå uppvisar fler unga i Sverige än i motsvarande länder allt fler psykosomatiska och psykiska symtom. Enligt Folkhälsomyndighetens och WHO:s återkommande undersökning ”Skolbarns hälsovanor” lider omkring 60 procent av 15-åriga flickor av kroniska stressymtom som magont, ryggont, humörsvängningar, nedstämdhet, nervositet eller sömnsvårigheter.

Stressymtomen speglar inte bara en subjektiv upplevelse, även statistiken visar att ungas förmåga att hantera vardagslivets krav har blivit sämre. Av de 112 700 elever som gick ut grundskolan våren 2019 saknade nästan var fjärde elev fullständiga betyg. Enligt Socialstyrelsens statistik har mer än vart 20:e barn under 17 års ålder varje år kontakt med bup och förskrivningen av antidepressiva läkemedel till unga under 15 års ålder har ökat kraftigt.

Sverige har alla möjligheter att vända ohälsotrenden. Flertalet orsaker till den försämrade psykiska hälsan hos unga är väl kartlagda. Hälsofrämjande interventioner med påvisad effekt på hälsa och välbefinnande är väl beskrivna och effekterna belagda i stora studier.

Att vi behöver agera utifrån denna beprövade kunskap om hälsofrämjande åtgärder var utgångspunkten för Svenska läkaresällskapets initiativ ”Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”. Vi har sammanställt det omfattande kunskapsunderlaget i en rapport som publiceras på fredag den 21/5. Rapporten ger en fyllig bakgrund till orsakerna och utmynnar i fem konkreta förslag till lösningar:

1 Regelbunden strukturerad fysisk aktivitet i anslutning till skoltid. Enligt WHO:s riktlinjer bör unga 6–17 år ha minst 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Andelen 11-, 13- och 15-åringar som når rekommendationen ligger i vissa grupper nere på 9 procent.

Minskningen av fysisk aktivitet har ett tydligt tidssamband med ökningen av psykiska symtom. Hälsoeffekterna av regelbunden fysisk aktivitet är mycket påtagliga och omfattar nästan alla mentala funktioner från inlärning, arbetsminne och stärkt självkänsla till minskning av ångest och depressiva symtom. Organiserad fysisk aktivitet i samband med skoldagen är enligt studierna det effektivaste sättet att nå alla unga.

2 Balans mellan tid ägnad åt digitala medier och hälsofrämjande aktiviteter. Vi lever i dag i ett digitaliserat samhälle som gör att vi behöver tillbringa mycket tid på digitala medier. Samtidigt ökar antalet unga som ägnar alltmer tid åt dataspel eller sociala medier, vilket påverkar skolarbetet, fysiska aktiviteten och tiden för sömn och vila.

Enligt Mediarådet anser över hälften av ungdomar mellan 9 och 18 år att deras medieanvändning går ut över andra viktiga aktiviteter. Det finns tydliga samband mellan hög skärmtid, sömnproblem och negativa effekter på psykiska symtom, koncentration och inlärning.

Restriktioner för mobiler på skoltid och andra åtgärder som bromsar en hög mediekonsumtion med negativa effekter på lärande och hälsa har inte fått genomslag i flertalet skolor.

3 “Livskunskapsprogram” som stärker självkänsla, stresshantering och skapar positiva förändringar. Skolbaserade insatser avsedda att främja ungas psykiska hälsa har fokus på att stärka sociala normer och samspel, öka kunskapen om vad som är bra för den psykiska hälsan och stärka barnets självkänsla och förmåga att hantera stress, impulskontroll och frustrationer.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering har funnit att två livskunskapsprogram var det mest effektiva sättet att förebygga självskadebeteende och suicidförsök. Majoriteten av svenska skolungdomar har inte tillgång till dessa.

4 Anpassa kunskaps- och betygskrav till ungas utveckling och förutsättningar. Enligt Folkhälsomyndighetens analyser är skolstress en dominerande anledning till psykiska symtom hos unga i skolåldern.

Det handlar delvis om att läroplanen inte tar tillräcklig hänsyn till att elever har olika förutsättningar för teoretiska och koncentrationskrävande skoluppgifter. Elever med en svagare teoretisk begåvning i kombination med koncentrationssvårigheter riskerar ett tidigt skolmisslyckande. En annan faktor är betygskriterierna som fäster mer vikt vid förmågan att resonera kring ett ämne än faktiska färdigheter i ämnet.

Det skapar osäkerhet och stress hos både lärare och elever. Dessutom riskerar unga trots goda färdigheter i praktiska ämnen som musik eller idrott att bli underkända om de inte kunnat föra resonemang kring ämnet.

5 Tidig upptäckt och stöd till unga med ökad risk för sämre psykisk hälsa. Grunden för det förebyggande arbetet är att identifiera hälsorisker innan dessa hunnit utvecklas till sjukdom eller ohälsa. Förebyggande program som screening, vaccinationer eller allmänna hälsokontroller har visat sig ge stora hälsovinster för samhället och individen.

I skolan har tidiga insatser ibland försvårats av ideologiska hinder, ”vi ska inte leta efter fel”. Konsekvensen för enskilda elever har blivit att de misslyckas i skolan till följd av svårigheter som borde kunna upptäckas och åtgärdas tidigt. Det kan handla om svag eller sen läs- och skrivutveckling, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller barn med kroniska sjukdomar eller resttillstånd efter dessa.

Vad talar för att detta förslag med fem hälsoinsatser kommer att minska psykiska ohälsosymtom hos unga och hur ska förslaget genomföras?

Den psykiska hälsan påverkas av en rad biologiska, psykologiska, sociala och samhällsrelaterade faktorer. Utvärderingar från bland annat Unicef talar starkt för att modifierbara livsstilsfaktorer kan spela en avgörande roll för den psykiska hälsan, inte minst hos socioekonomiskt eller på annat sätt svagare grupper. De livsstilsinterventioner vi förordar går att implementera om alla som arbetar med ungas hälsa samverkar och bidrar.

Flertalet av de föreslagna interventionerna har varit föremål för omfattande utvärderingar som bland annat Folkhälsomyndigheten i USA, CDC sammanställt. Att kombinera alla fem skulle kunna ge samverkanseffekter som kan vara större än summan av insatserna var för sig.

Vi menar att skolan är den lämpliga arenan för att genomföra dessa hälsointerventioner då man når alla barn i skolåldrarna, även barn i familjer som har svårare att ta del av hälsofrämjande samhällsinsatser. Vi behöver hitta former för samarbete över professionsgränserna. En samverkan mellan företrädare för tillsynsmyndigheter, professioner i skola och hälso- och sjukvård samt akademiska företrädare inom områden som rör barns och ungas hälsa skulle kunna bli en startpunkt till förändring och det är bråttom! Tillgängliga rapporter talar för att covid-19-pandemin har accentuerat psykiska symtom hos unga.

Josef Milerad, docent, universitetslektor, ordförande i Svenska skolläkarföreningen, ordförande i arbetsgruppen

Bo Runeson, professor och överläkare, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet, vice ordförande i arbetsgruppen

Tobias Alvén, ordförande Svenska läkaresällskapet och docent i global hälsa vid Karolinska institutet

Lars Cernerud, docent i folkhälsovetenskap, tidigare rektor vid Hälsohögskolan i Jönköping

Elisabeth Fernell, barnneurolog och professor i barn- och ungdomspsykiatri, Gillbergcentrum, Göteborgs universitet

Laura Korhonen, professor i barn- och ungdomspsykiatri och föreståndare för barnafrid vid Linköpings universitet

Margareta Leissner, skolläkare, tidigare ledamot av Svenska skolläkarföreningens styrelse

Sofia Lindstrand, ST-läkare i socialmedicin och specialistläkare i barn- och ungdomspsykiatri

Ylva Norlander, skolläkare, tidigare ledamot av Svenska skolläkarföreningens styrelse

Maria Unenge Hallerbäck, vetenskaplig sekreterare i SFBUP och universitetslektor vid institutionen för medicinska vetenskaper, Örebro universitet

Helka Widengren, skolläkare, vice ordförande i Svenska skolläkarföreningens styrelse

Artikelförfattarna utgör Svenska läkaresällskapets arbetsgrupp “Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”

20 Det kollektiva skuldbeläggandet av männen blir kontraproduktivt

En del av de egenskaper vi identifierar som ”manliga” kan bidra till ett tryggare samhälle.

I SVT:s senaste partiledardebatt inträffade något lika förutsägbart som minnesvärt. Ämnet var ”Mäns våld mot kvinnor” och Jimmie Åkesson fick frågan vad som ligger bakom problemet.

”För mig är det helt uppenbart att har man en så stor invandring av män från kulturer där kvinnor anses vara mindre värda än män, då får man sådana här problem.”

Vad SD-ledaren sa är alltså att destruktiva normer kring relationen mellan kvinnor och män skapar mer våld mot kvinnor. Men inte bara det. Han generaliserade också grovt genom att implicit påstå att den majoritet (vågar jag säga) av invandrade män i Sverige från länder som Somalia, Irak, Iran och Afghanistan som inte slår sina kvinnliga partners ändå har ett slags skuld i och med de “medeltida” värderingar de för med sig hit.

Annie Lööfs replik var känslosam:

”Jag känner ett sådant förakt när jag hör ditt resonemang. I decennier har kvinnor blivit misshandlade, torterade och mördade i sina egna hem. Och i ditt första inlägg måste du påtala att det här är ett importerat problem.”

Ingen av de andra partiledarna gav sitt stöd åt Jimmie Åkesson medan flera slöt upp bakom Annie Lööf.

Det finns en paradox i debatten om relationsvåldet. Å ena sidan tycks de flesta vara överens om att destruktiva normer bland män i allmänhet är en viktig faktor bakom våldet mot kvinnor. Å andra sidan värjer sig ofta samma debattörer mot ett sådant samband när

det gäller män från långt mer patriarkala kulturer än den svenska. Det går förstås inte ihop. Antingen spelar normerna roll eller så gör de det inte. Antingen är kollektivt skuldbeläggande okej eller inte.

Vad är det då för destruktiva mansnormer som bör förändras? Stefan Löfven sammanfattade det så här i samma debatt:

”Manlighet är inte att slå. Det är inte att bruka våld. Det är inte att förtrycka. Manlighet är att visa respekt, ömhet, empati. Det är manlighet.”

Nja. Det Löfven räknar upp är visserligen exempel på goda mänskliga egenskaper. Men att de skulle vara särskilt utmärkande för gruppen män är tveksamt.

Tvärtom brukar det sägas att män tenderar att vara mer aggressiva, konkurrensinriktade och riskbenägna än kvinnor. Medan kvinnor sägs vara mer tillmötesgående, öppna och relationsorienterade.

Sedan några decennier tillbaka har pojkar fått lära sig att det är fel att visa aggressivitet, fel att ta för stor plats på bekostnad av flickor, ja till och med fel att sitta med benen alltför brett isär. Däremot har det inte pratats så mycket om vad positiv manlighet kan vara. Annat än att killarna gärna får bli lite mer som tjejerna.

Om vi återgår till diskussionen om våld mot kvinnor så finns det inte någon norm i Sverige som accepterar att män brukar våld mot kvinnor.

Tvärtom. I en studie av mansforskaren Lucas Gottzén intervjuas 44 förövare. Gemensamt för dessa är att de skäms över sina handlingar och att de misstänker att vänner och bekanta skulle förskjuta dem om de fick veta vad som skett.

Så vilka är de destruktiva normer som alla män i Sverige behöver göra sig av med? Är det att våld ibland kan vara nödvändigt för att lösa en konflikt? Varför låter vi i så fall 5 500 män och kvinnor göra militärtjänst varje år, en utbildning i att bruka våld på gruppnivå?

Är det kanske normen att en man ska sätta tydliga gränser för sina barn, försörja och skydda sin familj? Samtidigt tycks det vara just den typen av manliga förebilder som det råder skriande brist på i våra utanförskapsområden.

Eller är det den manliga benägenheten att ta risker? Om inte Daniel Ek vågat satsa allt på sin idé om en världsomspännande streamingtjänst hade Sverige varit fattigare. Och så kan man fortsätta…

De flesta manliga destruktiva beteenden och uppfattningar är för det första inga normer i Sverige. För det andra finns bakom de flesta av dessa förhatliga beteenden och uppfattningar sådana som är mer accepterade, men som överdrivits och förvridits så till den grad att de faller utanför normen.

En man väntas exempelvis fortfarande ofta ta första steget för att en relation ska uppstå mellan honom och en kvinna. Men förstår han inte ett nej blir han en stalker.

En man förväntas i värsta fall kunna skydda sin familj mot yttre hot. Med våld om så krävs. Men använder han samma förmåga till att kuva sin familj betraktas han med rätta som en avskyvärd brottsling.

En man förväntas vara den som vågar gå upp på natten för att undersöka vad det är för konstigt ljud vid ytterdörren. Men tillämpar han samma oräddhet bakom ratten blir han en trafikfara.

Som i så många andra sammanhang handlar det om att visa omdöme och rätta sig efter de normer som samhället har satt upp – oftast för att dessa återspeglar en allmän uppfattning om vad som är rätt och fel. Att kollektivt skuldbelägga hela gruppen män är för det första kontraproduktivt eftersom detta knappast entusiasmerar den stora majoriteten män som inte slår kvinnor att bidra i kampen mot detta vedervärdiga våld. För det andra bör en del egenskaper och beteenden som är mer typiska för män än för kvinnor snarare uppmuntras än fördömas eftersom dessa – använda med måtta och förnuft – kan bidra till ett starkare och tryggare samhälle.

Jörgen Huitfeldt är chefredaktör för Kvartal och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Jörgen Huitfeldt

21 Fånga upp de trevande våldsoffren

Få saker är vidrigare än maktlösheten inför män som slår. Det är lätt hänt att omgivningen börjar famla efter enkla lösningar, vilka som helst. Hårdare straff, till exempel. Fastän hårdare straff ju bara kan användas efteråt, när en kvinna väl är skadad, eller ännu värre: död. Kontaktförbud har det också talats en del om, som en förebyggande åtgärd. Regeringen har nyligen lagt förslaget att det ska bli lättare att utfärda sådana för en gemensam bostad, att man ska kunna komplettera med fotboja vid behov och att straffet för överträdelser alltid ska vara fängelse. Och det vore ju en mycket bra idé, i teorin.

I praktiken är det för närvarande tyvärr få som ber om den här sortens skydd – och ytterst få som får det beviljat. I DN:s granskning av 58 domar från åren 2015–2020, där män har mördat kvinnor som de haft en romantisk relation med, hade bara fyra av kvinnorna begärt kontaktförbud. Samtliga ansökningar avslogs, med motiveringen att männen i fråga – i likhet med så många andra kvinnomördare – inte redan hade några fällande domar mot sig.

Det är svårt att utröna vad som är hönan eller ägget. Kanske struntar kvinnor i att be om kontaktförbud, för att de vet hur svårt det är att få hjälp när de väl ber om den – och farligt: I många av de granskade fallen begicks morden just i samband med att kvinnan försökt ta sig loss, lämna.

I slutänden är detta en komplex fråga, inte för att det finns något förmildrande över brotten i sig, utan för att relationerna ofta är mångfasetterade: Inte sällan älskar kvinnorna de här männen, ser i dem något annat än de brutala förövare de också är. In i det sista hoppas de. Det är av just det skälet som omgivningen såväl som samhället måste bli bättre på att sträcka ut handen, och även fånga de kvinnor som själva trevar efter stöd utifrån. För efteråt är allt för sent.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

20Partiprofiler rustar för ny strid om SD-samarbete

L-politiker som är motståndare till SD-samarbete mobiliserar nu inför partiets landsmöte. Flera motioner har lämnats in som på olika sätt vill dra en gräns för hur långt partiet kan gå i ett samarbete.

Liberalernas partiråd beslutade i slutet av mars att öppna för samarbeten med Sverigedemokraterna, om det krävs för att få en borgerlig statsminister efter nästa val. En betydande minoritet, ungefär en tredjedel av ombuden på partirådet, var och är hårdnackade motståndare till samarbetet.

Även om partiledningen segrade på partirådet tycks striden inte vara över. I veckan gick tiden ut för att lämna in motioner till höstens landsmöte, Liberalernas partikongress. Där ser motståndarna till vägvalet en chans att få stöd för skarpare röda linjer mot SD.

– När jag lusläser beslutet från partirådet så är det inte tydligt var de röda linjerna går, säger Barbro Westerholm

87-åriga Barbro Westerholm är inte vilken L-politiker som helst. Hon tog plats i riksdagen första gången 1988. Hon är läkare, har varit generaldirektör för Socialstyrelsen och ses som en pionjär bland annat i arbetet för hbtq-personers rättigheter.

Westerholms förslag är att det ska skrivas in en hänvisning till FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna i Liberalernas valmanifest. Även de sju diskrimineringsgrunderna ska finnas med (etnicitet, religion med flera). Dessa principer ska vara vägledande för alla överenskommelser med andra partier.

– Har vi det med tydligt i vägvalsdokumentet så kan det förhindra beslut som annars skulle kunna smyga

sig in. Jag ser ju vilken inställning SD har till Pride. Jag ser deras invandringspolitik och hur de ser på människor med annan etnicitet än svensk. Med det här i ryggen kan det bli lättare för partiledningen att bemöta övertramp, säger Barbro Westerholm, vars motion stöds av bland andra EU-parlamentarikern Karin Karlsbro och ett antal andra riksdagsledamöter.

För Barbro Westerholm är detta helt helt avgörande frågor.

– Det finns en gräns som jag inte kan gå över och passeras den så här Liberalerna inte längre mitt parti.

Riksdagsledamoten Nina Lundström kräver i en annan motion att landsmötet slår fast att ”inga förhandlingar om statsbudgeten kommer ske med Sverigedemokraterna”. Partiledaren Nyamko Sabuni har sagt att det inte är aktuellt att budgetsamarbeta med SD i samma omfattning som partierna bakom januariavtalet gör i dag. Däremot öppnar partirådets beslut för att ”förankra” budgeten hos SD, till exempel genom samtal i finansutskottet.

Alldeles för otydligt, anser Lundström, som vill att L markerar att man står bakom en ordnad budgetprocess enligt de regler som gäller.

– Då måste man vara tydlig med vilka man tänker förhandla med. Ska man vårda budgetprocessen så måste vi också säga att vi inte ska budgetförhandla med Sverigedemokraterna.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta.

Partirådet godkände den 28 mars partistyrelsens förslag om en strategi i regeringsfrågan inför nästa val.

När budgeten för 2022 är klar ska partiets engagemang i januariavtalet avvecklas och partiet ska efter nästa val verka för en borgerlig statsminister. Om det krävs för att få en borgerlig statsminister ska L kunna samverka även med SD.

Men L kommer inte att sätta sig i en regering där SD ingår. I sakpolitiska frågor ska Liberalerna kunna söka samsyn med riksdagens alla partier.

Liberalernas landsmöte hålls 19–21 november.

21 Ledare: Det är inte bara Annie Lööf som måste välja

Vänsterpartiet vill samarbeta med C, berättade Nooshi Dadgostar tidigare i veckan. Hon fick snabbt applåder på högerkanten: Nu finns det två block, Centerpartiet måste välja mellan dem. Från Annie Lööf fick V-ledaren däremot kalla handen. Hennes mål står fast – uppgörelser ska slutas i den breda mitten, inte med ytterkantspartierna.

”Fantasilinje”, menade Ebba Busch i Expressen. För att i samma intervju slå fast att i ett samarbete mellan M, KD och SD ska Sverigedemokraterna inte få inflytande i proportion till sin storlek och inte vara del av ett fullskaligt budgetsamarbete.

Ulf Kristersson konstaterar i sin tur i dagens DN att samarbetet ska gå ut på att ”samtala fördomsfritt och respektfullt” där ”vi tycker tillräckligt lika”.

Samtidigt insisterar Jimmie Åkesson på att SD ska ha det inflytande som ett parti av dess storlek förtjänar och att han vill ha ett heltäckande politiskt ”avtal”.

Självklart är det så att om M, KD och SD vinner en majoritet i nästa års val och ska få en regering på plats så kommer Kristersson och Busch att behöva göra eftergifter de helst vill undvika.

En annan realitet de inte låtsas om, men som de förr eller senare måste förhålla sig till, är att det inte alls är säkert att M, KD och SD får en majoritet. I dagsläget är en rad andra utfall minst lika troliga.

En möjlighet är att åtminstone ett mandat skiftar från de rödgröna till de borgerliga partierna. Den gamla Alliansen blir i så fall större än S, MP och V, förutsättningarna för att göra budget ihop är goda. Om Stefan Löfven erbjuder sig att släppa fram Ulf Kristersson – i utbyte mot att han regerar på det underlaget, håller dörren till SD stängd samt levererar ett knippe sakpolitiska eftergifter – är M-ledaren

beredd att ta det budet? Eller insisterar han på ett samarbete med Jimmie Åkesson?

Ytterligare ett tänkbart utfall är att Liberalerna räddar sig kvar i riksdagen. Och att M, KD och SD tillsammans med dem når 175 mandat. Men att Nyamko Sabuni blir varse att det inte går att jämka samman L:s och SD:s syn på asylrätt, bistånd och public service. Samtidigt finns ett möjligt budget-underlag i form av M, KD, C, L och MP, som S kan tänka sig att släppa fram – förutsatt att Kristersson drar igen dörren till SD och bjuder på lite sakpolitik. Kan M-ledaren tänka sig det, eller ska Jimmie Åkesson prompt med?

Blir den senaste tidens opinionsundersökningar verklighet åker L ut och C, S, MP och V får fler mandat än M, KD och SD. Om Annie Lööf kräver att Stefan Löfven sträcker ut handen till Ulf Kristersson i stället för till Nooshi Dadgostar, är M-ledaren beredd att ta den? Är han villig att sätta det politiska innehållet först, eller väljer Kristersson hellre att fullfölja lagbygget med Sverigedemokraterna under fyra år till i opposition?

Moderaterna hävdar att de inte vill ha ett nytt block med SD. I intervjun i DN säger Ulf Kristersson att partiet ska gå fram på egen hand i valet. Men M agerar ofta inte på det sättet. Moderata företrädare betonar likheter med Sverigedemokraterna och söker symboliska uppgörelser, även när de saknar praktisk politisk betydelse.

Fortsätter det så här genom valrörelsen och regeringsbildningen nästa år blir resultatet ett nationalkonservativt block. Där kommer i så fall Jimmie Åkesson att hålla i taktpinnen, eftersom M gjort sig av med alla alternativ till ett SD-samarbete.

Det är möjligt att Annie Lööf efter nästa val måste välja mellan att stödja ett sådant och att samarbeta med en socialdemokratisk statsminister som pratar med V – att möjligheterna till uppgörelser i mitten är borta.

Men så blir det endast om Ulf Kristersson först väljer det. **DN 21/5 2022**

21 M-ledaren: Invandring måste gagna Sverige

Kampen mot brottsligheten står överst på agendan om Moderaterna kommer till makten efter nästa val. Partiledaren Ulf Kristersson samtalar återkommande med SD-ledaren Jimmie Åkesson om vilken politik en borgerlig regering ska föra.

– Där vi tycker tillräckligt lika är jag helt beredd att samtala fördomsfritt och respektfullt, säger Ulf Kristersson.

Med drygt ett år kvar till valet har Moderaterna samlat ett möjligt regeringsunderlag som kan bära ända fram till Rosenbad.

Diskussionen om samarbete med Sverigedemokraterna är lagd åt sidan efter att M steg för steg gjort klart att SD är en naturlig del av underlaget för en borgerlig regering. Manegen för ett maktövertagande blir allt mer välkrattad sedan även Liberalerna efter uppslitande interna strider anslutit sig till de konservativa partikollegorna.

Så här långt ser det ut som att Moderaterna har tjänat på att lämna det gamla allianssamarbetet bakom sig och skapa en ny konstellation med i första hand KD och SD. M har sakta men säkert växt i opinionen det senaste året och är nu otvetydigt landets näst största parti.

– Vi ägnar väldigt mycket tid åt att ta fram konkreta förslag. Jag tror att det finns en respekt för politikens grundläggande hantverk och att vi är det parti som är bäst rustade att samla andra partier för att få något gjort, säger Ulf Kristersson när DN träffar honom på hans tjänsterum i riksdagen.

Enligt M-ledaren är det hans parti och Kristdemokraterna som utgör fundamentet i nästa borgerliga regering. Vilken roll L och SD ska spela i regeringssamarbetet tycker han är för tidigt att säga.

– Vi får se när vi kommer närmare valet vilka som kan och vill vara med i en borgerlig regering, säger Kristersson

Sverigedemokraterna sade nyligen att de vill se en detaljerad plan över vilken politik en borgerlig regering ska driva och att inflytandet över regeringsarbetet ska fördelas utifrån partiernas storlek.

Är du beredd att förhandla fram en sådan plan?

– Jag pratar med Jimmie Åkesson då och då, och SD vill självklart ha genomslag för viktiga åsikter som de har. Mitt svar är att där vi tycker tillräckligt lika är jag helt beredd att fördomsfritt och respektfullt samtala.

– Men jag ser en ganska liten poäng med att förhandla exakt vad man ska göra i regeringsställning. Det är en av svagheterna med januariavtalet att man skapat ett statiskt avtal som oavsett vad som händer låser vad man ska göra. Vi kommer att gå till val på en tydlig färdriktning i de stora frågor där jag är övertygad om att vi kan samla en majoritet i riksdagen bakom oss.

Ulf Kristersson känner sig säker på att både SD och L kommer att skriva under på mycket av den politik som M väljer att gå till val på. Han bedömer att enigheten kommer att vara tillräcklig för att partierna kommer att ställa sig bakom honom som statsminister.

– Men att prata om detaljerade program, den frågan är för tidigt väckt. Det beror också på vad vi kommer att ställas mot. Om S går till val som bara S så är det alldeles uppenbart att det inte finns något regeringsalternativ på andra sidan. Då går vi naturligtvis till val som Moderaterna.

Ulf Kristersson understryker att M i dag i första hand förhandlar med KD om den framtida regeringspolitiken. Men samtidigt pågår det överläggningar i en rad enskilda frågor med både SD och L.

– Färdriktningen är min och vår, men jag är väldigt pragmatisk om hur vi sen utformar detaljerna. Det har jag sagt till både L och SD. Det finns en tydlig insikt om att det finns tillräckligt breda frågeområden som vi skulle kunna enas om.

Vad är det viktigaste för en M-ledd regering att förändra direkt efter ett maktskifte?

– Kriminalpolitiken kommer att stå i absolut fokus. Den är avgörande för all annan trovärdighet för politiken. Om vi fortsätter så här så kommer politiken tappa auktoritet för att lösa problem över huvud taget. Vår tids stora reformområde är att återta kontrollen över rättsstaten.

– En annan sak är att tillsätta statsråd som är riktigt respekterade människor. I dag har vi ett stort antal ministrar som brister i det avseendet, som inte är människor som inger riktig auktoritet hos andra människor.

Kan du ge exempel?

– Nej, jag tycker att de är så pass många. Det är för mycket människor som bara har på sig snäva partipolitiska glasögon och inget annat. Vi behöver människor som kan sina saker, som har en tydlig resning och färdriktning i sin politik, som är beredda att prata med andra människor, som pragmatiskt kan sy ihop lösningar i riksdagen.

Migration och integration har blivit en av väljarnas viktigaste frågor – hur kommer det att märkas med en M-ledd regering?

– Vi måste minska invandringen och fokusera på dem som har kommit till Sverige, att de lär sig svenska, kommer in i arbete och börjar fungera. Det vägvalet står mot ett vägval där man fortsätter med Miljöpartiets ständiga undantag som alltid landar i att lite fler ska få komma till Sverige. Jag tror att vi kan samla en mycket bred majoritet för en ny invandringspolitik.

Kan Sverige leva upp till internationella konventioner om vi har ett volymmål för asylinvandring?

– Ja, att ha ett volymmål är samma styråra som vi har i klimatpolitiken och i finanspolitiken. Man bestämmer sig för en målsättning. Givet Sveriges läge vill vi ta emot ungefär lika många som övriga nordiska länder.

Det sätter inte stopp för enskilda asylsökande, men kommer det tio gånger så många måste man göra något så att färre söker asyl just i Sverige. Det är fullt kompatibelt med asylrätten.

Anser du att de internationella konventionerna spelat ut sin roll jämfört med när de skapades?

– Det är ingen tvekan om den saken. Asylrätten är tillkommen vid en helt annan tidpunkt. Jag tror att det vore bra med ett större internationellt omtag om hur asylrätten ska se ut i en modern värld.

I ert idéprogram står att invandringen ska vara ändamålsenlig – vad innebär det?

– Invandringen ska sammantaget vara bra för Sverige. Det betyder inte att varje enskild invandrare ska vara lönsam i ekonomisk bemärkelse, men sammantaget måste invandringen gagna Sverige. Ju fler som kommer desto mer måste integrationspolitiken fungera. Ju sämre den fungerar, desto färre måste komma till Sverige.

– Vi har tagit emot för många invandrare jämfört med vad vi kan integrera. Det märker vi på brottsligheten, i Pisaresultaten och i arbetslösheten. Låt oss lösa de problemen medan de fortfarande går att lösa.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Fyra snabba till Ulf Kristersson:

1 Är det rätt att börja lätta på coronarestriktionerna den 1 juni?

”Det är omöjligt att veta just nu. Men att ha en tydlig exitstrategi har jag efterlyst i många månader. Vi borde för längesedan ha haft en plan för hur vaccinationsläget ska se ut för att vi systematiskt ska kunna börja öppna upp.”

2 Liberalerna anser att budgetförhandlingar kan skötas i finansutskottet – hur ser du på det?

”Det går jättebra att göra upp i finansutskottet men det är klart att en regering också måste göra mycket

bredare överenskommelser så att man vet att när man kommer till riksdagen så har man färdriktningen klar för sig.”

3 Kan utbildningsminister Anna Ekström (S) sitta kvar efter turerna kring Pisa-undersökningen?

”Det kommer att avgöras när Konstitutionsutskottet gör sin fördjupade granskning. Oklarheterna är fortfarande uppenbara. Vad visste hon och vad visste Skolverket? Jag är rätt säker på att KU kommer att reda ut det i detalj.”

4 Skattesänkningar brukar stå högt på varje M-ledares önskelista – vilka skatter vill du i första hand sänka om du blir statsminister?

”Den stora frågan handlar om att stoppa dramatiska skattehöjningar. Att stoppa skattehöjningar som blir nödvändiga om det här vänstergänget ska bilda regering med Centerpartiet efter nästa val. På skattesänkningssidan handlar det om en stor bidragsreform som gör det mer lönsamt att jobba och - mindre lönsamt att leva på bidrag.”

FAKTA.

Ulf Kristersson

Född: 1963 i Lund. Uppväxt i Torshälla utanför Eskilstuna.

Bor: Strängnäs.

Utbildning: Civilekonom.

Karriär i urval: Moderaternas partiledare sedan den 1 oktober 2017. Var socialförsäkringsminister i regeringen Reinfeldt 2010–2014. Riksdagsledamot 1991–2000 och 2014–2022.

Volymmålet

Moderaterna föreslår ett volymmål för asylmottagande som innebär att Sveriges mottagande inte ska överstiga nivåerna i grannländerna Norge, Finland och Danmark.

I dagens läge skulle det innebära ett svenskt volymmål om drygt 5 000 asylsökande per år. Det motsvarar mottagandet i Norge, Finland och Danmark för år 2019 med hänsyn tagen till folkmängd.

Som jämförelse tog Sverige samma år emot nästan 22 000 asylsökande. Volymmålet skulle alltså innebära att mottagandet minskade med cirka 80 procent.

Källa: M:s Integrationskommission

19”Låt ny myndighet ansvara för alla välfärdsutbetalningar”

Det svenska välfärdssystemet är hårt ansatt av samvetslösa kriminella som med avancerade upplägg tillskansar sig miljardbelopp från det gemensamma. I dag presenterar KD flera nya förslag för en välfärd man man kan lita på. En ny borgerlig regering måste ha tuffa åtgärder mot välfärdsbrottslighet högt på agendan, skriver Ebba Busch (KD), med flera.

DN. DEBATT 210519

Av den svenska statens välfärdsutbetalningar om cirka 600 miljarder kronor årligen, uppskattas hela 18 miljarder vara så kallade oriktiga utbetalningar. Av det beloppet bedöms 84 procent handla om upplägg gjorda av organiserad brottslighet. Det är alarmerande summor, som dränerar välfärden på resurser, undergräver förtroendet för ett samhälle som håller ihop och i grunden är en stöld från skattebetalare.

Välfärdsbrotten är ett angrepp mot samhällets gemensamma skyddsnät som slår direkt mot våra mest utsatta. Det är de sjukförsäkrade/utförsäkrade, pensionärer, funktionsnedsatta och barn som framför allt drabbas.

När missbruk av assistansersättningen möjliggör vapenhandel är det den funktionsnedsattes assistans som dras in. När sjukpenningen fungerar som en grundlön för gängmedlemmar, är det en utbränd kvinna som inte får det stöd och hjälp hon behöver.

Vår förmåga att hjälpa våra medborgare i olika skeden i livet begränsas när resurserna inte når dem som har rätt till ersättningar. Detta är inte minst sant för ett högskatteland som Sverige. Om detta får fortgå påverkas tilliten till välfärdssamhället och i förlängningen givetvis skatteviljan.

Vårt välfärdssystem skyddas bäst av en fungerande rättsapparat som kan identifiera och beivra fusk. I annat fall riskerar vi en situation där allt fler försörjer sig på bidrag medan relativt sett färre och färre jobbar eller driver företag och betalar de höga skatterna.

Närmare 800 000 personer mellan 20–64 år försörjde sig på bidrag förra året enligt SCB, en stor del av dem är utrikesfödda. Bidrag måste upphöra att ses som en långsiktig försörjning och olika typer av missbruk av bidragssystemen måste likaså upphöra.

I dag presenterar vi flera nya förslag för en välfärd man kan lita på:

1 Ny utbetalningsmyndighet för alla statliga och kommunala utbetalningar. Kristdemokraterna anser att en ny myndighet som ansvarar för alla välfärdsutbetalningar ska inrättas. Myndigheten ska även vara garanten för att felaktiga utbetalningar stoppas och ha fler befogenheter än vad som tidigare föreslagits i en statlig utredning.

För att ge en samlad bild och effektivisera välfärdsutbetalningar ska ett transaktionskonto tas fram och administreras av myndigheten. Transaktionskontot ska omfatta alla välfärds-utbetalningar och skatteutbetalningar till både privatpersoner och företag.

Myndigheten ska samköra den insamlade informationen från alla utbetalningar, vilket kommer att leda till att mer fusk kan upptäckas.

Den nyinrättade myndigheten bör även ta över ansvaret för att driva återkrav, vilka ska vara direkt verkställbara. När en felaktig utbetalning uppdagas ska en administrativ sanktionsavgift utgå. Till skillnad från i dag ska denna myndighet även få återkräva felaktigt utbetalt bistånd till asylsökande.

Den nya myndigheten bör utöver ett förebyggande arbete också få ett brottsbekämpande uppdrag. Myndigheten ska själv ha befogenhet att ta granskningar vidare.

Med en gemensam utbetalande myndighet blir det också lättare att upptäcka om hushåll får orimligt höga bidragsinkomster även om det sker enligt regelverket. Det kan då stramas åt.

2 Se över bidragsbrottslagen. Sedan 2008 är det möjligt att dömas till böter och fängelse för bidragsbrott. Såväl antalet inkomna brottsmisstankar som lagförda har ökat i stort sett varje år. Normalt utdelas villkorlig dom och dagsböter som påföljd, men vid grova brott finns även fängelse i straffskalan. Bland annat personer som missbrukat den personliga assistansen har dömts till långa fängelsestraff.

Bidragsbrottslagen utvidgades nyligen till att även innehålla bland annat tandvårdsersättning och assistansersättning, vilket troligen är en bakomliggande faktor till det ökade antalet inkomna ärenden det senaste året. Maxstraffet för grovt bidragsbrott höjdes samtidigt från 4 till 6 år, och juridiska personer ska kunna bli skyldiga till bidragsbrott.

Vi vill att bidragsbrottslagen utvidgas ytterligare för att även omfatta stöd till företag. Missbruk hotar förtroendet för systemen, samhället måste därför kunna lagföra både privatpersoner och företag som begår brott mot dessa system. Det skulle göra det möjligt att exempelvis inkludera sjuklönekostnader och den statliga lönegarantin. Straffskalorna bör ses över igen.

Kommunerna måste åläggas att aktivt arbeta med att anmäla bidragsbrott eftersom vi i dag

har en situation där väldigt få bidragsbrott anmäls.

3 Ändra sekretesslagstiftningen så att myndigheterna kan hitta fusk.
Välfärdssystemen är inte i tillräckligt hög grad sammanhängande. Det får till följd att de välfärdsutbetalande myndigheterna många gånger är ovetande om felaktiga utbetalningar trots att information för att komma till rätta med avancerade upplägg sammantaget finns inom statsförvaltningen.

Sekretesslagstiftningen som den ser ut i dag motverkar myndigheternas förmåga att förhindra felaktiga utbetalningar. För att effektivt upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar behöver sekretesslagstiftningen därför reformeras i grunden.

Att relevant information inte får delas mellan myndigheter är stötande. Försäkringskassan får exempelvis inte automatisk information om när en utlänning blivit avvisad, utvisad eller att uppehållstillståndet löpt ut vilket innebär att förmåner felaktigt betalas ut till personer som kanske inte befinner sig i Sverige.

Fusk inom den personliga assistansen möjliggörs på grund av att Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Försäkringskassan, trots att de hanterar samma ärende, inte har tillgång till varandras uppgifter. Socialtjänsten kan inte heller underrätta Skatteverket om skenseparingar. När ett flertal myndigheter utför arbetsplatsbesök måste myndigheterna upprepa samma fråga till arbetsgivaren eftersom de inte kan dela information med varandra.

Allt detta måste rättas till så att våra system inte ska kunna missbrukas. Sverige har fått lära sig

den hårda vägen att generösa bidrag inte kan kombineras med lättsamma skyddssystem. Det leder till missbruk och överutnyttjande och blir en guldgruva för organiserade kriminella att komma åt snabba pengar. Staten måste se väldigt allvarligt på denna typ av brottslighet.

När du är som svagast så ska välfärden vara som starkast. Ska vi i Sverige kunna lita på att välfärden finns där och fungerar när man behöver den måste vi också ha vattentäta och rättssäkra system som vaktar våra gemensamma välfärdspengar.

Ebba Busch (KD), partiledare

Andreas Carlson (KD), rättspolitisk talesperson

Hans Eklind (KD), migrationspolitisk talesperson

Människors religioner ändras.

I Sverige avkaffades den kristna religionen om statsreligion i slutet av 1900-talet sedan den varit det sedan GustavVasas tid på 1500-talet. Nu är det bara kungahuset som har krav om kristendom.

En mätare på religionens tillstånd i Sverige idag kan vara dödsannonserna i Dagens Nyheter. De som har ett kristet kors som symbol i annonserna kan anses vara anknutna till kristendomen.

Lördagen den 27 mars 2021 var det 32 annonser, varav 8 med kors (25 %). Söndagen den 28 mars 79 annonser, varav 9 med kors (11%), Lägger man ihop lördag och söndag blir det 111 annonser, varav 17 med kors (15%).

Kristdemokraterna har samarbete ned de andra partierna bl a Sverigedemokraterna som inte är lämpliga för Sverige.

Sverigedemokraterna vill ha en svensk kultur. Klassamhälle som på 1800-talet, religion, fattigdom och kvinnokultur som på 1930-talet och bostadsbrist alla år blir det då om man går till de kulturerna. Nej. kulturerna utvecklar sig hela tiden och bra demokati ska se till att det blir bättre med åren. I en artikel i DN den 17 maj 2021 behandlas hur dansk folkeparti propagerear för dansk kultur genom att föreskriva danska maträtter, mogonpsalm och 1800-talslitteratur i skolan m m.

Kristdemokraterna har inte förstått hur det svenska inkomstskattesystemet är och fungerar. Deras åsikter om välfärdsutbetalningar borde sättas i relation till skattesystemet.

Ebba Busch har fått de sammanställningar som nämns i det följande.

Välfärdspolitik i hushållen

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy25.pdf
Det kan vara lämpligt att socialminister Lena Hallengren blir ledare för regeringens välfärdspolitik i hushållen.

Politiken borde kunna utformas enligt det som nämnts om områdena 640- 649. Välfärdspolitiken för hushållen bör handla om hur det var, hur det är, hur det kan bli och hur det bör bli. Det bör sluta med propositioner hur det bör bli och scialdepartementet bör ta hjälp av andra departement där det behövs.

Här i korthet:

640 är det första området som gäller hushållsnedlemmarnas hälsa, sjukdomar och skavanker efter kön och älder, kropp och själ och beteende med hänsyn till det.

Här ingår det som hör till coronakrien, men det kan läggas i särskild del.

Utöver det finns mycket annat som bör behandlas. Andra sjukdomar och förhållanden. Sjukhusverksamheter o d ingår inte men väl tillgång tilll sjukhus på olika sätt på olika håll i Sverige. Regionerna och kommunerna kan ge anledning till förslag. Åldrarnas och könens olika förhållanden m m, diskriminering. Det är saker som socialdepartementet ska känna till.

641/642 gäller mat m m och servering. Och det gäller alla slags mathållningar o d. Hemma och på restauranger, i skolor, sjukhus, på arbetsplatser, korvkiosker o sv. Det gäller båda att laga och äta.

643 gäller boendet. Här gäller det bostadsbehovet. Det sägs att det behöver byggas 700 000 lägenheter och då är bostadsbristen ett stort problem. Vilka lägenheter behövs och var och när och hur? Hur har hushållsmedlemmarna det i olka delar av landet ?
Det är många problem som bör behandlas.

644 gäller teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi. telefon m m. Här får socialdeparementet ta hjälp av andra departement . Viktigt är bl a energiförsörjning med hänsyn till klimatet och bredband o d m**ed** hänsyn till att kopparnätet för telefoner avskaffas.

645 gäller att hushållen har utrustning av olika slag. T ex cykar, bilar TV-apparater och möbler. Det finns nog mycket att säga om det.

646 gäller kläder och personlig hygien men bör utvidgas till att gälla umgänge och samvaro med nära, kära, familjemedlemmar och vänner, titta på TV, höra radio, läsa tidningar och böcker, syssla med hobbyer och fritidsintressen av alla slag. Att utveckla de inre verkligheterna.

Här kan socialdepartementet behöva hjälp från andra departementet t ex kulturdepartementet. Det är verksamheter som i stort sett inte ingår departementens ansvar. Socialdepartementet har här en stor uppgift i att reda upp hushållsverksamheterna i 646 och ge bra förslag.

647 gäller allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.
Socialförsäkringsministern bör reda ut socialförsäkringarnas utformning med hänsyn till levnadskostnaderna , vilket inte gjorts och inte görs nu. Någon i regeringen bör reda ut **förhållandet mellan inkomstskatter och levnadskostnader.**

648 gäller städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Det finns cirka 5 miljoner hushåll i Sverige. Om de använder en timme om dagen för städning o d blir det för varje dag 5 miljoner timmar och för alla under ett år cirka 2 miljarder timmar.

649 gäller personvård: barn, hemsjukvård o d .

Socialtjänsten har hand om personer som har det särdeles besvärligt men i området 64 gäller det hushåll som vill och kan klara sig själva. Somliga kan få assistans vissa timmar genom socialtjänsten men får klara sig för övrigt själva.

Det här handlar om att sköta barn, uppfostra och leka med dem. uppfostra tonåringar och om rörelsehindrade, sjuka och äldre o d som vill klara sig själva men behöver stöd av anhöriga och vänner eller enklare hemtjänst.

Att leka med barn kan kanske hellre ingå i område 646.
Boendet i område 643 gäller huvudsakligen friska personer, både unga och gamla. Bl a boende i kommunala boenden utan särskild bohjälp. Om pensionärer har bohjälp kan det snarare höra till område 649.

Det kan vara lämpligt att i hushållsverksamheterna räkna kommunernas socialtjänster och de verksamheter som kan följa av socialförsäkringar, regioner och jämställdhetsministerns verksamheter och kan räknas som hushållsverksamheter. Verksamheter SW7951. Coronakrisen har ökat betydelsen av digitala verksamheter o d i hemmet.

Det som nu nämnts om områdena 640-649 är i stort sett det som bör ingå i socialdepartementets planering om välfärd i hushållens verksamheter.

Det bör följas av propositioner som innehåller fasta förslag som ger styrka åt regeringen välfärdspolitik. Men det är så många saker att det nog inte ryms i en enda proposition. Delas det upp kan man missa det samlade uttrycket för regeringens politik om hushållsverksamheterna. .

Därför bör en samlande information om hushållsverksamheterna finnas på regeringens hemsida. En information om områdenas olika innehåll utformad så att man ser sambandet mellan områdena, att det gäller hushållens egna verksamheter.

För den totala välfärdspolitiken komplettera välfärden med politiken för institutionerna utanför hushållen: skolor, sjukhus. kollektiva kommunikationsmedel, domstolar, polis. klimatpolitik, försvarsmakten, kommunernas, regionernas. länsstyrelsernas och myndigheternas verksamheter o s v.

Man ska kunna klicka sig in på regeringens hemsida, regeringen.se, och kunna läsa att regeringen bryr sig om att vi har det bra i våra vanliga verksamheter i hemmet.

Inkomstskatterna för de lägsta inkomsterna måste förbättras. De enda som har förmögenhetsskatt nu är de som har låga inkomster av socialförsäkringar, det måste bort. Regeln att 15% av kapital ska tas upp som inkomst måste tas bort.

Vänsterpartiet har i budgetmotionen för för första gången uppgifter om partiets åsikter om förmögenhetsskatt, fastighetsskatt och arv-och gåvoskatt. De innebär att regeln om 15% är oförenlig med vänsterpartiets politik.

Barnlösa äldre med låga inkomster måste få bostadsbidrag enligt förslag i det följande

Vänsterpartiets budgetmotion.

Vänsterpartiets budgetmotion innehåller för första gången uppgifter om partiets åsikter om förmögenhetsskatt, fastighetsskatt och arv-och gåvoskatt:

"En förmögenhetsskatt ska införas, som ett ytterligare instrument att vända utvecklingen mot ständigt stegrad ekonomisk ojämlikhet. Även denna ska vara progressiv och endast tas ut på sådana förmögenheter som förekommer i de allra översta skikten i förmögenhetsfördelningen. Var exakt de olika brytpunkterna ska ligga är någotsom behöver utredas närmare. En riktpunkt är dock att den högsta nivån ska bestämmas så att den delen av en förmögenhet som överstiger tusen prisbasbelopp (för närvarande ca 47 miljoner kronor) ska beskattas med fem procent årligen.

En ny fastighetsskatt är ytterligare verktyg som vi behöver för att bekämpa ojämlikheten. Eftersom syftet med skatten är att minska ojämlikhet i förmögenhet och inkomst ska den endast tas ut av dem som äger fastigheter med de allra högsta taxeringsvärdena, inte av de bredare folklagren. Liksom med förmögenhetsskatten behöver den exakta utformningen av skatten utredas närmare. Jag ser emellertid inget behov av att ta ut fastighetsskatt för innehav av fastigheter med taxeringsvärden som understiger 300 prisbasbelopp (för närvarande drygt 14 miljoner kronor).

Arvs- och gåvoskatt ska införas. Den ska, liksom förmögenhetsskatten, endast riktas mot gåvor och arv som förekommer i de högsta inkomstskiktens i samhället. Det får utredas närmare var exakt brytpunkterna för skatteuttag ska ligga och hur högskattesatsen ska vara. "

Exempel om pensionär med fritidshus.

De gällande reglerna säger att kapital över 100 000 kr för ensam och 200 000 för makar ska inverka på bostadstilläggen så att 15% ska tas upp som inkomst. Det innbär en förmögenhetsskatt för dem med låga inkomster vilket är synnerligen orättvist eftersom de med högre inkomst inte betalar någon förmögenhetsskatt.

Vid skattereformen 1970 sattes de nuvarande gränserna 100 000 och 200 000 till 75 000 och 150 000 och skulle de har räknats upp med inflationen enligt KPI skulle de nu ha varit drygt 400 000 och 800 000.

Att de gällande reglerna för bostadstilläggen är mycket krävande och olämpliga för pensionärer med låga inkomster har påpekats under flera decennier och det är anmärkningsvärt att regeringen och utredningarna inte beaktar detta.

En ensam pensionär kan ha låg inkomst efter skatt. T ex 9 000 kr per månad = 108 000 kr per år. Rimlig lägsta levnadskostnad är 2021 162 000 kr. Det finns behov av bostadstillägg.

Men pensionären har ett fritidshus som hon köpte kanske för 20 000 kr för femtio år sedan. Huset är litet men tomten är värdefull och grannarna har fått sälja sina fastigheter så att taxeringsvårdet för hennes fastiget blivit 2 miljoner eller 3 miljoner.

Göran Persson införde att fastigheten ger en inkomst på 15% av taxeringsvärdet = 300 - 450 000 kr per år, vilket naturligtvis gör att

hon inte kan få något bostadstillägg och får leva på 108 000 kr för året när det rimliga är 162 000 kr.

Så är situationen sedan länge och varken socialdemokraterna elller vänsterpartisterna ser trots påpekande varja år sedan Göran Persson införde, att det är orimligt att anta att fastigheten kan ge en inkomst på 300-450 00 kr för året när fastigheten kan beräknas användas halva året.

Regeln om att 15 % av förmögenheter ska tas upp som inkomst vid beräkning av bostadstillägg och bostadsbidrag o d bör avskaffas. Regeln bör avskaffas för pensionärernas bostadstillägg och för bostadsbidrag o d till personer med och utan barn.

DN 6 maj 2021

"Statsminister Stefan Löfven (S) säger nej till en ny fastighetsskatt.

”Vanligt folk ska aldrig behöva oroa sig för att behöva gå från hus och hem om det område de bor i blir populärt”, skriver han i ett inlägg på Facebook.

Frågan har varit känslig för Socialdemokraterna och det tunga parti-distriktet i Göteborg har velat införa en progressiv fastighetsskatt.
I Skåne har man inte tagit ställning till frågan. Ordförande Niklas Karlsson konstaterar att S har ett kongressbeslut sedan fyra år tillbaka om att inte gå fram med en ny fastighetsskatt.

– Vi driver inte de kraven. Vi har sagt att man borde se över hela skattesystemet och göra det mer likvärdigt och rättvist.

Både Moderatledaren Ulf Kristersson och Kristdemokraternas Ebba Busch har lovat att riva upp en eventuellt ny fastighetsskatt. I en debattartikel i Aftonbladet förra veckan skriver de att M och KD ”på goda grunder” avskaffade den gamla fastighetsskatten.

”Ingen ska tvingas lämna sitt hem på grund av en skatt. En borgerlig regering som vinner väljarnas förtroende 2022 kommer att göra det igen”.
TT "

Regeringen och alla som sysslar med politik måste förstå, att inkomstskattesystemen 1970 och 1990 inte är efter skatteförmåga utan är kompromisser där tonvikten ligger på den vertikala fördelningen.

Den horisonella fördelningen gäller fördelningen mellan dem som har lika stora inkomster men har olika levnadskostnader.

Jag forskade fram ett system för mänskliga verksamheter på 1970-talet Och har kontinuerligt skrivit om samhällsplanering och politik på tusentals sidor under 50 år .

Nu har LO kommit med förslag om skatter. De har inte förtått Skattesystemet , det ska kommenteras i det följande.

2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 6100 kr per mån = 73200 kr per år för ensam och 7500 kr per mån för makar/sambor= 90000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 177 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 271000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam

Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Inkomstskatt i% av inkomst	Årsinkomst per person
6001	694	8328	5307	63684	-113316	11,6	72 000
7001	825	9900	6176	74112	-102888	11,8	84 000
8001	1046	12552	6955	83460	-93540	13,1	96 000
9001	1267	15204	7734	92808	-84192	14,9	108 000
10001	1489	17868	8512	102144	-74856	18,9	120 000
11001	1711	20532	9290	111480	-65520	15,6	132 000
12001	1935	23220	10066	120792	-56208	16,1	144 000
13001	2177	26124	10824	129888	-47112	16,7	156 000
14001	2469	29628	11532	138384	-38616	17,6	168 000
15001	2751	33012	12250	147000	-30000	18,3	180 000
16001	3033	36396	12968	155616	-21384	19,0	192 000
17001	3315	39780	13686	164232	-12768	19,5	204 000
18001	3598	43176	14403	172836	-4164	20,0	216 000
19001	3880	46560	15121	181452	4452	20,0	228 000
20001	4190	50280	15811	189732	12732	20,9	240 000
21001	4472	53664	16529	198348	21348	21,3	252 000
22001	4755	57060	17246	206952	29952	21,6	264 000
23001	5046	60552	17955	215460	38460	21,9	276 000
24001	5336	64032	18665	223980	46980	22,2	288 000
25001	5627	67524	19374	232488	55488	22,5	300 000
26001	5917	71004	20084	241008	64008	22,8	312 000
27001	6207	74484	20794	249528	72528	23,0	324 000
29001	6788	81456	22213	266556	89556	23,4	348 000
30001	7079	84948	22922	275064	98064	23,6	360 000
35001	8654	103848	26347	316164	139164	24,7	420 000
40001	10304	123648	29697	356364	179364	25,7	480 000
45001	12040	144480	32961	395532	218532	26,8	540 000
50001	14690	176280	35311	423732	246732	29,4	600 000
55001	17385	208620	37616	451392	274392	31,6	660 000
60001	20185	242220	39816	477792	300792	33,6	720 000

2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 6100 kr per mån = 73200 kr per år för ensam och 7500 kr per mån för makar/sambor= 90000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 177 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 271000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam

Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Makar lika ink. Översskott/år	Årsinkomst per pson
6001	694	8328	5307	63684	-113316	-143632	72 000
7001	825	9900	6176	74112	-102888	-122776	84 000
8001	1046	12552	6955	83460	-93540	-104080	96 000
9001	1267	15204	7734	92808	-84192	-85384	108 000
10001	1489	17868	8512	102144	-74856	-66712	120 000
11001	1711	20532	9290	111480	-65520	-48040	132 000
12001	1935	23220	10066	120792	-56208	-29416	144 000
13001	2177	26124	10824	129888	-47112	-11224	156 000
14001	2469	29628	11532	138384	-38616	-5768	168 000
15001	2751	33012	12250	147000	-30000	23000	180 000
16001	3033	36396	12968	155616	-21384	40232	192 000
17001	3315	39780	13686	164232	-12768	57464	204 000
18001	3598	43176	14403	172836	-4164	74672	216 000
19001	3880	46560	15121	181452	4452	91904	228 000
20001	4190	50280	15811	189732	12732	108464	240 000
21001	4472	53664	16529	198348	21348	125696	252 000
22001	4755	57060	17246	206952	29952	142904	264 000
23001	5046	60552	17955	215460	38460	159920	276 000
24001	5336	64032	18665	223980	46980	176960	288 000
25001	5627	67524	19374	232488	55488	193976	300 000
26001	5917	71004	20084	241008	64008	211016	312 000
27001	6207	74484	20794	249528	72528	228056	324 000
29001	6788	81456	22213	266556	89556	262112	348 000
30001	7079	84948	22922	275064	98064	279128	360 000
35001	8654	103848	26347	316164	139164	361328	420 000
40001	10304	123648	29697	356364	179364	441728	480 000
45001	12040	144480	32961	395532	218532	520064	540 000
50001	14690	176280	35311	423732	246732	576464	600 000
55001	17385	208620	37616	451392	274392	631784	660 000
60001	20185	242220	39816	477792	300792	684584	720 000

Kompensation vid de lägsta inkomsterna för alltför höga inkomstskatter till följd av låga grundavdrag.

Skattereformen 1970 handlade om att ersätta det gamla sambeskattningssystemet med särbeskattning. Det hade varit möjligt att i någon mån göra fördelningen efter skatteförmåga, men det blev att inkomstskatten skulle vara lika för alla med samma inkomst men progressiv så att skatterna blev högre vid högre inkomst. En ledande folkpartist var vid fråga mycket noga med att det skulle vara så.

Det följde med vid 1990 års skattereform. Och politikerna har inga bekymmer med de svåra konsekvenser som uppstår.

Årliga levnadskostnaderna är 2021 cirka 177 000 kr för ensam förvärvsarbetande utan barn och för makar/sambor tilllsammans cirka 271 000 kr (2x135 500). Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x41 500 kr= 83 000kr mera disponibelt i plånboken sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Det räcker för årskostnaderna för två barn, men alla makar/ sambor har inte barn.

Det här gäller när ensamma har inkomster över cirka 19 000 kr per månad och makar var för sig cirka 15 000 kr per månad.

Vid lägre inkomster blir det underskott i hushållsbudgeterna. Underskotten beror bl a på låga grundavdrag som är högst cirka 36 000 kr år 2020, dvs högst cirka 20 % av lägsta rimliga levnadskostnader 177 000 kr för ensamma

Det hjälper inte att ändra grundavddrag. För att det ska bli någon förbättring för de lägsta inkomsterna måste införas något som gäller de horisontella fördelningarna och lämpligt är att införa regler om bostadsbidrag.

Det finns bostadsbidrag för barnlösa ungdomar under 29 år, med låga inkomster. En tid fanns bostadsbidrag också för barnlösa över 29 år men de avskaffades i ovist nit.

Bostadsbidrag för äldre barnösa upp till pensionsåldern bör snarast införas. De ska inte betraktas som bidrag utan som kompensation för alltför låga grundavdrag vid låga inkomster.

De kan göras i princip som för yngre där bostadsbidragen är gjorda med hänsyn till skillnaderna i bostadskostnad för ensamma och makar/sambor.

Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar. Förslag för 2019

För bostadsbidrag till enamma utan barn föreslås här samma bidrag som för åldrarn 18-29 år och samma avtrappningsfaktor 33,33%, men inkomstgräns för avtrappningens början som är satt så att bidraget är avtrappat vid inkomst där underskotten är noll. Cirka 18300 kr/månad = cirka 220000 kr/ år för ensam och cirka 13700 kr/månad = 164400 kr/år per make för makar.

Enligt reglerna kan bostadsbidraget bli 90% av hyran mellan 1800 och 2600 kr per månad = 720 kr per månad = 8640 kr per år. Samt 65% av hyran mellan 2600 och 3600= 650/mån = 7800 kr per år. Ensam summa bidrag och makar summa bidrag 16440 kr per år =1370 kr/månad.

16440 är 9,45% av hela levnadskostnaderna 174000 för ensam. 16440 är 6,11% av hela levnadskostnaden 269000 för makar. Då bör man komma ihåg att skattesystemet gynnar makar med 39000 kr på året i förhållande till ensam.

Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x39500kr= 79000 kr mera disponibelt sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Avtrappningssträckan blir 49320 kr per år. Inkomst när bidraget för ensam tar slut om avtrappning sker från inkomst 41000 kr blir: 41000+49320= 90320 per år = 7527kr/mån.

Om man höjer gränsen för avtrappnings början till 220000-49320= 170 680=14223kr/månad ska underskottet bli noll.

Kontroll: Inkomst 220000 minus skatt cirka 45802= 174198 nästan precis som ensams levnadskostnader 174000
För makarna blir avtrappningsgänsen 164400x2 minus 49320= 279480. 139740 per make.
Kontroll: Inkomst 164400 minus skatt 29376 =134664 för varje make= 269328 för båda, nästan precis som makars levnadskostnader 269000

Bostadsbidragen bör trappas av från inkomst 170680 kr för ensam och trappas av från inkomst 139740 för make.

De beloppen bör rundas av på lämpligt sätt, förslagsvis inkomstgräns när bostadsbidrag ska börja trappas av med 33,33%:
170 000 för ensam = 14157 kr /månad och
140 000 för make = 11667 kr/månad.

Bidragen är slutavtrappade vid inkomst cirka
För ensam 18300 kr/ månad
För makar 13700 kr/månad för make

Avtrappning sker
För ensam: inkomster mellan 14157 och 18300 kr/ månad.
För make: inkomster mellan 11667 och 13700 kr/ månad.
Marginalskatten är i dessa intervall cirka 29% för ensam och cirka 23% för makar. Med avtrappning 33.33% för bostadsbidrag gör det summa marginaleffekt cirka 62% för ensam och cirka 56% för makar. Vid kommunal utebitering 33% som är nästan precis som genomsnittet i Sverige.

Om avtrappningseffekt 20% hade valts hade marginaleffekterna blivit lägre, men avtrappningarna hade börjat vid en lägre inkomst så att bidragen blivit lägre vid lägre inkomster. Därför har faktorn 33,33% valts istället för 20%. 33,33% är också det som gäller för ungdomsbostadsbidragen. Förslaget för äldre har tidigare innehållit 20% och det kanske kan accepteras, men då får man räkna om.

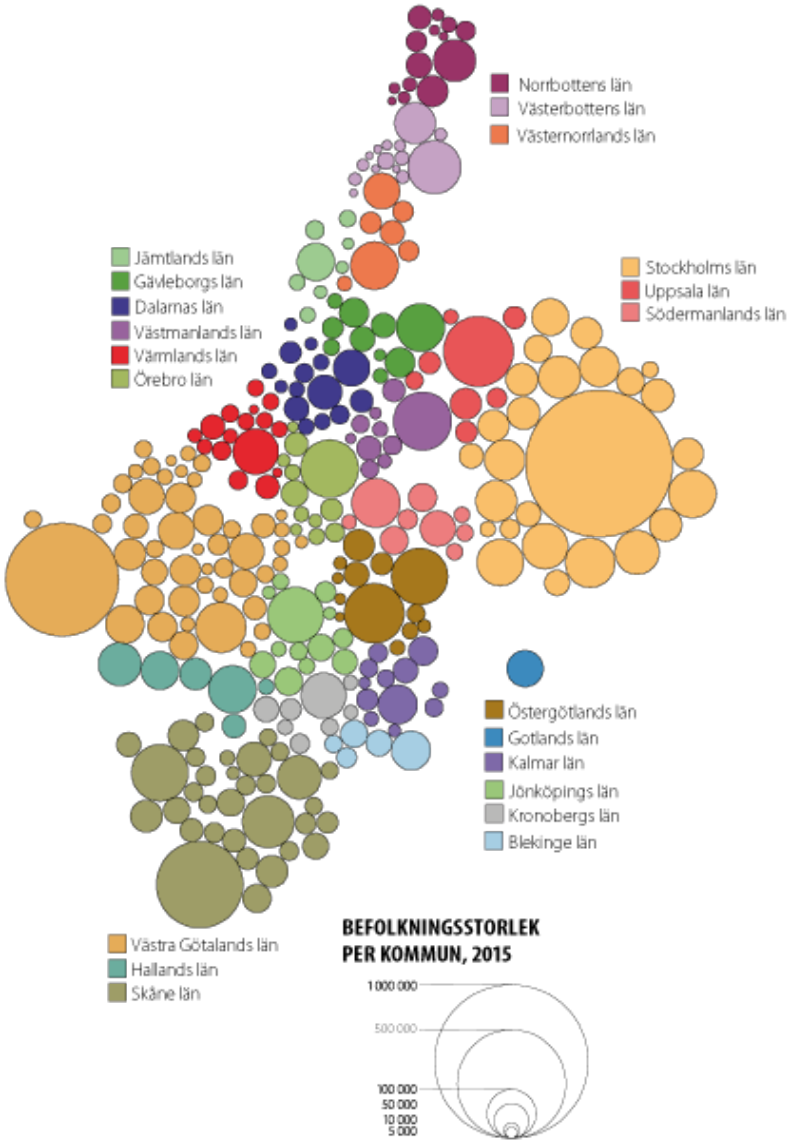

Befolkningsstorlek per kommun, 2015

Från SCB Publicerad: 2017-03-06 (http://www.scb.se/hitta-statistik/)
Klicka.
I kartan ser vi hur många kommuner som finns i varje län, det varierar från 1 i Gotlands län till 49 i Västra Götalands län. Men också att de flesta län har en befolkningsmässigt dominerande kommun, som Östersund i Jämtlands län eller Växjö i Kronobergs län. Det finns dock undantag där det är två kommuner som dominerar befolkningsmässigt, exempelvis Linköping och Norrköping i Östergötlands län samt Falun och Borlänge i Dalarnas län.

I norra Sverige finns flera av de större kommunerna vid kusten och mindre kommuner i länens inland. Men det finns också befolkningsmässigt mindre kommuner i de södra delarna av landet, exempelvis i gränstrakterna mellan Värmlands och Västra Götalands län och diagonalt ned mot gränsen mellan Östergötlands ochKalmar län. Klicka
Sida i **http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf** **Observera**

197	Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
197	Antal hushåll efter hushållstyp
202	De föreslagna nya lägenhetstyperna
204	Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
205	Bostad 2 rum och kök i större skala
206	Bostad 3 rum och kök i större skala
207	Fyra rum och kök.
208	Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
209	Bostad 2 rum och kök med större sovrum
210	Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning
211	Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
212	Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
212	Det är viktigt med rejäla balkonger
213	Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
214	Trångboddhet

Sammanfattning i

Sven Wimnell 17 maj 2021:
Hur ska man kunna förbättra världen?
några artiklar i maj 2021. Debattartiklar.
Utrikes och inrikes artiklar 8 - 12 maj.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy26.pdf

För dem med bostadsbidrag och bostadtillägg:
Regeln om att 15% av kapital och taxeringsvärden ska tas upp som inkomst tas bort,

För icke-pensionärer med låga inkomster: bostadsbidrag för barnlösa ungdomar förlängs för åldrar över det som gäller för ungdomsbostadsbidrag och upp till pensionsålder. Enligt förslag. Det kompenserar för skattesystemets för höga skatter vid de lägsta inkomsterna och bör inte ses som bidrag

Arvs- och gåvoskatter bör inte införas. För fastigheter och förmögenheter bör tas ut bara skatter på verkliga avkastningar. Skatteverket bör förkasta kryphål som kan minska de verkliga avkastningarna. De med stora förmögenheter bör förmås att göra samhällsnyttiga investeringar.

Från Sven Wimnell 10 maj 2021
Förstamajtal, välfärdspolitik och några sena artiklar i aktuella konflikter. Debattartiklar 4 - 9 maj 2021.
Utrikes och inrikes artiklar 1 - 7 (5) maj.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy25.pdf

De borgerliga partierna filosofi är att de med låga inkomster inte arbetar om de får lägre skatter och att de med högre inkoster inte arbetar om de inte få högre bidrag. Om de med höga kapitalinkomster får 35 % skatt flyttar de utomlands

De borgerliga partierna vill öka jobbskatteavdragen vid höga inkomster, liberalpartiets ledare anser att 35 % inkomstskatt är för högt för dem med miljoninkomster samtidig som överskott i hushållsbudgetarna kan vara över en halv miljon kr och de med låga inkomster har stora underskott.

Fastighetsskatt, förmögenhetsskatt och arvs- och gåvoskatt bör ej införas.

Ensamstående är mycket missbehandlade i inkomstskattesystemet och det bör som tidgare nämnts kompenseras med bostadsbidrag vid låga inkomster som minskar skevheterna .

Att göra om inkomstskattesystemet så att det blir mer efter bärkraft i den horisontella fördelningen är nog inte möjligt.

Man bör komma ihåg att makar/ sambor i gällande system är gynnade med cirka 80 000 kr per år när man beaktar rimliga levnadskostnader.

Kapitel 2:
Debattartiklar i DN
16 - 22 maj 2021.

16 ”Skogsdebatten kan lära av arbetet med klimatlagen”

Den svenska klimatlagen antogs med bred enighet i riksdagen trots att den klimatpolitiska debatten i övrigt var hård. Processen visar att komplexa frågor i gränslandet mellan vetenskap och politik kan hanteras framgångsrikt. Här finns en lärdom att dra för debatt och beslut om såväl pandemin som om skogen och klimatet, skriver Mikael Karlsson.

DN. DEBATT 210516

Politisk debatt berikar demokratin men stora och svåra utmaningar påfordrar också politisk samling. Ett sådant ledarskap präglade framväxten av den svenska klimatlagen, som antogs med bred enighet i riksdagen trots att den klimatpolitiska debatten i övrigt var hård. Processen visar att komplexa frågor i gränslandet mellan vetenskap och politik kan hanteras. Den lärdomen följer av en ny studie av klimatlagens tillkomst, som jag nu publicerar i den vetenskapliga tidskriften Climate Policy. Debatt och beslut om såväl pandemin som skog och klimat kan bli långt bättre.

Klimatlagen föreslogs av miljömålsberedningen, en parlamentarisk kommitté som inrättades av Reinfeldts regering 2010. Beredningen ska på regeringens uppdrag föreslå hur Sveriges miljömål ska nås, särskilt i komplexa frågor, där bred och långsiktig samsyn behövs. Hösten 2014 fick beredningen i uppdrag av Löfvens regering att ta fram ett klimatpolitiskt ramverk och att undersöka behovet av en klimatlag. Samtidigt pågick en hård klimatpolitisk debatt mellan de politiska blocken.

Arbetet i miljömålsberedningen stod i skarp kontrast till debatten. De sju partier som ingick (S, M, MP, C, V, FP, KD) samt ordföranden Anders Wijkman och huvudsekreteraren Stefan Nyström satte upp en lärandeprocess. Utöver inspel från sakkunniga och experter så bidrog gästspelande forskare, expertgrupper och en rad seminarier och studieresor till en rik kunskapsuppbyggnad i beredningen. Solid klimatvetenskap gjordes till en grundbult. En oro över att ambitiösa klimatpolitiska mål kostar mer än de smakar vändes till en välgrundad insikt om motsatsen. Orimliga förväntningar på precisa kostnadsnyttokalkyler ersattes med balanserade resonemang. En invändning att en klimatlag vore konstitutionellt felaktig fick stryka på foten.

Ledamöterna var engagerade och blev alltmer insatta. En studieresa till Storbritannien och närvaro på klimatmötet i Paris påverkade starkt. Lärande och inspiration från länder och aktörer bidrog till att beredningen i konsensus föreslog de mest ambitiösa klimatmålen i världen och en klimatlag som ett par år tidigare var en politisk omöjlighet. Det betyder inte att målen gör att Sverige fullt ut tar sin del av ansvaret för att klara Parisavtalet. Det betyder

inte heller att partipolitiska överväganden helt saknades. Djupintervjuer visar att vissa såg en bred överenskommelse som nödvändig för att klara förväntat hård kritik från finansdepartementet. Andra såg enighet som viktig inför framtida förhandlingar inom och mellan partier. Men den kompromiss och konsensus som växte fram var så stark att den höll stånd mot Svenskt näringsliv, LO och LRF, som starkt kritiska ville halvera ambitionsnivån.

Det står klart att miljömålsberedningen byggde sina förslag med vetenskapligt stöd. På den grunden, och med stöd av det miljömålssystem som regering efter regering hållit fast vid i tjugo år, övertygade ledamöterna sina partier. Följden blev att sju partier enades om en proposition med beredningens förslag. När väl enighet uppnåtts så svängde även stålindustrin, som på möte efter möte hade sagt nej till skärpta klimatmål, klimatlag och klimatpolitiskt råd. Plötsligt blev det omöjliga möjligt.

Två lärdomar kan dras för hanteringen av komplexa samhällsutmaningar.

1 Den första rör vetenskapen och är relevant för pandemikrisen. I åtminstone Sverige har forskarsamhället misslyckats med att förmedla en gemensam bild av problem och lösningar. Enskilda forskare som vill varna eller lugna vevar vilt med opublicerade studier och extrapoleringar. I stora upprop formuleras budskap i frågor som merparten av undertecknarna aldrig studerat. Vetenskapsakademier och universitet står handfallna. Givetvis ska bedömningar i en så svår fråga som pandemin debatteras, men forskare måste även ta ansvar för att formulera största gemensamma nämnare. När akademin

varken beter sig städat eller kommunicerar samsyn så blir spelrummet större för näthatare och surfologer – de som snabbsurfar sig till inbillad expertis i än det ena, än det andra ämnet. Risken ökar för onödig politisering och ogrundade beslut.

Det hade varit förödande om forskarsamhället hade hanterat klimatfrågan lika illa som pandemin. Men miljömålsberedningens arbete med klimatlagen visar att välplanerade processer kan hjälpa akademin att leverera kunskap och politiken att enas om åtgärder.

Coronakommissionen är klart kompetent men har i uppdrag att blicka bakåt. Jag ställer därför frågan om inte en bred parlamentarisk pandemikommitté bör tillsättas, för att skapa bred politisk samsyn om hur framtida pandemier kan förebyggas och hanteras. Även om den politiska pandemidebatten så här långt varit oväntat stillsam kan mötet mellan vetenskap och politik i en sådan kommitté stärka krishanteringen även i närtid, inklusive stödet för vaccinering, och förebygga politisering.

2 En andra lärdom är att politiska överenskommelser i frågor som präglas av vetenskaplig komplexitet och sociala kontroverser förutsätter tid och gemensamt lärande. Den pågående debatten om skog och klimat bygger i hög grad på förenklingar. Vetenskap förnekas av både produktionsintressen och miljöengagerade. Många fäktar med argument men saknar kunskap och tror att forskarsamhället består av läger.

I själva verket finns bred samsyn om merparten frågor som debatteras, men det framkommer sällan. Bruset är så högt att det motverkar synergier, hindrar identifiering av reella målkonflikter och möjligheten att identifiera frågor där vetenskaplig osäkerhet eller oenighet de facto råder.

Att i det läget låta enmansutredare ta fram förslag leder inte långt. Återigen ställer jag därför frågan om inte en bred parlamentarisk kommitté bör ges i uppdrag att stämma av läget i skogsfrågan, i gränslandet mellan vetenskap och politik. Kunskapsläget kan och bör klarläggas samtidigt som politiska värderingar behöver brytas och förhandlas till kompromisser. Det lär ta tid men är nog nödvändigt. Dagens debatt om skog och klimat gynnar knappast några intressen på längre sikt.

I Sverige finns en lång tradition av gedigna utredningar och kompromisser i brett samförstånd. Men i dag är sådana ovanliga, klimatlagen tillhör de tydliga undantagen. Debatten är inte sällan hård, positioner ändras snabbt och överenskommelser bryts. Alternativa fakta i surfologernas värld är vanligt förekommande. Polarisering och politisering sker ofta helt i onödan.

Problem som rör folkhälsan, naturen, klimatet och samhällsekonomin är ofta svårlösta. De mår förstås bra av tydlig debatt, men de kan svårligen långsiktigt lösas utan att breda överenskommelser sluts och hålls.

Det är hög tid för en ny era av politiskt ledarskap och samförstånd.

Mikael Karlsson, docent i miljövetenskap, forskningsansvarig klimatledarskap, Uppsala universitet

17 ”Okända och orepresentativa kandidater hot mot demokratin”

När partierna nu ska fastställa vilka som ska stå på valsedlarna och alltså kunna bli valda som väljarnas representanter är det angeläget att de försöker skapa en bättre väljarrepresentativitet. Exempelvis är äldre och individer med funktionshinder kraftigt underrepresenterade, skriver förre demokratiutredaren Olle Wästberg.

DN. DEBATT 210517

I de politiska partierna har nästan samtliga lokalavdelningar nu startat nomineringar inför valet den 11 september nästa år. I de flesta partier kan medlemmarna sända in förslag på kandidater före den 1 juni eller 1 september. Sedan har man oftast i lokala organisationer så kallade provval under hösten där medlemmarna får rösta internt. Dock är inte provvalen beslutande, utan valsedlarna fastställs på möten.

Den process som nu startar är central för att stödet för de folkvalda inte ska fortsätta att försvagas efter valet 2022.

I Sverige är ofta de valda – såväl i riksdagen som region- och kommunfullmäktige – tämligen okända hos väljarna. I en studie av statsvetaren Henrik Oscarsson om de personliga kontakternas betydelse för demokratin framkom att det ungefär är 3 respektive 16 procent av svenskarna som uppger sig vara bekanta med en riksdagsledamot eller en kommunpolitiker. Sannolikheten att känna sig bekant med en riksdagsledamot är fyra gånger högre bland akademikerfamiljer än bland arbetarfamiljer och dubbelt så hög bland personer med hög än med låg inkomst. Detta förhållande leder till att många svenskar anser att politiker befinner sig i ett annat universum än de själva.

Tidigare ansågs riksdagsledamöter representera sin bygd och driva dess frågor. Nu är det tydligt att ledamöterna inte representerar annat än sitt parti. Väljarna röstar på parti och partiledare, sällan på lokala kandidater. I riksdagen styr partidisciplinen när riksdagsledamöterna ska rösta. Det är unikt att ledamöter röstar individuellt på annat än vad partiet beslutet. Riksdagsledamöter har sett sig som knapptryckare, inte som självständiga företrädare för väljarna. I riksdagen tycks åtskilliga dela den uppfattning som förra moderata riksdagsledamoten Anne-Marie Pålsson gav uttryck för i sin boktitel ”Knapptryckarkompaniet” (2014). Detta speglar en tilltagande professionalisering, centralisering och elitisering av politiken.

Sverigedemokraterna har naturligtvis gått längst genom att utesluta en stor grupp medlemmar – också ledamöter av riksdagen – ur partiet; främst därför att de hållit kvar vid partiets ursprungliga rasistiska hållning.

Jimmie Åkesson har deklarerat: ”Jag tycker att partierna i högre grad borde äga de mandat där ledamöterna inte är personvalda.”

Sverige är ju unikt genom att vi har fyra år mellan valen. I alla andra länder röstar man oftare. Den gemensamma valdagen för nationella och lokala val gör att regeringsfrågan helt dominerar i valen och att de kommunala frågorna ligger i skuggan. Att avskaffa den gemensamma valdagen vore ett bra beslut för den lokala demokratin. Det skulle underlätta för ”borgmästarkandidater” att bli mer kända hos väljarna.

I Storbritannien vet de flesta väljare vem som representerar dem i parlamentet. Bakgrunden är enmansvalkretsar, så i varje liten valkrets finns bara en vald parlamentsledamot. Det har en stark fördel när det gäller att välja representanter, men nackdelen är att det valsystemet inte har proportionalitet.

Också i USA är ledamöterna i representanthuset välkända hos sina väljare. Det beror dels på att valperioden bara är två år vilket gör att den som är vald måste hålla intensiv kontakt i valkretsen.

Dels har ledamöterna som regel ett eget offentligt kontor – ser ofta ut som en butik – i valkretsen. Dit kan medborgarna komma med åsikter och förslag, men också för att be om hjälp. Den som fått en komplicerad blankett från en myndighet kan till exempel gå till sin valda representant och få reda på hur man fyller i den. Det går också att få hjälp med frågor som tillståndsgivning. Detta skapar en direkt länk till väljarna som är värdefull för demokratin.

Som i flera andra demokratifrågor är Finland en förebild när det gäller personval. Där måste man markera på valsedeln för att rösten ska vara giltig. Det gör att kandidaterna är välkända och därmed får närmare kontakt med väljarna.

De svenska partierna har bara en spillra av medlemstalet för några decennier sedan. 1979 hade riksdagspartierna 1 582 000 medlemmar. Siffran var tämligen uppblåst eftersom Socialdemokraterna tillämpade kollektivanslutning av LO-medlemmar. Men även efter att kollektivanslutningen avskaffats hade partierna 625 000 medlemmar året 1992. Dock endast 255 883 år 2017. Detta samtidigt som antalet invånare ökat med flera miljoner.

De folkvalda är i hög grad anonyma för sin väljare. En Novusundersökning som journalisten Jan Scherman lät göra för drygt två år sedan visade att nästan varannan riksdagsledamot uppgav sig ha för lite tid att träffa väljare. Många menade att halva deras arbetsdag gick åt till administration och mer än hälften av ledamöterna sa att de inte fick tillräckligt administrativt stöd av sitt parti.

När partierna nu ska fastställa vilka som ska stå på valsedlarna och alltså kunna bli valda som väljarnas representanter är det angeläget att de försöker skapa en bättre väljarrepresentativitet. För åtskilliga år sedan var den stora bristen att få kvinnor var valda. Nu är det generellt jämlikt. Ett annat problem är att i dagens riksdag är endast två ledamöter äldre än 75 (Thomas Hammarberg (S) och Barbro Westerholm (L)). De utgör 0,5 procent av riksdagsledamöterna, vilket innebär att cirka 15 procent av väljarna är åldersmässigt orepresenterade. Det kan

jämföras med USA där 11 procent av ledamöterna i senaten är över 75 år.

Dessutom är individer med funktionshinder närmast orepresenterade i de valda församlingarna. Också här bör partierna göra en insats.

Effekterna av 2022 års val kommer att vara centrala för den svenska demokratins förankring. Partierna bör rimligen ha det som utgångspunkt när de nu går in i nomineringsprocessen. Dock bör partiledningarna inte föreskriva för sina lokalavdelningar vilka individer de ska välja. En undersökning vi gjorde i Demokratiutredningen visar att endast 34 procent av de som är partimedlemmar anser att de har något inflytande i sitt parti, så om de inte kan påverka vilka som blir kandidater minskar partiernas medlemsaktivitet ytterligare.

På sikt borde vi slippa den gemensamma valdagen och som i Finland införa reella personval. Det skulle göra de valda mer representativa och välkända. Inför detta val bör dock partiernas centrala styrelser rekommendera lokalavdelningarna hur de ska nominera för att åstadkomma valsedlar som är mer representativa och med kandidater som kan bli välkända hos väljarna.

Olle Wästberg, tidigare riksdagsledamot (L) och ordförande i den statliga Demokrati-utredningen. Han har nyligen utkommit med boken ”Den hotade demokratin”.

18 ”Pandemin visade en ny väg för svensk försörjningsberedskap”

När pandemin slog till ställde vi i rekordfart om och producerade miljontals ansiktsmasker, skyddsförkläden, visir och annan skyddsutrustning. Nu har vi skissat på ett koncept att göra samma sak för framtiden – men mycket mer effektivt med rätt förberedelse, skriver vd:arna för ABB Sverige, Volvo, Saab och Mölnlycke.

DN. DEBATT 210518

Coronapandemin har tydliggjort att Sveriges civila beredskap måste förbättras och att vi måste kraftsamla tillsammans för att stå bättre rustade om en ny kris kommer. Men i stället för att blicka bakåt, bör Sverige utnyttja sin unika position som ledande industrination och bygga moderna, flexibla och digitala beredskapslösningar. Få sektorer vet bättre än industrin att det gäller att ställa om för den som inte vill bli omsprungen, och med de erfarenheter och lärdomar vi har från det gångna året vill vi inom industrin ge vårt bidrag till ett tryggare Sverige.

När pandemin slog till vände sig såväl regering som myndigheter till oss industriaktörer med frågan om vi skulle kunna hjälpa till att lösa vårdens akuta brister. Vi ställde i rekordfart om och utökade våra produktionsmiljöer för att producera miljontals ansiktsmasker,

skyddsförkläden, visir och annan skyddsutrustning. Vi delade med oss av kunskap i logistik och inköp, om hur skyddsutrustning och sjukvårdsprodukter fungerar, var svagheterna finns och hur säkerheten kan ökas.

Som stora aktörer med stark svensk förankring var det en självklarhet att göra vad vi kunde för att hjälpa till, men det var också frustrerande att se hur våra kompetenser hade kunnat göra mycket mer nytta om vi hade haft system och strukturer på plats, en tydlig mottagare, och upparbetade samarbetsformer, där varje aktör kunnat fokusera på det de gör allra bäst.

Ur lika delar vanmakt som vilja att göra mer föddes en gemensam idé hos Mölnlycke, Saab, ABB och Volvokoncernen. Hur skulle det vara ifall vi – fyra världsledande företag – kombinerade våra förmågor där Mölnlyckes kunnande kring medicinsk skyddsutrustning och globala försörjningskedjor, Saabs och Volvokoncernens högteknologiska produktions- och logistiksystem, ABB:s kompetenser inom optimering och automation, tillsammans skulle kunna lösa en del av försörjningsproblematiken genom produktion på beställning? Utifrån vetskapen att om vi i industrin lyckades ställa om och producera skyddsutrustning så snabbt och helt oförberedda, började vi skissa på ett koncept att göra samma sak – men mycket mer effektivt med rätt förberedelse.

Våra slutsatser blev:

1 Vi står redo att utveckla en helt ny typ av försörjningsberedskap. Tillsammans har vi erfarenhet och kunskap om hur vi säkrar tillgången på nödvändiga produkter och

insatsvaror vid en kris genom avancerad, flexibel, och omställningsbar produktion och lagerhållning. Vi förstår komplexiteten bakom komponenter och råmaterial för att tillverka de produkter som behövs, och vi har ägnat decennier åt att bygga upp flexibla, globala leverantörskedjor.

2 Flexibel och omställningsbar beredskapskapacitet går att översätta till fler sektorer än just vårdsektorn och skyddsutrustning. För att skapa en helhetslösning för Sverige skulle vårt förslag kunna skalas upp och breddas till alla relevanta sektorer och produktkategorier. Vi är övertygade om att fler aktörer skulle gå samman för flexibel beredskap och skapa den heltäckande försörjningsberedskap Sverige behöver och som vi saknat under covid-19-pandemin.

3 För att göra verklighet av detta krävs en gemensam kraftansträngning från offentliga aktörer och näringslivet, där den offentliga sektorn tar ledarpositionen och agerar kravställare. Det krävs för att sköta central styrning, inventera behov av lämpliga aktörer, finansiera utveckling av nya tekniska lösningar, testmiljöer och säkerställa tillgänglig lagring av produktspecifikationer och kritisk kunskap om processer.

Det är inte gratis. Men bygger vi framtidens beredskap på samverkan och smart produktion och lagerhållning finns också stora möjligheter till ökad nytta för båda sektorer. Tillsammans kan vi bygga kunskap, kompetens och förutsättningar som svensk industri behöver för att säkra utveckling av framtidens produktionsmetoder.

Vi är hoppfulla inför de initiativ som bland annat inrikesminister Mikael Damberg

annonserat för att stärka svensk försörjningsberedskap för framtiden, och ser fram emot att tillsammans ta beredskapen in i framtiden genom att nyttja den fjärde industriella revolutionens löften för industriell produktion. Med samverkan, teknik och smartare utnyttjande av våra olika styrkor kan Sverige som ett litet land bli världsledande inom framtidens försörjningsberedskap.

Dennis Helfridsson, vd, ABB Sverige

Martin Lundstedt, vd och koncernchef, AB Volvo

Micael Johansson, vd och koncernchef, Saab AB

Zlatko Rihter, vd och koncernchef, Mölnlycke AB

19”Låt ny myndighet ansvara för alla välfärdsutbetalningar”

Det svenska välfärdssystemet är hårt ansatt av samvetslösa kriminella som med avancerade upplägg tillskansar sig miljardbelopp från det gemensamma. I dag presenterar KD flera nya förslag för en välfärd man man kan lita på. En ny borgerlig regering måste ha tuffa åtgärder mot välfärdsbrottslighet högt på agendan, skriver Ebba Busch (KD), med flera.

DN. DEBATT 210519

Av den svenska statens välfärdsutbetalningar om cirka 600 miljarder kronor årligen, uppskattas hela 18 miljarder vara så kallade oriktiga utbetalningar. Av det beloppet bedöms 84 procent handla om upplägg gjorda av organiserad brottslighet. Det är alarmerande summor, som dränerar välfärden på resurser, undergräver förtroendet för ett samhälle som håller ihop och i grunden är en stöld från skattebetalare.

Välfärdsbrotten är ett angrepp mot samhällets gemensamma skyddsnät som slår direkt mot våra mest utsatta. Det är de sjukförsäkrade/utförsäkrade, pensionärer, funktionsnedsatta och barn som framför allt drabbas.

När missbruk av assistansersättningen möjliggör vapenhandel är det den funktionsnedsattes assistans som dras in. När sjukpenningen fungerar som en grundlön för gängmedlemmar, är det en utbränd kvinna som inte får det stöd och hjälp hon behöver.

Vår förmåga att hjälpa våra medborgare i olika skeden i livet begränsas när resurserna inte når dem som har rätt till ersättningar. Detta är inte minst sant för ett högskatteland som Sverige. Om detta får fortgå påverkas tilliten till välfärdssamhället och i förlängningen givetvis skatteviljan.

Vårt välfärdssystem skyddas bäst av en fungerande rättsapparat som kan identifiera och beivra fusk. I annat fall riskerar vi en situation där allt fler försörjer sig på bidrag medan relativt sett färre och färre jobbar eller driver företag och betalar de höga skatterna.

Närmare 800 000 personer mellan 20–64 år försörjde sig på bidrag förra året enligt SCB, en stor del av dem är utrikesfödda. Bidrag måste upphöra att ses som en långsiktig försörjning och olika typer av missbruk av bidragssystemen måste likaså upphöra.

I dag presenterar vi flera nya förslag för en välfärd man kan lita på:

1 Ny utbetalningsmyndighet för alla statliga och kommunala utbetalningar. Kristdemokraterna anser att en ny myndighet som ansvarar för alla välfärdsutbetalningar ska inrättas. Myndigheten ska även vara garanten för att felaktiga utbetalningar stoppas och ha fler befogenheter än vad som tidigare föreslagits i en statlig utredning.

För att ge en samlad bild och effektivisera välfärdsutbetalningar ska ett transaktionskonto tas fram och administreras av myndigheten. Transaktionskontot ska omfatta alla välfärds-utbetalningar och skatteutbetalningar till både privatpersoner och företag.

Myndigheten ska samköra den insamlade informationen från alla utbetalningar, vilket kommer att leda till att mer fusk kan upptäckas.

Den nyinrättade myndigheten bör även ta över ansvaret för att driva återkrav, vilka ska vara direkt verkställbara. När en felaktig utbetalning uppdagas ska en administrativ sanktionsavgift utgå. Till skillnad från i dag ska denna myndighet även få återkräva felaktigt utbetalt bistånd till asylsökande.

Den nya myndigheten bör utöver ett förebyggande arbete också få ett brottsbekämpande uppdrag. Myndigheten ska själv ha befogenhet att ta granskningar vidare.

Med en gemensam utbetalande myndighet blir det också lättare att upptäcka om hushåll får orimligt höga bidragsinkomster även om det sker enligt regelverket. Det kan då stramas åt.

2 Se över bidragsbrottslagen. Sedan 2008 är det möjligt att dömas till böter och fängelse för bidragsbrott. Såväl antalet inkomna brottsmisstankar som lagförda har ökat i stort sett varje år. Normalt utdelas villkorlig dom och dagsböter som påföljd, men vid grova brott finns även fängelse i straffskalan. Bland annat personer som missbrukat den personliga assistansen har dömts till långa fängelsestraff.

Bidragsbrottslagen utvidgades nyligen till att även innehålla bland annat tandvårdsersättning och assistansersättning, vilket troligen är en bakomliggande faktor till det ökade antalet inkomna ärenden det senaste året. Maxstraffet för grovt bidragsbrott höjdes samtidigt från 4 till 6 år, och juridiska personer ska kunna bli skyldiga till bidragsbrott.

Vi vill att bidragsbrottslagen utvidgas ytterligare för att även omfatta stöd till företag. Missbruk hotar förtroendet för systemen, samhället måste därför kunna lagföra både privatpersoner och företag som begår brott mot dessa system. Det skulle göra det möjligt att exempelvis inkludera sjuklönekostnader och den statliga lönegarantin. Straffskalorna bör ses över igen.

Kommunerna måste åläggas att aktivt arbeta med att anmäla bidragsbrott eftersom vi i dag

har en situation där väldigt få bidragsbrott anmäls.

3 Ändra sekretesslagstiftningen så att myndigheterna kan hitta fusk.
Välfärdssystemen är inte i tillräckligt hög grad sammanhängande. Det får till följd att de välfärdsutbetalande myndigheterna många gånger är ovetande om felaktiga utbetalningar trots att information för att komma till rätta med avancerade upplägg sammantaget finns inom statsförvaltningen.

Sekretesslagstiftningen som den ser ut i dag motverkar myndigheternas förmåga att förhindra felaktiga utbetalningar. För att effektivt upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar behöver sekretesslagstiftningen därför reformeras i grunden.

Att relevant information inte får delas mellan myndigheter är stötande. Försäkringskassan får exempelvis inte automatisk information om när en utlänning blivit avvisad, utvisad eller att uppehållstillståndet löpt ut vilket innebär att förmåner felaktigt betalas ut till personer som kanske inte befinner sig i Sverige.

Fusk inom den personliga assistansen möjliggörs på grund av att Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Försäkringskassan, trots att de hanterar samma ärende, inte har tillgång till varandras uppgifter. Socialtjänsten kan inte heller underrätta Skatteverket om skenseparingar. När ett flertal myndigheter utför arbetsplatsbesök måste myndigheterna upprepa samma fråga till arbetsgivaren eftersom de inte kan dela information med varandra.

Allt detta måste rättas till så att våra system inte ska kunna missbrukas. Sverige har fått lära sig

den hårda vägen att generösa bidrag inte kan kombineras med lättsamma skyddssystem. Det leder till missbruk och överutnyttjande och blir en guldgruva för organiserade kriminella att komma åt snabba pengar. Staten måste se väldigt allvarligt på denna typ av brottslighet.

När du är som svagast så ska välfärden vara som starkast. Ska vi i Sverige kunna lita på att välfärden finns där och fungerar när man behöver den måste vi också ha vattentäta och rättssäkra system som vaktar våra gemensamma välfärdspengar.

Ebba Busch (KD), partiledare

Andreas Carlson (KD), rättspolitisk talesperson

Hans Eklind (KD), migrationspolitisk talesperson

20 ”Fem förslag för att minska psykisk ohälsa hos unga”

Jämfört med motsvarande länder upplever allt fler unga i Sverige psykiska och psykosomatiska symtom. Flertalet orsaker är väl kartlagda och det finns effektiva åtgärder som är väl belagda. Vi publiceras nu därför en rapport med en kunskapsbakgrund och fem konkreta förslag, skriver Läkaresällskapets arbetsgrupp ”Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”.

DN. DEBATT 210520

Sverige borde vara ett av världens bästa länder att växa upp i. Vår levnadsstandard är hög, trygghetssystemen väl utbyggda och en omfattande lagstiftning kring barns rättigheter är på plats. Ändå uppvisar fler unga i Sverige än i motsvarande länder allt fler

psykosomatiska och psykiska symtom. Enligt Folkhälsomyndighetens och WHO:s återkommande undersökning ”Skolbarns hälsovanor” lider omkring 60 procent av 15-åriga flickor av kroniska stressymtom som magont, ryggont, humörsvängningar, nedstämdhet, nervositet eller sömnsvårigheter.

Stressymtomen speglar inte bara en subjektiv upplevelse, även statistiken visar att ungas förmåga att hantera vardagslivets krav har blivit sämre. Av de 112 700 elever som gick ut grundskolan våren 2019 saknade nästan var fjärde elev fullständiga betyg. Enligt Socialstyrelsens statistik har mer än vart 20:e barn under 17 års ålder varje år kontakt med bup och förskrivningen av antidepressiva läkemedel till unga under 15 års ålder har ökat kraftigt.

Sverige har alla möjligheter att vända ohälsotrenden. Flertalet orsaker till den försämrade psykiska hälsan hos unga är väl kartlagda. Hälsofrämjande interventioner med påvisad effekt på hälsa och välbefinnande är väl beskrivna och effekterna belagda i stora studier.

Att vi behöver agera utifrån denna beprövade kunskap om hälsofrämjande åtgärder var utgångspunkten för Svenska läkaresällskapets initiativ ”Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”. Vi har sammanställt det omfattande kunskapsunderlaget i en rapport som publiceras på fredag den 21/5. Rapporten ger en fyllig bakgrund till orsakerna och utmynnar i fem konkreta förslag till lösningar:

1 Regelbunden strukturerad fysisk aktivitet i anslutning till skoltid. Enligt WHO:s riktlinjer bör unga 6–17 år ha minst 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Andelen 11-, 13- och 15-åringar som når rekommendationen ligger i vissa grupper nere på 9 procent.

Minskningen av fysisk aktivitet har ett tydligt tidssamband med ökningen av psykiska symtom. Hälsoeffekterna av regelbunden fysisk aktivitet är mycket påtagliga och omfattar nästan alla mentala funktioner från inlärning, arbetsminne och stärkt självkänsla till minskning av ångest och depressiva symtom. Organiserad fysisk aktivitet i samband med

skoldagen är enligt studierna det effektivaste sättet att nå alla unga.

2 Balans mellan tid ägnad åt digitala medier och hälsofrämjande aktiviteter. Vi lever i dag i ett digitaliserat samhälle som gör att vi behöver tillbringa mycket tid på digitala medier. Samtidigt ökar antalet unga som ägnar alltmer tid åt dataspel eller sociala medier, vilket påverkar skolarbetet, fysiska aktiviteten och tiden för sömn och vila.

Enligt Mediarådet anser över hälften av ungdomar mellan 9 och 18 år att deras medieanvändning går ut över andra viktiga aktiviteter. Det finns tydliga samband mellan hög skärmtid, sömnproblem och negativa effekter på psykiska symtom, koncentration och inlärning.

Restriktioner för mobiler på skoltid och andra åtgärder som bromsar en hög mediekonsumtion med negativa effekter på lärande och hälsa har inte fått genomslag i flertalet skolor.

3 “Livskunskapsprogram” som stärker självkänsla, stresshantering och skapar positiva förändringar. Skolbaserade insatser avsedda att främja ungas psykiska hälsa har fokus på att stärka sociala normer och samspel, öka kunskapen om vad som är bra för den psykiska hälsan och stärka barnets självkänsla och förmåga att hantera stress, impulskontroll och frustrationer.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering har funnit att två livskunskapsprogram var det mest effektiva sättet att förebygga självskadebeteende och suicidförsök. Majoriteten av svenska skolungdomar har inte tillgång till dessa.

4 Anpassa kunskaps- och betygskrav till ungas utveckling och förutsättningar. Enligt Folkhälsomyndighetens analyser är skolstress en dominerande anledning till psykiska symtom hos unga i skolåldern.

Det handlar delvis om att läroplanen inte tar tillräcklig hänsyn till att elever har olika förutsättningar för

teoretiska och koncentrationskrävande skoluppgifter. Elever med en svagare teoretisk begåvning i kombination med koncentrationssvårigheter riskerar ett tidigt skolmisslyckande. En annan faktor är betygskriterierna som fäster mer vikt vid förmågan att resonera kring ett ämne än faktiska färdigheter i ämnet.

Det skapar osäkerhet och stress hos både lärare och elever. Dessutom riskerar unga trots goda färdigheter i praktiska ämnen som musik eller idrott att bli underkända om de inte kunnat föra resonemang kring ämnet.

5 Tidig upptäckt och stöd till unga med ökad risk för sämre psykisk hälsa. Grunden för det förebyggande arbetet är att identifiera hälsorisker innan dessa hunnit utvecklas till sjukdom eller ohälsa. Förebyggande program som screening, vaccinationer eller allmänna hälsokontroller har visat sig ge stora hälsovinster för samhället och individen.

I skolan har tidiga insatser ibland försvårats av ideologiska hinder, ”vi ska inte leta efter fel”. Konsekvensen för enskilda elever har blivit att de misslyckas i skolan till följd av svårigheter som borde kunna upptäckas och åtgärdas tidigt. Det kan handla om svag eller sen läs- och skrivutveckling, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller barn med kroniska sjukdomar eller resttillstånd efter dessa.

Vad talar för att detta förslag med fem hälsoinsatser kommer att minska psykiska ohälsosymtom hos unga och hur ska förslaget genomföras?

Den psykiska hälsan påverkas av en rad biologiska, psykologiska, sociala och samhällsrelaterade faktorer. Utvärderingar från bland annat Unicef talar starkt för att modifierbara livsstilsfaktorer kan spela en avgörande roll för den psykiska hälsan, inte minst hos socioekonomiskt eller på annat sätt svagare grupper. De livsstilsinterventioner vi förordar går att implementera om alla som arbetar med ungas hälsa samverkar och bidrar.

Flertalet av de föreslagna interventionerna har varit föremål för omfattande utvärderingar som bland annat Folkhälsomyndigheten i USA, CDC sammanställt. Att kombinera alla fem skulle kunna ge samverkanseffekter som kan vara större än summan av insatserna var för sig.

Vi menar att skolan är den lämpliga arenan för att genomföra dessa hälsointerventioner då man når alla barn i skolåldrarna, även barn i familjer som har svårare att ta del av hälsofrämjande samhällsinsatser. Vi behöver hitta former för samarbete över professionsgränserna. En samverkan mellan företrädare för tillsynsmyndigheter, professioner i skola och hälso- och sjukvård samt akademiska företrädare inom områden som rör barns och ungas hälsa skulle kunna bli en startpunkt till förändring och det är bråttom! Tillgängliga rapporter talar för att covid-19-pandemin har accentuerat psykiska symtom hos unga.

Josef Milerad, docent, universitetslektor, ordförande i Svenska skolläkarföreningen, ordförande i arbetsgruppen

Bo Runeson, professor och överläkare, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet, vice ordförande i arbetsgruppen

Tobias Alvén, ordförande Svenska läkaresällskapet och docent i global hälsa vid Karolinska institutet

Lars Cernerud, docent i folkhälsovetenskap, tidigare rektor vid Hälsohögskolan i Jönköping

Elisabeth Fernell, barnneurolog och professor i barn- och ungdomspsykiatri, Gillbergcentrum, Göteborgs universitet

Laura Korhonen, professor i barn- och ungdomspsykiatri och föreståndare för barnafrid vid Linköpings universitet

Margareta Leissner, skolläkare, tidigare ledamot av Svenska skolläkarföreningens styrelse

Sofia Lindstrand, ST-läkare i socialmedicin och specialistläkare i barn- och ungdomspsykiatri

Ylva Norlander, skolläkare, tidigare ledamot av Svenska skolläkarföreningens styrelse

Maria Unenge Hallerbäck, vetenskaplig sekreterare i SFBUP och universitetslektor vid institutionen för medicinska vetenskaper, Örebro universitet

Helka Widengren, skolläkare, vice ordförande i Svenska skolläkarföreningens styrelse

Artikelförfattarna utgör Svenska läkare-sällskapets arbetsgrupp "Kraftsamling för ungas psykiska hälsa"

21 "Klimatmålen kräver att elnätet byggs ut snabbare"

Behovet av el i Sverige kan komma att mer än fördubblas på 20 år enligt vår nya marknadsanalys. Det kräver omfattande investeringar och att dagens långa ledtider för nätutbyggnad kortas med hjälp ny lagstiftning. Energilagring och flexibilitet i elanvändningen är också avgörande för omställningen, skriver Lotta Medelius-Bredhe och Kristin Brunge, Svenska kraftnät.

DN. DEBATT 210521

En omfattande elektrifiering av samhället är nödvändig om vi ska uppnå Sveriges klimatmål om att senast 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Utvecklingen mot ökad elektrifiering går nu i Sverige liksom i andra länder mycket snabbt. I

våra analyser av kraftsystemet år 2045 har elbehovet ökat kraftigt. En fördubbling eller mer jämfört med i dag är mycket möjligt.

De förändringar som följer av detta innebär att vi får ett annat kraftsystem än vad vi har i dag:

Elpriserna blir mer volatila och beror i stor utsträckning på variationer i elproduktionen – som blir mer väderberoende.

För att förhindra återkommande effektbrist krävs en efterfrågeflexibilitet i elanvändningen – alltså att den periodvis minskas eller flyttas till en annan tidpunkt.

Kraftsystemet blir mindre förutsägbart och utmaningarna med att upprätthålla kraftsystemstabiliteten ökar jämfört med hur det har sett ut historiskt.

Vägen till klimatmålet om noll nettoutsläpp av växthusgaser kräver att vi fasar ut användningen av fossila bränslen – olja, kol och gas. I dag är förbrukningen av dem nästan lika stor som elförbrukningen.

Ska denna utfasning lyckas måste vi energieffektivisera men framför allt elektrifiera sektorer som i dag är beroende av fossila bränslen – som industrier och transporter. Det innebär ett kraftigt ökat elbehov i samhället.

I dag publicerar vi rapporten ”Långsiktig marknadsanalys” (LMA 2021). I den presenteras fyra scenarier som visar på olika utvecklingsvägar för kraftsystemet och vilka behov dessa kan medföra. Årsmedelbehovet av el uppgår i scenariot med högst elanvändning till 286 TWh för år 2045, vilket kan jämföras med dagens cirka 143 TWh. Det är en fördubbling av el på drygt 20 år. I scenariot med lägst förbrukning stannar årsmedelbehovet på 174 TWh år 2045.

I scenarierna med lägre elanvändning antas energieffektivisering och hushållande av resurser spela en stor roll för uppfyllelse av klimatmålet samt att

förädling av råvaror, till exempel järnmalm, i större utsträckning sker utanför Sveriges gränser. I scenarierna med högre elanvändning antas i stället Sverige i hög grad exportera klimatneutrala produkter, vilket bidrar till att kraftigt minska utsläpp av växthusgaser som i dag sker utanför Sveriges gränser.

Hur kraftsystemet ser ut 2045 beror på en rad faktorer som politiska beslut, teknikutveckling, energipriser, energieffektivisering, digitalisering, importberoende visavi självförsörjningsgrad, biobränslens andel i energimixen, etcetera. De fyra scenarierna är inga prognoser. Däremot hjälper de oss att hantera stor osäkerhet och identifiera de mest robusta åtgärdsalternativen. De blir därför ett hjälpmedel i prioritering av åtgärder och investeringar.

Här nedan beskriver vi kortfattat de fyra olika scenarierna för år 2045.

De bygger på antagandet om att utbyggnaden av produktionskapaciteten går i takt med det ökade behovet av fossilfri el, vilket är avgörande för att klara omställningen.

1 Ett småskaligt förnybart energisystem som präglas av lokal produktion. Skatteundantag och andra förmånliga villkor bidrar till en kraftig utbyggnad av solkraft och ett stort fokus på att hushålla med resurser och effektivisera energianvändningen. Elektrifieringen av transportsektorn och industrisektorn ökar men mindre omfattande än i övriga scenarier. Sveriges kärnkraftverk har avvecklats till 2045. Den landbaserade vindkraften fördubblas jämfört med i dag. Den havsbaserade vindkraften ökar marginellt.

2 Vindkraften byggs ut kraftigt, både den land- och havsbaserade. Solkraften växer också men inte lika mycket som i scenario 1. 2045 drivs två kärnkraftsreaktorer vidare. Produktion från kraftvärmeverk minskar då reinvesteringar inte är lönsamma. Elektrifieringen av transportsektorn hamnar på samma nivå som det småskaliga scenariot. Däremot ökar industrisektorns elanvändning mera.

Sammantaget medför dessa förändringar att Sverige fortsatt är en stor nettoexportör av el.

De två återstående scenarierna innebär båda en mycket kraftigt ökad elproduktion och elanvändning. Den ökade elanvändningen drivs i stor utsträckning av omställning av järn- och stålindustrin, men även el som används inom kemiindustrin och framställning av gröna bränslen till luft- och sjöfart samt till tyngre trafik ökar. Transportsektorn elektrifieras i stor utsträckning. Sverige förädlar och exporterar fossilfria råvaror och produkter som vätgasreducerad järnsvamp och klimatneutrala cementprodukter.

3 En relativt hög andel planerbar elproduktion. Det beror till stor del på att det utförs investeringar för tillsvidaredrift av kärnkraften. Nya kärnkraftsreaktorer etableras i Svealand (SE3) och kraftvärmen byggs ut.

4 Den förnybara produktionen dominerar. Vindkraften mer än femdubblas i installerad kapacitet under tidsperioden. Den havsbaserade vindkraften ökar från 200 MW år 2020 till 28 500 MW år 2045. Däremot har all kärnkraftsproduktion avvecklats. På förbrukningssidan har elektrifieringen av industrin gått än längre jämfört med scenario 3.

Gemensamt för de fyra scenarierna är att elproduktionen från vattenkraften förblir oförändrad med dagens nivå. Men detta är ett grovt antagande. Under kommande 20-årsperiod ska i stort sett alla vattenkraftverk omprövas enligt den nationella planen för moderna miljövillkor. Det är osäkert hur prövningarna påverkar vattenkraftens bidrag till kraftsystemet.

Sammanfattning och slutsatser.

En större andel icke planerbar elproduktion i kombination med ökad elanvändning ställer nya krav på kraftsystemet. Transmissionsnätet behöver byggas ut, investeringar i kraftelektronikkomponenter måste ske och nya marknadslösningar skapas för att effektivt kunna utnyttja systemets produktionsresurser. Det måste kunna hantera nya flöden som uppstår inom

landet och mot grannländerna utifrån var elproduktionen och förbrukningen sker.

Men för att garantera driftsäkerheten i systemet och förhindra effektbrist räcker inte det. Energilagring och flexibilitet i elanvändningen – att den periodvis minskas eller flyttas till en annan tidpunkt – blir avgörande för att klara omställningen. Om så inte sker visar våra studier att Sverige i scenariot med högst elbehov 2045 får effektbrist i genomsnitt cirka 10 procent av tiden. När flexibilitet för industri, elbilar och serverhallar inkluderas ger samma scenario låg risk för effektbrist, i nivå med dagens läge.

Vi möter energiomställningen genom mycket omfattande investeringsplaner i upprustade och nya ledningar, men nätutbyggnad tar lång tid. Från beslut till att en ny ledning tas i drift går 10–12 år. Risken för att vi vidtar fel åtgärd eller att det sker för sent är påtaglig.

Det är därför avgörande att vi kan korta dagens ledtider för nätutbyggnad. I våras presenterade regeringen en rad olika förslag – moderna tillståndsprocesser för elnät för att förenkla och förkorta tillståndsförfarandet att bygga nya elledningar. Men det krävs ytterligare förändringar i lagstiftningen. Sådana förslag har vi tidigare presenterat, och en del av dem hanteras i pågående utredningar och andra regeringsinitiativ.

Fakta. Rapporten

Svenska kraftnäts rapport ”Långsiktig marknadsanalys” tas fram vartannat år.

Rapporten gör en bedömning av hur elkraftsystemet kommer att se ut om 20-30 år. För att möta framtidens utmaningar med rätt åtgärder i rätt tid, är det viktigt att tidigt identifiera vilka behov som kan uppstå på längre sikt.

I rapporten presenteras scenarier för Nordeuropas kraftsystem. Med simuleringar i elmarknadsmodeller kan en tydligare bild skapas över framtidens behov av effekt, energi och överföring.

Huvudförfattare till årets rapport är Kristin Brunge.

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk som är systemansvarig myndighet för kraftsystemet i Sverige.

Lotta Medelius-Bredhe, generaldirektör, Svenska kraftnät

Kristin Brunge, kraftsystemanalytiker och rapportförfattare, Svenska kraftnät

22 ”Ersätt Bromma med bana för grönt flyg på Arlanda”

Vi är beredda att ompröva vår ståndpunkt och menar nu att Bromma kan avvecklas. Vi föreslår att den rullbana som måste anläggas på nya Arlanda för att ersätta Bromma bör göras till en ”grön rullbana” och tillägnas hållbart flyg, såsom elektriska flygplan och framtida vätgasplan, skriver Urban Edenström och Andreas Hatzigeorgiou, Stockholms Handelskammare.

DN. DEBATT 210522

Vi är beredda att ompröva vår tidigare position om att både Arlanda och Bromma flygplats ska finnas kvar. Stockholms Handelskammare var drivande bakom etablerandet av Arlanda flygplats 1962 och Bromma flygplats 1936. Vår grundläggande övertygelse om

infrastrukturens centrala betydelse för investeringar, innovation och hållbar tillväxt har inte förändrats. Men mot bakgrund av den intensifierade digitaliseringen, urbaniseringen och elektrifieringen, tillsammans med ett allt större behov att skynda på den gröna omställningen, finns starka skäl att tänka nytt kring Sveriges infrastruktur.

Det är välkommet att frågan om framtidens resor och transporter nu står högt på den politiska dagordningen. En helt ny analys från Stockholms Handelskammare baserad på statistik från SCB påvisar att Sverige under 2020 förlorade närmare 100 miljarder kronor av sin tjänsteexport.

En viktig förklaring till dessa förlorade miljarder är de försämrade möjligheterna för människor och företag att mötas och göra affärer över längre avstånd samt över gränser. Av de förlorade 100 miljarderna försvann närmare 50 miljarder från resesektorn och 17 miljarder från flygtransporttjänster.

Möjligheterna till utbyte mellan människor, företag och länder måste återställas och stärkas. Det betyder inte att allt kommer att återgå till hur det var innan pandemin. Klimatkrisen hade redan före pandemin skapat ett betydande och nödvändigt förändringsbehov.

Regeringens besked är att utredningen om flygplatsinfrastrukturen ska vara färdig den 31 augusti. Nedan beskriver vi näringslivets fem krav på vad utredningen behöver beakta och vad som krävs av regeringen inför beslutet om framtidens svenska flyginfrastruktur.

1 Ett långsiktigt perspektiv och transparens. Precis som infrastrukturen för transporter på marken kräver ett helhetsperspektiv behöver infrastrukturen för flyget det också. Regeringens utredning kan inte bygga på en ögonblicksbild fångad under en historiskt exceptionell situation. Dessutom får inte utredningens analys och slutsatser undanhållas från allmänheten utan ska hanteras transparent och tåla en öppen diskussion. Hanteringen av regeringens tidigare utredning

genomförd av det så kallade Arlandarådet, då man valde att undanhålla underlag, får inte upprepas.

Förändrade beteenden kommer sannolikt påverka resmönster. Vi måste nu vara ödmjuka inför att vi i dagsläget inte vet exakt hur dessa kommer te sig eller hur långtgående förändringarna blir. Olika typer av kollektiva resor har minskat under pandemin. I länder som kommit långt med sin vaccinering finns emellertid tecken på en stark återhämtning av resandet, vilket innebär att beslut inte kan fattas utifrån nuvarande reseflöden, oavsett vilket transportslag det handlar om.

2 Skyndsamma beslut – som tas i rätt ordning. Arlanda är Sveriges största flygplats och Bromma är landets tredje största. Syftet med en strategisk omstrukturering av flygplatsinfrastrukturen ska inte vara att öka flygandet utan att öka de samlade nyttorna för näringsliv, samhälle och klimat. Vi anser att det går att uppnå detta genom att integrera två av Sveriges tre största flygplatser, Arlanda och Bromma. Men om det ska gå att konsolidera Bromma med Arlanda flygplats krävs först en kraftfull satsning på Arlanda.

Denna satsning skulle möjliggöra för etablerandet av ”nya” Arlanda i samband med att flygplatsen nästa år fyller 60. Det ger ett ypperligt tillfälle att döpa om det nya Arlanda till Alfred Nobel Airport för större internationell kännedom.

För att nya Alfred Nobel Airport överhuvudtaget ska kunna absorbera trafiken från landets tredje största flygplats behöver Brommas rullbana flyttas till Arlanda. Det handlar alltså inte om att bygga ytterligare en rullbana i Stockholm, utan om att ersätta en ny rullbana med en gammal på en mer lämplig plats. Även andra kapacitetsstärkande åtgärder behöver genomföras.

3 Omfamna teknikspränget. För drygt 100 år sedan var tåg ett smutsigt transportslag som drevs av kol och sedan med diesel. Elektrifieringen gjorde tåg till ett av de mest klimatsmarta transportslagen som nu finns. En satsning på ett nytt Arlanda främjar motsvarande transformation inom flyget. Med kreativa och modiga insatser kan det nya Arlanda bli världens mest hållbara flygplats. Handelskammaren anser därför att den

rullbana som måste anläggas på nya Arlanda genom integrationen med Bromma bör göras till en ”grön rullbana” och tillägnas hållbart flyg, såsom elektriska flygplan och framtida vätgasplan.

Eftersom de nya elflygplanen är mindre och har mer begränsat utrymme för passagerare skapar det ett ökat behov av rullbanekapacitet jämfört med konventionella plan. Det innebär att en ordnad avveckling av Bromma flygplats kan genomföras när det nya Arlanda med sin gröna rullbana börjar ta form. Annars föreligger en risk att Sverige inte har möjlighet att omhänderta de klimatsmarta elflygplanen när de inom några år kommer finnas i tillgängliga.

4 Gör Arlanda till ett nav för kollektivresor. Beslut som förändrar Sveriges flygplatsinfrastruktur kräver ett systemperspektiv. Ett omfattande investeringsprogram på och omkring nya Arlanda är nödvändigt för att förverkliga de högt ställda ambitionerna på ökad samhällsnytta, bättre tillgänglighet och grön omställning.

Resorna till och från nya Arlanda måste vara effektiva och klimatsmarta. I dag sker en alltför hög andel av resorna till och från Arlanda på ett ineffektivt och klimatbelastande sätt. Det ska vara smidigt, effektivt och hållbart att resa från dörr till flygplats och ända fram till slutdestinationen. Då behöver man exempelvis kunna ta sig till och från det nya Arlanda betydligt billigare och enklare med tåg än i dag. Regeringen behöver köpa loss Arlandabanan för att möjliggöra för ökat tågresande. Även tågförbindelserna mellan Arlanda och övriga Mälardalen samt med Ostkusten behöver förbättras.

5 Satsa på en ny Agenda 2030-stad. Stora nyttor föreligger med att bygga en ny och dynamisk blandstad på den mark som Bromma flygplats i dag upptar. Marken är attraktiv och bebyggelse skulle innebära samhällsekonomiska nyttor på över 40 miljarder kronor enligt beräkningar som Handelskammaren låtit det internationella konsultbolaget Ramboll göra.

Skiftet möjliggör för det mest betydelsefulla stadsbyggnadsprojektet sedan Vällingby byggdes ut, vilket skulle bidra till att mildra den allvarliga bostadsbristen. Siktet bör vara inställt på att skapa en

ny svensk föregångsstad i världen vad gäller innovation, attraktivitet och hållbarhet: en mönsterstad i Agenda 2030-anda.

Men för att dessa nyttor ska kunna realiseras måste vi redan nu planera för en expansion av nödvändig infrastruktur, såsom en utbyggnad av tunnelbanan och förstärkt vägkapacitet i och omkring området. Dessutom behöver vi säkra tillräcklig kraft i elnätet, vatten- och avloppssystemet samt framtidssäkra den digitala infrastrukturen. Den sociala dimensionen behöver genomsyra planeringen för att främja mångfald och inkludering.

De beslut som i närtid ska fattas gällande flyget rör centrala delar av Sveriges infrastruktur. De nödvändiga besluten måste tas i rätt ordning, genom ett helhetsgrepp samt utifrån ett strategiskt och långsiktigt perspektiv. Så möjliggör vi för fler jobb, hållbar tillväxt, utbyte mellan såväl olika landsändar av Sverige som med andra framstående kluster globalt – samtidigt som vi påskyndar flygets gröna omställning.

Urban Edenström , ordförande, Stockholms Handelskammare

Andreas Hatzigeorgiou, vd, Stockholms Handelskammare

Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 13 -2 0 maj 2021

Samhällsplaneringens problem

En lång sammanfattning om samhällsplaneringens problem finns på sidorna 149 - 240 i

Sven Wimnell 22 april 2021: Levnadskostnader 2021, skatter, skattefördelning, några samhällsproblem. vårbudget. Debattartiklar i DN 18-22 april 2021. Om samhällsplaneringens problem. Utrikes och inrikes artiklar15-18 april 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy22.pdf

Utrikes DN-artiklar om USA 13 -20 maj 2021

13 Svensken som blev USA:s mest kända vaccinmotståndare

Den svenska pastorn Henning Jacobson gjorde sig känd som USA:s första vaccinmotståndare när smittkoppor härjade i början av förra seklet. Pastorn tog strid mot staten ända upp i Högsta domstolen för rätten att bestämma över sin egen kropp.

Drygt hundra år senare har vaccinfrågan åter blivit aktuell när coronapandemin sveper över världen. Var upphör rättigheten att bestämma över våra kroppar och var börjar skyldigheten till det allmännas bästa?

Vaccinering mot covid-19 pågår för fullt världen över. Förhoppningen är att massvaccineringen ska innebära slutet på coronapandemin och en återgång till ett normalt liv igen. Samtidigt finns både en rädsla och ett motstånd för covidvaccinet, inte minst efter rapporter om allvarliga biverkningar av Astra Zenecas och Janssens vaccin med dödsfall som följd. Men vaccinmotstånd är inte unikt eller specifikt för just covid-19-vaccinen.

År 1901 plågades nordöstra Amerika av en smittkoppsepidemi. Det var en fruktad sjukdom som innebar att den som överlevde ofta blev vanställd med koppärr över hela kroppen. Ansiktet kunde deformeras av såren och fräta

bort en näsa, läpp eller ett öra. Den kunde också göra människor blinda eller döva. Virussjukdomen hade hög dödlighet och spreds via droppsmitta, men även i luften.

Smittan hade troligen förts in i landet av europeiska emigranter och lett till återkommande utbrott med tiotusental döda.

Henning Jacobson hade gjort den långa seglatsen över Atlanten från hembyn Yllestad i Västergötland som 13-åring år 1869. Efter präststudier bosatte han sig i Cambridge i utkanten av Boston och grundade en protestantisk kyrka där han var engagerad i att hjälpa svenskar som anlände till stadens hamn med att hitta jobb och bostäder.

Kyrkan finns kvar än i dag och har Henning Jacobsons porträtt på väggarna. Bilderna visar en kraftfull man med vågigt hår, skägg och beskrivs som en svavelosande predikant av den nuvarande pastorn Robin Lutjohann.

– Jag skulle säga att han hade pondus, säger Robin Lutjohann till The Atlantic som i samarbete med New York Public Radio har gjort en podcast om den kände vaccinmotståndaren.

Boston stängde offentliga platser som skolor, bibliotek och kyrkor i ett försök att hejda smittspridningen och många i Henning Jacobsons församling insjuknade.

”Panik har skapats av den fruktansvärda smittkoppsepidemin som har brutit ut i staden denna vecka”, skrev Cambridge Chronicle den 21 juni 1901 enligt New England Historical Society.

Några månader senare beslutade Boston att göra vaccination obligatorisk för att få bukt med den grasserande smittan. Upptäckten att det gick att vaccinera med kokoppor mot sjukdomen gjordes i slutet av 1700-talet och vaccinet fick snabbt spridning över världen.

En delstatsstadga gav Bostons hälsovårdsmyndighet befogenhet att kräva vaccination ”när det var nödvändigt för folkhälsa eller säkerhet”. Den som vägrade tvingades böta 5 dollar (ungefär 850 kronor i dagens penningvärde).

Vaccinationstakten var hög, ibland hann man med hundra personer på en dag. Det förekom såväl tvång som rena övergrepp.

– Det finns exempel på att man använde handbojor och vapenhot mot dem som vägrade ta vaccin och jag är säker på att Henning Jacobson kände till vad som pågick, säger Michael Willrich, historiker på Brandeis University och författare till boken ”Smittkoppor: En amerikansk historia”, till The Atlantic.

Pastorn var tillräckligt prominent för att ordföranden i den lokala hälsovårdsstyrelsen själv kom till honom med påbudet om vaccination.

Men Henning Jacobson vägrade.

Han menade att det kränkte hans personliga frihet enligt den amerikanska konstitutionen, men han hade även vaccinerats som sexåring och fått negativa biverkningar. I Sverige skedde den första vaccinationen mot smittkoppor 1801 och 1816 infördes obligatorisk vaccination av barn.

– Han vägrade för att han ansåg att det var hans rättighet. Men jag tror också att biverkningarna hade gjort honom rädd, säger Robin Lutjohann i podcasten.

Även om Henning Jacobson inte ville vaccinera sig finns det inget som tyder på att han var en aktiv del av den framväxande amerikanska antivaccinrörelsen som delvis berodde på tvånget, enligt Michael Willrich. Han tycks inte ha drivits av övertygelse att det var fel med vaccin utan att han ville bestämma över sin egen kropp.

Hans fall hamnade slutligen i rätten och drevs ända upp till Högsta domstolen. Henning Jacobson förlorade i alla instanser och tvingades därmed betala böterna.

I målet ”Jacobson mot Massachusetts” klargjorde HD att regeringar har rätt att beordra om vaccination i de fall där nyttan för kollektivet överväger individens rättigheter.

Målet var unikt eftersom det var första gången som HD prövade suveränitet över individens kropp när det gäller medicinsk behandling. Michael Willrich menar att det är en komplex fråga eftersom man å ena sidan vill att regeringar ska kunna reagera snabbt och effektivt i allmänhetens intresse under en dödlig epidemi. Å andra sidan vill man att det ska ske noggrant och genomtänkt.

Domen blev prejudicerande och gav staten möjlighet att besluta över mer än vaccinering. Ett av fallen handlar om tvångssterilisering i målet ”Buck mot Bell” 1927. Där ansåg HD att tvångssterilisering krävdes för att inte ansvaret

att ta hand om barn till ”sinneslöa” skulle hamna hos allmänheten.

– Det är den farliga änden av idén att vi måste offra oss för det allmännas bästa. I det här fallet handlar det om rasbiologi, man antog att kvinnans barn skulle bli lika ”degenererade” och ”psykiskt störda” som hon ansågs vara. Men inget av detta var sant om henne, säger juristen Wendy Parmet till The Atlantic.

Den positiva änden är att Jacobson-domen gjorde det möjligt att införa obligatorisk vaccinering av skolbarn i USA, menar hon. Dessutom är det via massvaccinationer som smittkoppor har utrotats. Det sista kända fallet registrerades 1977.

Målet fick ny aktualitet förra året då det användes i en apellationsdomstol för att motivera ett förbud mot aborter i Texas under coronaviruspandemin. Med stöd av HD-domen 1905 slog rätten fast att Texas kunde inkludera abort i förordningen om icke-nödvändiga operationer.

Inget land har ännu infört vaccintvång mot covid-19. Men frågan diskuteras, bland annat i Schweiz där vaccinmotståndet är utbrett. Däremot har krav på att uppvisa ett vaccinationsintyg börjat bli allt vanligare vid bland annat utlandsresor, konserter eller sportevenemang. Inom EU håller man på att ta fram ett gemensamt certifikat som ska underlätta den fria rörligheten mellan medlemsländerna och Sverige räknar med att ha det på plats till sommaren.

Det finns dock etiska problem med ett vaccinationsintyg som kan innebära en

inskränkning för den enskilda individen och att det kan uppfattas som tvång, till exempel människor som inte kan vaccinera sig av olika skäl eller om man i ett senare skede skulle behöva betala och inte har råd att vaccinera sig.

De allra flesta verkar vara villiga att ta covid-vaccin. I Sverige svarar hela åtta av tio att de vill ha sprutan. Men globalt finns ett växande generellt vaccinmotstånd, vilket av Världshälsoorganistationen (WHO) 2019 förklarades som ett av de största hoten mot global hälsa.

Aktiviteten bland vaccinmotståndare på sociala medier har dessutom ökat under coronapandemin. Där uppmanar de bland annat till protester mot massvaccinationer och menar att krav på vaccinationsintyg för resor är ett brott mot mänskligheten.

Att vara pastor i en kyrka vars företrädare är en känd vaccinvägrare är inte helt enkelt, säger pastor Lutjohann. Särskilt inte under rådande coronapandemi. Men han anser att Henning Jacobson gjorde fel som vägrade att vaccinera sig.

– När det kommer ett virus eller någon annan allvarlig sjukdom måste personlig frihet stå tillbaka för allmänhetens säkerhet. Och det visar sig att han var på den förlorande sidan av historien, säger Robin Lutjohann i podcasten.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Henning Jacobson

Han föddes den 15 september 1856 i Yllestad i Skara stift i Västergötland.

1869 emigrerade Henning Jabobson och familjen till Amerika där han studerade till präst.

1882 gifte han sig med Hattie C Anderson och de fick fem barn. Men bara de tre sönerna Fritz, David och Jacob överlevde till vuxen ålder.

1892 fick Henning Jabobson i uppdrag av Svenska kyrkans styrelse i Kansas att starta en kyrka i Cambridge, Massachusetts där en växande skara med svenska invandrare bodde.

Henning Jabobson grundade ”Swedish Evangelical Lutheran Augustana Church of Cambridge” där han var verksam fram till sin död 1930.

Källa: New England Historical Society

Fakta. Smittkoppor

Smittkoppor hade hög dödlighet och återkommande utbrott skördade många liv under 1700- och 1800 talen. År 1874 dog ungefär 940 personer per miljon i smittkoppor i världen.

I Sverige avled drygt 4 000 personer samma år. För Stockholm med dåtidens befolkning på 136 000 invånare gav det en dödlighet på 8 040 personer per miljon.

I slutet av 1700-talet upptäckte den engelske läkaren Edward Jenner att det gick att vaccinera patienter med kokoppor som skydd mot sjukdomen. Metoden döptes till vaccination efter vacca, som är latin för ko.

Kokoppsämnet fördes in i huden med ett vasst instrument, ofta från en annan sjuk persons

utslag, så kallad skyddskoppsympning. Där skulle det bildas en koppa som ett tecken på att man fått kokoppor. Efteråt bildades ett karaktäristiskt ärr. Ympningen fortsatte långt in på 1900-talet.

I Sverige skedde den första vaccinationen 1801 och 1816 infördes obligatorisk vaccination av barn.

Ett av WHO:s mål efter andra världskriget var att massvaccinera för att utrota smittkoppor.

1980 nåddes målet och WHO förklarar smittkopporna för utrotade.

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB).

13 USA ligger lågt – men kommer att tvingas engagera sig

Omvärlden vädjar om nedtrappning av det uppblossande våldet i Israel och Gaza. Från EU och den muslimska världen hörs fördömanden och varningar. Men USA, den internationella aktör som har reell möjlighet att påverka situationen, ligger lågt i en fråga som Joe Biden medvetet har nedprioriterat.

Kommentar

Hamas och Islamiska jihads raketer regnar ner över stora delar av Israel och sätter skräck i befolkningen. Israeliskt stridsflyg svarar med att bomba de plågade människorna som lever instängda i en permanent humanitär kris på Gazaremsan. Dussintals civilpersoner, däribland barn, har dödats.

Den våldsamt uppblossande konflikten kommer både oväntat och olägligt för USA:s president Joe Biden. Hans administration har ärvt en hel rad med ouppklarade problem från Donald Trumps fyra kaotiska år i Vita huset: Relationerna till Kina, Ryssland, Iran och den israelisk-palestinska konflikten. Men den sistnämnda frågan har varit lågprioriterad för Biden.

Ett skäl till det är hans medvetna strategi att USA inte ska vara alltför engagerad i Israel-Palestina-frågan och överhuvud taget inte peta för mycket i Mellanösterns olika getingbon – Biden har inte ens utsett någon ambassadör i Israel. Administrationen har helt enkelt sett det som bäst att USA inte ska dras in i en olöslig historisk schism.

En annan orsak kan vara att han ”inte såg det komma”, alltså vräkningarna av palestinier från deras bostäder i östra Jerusalem och de våldsutbrott som nu har urartat till öppna krigshandlingar.

Ett tredje skäl är att Biden står inför en besvärlig balansakt.

Å ena sidan har han inte för avsikt att följa Trumps underdånighet mot premiärminister

Benjamin Netanyahu och har markerat att han månar om demokrati och mänskliga rättigheter – även för palestinierna. En sådan åtgärd är att Biden har återupptagit biståndet till den palestinska myndigheten och FN:s flyktingorgan UNRWA som Trump drog in.

Å andra sidan är Biden ledare för Demokraterna, som har en traditionellt stark proisraelisk falang, men också en yngre vänsterliberal falang som tar avstånd från den högernationalistiska regeringen i Israel. Denna distansering till vad som förr var ”kärnkonflikten” i Mellanöstern straffar sig nu. Allt fler kritiska röster höjs för att Biden ska överge sin till synes passiva roll och engagera sig mer aktivt i Israel-Palestina-frågan. Många kräver också att USA mer kraftfullt försöker bromsa Israels bosättningspolitik, som i sin förlängning omöjliggör en fredlig uppgörelse med palestinierna.

En etablerad diplomat som Martin Indyk, som var USA-ambassadör i Israel och särskilt sändebud för president Bill Clinton, konstaterar i New York Times: ”Problemet med Mellanöstern är att du kan försöka vända det ryggen, men det kommer inte att vända ryggen mot dig”.

Verkligheten är helt enkelt den att USA till slut, särskilt om våldet trappas upp ännu mer, kommer att tvingas ingripa för att stabilisera situationen. Hittills har aktiviteten från amerikanskt håll främst bestått av att utrikesminister Antony Blinken och nationella säkerhetsrådgivaren Jake Sullivan har samtalat med sina motsvarigheter i Jerusalem och Ramallah.

Baksidan med denna ”hands-off”-politik från USA:s sida är att det är rådande status quo och Israel - den starka parten i konflikten - som gynnas på palestiniernas bekostnad. Lika lite som under Trump gör Biden något åt Israels ockupation och den fortsatta koloniseringen av palestinsk mark.

Men den senaste veckan har läget förändrats radikalt på marken, och det skulle inte förvåna om Vita huset snart omprövar sin distanserade attityd till konflikten. Det första steget kan vara att Biden utser ett särskilt sändebud till Israel-Palestina.

Michael Winiarski

13 Martin Gelin: Utfrysningen en oroväckande signal om Republikanernas framtid

Som väntat röstade Republikanerna på onsdagen för att peta Liz Cheney från en viktig ledarskapsroll i kongressen. Hon straffas för att ha varit otillräckligt lojal gentemot Donald Trump.

Det sänder oroväckande signaler om republikanernas syn på demokratin.

KOMMENTAR. Vi fick inte ens veta vilka republikaner som röstade bort Liz Cheney från ledarskapsrollen i kongressen. Partiledningen såg till att omröstningen genomfördes med en metod som inte avslöjar hur de individuella ledamöterna röstade. Det visar hur mycket rädsla som präglar det republikanska partiet, där alla som kritiserar den tidigare presidenten Donald Trump eller ifrågasätter ex-presidentens grundlösa påståenden om att Joe Biden vann presidentvalet genom fusk, riskerar att frysas ut ur partiet.

Att Liz Cheney nu som väntat petas från sin viktiga ledarskapsroll i kongressen sänder oroväckande signaler om republikanernas syn på demokratin.

Det är värt att minnas vad det var Cheney gjorde som nu anses så oförlåtligt av ledarskapet: hon kritiserade Trumps lögner om valfusk och påstod att valresultatet förra året var legitimt.

Bråket om Cheney kanske framstår som bara ännu en grötig intrig i ett parti som länge präglats av inre stridigheter, men den verkliga innebörden av omröstningen borde oroa alla som hoppas på en framtid för amerikansk demokrati. Republikanerna har nu fattat ett kollektivt beslut att inte längre godkänna legitima valresultat. Sedan kongressen stormades i januari, av Trump-anhängare som försökte stoppa certifieringen av Bidens valseger, har partiet konsekvent straffat alla som ifrågasätter Trump.

Att Republikanernas ledarskap håller liv i kampanjen för Trumps grundlösa påståenden om valfusk får även en annan bieffekt: det mildrar effekten av Trumps nederlag, vilket stärker hans chanser för en politisk återkomst. I vanliga fall brukar partier inte samlas bakom en förlorande kandidat i ett presidentval.

Men runtom i USA ser vi fortfarande Trump-flaggor som fladdrar från hustomterna i konservativa områden. Ex-presidenten förblir partiets självklara ledargestalt; solen som allt kretsar kring.

– Varje republikan som vägrar att rätta sig efter partilinjen utmålas nu som kättare, skrev David Atkins i Washington Monthly efter omröstningen.

Enstaka moderata röster i partiet kallade utfrysningen av Cheney för ett utslag av republikansk cancelkultur.

– Hon blev censurerad för att hon vågade säga vad hon tycker, sade Ken Buck, republikan från Colorado.

Cheney lovade själv att göra allt hon kan ”för att försäkra att den tidigare presidenten aldrig kommer i närheten av Vita huset igen”.

Cheney kommer förmodligen att efterträdas av Elise Stefanik, en ung republikan som representerar den norra, lantliga delen av delstaten New York. Stefanik står politiskt närmare mitten än Cheney, men hon har till skillnad från Cheney varit konsekvent i sin lojalitet gentemot Trump. Det verkar vara just nu vara den enskilt viktigaste egenskapen för att få en plats i republikanernas ledarskap.

Martin Gelin

14 1 000 000

dollar, motsvarande drygt 8 miljoner kronor, har den som vaccinerar sig i Ohio chans att vinna. För att få fler att vaccinera sig har den amerikanska delstaten utlyst ett lotteri. - Tävlingen ska pågå i fem veckor och priset delas ut till fem personer som har tagit åtminstone den första sprutan. Pengarna tas från det federala coronastödet.

DN

dn@dn.se

14 Katrine Marçal: Det är lätt att känna sig som Will Smith och bara skaka på huvudet

Den stora ideologiska striden om ekonomisk politik handlar just nu om väldigt fundamentala frågor. Vad är pengar? Och vad är värde?

Är den senaste tidens spektakulära investeringar luftbubblor – eller är framtidens ekonomi redan här?

Will Smith tackade nej till huvudrollen i The Matrix. Syskonen Wachowski, som regisserade filmen, var helt enkelt för konstiga. I ett möte försökte de förklara sitt koncept för den allt mer förvirrade filmstjärnan:

”Vi ska uppfinna såna där nya kameror… tänk dig, du kommer liksom hoppa i luften som i kung fu och sedan kommer du liksom hänga kvar i luften… och sen kan kameran se runt dig…”

Will Smith fattade noll. Och tackade nej. In kom Keanu Reeves. Han skrev på för att spela huvudrollen och resten är filmhistoria.

För många som följer ekonominyheter har det senaste året varit lite som att vara Will Smith år 1998 och höra syskonen Wachowski förklara konceptet till The Matrix.

Det mesta låter verkligen jättekonstigt.

Ta GameStop, kedjan med fysiska butiker som sålde dataspel i USA. I vintras pressade en finansmobb på nätet upp priset på aktien mest för att jävlas med ett par stora hedgefonder. Men ja, såhär några månader senare är Gamestop fortfarande värt stora summor.

Det är förstås absurt.

Och då har vi inte ens börjat prata om NFT. Förkortningen står för Non Fungible Token. I mars sålde konstnären Mike Winkelmann (känd under namnet Beeple) en NFT kopplad till en samling av digitala verk för 65 miljoner dollar.

Vad fick då den lycklige köparen för sina 65 miljoner dollar, ja inte konstverket i alla fall. Konstverket är digitalt och finns tillgängligt på nätet för den som vill titta. Vad köparen fick var ett digitalt bevis för att hen ägde verket. En sorts digital polett.

Du kan ta i princip vad som helst och sälja en NFT kopplat till det. En populär Youtube -video från 2011 av en animerad katt sålde nyligen för 600 000 dollar. Köparen äger inte filmen med katten, den finns som fil för vem som helst att använda. Men skaparen fick i alla fall betalt. Och NFT lyfts fram som just en lösning på hur man kan ta betalt för digitala skapelser i vars digitala natur det ju ligger att de inte går att äga på samma sätt som traditionella bilder.

Det finns ett känt fotografi av en liten flicka som leende tittar på när ett hus brinner. Det togs år 2005 av en pappa som tog med sin dotter för att titta på en brandövning. Men bilden har fått ett eget liv på nätet. Miljoner användare har försett den med olika bildtexter, delat den eller gjort om den. Flickan på bilden har under åren inte fått ett öre. Men för några veckor sedan skapades en NFT kopplad till originalfotografiet och såldes för 500 000 dollar.

Kritiken mot NFT handlar om att det är en bubbla. Det här är inget annat än en biprodukt av alla kryptovalutor. Folk sitter med förmögenheter i valutor som bitcoin och ethereum och NFT är något som du onekligen kan betala för med krypto.

Fenomenen hör till samma familj och bygger på liknande teknik.

Å andra sidan kan man ställa frågan om det här i grund och botten är annorlunda från hur konstmarknaden länge har fungerat. Ja, NFT-priserna skjuter i höjden i takt med antalet kryptomiljonärer. Men priserna på en gammal vanlig Picasso brukar onekligen också skjuta i höjden när aktiemarknaden går bra. I dag när räntorna är låga har obligationer blivit mindre lönsamma att investera i. Samtidigt har den rusande aktiemarknaden gjort att aktier är dyrt. Och är det då konstigt att folk letar efter nya grejer att investera i?

NFT är bara det senaste i en lång rad av fenomen som illustrerar hur stora delar av ekonomin till synes har skjutit ut sig själva från verkligheten. Digitala poletter kopplade till digital konst som köps för digitala pengar på digitala marknader. Och det här händer under en pandemi som ekonomiskt har inneburit att digitaliseringen av våra liv har rusat fram. Miljoner människor jobbar plötsligt digitalt, skickar sina barn till skolan digitalt, träffar släkten digitalt och ordnar barnkalas digitalt. I dag betalar du räkningar med en app och handlar med en annan. Några fysiska pengar ser du sällan.

Det finns onekligen något paradoxalt över hur svenska politiker å ena sidan diskuterar det kontantlösa samhället och å andra sidan använder metaforer av typen ”vi måste spara i ladorna”. För det var onekligen rätt länge sedan som pengar fungerade på det sättet.

I USA har president Joe Biden tryckt ut det största ekonomiska räddningsprogrammet i världshistorien. 2 biljoner dollar. 162 miljoner amerikanska hushåll har fått checkar med pengar från regeringen. Riktiga pengar som

riktiga människor har kunnat köpa mat, medicin eller kryptovalutor för.

Men var kommer dessa pengar ifrån?

Ja, i hög grad ur tomma luften.

Den amerikanska regeringen har lånat pengar samtidigt som den amerikanska centralbanken har signalerat att den är villig att i princip köpa obegränsat med statsobligationer. Den amerikanska regeringen säljer alltså obligationer för att finansiera räddningsprogrammet men den största köparen av dessa obligationer är den amerikanska centralbanken själv. Det här är ett arrangemang som är förvillande likt ja: en magisk sedelpress...

Många människor kliar sig förstås frågande i huvudet. Staten kunde alltså göra det här hela tiden?

Skapa pengar ur ingenting?

Den stora ideologiska striden gällande ekonomisk politik handlar just nu också om den här typen av väldigt fundamentala frågor. Vad är pengar? Och vad är värde?

Internationellt förespråkar en ny vänster något som kallas för Modern Monetary Theory (MMT). Det är en ekonomisk teori som hävdar att världens regeringar bara ska stå för faktum att det är staten som skapar pengar. En stat behöver inte ”spara i ladorna” eller ”ta ut skatt” för att ”få in pengar”. Nej, en stat kan precis som USA precis har gjort både under president Biden och Trump skapa pengar ur tomma

luften. Varför då inte använda det här verktyget fullt ut för att bygga starkare samhällen eller ta oss ur klimatkrisen?

Den nya högerns ekonomiska teori hittar du i stället bland folk som handlar med kryptovalutor och NFT:er. Här litar man inte på centralbankerna. Inte med något så viktigt som att skapa pengar. Och alltså har man tillverkat sina egna pengar. Kryptovalutorna är inte uppbackade av staten och dess våldsmonopol. De är uppbackade av den nya digitala blockkedjetekniken och konstruerade för att det bara ska finnas ett begränsat antal av till exempel bitcoins. Det här är en tillbakagång till gamla ekonomiska idéer från tiden när valutor var kopplade till guld – idén att värde kommer ur att det finns ett begränsat antal av någonting.

Här någonstans går den ekonomiskpolitiska debatten just nu, eller vi kanske snarast borde kalla det för den ekonomiskfilosofiska-debatten.

Och den är full av förvirrande förkortningar: MMT och NFT… det är lätt att känna sig som Will Smith 1998 och bara skaka på huvudet.

Samtidigt är det värt att försöka förstå det som händer: de stora frågor som digitaliseringen av våra liv faktiskt ställer om värde. Och om pengar.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

15 Michael Winiarski: President Bidens passivitet är också en handling

President Joe Biden fortsätter att hålla armlängds avstånd till den israelisk-palestinska konflikten. Men beslutet att avstå från att agera mot det upptrappade våldet är också en handling. USA följer ett sedvanligt mönster: att ge Israel fria händer i Gaza.

Medlingen överlåts till Egypten och Qatar.

Efter dagar av tystnad och vad som kunde tolkas demonstrativ passivitet från Vita husets sida har Joe Biden uttalat sig om raket- och flygkriget i Israel och Gaza. Efter ett samtal med Israels premiärminister Benjamin Netanyahu förklarade USA:s president att han stödde Netanyahu och inte betraktade Israels bombningar mot Gaza som ”en betydande överreaktion”.

– Frågan är hur vi kommer till den punkt då det blir en påtaglig minskning av attackerna,

särskilt de raketattacker som urskillningslöst riktas mot befolkningscentra, sade Biden.

Det var närmast ett eko av Netanyahus ord om att den israeliska offensiven kommer att fortsätta ”så länge det behövs för att återskapa lugn och fred i staten Israel”.

Bidens distanserade ”hands-off”-politik i förhållande till Mellanöstern är inte helt överraskande. Han har tydligt markerat att konflikten Israel–Palestina inte är ett prioriterat område, och långt mindre viktigt i utrikespolitiken än hoten från Kina, Ryssland och klimatförändringarna. Ett skäl är att Biden inte vill att USA inte ska dras in i en historisk konflikt som ändå betraktas som omöjlig att lösa.

Däremot trodde många att Bidens uttalade omsorg om mänskliga rättigheter – som starkt kontrasterar mot Donald Trumps totala ointresse för demokratifrågor – skulle omfatta även palestinierna. De förväntningarna har inte uppfyllts. Biden är inte lika underdånig mot Netanyahu, men har inte heller brutit med Trumps villkorslösa stöd för det mesta som den israeliska regeringen tar sig för – allt ifrån bosättningspolitiken till vräkningar av palestinier från deras hem i östra Jerusalem.

Det påminner om George W Bush agerande under kriget mellan Hizbollah och Israel i Libanon sommaren 2006. Liksom för Biden i dag var Bushs utgångspunkt ”Israels rätt att försvara sig”. USA avvisade de internationella kraven på en omedelbar vapenvila. Medan det israeliska flygvapnet dag efter dag pulvriserade södra Libanon och förvandlade Beiruts södra

stadsdelar till rykande ruiner förklarade USA:s utrikesminister Condoleezza Rice att det var för tidigt med eldupphör.

USA ville ge Israel ytterligare tid att decimera Hizbollahs infrastruktur och raketramper. När FN:s säkerhetsråd till slut kunde ena sig om en resolution om vapenvila dröjde det ändå ytterligare en tid innan den israeliska militären drog sig bort. Och då stod det klart att Israels syfte – att tvinga bort Hizbollah från området närmast landets norra gräns – inte hade uppfyllts efter 34 dagars krig. Den terrorstämplade organisationens militära slagstyrka var till huvuddelen intakt, med ytterligare tiotusentals vapen och raketer säkert undangömda för framtida konfrontationer.

Även denna gång behöver Israel mer tid för att minska Hamas arsenal av mer avancerade raketer. Och USA har sett till att ge Israel den tiden, genom att två gånger blockera ett krismöte i FN:s säkerhetsråd. Därmed kommer en resolution om eldupphör inte att kunna antas förrän tidigast på tisdag i nästa vecka.

Michael Winiarski

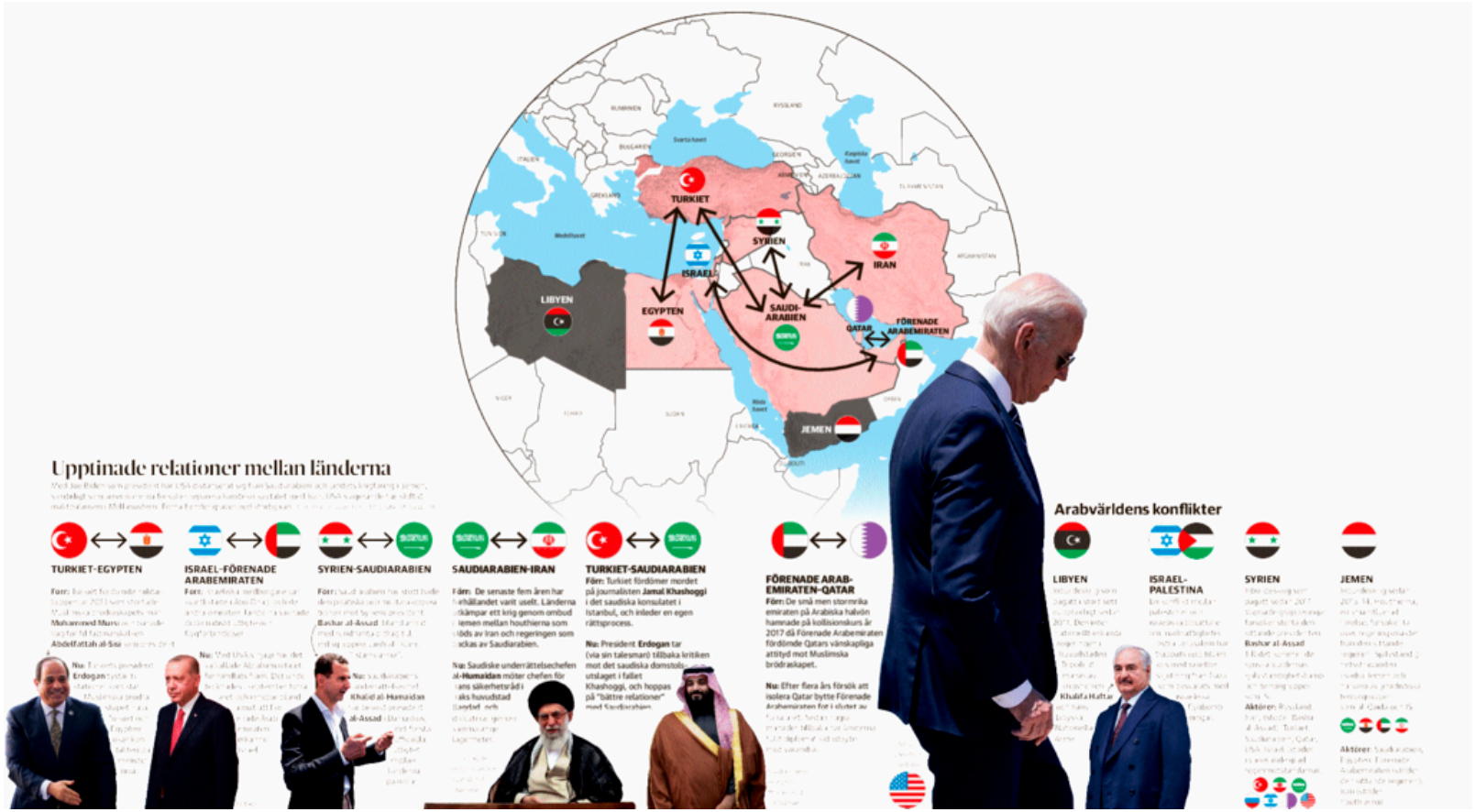
TURKIET
SYRIEN
IRAN
ISRAEL
LIBYEN
EGYPTEN
SAUDI-ARABIEN
QATAR
FÖRENADE ARABEMIRATEN
JEMEN
Upptinade relationer mellan länderna
TURKIET-EGYPTEN
ISRAEL-FÖRENADE ARABEMIRATEN
SYRIEN-SAUDIARABIEN
SAUDIARABIEN-IRAN
TURKIET-SAUDIARABIEN
FÖRENADE ARAB-EMIRATEN-QATAR
Arabvärldens konflikter
LIBYEN
ISRAEL-PALESTINA
SYRIEN
JEMEN

15 Fienderna talar med varandra när USA vänder Mellanöstern ryggen

Vid sidan av den upptrappade konflikten i Israel och Gaza händer något oväntat i Mellanöstern – ärkefiender är på väg att börja tala med varandra. Det hade ingen anat för bara några månader sedan.

Den avgörande orsaken är Joe Bidens tillträde som amerikansk president och hans ambition att sätta punkt för USA:s militära engagemang i regionen.

En islossning sker nu mellan rivalerna Iran och Saudiarabien.

Under årtionden har Mellanöstern slitits sönder av ständiga krig och tilltrasslade relationer, inom och mellan länderna. Vid sidan om konflikten Israel-Gaza, som nu har fått ett nytt våldsamt utbrott, ligger stormaktsinblandning bakom de flesta konflikter i regionen.

Tidigare var det främst genom interventioner från USA:s sida, och sedan drygt fem år har även Ryssland sällat sig till de krigförande parterna i Syrien.

Men under senare tid är det främst Iran och Saudiarabien som har eldat på sammandrabbningarna i Jemen, Syrien, Irak, Libanon och länderna kring Persiska viken.

Dessa två muslimska diktaturer är sedan gammalt bittra fiender och konkurrerar om inflytande i regionen.

På den ena sidan finns den sunnimuslimska monarkin i Saudiarabien, under regimens faktiska ledare kronprins Mohammed bin Salman. Islams heligaste städer Mecka och Medina ligger i Saudiarabien.

På andra sidan står den shiamuslimska prästregimen i Iran, med högste religiöse ledaren ayatolla Ali Khamenei i spetsen. Den övervägande majoriteten i Iran är shiiter, vilket också är fallet i Irak och Bahrain. Det finns också betydande shiitiska minoriteter i Saudiarabien och Libanon.

Båda ländernas ledare framställer sig som ledare för de två konkurrerande grenarna av islam. Den saudiska kungafamiljen genom wahhabismen, en fundamentalistisk variant av sunnitisk islam, och de iranska ayatollorna genom att framställa sig som den shiamuslimska variantens rätta uttolkare.

Splittringen mellan sunni- och shiamuslimer är nästan lika gammal som islam. När profeten Muhammed dog år 632 ansåg en falang – de som blev sunniter – att den mest kompetenta personen skulle bli det nya religiösa överhuvudet. Den andra falangen, shiiterna, ansåg att den rättmätiga arvtagaren var Muhammeds kusin och svärson Ali.

Sedan dess har sprickan bara fördjupats mellan sunniter, den största grenen inom islam, och shiiter.

Båda sidor har utnyttjat den religiösa klyftan i politiska syften. Ofta genom det som kallas ”war by proxy” (krig genom ombud). Det iranska revolutionsgardet har beväpnat, tränat och finansierat shiamuslimska miliser i Irak och den terrorstämplade rörelsen Hizbollah i Libanon och Syrien. Men ibland går politik före religion, vilket Irans stöd till Hamas, en extrem sunnimuslimsk organisation i de palestinska områdena, är ett exempel på.

År 2016 bröt Iran de diplomatiska förbindelserna Saudiarabien, sedan den saudiska regimen avrättat den ledande shiitiska prästen Sheikh Nimr och 46 andra påstådda terrorister i den östliga provinsen, där shiamuslimer är i majoritet.

Men nu håller något på att hända. Plötsligt har de två regimerna börjat tala med varandra.

Under de senaste månaderna har företrädare för Iran och Saudiarabien hållit en serie hemliga överläggningar i den irakiska huvudstaden Bagdad.

Mötena mellan höga säkerhetsmän från de två länderna har pågått sedan en tid, något som i förra veckan bekräftades av Iraks president Barham Salih, som har agerat medlare.

Kronprins Mohammed bin Salman har till och med sagt att hans saudiska kungarike eftersträvar ”en god och positiv relation med Iran”.

Erfarna bedömare är förundrade. Jean-Francois Seznec, en expert på Saudiarabien, säger till sajten Middle East Eye att ”det är verkligen häpnadsväckande, tonläget är helt annorlunda”.

Det ser därmed för ögonblicket ut som att den öppna fiendskapen mellan Riyad och Teheran har avlösts av diplomatiska sonderingar.

Det finns flera skäl till denna skarpa omsvängning. Det viktigaste är maktskiftet i Washington. Även om Donald Trump och Joe Biden var ense om att USA ska minska sitt fotavtryck i Mellanöstern har de motsatta åsikter i alla andra frågor, särskilt om hur Iran ska hanteras.

Biden har markerat en tydlig distans till Saudiarabien, inte minst när det gäller regimens kränkningar av mänskliga rättigheter, och han har försökt balansera mellan sunnimuslimska och shiamuslimska länder.

Trump tog å sin sida klart parti för de sunnitiska diktaturerna i Saudiarabien och Förenade Arabemiraten.

Saudiarabiens starke man, kronprins Mohammed bin Salman, kvitterade med att hängivet stödja Trumps beslut att dra USA ur kärnteknikavtalet, som innebär att sanktionerna mot Iran slopas mot att Iran begränsar sin upparbetning av uran. I gengäld såg Trump åt ett annat håll när kronprinsens säkerhetsmän styckmördade journalisten Jamal Khashoggi på Saudiarabiens konsulat i Istanbul i oktober 2018.

Biden har på kort tid börjat uppfylla flera av sina vallöften:

USA är i färd med att återansluta sig till kärnenergiavtalet med Iran.

Efter nära 20 års krig har USA inlett ett tillbakadragande av militären från Afghanistan.

Vapenhjälpen till Saudiarabiens krig i Jemen mot den iranstödda Houthirörelsen har stoppats.

Vita huset har markerat distans till Benjamin Netanyahu, som i Trump hade en menings-frände som aldrig invände mot vad Israels premiärminister gjorde.

Allt det kan få oförutsägbara följder för den maktpolitiska kartan i Mellanöstern. Saudiernas mjukare tongångar mot Iran är ett första exempel på hur alla aktörer i regionen anpassar sin politik i regionen efter den nya administrationen i Washington.

Trita Parsi, svensk-iransk statsvetare vid tanke-smedjan Quincy Institute i Washington, säger till DN:

– Från Irans sida har man länge försökt få igång samtal med saudierna, ända sedan Hassan Rouhani blev president 2013, i sitt första tal nämnde han det till och med som sin högsta prioritet att förbättra relationerna med ”bröderna i Saudiarabien”.

Men den gången visade inte saudierna något intresse för att samtala. Enligt Trita Parsi var det förståeligt, eftersom de då hade tappat i inflytande i Syrien, hade en försvagad position i Irak och Libanon, och kriget i Jemen hade inte börjat.

– De hade ingen anledning att engagera sig från en svag position, så länge de hade möjligheten

att gömma sig bakom USA:s makt. Men nu börjar talet om att USA ska lämna regionen bli verklighet. Biden motiverade beslutet att dra sig ur Afghanistan med en stark retorik mot hela logiken bakom ”de ändlösa krigen”.

Därmed har Biden brutit med den sedvanliga tankegången i Washington, att en militär USA--reträtt från från Mellanöstern skulle vara destabiliserande. Han har mer än antytt att det snarare är tvärtom: USA-interventioner har ofta varit kontraproduktiva och lett till att terrorrörelser eller geopolitiska motståndare som Iran har fått ökat spelrum.

Anfallet mot Irak är det mest uppenbara exemplet. Men även Trumps order i januari 2020 att undanröja den iranske toppgeneralen Qassem Soleimani – som ledde olika Iranstödda paramilitära förband i Mellanöstern – i Bagdad ledde det till att stödet för proiranska miliser ökade i Irak.

Trita Parsi säger att när Saudiarabien inte längre kan räkna med att amerikanerna ger regimen militärt stöd vad den än tar sig för, då är diplomati och kompromisser det mest optimala även för dem.

Den möjlighet för regional avspänning som nu avtecknar sig fanns faktiskt redan tidigare. När saudiska oljeanläggningar i september 2019 anfölls av iranska drönare och robotar, avlossade från Jemen och södra Irak, avstod Trump från vedergällning mot Iran. Det fick Saudiarabien att försöka sig på diplomatiska kontakter med Iran. Men några månader senare, i januari 2020, dödades Qassem Soleimani av amerikanerna i Bagdad, som han enligt vissa uppgifter besökte för att överlämna

ett budskap till saudierna. Genom mordet på Soleimani satte Trump stopp för iransk-saudiska samtal, och fortsatte försöken att knäcka Iran genom att föra politik av ”maximal press” mot Teheran.

Med Bidens seger i presidentvalet är läget åter förändrat.

Vad vill då saudierna och iranierna ha av varandra?

– Att avsluta kriget i Jemen är det absolut viktigaste. Och om det här går bra finns en chans att man kan börja röra sig mot en ny säkerhetsordning i regionen där det första är att hitta ett sätt att samexistera. Saudierna behöver en utväg från kriget i Jemen, säger Trita Parsi.

Samtalen i Bagdad ska också ha berört Syrien och Libanon, två andra länder där Teheran och Riyad bekrigar varandra via ombud. Därifrån är Iran knappast redo att backa ur.

– Men Libanon och Syrien behöver pengar för återuppbyggnad, och det har inte Iran. Det är därför Bashar al-Assad själv ganska länge har varit i kontakt med Förenade Arabemiraten, och skulle saudierna få möjlighet att komma in med finansiering kan jag inte se att han kan tacka nej. Om det förändras från ett militärt till ett finansiellt spel, så har saudierna en starkare position än Iran.

Även andra aktörer i regionen, som Israel och Turkiet, påverkas av ett töväder mellan Saudiarabien och Iran. Trita Parsi tror att Turkiet kommer att försöka bli en partner till saudierna, i syfte att balansera Iran, även om det inte finns så mycket tillit mellan dem.

Israels roll i det hela är mycket intressant, sedan landet med de så kallade Abrahamavtalen etablerat relationer med arabländer som Förenade arabemiraten och Bahrain.

– Israel kanske skulle kunna ersätta amerikanerna som en militär partner som kan erbjuda Saudiarabien och Förenade Arabemiraten någon form av skydd. Iranierna är överlag irriterade över det. Men det kan innebära att iranierna är mer kompromissvilliga än de annars skulle vara, säger Trita Parsi.

Abrahamavtalen kan vara en förklaring till att arabvärlden hittills har nöjt sig med fördömanden av våldet i Israel och Gaza. Samtidigt som USA fortsätter att ligga lågt i en konflikt som Joe Biden medvetet har nedprioriterat. **Michael Winiarski**

16 Bakom Neil Armstrong stod Collins

Få människor är lika berömda för att inte ha gått på månen som Michael Collins. Trots det hade det gigantiska klivet för mänskligheten inte tagits utan honom.

Men medan Neil Armstrong och Buzz Aldrin blev väldigt kända efter att bilder på månlandningen kablats ut över världen förbisågs Collins, som avled häromveckan. Där och då flög han dock vidare ensam, försökte upprätthålla kontakten, men hamnade i radioskugga på månens baksida. Samtidigt var han givetvis djupt delaktig i projektet, som en av

tre astronauter på Apollo 11, och dessutom ansvarig för att kapseln skulle ligga i bana runt månen när de andra var där.

Faktum är att det är människor som Michael Collins som får samhället att fungera, eftersom det mesta inte är någon enmansshow. Det tydliggörs när artister och atleter håller tacktal och nämner flera personer som är okända för allmänheten.

Listan kan göras ännu längre om man inkluderar hela spannet. Från ledarna och träningskompisarna i barndomens fotbolls- eller teaterskola, till skattebetalarna som åtminstone i Sverige i regel har stått för delar av deltagaravgiften, för att inte tala om skolavgiften.

Samma sak gäller stora konstnärer, som ofta omgavs med mecenater och medhjälpare. Influeraren Bianca Ingrosso har ett team. Spotify nästan 6 000 medarbetare. Och ”Årets företagare” har sällan gjort hela jobbet själv, utan har som en av sina styrkor att rekrytera rätt folk.

Till det ledet kan Michael Collins sälla sig, som enligt familjen tog sig an livets utmaningar med ödmjukhet. Utan honom hade Neil Armstrong varken vandrat på månen eller kommit tillbaka till jorden.

Tydligare än så kan det inte visas att det lilla steget för människan inte var någon enmansshow. Bakom varje Neil Armstrong står ett team av Michael Collins och bär upp mänskligheten.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

16 Hackare slog ut USA:s viktigaste oljepipeline

Hackerkollektivet Darkside som pekades ut att ligga bakom cyberattacken mot USA:s största pipeline rapporteras nu även ha utsatt Toshiba för ett utpressningsvirus. Samma dag drabbades även Irlands sjukvårdssystem av ett liknande virus.

Det tidigare relativt okända hackerkollektivet har fått sin stund i rampljuset men är bara en av många liknande grupper med utpressning som metod.

Under fredagen kom rapporter att både Irlands sjukvårdssystem och den europeiska verksamheten hos it- och elektronikföretaget Toshiba drabbats av cyberattacker. Båda två ska vara liknande utpressningsvirus, ransomeware, som drabbade Colonial Pipeline i USA förra veckan. Nyhetsbyrån Reuters rapporterar att attacken mot Toshiba kommer från hackergruppen Darkside som även pekades ut av FBI i fallet med Colonial Pipeline. Vem som kan ha legat bakom attacken mot irländska sjukvårdssystemet är ännu oklart.

USA:s viktigaste oljepipeline är åter i drift efter att ha stängts av i en knapp vecka. Under torsdagen rapporterade Bloomberg att Colonial Pipeline ska ha betalat Darkside fem miljoner

dollar i lösensumma för att få tillbaka tillgången till sin data. När företaget drabbades av utpressningsviruset sa man själva att man inte skulle betala den då okända lösensumman.

Darkside är inte ensamma med att använda sig av utpressningsvirus, så kallat ransomware, för att kryptera en organisations data och sedan kräva en lösensumma för att ge tillbaka tillgången och inte läcka datan till allmänheten. Det är ett populärt knep bland flera hackare och hackargrupper.

– Många grupper sysslar redan med det här. Men de här två stora attackerna verkar vara det som ger Darkside sina femton minuter i rampljuset, säger Leif Nixon, säkerhetsexpert på Sectra Communications.

Leif Nixon berättar att det skett ett skifte de senaste tre fyra åren där ransomeware blivit ett effektivt verktyg för hackarna. Just Darkside började dyka upp under 2020 och ursäktar sig själva med att ha en viss moralisk kompass som att man till exempel inte attackerar sjukhus och de säger sig skänka en del av pengarna man drar in till välgörenhet.

Efter attacken mot Colonial Pipeline gick Darkside ut och återupprepade det budskapet. I ett uttalande uttryckte man att man bara var ute efter att tjäna pengar, inte skapa problem för samhället.

– Det verkar som att de inte riktigt hade koll på hur stort detta skulle bli, säger Leif Nixon.

Några som inte har samma moraliska ursäkter är den största ransomewaregruppen Ryuk. I

höstas utförde de en cyberattack mot en sjukhuskedja i USA som fick stänga ned sina akutmottagningar.

– Det ryktas om att det orsakade att människor dog men det är inget som bekräftats, säger Leif Nixon.

Bland de hackergrupper som är mest kända för allmänheten är Anonymous kanske den som flest känner till. Denna grupp av ”nätaktivister” blev kända för cirka tio år sedan då man utförde en rad hackerattacker på hemsidor och nätkonton tillhörande länder och myndigheter som gruppen upplevde kränkte yttrandefrihet, fri kultur eller som hade kritiserat till exempel Wikileaks och Julian Assange. Dagens ransomewarehackare spelar dock i en helt annan liga.

– Anonymous var ett varumärke folk tog på sig som aktivister med en anarkistisk och antiauktoritär ideologi. Dagens hackergrupper som använder ransomeware gör det i helt kriminella syften för att tjäna pengar.

Spännvidden på typen av personer som använder sig av hackargruppernas plattformar varierar däremot stort enligt Nixon. Det kan handla om sådana som vi klassiskt associerar som grovt kriminella men också tonåringar som lärt sig att tjäna snabba pengar.

– De verkar inte se det som att de är kriminella själva utan ursäktar sig med att de inte ger sig på de svaga i samhället eller att de bara visar på säkerhetsbrister och får ut pengar för det.

Kopplingarna till Ryssland är tydliga hos många av ransomeware-grupperna.

– Normalt sett är de här grupperna inte statskontrollerade men genom korruption får de hålla på med sin verksamhet så länge de inte ger sig på ryska organisationer, inräknat grannländer, och förutsatt att de delar med sig av information av underrättelsekaraktär samt en del av pengarna.

Det finns flera exempel på hur hackargruppernas attacker avbryts om deras offer har ryska eller till exempel ukrainska eller kazakstanska som språkinställning i sina datorer.

– Det finns inget enkelt svar på hur vi ska lösa det här problemet. Å ena sidan behöver vi bygga upp bättre cybersäkerhet i vårt samhälle. Samtidigt kan inte de som gör dataintrången fortsätta beskyddas så här. Även om det inte är Putin som beordrar angreppen så skulle han kunna stoppa många av dem med ett telefonsamtal, säger Leif Nixon.

Markus Botsjö

markus.botsjo@dn.se

17 Nu åker munskydden av i USA: ”Känns overkligt”

New York. I veckan beslutade USA:s smittskyddsmyndighet att fullt vaccinerade inte längre behöver använda munskydd.

Munskyddet har väckt starka känslor sedan amerikanerna började bära dem för över ett år sedan.

Det är en tydlig milstolpe. En hoppfull signal om att slutet av pandemin är inom räckhåll.

Munskyddet, älskat och hatat, har under året väckt intensiva debatter i USA.

I vissa samhällen ha munskydden använts i högre utsträckning än andra. De som tenderade att bära dem var desamma som nu är mer benägna att vaccinera sig. Högre frekvens i liberala nordost, lägre i det konservativa bibelbältet – Trumpanhängarnas fäste.

Sedan i torsdags är smittskyddsmyndigheten CDC:s rekommendation att fullt vaccinerade personer inte längre behöver använda munskydd eller hålla avstånd i lika hög utsträckning. Samma dag öste en munskyddslös president Joe Biden beröm över sina medborgare över det nya beskedet:

– Det amerikanska folket gjorde sin plikt. Det är så vi har nått dit vi är i dag, sade han.

CDC låter delstater göra lokala anpassningar och i New York ber guvernören Andrew Cuomo metropolens invånare att inte förhasta sig.

När munskydden nu snart är ett minne blott även i New York: Hur ställer sig befolkningen till att få ta av sig det?

– Det känns bra, men overkligt och jättekonstigt. Som om jag glömt något, säger dansaren Laura Dearman i New York och gestikulerar runt sitt bara ansikte.

I över ett år har hon enträget satt på sig munskyddet varje gång hon gått ut. Men inte i dag.

– Det har blivit en vana att alltid kolla att det är på, på samma sätt som jag kollar att mobilen och plånboken är med, förklarar hon.

Hon förstår att guvernör Cuomo avvaktar med ett beslut för New York trots CDC:s gröna ljus.

– Vi är en storstad och det är svårt att undvika folksamlingar. Men efter CDC:s beslut kände jag att det var säkert att ta av mig det. Jag vill inte ta onödiga risker men vill inte heller leva i rädsla.

Pat Fuqua och Cindy Shoats kommer att fortsätta använda munskydd ett bra tag till trots att de är fullt vaccinerade.

– Jag väntar och ser. Eventuellt fortsätter jag använda det i ett år till. Titta på vad som händer i Indien, säger Cindy Shoats.

Pat Fuqua, vars hela familj drabbades av covid-19 och 83-åriga mamma vårdades på intensiven i över tre månader, instämmer.

– Andra länder är också vår sak. Folk som reser hit kanske smittas och tar med sig viruset hem så jag försätter att skydda mig och andra på alla sätt det går, säger hon.

Roza Bicer

roza.bicer@dn.se

17 Jobbslakt hos amerikanska banker – hundratusentals jobb väntas förvinna

Digitaliseringen kommer att slå hårt mot amerikanska banker. Fler än 200 000 jobb förväntas försvinna inom loppet av tio år, enligt en analytiker.

– Det här kommer att vara den största åtstramningen i historien för amerikanska

banker, säger Mike Mayo, analytiker vid storbanken Wells Fargo till tidningen Financial Times.

Hans prognos ligger i linje med tidigare uppskattningar från amerikanska arbetsmarknadsdepartementet, som förutspått en minskning med omkring 15 procent när framför allt olika kundtjänstverksamheter ligger i farozonen hos jättar som Goldman Sachs, Morgan Stanley och Bank of America.

TT

17
Konspirationsteorin Qanon splittrar alternativrörelsen

Den amerikanska konspirationsteorin Qanon har tagit sig in i den svenska alternativrörelsen. Bland vissa personer som är engagerade i yoga, meditation och nyandlighet i Sverige ses Donald Trump som världens räddare.

DN har träffat Karin Björkegren Jones och Hella Nathorst-Böös som är oroade för vad konspirationsteoriernas intåg i alternativrörelsen kan leda till.

När konspirationerna tar över

Varför har konspirationsteorier börjat spridas i grupper av människor som intresserar sig för hälsa, yoga och andlighet? Vilka ligger bakom, och hur ser forskare och myndigheter på fenomenet? DN undersöker en alternativrörelse i splittring.

Som DN nyligen berättat har konspirationsteorier vunnit mark inom den svenska alternativhälsorörelsen. Under pandemiåret har vissa profiler, som bland annat sprider falska påståenden om coronaviruset på sociala medier, också sett sina följare bli fler.

En av dem som märkt och reagerat på detta är Karin Björkegren Jones. Hon är författare och yogalärare. Hon har skrivit böcker om hur man får en friskare kropp, om hur man kan minska stressen för att må bättre och om hur yoga kan göra gott för både kropp och själ.

Redan förra våren förstod hon att konspirationsteorier var på väg att ta över delar av den alternativa rörelsen.

– Jag reagerade på att någon i ett hälsoforum lagt upp en bild på skådespelaren Julia Roberts och menade att hon ingick i ett otäckt nätverk som styr världen. Bara några klick bort ser man att det handlar om konspirationsteorier som utgår från att ett nätverk av rika judar bestämmer över världsordningen. Jag blev väldigt provocerad.

Sedan dess har Karin Björkegren Jones sett ett otal påståenden baserade på konspirationsteorier ta ett allt större utrymme på sociala medier i vissa alternativa kretsar.

Dessa rymmer områden som yoga, alternativ hälsa, och magi.

– Jag har förstått att dessa personer söker sin information på annat håll. De misstror ”gammelmedia” och menar att medierna går någon annans ärenden. Eftersom jag är journalist i grunden blir det ju jättekonstigt när man förstår att deras så kallade fakta kommer från Youtube.

Fenomenet där konspirationsteorier möter andlighet har uppmärksammats i flera länder, inte minst i USA, och som desinformationsforskaren Cécile Guerin vid Institute for strategic dialogue i London tidigare sagt till DN har pandemin ”hyperladdat” konspirationsteorierna.

Hella Nathorst-Böös lade också märke till fenomenet under pandemins startfas för drygt ett år sedan, när hon fick ett mejl från en bekant. Hen berättade om en svensk guru som pratade om att ”gå upp i en högre vibration”. Hella behövde inte många klick vidare för att se att det i bakgrunden fanns idéer om en judisk konspiration.

– Att beskylla judar för allt ont är en klassisk, fruktansvärd taktik för att dra till sig osäkra människor, säger hon.

Hella Nathorst-Böös kallar sig häxa och har ett särskilt intresse för läkeväxter.

Hon ser sig som en del i den andliga rörelsen, men betonar att hon samtidigt står upp för vetenskapen och demokratin.

Efter det där mejlet för ett år sedan har hon sett hur tonen inom den alternativa rörelsen förändrats alltmer på sociala medier. Vissa avlägsna Facebookvänner började lägga ut märkliga länkar om att fantastiska saker kommer att hända på bestämda datum.

– Allt anspelar på människors känslor och framför allt rädslor som man vill bli befriad ifrån. Det kändes inte friskt att människor tror på det här. Det liknar ett klassiskt sektbeteende, säger hon.

Mycket av konspirationstankarna som förs fram som sanningar i den alternativa sfären baseras på den amerikanska konspirationsteorin Qanon. För cirka fyra år sedan började en anonym källa som kallade sig Q skriva inlägg i olika chattforum. De kunde handla om att världen styrs av en ondsint elit som kidnappar, äter och våldtar barn. Centrum för denna elit påstods vara Hillary Clinton och det amerikanska demokratiska partiet. Qanon har blivit som ett slags paraply för en mängd spretiga konspirationstankar.

Under hösten såg Hella Nathorst-Böös hur den här typen av inlägg ökade kraftigt i den andliga miljön. Hon säger att det tog särskild fart under den amerikanska valrörelsen.

Plötsligt började medelålders kvinnor med ett engagemang för alternativ hälsa och andlighet dela och skriva inlägg om att en ondsint elit håller på att förgöra världen. USA:s dåvarande president Donald Trump var den som skulle rädda världen från detta.

– Trump har för många i alternativrörelsen blivit en symbol mot etablissemanget, säger Hella Nathorst-Böös

Till slut fick Hella Nathorst-Böös nog. I december skrev hon ett långt och mycket kritiskt inlägg på sin Facebooksida om vad hon såg började hända på sociala medier. I inlägget skrev hon bland annat:

”Den spirituella världen har infiltrerats av människor som står för en rad mycket obehagliga och farliga åsikter. Där finns förintelseförnekare, rasister, klimatförnekare, antifacters, antivaxxers.”

Vad fick du för reaktioner på ditt inlägg?

– Många av mina följare var liksom jag mycket oroliga för vad som pågick i vissa Facebookgrupper och Youtubekanaler. De verkade ha längtat efter att sätta ord på knaserierna, och att det var skönt att se att inte alla som håller på med magi och nyandlighet är med i Qanon eller andra grumliga konspirationsteorier, säger hon.

Att ifrågasätta vedertagna sanningar och söka efter andra lösningar är en bas i alternativrörelsen, menar Karin Björkegren Jones. Men hon betonar att man måste vara vaksam för när det spårar ur. Hon är bekymrad över vilka konsekvenserna blir ifall konspirationsteorierna kidnappar en allt större del av rörelsen. Hon är rädd för att det leder till en backlash.

– Om alternativt tänkande blir likställt med att Trump är världens räddare, att Hillary Clinton är del av en pedofilring och att Rothschild styr

världen, då är jag rädd för att vi måste börja om från början, fortsätter hon.

Karin Björkegren Jones säger att de som tror på konspirationsteorier ger bort sin makt genom att tänka att det finns en agenda eller att någon elit bestämmer. Hon är bekymrad över att sådana tankar breder ut sig i den sfär där hon känner sig hemma.

Både Hella Nathorst-Böös och Karin Björkegren Jones ser sig som en del av den alternativa rörelsen. Karins mamma är kemist och hennes morfar var läkare, som tidigt pratade om att man inte fick missbruka antibiotika. Hella säger att hon fick sin ifrågasättande attityd redan med modersmjölken. Men hon menar att skepticismen måste bygga på fakta, inte på känsloupplevelser om ett mystiskt hot.

– Det vagt formulerade är ett kännetecken för de farliga nyandliga rörelserna. De rör samtidigt upp starka känslor med trick som lätt attraherar den som är lite vilsen.

– Jag vill inte se ned på dem som hamnar i konspirationstänk. Men det kan snabbt bli riktigt farligt när människor fångas av en falsk samhörighetskänsla, säger Hella Nathorst-Böös.

Hella Nathorst-Böös tror att osäkerheten och letandet efter något att tro på delvis hänger ihop med den andliga tomhet som hon menar att många upplever i Sverige – ”världens mest sekulariserade land”.

– Om vi tar bort Gud, och inte heller har kvar den animism och magi som människor levde med innan vi kristnades, vad har vi då kvar? Jo, konsumtion, missbruk och irrläror som Qanon

och liknande rörelser, säger Hella Nathorst-Böös.

Hon säger att det alltid har funnits konspiratoriskt lagda människor inom den andliga sfären. Särskilt i den nyandliga världen finns en hel del människor som har ett sug efter ledare och den rätta läran – en längtan efter frälsning, fast utan religion, menar hon.

– Andlighet kan vi ju fylla med lite vad som helst utan att bry oss om vetenskapen, religionen eller statistiken. Allt detta fanns förut också, men har eskalerat enormt under pandemin. Antagligen för att människor känner stor rädsla och osäkerhet nu, som vi inte är vana vid i vårt välfärdssamhälle. Den plötsliga bristen på social gemenskap har också gjort oss människor extra sårbara för att dras in i vilken gemenskap som helst.

På ett sätt tycker Hella Nathorst-Böös att det är bra är att de mer extrema och faktaresistenta dragen i nyandligheten har definierat sig mer nu, för då är det lättare att ta ställning emot. Dessa rörelser har varit ännu vagare formulerade tidigare, säger hon.

Hella betonar att det inte alltid är särskilt högt i tak i diskussionerna inom alternativrörelsen. När hon för flera år sedan gjorde research för en bok och gick med i flera grupper för alternativ hälsa så var det väldigt hätska diskussioner om vaccinationer.

– En grupp handlade om att leva giftfritt, men jäklar vad giftigt det blev i vissa trådar!

Karin Björkegren Jones håller med:

– Man måste fråga sig vad som är gott och vad är ont. Även i hälsokretsar har jag stött på

övergrepp och mobbning. Bara för att man håller på med yoga och alternativ hälsa behöver man inte vara en god person. Det har visat sig mer än någonsin det senaste året, säger hon.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Fakta. Alternativrörelsen

Det man ibland kallar alternativrörelsen är en mycket brokig sfär som består av många olika delar. Det är ingen organisation eller en vedertagen grupp. Snarare handlar det ofta om en gemensam grund som består i att man på olika sätt är kritisk till delar av det etablerade samhället.

Där ryms ett brett spektrum av riktningar som kan handla om alternativ hälsa, naturmedicin, yoga, andlighet, nyandlighet, magi, meditation och healing.

18 EU måste ta itu med Sloveniens Donald Trump

Han avskyr fria medier lika mycket som han gillar Donald Trump. Den 1 juli tar Janez Jansa, i egenskap av Sloveniens premiärminister, dessvärre också över det roterande ordförandeskapet i EU. Det är alldeles snurrigt.

Slovenien ansågs vara lätt att integrera i unionen vid östutvidgningen 2004, och blev samma år även medlem av Nato. Landet slank ganska helskinnat ur Jugoslaviens upplösning i början av 90-talet, och var ekonomiskt väl-utvecklat. Sedan dess har det sällan gjort mycket väsen av sig.

Men sedan Jansa tog över regeringsmakten för tredje gången i mars förra året har orosmolnen hopat sig. Den gamle antikommunisten har blivit främlingsfientlig populist, och ser Viktor Orbáns illiberala Ungern som sin stora förebild.

Fäblessen för Trump har säkert mindre att göra med att ex-presidentens fru Melania är född i Slovenien, och mer med en liknande syn på sanningen. Det tog inte många timmar för Jansa efter det amerikanska valet i november att utropa Trump till segrare, allt annat var båg och fejknyheter.

Precis som Orbán och Polens starke man Jaroslaw Kaczynski går Jansa ilsket till storms mot kritiker i pressen och enskilda journalister,

gärna i sociala medier (twittrandet har gett honom öknamnet mini-Trump). Den nationella nyhetsbyrån STA har pekats ut som en ”nationell skam”, public servicebolaget RTV för att ”sprida lögner”.

Lyckligtvis har Jansas koalition bara en bräcklig majoritet i parlamentet, så det oberoende rättsväsendet har han ännu inte kommit åt. Men en ny tv-chef är på plats, och Orbáns bulvaner har tagit över privata slovenska medier. De viktigaste museernas toppfigurer har också bytts ut. Mer patriotism i utställningarna, om premiärministern får be.

EU har visat sig ha förtvivlat svårt att hantera medlemsländer med auktoritära ledare som Orbán och Kaczynski. Det eroderar unionens trovärdighet som demokratisk bastion. Och Slovenien må vara litet, men inte obetydligt som stödtrupp till Ungern och Polen.

Nästa år har väljarna möjlighet att avsätta Janez Jansa. Den chansen bör de ta.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

18 New York öppnar – men oron att det går för fort finns där

För ett år sedan var New York pandemins epicentrum med över 800 dödsfall per dag. Stränga restriktioner infördes. Nu gör sig metropolen redo för en återstart, men efter ett år av anpassningar och nyfunna prioriteringar är inte alla redo att knuffas ut i världen än.

När New Yorks guvernör Andrew Cuomo fattade beslutet att stänga ner den pulserande världsstaden i mars förra året kallade han det för den mest drastiska åtgärden som kunde tas. På sitt pragmatiska New York-vis fastslog han att livet inte var som vanligt: ”Acceptera det, förstå det, och hantera det”, uppmanade han.

Tack vare låg andel positiva provsvar lättas restriktionerna nu kraftigt, bland annat genom att kontor och inomhusserveringar får bemannas till 75 procent, och att antalet tillåtna personer i en folksamling höjs till 500.

Studier visar dock att det är långt ifrån alla som är redo att fylla på tunnelbanekortet och packa matlådan. En undersökning gjord av Harvard Business School visar att 81 procent vill fortsätta jobba på distans, och 71 procent vill vänta tills alla är fullt vaccinerade.

38-åriga Manhattanbon Shirley Logan är en av dem.

– Jag är inte ett dugg glad över öppnandet. Viruset finns fortfarande där ute och vi måste ge vaccinet en chans att visa att det fungerar. Att låta åtta miljoner människor göra som de vill känns inte bra, säger hon.

Dessutom har året hemma gett henne tid för reflektion.

– Livet ska inte bara kretsa kring jobbet. Som ensamstående mamma gick jag miste om mycket av mina barns uppväxt. Pandemin gav mig chansen att tillbringa tid med dem.

Hon hoppas att distansarbete ska förbli normen även i framtiden.

– Det finns ett värde i att låta människor ha större inflytande över hur och var de disponerar sin tid bara de gör sitt jobb.

35-åriga Victor Chu i Queens är inte heller övertygad om att tiden är mogen för att släppa så mycket på restriktionerna.

– För ekonomins skull förstår jag att samhället behöver öppna men det känns förhastat. Bara för att man kan skippa munskydd om man är vaccinerad betyder det inte att alla utan munskydd är det. Det blir svårare att känna sig trygg, säger han.

Han är glad för att människor kan leva mer normalt, men är osäker på hur det kommer att gå.

– Hur vet vi att infektionstakten inte börjar öka och vi tvingas stänga ner igen? Det kan bli en

ond cirkel av att öppna och stänga om man gör det för snabbt.

Jeffrey Hammond, talesperson på New Yorks hälsomyndighet, menar att beslutet är genomtänkt.

– I dag är andelen positiva test drygt en procent, ner från två procent på en vecka. Vi är optimistiska att den nedåtgående trenden fortsätter, säger han till DN.

Någon som är glad över milstolpen är Manhattanbon Rachel Brody, patolog på Mount Sinai Medical Center. Hon anser att med allt fler vaccinerade är samhället på väg att bli så skyddat som det går att bli och att livet måste gå vidare.

– Vi kommer inte uppnå flockimmunitet någonstans i världen för pandemin sköttes fel. Mycket kunde ha undvikits men vi har lärt oss massor. Att kunna gå på museum eller bio som vanligt känns härligt. I vintras kunde man förvisso äta utomhus men vem vill sitta ute i kylan?

Roza Bicer

roza.bicer@dn.se

18 USA skänker ytterligare 20 miljoner doser

USA. Den amerikanske presidenten Joe Biden planerar att sända ytterligare 20 miljoner doser vaccin mot covid-19 avsedda för bruk inom landet, till andra länder i slutet av juni.

Syftet är att hjälpa dessa i kampen mot coronapandemin, meddelar Vita husets pressekreterare Jen Psaki.

Det handlar om vaccin från Pfizer-Biontech, Moderna eller Johnson & Johnson, och ska läggas till de 60 miljoner doser av Astra Zenecas covidvaccin som Biden redan tidigare lovat andra länder, enligt nyhetsbyrån Bloomberg.

TT-AFP-Reuters

20 Internt tryck får Biden att skärpa tonen mot Israel

Joe Biden har av allt att döma inga planer på att mäkla fred i Mellanöstern.

Men han skärper tonen mot Israel för att undvika konflikter i Demokraterna på hemmaplan.

KOMMENTAR

WASHINGTON. USA måste återta ledarskapet i världen, konstaterade presidentkandidaten Joe Biden i en debattartikel i tidskriften Foreign Affairs förra våren.

Med raket- och flygkriget i Israel och Gaza har han ställts inför sin första stora utrikespolitiska kris som president. Och många har undrat vart ledaren i Vita huset har tagit vägen.

Enligt medarbetarna ägnar han sig åt tyst diplomati. Pressekreteraren Jen Psaki betonar att Joe Biden lutar sig mot många decenniers erfarenhet av utrikespolitik.

– Ibland måste diplomati äga rum bakom kulisserna, förklarade Psaki för politiska reportrar ombord på statsflyget Air Force One under tisdagen.

Kort därpå kom ändå en liten viskning från Vita huset. Två källor i administrationen berättar för New York Times att Joe Biden har skärpt tonen gentemot Israels premiärminister Benjamin Netanyahu. I ett samtal i måndags ska presidenten ha gjort klart att han inte kan bortse hur länge som helst från påtryckningarna från det internationella samfundet och den amerikanska kongressen.

På onsdagen kom beskedet att Biden haft ännu ett samtal med Netanyahu - det fjärde på en vecka – och att han uppmanat Israel att omgående trappa ned våldet.

Det var nödvändigt.

Under sina första fyra månader i Vita huset har den traditionella mittenpolitikern Joe Biden hållit sig väl med vänsterfalangen i Demokraterna. Med planerna på omfattande statliga investeringar har han klivit fram som en oväntat progressiv politiker.

Men konflikten i Mellanöstern stör friden i partiet. Vid det här laget är det inte bara utpräglade vänsterprofiler som Bernie Sanders och Alexandria Ocasio-Cortez som kräver hårdare tag mot Israel och Netanyahu.

I senaten har 28 av Demokraternas 50 ledamöter ställt sig bakom krav på eldupphör. Initiativet kom från senator Jon Ossoff, som gick segrande ur omvalet i Georgia i januari, och som nu klivit fram som en ledargestalt för en yngre generation av amerikanska demokratiska politiker med judiskt påbrå.

Även partiveteraner med starka band till staten Israel har uttryckt oro över räderna mot Gaza.

Representanthusets talman Nancy Pelosi konstaterade i ett uttalande på tisdagen att eldupphör är nödvändigt. Presidenten har uttryckt sig mer försiktigt: Han stödjer en vapenvila och att han uppmuntrar Israel att skydda oskyldiga civila.

Mellanösternexperten Ilan Goldenberg tycker sig se ny dynamik mellan Vita huset och kongressen – där presidenten kan framstå som en god och medlande kraft i dialogen med Israel.

– Det kan ge Biden mer flexibilitet och inflytande, säger Goldenberg till New York Times.

Kanske har den erfarne utrikespolitikern Joe Biden hittat en listig strategi för att hantera konflikten mellan israeler och palestinier.

Kanske är han bara realisten som gör vad han måste.

Under sitt halvsekel i toppolitiken har Biden sett amerikanska presidenter som Jimmy Carter och Bill Clinton försöka mäkla fred i Mellanöstern utan att nå varaktig stabilitet i regionen. Nog vill han att USA ska spela en roll i världen – men framför allt genom att

visa ledarskap i klimatfrågan och utgöra en motkraft mot Kina.

Precis som i fallet med migranterna vid gränsen mot Mexiko vill han slippa förknippas med en hopplös kris.

Karin Eriksson

Utrikes DN-artiklar utom USA 13 -20 maj 2021

13 ”Världen kunde ha bromsat pandemin i februari 2020”

Med ett snabbt och konsekvent agerande i februari 2020 hade världen kunnat se mycket annorlunda ut i dag. I dag publiceras vår rapport, med en tuff men rättvis granskning av hur en rad misslyckanden orsakade den värsta katastrofen för hälsan, samhällen och ekonomin i modern tid, skriver Ellen Johnson Sirleaf, Helen Clark och Anders Nordström.

DN. DEBATT 210513

Än en gång ser vi en tragisk ökning av antalet nya fall och dödsfall i covid-19 i världen. Bara den senaste veckan rapporterades över 90 000 covidrelaterade dödsfall. Hur hamnade vi här? Hur kan vissa länder fortfarande genomgå våg efter våg av smittspridning när vi nu vet hur de kan förebyggas?

Under de senaste åtta månaderna har The independent panel on pandemic preparedness and response granskat evidensen kring de händelser som ledde till att covid-19 tog världen i sitt grepp. Panelen har pratat med hundratals experter och människor som dagligen arbetar med att bekämpa pandemin, men också

genomfört omfattande studier och finkammat den vetenskapliga litteraturen.

I dag publiceras vår rapport, med en tuff men rättvis granskning av hur en rad misslyckanden orsakade den värsta katastrofen för hälsan, samhällen och ekonomin i modern tid. Det tog för lång tid för WHO att deklarera att smittan utgjorde ett internationellt hot mot människors hälsa – från att de första fallen av en okänd lunginflammation rapporterades i december 2019 till WHO:s deklaration den 30 januari, samma dag som det första fallet rapporterades i Sverige. Månaden efter, februari 2020, blev en förlorad månad i bekämpningen av viruset. Med ett snabbt och konsekvent agerande i detta skede hade världen kunnat se mycket annorlunda ut i dag.

Vår studie över 28 olika länders hantering av pandemin visar att det fanns ledande personer som förkastade vetenskapen, förnekade sjukdomens allvar, försenade åtgärder och främjade misstro bland medborgarna. Men omvänt fanns också ledare som lyckades sätta stopp för viruset och skydda medborgarna genom ett konsekvent och sektorövergripande arbete. Deras exempel visar vad som borde ha gjorts överallt – och vad som fortfarande kan göras.

Vi står nu inför ett virus – och dess mutationer – som sprider sig snabbt genom samhällen som kämpar med otillräckliga folkhälsoåtgärder och en irrationell, ojämlik och långsam vaccinationsutrullning. Situationen i Indien är djupt oroväckande på grund av det ohyggliga lidande som utspelar sig, men också som en

påminnelse om det allvarliga och överhängande hot som covid-19 fortfarande utgör.

För att stoppa denna pandemi måste rika länder som har avtal om tillräckligt med vaccin för sin egen befolkning – som Sverige och EU – omgående dela med sig av totalt minst en miljard vaccindoser till vaccinsamarbetet Covax senast i september i år, med målet att nå över två miljarder doser till mitten av 2022.

De ledande vaccintillverkarna måste komma överens om att frivilligt dela licenser och teknologi för vaccintillverkning med resten av världen inom tre månader. Världshälsoorganisationen (WHO) och Världshandelsorganisationen (WTO) bör snarast samla ledande aktörer, och om ingen överenskommelse kan nås bör ett undantag från det så kallade Trips-avtalet som reglerar patentskyddet för läkemedel omedelbart genomföras.

Samtidigt måste alla länders regeringar införa beprövade och evidensbaserade folkhälsoåtgärder för att stoppa spridningen av viruset. En bergochdalbana av fläckvist genomförda åtgärder och restriktioner som lyfts i förtid fungerar inte.

En ny smittsam mikroorganism med potential att orsaka en pandemi kan uppstå när som helst. När det sker finns inga ursäkter för att vänta och se. Vi måste investera i förberedelser nu – inte när nästa kris slår till.

Panelen rekommenderar djärva och strategiska reformer för att förstärka det globala systemet för att förebygga och hantera framtida hälsohot

och undvika att kommande utbrott leder till en global kris.

Panelen uppmanar FN:s generalförsamling att etablera ett nytt råd för globala hälsohot, för stats- och regeringschefer, för att säkerställa ett starkt politiskt stöd för att förebygga och hantera pandemier.

Men vi menar också att det behövs ett förstärkt ansvarsutkrävande och förbättrat genomförande genom en ramkonvention om pandemier, som bör förhandlas fram och antas inom sex månader.

Vi rekommenderar att WHO etablerar ett nytt, transparent globalt system för övervakning. WHO bör ha ett uttalat mandat att publicera information om utbrott med pandemipotential omedelbart, utan att be om tillåtelse från berörda regeringar. WHO bör också ges mandat att skicka experter för att utreda pandemihot i alla länder inom kortast möjliga tid.

WHO måste förstärkas och ges mer ekonomisk frihet på basen av icke-öronmärkta stöd och ökade avgifter från medlemsstater som Sverige. Vi menar att rollen som generaldirektör bör begränsas till en mandatperiod på sju år, i kombination med andra reformer av organisationen.

Arbetet med att förebygga och hantera hälsohot behöver mer finansiering. En ny internationell mekanism – International pandemic financing facility – skulle kunna mobilisera upp till 10 miljarder dollar varje år, med möjlighet att snabbt betala ut mellan 50 och 100 miljarder dollar vid en pandemi.

Panelen och dess 13 medlemmar med bred kunskap och erfarenhet inom global hälsa, politik, ekonomi – inklusive tre tidigare regeringschefer – har inte för avsikt att beskylla eller peka finger mot något enskilt land eller institution. Men alla måste nu tillämpa det vi lärt oss för att säkerställa att världen aldrig någonsin behöver gå igenom samma lidande igen.

I förråd hos stater och FN-organ världen över finns hyllmeter med rapporter och granskningar av tidigare globala hälsokriser – rapporter som oftast har ignorerats. Covid-19-pandemin har medfört en kris som drabbat alla länder, och denna rapport får inte bli ignorerad. Det är dags att genomföra dess seriösa rekommendationer och förbereda världen för att förhindra nästa utbrott från att bli en pandemi.

Fakta. Pandemipanelen

The Independent panel for pandemic preparedness and response tillsattes av WHO för att ta fram en evidensbaserad väg framåt, baserat på lärdomar från nuet och från historien, för att säkra att länder och globala institutioner (inklusive WHO) på ett effektivt sätt kan hantera hälsohot.

Panelen består av tretton medlemmar. Ellen Johnson Sirleaf och Helen Clark har varit ordförande för panelen.

Anders Nordström har varit chef för panelens sekretariat.

Panelens analys och rekommendationer publiceras i dag, den 12 maj, och rapporten kommer sedan att diskuteras på WHOs världshälsoförsamling den 25 maj.

Ellen Johnson Sirleaf, Liberias tidigare president och Nobelpristagare

Helen Clark, Nya Zeelands tidigare premiärminister

Anders Nordström, chef för sekretariatet på The independent panel on pandemic preparedness and response

Denna artikel publicera i ett urval av tidningar världen över

13 Psykundersökning väntar skolskytt

Ryssland. Fem skolelever och tre vuxna som skadades i skolattacken i ryska Kazan ska flygas till Moskva för vidare vård. Sammanlagt nio personer dödades, sju av dem barn, och ett tjugotal personer skadades i skott- och sprängdådet.

Den misstänkte massmördaren, en 19-årig man som nyligen blivit avstängd från en yrkes-högskola, ska nu genomgå en rättspsykiatrisk undersökning. Enligt Rysslands mäktiga utredningsmyndighet Sledkom har mannen haft psykisk problematik tidigare. **TT**

13 Många döda efter Israels luftattacker mot Gaza

Flera högt uppsatta personer i terror-stämplade Hamas dödades i israeliska flygattacker på onsdagen – och Hamas militära gren svarade med att skicka nya missiler mot Tel Aviv-området. Sent på onsdagskvällen avfärdades en vapenvila av Israels säkerhetsråd. I stället godkändes en intensifiering av -attackerna mot Gaza, rapporterar Haaretz.

Enligt den israeliska försvarsmakten IDF dödades Hamas två högsta underrättelsechefer – bland dem Bassem Issa, befälhavare för Gazabridgaden – i flygräder mot Gaza på onsdagen. ”Det ser ut som att våra underrättelser var bättre”, skriver man triumferande på Twitter.

IDF meddelar också att man "oskadliggjort" ytterligare ett antal ledande personer inom Hamas.

Israels militära operation ”Murarnas väktare”, som inleddes på måndagskvällen, präglas av flygräder över Gaza och besvaras med ihärdiga raketattacker mot i första hand städer nära gränsen. Efter ett kortare uppehåll på tisdagen lyfte flygplanen igen och det fortsatte under hela natten mot onsdagen – palestinska hälsodepartementet säger att totalt 56

palestinier, varav 14 barn, har dödats, enligt al-Jazira.

Från Hamas och dess allierade har det avfyrats en stor mängd raketer. När en man och hans 16-åriga dotter dött i en attack mot staden Lod ska de israeliska dödstalen ha nått fem – Jerusalem Post skriver att mannen och flickan var israeliska araber. Sju israeler uppges vara allvarligt skadade och fyra är i kritiskt tillstånd, varav en femårig flicka.

Raketattackerna fortsatte på onsdagskvällen. Vid 19.30-tiden slog en Hamasraket ner i ett bostadshus i Sderot, och enligt Haaretz ska en femårig pojke ha dött av skadorna. Därutöver ska sex personer till ha skadats, varav en allvarligt.

Det var det sjunde israeliska dödsoffret. Det sjätte kom tidigare på onsdagen när en israelisk soldat, efter att en pansarvärnsrobot träffat en jeep i de norra utkanterna av Gazaremsan.

IDF säger att totalt omkring 850 raketer har skickats från Gaza, men att uppemot 90 procent har kunnat oskadliggöras med hjälp av luftvärnsrobotsystemet Iron Dome. IDF meddelar samtidigt, enligt Haaretz, att 500 mål i Gazaremsan har attackerats, däribland högt uppsatta Hamaspersoners bostäder.

I en av attackerna kollapsade ett 13-våningshus helt. Huset var lokalt känt för att bland annat ha tjänat som kontor för Hamas underrättelsetjänst och andra avdelningar, enligt Reuters.

Räden hade föregåtts av flera sorters varningar, inklusive ”takknackning” där små projektiler mot taket varslar om en kommande större attack, och boende ska ha hunnit lämna byggnaden.

FN:s säkerhetsråd höll ett krismöte på måndagen, men man har hittills avvaktat att offentliggöra det reviderade uttalandet som ursprungligen formulerats av Norges representation.

USA har i det fallet pekats ut som främsta bromsklossen då man vill säkerställa den täta relationen med Israel och samtidigt klargöra att man inte accepterar vräkningar i Sheikh Jarrah.

USA skickade på onsdagen Hady Amr, biträdande sekreterare för israeliska och palestinska angelägenheter inom det amerikanska utrikesdepartementet, till Mellanöstern för att försöka medla i konflikten.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Bakgrund. Händelseutvecklingen steg för steg

Bakgrunden till stridigheterna är en bostadskonflikt, där 23 byggnader och deras invånare hotas av vräkning i det palestinska området Sheikh Jarrah i östra Jerusalem. Den rättsliga processen har pågått i 50 år. Från palestinskt håll hävdar man att de inte ska

vräkas från sina hem, bland annat med argumentet att östra Jerusalem är ockuperat, inte israeliskt.

Från israeliskt håll hävdar den judiska bosättarorganisationen Nahalat Shimon rätten till området som de kallar Shimon Hatzadik, med hänvisning till 1875 då judar inflyttade från Europa ska ha köpt det av arabiska ägare. 10 februari

En appellationsdomstol i Jerusalem fastställer att bostäderna ska lämnas senast den 2 maj. Beslutet överklagas till högsta domstolen. 6 maj

Palestinier och israeler drabbar samman i Sheikh Jarrah.

7 maj

I slutet av fredagsbönen på fastemånaden ramadans sista fredag, juma'atul-wida, uppstår våldsamheter vid al-Aqsamoskén i Jerusalem. Över 200 demonstranter och 17 poliser uppges ha skadats när palestinier hamnar i konflikt med kravallpolisen.

8 maj

Sammandrabbningarna sprids till andra håll i landet. Från omvärlden kommer vädjanden till bägge sidor om att trappa ner på våldet. Det amerikanska utrikesdepartementet motsätter sig Israels planer på att vräka palestinierna i Sheikh Jarrah.

9 maj

Israels justitiedepartement skjuter högsta domstolens förhandlingar om Sheikh Jarrah på framtiden. Förhandlingarna skulle ha börjat på

måndagen, samma dag som israeler firar segern i sexdagarskriget och skulle genomföra en parad genom östra Jerusalem.

10 maj

Hamas hotar med attacker om inte säkerhetsstyrkorna lämnar al-Aqsamoskén senast klockan 18.00. Varningen ignoreras och minuter efter deadline skickas raketer från Gaza. Israel besvarar angreppet. Över 40 palestinier, däribland profiler inom Hamas och Islamiska jihad, dödas.

11 maj

Israels operation ”Murarnas väktare” fortsätter och från Gaza fortsätter raketerna att hagla över gränsen. De första israeliska dödsfallen noteras. Israel slår ut flera platser som Hamas opererar från och ytterligare profiler inom Hamas och Palestinas islamiska jihad dödas.

13 Attackerna på gatorna ökar i skuggan av Hamas raketer

På flera håll i Israel har synagogor satts i brand och judar har attackerats eller drivits på flykt av personer från landets arabiska befolkning.

Våldet på marken i Israel, som eskalerar vid sidan om den militära upptrappningen, är för många israeler mer oroande än Hamas raketattacker.

Sexton kompanier med gränspoliser flyttades natten till onsdagen från sina baser på Västbanken för att ta upp positioner i de israeliska städer där judar attackeras. Flera synagogor och hundratals bilar sattes i brand, och i städerna Lod och Akko flydde judar sina hem i fruktan för att angripas.

Polisen, överansträngd av raketattacker och sina många uppdrag i det konflikthärjade Jerusalem, saknade personal för nattens alla tillbud. I en rad städer där judar och araber lever samman, de så kallade ”blandade städerna”, utspelades scener utan motstycke i landets 73-åriga historia. Inte bara i Lod, Ramle, Jaffa och Beersheba, där stämningen tidvis är laddad av misstro, var attackerna många. Också i Haifa, modellen för harmonisk samexistens, drevs kafébesökare på flykten av stenar och flaskor.

Inget eldupphör mellan Israel och Hamas är i sikte. Natthimlen i centrala Israel är ett fyrverkeri av raketer och raketförsvar, och marken skälver av explosioner. Men det mest dramatiska, i de flestas ögon, är något helt annat: känslan av att konfrontationen mellan Israel och palestinierna flyttat från Gaza och Västbanken till det egentliga Israel, och att den vardag alla tagit för given plötsligt är hotad. Bilförare väljer andra vägar, personer med judisk huvudbonad tar av sig den i vissa kvarter, och arabiska bilverkstäder och tandläkare berättar att deras kunder anmält förhinder.

Bilderna av synagogor i brand och judar som flyr sina hem hals över huvud, ingår inte i israelers förväntningar på livet. Men de vållade jubel i Gaza, där Hamas-rörelsens dröm om att sprida muqawama, motståndet, till fiendens hemmaplan tycktes gå i uppfyllelse.

Det är inte första gången rasande våldsverkare angriper fredliga medlemmar av det andra folket, men oftast då detta skett i Israel har offren varit araber. Under upplopp efter terrordåd då uppretade folkhopar kastat sig över första bästa arab, eller då rasistorganisationen Kach sökt konfrontation i arabiska byar.

Ett stort undantag var kravallerna första veckan i oktober år 2000, då Israels araber identifierade sig med det andra palestinska upproret mot Israel, som då just brutit ut. Stenkastning och annat våld riktades den gången framför allt mot polisen. Tretton arabiska demonstranter sköts ihjäl av polis, händelser som fortfarande kastar en skugga över de judisk-arabiska relationerna.

Det som nu utspelat sig kommer att granskas av undersökningskommissioner, experter kommer att lägga fram förslag och fler poliser anställas. Men Israels trettiotusen poliser, av vilka tiotusen är i tjänst under varje pass, kan inte hantera situationer av sådan magnitud som förra nattens. Det är en fråga om rena siffror – även om bara en halv procent av Israels nära två miljoner araber skulle delta i överfall på judar, så är de då lika många som poliserna.

Lösningen måste sökas på annat håll: dagarna innan krisen blossade upp enades det israeliska islamistpartiets ledare Mansur Abbas och ledare för judiska partier om ett brett upplagt program för att bekämpa brottsligheten i den arabiska sektorn och sänka den höga arbetslösheten bland unga araber. Abbas skulle i utbyte mot detta låta en koalition av åtta partier avlösa Benjamin Netanyahus Likud vid makten.

Politiskt samarbete mellan islamister och israeliska nationalister vore en djärv satsning som på lång sikt skulle skapa förtroende. Men just ett sådant samarbete är tabu både för Hamas och för israeliska extremnationalister i rörelserna Kach och Lehava.

Mansur Abbas uppmanade på tisdagen sina anhängare att avstå från våld ”och visa alla människor respekt”. Han sade också att ”då allt detta lugnat sig kommer vi att fortsätta förhandla”.

Det är dock ovisst om det blir vare sig lugn eller koalition. Hamas missilangrepp mot Israel var en gåva till Netanyahu, som redan hade gett upp hoppet om att klamra sig fast vid sitt ämbete.

Men oavsett vem som styr Israel så har landet fått ännu ett glödhett samhällsproblem på halsen. Utan dyra och resoluta reformer till arabernas förmån kan de inte förväntas visa lojalitet med Israel och dess institutioner.

Å andra sidan är israeliska nationalister mycket oroliga för ett läge där Israel inte kan styra och ställa på Västbanken och i Jerusalem utan att riskera våldsutbrott i de blandade städerna.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

13 Protester i flera länder till stöd för palestinierna

Den eskalerade Israel-Palestinakonflikten har utlöst demonstrationer runt om i världen.

I Sydafrika jämförde demonstranter palestiniernas situation med apartheid och i New York deltog ortodoxa judar i de propalestinska protesterna.

Engagemanget för den alltjämt eskalerande konflikten är mycket stort runtom i världen och flera demonstrationer har genomförts det senaste dygnet.

I New York samlades tusentals människor i närheten av det israeliska konsulatet, för att demonstrera och visa sitt stöd för Palestina, rapporterar Times of Israel. Folksamlingen ska sedan ha tagit sig mot Times Square och skanderat saker som ”Gaza under attack” och ”stoppa ockupationen nu”.

Särskilt anmärkningsvärt var att även ortodoxa judar från antisionistiska rörelsen Neturei Karta gick med i tåget och syntes hålla i palestinska flaggor, till synes för att visa sitt stöd.

I Kapstaden samlades hundratals sydafrikaner på tisdagskvällen för att demonstrera för palestinierna. Slagord som ”Befria Palestina” och ”Ner med Israel” skanderades, rapporterar AFP, och liknande demonstrationer för Palestina genomfördes i Johannesburg på tisdagskvällen.

Sydafrika är ett av de över hundra länder som erkänner Palestina som en självständig stat, och flera demonstranter som AFP talat med säger att det som händer i Gaza för tankarna till tiden med apartheid i Sydafrika.

– Det påminner oss om polisbrutaliteten under apartheid som vi brukade ha, sade 56-åriga Kashiefa Achmat på tisdagen.

Tusentals människor samlades runtom i London på tisdagseftermiddagen, rapporterar al-Jazira. På flera videoklipp på Twitter syns - tidigare Labourledaren Jeremy Corbyn när han talar till demonstranterna.

Även i Sverige har människor demonstrerat, i centrala Göteborg samlades över 200 personer och i Stockholm samlades också hundratals på tisdagen.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

13 Kurz nekar till falskt vittnesmål

Österrike. Förbundskansler Sebastian Kurz utreds för falskt vittnesmål inför en kommission som granskar korruptionsskandalen ”Ibizagate”.

Såväl Kurz som hans stabschef är föremål för utredning, enligt förbundskanslern, som nekar till att ha farit med osanning.

Ibizaaffären syftar på efterspelet till en video föreställande Kurz tidigare koalitionspartner Heinz-Christian Strache (FPÖ). Strache lovade en kvinna han trodde var släkting till en rysk oligark lukrativa offentliga kontrakt i utbyte mot ekonomisk hjälp i valrörelsen.

TT

13 Norge prioriterar vaccin till unga

Norge. Unga vuxna flyttas fram i Norges vaccinationskö. Statsminister Erna Solberg motiverar beslutet med att de unga bidrar mer till smittspridningen och att gruppen, de mellan 18 och 24 år, har flest smittade i landet.

Solberg säger också att Astra Zenecas vaccin slopas helt i Norge.

Att unga prioriteras beror också på att de norska restriktionerna periodvis varit stränga, jämfört med de svenska.

– Att unga i större utsträckning kan vara tillsammans med andra, och leva ett friare liv är väldigt viktigt, säger Solberg vid en presskonferens.

TT-NTB

13 Vi behöver helt klart variera oss med andra grödor – som cannabis.

Tobak är på väg ut, säger Malawis president Lazarus Chakwera. Tobaken har enligt honom varit landets vitigaste bruttonationalprodukt, som nu hotas av fallande efterfrågan i hela världen. Att använda cannabis för att berusa sig är olagligt i Malawi. Men en stor del av landets skördar exporteras, och i många delar av världen lättas nu reglerna kring cannabis.

TT-Reuters

13 Talibanerna har intagit område nära Kabul

Afghanistan. Talibanerna har tagit kontroll över ett område omkring fyra mil utanför Afghanistans huvudstad Kabul, enligt inrikesdepartementet.

– Säkerhets- och försvarsstyrkor har gått till taktisk reträtt från polishögkvarteret i distriktet Nerkh, säger talespersonen Tarwq Arian.

TT-AFP

13 Önationen: ”Vi har vaccinerat 108 procent”

Nauru. Önationen Nauru klappar sig själv på axeln för vad man beskriver som ett ”världs-rekord” i vaccinering mot covid-19. 7 392 personer – 108 procent av den vuxna befolkningen – har fått minst en dos. Siffran blir högre än 100 procent eftersom även utlänningar inkluderats.

TT-AFP

14 Brännmärk Teherans utpressning

Hjälparbetaren Nazanin Zaghari-Ratcliffe var i april 2016 på flygplatsen i Teheran. Hon skulle just kliva på planet hem till London när hon greps av Revolutionsgardet. Inom kort dömdes hon till fem års fängelse på grund av fantasifulla beskyllningar om spioneri.

Nyligen hade hon avtjänat straffet. Då greps hon igen, anklagad för ”propaganda” mot den iranska regimen, och fick ett års påbackning.

Zaghari-Ratcliffe är både brittisk och iransk medborgare, men Iran ser henne som sin

egendom. Detsamma gäller svensken och experten på katastrofmedicin Ahmadreza Djalali, som hotas av avrättning.

Brittisk-iranskan hålls som ren gisslan. Regimföreträdare har sagt till henne att hon kan släppas när Storbritannien har skickat 400 miljoner pund, pengar de hävdar att den störtade shahen betalade på 70-talet för stridsvagnar som sedan aldrig levererades.

Sådan utpressning, med människor som handelsvara, är normal praxis för de religiösa hycklare som styr Iran. I fjol frigavs en brittisk-australiska efter över 800 dagar, i utbyte mot tre terrormisstänkta iranier i Thailand. Det är inte känt om krav ställs på Sverige eller EU för att Djalali ska få åka hem, men det är så ayatollorna jobbar.

Utrikesminister Mohammed Javad Zarif var i Sverige 2019 och försvarade kraftfullt straffet för Djalali: Iran är ju en rättsstat. I en färsk, läckt bandinspelning beklagar sig däremot Javad Zarif över att Revolutionsgardet bestämmer allt i landet. Och det gäller definitivt i domstolarna.

När Donald Trump hoppade av kärnteknikavtalet tyckte världen lite synd om Iran. Nu försöker Joe Biden återupprätta uppgörelsen, eftersom den är ett hinder mot en iransk atombomb. Ingen bör för den skull glömma vilken sorts regim som härskar i Teheran. Nazanin Zaghari-Ratcliffe och Ahmadreza Djalali är bland de många tusen som sitter oskyldigt inspärrade.

Gunnar Jonsson gunnar.jonsson@dn.se

14 Kristillståndet är Viktor Orbáns livsluft – för EU och demokratin är det livsfarligt

I avsaknad av en riktig kris uppfinner Ungerns premiärminister sin egen – en som endast han kan hantera.

I hela världen är Central- och Östeuropa hårdast drabbat av coronakrisen och värst av alla Ungern. I torsdags blev landet det första att överskrida mer än 300 döda per 100 000 invånare; mer än dubbelt så många som i Sverige, så sent som i höstas hånat av Viktor Orbán för vår påstått usla hantering av pandemin.

Den ungerska hanteringen beskrev Orbán då som en av världens bästa. Det har han för länge sedan slutat med, klokt nog eftersom han redan från första början gjorde klart att bekämpningen av viruset är en mer politisk än medicinsk uppgift och att han personligen ställt sig på kommandobryggan för att med hjälp av dekret lotsa Ungern genom krisen. Dock har han slutat att tala om de omkring 28 000 dödsfallen hos en befolkning bara en halv miljon mindre än den svenska: i stället om hur

framgångsrikt han nu låter vaccinera ungrarna (huvudsakligen med ryskt och kinesiskt vaccin, ännu ej godkänt i EU) i högre tempo och större omfattning än på något annat håll i Europa med undantag för Storbritannien.

Ett misslyckande – som med dödstalen – finns inte ens på Orbáns politiska karta. Men skulle vaccineringen i Ungern bli en framgång, skulle den säkert åter reklameras som bäst i världen och Orbán personligen göra den till sin.

Som politiker är Viktor Orbán aktivist, ingen förvaltare som Angela Merkel eller Stefan Löfven. Han hör till den typ av politiker som i likhet med Winston Churchill eller Adolf Hitler är i behov av en kris. Först i den lever han upp, först av den kan han göra politik, som homo politicus helt beroende av krisen. Men där finns en grundläggande skillnad. I likhet med Hitler skapar – eller uppfinner – Orbán sin egen kris, nöjer sig inte som Churchill med att förhålla sig till den när den väl är där.

Pandemin är en äkta kris. Men nästan alla andra av Orbáns kriser är konstruktioner eller rena illusioner. De tillåter honom att frammana ett slags permanent undantagstillstånd, ständiga kriser som bara han kan hantera eftersom de är tillverkade av just honom och i strikt mening egentligen inte existerar. Migrationskrisen? Denna syndaflod av muslimer som hotar att översvämma och fördärva det kristna Ungern? Om den har ungrarna varnats för i mer än fem år nu, men har fortfarande inte satt minsta spår i landet. Inga flyktingar finns där. Och när de 2015 vandrade rakt genom Ungern var de alla på väg någon annanstans utan minsta tanke på att stanna i Ungern. Inte heller är det Orbáns

taggtråd eller gränsstängsel som hindrat de illegala invandrarna från att ockupera landet.

Fast många ungrare vill gärna tro det.

Och att den ungerskfödde ”kosmopoliten” George Soros, också han en suspekt ”migrant”, med sina miljarder och sitt internationella nätverk skulle ha en ”plan” att med muslimsk invandring underminera hela Europa – och då särskilt den kristna ungerska nationen med sina kärnfamiljer med alltför få barn i stället för klaner med alltför många – är en av Orbáns tillverkade kriser som dessutom tillåter honom att vädja till antisemitismen hos många av sina landsmän.

De tror knappast på Soros ”plan”, men fruktar den gärna.

Inte bara de yttre faror som hotar nationen utan också vad Orbán reklamerar som framgångar är mestadels rena uppfinningar. Samarbetet inom Visegradgruppen – Ungern, Polen, Tjeckien och Slovakien – framställs av Orbán som ett nytt maktblock mitt i Europa. I själva verket finns gruppen mest på papperet, i praktiken handlingsförlamad eftersom den är oförmögen att gemensamt förhålla sig till Ryssland, Kina och det Bryssel som Orbán vill ”förändra” i grunden.

När samma grupp framställs som ”lokomotiv” för Europas ekonomiska tillväxt blir fabrikationen parodisk: det är visserligen sant att Tysklands handel med Visegradstaterna i dag är två gånger så stor som den med Frankrike, men med dessa stater i rollen som annex och underleverantörer till den tyska verkstadsindustrin. Med den står och faller

också de fyras ekonomier, fyra släpvagnar till det tyska lokomotivet.

Det vet förstås ungrarna, men hör gärna att vagnarna drar loket.

Orbán erbjuder både nationen och omvärlden ett slags Potemkinkuliss av Ungern och dess ställning i världen. Ett förskönat och samtidigt falskt Ungern. Furst Potemkins ursprungliga kulisser var tänkta att dölja vad som fanns bakom: alltså ingenting, ett torftigt stillestånd. Men bakom Orbáns kuliss står ingenting stilla: i stället pågår där en systematisk och målmedveten nedmontering av den europeiska demokratin som, trots att det ideligen förnekas, inte går att dölja. Man försöker inte ens. Och EU har alldeles för länge tagit för lätt på vad som händer.

Flyktingkris, brexit, corona: EU befinner sig i dag i – äkta – kris. Vanligen följer på yttre tryck att den inre sammanhållningen stärks, men har i EU:s fall blivit till fragmentisering: de nationalistiska reflexerna tog snabbt över innan man kunde visa upp sig i någorlunda samlad tropp igen. Till den hör inte Viktor Orbáns Ungern som i stället håller på att bli till den första icke-demokratiska staten inom EU.

Åt det görs fortfarande ingenting. Att den heterogena skara som utgör Ungerns politiska opposition nu för första gången kommer att gå förenad i val mot Viktor Orbán ser mer ut som desperation än som ett hot mot hans envälde.

Richard Swartz är journalist och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Richard Swartz

richard.swartz@chello.at

14 1 000 000

dollar, motsvarande drygt 8 miljoner kronor, har den som vaccinerar sig i Ohio chans att vinna. För att få fler att vaccinera sig har den amerikanska delstaten utlyst ett lotteri. - Tävlingen ska pågå i fem veckor och priset delas ut till fem personer som har tagit åtminstone den första sprutan. Pengarna tas från det federala coronastödet.

DN

dn@dn.se

14 Monets tavla såld för 593 miljoner

En tavla från en av världens mest kända tavelserier, ”Näckrosor” av Claude Monet, har sålts för närmare 600 miljoner kronor.

Claude Monet är en av Frankrikes mest uppburna konstnärer och en av de främsta representanterna för impressionismen. Nu har ett verk från hans klassiska näckrosserie, ”Le Bassin aux Nymphéas” från 1919, sålts på Sotheby’s i New York. Fem budgivare från olika delar i världen slogs om att förvärva tavlan som gick under klubban för en rekordsumma för

näckrostavlor – 70,4 miljoner dollar, drygt 593 miljoner kronor.

Det är dock inte den högsta summan som auktionsfirman har sålt en Monet-tavla för. I maj 2019 gick ”Höstackar” från 1891 för 110,7 miljoner dollar.

Claude Monet föddes i Paris 1840 och dog 1926 i sitt hem i Giverny.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

14 Upptrappat våld i Mellanöstern väcker oro för konflikt i Sverige

När våldet eskalerar i Jerusalem och Gaza ökar vaksamheten i de judiska församlingarna i Sverige. Det finns en oro för att konflikten ska spilla över hit, men det finns hittills inga rapporterade incidenter som tyder på att den gjort det.

– Generellt sett vet vi av erfarenhet att det finns en väldigt tydlig koppling mellan det som sker i Israel-Palestina och hot mot svenska judar och judiska institutioner. Det ser vi hela tiden, säger Aron Verständig, ordförande i Judiska centralrådet och judiska församlingen i Stockholm.

Men under den dramatiska utvecklingen i Israel och Palestina under april och maj har han inte sett eller hört talas om att judar i Sverige på något sätt ska ha utsatts. Ändå har judiska församlingens säkerhetsåtgärder förstärkts.

– Vi vet att den här typen av händelser påverkar säkerhetssituationen. Då är det klart att vi skärper till det ytterligare, säger Aron Verständig.

Liksom i flera andra svenska städer har propalestinska demonstrationer genomförts i Malmö, men allt har gått relativt lugnt till. Efter en demonstration i Malmö under onsdagen är dock en person misstänkt för hets mot folkgrupp efter att ha uttalat hotelser och ”uttryckt missaktning mot judar och judendomen”, skriver polisen på sin sajt.

– När det hettar till i den regionen är vi extra uppmärksamma, säger Fredrik Sieradzki, informationsansvarig i Malmös judiska församling.

Sjukhusimam Alen Delic i Malmö muslimska nätverk framhåller att Palestinafrågan är väldigt känslig bland många muslimer.

– Självklart uppmanar vi till att det är det sista som ska hända, att någon gör något mot judar i Sverige, understryker Alen Delic.

Även Hussein Farah, imam i Islamiska kulturcenters moské i Rinkeby, framhåller hur viktigt det är att konflikten i Israel-Palestina inte får återverkningar i Sverige:

– Judarna som är här i Sverige har ingenting med detta att göra. Man kan inte kritisera judarna i Sverige eller i andra länder, utan den israeliska regeringen eller militären.

TT

14 Berusade män viftade med nazistflagga från roddbåt

Polisen har inlett en förundersökning om hets mot folkgrupp efter det att två berusade män viftat med en nazistisk flagga från en roddbåt i Svartån i Tranås, skriver polisen på sin hemsida.

Det var tidigt på Kristi himmelsfärdsdagens morgon som allmänheten larmade om de båda männens förehavanden ute på sjön.

När polis anlände till platsen ville männen först inte komma in till land, men till slut tog färden slut vid Näckströmshamn.

TT

14 Niklas Orrenius: Sverige stod passivt när IS rekryterade till sitt folkmord

En ny SVT-granskning visar hur förtvivlade föräldrar i Sverige mötte axelryckningar när de slog larm om att deras barn reste till terrorsekten IS. ”Svenska regeringen är medskyldig

till IS-brott”, sa läkaren Nemam Ghafouri.

Går sveket att gottgöra?

V åren 2015 skrev en grupp mammor från Örebrostadsdelen Vivalla till den svenska regeringens dåvarande samordnare mot extremism, Mona Sahlin:

”Vi är föräldrar vars ungdomar åkt i väg till Syrien. Vissa har dödats och andra lever. Vi vet inte vad de gör eller varför de åkte dit.”

Terrorflödet från Vivalla var abnormt. Av stadsdelens 7 200 invånare reste ett tjugotal unga män och kvinnor till Syrien mellan åren 2013 och 2015, för att ansluta sig till IS eller andra jihadistgrupper. Totalt lockades runt 300 från hela Sverige.

Mammorna vädjade att svenska myndigheter skulle agera:

”Vi tror att många ungdomar kommer att bli inspirerade av dem som har åkt samt av IS propagandafilmer. Vi ser arbetslösa ungdomar som är frustrerade och som hänger på fel sida. IS och andra kriminella grupper kan utnyttja ungdomarnas frustration. Vi måste reagera och ta till snabba åtgärder, annars förlorar vi många ungdomar.”

I Syrien blev rekryterna från Sverige delaktiga i terrorsektens brott mot mänskligheten.

Den här veckan har SVT:s reporter Sanna Klinghoffer publicerat nödvändiga reportage om de galna år då Sverige blev ett av de europeiska länder där IS lyckades allra bäst med sin rekrytering.

I SVT vittnar mamman ”Salima” om hur hon förklarade för polisen att hon redan rivit sönder två pass för att stoppa sin son. Polisen svarade Salima att de inte kunde göra något. Sonen var över arton år och fri att resa om han ville. 2017 dödades han i Syrien.

Många vittnar om liknande passivitet när de försökte varna. Först 2016, när flödet till Syrien nästan upphört, blev det olagligt att resa om avsikten är att begå, förbereda eller ta emot utbildning för terroristbrott.

En som tidigt slog larm var den svenska läkaren Nemam Ghafouri, som för några veckor sedan dog i covid-19. Hon berättade om det för fotograf Lotta Härdelin och mig en vårdag 2019, medan hon rattade sin stora Landcruiser på leriga vägar i gränstrakten mellan Irak och Syrien.

Nemam Ghafouri hade år 2014 arbetat på en vårdcentral i Smedjebacken i Dalarna, när en ung man kom in. Mannen ville ha ett blodgruppsintyg till ett visum, sa han. Men han ljög om flera saker, och varningsklockor började ringa. Läkaren visste att IS-rekryterare i Turkiet krävde just sådana blodgruppsintyg.

– Jag ringde polisen. Jag sa att den här personen med det här namnet och det här personnumret var hos oss, och att jag var säker på att han var på väg till IS i Syrien eller Irak.

Polisen tackade för informationen – och sa att det inte gick att hindra människor från att resa till Turkiet.

– Svenska myndigheter visste att den här mannen sannolikt var på väg till IS, men gjorde

absolut ingenting, sammanfattade läkaren bistert.

I Irak drev Nemam Ghafouri en klinik i ett flyktingläger för IS-överlevare. Vi mötte kvinnor och barn som upplevt grymheter så fasansfulla att de var svåra att ta in. En liten pojke knep ihop sin mun, hans slavägare hos IS hade slagit ut hans tänder i ett vredesutbrott.

Nemam Ghafouri var förbannad över att IS-överlevande tvingas leva med sina trauman under usla förhållanden i flyktingläger, medan IS-terrorister ofta lyckats återvända till Europa och leva fritt där. Hon såg den svenska regeringen som medskyldig till IS-brott, eftersom den ”gjort att det är så lätt att döda i Syrien och komma tillbaka till trygga Sverige”.

Tyskland, Australien, Kanada och Frankrike hade inrättat särskilda kvotflyktingsprogram för att ta emot yazidiska IS-offer. Det ansåg Nemam Ghafouri att vårt hemland Sverige också borde göra – särskilt eftersom vi bjudit så svagt motstånd när IS rekryterade.

Läkaren sa:

– Vi har en moralisk plikt att göra det.

Det blev tyst därinne i Landcruisern. Orden hängde kvar. Det fanns inget att tillägga.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

14 Israelisk polis står hjälplös när våldet ökar

Den underbemannade polisen står hjälplös inför det eskalerande våldet på många orter i Israel. Hundratusentals medborgare inser att de får värja sig bäst de kan om de hamnar i vägen för kringdrivande våldsgäng eller kör in i fel kvarter.

Efter en natt av lynchningar, lynchförsök och rasistiska överfall försökte judiska och arabiska ledare på torsdagen gjuta olja på vågorna.

JERUSALEM. Premiärminister Benjamin Netanyahu ville sätta in militär i de städer som är värst drabbade av våld och sammandrabbningar, under regeringsmötet natten mot torsdag. Försvarsminister Benny Gantz och överbefälhavare Aviv Kokhavi vägrade bestämt. Men om laglösheten fortsätter breda ut torde förslaget dyka upp på nytt.

Nyhetsmedier har gett upp försöken att rapportera om varje incident. Endast de svåraste överfallen beskrivs i nyhetsflödet. Efter att våldsamma gäng från den arabiska befolkningen satt skräck i judiska medborgare i staden Lod, natten till onsdagen, började judiska extremister organisera egna attacker.

Landets mest fruktade fotbollshuliganer, de högerextrema anhängarna till Jerusalemlaget Beitar, anlände på onsdagskvällen till den judisk-arabiska staden Jaffa söder om Tel Aviv. Polisen, som läst om deras planer på nätet, spärrade vägen. Ungdomarna vände då söderut, mot strandpromenaden i staden Bat Yam, där de slog sönder arabiskägda matställen. Gruppen fick syn på en arabisk förare och närmade sig hans bil. Under sina försök att fly stötte denne ihop med flera fordon innan han frontalkrockade med en mötande bil.

Inga poliser var på plats, men av en händelse ett tv-team från den statliga kanal 11. Hela landet såg i direktsändning hur den skadade föraren slets ur sin bil och misshandlades. Han låg sedan livlös på gatan medan orädda personer försökte hindra lynchmobben att komma åt honom.

Från sjukhuset meddelas att offret, vars namn ej lämnas ut, ser ut att överleva, men behöver nya tänder.

Samtidigt, i den nordliga judisk-arabiska staden Akko, begav sig den 37-årige läraren Elad Cohen hemifrån för att försöka övertala sina elever att inte delta i de etniska slagsmålen. På vägen överrumplades han av arabiska ungdomar som bombarderade honom med stenar, också efter att han fallit hjälplös till marken. Läkaren som opererade honom uppger att han har gott hopp om att överleva, trots svåra skallskador.

På torsdagen, i Lod, knivhöggs en man på väg till synagogan. Arabiska studenter vid universitetet i Beersheba omringades av judiska extremister men undsattes och klarade sig därifrån.

På flera ställen i landet anordnades möten där arabiska och judiska borgmästare diskuterade läget och utfärdade appeller om lugn och tolerans.

Liknande böner om besinning har hörts från imamer, klanhövdingar, rabbiner och andra dignitärer. Ayman Odeh, ledare för Den gemensamma listan, landets största arabiska parti, vände sig till de arabiska våldsverkarna:

– Vill ni tävla med staten i bruket av våld? Vill ni att det här skall sluta med ett inbördeskrig alla mot alla? Araber mot judar?

Nayef Abu Ar'ar, borgmästare i beduinstaden Ar'ara bjöd på torsdagen in kollegerna från alla städer i södra Israel.

– Alla kom. Alla begriper att vi är i samma båt. Vi har inget annat land. Vi tänker inte låta några förblindade galningar tvinga fram ett krig mellan personer som inte har något otalt med varandra, säger han till DN.

Sådana maningar är förstås välkomna och nödvändiga, men traditionella auktoriteter har det senaste decenniet mist mycket av sitt inflytande över den mest våldsbenägna åldersgruppen. Som Tom Friedman skrev häromdagen i New York Times: ”Den som vill följa med i det som sker i Jerusalem just nu måste vara på Tiktok”.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

14 Boende i Gaza: Man väntar bara på att man ska dö

De pågående våldsamheterna drabbar Gazas invånare hårt.

– Det här är tufft, värre än man kan föreställa sig. Man väntar bara på att man ska dö. Och väntan på döden är värre än själva döden i sig, säger Marah Elwadiya.

Det är en trött Marah Elwadiya som svarar i telefon. Hon är 30 år och bor med sin make och 1,5-årige son i norra delarna av Gaza City.

– De senaste två dagarna har vi knappt sovit något, säger hon och fortsätter:

– Jag försökte sova vid halv sex i morse (onsdag reds. anm), men väcktes en halvtimme senare av ett flygangrepp. Jag räknade bomberna, fler än 20 inom loppet av en minut.

Hon verkar som journalist för olika medier och har just nu hemmet som tillfällig arbetsplats.

– Jag sitter hemma och jobbar och kraften från flygattackerna gör att hela huset skakar och det känns som att byggnaden ska falla över mig.

Det som också gör det svårt att jobba och få livet att gå ihop är de ständiga elavbrotten. I normala

fall har de el i åtta timmar och därefter är den avstängd lika länge, berättar Marah Elwadiya.

– Men el-situationen har förvärrats nu. Vi är glada om vi har el i två–fyra timmar på ett dygn.

Infrastrukturen på Gazaremsan, med sina omkring två miljoner invånare, har drabbats hårt av bombattackerna med förstörda vatten- och avloppsledningar. På torsdagen avslutades ramadan med högtiden eid al-fitr. Nyligen infördes lättnader vad gäller coronarestriktionerna och folk passade på att köpa kläder och sötsaker inför firandet. I vanliga fall är det stor förväntan i luften. Men de upptrappade oroligheterna gör i stället att butikerna är stängda och gatorna i princip folktomma, berättar Marah Elwadiya.

– Det är en sådan stor förlust, inte bara med tanke på alla människor som dött utan alla förstörda hus och saker, säger hon.

83 palestinier, varav 17 barn, har dött i stridigheterna sedan i måndags, enligt det palestinska hälsodepartementet. Hundratals har skadats. Marah Elwadiya drar en djup suck, hämtar ny kraft och säger:

– Varje gång vi hör ett bombnedslag så ser jag på min son som är 1,5 år. Han varken gråter eller säger något. Jag upplever det som att han är i chock, han bara stirrar ut genom fönstret. Många av våra barn har bara upplevt krig.

Marah Elwadiya har varit med om flera attacker mot Gaza och minns med fasa Gazakriget i 2014 då över 2 000 palestinier dödades. Men hon har aldrig varit med om något så intensivt som de

bombningar som just nu pågår. Hon får medhåll av Fidaa al-Madhon, som är politiker i Gaza Citys kommunfullmäktige.

– Det verkar som att de vill förstöra Gaza, säger Fidaa al-Madhon.

Ljud från bombningar hörs under telefonsamtalet. Fidaa al-Madhon vågar inte närma sig fönstret för att beskriva vad som händer. I början försökte hon och maken få sin sjuåriga dotter och femårige son att tro att det var fyrverkerier i samband med eid al-fitr som lät. Men de fick snart säga som det var. Föräldrarnas rädsla lyste igenom.

– Här i Gaza har vi inga skyddsrum att ta oss till. Det enda vi kan göra är att vänta, säger hon.

Någon som de senaste dagarna bevittnat flygräderna med egna ögon är fotografen Hussain Abdul Jawad. I Beit Hanun i norra Gaza – där Israel inledde sin nuvarande offensiv – möttes han av en familj som förlorat flera av sina barn. Barnen hade lekt på gatan och de döda kropparna låg på marken bland all förstörelse.

– Jag hörde skrik fyllda av fasa samtidigt som höga eldslågor slog upp mot himlen och röken spred sig, säger han.

Många hade hunnit fly från platsen i tid. Räden hade föregåtts av flera varningar, inklusive ”takknackning” där små projektiler mot taket varslar om en kommande större attack.

Hussain Abdul Jawad var även på plats och fotograferade attacken mot niovåningsbyggnaden i Gaza City under onsdagskvällen.

– Människor flydde ut ur höghuset i bara sina kläder. De flesta väntade på gatan och stod bara tysta och stirrade mot sina hem. När byggnaden

var förstörd började många av dem gråta intensivt. Jag fotograferade, men bilden kan inte uttrycka hur hopplös hela situationen kändes, säger han.

Den israeliska regeringen gav på torsdagen klartecken för mobilisering av ytterligare 7000 reservister. Israeliska militärtalesmän antydde hela torsdagen att en markoffensiv står för dörren. Mycket tyder dock på att denna uppgift är en del av den psykologiska krigföringen.

På torsdagskvällen kom också uppgifter från den israeliska militären om att tre raketer avfyrats från Libanon.

Hanna Rydén

hanna.ryden@dn.se

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

Nathan Shachar naranjal@gmail.com

14 Blinken och Lavrov ska träffas

Ryssland/USA. Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov och hans amerikanske motsvarighet Antony Blinken är överens om att träffas i Reykjavik nästa vecka.

De två deltar i ett möte om Arktis som hålls på Island, och de två ska diskutera bilaterala frågor och världsläget i samband med mötet som är satt till den 20 maj.

Bland frågorna finns läget i Nordkorea och i Iran, samt att diskutera ”potentialen att

samarbeta under Rysslands ordförandeskap i Arktiska rådet”, meddelar amerikanska UD.

De två utrikesministrarna lär också förbereda ett toppmöte mellan Vladimir Putin och Joe Biden.

TT-AFP

14 Två döda på Mount Everest

Nepal. Två klättrare har omkommit på Mount Everest, uppger klättringsföretaget Seven Summit Treks. Det är de första dödsfallen under årets bergsbestigningssäsong på världens högsta berg.

En schweizisk klättrare dog av utmattning efter att han nått toppen. En amerikan nådde den plats som kallas ”Hillary step” men fick hjälp tillbaka efter att han drabbats av snöblindhet och utmattning, enligt arrangören. Han kunde ta sig till läger fyra men avled senare.

TT-AFP

14 Brasilianskt ja till att släppa miljökrav

Brasilien. Underhuset i Brasiliens kongress har godkänt ett lagförslag som lättar på miljökraven i samband med bland annat infrastruktur-, gruv- och jordbruksprojekt.

Klimataktivister anser att lagen kommer att leda till omfattande miljöförstöring.

Ickestatliga organisationer har skrivit ett protestbrev till OECD, som Brasilien vill gå med i. Nio av landets tidigare miljöministrar har konstaterat att lagen skulle försämra möjligheten att främja hållbar utveckling genom licenstilldelning. Förslaget går nu vidare till senaten. TT-Reuters

14 Närhelst de vill, var de vill och hur de än vill, är jag redo.

Venezuelas president Nicolás Maduro säger i ett tv-sänt tal att han är redo för samtal med oppositionsledaren Juan Guaidó, efter norsk medling. Samtalen som hölls 2019 misslyckades då regeringssidan drog sig ur i protest mot skärpta USA-sanktioner.

TT-Reuters

14 ”Azeriska styrkor har korsat gränsen”

Armenien/Azerbajdzjan. Armenien anklagar Azerbajdzjan för att dess styrkor korsat gränsen i syfte att ta kontroll över territorier i grannlandet. Enligt premiärminister Nikol Pasjinian har de azeriska styrkorna avancerat omkring tre kilometer in i provinsen Siunik.

Premiärministern säger att militären konfronterat de azeriska styrkorna, men att situationen måste lösas med dialog, skriver den ryska nyhetsbyrån Interfax.

TT-AFP

14 Efter skandalen – tusentals ruttna minkar grävs upp i Danmark

Uppgrävningen av tusentals döda minkar har inletts på Jylland. Arbetet beräknas ta två månader och myndigheterna har varnat de boende för en stinkbomb i området.

Miljontals minkar på Jylland avlivades i fjol efter upptäckten av muterat coronavirus.

Omkring 13 000 ton döda minkar ska grävas upp i Nørre Felding och Kølvrå på Jylland i Danmark. I gryningen på torsdagen inleddes det första steget i arbetet som beräknas pågå i två månader. Några timmar senare anlände den första lastbilen till förbränningsverket Måbjergværket i Holstebro med 30 ton kadaver, skriver Jyllandsposten.

Oron för stanken från de ruttnande djurkropparna har varit stor bland de boende i området och myndigheterna har gått ut med varningar. Även personalen på Måbjergværket var oroliga men odören var mindre än befarat. Minkarna var inte så förruttnade som man trott och lukten var inte värre än vanligt avfall, lyder omdömet.

– Det fanns ingen anledning att vara rädd, säger Claus Bøgested, operativ chef vid anläggningen till Jyllandsposten.

Det var i höstas som danska regeringen beslutade att massavliva drygt 15 miljoner minkar efter att man hade upptäckt ett muterat coronavirus bland djuren som överfördes till människor. Majoriteten kadaver förbrändes direkt men en del grävdes ner vid de två jylländska orterna.

Uppgrävningen görs för att förhindra ett eventuellt läckage från massgravarna. Regeringen har hävdat att de inte utgör en fara för dricksvattnet eller ytvattnet, men andra mätningar har visat att det finns vätska från minkkadavren i grundvattnet och om inget görs kan det orsaka problem längre fram.

– Jag förväntar mig att vi ska lösa detta och får bort den potentiella föroreningskälla som de utgör, säger livsmedelsminister Rasmus Prehn till nyhetsbyrån Ritzau på plats vid torsdagens uppgrävning.

Ministern tycker att det luktar illa, men inte mer än man kan stå ut med.

– Det påminner som efter ett toalettbesök eller något i den stilen. Eller som i en ladugård. Det är ingen trevlig lukt, säger han till Jyllands–Posten.

Massavlivningen orsakade en av Danmarks värsta politiska skandaler. Den saknade lagstöd och dåvarande livsmedelsministern tvingades avgå. Först två dagar efter att de första minkarna lagts i massgravarna inledde den danska miljöstyrelsen en riskutvärdering.

Regeringen gick efter hårda förhandlingar med på att kompensera uppfödarna med 18,8 miljarder danska kronor.

Från att ha varit världsledande med runt 1 100 minkfarmer på främst Jylland är den danska minknäringen i dag så gott som utslagen. Men några kämpar för att den ska överleva. Louise Simonsen är en av initiativtagarna till gruppen Danske mink. Målet är att kunna återstarta näringen i januari 2022, om regeringen tillåter minkavel igen.

– Det är minkarna som har dött, inte minkuppfödarna som är bäst i världen, säger hon till TV2.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

14 Katolska prästernas protest – välsignar samkönade par

21-åriga Henry Frömmichen tvingades lämna prästutbildningen efter att ha varit öppen med att han är homosexuell.

I helgen stod han vid altaret när en katolsk präst välsignade samkönade par. 100-tals präster deltar i aktionen ”Liebe - gewinnt” – kärleken vinner.

BERLIN. På flera håll i Tyskland bjöds samkönade par in till gudstjänster för att ta emot välsignelsen tidigare i veckan.

Med ledorden ”Kärleken vinner” protesterade katolska präster mot det besked som i mars kom från Vatikanen. Den så kallade troskongregationen, CDF, som tolkar katolska kyrkans lära, meddelade att präster inte kan välsigna samkönade par. Prästen Wolfgang Rothe, som ledde gudstjänsten i St. Benedikt-kyrkan i München under söndagen, säger till DN att den katolska kyrkan genast måste förändra sin syn på sexualitet.

– Aktionen förespråkar tolerans och mångfald – även inom den katolska kyrkan, där homosexuella människor alltför länge diskriminerats, drivits bort och uteslutits, säger han.

Under gudstjänsten assisterades Wolfgang Rothe av en så kallad ministrant. Personen som stod bredvid honom vid altaret har själv erfarenhet av att särbehandlas på grund av sin sexuella läggning.

För 21-åriga Henry Frömmichen började allt med en bild.

En höstdag förra året fick han, som då studerade till präst i München, syn på en man som var känd från tysk tv. Mannen, Alexander Schäfer, deltog i dokusåpan ”Prince charming”, där 20 män tävlade om att vinna hans hjärta. Henry Frömmichen, som liksom Alexander Schäfer är homosexuell, gick fram och mötet förevigades med en bild som Frömmichen publicerade på sitt Instagramkonto.

Kort därefter blev han ombedd att lämna utbildningen, vilket bland annat den tyska radiostationen Dlf rapporterat om.

– Jag ansågs solidarisera med, och propagera för, homosexualitet, och därmed var det inte lämpligt att jag fortsatte på utbildningen, förklarar Henry Frömmichen i en video som han själv publicerat på Instagram.

Det var i samband med troskongregationens besked som Henry Frömmichen valde att berätta öppet om det han varit med om.

– Det är vårt ansvar som troende att inte bara acceptera vad gamlingarna i Vatikanen, fortsätter Henry Frömmichen i videoklippet.

Georg Bätzing, ordförande för - sammanslutningen för romersk-katolska biskopar i Tyskland, deutsche

Bischofskonferenz, säger till tyska Dlf att välsignelsen inte ska utnyttjas som ett verktyg för politiska manifestationer.

Prästen Wolfgang Rothe säger till DN att han hoppas att även vigslar för samkönade par kommer att bli möjliga inom den katolska kyrkan i framtiden.

– Vi har inte lagt fram något krav på detta i nuläget. Vi har förståelse för att vissa människor har svårt att göra sig av med fördomar som samhället, kyrkan och staten förstärkt i årtionden. Men i slutänden handlar detta om likabehandling, och att alla människor värderas lika högt, oberoende av könsidentitet och sexuell läggning. Mot den bakgrunden måste alla, i slutänden, tillåtas ingå äktenskap.

Lovisa Herold lovisa.herold@dn.se

14 ”Fortsatt strikt karantän för alla som träffar Putin”

Rysslands president Vladimir Putin kommer fortsatt att sitta i karantän och medverka på möten digitalt, enligt källor till den oberoende nyhetstjänsten Proekt. Presidenten har enligt egen utsago tagit två doser vaccin och dessutom fått ett positivt antikroppstest.

Redan den 14 april meddelade Putin stolt att han fått andra dosen vaccin.

– Jag utgår från att ni vill visa hänsyn och omsorg om era nära och kära och därmed följa mitt exempel, sa presidenten till kamerorna som basunerade ut budskapet till ryska folket.

I samband med det fick Putin frågan om varför han inte valt att ta en vaccinbild när han tar sprutan, liksom andra världsledare gjort.

– Vadå, ska jag vara som en apa och härma något som någon annan gör någon annanstans.

Han har heller inte velat kommentera vilket vaccin han fått, bara meddelat att det är ett av de ryska.

Putin har under pandemiåret deltagit i flera offentliga evenemang. Detta har alltid föregåtts av att personer som på något sätt ska komma i närheten av presidenten har satts i tvåveckorskarantän.

Senast den 9 maj syntes Putin fira årsdagen av freden efter andra världskriget omgiven av ett gäng generaler. Även de, plus alla fotografer som dokumenterade firandet, fick sitta i förebyggande coronakarantän på ett hotell utanför Moskva, rapporterar den ryska utgåvan av BBC. Presidenten säger också att han tagit ett antikroppstest som visar att han har en ”bra nivå av antikroppar”.

Nu säger flera källor till oberoende nyhetstjänsten Proekt att Putins hängslen och livrem när det gäller smittspridning kommer att fortsätta under en lång tid framöver. I slutet av juni ska han besöka ett stort ekonomiskt forum på vilket företagare från olika delar av Ryssland samlas för att diskutera affärer. Samtliga som på något sätt väntas ha samröre med presidenten under det forumet ska sitta av sina två veckor i förebyggande karantän. I slutet av

juni kommer det att ha gått över tio veckor sedan presidenten fått sin andra dos.

Vladimir Putin har också flera digitala möten och träffar planerade framöver.

Skyddsmekanismerna som Putin och hans stab byggt upp runt honom under pandemin har försvårat för journalister att ställa kritiska frågor till presidenten, enligt Proekt. Till exempel är han tätt åtföljd av medarbetare i hans eget pressteam, som ställer frågor till presidenten så att de kan ge tv-sända svar i stället för att han intervjuas direkt av journalisten.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

14 Oljeledning i gång igen efter attack

Det råder fortsatt bensinbrist i flera delstater i södra USA, trots att Colonial Pipeline återstartade sin verksamhet på onsdagskvällen. Det väntas ta dagar innan oljeflödet är återställt, enligt företaget.

Som en förebyggande åtgärd stängde Colonial Pipeline ner sina system i förra veckan, efter att man utsatts för en cyberattack av en hackergrupp som av FBI pekats ut som Darkside. Attacken gick ut på att kryptera företagets hårddiskar så att de inte gick att

använda, och sedan kräva en lösensumma för att låsa upp dem igen.

På onsdagskvällen kom besked om att verksamheten och oljeledningen var i gång igen, men huruvida lösensumman faktiskt betalats var inte känt. Colonial Pipeline varnade samtidigt för att det mycket väl kan ta flera dagar innan verksamheten flyter på som den brukar.

I bland annat Georgia, Virginia och North Carolina, fick många bensinstationerna slut på bensin på grund av cyberattacken, rapporterar AP.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

14 Colombias militär stänger vägar för att stoppa demonstranter

Överklassen i Colombia har bildat medborgargarden som skjuter mot protesterande i konflikten som hittills har lett till 47 döda.

För att lugna ned stämningen har regeringen efter två veckor slutligen gått med på att inleda förhandlingar med proteströrelsen.

Flera av Colombias största städer är lamslagna av protester sedan högerpresidenten Ivan Duque för två veckor sedan försökte höja skatterna i landet för att täcka intäktsförluster under pandemin. I och med att skattehöjningen skulle slå mer mot fattiga än mot de rika bildade medelklassen genast en omfattande proteströrelse.

I stället för att lyssna på kritiken gick polisen till attack med tårgas, gummikulor och hagelskott och dödade flera demonstranter.

Det fick proteströrelsen att vända riktning och i stället koncentrera sig på att protestera mot det polisiära övervåldet. Värst ställt är det i Colombias tredje största stad, Cali, där 35 av de 47 som dödats i konflikten finns.

Proteströrelsen har belägrat flera gator för att skydda sig mot de beväpnade medborgargarden som bildats bland stadens rika.

– Vägblockaderna påverkar medborgarnas egendom, liv, ära och inverkar på den grundläggande rätten till rörlighet. Dessa blockader måste lyftas, sa presidenten Ivan Duque i ett tal till polisen.

Många av demonstranterna tillhör olika urfolk i regionen som protesterar mot att staten inte gett dem något stöd under pandemin.

– Jag uppmanar urfolken att genast bege sig hem till sina byar, sa presidenten till medierna.

För att hindra att fler demonstranter når Cali har militären stängt av alla riksvägar som leder dit.

Duque har också förbjudit personer att färdas mer än en person på motorcykel och militariserat staden. Han har däremot inte bett de beväpnade medborgargarden som skjuter mot protesterna att bege sig hem. Det gör det livsfarligt att demonstrera.

Även de medier som bevakar konflikten riskerar att skadas.

– Jag hotades till livet i går av ett medborgargarde. De sa att om jag inte tog min kamera och stack härifrån så dödar de mig, säger fotografen Gerald Bermudez till DN.

Han och fyra andra fotografer har tagit sin tillflykt till ett hus på landsbygden där de känner sig säkra.

– Vi vågar oss inte tillbaka till Cali nu, säger han.

För att lugna stämningen i Sydamerikas andra folkrikaste land bjöd regeringen in proteströrelsen till ett möte i måndags. Förhandlingarna strandade först, men efter att proteströrelsen utlyst ännu en generalstrejk i dag tisdag gav regeringen med sig och tänker inleda förhandlingar med proteströrelsen som kallar sig Nationella strejkkommittén.

– Efter att ha analyserat olika förslag kan regeringen meddela att den är helt beredd att hålla förhandlingar med Nationella strejkkommittén, säger Miguel Ceballos, regeringens förhandlare i konflikten.

Många som deltar i protesterna är familjer som förlorat sin inkomst under pandemin och kräver att regeringen hjälper dem, i stället för att höja skatterna.

På flera sätt påminner upproret i Colombia om de sociala protester som bröt ut i Chile under hösten 2019 och lamslog landet under flera månader.

Henrik Brandão Jönsson

14 Katrine Marçal: Det är lätt att känna sig som Will Smith och bara skaka på huvudet

Den stora ideologiska striden om ekonomisk politik handlar just nu om väldigt fundamentala frågor. Vad är pengar? Och vad är värde?

Är den senaste tidens spektakulära investeringar luftbubblor – eller är framtidens ekonomi redan här?

Will Smith tackade nej till huvudrollen i The Matrix. Syskonen Wachowski, som regisserade filmen, var helt enkelt för konstiga. I ett möte försökte de förklara sitt koncept för den allt mer förvirrade filmstjärnan:

”Vi ska uppfinna såna där nya kameror… tänk dig, du kommer liksom hoppa i luften som i kung fu och sedan kommer du liksom hänga kvar i luften… och sen kan kameran se runt dig…”

Will Smith fattade noll. Och tackade nej. In kom Keanu Reeves. Han skrev på för att spela huvudrollen och resten är filmhistoria.

För många som följer ekonominyheter har det senaste året varit lite som att vara Will Smith år 1998 och höra syskonen Wachowski förklara konceptet till The Matrix.

Det mesta låter verkligen jättekonstigt.

Ta GameStop, kedjan med fysiska butiker som sålde dataspel i USA. I vintras pressade en finansmobb på nätet upp priset på aktien mest för att jävlas med ett par stora hedgefonder. Men ja, såhär några månader senare är Gamestop fortfarande värt stora summor.

Det är förstås absurt.

Och då har vi inte ens börjat prata om NFT. Förkortningen står för Non Fungible Token. I mars sålde konstnären Mike Winkelmann (känd under namnet Beeple) en NFT kopplad till en samling av digitala verk för 65 miljoner dollar.

Vad fick då den lycklige köparen för sina 65 miljoner dollar, ja inte konstverket i alla fall. Konstverket är digitalt och finns tillgängligt på nätet för den som vill titta. Vad köparen fick var ett digitalt bevis för att hen ägde verket. En sorts digital polett.

Du kan ta i princip vad som helst och sälja en NFT kopplat till det. En populär Youtube -video från 2011 av en animerad katt sålde nyligen för 600 000 dollar. Köparen äger inte filmen med katten, den finns som fil för vem som helst att använda. Men skaparen fick i alla fall betalt. Och NFT lyfts fram som just en lösning på hur man kan ta betalt för digitala skapelser i vars digitala natur det ju ligger att de inte går att äga på samma sätt som traditionella bilder.

Det finns ett känt fotografi av en liten flicka som leende tittar på när ett hus brinner. Det togs år 2005 av en pappa som tog med sin dotter för att titta på en brandövning. Men bilden har fått ett eget liv på nätet. Miljoner användare har försett den med olika bildtexter, delat den eller gjort om den. Flickan på bilden har under åren inte fått ett öre. Men för några veckor sedan skapades en NFT kopplad till originalfotografiet och såldes för 500 000 dollar.

Kritiken mot NFT handlar om att det är en bubbla. Det här är inget annat än en biprodukt av alla kryptovalutor. Folk sitter med förmögenheter i valutor som bitcoin och ethereum och NFT är något som du onekligen kan betala för med krypto.

Fenomenen hör till samma familj och bygger på liknande teknik.

Å andra sidan kan man ställa frågan om det här i grund och botten är annorlunda från hur konstmarknaden länge har fungerat. Ja, NFT-priserna skjuter i höjden i takt med antalet kryptomiljonärer. Men priserna på en gammal vanlig Picasso brukar onekligen också skjuta i höjden när aktiemarknaden går bra. I dag när räntorna är låga har obligationer blivit mindre lönsamma att investera i. Samtidigt har den rusande aktiemarknaden gjort att aktier är dyrt. Och är det då konstigt att folk letar efter nya grejer att investera i?

NFT är bara det senaste i en lång rad av fenomen som illustrerar hur stora delar av ekonomin till synes har skjutit ut sig själva från verkligheten. Digitala poletter kopplade till digital konst som köps för digitala pengar på digitala marknader. Och det här händer under en pandemi som ekonomiskt har inneburit att digitaliseringen av våra liv har rusat fram. Miljoner människor jobbar plötsligt digitalt, skickar sina barn till skolan digitalt, träffar släkten digitalt och ordnar barnkalas digitalt. I dag betalar du räkningar med en app och handlar med en annan. Några fysiska pengar ser du sällan.

Det finns onekligen något paradoxalt över hur svenska politiker å ena sidan diskuterar det kontantlösa samhället och å andra sidan använder metaforer av typen ”vi måste spara i ladorna”. För det var onekligen rätt länge sedan som pengar fungerade på det sättet.

I USA har president Joe Biden tryckt ut det största ekonomiska räddningsprogrammet i världshistorien. 2 biljoner dollar. 162 miljoner amerikanska hushåll har fått checkar med pengar från regeringen. Riktiga pengar som

riktiga människor har kunnat köpa mat, medicin eller kryptovalutor för.

Men var kommer dessa pengar ifrån?

Ja, i hög grad ur tomma luften.

Den amerikanska regeringen har lånat pengar samtidigt som den amerikanska centralbanken har signalerat att den är villig att i princip köpa obegränsat med statsobligationer. Den amerikanska regeringen säljer alltså obligationer för att finansiera räddningsprogrammet men den största köparen av dessa obligationer är den amerikanska centralbanken själv. Det här är ett arrangemang som är förvillande likt ja: en magisk sedelpress...

Många människor kliar sig förstås frågande i huvudet. Staten kunde alltså göra det här hela tiden?

Skapa pengar ur ingenting?

Den stora ideologiska striden gällande ekonomisk politik handlar just nu också om den här typen av väldigt fundamentala frågor. Vad är pengar? Och vad är värde?

Internationellt förespråkar en ny vänster något som kallas för Modern Monetary Theory (MMT). Det är en ekonomisk teori som hävdar att världens regeringar bara ska stå för faktum att det är staten som skapar pengar. En stat behöver inte ”spara i ladorna” eller ”ta ut skatt” för att ”få in pengar”. Nej, en stat kan precis som USA precis har gjort både under president Biden och Trump skapa pengar ur tomma

luften. Varför då inte använda det här verktyget fullt ut för att bygga starkare samhällen eller ta oss ur klimatkrisen?

Den nya högerns ekonomiska teori hittar du i stället bland folk som handlar med kryptovalutor och NFT:er. Här litar man inte på centralbankerna. Inte med något så viktigt som att skapa pengar. Och alltså har man tillverkat sina egna pengar. Kryptovalutorna är inte uppbackade av staten och dess våldsmonopol. De är uppbackade av den nya digitala blockkedjetekniken och konstruerade för att det bara ska finnas ett begränsat antal av till exempel bitcoins. Det här är en tillbakagång till gamla ekonomiska idéer från tiden när valutor var kopplade till guld – idén att värde kommer ur att det finns ett begränsat antal av någonting.

Här någonstans går den ekonomiskpolitiska debatten just nu, eller vi kanske snarast borde kalla det för den ekonomiskfilosofiska-debatten.

Och den är full av förvirrande förkortningar: MMT och NFT… det är lätt att känna sig som Will Smith 1998 och bara skaka på huvudet.

Samtidigt är det värt att försöka förstå det som händer: de stora frågor som digitaliseringen av våra liv faktiskt ställer om värde. Och om pengar.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

14 Totalt andningsstopp. I Belarus råder numera ett förbud mot allt, skriver Viktar Martsinovitj

Jag kan inte minnas att det någonsin har varit så här. Man kanske kan tro att inget har förändrats i Belarus, eller att vi redan skulle ha sett allt. Men något har förändrats. Något som tydliggör vad som fick oss att stå ut i alla år.

För det fanns ju luftfickor, öppningar där det gick att andas. Ifall de kom och fördärvade den årliga minneshögtiden i Kurapatyskogen fanns det säkert en spelning att gå på. Och om bandet förbjöds kunde man hitta en konstutställning eller någon annan plats som påminde dig om att det fanns fler som du, otaliga andra människor som också ville någonting annat.

Jag minns tydligt min förvåning då jag vid ett möte med några tyska läsare fick en försynt fråga om det inte var svårt för oss – invånarna i Lyckans förlovade land – att ta oss till Europa. Som om järnridån fanns kvar. Jag tyckte att tyskarna hade en skev verklighetsuppfattning. Så illa var det inte. Jag förklarade för dem att det minsann inte går att rå på en riktigt bra bok

med förbud, inte i det 21:a seklet. En stark text var starkare än alla förbud.

Men nu är vi här. I en värld där böcker utplånas under extremiststämpeln. Där en utställning som inte har något som helst med politik att göra (den handlade om sjukvård!) stängs ner akut, och inte av kommissionen mot pornografi (vilket ändå hade varit lovande) utan av myndigheten för katastrofberedskap.

Fram till för något år sedan kunde man som teaterregissör eller författare känna en viss ängslan inför en föreställning eller uppläsning: ”Hoppas ändå”, tänkte man, ”att någon kommer.” Utbudet av kulturevenemang var stort, publiken hade blivit kinkig, det var svårt att locka folk. I dag märks en ängslan av ett helt annat slag: ”Hoppas ändå”, tänker man, ”att ingen kommer.” Och oron gäller nu inte teater-besökare och bokläsare. Det går knappt längre att föreställa sig ett kulturevenemang som inte skulle sluta i en fångtransport.

Samtidigt är det totalt omöjligt att förstå var gränsen går till det otillåtna. Säg att du är konstnär. Eller driver ett galleri. Ska du gripas för det? Och bli föremål för en brottsutredning? Men exakt varför?

Det är väl som i den där dikten: Först kom de efter kommunisterna, och jag teg, för jag var inte kommunist. Sedan kom de efter fackföreningarna, och jag teg, för jag var inte med i facket. Och när de kom efter mig fanns ingen kvar som kunde ta mig i försvar.

I dag finns inga luftfickor i det belarusiska samhället. Inga öppningar där du kan andas. Vad du än gör kan det vara ett steg över

gränsen. Har du tur slipper du åtal efteråt, men då har du nog bara anordnat en släktfika.

Det värsta är att det knappt finns kvar några som vågar ta risken att pröva var gränserna går. De mest aktiva har drivits bort. Så många har flytt landet att jag nyligen insåg att samtliga belarusiska band på en spellista som jag alltid hade på i bilen för några år sedan i dag befinner sig utomlands. Andra musiker kämpar vidare, som om läget var oförändrat. Men de trycks till marken bara de lyfter blicken.

I detta land finns inga oskyldiga. Ni förstår, det är ett land där den Högste talar om att hela verksamhetsfält ska ”brännas bort med glödjärn”. Säg att du är återförsäljare av tjeckiska bilar eller Niveakräm – förbudet når ändå fram till dig, förr eller senare, det är allomfattande. Kanske drabbas du redan när nästa våg av åtgärder basuneras ut och får hjärtat att hejda sig i bröstet, till och med på dem som ska verkställa orderna.

Musiker förklaras skyldiga för att de sjungit om fel saker. Idrottsstjärnor förklaras skyldiga för att de kommit med fel sorts uppmaningar. Reklamare förklaras skyldiga för att de satt ljuset på fel personer. Vanliga butiksinnehavare förklaras skyldiga till att ha bojkottat belarusiska varor (är det ens praktiskt möjligt?). Och journalister förklaras skyldiga eftersom journalister alltid är skyldiga i det här landet.

Till och med teaterskådisar ställs till svars. Skådisar! Inte kan man väl på allvar ställa en skådis till svars för något? Möjligen för att ingen skrattar när hon försöker vara rolig. Men att själva sysslan skulle kunna vara kriminell?

Jodå. Hos oss förklaras de skyldiga – till illojalitet. Och ska därför ”brännas bort”.

Och om du bara är en vanlig dödlig som går gatan fram, fri och obekymrad, brydd mest av frågan var du kan hitta en riktig espresso, då är det enda som skiljer dig från den kalla fånghålan ett ord som du råkade betona lite galet. En handling som ingen skulle ha lagt märke till för ett år sedan.

Livet har blivit till en dans över en avgrund. Varje dag är en prövning, varje morgon vaknar man och känner efter: Är jag fortfarande människa? Är jag fortfarande fri?

Allt är ju förbjudet. Att återberätta något som hände vid en demonstration är förbjudet. Att promenera på gatan kan visa sig vara förbjudet. Tutade du på någon där borta? Då finns en överhängande risk att bli frihetsberövad.

Men jag tror så här. Angående luftfickorna som fanns en gång. De fanns inte för att de styrande tog lätt på konsten. Det gamla sovjetsystemet tog nämligen inte lätt på någonting. Och de som styr nu har ju i princip tagit över allt från sina totalitära, mer genomtänkta föregångare … Men den gamla tidens grå ledargarnityr (gubbarna i tjockbågade glasögon, med hängande kindpåsar) förstod att kreti och pleti – sådana som du och jag – måste få ha sina små lufthål, ställen där deras estetiska ånga kan pysa ut. Det gamla gardet förde aldrig krig mot folket. De ville härska över det, i evighet. Och betedde sig följaktligen på ett sätt som skulle göra det möjligt.

Därför hade också Sovjet sitt konstnärliga uppsving från 1960-talet och framåt, med alla Voznesenskij, Vysotskij, teatern vid Taganka, Tarkovskij, Sacharov, Ales Adamovitj, Uladzimir Karatkevitj …

Det som pågår nu är ett experiment i totalt andningsstopp. Ett fullständigt förbud mot allt. Våra nuvarande makthavares stora, trötta företrädare – de som tog fram alla metoder som nu används så flitigt igen – gav sig aldrig på något liknande. Och knappast för att de var naiva eller korkade.

Fotnot: Viktar Martsinovitj är en belarusisk författare, bland annat till boken Paranoia. Har även skrivit om fjolårets protester mot diktatorn Aleksandr Lukasjenko och militärens våldsamma motangrepp.

Viktar Martsinovitj

15 Israel gillrade dödsfälla för Hamas – bluffade om operation

Jerusalem. Israel vilseledde på torsdagen den utländska pressen med uppgifter om en snar invasion av Gazaremsan, uppgav israeliska militärkällor till DN på fredagen. Resultatet av bluffen blev att

ett stort antal Hamas-krigare dödades i luftangrepp.

Kommentar. Nathan Shachar, DN:s utrikeskorrespondent

På torsdagskvällen skickade militärtalesmannen ut ett meddelande som kunde tolkas som att en markoperation mot Gaza inletts. Uppgiften spriddes över världen. Samtidigt placerades stridsvagnar intill Gazastängslet, också detta en skenmanöver.

Många av världens medier med New York Times i spetsen gick ut med stora rubriker om en israelisk invasion. Det visar sig nu att pressen utnyttjades. Hamas övertygades om att israelerna stod för dörren, och skickade stridande förband ned i sitt tunnelsystem under Gaza stad. Detta var syftet med desinformationen.

160 israeliska stridsflygplan med 450 bunkerbrytande bomber attackerade tunnlarna, där ett stort antal Hamas-män tros ha omkommit. Israeliska journalistorganisationer protesterar mot utnyttjandet av pressen för krigiska ändamål.

USA:s otålighet växer över att Israel avslagit de egyptiska medlingsförsöken. Utrikesminister Antony Blinken har meddelat att han vill se FN:s säkerhetsråd sammanträda i början av nästa vecka.

Premiärminister Benjamin Netanyahu vill att Hamas bittert ska ångra att det gjorde situationen i Jerusalem till krigsorsak. Han vill återställa Israels avskräckningsförmåga och

höja den psykologiska tröskeln hos Hamasledarna för raketeld mot Israel. Men Netanyahu, som systematiskt blockerat alla försök att störta Hamas i Gaza, och som via ett avtal med Qatar ser till att dess regim överlever ekonomiskt, vill inte se islamiströrelsen mista makten. För honom och det israeliska nationalistlägret är det centralt att upprätthålla splittringen mellan regimen i Gaza och president Mahmud Abbas regim på Västbanken.

Hittills under striderna har allt gått Israels väg militärt. Alla polis- stationer och militärbaser ovan jord i Gazaremsan är förstörda. Israel hävdar också att Hamas underjordiska raketfabriker skadats – Hamas bygger sina raketer medan Islamska Jihad får sina från Iran.

Hamas har under det gångna året mist sitt mest fruktade vapen, de underjordiska tunnlar genom vilka de kunde skicka kommandosoldater in i Israel. De har neutraliserats av Israels underjordiska betongmur. Hamas är således hänvisat till sina ballistiska missiler för att skada Israel. Men på senare år har det israeliska luftvärnssystemet Järnkupolen förbättrats radikalt och förstör nästan alla projektilerna i luften.

I det ögonblick Israel går in i Gaza med marktrupper mister de sin enorma överlägsenhet. Hamas talesman Abu Obeida talade sanning då han på torsdagen sade att ”vi ber för att Israel ska invadera”. Israeliska marktrupper, nedtyngda av skyddsvästar, vatten och radioutrustning är mindre rörliga i den främmande terrängen än sina motståndare,

vars enda utrustning är gymnastikskor och ett automatvapen.

Under den förra stora sammandrabbningen Israel-Hamas 2014 hade Israel ett akut skäl att invadera Gaza: att hitta och förstöra Hamas tunnlar. I dag är det svårt att se varför Israel skulle sätta soldaters liv på spel på motståndarens hemmaplan.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Bakgrund. En delad region

Palestina var under några decennier fram till andra världskriget ett brittisk-styrt område mellan Jordanflodens västra strand ("Västbanken") och Medelhavet. Efter kriget lade FN 1947 fram en delningsplan som innebar att två nya länder skulle bildas, ett arabiskt och ett judiskt.

Den arabiska statsbildningen skulle bestå av tre landområden, ett runt Gaza, ett stort sjok runt Jerusalem och en sektion vid libanesiska gränsen längst i norr. Judarna skulle få större delen av södra öknen, kustremsan där Tel Aviv och Haifa ligger, samt en nordöstlig sektion med Genesarets sjö. Jerusalem skulle inte ingå i något land, stadens status skulle avgöras senare.

Den judiska sidan sade ja till planen, araberna sade nej. Strider utbröt i området, och när judarna utropade självständighet invaderade grannländerna.

När krigsröken lagt sig 1949 hade Israel erövrat mycket mer areal än i delningsplanen, och

konturerna av dagens läge började anas – ett sammanhängande Israel från Libanon i norr till Eilat nere vid Röda havet, medan palestiniernas områden krympt till Gazaremsan och Västbanken, utan fysisk kontakt med varandra. Sedan dess har Israel, efter att ha gått segrande ur flera krig och med omfattande stöd från USA, blivit allt starkare, och även ockuperat fler landområden.

Palestinierna är ännu mer splittrade sedan valet 2006. Det vanns av islamistiska Hamas, som är terrorstämplat av västvärlden. De försökte samstyra med den tidigare ledande gruppen al-Fatah, men efter många turer slutade det med att Gazaremsan och Västbanken styrs som två separata enheter, den första av Hamas och den andra av al-Fatah. TT

15 Palestinier flyr av rädsla för invasion

Dödstalet stiger i den väpnade konflikten mellan Israel och Hamas. Mer än 120 personer har dödats, varav fler än 30 uppges vara barn, och hundratals skadats.

Enligt FN har omkring 10 000 palestinier flytt från sina hem i Gaza. På fredagen skakades också Västbanken av omfattande kravaller.

Efter flera dagar av israeliska flygräder i området är oron bland befolkningen stor för en

återupprepning av 2014, då israeliska marktrupper gick in Gaza.

Natten till fredagen tog Rewaa Marouf sina barn och flydde från Beit Lahia i norra Gaza, nära den israeliska gränsen.

– Vi satt hemma med våra barn och plötsligt hörde vi artillerield från alla håll. Huset bredvid oss träffades och splitter träffade vårt hus, säger hon till nyhetsbyrån Reuters.

De tusentals som lämnat sina hem har sökt skydd i FN-ledda skolor i området.

Israel har vid två tillfällen de senaste tio åren, 2009 och 2014, gått in med marktrupper. Israelisk militär har de senaste dagarna förstärkt sin närvaro vid gränsen, men har inte visat några tecken på att vara på väg in. Israels försvarsminister Benny Gantz godkände i veckan mobiliseringen av upp till 9 000 reservtrupper, enligt AP, utöver de 5 000 reservister som kallats in sedan tidigare.

Den israeliska militärens talesperson Jonathan Conricus uppger att målet för en intensifierad offensiv under natten till fredagen var Hamas tunnelnätverk.

– Målet har varit det omfattande underjordiska tunnelsystem som finns i Gaza, mestadels i norr men inte bara. Det är ett nätverk som Hamas använder för att röra sig och för att gömma sig, säger han på en pressträff till utländska medier.

Israelisk militär har tidigare sagt att man är redo för en rad scenarier, där en markoffensiv är ett alternativ.

Våldsamheterna är de mest intensiva sedan markinvasionen 2014 och gick på fredagen in på

sin femte dag, utan tecken på avmattning. Efter sammandrabbningar vid al-Aqsa-moskén i Jerusalem i slutet på förra veckan hotade palestinska islamiströrelsen Hamas med raketanfall om inte Israel drog tillbaka säkerhetsstyrkorna. Varningen ignorerades och Hamas inledde ett omfattande raketanfall, som besvarades med israeliska flygräder.

Hamas, terrorstämplat av bland annat EU, har sedan fortsatt med raketanfallen, och Israel har fortsatt med flygräderna. Sedan i måndags har över 700 mål i Gaza kopplade till Hamas träffats, i en offensiv som till 95 procent handlar om luftanfall, skriver The Jerusalem Post.

Premiärminister Benjamin Netanyahu sade på fredagen att den militära operationen mot Gaza kommer att fortsätta så länge det är nödvändigt. Hamas kommer att få betala ett högt pris, sade han, enligt bland andra BBC.

På fredagen skakades också Västbanken av omfattande kravaller efter Israels bombningar av Gazaremsan. Tio människor sköts till döds och 150 skadades i sammandrabbningar med israelisk militär. Oroligheterna beskrivs som de värsta på mer än 20 år.

FN:s säkerhetsråd kommer att träffas på söndag för att diskutera läget i regionen, efter att USA sagt nej till ett möte på fredagen. De 15 medlemmarna har redan träffats två gånger för möten, men har inte enats om något offentligt uttalande.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

15 Nu kliver de judiska extremistgrupperna fram i ljuset

Jerusalem. De judiska extremiströrelserna har fått stor uppmärksamhet i Israel efter de senaste dagarnas oroligheter. Dess representanter har deltagit i slagsmål och lynchningar. Men vad är det för grupper och vilken är deras bakgrund?

DN:s Nathan Shachar redogör för några av de militanta gruppernas historia.

I takt med att flygräderna och raketattackerna ökat mellan Gaza och Israel under den senaste veckan har även våldet på gatorna eskalerat till lynchningar och sammandrabbningar mellan våldsamma grupper lojala med olika sidor av konflikten. Händelseutvecklingen har fått de judiska extremistgrupperna att kliva fram och dra nytta av den uppjagade situationen.

Kach-rörelsen

I den moderna staten Israel fanns det länge inga partier som hade hat mot araber eller fördrivning av araber på programmet, trots den bittra konflikten med palestinierna om landet, trots terrorism och krig. 1984 valdes den israeliska rasismens pionjär, den amerikanske rabbinen Meir Kahana, in i Knesset. Var gång han talade där lämnade den

högernationalistiske premiärministern Yizhak Shamir salen för att markera sin avsky.

Shamir är i dag glömd av de unga, medan Kahana är en del av vardagen. Kahana mördades av en egyptier i New York 1990, men hans bild – och hans idéer – möter en överallt. På affischer, protestflaggor och husväggar. Av de många våldsmän som löpt amok de senaste dagarna har många agerat i namn av hans rörelse Kach (”Så!”).

Under sin stormiga men korta karriär pendlade Kahana mellan idén om ”transfer” – det vill säga att erbjuda/övertala Israels araber att lämna landet – och ett apartheidsystem, där araber får stanna, fast utan rösträtt.

– Varje vuxen arab som packar sig iväg frivilligt skall få fyrtiotusen dollar och en klapp på axeln, sade Kahana en gång till DN.

Itamar Ben-Gvir

Kahana och kahanismens internationella genombrott skedde i februari 1994, då hans lärjunge den amerikanske läkaren Baruch Goldstein mördade 29 bedjande muslimer i Abraham-moskéen i Hebron på Västbanken. Avsikten var att störa den pågående fredsprocessen mellan Israel och palestinierna, vilket lyckades.

När premiärminister Yizhak Rabin sköts ihjäl i november 1995 hyllades mördaren Yigal Amir som en hjälte av Kahanas krets. Inom den fanns en ung juridikstudent, Itamar Ben-Gvir, som spelat en prominent roll under de våldsamma

demonstrationerna mot Rabin. Ben-Gvir valdes in i Knesset i mars och har gott hopp om att bli minister i nästa regering.

Lehava

En annan extremiströrelse som vållar polisen återkommande huvudvärk är Lehava, (”flamman”). Den har specialiserat sig på kyrkobränningar och trakasserier mot homosexuella och blandade judisk-arabiska par. Rörelsens ledare Bentzi Gopstein, 52, var i ungdomen en av rabbinen Meir Kahanas anhängare. Lehava är, till skillnad från andra israeliska rasistgrupperingar, extremt fientlig till kristendomen och propagerar för bannlysning av kristen religiös verksamhet.

La Familia

Ett av regeringspartiet Likuds käraste klenoder är fotbollslaget Betar Jerusalem. 2005 bröt sig supporterklubbens vildaste falang ur och bildade en egen organisation. Den valde, inspirerad av maffiafilmer, att kalla sig La Familia. Medlemmarna är ett stående bekymmer för idrottsarrangörer och säkerhetsstyrkor, i synnerhet då Betar spelar mot första divisionens arabiska lag Sakhnin.

La Familia tillåter inte Betar att anställa arabiska eller muslimska spelare – varje sådant försök har mötts av kravaller och hot. Under lynchningen av en arabisk bilförare i kuststaden Bat Yam på onsdagskvällen, spelade La Familia huvudrollen.

Det finns också mer sofistikerade, och mer effektiva, anti-arabiska rörelser inom den israeliska extremhögern. Regavim och Im Titzu

undviker rasistiska paroller och arbetar inom systemet. De fotograferar och anmäler byggnader som rests av araber utan tillstånd, dels i Israel, dels på de ockuperade områdena, och pressar polis och domstolar att ingripa. Under den pågående kampanjen för att vräka palestinier från Jerusalemkvarteret Sheikh Jarrah har de varit mycket energiska.

Uppräkningen av olika anti-arabiska rörelser ger bara halva bilden. Långt viktigare än de fanatiska slagskämpar som dominerat tv-sändningarna under veckan är de rasistiska idéernas stadiga migration mot mitten.

En medlem av regeringspartiet Likud, som en gång leddes av antirasister, kan i dag yttra sig fientligt om landets stora palestinska minoritet utan att väcka någon större uppmärksamhet. Attitydmätningar visar att israeler är mer fördomsfulla och antidemokratiska ju yngre de är.

Nathan Shachar naranjal@gmail.com

15 155 ledamöter ska väljas att ersätta Pinochets grundlag

Chile håller på att bli en verkstad för demokrati och jämlikhet. I helgen väljs 155 ledamöter till en konstitutionell församling för att skriva en ny grundlag som ska ersätta diktatorn Augusto Pinochets gamla. Hälften av församlingens ledamöter ska vara kvinnor.

– Chile kan bli ett föredöme för andra länder som vill öka det demokratiska deltagandet. Men om processen misslyckas kan resultatet bli att länder drar sig för att göra upp med sitt förflutna, säger statsvetaren Lucía Dammert vid Universidad de Santiago de Chile.

Att hälften av platserna i den konstitutionella församlingen är reserverade åt kvinnor är historiskt, menar hon.

– Om en manlig kandidat får fler röster går han inte före. Mig veterligen är det första gången i historien som ett land inför detta, säger Lucía Dammert.

En av kvinnorna som ställer upp i valet är 46-åriga Giovanna Grandon. Under protesterna som exploderade i landet i oktober 2019 blev Giovanna Grandon känd när hon dansande runt på gatorna iklädd en uppblåsbar dräkt föreställande Pokémonfiguren Pikachu. Dräkten hade hennes son köpt i smyg på internet när han använt hennes kreditkort utan att fråga. För att kunna betala tillbaka sålde hon alla produkterna utom Pikachudräkten.

– När jag gick med i protesttåget tog jag på mig dräkten för skojs skull. Folk vrålade ”Dansa, Pikachu! Dansa”, säger Giovanna Grandon och skrattar.

Hennes popularitet växte under protesterna som varade ända fram till pandemin bröt ut förra året. När det var dags att utse kandidater till församlingsvalet övertalade en väninna henne att ställa upp.

– Först ville jag inte. Jag kan inget om lagar och sådant. Men sedan sa väninnan att det inte

behövs. Det viktiga är att jag känner till verkligheten som de flesta chilenare lever i, säger Giovanna Grandon som numera kallas ”Tia Pikachu”, moster Pikachu.

Hon bor i stadsdelen Lo Hermida, ett av de fattigaste områdena i Santiago med sju miljoner invånare. Innan pandemin skjutsade Giovanna skolbarn. När skolorna stängde började hon sälja honung på internet. Sedan fick hennes man en infektionssjukdom och var tvungen att läggas in på sjukhus.

– Vi har inte råd med privat sjukförsäkring. Jag fick ta honom till det allmänna sjukhuset som inte har samma resurser. Det tog lång tid innan hans hälsoläge blev stabilt, säger Tia Pikachu.

Om hon blir invald vill hon skapa en lag som förbinder staten till att satsa på en kvalitativ, allmän vård, och förbjuder staten att subventionera privat vård.

En annan banbrytande regel i församlingsvalet är att 17 av platserna reserverats åt landets tio urfolk. Mapuchefolket, som utgör 1,7 miljoner av Chiles befolkning, får hela sju mandat.

– Vi har utsatts för ett kolonialistiskt, rasistiskt folkmord. Vi vill ha tillbaka makten över vår jord och vårt vatten, säger 58-åriga Elisa Loncón, språkvetare vid Universidad de Chile.

Hon tillhör mapuchefolket och vill att deras språk erkänns som ett av Chiles officiella. Hon ställer upp i valet för att försöka föra in i grundlagen att Chile är ett plurinationaliskt land, det vill säga, att mapuchefolket och andra urfolk erkänns som nationer inom landet.

– Vi vill också stoppa ekonomiska intressen som inte respekterar naturen, säger Elisa Loncón som är inspirerad av samefolkets kamp för rättigheter i Skandinavien.

Många av dem som förra året röstade för att Chile ska skriva en ny grundlag vill att arvet efter Pinochetdiktaturen raderas, men det finns också de som inte vill ändra på något. Hemmafrun Tere Marinovic är med på en vallista som skapats av landets högerpartier för att försöka blockera progressiva förslag i den nya grundlagen.

– Bara för att en rockartist knarkat och dött i en överdos innebär inte det att jag slutar lyssna på hans musik. Samma sak med Pinochet. Han gjorde bra saker. Och dåliga saker, säger Tere Marinovic, 48.

Hon har en universitetsexamen i filosofi, nio barn och har tidigare inte arbetat politiskt. När hon såg hur proteströrelsen växte gav hon sig in i politiken för att bjuda motstånd. Tere Marinovic, vars farfar kommer från Kroatien, har allierat sig med högerpopulisten José Antonio Kast som beskrivs som Chiles svar på Bolsonaro. Hon tycker det är löjligt att kvinnor ska garanteras hälften av platserna i församlingen.

– Man ska rösta på idéer. Inte på kön. Det är fel, säger Tere Marinovic.

Hon är också kritisk till att urfolken flyttar fram sina positioner.

– Visst, mapuchefolket ska ersättas för mark de förlorat. De var här först, men sedan räcker det. De manipulerar. Titta bara på deras

nationsflagga. Den är en ny konstruktion. Deras tidigare flagga avbildade en kossa, menar Tere Marinovic.

Den före detta inrikesministern Gonzalo Blumel, från liberala högerpartiet Evópoli, liknar den process Chile genomgår vid en livsavgörande operation på ett sjukhus.

– Om vi inte gör rätt kommer patienten, i vårt fall demokratin, att dö. Vi har bara en chans att få det rätt, säger 42-årige Gonzalo Blumel som också ställer upp i valet.

Under de sociala protesterna 2019 hade han det högsta ansvaret för polisen och har ställts till svars för att han inte stoppade karabinjärernas strategi att sikta mot demonstranternas ögon. Över 500 personer fick ögonskador eller förlorade synen under protesterna.

– En del karabinjärer begick övergrepp, men man måste också tänka på att det var en svår situation. 43 tunnelbanestationer brändes ned, flera hundra varuhus plundrades, säger Gonzalo Blumel.

Om han blir vald till församlingen vill han genomföra en polisreform.

– Misstagen som gjordes under protesterna får inte upprepas.

Henrik Brandão Jönsson

Fakta. Över 1.500 kandidater ställer upp

Över 1 500 kandidater ställer upp i valet till den konstitutionella församlingen som får ett år på sig att skriva en ny grundlag.

När den är skriven ska det genomföras en folkomröstning som tar ställning om den nya grundlagen ska ersätta den gamla.

På grund av pandemin sker valet under både lördag och söndag för att minska risken för ytterligare smittspridning.

15 Grekland öppnar för turisterna igen

På lördagen inleds turistsäsongen i Grekland. Regeringen hoppas kunna övertyga turister om att det är säkert – trots att sjukhusen är fulla av covid-patienter.

Turismminister Harry Theoharis har åkt till London för möten med politiker och flygbolag, som en del i arbetet att marknadsföra Grekland som ett säkert resmål i sommar.

Parasoll ska placeras ut med fyra meters avstånd, personal i strandbarer testas

regelbundet och museerna som nu öppnar har strikta besöksregler.

Turismen brukar stå för runt en fjärdedel av inkomsterna i Grekland. 2020 var en katastrof för besöksnäringen och många anser att landet inte har råd med ännu en förlorad sommar.

– Människor måste börja jobba igen, säger Konstantinos Taraslias, vice borgmästare på Rhodos och ansvarig för turismfrågor.

– Turismen är så viktig för vår ekonomi och det är en prioritet för regeringen att den kommer i gång. Men det måste vara säkert för såväl greker som turister.

TT

15 Varken Indien eller indierna kommer att förlora hoppet. Vi kommer att kämpa och vinna.

Indien är inte ett land som tappar modet, sade premiärminister Narendra Modi, enligt CNN. Det var första gången på tre veckor som han offentligt kommenterade den katastrofala spridningen av coronaviruset i landet, på ett virtuellt möte för jordbrukare. **DN**

15 Krigslagar i Myanmar efter attacker

MYANMAR. Juntan i Myanmar inför krigslagar i staden Mindat i delstaten Chin efter attacker mot en polisstation och en bank, som tillskrivs en grupp som militären kallar ”beväpnade terrorister”, enligt landets statliga nyhetsbyrå.

Omkring hundra personer med hemgjorda skjutvapen ska ha deltagit i attackerna mot polisstationen, och ett femtiotal mot banken. Ingen skadades, enligt militären.

Sedan militären tog makten i Myanmar i februari har omkring 800 människor dödats, däribland barn. Utöver det folkliga upproret försöker juntan även slå tillbaka mot etniskt sammansatta milisgrupper i gränsområden.

TT-AFP

15 Indiska elefanter hittades döda efter åskväder

INDIEN. Efter ett åskväder i Kothiatoliområdet i indiska delstaten Assam hittades minst 18 elefanter döda. Enligt myndigheterna var orsaken kraftiga blixtnedslag.

Delstatens ledare Himanta Viswa Sarma bekräftade att ”många elefanter” dött.

Men alla är inte övertygade. Den välkände naturvårdaren Soumyadeep Datta bedömer, utifrån bilder han sett, att dödsorsaken sannolikt är en annan.

– Förgiftning kan ligga bakom elefanternas död. Vi får vänta på obduktionsrapporten, säger Datta.

Indien är hem för nästan 30 000 elefanter, runt 60 procent av den kvarvarande vilda populationen i Asien.

TT-AFP

15 Bulgarien sämst i EU på att vaccinera

Allmänhetens skepsis har sinkat vaccinationstakten i Bulgarien och landet är nu sämst i EU på att vaccinera sin befolkning mot covid-19. Den låga efterfrågan har lett till att alla bulgarer erbjuds vaccin, oavsett vilken prioriteringsgrupp de tillhör.

I Bulgarien har bara 11,7 procent procent av den vuxna befolkningen fått sin första injektion mot covid-19, att jämföra med över 35 procent i EU och EES. 6,3 procent är fullvaccinerade i landet.

Många är skeptiska till vaccin i Bulgarien och landet fick en långsam start i sin vaccinationskampanj. När vaccineringen satte igång den 27 december förra året var anställda i vården samt lärare prioriterade. Många av dem valde att vänta.

– Det var också oklarheter runt själva processen. Skulle de bli kontaktade för vaccinationstid eller skulle de själva ordna det? berättar Genoveva Petrova, chef hos analysföretaget Alpha Research i Sofia.

Så få som en tredjedel i prioriteringsgrupp ett hade vaccinerat i slutet av februari, enligt nyhetsbyrån AFP.

Då inrättade regeringen ett system där alla invånare under vissa tider kunde få vaccin samtidigt som nästa prioriteringsgrupp, de allra

äldsta, började vaccineras. Några veckor senare stoppades Astra Zenecas vaccin av Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA som en försiktighetsåtgärd. Bulgarien fick som flera andra länder brist på vaccin.

Genoveva Petrova säger att misstron som finns mot Astra Zenecas vaccin inte har spillt över på de andra företagen.

– Fortfarande finns dock en oro för biverkningar, särskilt bland kvinnor i 30-50-årsåldern som därför valt att vänta med vaccinering, säger Genoveva Petrova.

En undersökning som Alpha Research gjorde i slutet av förra året visade att över 50 procent inte tänkte vaccinera sig. Den siffran har sjunkit i färskare mätningar, men vaccinationsviljan i Bulgarien är fortsatt väsentligt lägre än i till exempel Slovakien, Tjeckien och Ungern visar en mätning från i mars gjord av Globsec. Bara 31 procent av bulgarerna sade då att de var villiga att vaccinera sig.

Särskilt bland yngre är motståndet stort.

– Bland vaccinationsmotståndarna finns många unga från socioekonomiskt utsatta grupper. De är inte särskilt välutbildade, har låglönejobb, tror inte på covid-19 och får allehanda konspirationsteorier från sociala medier, konstaterar Genoveva Petrova.

I undersökningen som Aplha Reserach gjorde utgjorde dessa vaccinationsmotståndare omkring 17–20 procent av den vuxna befolkningen.

Motpolen bland de unga är de som vill resa utomlands. Där påskyndar EU:s planerade

gröna certifikat (också kallade vaccinationspass) viljan att vaccinera sig.

I dag kan alla få vaccinera sig i Bulgarien, om man är villig att göra det på helger, efter kontorstid och ta sig till en centralort. Det finns vaccinationscentraler som är öppna dygnet runt. De senaste veckorna har också vaccineringen tagit fart.

Regeringens rådgivare i hälsofrågor, Nikolaj Vitanov, sade i torsdags att med nuvarande vaccinationstakt kommer Bulgarien ha nått flockimmunitet i mitten av juli. Då beräknas 70 procent av den vuxna befolkningen ha vaccinerat sig eller ha haft covid-19.

Bulgarien har drabbats hårt av den tredje vågen av corona. Officiellt har 413 000 invånare av landets nästan sju miljoner haft sjukdomen.

Den riktiga siffran uppskattas vara tre gånger större. Över 17 000 personer har avlidit. Räknat per 100 000 invånare har Bulgarien tredje högsta dödstalen i EU efter Ungern och Tjeckien.

DN har sökt bulgariska regeringen. En talesperson hänvisar till en pågående regeringskris och vill inte uttala sig.

Pia Gripenberg

Fakta. Vaccinationer i Bulgarien, EU och Sverige

Bulgarien. Dos ett 11,7 procent.

Fullvaccinerade 6,3 procent.

EU/EES. Dos ett 35,5 procent. Fullvaccinerade

15 Indisk variant oroar britter – vaccinering snabbas på

Storbritannien. Den indiska virusvariantens snabba ökning i Storbritannien leder till att landet minskar tiden mellan första och andra vaccindosen från tolv till åtta veckor.

– Den här nya varianten kan utgöra en rejäl störning mot våra framsteg och kan göra det svårare att gå vidare till det fjärde steget i juni, sade premiärminister Boris Johnson vid en presskonferens på fredagskvällen.

Utanför Indien har flest fall av varianten hittats i Storbritannien. Ökningen är mycket kraftig, framför allt i Bolton och Blackburn.

Den senaste veckan har 1 313 fall registrerats i Storbritannien, en uppgång från 520 fall veckan dessförinnan.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

15 Amat Levin: Rose Lokissims dröm om ett fritt Tchad hotas ännu en gång

Aktivisten Rose Lokissim kämpade för ett fritt Tchad, torterades, dödades och glömdes bort av historieböckerna. 35 år efter hennes död står landet på nytt inför ett vägskäl – demokrati eller ytterligare korruption.

Den 15 maj 1986 – på dagen 35 år sedan – släpades hon ut ur sin cell, en av historiens många bortglömda kvinnliga revolutionärer. Hon hade bara timmar kvar att leva.

Inte mycket finns dokumenterat om Rose Lokissims tidiga liv annat än att hon föddes i mitten av femtiotalet och växte upp i en liten by i det centralafrikanska landet Tchad, då fortfarande en del av kolonin Franska Ekvatorialafrika.

1960, efter 40 års kolonialisering, blev landet självständigt och François Tombalbaye utnämndes till president. Hans auktoritära styre kantades av korruption och upptrappade etniska konflikter, och han avsattes i en militärkupp 1975.

I maktvakuumet som följde stred rebellerna sinsemellan innan krigsherren Hissène Habré gick segrande ur kaoset och 1982 utropades till ny president. Fortfarande fanns ingen demokrati i sikte, i stället sköljde en våg av illegala fängslanden, tortyr, kidnappningar, våldtäkter och avrättningar över Tchad. Trots att USA och Frankrike, enligt Human rights watch, kände till vilka grymheter Habré utförde stöttade de hans regim både ekonomiskt och militärt – han betraktades som en viktig allierad i kampen mot Libyen.

Det var under denna period av tyranni som Rose Lokissim engagerade sig militärt och aktivistiskt. I Tchad höll en opposition på att växa sig stark och Lokissim anslöt sig till den genom att hjälpa rebellerna med internkommunikation och informationsspridning.

Men i september 1984 tillfångatogs hon av Documentation and security directorate, Habrés fruktade säkerhetspolis. Hon fördes till det ökända Les Locaux-fängelset och placerades i en fönsterlös cell, som enda kvinnan bland 60 manliga fångar. Rummet bar namnet ”la cellule de la mort” – dödscellen – eftersom varje dag bar med sig ett nytt dödsfall bland de fängslade.

De av Rose Lokissims medfångar som överlevde beskrev henne i efterhand som häpnadsväckande stark; trots att hon utsattes för regelbunden tortyr var hon ett moraliskt stöd för andra. Dessutom dokumenterade hon i hemlighet vad som försiggick i fängelset, vilka som torterades och vilka som dödades. Meddelandena smugglades ut och nådde på villovägar fångarnas familjer.

Till slut blev Lokissim påkommen och det konstaterades att hon även inifrån Les Locaux var ett hot mot regimen. Upphittade dokument från säkerhetspolisens sista förhör med henne visar att hon stämplats som ”oförbätterlig”. Den 15 maj 1986 fördes hon ut ur sin cell och torterades innan hon hängdes, några och 30 år gammal. Hennes kamp och slutgiltiga öde är frånvarande i de flesta historieböcker men förevigades i den sevärda spanska kortdokumentären ”Talking about Rose. Prisoner of Hissène Habré” från 2015.

I december 1990 var det Hissène Habrés tur att störtas i en militärkupp, ledd av den före detta armébefälhavaren Idriss Déby. Genom valfusk, mutor och förtryck av rivalpolitiker överlevde hans styre både oppositionskoalitioner, kuppförsök och inbördeskrig ända tills för en knapp månad sedan. Den 20 april 2021, under ett besök hos regeringstrupperna som strider mot rebellgruppen Front for Change and Concord in Chad i landets norra delar, sköts Déby ihjäl.

Enligt Tchads konstitution ska nationalförsamlingens talman ersätta presidenten vid hans död. Men i stället har nu ett militärt råd, som leds av Débys son, generalmajor Mahamat Idriss Déby, tagit över. Rådet säger sig värna om stabilitet och arbeta för en övergång till civilt styre, men det skulle knappast vara första gången en militärjunta backar från ett sådant löfte.

De närmaste månaderna lär visa om det Rose Lokissim drömde om för 35 år sedan – ett fritt Tchad – är inom räckhåll. Eller om landets befolkning ska förbereda sig på ytterligare decennier av korruption och haltande demokrati.

Amat Levin

15 Stort teaterhus planeras i London

TEATER. Planer finns på att bygga den största teatern i London på 45 år, skriver BBC News. Olympia är tänkt att rymma hela 1 575 platser.

Visionen är resultatet av ett samarbete mellan teaterägarna Trafalgar Entertainment och ägarna av Kensington Olympia i västra London. Om planerna godkänns är tanken att Olympia ska öppna 2025.

– Vi hoppas att precis som vår grannbyggnad, Royal Albert Hall, blir det här en ikonisk, fantastisk kulturbyggnad, säger Sir Howard Panter från Trafalgar Entertainment.

Londons nu största teater, National Theatre on South Bank, öppnade 1976.

TT

15 Trött på corona? Här är fyra andra farsoter som drabbat mänskligheten

Är det värre att få variga bölder än att hosta blod? Går det ens att slå fast vilka sjukdomar som är värst? Antagligen inte. Men det gör vi ändå. Här är världens fyra hemskaste sjukdomar.

Covid-19 är långt ifrån den värsta sjukdom som drabbat mänskligheten. Genom århundradena har vi till exempel drabbats av utslag som kunde fräta bort läpparna, en bakterie som orsakade äppelstora, variga bölder, ett syndastraff som orsakade förlamningar och en farsot som kan ha dödat uppemot 100 miljoner människor.

Det vet alla barn som följt SVT:s serie ”Världens hemskaste sjukdomar”. När serien nu ynglat av sig och blivit en bok hoppas Sofia Bergström, som skrivit den efter Ida Kjellins tv-manus, att barnen ska läsa boken tillsammans med sina föräldrar.

– Det finns mycket att lära sig genom att studera historien, säger hon. Och det var verkligen inte bättre förr.

Smuts, utsatthet, doktorer som inte visste vad de sysslade med – åderlåtning och laxermedel var populära metoder som ansågs bota det mesta – och brist på medicin är några av sakerna Sofia Bergström nämner. Men hon reagerade även över synen på sjukdomar och de som drabbats.

– Genom historien har man ofta förklarat sjukdomar och epidemier med att det är ett gudomligt ingripande, att man har levt syndigt eller att onda makter ligger bakom. Inte nog med att man fick en fruktansvärd sjukdom, man fick också höra att man har sig själv att skylla och blev utstött ur gemenskapen.

Här är världens fyra värsta sjukdomar, om Sofia Bergström får välja.

Smittkoppor

En extremt smittsam virussjukdom. Viruset kan överleva i flera år, i både kyla och torka, i sårskorpor och ärr. Sjukdomen spreds framför allt som droppsmitta men kunde också spridas luftburet, via ventilationen mellan sjukhussalar på olika våningsplan, enligt Folkhälsomyndigheten.

Vid smittkoppor får man först röda fläckar på huden, som sedan utvecklas till variga och blodiga blåsor. Såren kan också fräta bort näsan, läppar och öron.

Smittkoppor tros ha funnits i årtusenden. Till en början fanns sjukdomen främst i Ostasien, men för ungefär tusen år sedan fick den fäste i Europa, där den härjade som värst på 1700-talet. Cirka 60 miljoner människor beräknas ha dött, enligt Folkhälsomyndigheten, varav 90 procent barn.

I slutet av 1700-talet utvecklade en brittisk läkare det första vaccinet – mot just smittkoppor, som därmed blev den första sjukdom man framgångsrikt kunde vaccinera mot. År 1980 förklarade Världshälsoorganisationen världen fri från smittkoppor.

– Jag har jättesvårt för prickar och utslag, antagligen är det därför jag tycker att detta är en av de värsta sjukdomarna. Men den är också obehaglig för att den är så smittsam, säger Sofia Bergström.

– Samtidigt har den kallats ”den demokratiska sjukdomen”. Ofta genom historien är det de fattiga som levde trångt som var mest utsatta, men det här viruset tog sig in i alla slags hem och hushåll.

– De som överlevde blev ofta vanställda med smittkoppsärr i stora delar av ansiktet, man kunde bli blind och tappa håret, och man blev behandlad illa även om man överlevde, säger Sofia Bergström.

Spetälska

Sjukdomen går i dag under namnet lepra, och är en infektionssjukdom som främst lever kvar i tropiska delar av världen. Enligt Folkhälsomyndigheten räknar man med att det finns fler än tio miljoner människor i världen som är leprasjuka, men mycket få smittade utvecklar sjukdomen. I Sverige ser man sällan lepra i dag, men ända fram till 1943 fanns ett leprasjukhus i Järvsö.

Smittan sprids via luften, och man smittas sannolikt genom att man andas in bakterierna.

Bakterien som orsakar sjukdomen bildar inga gifter utan symtomen beror till stor del på immunreaktioner.

Det finns flera varianter av sjukdomen som bland annat kan leda till att stora delar av huden angrips, och Folkhälsomyndigheten beskriver att det bildas knutlika hudförändringar som gör utseendet deformerat. Den kan också leda till känselbortfall och förlamningar.

– Ur dödlighetssynpunkt är den här sjukdomen en fis i rymden, i jämförelse med de andra i listan. Men det otäcka är att den helt kan förvränga en persons utseende, säger Sofia Bergström. Man ansåg att den var ett straff från Gud, att de som drabbades var syndare och orena människor.

– Trots att sjukdomen inte är så smittsam isolerades de sjuka, på speciella sjukhus eller i kolonier, där de fick säga tack och adjö till familj och vänner för att bara vänta ut döden. Det är så tragiskt när vi i dag vet att så många människor skickades iväg och isolerades helt i onödan. Det kunde också införas tvångslagar, att spetälska var tvungna att bära kläder med bjällror så att andra skulle kunna hålla avstånd. Så det är inte bara symtomen som är obehagliga utan även det sociala stigmat.

Spanska sjukan

En ovanligt svår influensa som spreds över hela världen mellan 1918 och 1920. Mellan 50 och 100 miljoner dog, vilket gör spanska sjukan till den influensapandemi som skördat flest liv på kortast tid genom historien. Anmärkningsvärt

var också att den slog extra hårt mot unga vuxna.

De säsongsinfluensor som årligen sprids över världen i dag angriper främst de övre luftvägarna. Spanska sjukan kunde däremot nå lungorna, vilket bland annat kunde leda till lunginflammation.

Influensan uppstod inte i Spanien, men det var det land där den först fick stor mediebevakning. Vid tiden för spanska sjukans utbrott pågick första världskriget, och man vill inte skrämma upp folk genom att berätta hur många som dött i den nya sjukdomen. Men i Spanien – som var neutralt – kunde man rapportera och därför kom Spanien att framstå som epidemins centrum.

– Det gick så fruktansvärt snabbt, säger Sofia Bergström. Symtomen dök upp snabbt och kraftigt, och många dog inom loppet av ett par dygn. Hela samhällen stängde ner över en natt.

– Vi gjorde vår research innan coronapandemin slog till. Då var det inte relaterbart att tänka på begrepp som karantän, nedstängning och att begränsa sina kontakter. Men nu är det intressant att titta på spanska sjukan ur ett nytt perspektiv, tycker hon.

Pesten

Har genom historien varit en av våra mest fruktade infektionssjukdomar och har bland annat kallats för digerdöden och svarta döden. Det är en zoonos, en sjukdom som kan överföras mellan djur och människa. Sjukdomen finns enligt Folkhälsomyndigheten fortfarande i flera delar av världen.

Gnagare, som till exempel råttor, är vanliga värddjur för bakterien som kan spridas till människor via loppbett. Sjukdomen kan också smitta mellan människor. Nya teorier säger att det var människors loppor – och inte råttors – som spred pestbakterien på 1300-talet.

Efter bett av en pestsmittad loppa förstoras lymfkörtlarna i anslutning till bettstället, vilket gett upphov till namnet böldpest. Om bakterien når blodbanan kan hudblödningar med vävnadsdöd uppträda, vilket lett till att sjukdomen kallas ”svarta döden”. Om pestbakterierna når lungorna kan man insjukna i lungpest, och får man inte behandling är dödligheten nästan 100 procent, enligt Folkhälsomyndigheten. För böldpest är dödligheten över 50 procent, om behandling inte sätts in i tid.

– Under 1300-talet lamslog digerdöden stora delar av världen. Det var en äcklig sjukdom rent visuellt, med äppelstora bölder i lymfkörtlarna som det rann var ur, men också väldigt dödlig, säger Sofia Bergström. Den var skoningslös, särskilt om den spred sig till lungorna eller blodet.

– Alla samhällsklasser drabbades, men vid den sista pestepidemin i Stockholm, i början av 1700-talet, stängdes staden ner. Hade man pengar kunde man muta sig ut, medan de fattiga var tvungna att stanna kvar och dog.

Och även om man kan se likheter mellan gamla tiders sjukdomar och de vi stöter på i dag är en sak säker: Vi vet ännu inte allt om världens värsta sjukdomar.

Elin Peters

elin.peters@dn.se

15 Gifta paret bakom Biontechs vaccin vill bota cancer: ”Vi kommer att satsa allt”

De har beskrivits som ”paret som kan rädda världen”. I slutet av året kan en miljard människor ha fått deras vaccin mot covid-19.

Nu vill läkarparet som startade bolaget Biontech bota cancer.

– Det här är bara början, säger grundaren Ugur Sahin.

Föreställ dig att du får veta att miljontals människors liv är i fara. Samtidigt inser du att du har vapnet som kan förhindra katastrofen i din hand. Men det är bråttom, och du är en av få som förstår vidden av vad som är på väg att hända.

Det låter som början på en superhjältefilm, men beskriver det som hände hemma vid frukostbordet hos forskarna Özlem Türeci och Ugur Sahin i den tyska staden Mainz den 25 januari förra året. I en intervju som publicerats i tyska och amerikanska medier berättar paret att de hade läst om det nya viruset som spreds i

Wuhan i Kina, och insett att de hade resurserna som krävdes för att framställa ett vaccin på kort tid.

Vissa av forskarnas kollegor var inte lika övertygade. Mycket var okänt om den nya, mystiska lungsjukdomen, som drabbat några hundra personer i Wuhan i Kina. Landets myndigheter hade nyligen meddelat att utbrottet var under kontroll.

Men Ugur Sahin och Özlem Türeci var säkra på sin sak, och kollegorna gav med sig.

– Under helgen bestämde vi oss för att satsa. På måndagen började vi jobba, säger Özlem Türeci i intervjun.

Hon deltar inte i samtalet som hennes man, Ugur Sahin, genomför via videolänk med DN, New York Times och en rad andra medier från bland annat Israel och Kina. Nu, i april 2021, är det gifta paret som grundat bolaget Biontech efterfrågat – enligt pressavdelningen kommer ständigt nya intervjuförfrågningar från världens alla hörn. Många av de som under året besökt bolagets huvudkontor i Mainz har stannat till för att fotografera skylten som visar gatans namn. ”An der Goldgrube” lyder gatunamnet. Vid guldgruvan.

Ugur Sahin och Özlem Türeci räknas numera till Tysklands hundra rikaste personer.

– Jag har haft tur, flera gånger, säger Ugur Sahin.

I slutet av 1960-talet var Ugur Sahins pappa en av många turkiska gästarbetare på Fordfabriken i Köln. Själv bodde Ugur Sahin sina första levnadsår tillsammans med sin mamma i

Turkiet, i staden Iskenderun, fem mil från gränsen till Syrien. När han fyllde fyra återförenades familjen i Tyskland, och det var här Ugur Sahin började skolan.

– Vetenskap och teknik var det som intresserade mig mest, redan som barn, säger han.

Men dörren till en universitetsutbildning kunde ha stängts redan innan den kunskapstörstande pojken hunnit fylla elva. I de flesta tyska delstater delas eleverna upp mellan yrkesförberedande och studieförberedande efter fjärde klass. Ugur Sahins grundskolelärare tyckte att han, liksom de andra barnen som inte hade tyska som modersmål, borde läsa en yrkesförberedande utbildning. Själv kände tioåringen inte till att valet påverkade möjligheterna att söka till universitetet i framtiden.

– Jag hade tur. Mina grannar engagerade sig och såg till att jag hamnade på en utbildning som gjorde att jag kunde läsa vidare på universitetet, säger Ugur Sahin.

Valet föll på läkarutbildningen. Han specialiserade sig på internmedicin och onkologi, och skrev en avhandling om hur kroppens immunförsvar kan utnyttjas för att bekämpa cancerceller – så kallad immunterapi. När Ugur Sahin forskade vid universitetet i Homburg träffade han en person som, liksom honom, hade en dröm om att besegra cancer.

Özlem Türeci tillbringade en stor del av sin barndom på sin pappas jobb. Han, som emigrerat från Istanbul till nordvästra Tyskland

innan dottern föddes, arbetade som läkare på landsbygden. Dottern ville göra vad hon kunde för att hjälpa till.

Drivkraften tog henne så småningom till läkarutbildningen, och till en canceravdelning i Homburg där en av hennes kollegor hette Ugur Sahin. Han trodde, precis som hon, att det måste finnas fler, bättre sätt att behandla cancer.

Ugur Sahin säger att han och hans fru förenas av viljan att göra skillnad.

– Vår forskning har aldrig bara handlat om vetenskap, utan om hur vi kan se till att nya läkemedel faktiskt blir tillgängliga för människor, säger han.

2001 grundade paret ett eget bolag som utvecklade läkemedel mot cancer, baserade på antikroppar. Affärsvärlden var ny, okänd mark för läkarparet. Özlem Türeci berättar för en tysk tidning att hon förfasades av företagarnas drivkraft.

– Plötsligt handlade det om frågor som ”är detta lönsamt?”, säger hon till tidningen.

Trots sin skepsis mot affärsvärlden lyckades läkarparet få med sig investerare från ett tyskt riskkapitalbolag, och 2008 grundade de Biontech. Bolaget i Mainz i södra Tyskland skulle fokusera på att utveckla nya sätt att angripa cancertumörer.

Var det tänkt.

Men en av metoderna som forskarna arbetade med kunde göra mer än så. 2018 fick ett av världens största läkemedelsbolag, amerikanska Pfizer, upp ögonen för Biontechs forskning, och

satsade 120 miljoner dollar på ett partnerskap för att framställa ett influensavaccin. När Ugur Sahin och Özlem Türeci satte sig vid sitt frukostbord två år senare visste de att de med hjälp av erfarenheten från studierna kunde ta fram ett vaccin mot det nya coronaviruset på kort tid.

Söndagen den 8 november 2020 har över 50 miljoner människor smittats av covid-19 sedan pandemin bröt ut. Fler än 1,2 miljoner människor har dött. Flera länder har stängt sina skolor och infört besöksförbud på äldreboenden och sjukhus.

Världen har förändrats. Men i södra Tyskland väntar två forskare på ett besked som kan innebära början på slutet av pandemin.

Vaccinet mot covid-19 som Biontech framställt i samarbete med Pfizer har nu testats under verkliga förhållanden, i en så kallad fas 3-studie. De flesta experter hoppas på en effektivitet på 70 procent, men den amerikanska läkemedelsmyndigheten har sagt att även 50 procents skydd skulle kunna vara acceptabelt.

Özlem Türeci och Ugur Sahin tar emot samtalet från andra sidan Atlanten klockan åtta på kvällen, söndagen den 8 november. När rösten i andra änden meddelar resultatet håller Ugur Sahin andan. Morgonen därpå publicerar Pfizer och Biontech ett pressmeddelande som citeras av medier över hela världen.

Vaccinets effektivitet är över 90 procent.

Ugur Sahin beskriver betydelsen av resultatet.

– Det är ett medicinskt genombrott. Ett teknologiskt genombrott.

Men också:

– Det är bara början.

Vaccinet som Biontech och Pfizer hade framställt fungerar nämligen med hjälp av en ny metod. Eller ny och ny, forskare har intresserat sig för den sedan 1990-talet, men Pfizer/Biontechs vaccin var det första i sitt slag som, efter omfattande studier, godkändes för användning på människor.

Nyckeln till Biontechs framgång stavas mRNA.

RNA står för ribonukleinsyra och är ett ämne som finns i våra celler. M:et i mRNA står för messenger – budbärare. Olika typer av RNA har olika funktioner, och budbärar-RNA har till uppgift att förklara för våra celler vilka protein de ska tillverka.

De flesta känner numera till coronavirusets speciella form, med små taggar som sticker ut från ytan. Taggarna är ytprotein, som även kallas för spikeprotein.

Biontechs vaccin innehåller mRNA som förklarar för cellerna att de ska tillverka just detta protein. Eftersom kroppen inte känner igen spikeproteinet börjar immunförsvaret bekämpa det. Det innebär att vi utvecklar antikroppar mot proteinet.

Skulle ett äkta coronavirus komma in i kroppen är vi alltså beredda.

Sedan Pfizer/Biontechs vaccin godkändes har även bolaget Moderna tagit fram ett mRNA-vaccin mot covid-19. Ytterligare ett bolag,

Curevac, genomför just nu en fas 3-studie av ett mRNA-vaccin.

Det kan verka skrämmande att flera hundra miljoner människor på kort tid fått en helt ny typ av vaccin. Men Karin Loré, professor i vaccinepidemiologi vid Karolinska institutet, säger att metoden inte är så oprövad som den kan verka.

– Den här tekniken har man forskat på i åratal. Det har gjorts kliniska studier på människor för bland annat rabies, influensa och zikavirus. I och med coronapandemin fick hela teknologin en skjuts framåt, men på sikt hade mRNA-vaccin kommit ändå, säger Karin Loré.

En utmaning var att förstå hur det ömtåliga mRNA:t skulle förpackas för att kroppens immunförsvar skulle reagera på rätt sätt. Till slut upptäckte forskare att mRNA:t kunde inneslutas i en skyddande fettdroppe.

I december förra året blev den 90-åriga britten Margaret Keenan den första personen i världen att få Pfizer/Biontechs vaccin, efter att det godkänts för användning i Storbritannien. Det är sex månader sedan.

Så vad vet vi egentligen om hur vaccinet påverkar oss på lång sikt?

Karin Loré förklarar att riskerna för sena biverkningar är små, eftersom mRNA:t inte finns kvar i kroppen under någon längre tid.

– Det är ingenting som integreras. Så att det skulle finnas biverkningar som dyker upp efter fem år eller mer, det är väldigt osannolikt, säger hon.

mRNA-vaccinens effekt klingar alltså av. Det innebär att den som fått Pfizer/Biontech och Modernas vaccin kommer att behöva en ny dos för att påminna immunförsvaret om hur ett coronavirus ser ut.

Beslutet som Ugur Sahin och Özlem Türeci fattade vid frukostbordet den där januaridagen förra året kommer att påverka människors liv under många år framöver. Ugur Sahin räknar med att den som fått Pfizer/Biontechs vaccin kommer att behöva en tredje spruta mellan nio och tolv månader efter sin andra.

– Jag utgår ifrån att man sedan kommer att behöva ytterligare en spruta per år, eller var 18:e månad, säger han.

En ny normalitet. Så beskrivs ofta tiden efter pandemin. Nyligen sa Sveriges socialminister Lena Hallengren (S) att många nog börjat inse att ”vi inte helt kan komma tillbaka till det samhälle som vi hade innan februari 2020”. Uttalandet väckte starka reaktioner. Romina Pourmokhtari, ordförande för Liberala ungdomsförbundet, skrev på Twitter att socialministern måste förklara vad hon menar.

”Det finns inget nytt normalläge att anpassa sig till. Så fort viruset är kontrollerat ska ALLA restriktioner bort”, skrev ordföranden.

Ugur Sahin säger att han talar om ett nytt normalläge för att påminna människor om att vi inte helt kan glömma det som varit.

– Det nya normalläget kommer att innebära att man kan röra sig fritt och att de allra flesta människor kommer att ha ett mycket starkt skydd mot viruset. Men det kommer att finnas

människor som inte vill låta sig vaccineras, och personer med svagare immunförsvar som trots att de vaccinerats inte är immuna mot viruset. Dessa personer måste vi ta hänsyn till, säger han.

Forskaren förutspår att det regelbundet kommer att dyka upp nya fall av covid-19, men att smittspridningen snabbt kommer att kunna kontrolleras.

– Vi kommer kanske att läsa om nya utbrott varannan vecka i tidningen, men det kommer inte att vara lika känsloladdat som det är nu, säger Ugur Sahin.

Flera av journalisterna som deltar i samtalet tackar Ugur Sahin för det han och hans kollegor åstadkommit.

– Mina föräldrar har verkligen lidit under året som gått. Men nu har de fått ert vaccin, säger en nederländsk reporter.

Journalister från andra delar av världen undrar när vaccinet kommer att nå deras hemländer. I slutet av april ökar smittspridningen explosionsartat i Indien. Patienter dör när sjukhus får slut på syrgas. Samtidigt har Pfizer/Biontech receptet på en substans som kan rädda liv. Så varför har bolagen inte släppt patentet fritt, så att fler kan framställa vaccinet?

– Det är inte så enkelt. Vi måste kunna garantera att exakt samma vaccin framställs överallt – vi vill ju exempelvis inte att det vaccin som används i Afrika ska ha sämre kvalitet. Just nu diskuterar vi hur vi ska kunna ge licenser till fler av de som har den kompetens som krävs för

att framställa vaccinet. Det är inte lätt, men vi jobbar väldigt hårt med detta, säger Ugur Sahin.

Läkarparet som drömde om att göra skillnad har kommit en bra bit på vägen. Innan året är slut ska Biontech ha levererat 1,6 miljarder vaccindoser, och bolaget säger sig vara berett att öka antalet till 3 miljarder. Men kampen som förde paret samman, med målet att hitta nya cancerbehandlingar, har inte stannat av. Under coronapandemin har forskarna bevisat att mRNA-vaccin fungerar, och stärkt förtroendet för tekniken hos allmänheten, säger Ugur Sahin.

– Nu hoppas vi inte bara fortsätta, utan även kunna snabba på, vår forskning.

Biontechs mål är att hitta sätt att angripa cancertumörer från flera olika håll. Bolaget studerar fyra olika metoder, varav en bygger på mRNA. Özlem Türeci har i en tidigare intervju beskrivit cancer som ett mindre synligt, men lika allvarligt, problem som covid-19-pandemin.

– Även här faller världar samman – patienternas och deras familjers världar. Vi kommer inte att luta oss tillbaka och nöja oss med det vi uppnått hittills, säger hon.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Ugur Sahin och Özlem Türeci

Ugur Sahin föddes 1965 i Iskenderun i södra Turkiet. Han är läkare och professor i onkologi och immunologi vid universitetet i Mainz i Tyskland.

Özlem Türeci föddes 1967 i Lastrup i nordvästra Tyskland. Hon är läkare och har doktorerat i immunologi vid universitetet i Saarland.

Paret träffades på en canceravdelning i Homburg. 2001 grundade de bolaget Ganymed, där Özlem Türeci var vd och Ugur Sahin forskningschef. 2008 startade de Biontech, där paret har ombytta roller. Ugur Sahin är vd och Özlem Türeci forskningschef.

Ugur Sahin och Özlem Türeci har en dotter, född 2006. Personer som arbetat tillsammans med paret beskriver dem som otroligt drivna, jordnära och ödmjuka. Forskarna äger ingen bil, bor tillsammans med sin dotter i en lägenhet i Mainz och cyklar till jobbet.

16 Frenetiska medlingsförsök – och allt bittrare luftstrider

Jerusalem. Enligt uppgifter från Kairo är de stridande palestinska rörelserna i Gazaremsan redo att förhandla om eldupphör. Samtidigt fortsätter attackerna från båda sidor.

Den mesta dramatiken hamnade i skuggan av den stora tragedi då tio

personer, de flesta barn, dödades av en bomb i flyktinglägret al-Sha’ati.

Kommentar. Nathan Shachar, DN:s utrikeskorrespondent

I hopp om att övertala Israel att tygla sin bomboffensiv mot Gaza anlände Hady Amr, USA:s ansvariga för israeliska och palestinska frågor, på lördagen till Tel Aviv.

De väpnade palestinska rörelserna har meddelat den egyptiska underrättelsetjänsten att de är redo att förhandla om ett eldupphör, enligt uppgifter från Kairo.

Samtidigt fortsätter de ömsesidiga bombardemangen mellan Israel och Gazaremsan, liksom vandalismen och de rasistiska överfallen mellanisraeliska araber och delar av landets judiska befolkning. Också på Västbanken är läget mycket spänt, efter att tretton palestinier som konfronterat israelisk militär vid vägspärrar dödats.

Men all denna dramatik hamnade i skuggan av den stora tragedi som ägde rum natten till lördagen i flyktinglägret al-Shaati vid Medelhavets strand. Tio personer, de flesta barn, dödades av en bomb mot ett trevåningshus. Enligt ögonvittnen bombades byggnaden flera gånger tills den jämnats med marken. Endast en person överlevde attacken, spädbarnet Omar, fem månader gammal. En talesperson för flyktingmyndigheten i Ramallah säger till DN:

– På några timmar har han blivit en nationalsymbol. Vi har fått tusentals erbjudanden från hela arabvärlden om att adoptera honom.

Israel har varken kommenterat eller förklarat händelsen. Enligt offrens grannar aviserade inte Israel, som det oftast gör, sina avsikter med en ljudbomb strax före verkliga anfallet, så att byggnaden kunde utrymmas. Detta sker framför allt då avsikten med attacken är att förstöra byggnaden. Om målet är en person ges ingen varning. Enligt uppgifter på palestinska sociala medier befann sig Ibrahim Sinwar, bror till Hamas högste chef i Gaza Yihiya Sinwar i det attackerade huset.

Två av Gazas största höghus förstördes på lördagen. I ett av dem, mediehuset al-Jala'a, hade bland andra det qatariska tv-bolaget al-Jazira sitt kontor. Al-Jazira sänder direkt från Gaza till stora delar av världen. Dess sändningar länkas till många länder och bolag som normalt skickar egna reportrar under kriser, men som fått förhinder av coronapandemin.

Lördagen är sista dagen i den tre dagar långa muslimska högtiden eid al-Fitr, som avslutar fastemånaden ramadan. I år sammanfaller detta datum med Nakba-dagen, den årliga minnesdagen över 1947–49 års palestinska flyktingkatastrof.

– Gatorna i staden brukar vara fulla av folk under eid al-fitr. Nu ligger de öde. Folk har ingen lust att fira, alla ser på tv från Gaza.

Det säger sexbarnsfadern Kanaan al-Jamal från byn Asira på Västbanken. Han berättar att han stängt av routern därhemma:

– Jag vill inte att mina ungar skall se alla förfärliga bilder från Gazas ruiner som cirkulerar på Tiktok och Instagram.

Palestinska hälsomyndigheter i Gaza meddelar att 126 personer dödats under fem dagars

strider. I skarp kontrast till tidigare konfrontationer av denna typ hävdar Israel att de palestinska dödssiffrorna är för låga, och att de inte inkluderar stupade från Hamas- och Jihadrörelserna.

Fler palestinska raketer än någonsin, många hundra, avfyrades under lördagen. De som inte prejades i luften föll över Beersheba, Ashdod och Ramat Gan. Enligt Hamas-radion var rekordregnet av projektiler vedergällning för de tio dödade gazaborna i al-Shaati. Flera byggnader förstördes helt, men utom i Ramat Gan, där en person dödades, var personskadorna lindriga. Sedan Hamas inledde sina raketattacker mot israeliska städer 2001 måste alla israeliska bostäder ha skyddsrum.

Gazabor berättar i telefon för DN att politiker och soldater i Gazaremsan fått order att sluta använda det palestinska mobiltelefonsystemet Jawal och att inte bära sina telefoner på sig. Detta för att inte kunna lokaliseras av den israeliska signalspaningsenheten 8 200, och dess pilotlösa flygplan Hermes. Dessa kretsar hela tiden över Gaza, och kan avfyra amerikanska Hellfire-robotar. Alla palestinier i Gaza som utgör tänkbara mål för israeliska attacker är förbjudna att färdas med bil eller motorcykel, och att visa sig utomhus annat än förklädda till kvinnor eller äldre.

Stora delar av Hamas och Islamiska jihads militära infrastruktur, vapenförråd, raketfabriker och skyddsrum befinner sig under jord, i den så kallade ”tunnelbanan”, som sägs sträcka sig hundratals kilometer i och kring Gaza stad. Större delen av systemet har byggts på senare år, på ett djup där det ansetts säkert från israeliska bomber. Men den teknologiska

kapplöpningen mellan parterna gör aldrig paus, och Israel försökte i torsdags attackera tunnlarna under en fyrtio minuter lång räd, där 160 stridsflygplan fällde 450 bomber.

Bakgrunden till detta anfall har väckt debatt här, eftersom den israeliska militärtalesmannen beskylls för att ha vilselett den utländska pressen och gjort den till ett verktyg i striderna. Rapporterna i många av världens medier om att israeliska styrkor gått in i Gaza syftade till att driva Hamas soldater till deras försvarspositioner under jord, där de sedan angreps. Ännu är inget är känt om resultatet av denna attack.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

16Protester efter att mediehus bombades

Trettonvåningsbyggnaden Jala Tower i Gaza, där de internationella mediebolagen al-Jazira och AP hade sina kontor, totalförstördes vid en israelisk bombattack på lördagen.

I ett telefonsamtal med USA:s president Joe Biden försvarade premiärminister Benjamin Netanyahu Israels agerande, enligt Reuters. Han ska ha sagt att landet gör allt för att skydda civila.

Flygräden föregicks av en varning på lördagseftermiddagen. De som befann sig i höghuset fick en timme på sig att evakuera. Det hjälpte inte att ägaren vädjade om mer tid för att hinna få ut all utrustning. Efter attacken rasade byggnaden i det tätbebyggda området i Gaza samman i ett stort moln av damm och rök. Ingen människa skadades.

– Den här kanalen kommer inte att kunna tystas. Al-Jazira kommer inte att tystas. Det kan vi garantera, sade al-Jaziras nyhetsankare medan bilderna på bombningen visades.

Amerikanska nyhetsbyrån AP:s vd Gary Pruitt säger i ett uttalande att han ”är chockad och förfärad” av attacken, och att AP försöker få mer information om händelsen från israeliska myndigheter.

”Detta är en oerhört oroande utveckling. Vi undvek med knapp marginal en fruktansvärd förlust av liv. Ett tiotal AP-journalister och frilansare var inne i byggnaden, tack och lov kunde vi evakuera dem i tid. Världen kommer att få veta mindre om vad som händer i Gaza på grund av det som hände i dag”, säger han.

Även al-Jaziras ledning i Doha fördömde attacken i kraftfulla ordalag på lördagskvällen.

”Vi uppmanar alla medier och människorättsorganisationer att gå samman och fördöma denna hänsynslösa bombning och att hålla Israels regering ansvarig för att medvetet rikta in sig på journalister och medieinstitutioner”, skriver al-Jazira i ett uttalande.

USA:s president Joe Biden uppges enligt Reuters ha uttryckt sitt obehag över utvecklingen i Gaza i ett telefonsamtal med Israels premiärminister Benjamin Netanyahu. Netanyahu ska då ha sagt att Israel gör allt för att skona civila.

”Beviset är att byggnader som innehåller terrorverksamheter töms på personer som inte är inblandade före attackerna”, skriver Netanyahus stab i ett uttalande.

Internationella journalistfederationen (IFJ) fördömer bombningen och skriver att totalt 15 internationella och inhemska mediebolag hade sina kontor i byggnaden.

Israelisk militär hävdar att Hamas underrättelseverksamhet höll till i samma byggnad. I ett uttalande från militären heter det att Jala Tower innehöll ”kontor för civila medieorganisationer som terrororganisationen Hamas använde som mänskliga sköldar”. Uppgiften om huruvida byggnaden användes av Hamas har inte bekräftats av en oberoende part.

Under lördagen genomfördes propalestinska demonstrationer i protest mot Israels bombningar på flera håll i Sverige och i europeiska storstäder.

I Malmö, Göteborg, Stockholm, Uppsala och Norrköping upplöste polisen demonstrationerna, då de saknade tillstånd och bröt mot coronarestriktionerna.

I Paris använde polisen tårgas för att få demonstranter att skingra sig på grund av risken för smittspridning.

I London samlades tusentals människor i närheten av Hyde Park för att tåga mot Israels ambassad, med plakat som uppmanade Israel att upphöra med bombningarna av mål i Gaza. Arrangörerna hävdar demonstrationen samlade så många som 100 000 deltagare.

Omkring 2 500 demonstranter samlades i Madrid för att tåga mot torget Puerta del Sol. Demonstranterna skanderade ”detta är inget krig, det är folkmord”.

– De massakrerar oss, säger 37-åriga Amira Sheikh-Ali som har palestinska rötter, till nyhetsbyrån AFP.

Liknande demonstranter hölls i Berlin, Frankfurt, Hamburg och flera andra tyska städer.

Mia Holmgren mia.holmgren@dn.se

16 ”Våldet på gatorna i Israel oroande”

Israels flygräder och Hamas raketattacker vittnar om den spända situationen i området.

Men det som sticker ut den senaste veckan är våldsamheter mellan grupper inne i Israel, enligt Mellanösternexperter som DN talat med.

Parallellt med flygattackerna och raketanfallen har sammandrabbningar skett i flera israeliska städer i veckan. Lynchmobbar från båda sidor har attackerat enskilda personer.

– Det är ohyggliga våldsamheter. Samtidigt filmas attacker och läggs upp på sociala medier. Det kan vara tjugo män som drar ut en arabisk taxichaufför ur en bil och slår honom medvetslös eller några som gör likadant mot en israelisk jude, säger Mellanösternkännaren och statsvetaren Anders Persson.

Det interna våldet i Israel är nytt i modern tid, enligt Anders Persson. Under en tid har relationerna mellan arabiska och judiska invånare ansetts förbättrade.

Men en rad händelser har bidragit till de nu ökade spänningarna. I grunden ligger ett instabilt politiskt läge, med inställda palestinska val och frånvaron av en ny regering i Israel.

– Israeliska judar och israeliska palestinier ska leva med varandra i samma land. Det här våldet hotar den nationella samhörigheten på ett sätt som det andra inte gör. Jag är väldigt förvånad över omfattningen av det sekteristiska våldet, och även mängden människor som deltar, säger Persson.

Det är en helt annan situation för regeringen att nu behöva strida på två fronter, säger Persson.

– Israel är vant vid att strida i Gaza. Där har man ett överläge och en vana, och ett politiskt läge som är lättare att hantera. Men här har vi stora skaror som drar runt och skriker ”döda araber”, och motsvarande i palestinska grupper. Det här har potential att bli långvarigt och att sprida sig.

Även Isabell Schierenbeck, professor i statsvetenskap och Mellanösternexpert, lyfter fram de interna motsättningarna som

oroväckande. Schierenbeck bedömer att det handlar om olika typer av konfrontationer: dels protesterade palestinier utan israeliskt medborgarskap inledningsvis i östra Jerusalem, dels protesterar nu israeliska araber på andra platser i Israel. Utöver det sker våldsamma sammandrabbningar mellan palestinier och marginaliserade judiska grupper.

Nedstängningar i det israeliska samhället under pandemin har drabbat många fattigare grupper, vilket också bidrar till frustration.

– Har man upptrappning i Gaza blir detta ytterligare ett problem att hantera, säger Isabell Schierenbeck.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

16 Trängd Putin trappar upp kriget mot inhemska kritiker

Vladimir Putin står med ryggen mot väggen. Den ryska regimen blir alltmer trängd, och reagerar med utrensningar. Det handlar om sanktioner mot forskare i Europa, även i Sverige. Journalister som grips. Advokater som grips. Oberoende medier som stämplas som utländska agenter.

– Det var lättare att strunta i oberoende medier medan det gick bra för Putin. Men nu går det sämre. Då blir vi farliga, säger den ryska oberoende journalisten Roman Anin till DN.

Putinregimen utkämpar just nu ett krig på två fronter. Dels utåt. Konfrontationspolitiken med EU som har pågått sedan 2014 bara fortsätter, nu senast då åtta EU-medborgare svartlistades som ett svar på EU:s sanktioner mot bland annat behandlingen av Navalnyj.

Men regimen för också ett krig inåt. De ständiga konflikterna som Ryssland utkämpar med väst har lett till ett intensivt letande efter fiender. Under den senaste månaden har en repressionsvåg gått genom Ryssland. Dozjd-journalisten Michai Fisjman säger att Putin har öppnat en ”inre front”.

– Tidigare hade vi riktade utrensningar. Nu är de totala. Det betyder inte att alla blir gripna – det är omöjligt. Utan att vem som helst kan bli gripen, säger Fisjman i sitt veckomagasin I tak dalee.

Den populära oberoende sajten Meduza har fått stämpeln utländsk agent. Redaktionen på studenttidningen Doxa sitter i husarrest och väntar på rättegång. De anklagas för att ha uppmuntrat minderåriga att delta i protesterna för oppositionsledaren Aleksej Navalnyj. En av Navalnyjs advokater, Ivan Pavlov, är gripen, och hans stabschef Leonid Volkov har fattat beslutat att lägga ned alla staber i landet eftersom de anställda annars skulle riskera bli gripna. Den 30 april fick Navalnyjs organisation stämpeln extremistisk, vilket gör den i praktiken olaglig.

I början av april trängde sig polisen in hos journalisten Roman Anin och gjorde en husrannsakan, som pågick i sju timmar. Roman Anin är chefredaktör för den oberoende ryska sajten Vazjnye istorii (Viktiga historier), som publicerar grävande reportage. Sajten har existerat i ett år och som bäst samlat över 1,8 miljoner visningar med sitt reportage om Putins före detta svärson och hans förmögenhet.

Nu har Anin hamnat i en rättsprocess på grund av ett reportage han skrev år 2016 i Novaja Gazeta om en lyxjakt som tillhörde Rosneft-vd:n Igor Setjin. Reportaget grundade sina avslöjanden på bilder som Setjins dåvarande fru Olga Setjina själv hade lagt ut på Instagram.

Åklagarmyndigheterna gräver med andra ord fram ett fem år gammalt fall och anklagar nu Anin för intrång i Setjinas privatliv. Vad det handlar om, enligt Anin, är att polisen ville få en juridiskt försvarbar motivering för att avlyssna hans telefon och läsa hans e-post. Just nu är han vittne i förundersökningen, men förväntar sig att när som helst förklaras misstänkt.

– För fem år sedan resonerade Kreml enligt devisen ”låt dem skrika”. Men nu när den ekonomiska situationen i Ryssland försämras har vi fått fler läsare. Jag reser mycket i regionerna och stämningarna där har ändrats. Folk där frågar sig varför ingen kan sköta deras avfallshantering? Varför de tjänar 5 000 rubel (cirka 550 kronor) i månaden, varför landsvägarna är i ett eländigt skick? De statliga tv-kanalerna ger inga svar, därför läser folk Novaja Gazeta, Meduza och oss. Vi ger läsarna sanningsenligt information. Ur makthavarnas synvinkel är det ett problem, säger Roman Anin.

Oberoende medier har alltid levt farligt i Putins Ryssland. Samtidigt har de på senare år hela tiden blivit fler. Förutom Vazjnye istorii finns Projekt, 7x7, Mediazona och The Insider. Meduza, som är en av de största sajterna, grundades 2014 och har sin redaktion i Riga. I dag når den miljoner läsare och också publicerar en del av sitt material på engelska. Att Meduza nu har fått statusen ”utländsk agent” innebär att sajten måste inleda varje text med en stor annons där man informerar läsaren om sin nya status.

Meduzas chefredaktör Ivan Kolpakov säger till Radio Svoboda att budgeten har rasat samman efter att ryska justitieministeriet gav dem stämpeln utländsk agent.

– Situationen är katastrofal. Vi är tvungna att börja med crowdfunding. Det är för tidigt att säga om vi kan överleva på det sättet, just nu försöker vi bara vinna tid, säger Kolpakov.

En annan grupp som nu utsätts för repressalier är forskare. Viktor Kudrjavtsev, en av Rysslands mest framstående fysiker, häktades och drogs inför rätta för högförräderi år 2018. Han anklagades för att ha läckt statshemligheter till Belgien. Kudrjavtsev, som hade fått en statlig utmärkelse för sitt vetenskapliga arbete, dog nyligen i lungcancer utan att något förräderi hade kunnat bevisas.

– Ett år och två månader i Lefortovo-fängelset, anklagad för ett absurt brott, förstörde hans hälsa fullständigt, skriver advokaten Ivan Pavlov.

Det är samma Pavlov som nu har gripits och hotas av tre månader i fängelse, anklagad för att

ha avslöjat detaljer i en förundersökning. Pavlov är grundaren till juristorganisationen Team 29. De har döpt sig efter numret för yttrandefrihetens paragraf i ryska grundlagen.

Pavlov försvarar även den ryska journalisten Ivan Safronov, specialiserad på militära frågor, som sitter fängslad sedan 2020. Han anklagas för högförräderi men har inte fått veta vilket brott han begått konkret.

I Sverige väckte det bestörtning att en avdelningschef på Totalförsvarets Forskningsinstitut hamnade på Kremls sanktionslista. Enligt Martin Kragh, chef för Rysslands- och Eurasienprogrammet vid Utrikespolitiska institutet, är det framför allt ryska forskare som lider av den tilltagande paranoian i Kreml.

– För tio år sedan var det inga problem för ryska forskaren att delta i internationella forskningsprojekt. Nu har det blivit ett problem, eftersom det ofta innebär att man tar emot pengar utifrån. Det kan leda till repressalier, säger Kragh.

År 2010 var Martin Kragh gästforskare på Nya ekonomiska skolan i Moskva. Den leddes då av Sergej Guriev, en av Rysslands få framstående ekonomer som håller världsnivå. Han lämnade landet hals över huvud 2013 efter att ha förhörts av polisen på grund av kritik mot hur oljebolaget Yukos beslagtogs. I dag är Guriev professor på Science Po i Paris.

Västvärlden kritiseras ofta för att låta Putin göra vad han vill. Samtidigt är det ett faktum att EU och USA – i motsats till vad som ofta påstås – hela tiden har reagerat. När Ukraina

invaderades införde EU och USA sanktioner inom olje- och vapenbranschen. När Sergej och Julia Skripal förgiftades av ryska agenter i Storbritannien hamnade nio ryska medborgare på en sanktionslista. Efter att Navalnyj hade blivit förgiftad med Novitjok meddelade EU att fyra höga ryska tjänstemän svartlistas.

Ryssland har svarat med att svartlista EU-medborgare. Det hela likar en till hundra procent förutsägbar pingpongmatch. Navalnyjs krav på att EU ska frysa ryska makthavares tillgångar i väst är ofta svåra att genomföra juridiskt, enligt Martin Kragh. Sådana saker går ofta att överklaga.

– Sanktioner överlag är ett trubbigt instrument. Det finns dock en del som tyder på att sanktionerna 2014 hade en kylande effekt på det ryska agerandet i Ukraina. Men därefter har de flesta sanktionerna mera handlat om diplomatiska markeringar, som utvisningar, än att försöka påverka rysk politik genom starkt ekonomisk tryck, säger Martin Kragh.

Resultatet, konstaterar Kragh, är att kontaktytorna mellan Ryssland och väst har minskat.

– Det har givetvis påverkat forskningen. I stora länderna som USA har flera ryska konsulat helt enkelt stängt ner. I Ryssland har trycket mot västerländska diplomater ökat. De hängs ut i ryska statsmedier, det har blivit svårare att jobba.

Att relationerna mellan Ryssland och EU är urusla har inte lett till att den ryska oppositionen och de oberoende medierna

behandlas bättre. Tvärtom. Deras situation värre än någonsin.

Kragh tror inte på någon förbättring inom överskådlig framtid.

– Jag tror tyvärr att vi är inne i ett slags nytt normalläge mellan Ryssland och väst. Det tog form 2014 och är svårt att bryta sig loss ur. Två helt oförenliga anspråk ligger i botten. Väst kan inte kompromissa när det gäller grundläggande demokratiska principer. Merkel var inne på det här redan 2014 när hon jämförde situationen med Öst- och Västtyskland under kalla kriget och sade att det här är en långsiktig process. Vi ser inte lösningen än.

Frågan som många i väst ställer sig är hur man ska hjälpa journalister, intellektuella och forskare som råkat i trångmål i Ryssland.

– Att skicka pengar är ingen lösning, det innebär tvärtom större risker för journalisterna. Jag förstår sanktionerna, de är en logisk reaktion. Men de gör inte saken bättre. Makthavarna börjar leta efter fiender ännu mer frenetiskt. Det är som att vi alla dras ned i ett svart hål, säger frilansjournalisten Sergej Markelov i Petrozavodsk.

Han fick stämpeln ”utländsk agent” i december 2020 efter att ha finansierat journalistiska projekt med utländska stipendier. Just nu håller han på och överklagar beslutet. Tingsrätten i Moskva har tillfälligt dragit in beslutet så länge rättegången pågår, men Markelov är inte optimistisk.

– Jag tror inte att jag kan vinna. De senaste veckorna har jag känt en inre beredskap. Jag vet att vad som helst kan hända. Det finns ingen

logik i vad makthavarna gör just nu, säger Markelov per telefon från Petrozavodsk.

Riskerna med att jobba som oberoende journalist i Ryssland har han alltid känt till.

– Om man arbetar som journalist gör man det man ska. Annars gör man något annat. Jag har jobbat som frilans sedan 2016 och alltid följt den principen. Sedan dess har jag levt i konstant spänning.

Roman Anin säger att det är viktigt att känna att man inte är ensam.

– Utan stöd från utlandet står vi helt ensamma mot makthavarna. Vi jobbar för ryska medborgare, inte för väst. Men vi behöver stöd i form av solidaritet, inte pengar men uppmärksamhet. Det är viktigt att utländska medier skriver om oss, för då blir det svårare för makthavarna att behandla oss hur som helst. Då kanske de försöker hålla sig inom några slags ramar för lagen.

Anin tillägger:

– Fast jag tror inte ens på mig själv när jag säger det här. Våra makthavare struntar i allt. De har gjort det länge.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Putins krig mot oppositionen

Journalister som blivit gripna, är föremål för förundersökningar eller blivit dömda:

Roman Anin (Vazjnye istorii)

Ivan Safronov (tidigare journalist på Kommersant)

Redaktionen för studenttidningen DOXA

Svetlana Prokopjeva (Pskovskaja Gubernija, Radio Free Europe)

Sergej Smirnov (Mediazona)

Medier, journalister och människorätts-aktivister som förklarats utländska agenter:

Nyhetssajten Meduza

Frilansjournalisten Sergej Markelov

Människorättsaktivisten Lev Ponomarjov

Människorättsorganisationen Memorial

Valobservatörsorganisationen Golos

Det sociologiska forskningsinstitutet Levada

Människorättsorganisationen Kommittén mot tortyr

16 WHO: Vänta med barn – ge vaccinet till fattiga länder

Vaccinera inte barnen – donera i stället doserna till fattiga länder. Det är WHO:s uppmaning till västländerna på fredagen. Organisationen har vid flera tillfällen kritiserat den ojämlika globala vaccinfördelningen.

I veckan godkände USA Pfizer/Biontechs coronavaccin för unga i åldrarna 12 till 15 år och gruppen kan redan nu få en första spruta.

Tidigare har också Kanada gett grönt ljus för vaccinet i samma åldersgrupp.

Men nu uppmanar Världshälsoorganisationen, WHO, länder med planer på att vaccinera barn och unga att tänka om. I stället vill organisationen se att doserna doneras till fattiga länder där vaccinationen inte har kommit lika långt.

– Jag förstår varför vissa länder vill vaccinera barn och unga, men just nu uppmanar jag dem att i stället överväga att donera vaccinet till Covax, sade WHO-chefen Tedros Adhanom Ghebreyesus, enligt Reuters.

Covax har hittills delat ut omkring 60 miljoner doser, en bråkdel av de 1,26 miljarder doser som hittills fördelats globalt. Målet var att samarbetet skulle ha distribuerat 100 miljoner doser redan i mars, men Astra Zenecas förseningar har tvingat Covax att dra ned på tempot.

I början av maj meddelade den svenska regeringen att Sverige kommer att skänka en miljon doser av Astra Zenecas vaccin till Covax. Eftersom doserna bara ges till personer i landet över 65 år och många äldre redan fått sina sprutor håller vaccinet nu på att fasas ut.

WHO vill nu att fler gör samma sak, och lyfter särskilt fram donationerna från länder som Sverige och Frankrike, enligt Reuters.

Världshälsoorganisationen har vid flera tillfällen kritiserat den ojämlika fördelningen av vaccin under pandemin.

– I genomsnitt har nästan en av fyra personer i höginkomstländer fått ett covid-19-vaccin. I

låginkomstländer är det en på över 500, sade Tedros Adhanom Ghebreyesus i april, och kallade obalansen ”upprörande”.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

16 Kinesisk sond landade på Mars

En kinesisk rymdsond, Zhurong, har landat på Mars uppger den statskontrollerade nyhetsbyrån Nya Kina. Det är Kinas första försök att nå den röda planeten.

Zhurong, uppkallad efter en kinesisk eldgud, har som uppdrag att samla in och analysera prover från Mars yta och väntas vara där i tre månader.

Den senaste framgångsrika Marslandningen var i februari i år, då den amerikanska Nasa

landade sin Perseverance, som sedan dess har utforskat planeten.

Flera amerikanska, ryska och europeiska försök att landa på Mars har misslyckats.

Kina siktar på att bli en stormakt i rymden till 2030. En viktig del i den ambitionen är konstruktionen av en egen rymdstation. Kina deltar inte i samarbetet om den internationella rymdstationen ISS.

Efter att delar av en raket okontrollerat föll över jorden i förra veckan kritiserades Kina för att inte följa internationell praxis och ta hand om sitt rymdskrot.

TT-AFP

16 Tidning stoppad efter kritik mot Maduros andreman

VENEZUELA. Venezuelanska myndigheter har genomfört en räd mot El Nacionals huvudkontor.

Tidningen dömdes i april att betala motsvarande 109 miljoner kronor i ett förtalsmål mot Diosdado Cabello, som ofta beskrivs som president Nicolás Maduros andreman.

El Nacional har bett högsta domstolen förklara hur man kommit fram till den astronomiska skadeståndssumman. Enligt ett beslut från 2018 skulle den betala motsvarande drygt fem tusen kronor.

Enligt en organisation för pressfrihet, Espacio Público, har mer än 100 medieorganisationer tvingats lägga ned sedan Maduro kom till makten.

TT-AFP

16 Dödstalet efter kinesiska oväder stiger

KINA. Minst tolv personer har dödats och hundratals skadats då två tornador – en i staden Wuhan och en i provinsen Jiangsu – dragit fram i Kina, rapporterar Nya Kina.

Utöver de humanitära skadorna har omkring 30 hus totalförstörts i Wuhan i Hubeiprovinsen. I Jiangsu har vindarna förstört delar av elnätet liksom flera hus och fabriker, enligt räddningstjänsten.

Även i Shanghai utfärdade myndigheterna varningar på grund av fortsatta kraftiga åskoväder under lördagen.

TT-Reuters

16 Vi tror att dessa dinosaurier var mycket kommunikativa.

Den nya dinosaurieart som upptäckts i Mexiko kunde skapa och uppfatta lågfrekventa ljud, likt de som elefanter gör, enligt paleobiologen Angel Alejandro Ramirez. Arten som kallas Tlatolophus galorum tros ha dött ut för 72 miljoner år sedan i vad som nu är norra Mexiko. Den 1,3 meter stora skallen har en ihålig kam, med hjälp av vilken forskarna tror att dinosaurien kommunicerade.

TT-AFP

16 Första flighten med australiensare från Indien

AUSTRALIEN. Det första flygplanet med australiensiska medborgare som suttit fast i Indien efter att ett flygförbud infördes, landade på lördagen i Darwin med 80 passagerare ombord. Flighten gick från New Delhi, och det krävdes två negativa covid-19-test för att få följa med. Resenärerna kommer dessutom att få sitta i karantän i två veckor.

DN

15 Ny teori: Konstiga drömmar är till för att hindra hjärnan från att fastna i vardagen

Vi drömmer märkliga drömmar för att bättre klara av verkligheten, enligt neurovetaren Erik Hoel. Hans hypotes är inspirerad av lärdomar från artificiell

intelligens, och strider mot den dominerande teorin om att drömmar är en biprodukt när hjärnan skapar ordning i våra minnen.

Har du drömt konstigare drömmar än vanligt under pandemi och isolering? I så fall är du inte ensam. Hashtaggarna *pandemicdreams* (pandemidrömmar) och *covidnightmares* (covidmardrömmar) har använts flitigt på sociala medier det senaste året.

Drömmar har alltid varit viktiga i vår föreställningsvärld. Tanken att de kan bära på budskap från högre makter eller förebåda framtiden finns såväl i Gilgamesheposet som i Bibeln och Koranen och i Snorre Sturlassons kungasagor. Drömtydning var också centralt för både Sigmund Freud och C. G. Jung.

Men varför vi drömmer vet vi fortfarande mycket lite om. Det finns teorier om att drömmar hanterar och bearbetar känslor och upplevelser, att det är hjärnans sätt att rensa bort överflödiga kopplingar mellan nervceller eller att drömmarna förbereder oss för problem i den verkliga världen. Den mest utbredda uppfattningen bland forskare är ändå att drömmarna helt enkelt är en biprodukt av att hjärnan sorterar och skapar varaktiga minnen medan vi sover.

Erik Hoel vid Tufts University i Massachusetts har ett annat förslag.

– Drömmar är en mycket speciell typ av upplevelse. Poängen med att drömma måste vara själva drömmen, säger han.

Han kallar sin teori om drömmar för ”the overfitted brain hypothesis”, eller hypotesen om den överanpassade hjärnan. Den spekulativa hypotesen presenteras i en artikel i veckans nummer av tidskriften Patterns, och bygger på begreppet överanpassning, som används inom statistik och artificiell intelligens.

Artificiell intelligens, AI, är datorprogram och algoritmer som tränas upp och själva lär sig att lösa uppgifter, som att hitta mönster eller identifiera ansikten. Ett datorprogram kan till exempel få se många tusen olika bilder på katter för att själv skapa sig en generaliserad uppfattning om vad begreppet katt innebär. Sedan, när det får se en okänd bild av ett djur, kan det då dra slutsatsen om djuret på bilden är en katt eller inte.

Överanpassning är när programmet blir alldeles för bra på att känna igen just de data eller de bilder som det har tränats upp på men aldrig lär sig att generalisera. Det kan då utan problem tala om ifall en träningsbild föreställer en katt eller inte, men när det får se andra, okända djurbilder kanske det bara svarar rätt i hälften av fallen.

Programmerare och datautvecklare löser ofta problemet genom att föra in en del kaos eller brus i träningsmaterialet, som att slumpvis lägga till oväntade detaljer eller skära bort delar av bilderna.

Erik Hoels idé är att drömmar kan göra samma sak för våra hjärnor.

– Jag tror att syftet med drömmar kan vara att förse hjärnan med sinnesintryck som skiljer sig

från vad vi normalt upplever, för att hjälpa hjärnan att lära sig att generalisera begrepp och modeller, ungefär som de tekniker som man brukar använda inom artificiell intelligens, säger han.

Enligt honom är alltså drömmarnas biologiska funktion just att vara märkliga eller konstiga, så att vi inte anpassar oss för mycket efter den värld vi känner till.

– De flesta organismer lever ganska tråkiga och enahanda liv. Om deras hjärna anpassar sig alldeles för mycket till just den miljö organismen lever i, och till just de aktiviteter organismen ägnar sig åt om dagarna, kommer den inte att kunna generalisera och lära sig annat. Jag tror att drömmar skakar om systemet och hindrar hjärnan från att köra fast i vardagen, säger Erik Hoel.

Erik Hoels intresse för att förstå varför vi drömmer började mycket tidigt, i hans mammas bokhandel.

– Jag växte upp bland och uppfostrades av människor som läser skönlitteratur, och jag har alltid skrivit själv. Ur ett vetenskapligt perspektiv har jag funderat på varför människor lägger så mycket tid på fiktion, på saker som inte är sanna. Det finns ingenting med Harry Potter som är sant. Ändå vill alla läsa om Hogwarts. Det är verkligen ett konstigt sätt att använda sin tid, säger han.

Så småningom insåg han att fiktion kan vara äldre än människan.

– Våra hjärnor har utvecklat en inre författare som kan skapa fantastiska och osanna historier flera timmar om dygnet. Så jag tänkte att om jag

kan förklara det biologiska ursprunget till drömmar kanske jag också kan förklara och försvara vår kärlek till konstgjorda drömmar.

Erik Hoels teori är ny och oprövad, men han tycker att den stämmer väl med vad vi vet om hur drömmar fungerar, till exempel att de inte är så detaljerade. En metod för att undvika överanpassning i AI är just att använda data utan för många detaljer.

– När använde du senast en mobiltelefon i en dröm? Anledningen till att vi nästan aldrig drömmer om mobiltelefoner är att vi inte kan läsa så liten text. Vi kan läsa stora skyltar, men inte liten text. Vanligen är upplösningen i drömvärlden alldeles för låg för det, säger han.

Lars Olson, senior professor i neurobiologi vid Karolinska institutet, tycker att Erik Hoels hypotes är intressant, men är tveksam till om den stämmer.

– Hans idé är att drömmarna skulle ha en helt annan roll än man tidigare tänk sig. Det är ju jättespännande. Men jag är inte övertygad om att han har rätt, säger han.

Det finns goda belägg för den rådande teorin om att drömmar uppstår när hjärnan skapar varaktiga minnen, enligt Lars Olson.

– Minnen skapas genom strukturella förändringar i synapserna i storhjärnsbarken. För att det ska kunna hända måste storhjärnsbarken dra igång, och i den sitter också medvetandet. Och då uppstår drömmar, säger han.

De nya minnena passas ihop med gammal information.

– Hjärnan vill få det att hänga ihop på ett logiskt sätt, och det sker i ett sorts halvvaket tillstånd. Drömmarna har ett innehåll som till viss del relaterar till sådant som man nyligen har upplevt. Men inte helt och hållet, eftersom systemet försöker hänga upp den nya informationen på sådant som redan finns, säger Lars Olson.

Erik Hoel avfärdar att drömmar skulle handla om att skapa minnen, bland annat med hänvisning till en studie av människors drömmar efter terrorattacken den 11 september 2001, där ingen hade drömt om flygplan som kraschade in i höga byggnader. Lars Olson tycker inte att det argumentet håller.

– De allra starkaste minnena hamras in direkt, och behöver inte bearbetas mer, säger han.

Erik Hoel tror ändå att våra drömmar är mer än biprodukter av andra processer i hjärnan.

– Min hypotes tar upplevelsen av drömmar på allvar. Vad är poängen med att fantastiskt konstiga noveller av Kafka spelas upp i våra huvuden? Jag tror att det finns en bra funktionell anledning, säger Erik Hoel.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

16 Hjältinneböcker ingen ny historia

Under de senaste åren har det kommit en flod av böcker och poddar som triumfatoriskt hävdar att de lyfter fram bortglömda kvinnoöden. Men sådana kataloger har funnits sedan antiken – och det är samma kvinnor om lyfts fram gång på gång, skriver Saga Cavallin.

Den 25 februari la Therese Lindgren upp en bild på sig själv på sin Instagram, där hon uppklädd i kavaj och spetsiga stövlar sitter bakåtlutad i en stol framför en vit vägg. I bildtexten frågar hon sig: ”Varför fick vi aldrig läsa om de häftiga kvinnorna som banat vägen för oss under historielektionerna? Har ni också funderat över det? 9 av 10 personer som nämns i skolornas historieböcker är kungar, kejsare och manliga aristokrater, så man kan ju nästan tro att det inte funnits några betydande kvinnor i historien, men det är fel!”

Therese Lindgren fortsätter med att berätta att hon börjat reflektera över ”det här med hur få kvinnor som nämns när man pratar om historia” för något år sedan och att hon sedan dess ”DRÖMT” om att få berätta om kvinnorna som gått före i en podcast.

Sagt och gjort, i samarbete med sponsorer som tvättmaskinföretaget Cylinda startar hon ”I kvinnans fotspår”. Det är bara det senaste

tillskottet i en lång, lång, lång radda av podcasts, böcker, Instagramkonton, pjäser och museum (!) med kvinnohistoria som temata. Att förmedla information om ”betydande kvinnor” före vår tid är minst sagt stekhett just nu, men vadan boomen med projekt som har historiska kvinnor i kikarsiktet?

2016 utkommer boken ”Godnattsagor för rebelltjejer” i USA. Det är en antologi som porträtterar hundra historiska och samtida kvinnor författad av de amerikanska entreprenörerna och journalisterna Elena Favilli och Francesca Cavallo. Utgivningen finansieras genom en kickstarterkampanj som efter bara en månad drar in 5,5 miljoner kronor. ”Godnattsagor för rebelltjejer” blir den mest förbeställda originalboken någonsin.

2016 var också startskottet för vad vi skulle kunna kalla ”herstory-guldruschen”. ”Godnattsagor för rebelltjejer” del ett och två har översatts till över 50 språk, sålt i sex miljoner exemplar och utmynnat i ett globalt multimediaimperium – på rebelgirls.com kan du lyssna på podcasts, köpa färdiga presentpaket fyllda med diverse spinoff-böcker och kringprodukter och titta på en föreläsning med Melinda Gates. Och om Favilli och Cavallo själva finansierade sin utgivning via kickstarter, var förlag världen över inte särskilt sena på bollen när de insåg vilken guldgruva som låg helt obruten framför dem.

Redan 2017 kom ”En annan historia” ut i Sverige på Volante förlag – en samling texter med opinionsbildaren, före detta pr-konsulten och tillika chef för Stockholms Kvinnohistoriska museum Lina Thomsgård som redaktör, där 51

historiska kvinnor omskrivs av lika många skribenter. 2019 fick ”Godnattsagor för rebelltjejer” sin svenska motsvarighet i ”Svenska hjältinnor: 100 berättelser om smarta, starka & modiga kvinnor”. Boken som har ett lätt nationalistisk anslag kom ut på Max Ström och har ett identiskt upplägg som ”Godnattsagor för rebelltjejer” – hundra ”hjältemodiga kvinnor” på hundra sidor, med den enda skillnaden att alla här har svensk nationalitet (även de som levde innan Sverige existerade som nation får man anta).

Samma år kom också ”Fantastiska flickor” på Natur & Kultur, och förra året den liberala före detta EU-politikern och aspirerande författaren Birgitta Ohlssons bidrag till genren: ”Lev som du vill – tio svenska kvinnor visar vägen”. Här har alltså urvalet reducerats från hundra till tio.

Samtliga ovanstående initiativ beskrivs som angelägna av samma skäl som ”I kvinnans fotspår”. I förordet till ”En annan historia” går att läsa: ”När de fyra vanligaste läroböckerna i historia för grundskolan granskades av DN 2015 konstaterades att män i snitt utgör 87 procent av alla personer som nämns, det vill säga majoriteten av de viktiga människor som eleverna har att lägga på minnet”. I förordet till ”Fantastiska flickor” skriver författarna att ”hälften av världens befolkning består av flickor och kvinnor. Men i historieböckerna saknas ofta berättelserna om deras liv. Många av de starka, modiga och viktiga kvinnor som påverkat vår historia är märkligt osynliga och bortglömda”. Alla ovan nämnda har också en tydlig idé om vad deras läsare ska ta med sig: att inspireras att ”gå sin egen väg, leva som du vill”.

När Sandra Stiskalo skrev om genren i DN i höstas beskrev hon den som att ”befinna sig någonstans mellan den pedagogiska biografin, hjältedikten och självhjälpsboken.” Trots sitt apolitiska anslag och delvis med barn som målgrupp har genren genomgående samma sorts politiska utgångspunkt och historiesyn – det är talande att den liberala Birgitta Ohlsson känt sig manad att dra ett opåkallat strå till stacken. Det underliggande budskapet hos samtliga samtida kvinnohistoriska skriftställare är följande: historiens gång är beroende av enskildas unika idéer och modiga gärningar, inte ekonomiska drivkrafter eller bredare folkrörelser.

Politisk förändring och klassresor sker inte genom bred organisering utan genom att varje liten person själv kämpar sig uppåt, stärkt av ”positiva förebilder”.

Att någon från en marginaliserad samhällsgrupp lyckats ”mot alla odds” tas som intäkt för att det är möjligt också för den breda massan – som *individer*. De kvinnor som tas upp i böckerna och poddarna är mestadels framgångsrika ”pionjärer”.

En som tidigt kritiserade just den här metoden för att rätta till kvinnobristen i historieskrivningen var den ikoniska amerikanska historieprofessorn Joan W Scott. ”Herstory” – en ordlek på det engelska history, som kan översättas till ”hans historia” – har blivit en populär samlingsterm för företeelsen att fiska upp påstått förbisedda kvinnor ur historiens djup, som hos Instagramkontot ”feminist.herstory” som har över trehundratusen följare eller den svenska humorpodcasten ”Della herstory”.

Redan 1986 menade Joan W Scott att ”Her story”-inriktningen inom forskningen misslyckas med att skilja mellan att betrakta vad kvinnor gjort som värdigt att studera historiskt och en uppvärdering av allt kvinnor någonsin sagt och gjort. ”Her story” är problematiskt för ”även fast kvinnor är utbytta mot män som historieskrivningens huvudpersoner, fortsätter deras berättelser att vara åtskilda”.

I stället för att ha ett perspektiv som ser till kön som en viktig faktor i *all* historieskrivning, ska specifik forskning – eller böcker, eller podcasts, eller museer – dedikeras åt kvinnans egen ”herstory” som skild från den övriga ”historyn”. Det är inte heller givet att utifrån statistik över antal namngivna kvinnor dra slutsatsen att kvinnor osynliggörs i historieböckerna. Det beror på om man har en ”her story”-syn eller föredrar ett bredare genushistoriskt perspektiv som använder sig av kön, klass och andra analyskategorier i alla historiska framställningar.

Historieläraren och läromedelsförfattaren Hans Almgren argumenterar i en text i antologin ”Kvinnans plats i historien” från 2019 för att svenska historieböcker har just det perspektivet – och att antalet namngivna kvinnor dessutom ökat med 300 procent de senaste 30 åren. Själv tror jag inte jag besökt ett enda svensk museum som inte helt självklart inkluderat vad kvinnor gjort och hur deras liv sett ut i sina utställningar, vare sig det gäller Vasaskeppet, teknik eller modern konst.

Men den stora ivern hos lekmän att rota i arkiven har tyvärr gett upphov till en tragikomisk paradox som lägger sordin över

hela herstory-genren – avsaknaden av källkritik, eller rättare sagt, källhänvisningar över huvud taget. I Lina Thomsgårds ”En annan historia” har ett par texter en kort, inexakt referenslista. Där det saknas räcker det tydligen med att i bokens efterord rikta en svepande tackgest till ”alla de historiker och forskare som lagt tid på att nedteckna och förklara dessa femtioen personers liv så att vi i den här boken har kunnat berätta vidare”. Det är så man kan tro att olika journalister, entreprenörer, barnboksförfattare, komiker och politiker suttit på sina kammare och bedrivit egen historisk forskning.

Hela genren präglas av rusig upptäckariver. Som att det skulle vara helt banbrytande att vädra ut bland det förflutnas dävna mans-namedropping. Det är rätt historielöst, för i själva verket har herstory für alle flera hundra år på nacken.

Så kallade kvinnokataloger, eller på grekiska ”gynecéer” – förteckningar över märkvärdiga kvinnor, både verkliga och fiktiva, historiska och samtida – har funnits sedan antiken. Plutarchos ”Mulierum virtutes” från 100-talet och Bocaccios ”De virtutibus et vitiis feminarum” från 1300-talet är kanske mindre välkända, men Christine De Pizans ”Kvinnostaden” från 1405 är vid det här laget standardläsning på litteraturvetenskap A på de flesta svenska universitet, går att köpa på varje Pocket shop och var tänkt att spelas som pjäs på Dramaten pre-pandemin. I Sverige kom ”Försök til et biographiskt lexicon öfver namnkunnige, men i synnerhet lärde, fruntimmer” 1793 , skriven av kyrkoherden Carl P Westin, och mellan 1864–1866 gav författaren och

samhällsdebattören Wilhelmina Ståhlberg ut ”Anteckningar om svenska qvinnor”.

1949 publicerar det kristna förlaget Harriers - titeln ”Berömda kvinnobragder”. Den är skriven av Hildegard Johanna Kaeser och är en antologi över sju framstående historiska kvinnor riktad till barn och ungdomar. Hon var tysk judinna som flydde nazismen och till slut hamnade i Sverige. Den information som går att hitta om henne är mycket begränsad, trots att hon rentav gick i bräschen som författare av kvinnokataloger för barn. De obligatoriska Amelia Earhart, Marie Curie och Florence Nightingale, varav alla figurerar i ”Godnattsagor för rebelltjejer”, finns också i hennes samling.

Det är ironiskt att anslaget bland herstory-idkarna går ut på att lyfta okända kvinnor som vi ”aldrig fått läsa om i historieböckerna”, men ändå är det exakt samma kvinnor ”vi” fått läsa om som tas upp gång efter annan. Och det är för det mesta kvinnor som gjort ett avtryck inom ett mansdominerat fält och som knappast kan räknas som ”bortglömda”: matematikerna Sonya Kovalevsky och Ada Lovelace, Marie Curie och Drottning Kristina för att nämna några.

Det gränsar till ärekränkning att som i flera överstående verk antyda att personer som Selma Lagerlöf, Astrid Lindgren, Katarina Taikon – och Sapfo! – på något sätt gått under allmänbildningens radar.

Det första avsnittet av Therese Lindgrens podd ”I kvinnans fotspår” handlar – såklart! – om Rosa Parks, som figurerar i hälften av de fyra historieböcker DN granskade 2015. Inte ens kvinnohistoriens fanbärare har alltså orken att

söka upp något mer obskyrt namn än de som står att finna längst bak i skolböckernas namnregister.

I ambitionen att lyfta fram historieböckernas utraderade kvinnoöden suddas de människor som dokumenterat och forskat om kvinnor i historien, allt som oftast kvinnliga historiker, bort. Samtidigt som en redan traderad kvinnohistoria traderas som vore det första gången, fortsätter en annan vara precis lika oberättad som alltid. För usp:en i varje bästsäljande feministisk produkt är en sorts fetischisering av glömska. På grund av okunskap eller välavvägd pr-strategi deklamerar man högljutt sig vara den Första, att Vi borde Kommit längre men nu är det faktiskt så att Jag har kommit på en helt egen, unik jättebra idé. Direkt är Cylinda framme med en fet sponspott, och så sopas spåren från de (kvinnor) efter vilka man vandrar bort.

Så det går alltså att rota fram otaliga exempel på hur framgångsrika kvinnor omskrivs genom århundradena. Gemensamt för dem alla är att de beskrivs utifrån vad samhället betraktat som önskvärda kvinnliga egenskaper – då: dygd och gudsfruktan, nu: att vara en stark och modig go-getter med entreprenörsanda. Samma kvinnor skrivs in i historien igen och igen, begravs under lager på lager med text, och deras livsöden omtolkas och revideras efter vad tiden avkräver dem. Det är nästan så att man kunde önska att de fick vila i fred.

Saga Cavallin

14 exempel. Kvinnohistoria i bok och podcast

”Berömda kvinnobragder” (1949) Hildegard Johanna Kaeser.

Namn som förekommer: *Amelia Earhart, Marie Curie* och *Florence Nightingale*.

”Kvinnan finner en följeslagare”, ”Kvinnan börjar vakna” och ”Kvinnan söker sin väg” (1972–1974) Alice Lyttkens.

Namn som förekommer: *Anna Whitlock, Anna Sterky, Selma Lagerlöf, drottning Kristina, Greta Garbo, Ellen Key, Heliga Birgitta* och *Cecilia Vasa*.

”Flickornas historia” (1997) Kristina Lindström och Anna-Clara Tidholm.

Namn som förekommer: *drottning - Kristina* och *Ulrika Eleonora Stålhammar*.

”Den nya kvinnostaden” (2015) Nina Burton.

Namn som förekommer: *Marie Curie, Aspasia, Coco Chanel, Colette, Artemisia Gentileschi, Hildegard av Bingen, Ada Lovelace, Ellen Key, Drottning Kristina, Florence Nightingale*.

”Godnattsagor för rebelltjejer” 1&2 (2016-17) Elena Favilli och Francesca Cavallo.

Namn som förekommer: *Ada Lovelace, Coco Chanel, Artemisia Gentileschi, Astrid Lindgren, Amelia Earthart, Marie Curie, Rosa Parks,*

Harriet Tubman, Florence Nightingale, drottning Kristina, Sapfo.

”En annan historia” (2017) Redaktör Lina Thomsgård.

Namn som förekommer: *Ada Lovelace, Anna Sterky, Aspasia, Artemisia Gentileschi, Sapfo, Harriet Tubman, Germaine de Staël, Hildegard av Bingen.*

”Svenska hjältinnor” (2019) Colette van Luik och Anna Nordlund.

Namn som förekommer: *Greta Garbo, Anna Whitlock, Ellen Key, drottning Kristina, Katarina Taikon, Sonja Kovalevsky, Selma Lagerlöf, Cecilia Vasa, Heliga Birgitta, Elise - Ottesen Jensen, Karolina Widerström, Ingrid Bergman, Elin Wägner, Sally Bauer* och *Hilma af Klint*.

”Fantastiska flickor” (2019) Janina Kastevik, Sarah Utas, Elisabeth Östnäs och Sara Teleman.

Namn som förekommer: *Heliga Birgitta, - drottning Kristina, Ulrika Eleonora Stålhammar, Cecilia Vasa, Ellen Key, Karolina Widerström, Selma Lagerlöf, Elise Ottesen Jensen* och *Katarina Taikon.*

”Della herstory” (2019) Podcast skapad av Kristoffer Svensson, Simon Svensson och Jonatan Unge.

Namn som förekommer: *Hildegard av Bingen, Sapfo, Colette, Ulrika Eleonora Stålhammar, Harriet Tubman* och *Germaine de Staël.*

”Lev som du vill” (2020) Birgitta Ohlsson och Lina Bodén.

Namn som förekommer: I*ngrid Bergman, - Katarina Taikon, drottning Kristina, Astrid Lindgren, Sonja Kovalevsky, Selma Lagerlöf, Elise Ottesen Jensen* och *Heliga Birgitta*.

”I kvinnans fotspår” (2021) Podcast skapad av Therese Lindgren.

Namn som förekommer: *Rosa Parks, Marie Curie* och *Elin Wägner*.

”Svenska kvinnliga pionjärer” (2021) Eva-Karin Gyllenberg.

Namn som förekommer: *Elin Wägner, Hilma af Kling och Sally Bauer*.

17 Pandemin – ett dråpslag för indisk teproduktion

Indien är världens näst största teproducent efter Kina men kämpar nu med en rad utmaningar. Den gigantiska ökningen av covid 19-fall, så många som 326 000 under bara en dag i helgen, har påverkat regioner med i normala fall stor teproduktion, skriver tidningen Financial Times.

Man varnar för att skördar kan förstöras om inte situationen kommer under kontroll, vilket i sin tur kan driva upp priserna. **TT**

17 Israel pressas att blåsa av attacker – raketelden från Hamas fortsätter

Pressen tilltar mot Israel att inleda förhandlingar om eldupphör och avsluta Gaza-kampanjen. USA har gjort klart att de i längden inte kommer att skydda landet från fördömanden.

– Striderna måste sluta. De måste sluta omedelbart, sade FN:s generalsekreterare António Guterres vid säkerhetsrådets möte på söndagen.

En vecka efter att det eskalerade våldet startade skickar Hamas-regimen i Gaza allt tydligare nödsignaler. Samtidigt ber de israeliska försvarsgrenarna, i synnerhet säkerhetstjänsten Shabak och flygvapnet, om en smula mer tid att ”göra färdigt jobbet” och förstöra ännu fler av de väpnade islamiströrelsernas anläggningar, vapenmagasin och underjordiska verkstäder i Gaza.

Flera mycket prominenta ledare från Hamas och Islamiska jihad har dödats under striderna, men de verkliga makthavarna sitter skyddade i underjordiska bunkrar. Flera av deras bostäder har dock förstörts. Hamas högste ledare i Gaza,

Yahya Sinwar, har inget hem att återvända till då striderna är över – ett öde han delar med artontusen andra Gazabor, enligt palestinska siffror.

Israels premiärminister Benjamin Netanyahu och hans politiske fiende, försvarsminister Benny Gantz, avgör när operationerna skall avslutas. FN:s säkerhetsråd diskuterade konflikten på söndagen.

– Striderna måste sluta. De måste sluta omedelbart, sade FN:s generalsekreterare António Guterres då han öppnade mötet, enligt AFP.

Netanyahu mottog på lördagen ett otåligt telefonsamtal av Joe Biden, och det står klart att USA inte i längden kommer att använda sin vetorätt i rådet för att skydda Israel mot fördömelser. ”Vi har högst två-tre dagar på oss”, sade en israelisk minister till Israels radio.

Om inget oförutsett inträffar, blir Netanyahu konfliktens politiske vinnare. Dagen före Hamas raketanfall för en vecka sedan hade de israeliska oppositionspartierna lyckats med ett svindlande akrobatnummer. Bosättare och islamister, ultrahögern och yttersta vänstern hade manglat fram ett koalitionsavtal som skulle ha skickat Netanyahu i opposition efter tolv år vid makten. Striderna, och de oväntade kravallerna och lynchningarna i dess spår, gjorde sådant samarbete omöjligt, och räddade Netanyahu, som sitter kvar tills vidare.

Hamas har de senaste dagarna ändrat sin militära taktik, för att överlista det israeliska luftvärnssystemet Järnkupolen, som parerar de flesta av Hamas raketangrepp. Men vid mycket

tät inkommande eld hinner det israeliska systemet inte urskilja och skjuta ned alla raketer. Hamas avfyrar därför skurar av raketer, ofta hundra åt gången, för att garantera åtminstone ett par nedslag. Effekten nattetid över Israels centrala delar är dramatisk, med himlen upplyst av raketernas ljusspår och explosionerna då de skjuts ned.

Hamas raketeld har framför allt lett till att det saboterar normalt liv, inklusive skolundervisning, i israeliska regioner inom dess räckvidd. Men dödstalen i Israel understiger kraftigt de i Gaza.

I dagarna har Hamas lanserat ett nytt vapen, ett litet obemannat ”självmordsplan”, kallat Shihab. Det är endast några meter brett, men det kan bära en sprängladdning på flera kilo. I motsats till raketerna aktiverar vapnet inte flyglarmet, vilket oroar Israels civilförsvar.

Den israeliska säkerhetstjänsten Shabak har börjat granska foton och bilder från de senaste dagarnas lynchningar och andra hatbrott i Israel. Egentligen är detta den reguljära polisens uppgift, men den har händerna fulla. Det folkliga motståndet mot att ge Shabak polisuppgifter försvann under coronakrisen, då organisationens verktyg användes för att kartlägga smittspridningen.

Shabak, som till vardags administrerar ockupationen av Västbanken, är dock inte oskyldig till de senaste dagarnas konvulsioner. Då det palestinska självstyret etablerades år 1994 ställdes Shabak inför ett dilemma. Vad skulle man göra med alla de tusentals kollaboratörer som spionerat på och angivit sina

palestinska grannar? Om de lämnades kvar i sina samhällen var det ute med dem. De utplacerades i Israels arabiska samhällen och tilläts behålla sina vapen, för att freda sig mot väntade attacker. Dessa jawasis – tjallare – blev ofta kärnan till brottssyndikat. I synnerhet gäller detta staden Lod, där de svåraste överfallen mot judar ägt rum.

– Shabak borde be staden Lod om ursäkt, sade borgmästare Yair Revivo på lördagen.

Flera judiska samhällen i norra Israel är fortfarande avskurna från vägnäten av arabiska våldsverkare. Muhammad Sharif, känd muslimsk tänkare från Haifa, sade på söndagen:

– De som attackerar medmänniskor och skjuter missiler mot civila är terrorister och bryter mot Islam. Också Israel, som stödde al-Qaida under inbördeskriget i Syrien och vill vräka palestinier från deras hem i Jerusalem, måste vika av från våldets väg.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Bakgrund. Konflikten om Sheikh Jarrah – detta har hänt

Den upptrappade konflikten rör en markkonflikt i området Sheikh Jarrah i östra Jerusalem. DN har sammanställt händelseutvecklingen under de senaste tio dagarna.

7 maj: Våldsamheter utbryter vid al-Aqsa-moskén i Jerusalem. Många av de tiotusentals

palestinier på plats hamnar i direkt konflikt med kravallpolis och israeliska nationalister.

10 maj: Hamas hotar Israel med att gå till attack om inte säkerhetsstyrkorna kallas tillbaka från al-Aqsa-moskén senast klockan 18.00. Israel ignorerar dock varningen och minuter efter deadline skickas över 150 raketer från Gaza över gränsen. Israel besvarar angreppet med flygräder som över 40 palestinier dör i.

12 maj: Den israeliska försvarsmakten, IDF, meddelar att man oskadliggjort flera toppnamn inom Hamas – bland annat Bassam Issa, befälhavare för Hamas i Gaza.

13 maj: Under natten utbryter gatustrider mellan israeliska araber och judar runtom i Israel. En arabisk bilförare slets ur sitt fordon i Bat Yam och en judisk man i 30-årsåldern överfölls på en gata i Akko i norra Israel. Israels försvarsminister ger klartecken till att kalla in drygt 9 000 reservister för att kunna förstärka närvaron vid gränsen till Gaza.

14 maj: Under natten mot fredagen, strax efter midnatt, trappar Israel upp sin offensiv. Både marktrupper och flygvapnet deltar i en räd som pågår under omkring 40 minuter. Målet är Hamas underjordiska tunnelsystem, uppgav israelisk militär.

15 maj: En 13 våningar hög byggnad i Gaza där nyhetsbyrån AP och al-Jazira hade sina kontor totalförstörs i en israelisk flygattack. Hamas avfyrar raketer mot centrala Israel under dygnet och förstör också infrastruktur och byggnader i flera städer.

16 maj: På söndagen har antalet döda i Gaza stigit till 190 – varav över 40 barn, enligt palestinska uppgifter. Israel har rapporterat tio dödsoffer, inklusive två barn.

17 Hans fru är fast i Gaza: ”Gör ont i hjärtat”

Under fem timmar svävade Landskronabon Mohammed Abualoffs i ovisshet om hans fru överlevt söndagsnattens bombningar i Gaza. Sedan konflikten trappades upp mellan Israel och Hamas har paret knappt kunnat tala med varandra på grund av den dåliga mobiltäckningen.

– Jag vill vara där med henne. Det gör så ont i hjärtat, säger Mohammed Abualoff.

33-åriga Mohammed Abualoff, som kom till Sverige från Gaza vid 15 års ålder och som nu bor i Landskrona, gifte sig för ett och halvt år sedan. I väntan på sitt svenska uppehållstillstånd befinner sig hans fru i Gaza där hon bor med sin familj.

Många andra släktingar befinner sig också i Gaza och hans mamma reste dit för att fira fastemånaden ramadan. När hon anlände för cirka tre veckor sedan var situationen lugn, men nu vet hon inte när hon kan åka tillbaka till Sverige, säger Mohammed Abualoff.

Vid midnatt natten till söndagen fick Mohammed Abualoff höra via en vän i Gaza att hans frus kvarter hade bombats. Han letade frenetiskt efter information via nyhetskanaler och sociala medier, eftersom mobiltäckningen i Gaza gör det svårt att komma fram.

Först fem timmar senare fick han höra att alla i familjen klarat sig och tagit sig till en annan bostad. Frun hann bara få med sig sin mobiltelefon och laddare.

– Hon grät och sa att hennes vän dött. Sen bröts samtalet, säger Mohammed Abualoff som lite senare fick reda på att även vännens familjmedlemmar avlidit.

Människorna i ett förstört grannhus är släktingar till fruns familj. De klarade sig med livet i behåll, men skadades.

– Vi pratar om en halvmeter max som skiljer husen åt. Det är noll avstånd. Tänk dig att du får uppleva att ett hus blir bombat bara en halvmeter ifrån där du bor. Och där bor ju också barn och äldre.

Inför flygräder brukar den israeliska armén utföra varningar för att boende ska kunna lämna platsen. Någon i huset blir uppringd och därefter har familjerna några minuter på sig att ta sig därifrån. Men enligt vad Mohammed Abualoff har hört så gjordes inte det den här gången.

Han gillar varken Hamas, som styr Gazaremsan, eller den israeliska regeringen, säger han. Men den senaste upptrappade konflikten drabbar civila på ett sätt som han inte sett tidigare.

– Min fru bor mitt i Gaza stad där alla banker och företag finns. Ofta händer inte så mycket där när det är krig, men den här gången är det annorlunda. Hus har bombats slumpmässigt och gator är förstörda. Vägarna till Gazas största sjukhus har förstörts så ambulanser har inte kunnat komma fram till sjukhuset.

Bombningarna fortsatte i Gaza på söndagen och minst 40 palestinier dödades, enligt AFP och Reuters. Runt 190 människor, varav ett stort antal barn, har nu dödats och över 1 200 har skadats. Tio israeler, varav två barn har dödats av palestinska raketer sedan i måndags.

– Det här kriget är en katastrof och något nytt som vi inte sett tidigare, säger Mohammed Abualoff.

Hanna Rydén

hanna.ryden@dn.se

17 Unga palestinier och israeler stöttar varandra i videosamtal

De växer upp nära varandra, men går i olika skolor, läser olika medier och kämpar med olika trauman. Med hjälp av organisationen Jerusalem Peacebuilders har palestinska och israeliska ungdomar träffats och blivit vänner. De senaste dagarna har de stöttat varandra via videosamtal.

– Vi är i krisläge, säger samtalsledaren Sarah Perle Benazera.

En gång om dagen kopplar ungdomarna upp sig för att prata om det som nu sker i Gaza och i Israel. De är palestinier och israeler, mellan 15 och 25 år gamla, som lärt känna varandra via fredsorganisationen Jerusalem Peacebuilders. Och de behöver prata, säger samtalsledaren Sarah Perle Benazera.

– Det dessa ungdomar går igenom är inte normalt, säger hon till DN.

Jerusalem Peacebuilders arrangerar läger och aktiviteter för palestinska och israeliska ungdomar. Här får de möjlighet att berätta om sina egna erfarenheter och att lyssna på varandra. De talar om rädsla och trauman, om vad deras äldre släktingar varit med om, om

Förintelsen och om hur palestinska familjer tvingas bort från sina hem.

– Vanliga fredsprocesser äger rum efter att en konflikt avslutats. I Israel och Palestina försöker vi driva en fredsprocess mitt under en pågående konflikt, säger Perle Benazera.

Konflikten om området Sheikh Jarrah har lett till en upptrappning mellan den israeliska militären och islamistiska Hamas och läget beskrivs om det värsta sedan 2014. Under veckan har även gatustrider utbrutit i flera israeliska städer.

Samtidigt har hundratals palestinier och israeler samlats sida vid sida för att protestera mot våldet. Alon-Lee Green från rörelsen Standing together säger att målet med fredsmanifestationerna är att få gehör hos den israeliska regeringen, som enligt honom inte agerar i befolkningens intresse.

– De påstår att de bryr sig om vår säkerhet, men dessa ständiga krig mellan Israel och Gaza skapar knappast någon trygghet. Det finns en stark vilja i det israeliska samhället att avsluta den här onda cirkeln, säger han.

Standing together har både palestinska och israeliska medlemmar och vill se ett Israel och ett Palestina som existerar sida vid sida.

Striderna på Israels gator har gjort människor rädda för att gå ut. Alon-Lee Green har svårt att beskriva hur fruktansvärt det kändes att se bilderna av våldet.

– I städer som Jaffa, som har både judisk och arabisk befolkning, går spänningen att ta på.

Men vi kommer inte att backa. Om inte vi går ut och gör våra röster hörda, vem ska då göra det?

Inte heller Sarah Perle Benazera har gett upp hoppet om en bättre framtid för ungdomarna hon jobbar med.

– Ingen konflikt är evig. Titta på Frankrike och Tyskland, som brukade avsky varandra. Nu, efter två världskrig, är de bästa vänner.

Ungdomarna pratar mycket om vad de läser i medierna och ser på sociala medier, och skillnaden mellan vad som når ut till israeler och till palestinier. Men inte alla orkar prata just nu, säger samtalsledaren.

– Vi är i krisläge. Det är svårt att känna empati när man är livrädd.

Det är krävande att försöka sätta sig in i andra människors perspektiv, säger Sarah Perle Benazera. Men ungdomarna har nått fram till varandra förut, och kommer att göra det igen, tror hon.

Hur håller du hoppet uppe?

– Ungdomarna motiverar mig. Det är dem detta handlar om. Om jag kan ge dem lite stöd, få dem att känna sig hörda och sedda, hjälpa dem att känna empati och få styrka att fortsätta. Då har jag kanske gjort det jag kan av min tid på jorden.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

17 Milisgrupp lämnar gränsstad i Myanmar

Myanmar. Hårda strider har de senaste dagarna rasat mellan armén och lokala milisgrupper i gränsprovinsen Chin i nordvästra Myanmar.

Nu uppger lokal milis att de lämnar staden Mindat på grund av risk för de civilas säkerhet.

– För att undvika konfrontation så retirerar vi – på grund av oro för skador på staden, säger en medlem i milisgruppen Chinlands Försvarsstyrka till Reuters.

Han tillägger att det i nuläget främst finns kvinnor och barn kvar i staden, som normalt har 40 000 invånare.

TT-Reuters

17 Två döda vid läktarkollaps i synagoga i Jerusalem

Israel. Minst två personer dog och 132 skadades, varav fem allvarligt, när en läktare kollapsade i en synagoga nära Jerusalem på söndagen, rapporterar The Jerusalem Post.

På söndagskvällen rapporterades att åtta är måttligt skadade och 119 har lätta skador, enligt räddningstjänsten Magen David Adom.

Olyckan inträffade i bosättningen Givat Ze'ev på den ockuperade Västbanken. In en video i syns hur dussintals människor faller rakt ner från flera meters höjd när den övre läktardelen plötsligt ger vika.

Hundratals församlingsmedlemmar var på plats för att fira den judiska högtiden Shavuot, enligt statliga mediekanalen Kan.

TT

17 Soldater tillfångatagna vid Colombiagräns

Venezuela/Colombia. Åtta venezuelanska soldater uppges ha tillfångatagits i strider med colombianska väpnade grupper.

Det senaste livstecknet från soldaterna uppges ha kommit den 9 maj.

Stridigheterna vid ländernas gemensamma gräns har pågått sedan den 21 mars och fördrivit tusentals civila. Venezuela specificerar inte vilken colombiansk grupp som strider. De kallas terrorister, kopplade till narkotikahandel eller Colombias president Iván Duque.

Colombianska säkerhetskällor tror att det rör sig om dissidenter från den upplösta Farc-gerillan.

TT-AFP

17 Indiens smittotal sjunker medan dödstalet stiger

Indien. Antalet nya smittade i Indien sjunker. Det senaste dygnet har knappt 312 000 sjukdomsfall registrerats – den lägsta siffran på flera veckor. Samtidigt stiger dödstalet under ett dygn till 4 077. Siffran är nära toppnivåerna från förra veckan, då drygt 4 200 avlidna i covid-19 konstaterades under 24 timmar. Den snabba smittspridningen har lett till överfulla sjukhus och brist på syrgas.

DN

17 Dansk folkeparti bekämpar identitetspolitik med frikadeller och morgonpsalm

Dansk kultur hotas av invandring, identitetspolitik och vänsterorientering på universiteten. Det menar krisande Dansk folkeparti som lanserat ett nytt

utspel där frikadeller, flæskesteg och obligatorisk morgonpsalm i skolan ska användas som vapen i kampen om kulturen.

KÖPENHAMN. Dansk folkepartis kulturtalesperson Morten Messerschmidt har fäst manschettknappar med Kristian X:s kungamärke på skjortan.

Det är onsdagen den 5 maj och på dagen 76 år sedan Danmark befriades från Tysklands ockupation under andra världskriget.

Accessoaren är en hyllning till den danske kungen som blev en samlingsgestalt under nazi-ockupationen.

Men den är också symbol för ett självpåtaget uppdrag.

– Min främsta uppgift här i livet är att skydda och bevara den danska kulturen. I en alltmer globaliserad värld är det viktigare än någonsin att minnas vår historia och värna våra rötter.

Smörrebröden trängs på konferensbordet på Morten Messerschmidts kontor i Folketinget. Den urtypiska danska smörgåsen med pålägg som spättafilé och flæskesteg har på senaste blivit slagträ i en debatt om dansk kultur.

”Försvara dansk kultur – ett svar på identitets-politiken” är titeln på en tjugo sidor lång pamflett med bilder på danska slott och rödvita flaggor som Dansk folkeparti, DF, lanserade i april. Här står att flera av de ”givna villkor och gemenskaper” som danskarna fötts in är hotade – just nu av ”vänsterkantens identitetspolitik” och ”starka internationella strömningar” på universiteten.

Utspelet är Morten Messerschmidts baby. - Sedan han utsågs till partiets kulturtalesperson i januari har han velat sätta prägel på ett ämne som ligger honom varmt om hjärtat.

– Hela den här grejen med *cancel culture*, eller destruktiv kultur som jag kallar det, är det största hotet mot vår nationella sammanhållning. Därför måste vi komma med motstånd.

Dansk folkeparti har varit en maktfaktor inom dansk politik under hela 2000-talet. Ofta har hela det politiska samtalet kretsat kring dem.

Men det kulturpolitiska utspelet kommer i en tid då partiet befinner sig i djup kris. Från att ha varit Danmarks näst största parti med 21,1 procent av rösterna försvann nästan två tredjedelar av väljarna i folketingsvalet 2019.

I dag ligger stödet på omkring sex procent och internt har det riktats hård kritik mot partiledningen och dess sätt att utveckla politiken.

Socialdemokraterna och borgerliga Venstre – Danmarks största partier – har på senare år drivit många av DF:s hjärtefrågor inom migrationspolitiken. Samtidigt går Nye borgerlige, ett nytt invandringskritiskt parti, starkt framåt. Detta brukar uppges som orsaker till att det går dåligt för DF.

– Det är en utmaning att vi inte får ha våra goda idéer för oss själva. Samtidigt är vi glada över att ha vunnit i våra viktigaste frågor, man är ju i politiken för att förändra, säger Morten Messerschmidt.

Enligt honom har partiet nu en större utmaning framför sig än att vända opinionssiffrorna: att skapa diskussion om dansk kultur och rädda danskarna från att förlora sin identitet.

I höstas dumpades en gipsbyst av 1700-talskungen Fredrik V i Köpenhamns hamn. Aktionen filmades och publicerades på nätet och orsakade stor turbulens i den danska konstvärlden. Det visade sig att konstnärerna bakom händelsen var kopplade till Kungliga danska konstakademin. Institutionschefen tog på sig ansvaret och försökte legitimera aktionen med att hon ville sätta ljus på Danmarks koloniala förflutna.

– Alltså, det ska råda full frihet att göra den konst och kultur man vill – men inte full frihet att få statens pengar för att göra det. Mycket av kulturen vi upplever i dag styrs av ideologi. Det här med att man har börjat censurera historien bara för att någon blir kränkt är ju helt galet, - säger Messerschmidt.

Den dumpade kungabysten – som löstes upp och försvann i havet – är ett typexempel på vad Dansk folkeparti vill motverka med sitt nya kulturutspel.

I stället ska det danska kulturarvet lyftas och bevaras med ökat bidrag till kulturhistoriska museer.

I utspelet ryms en mängd förslag på hur DF:s idé om den danska kulturen ska försvaras.

Partiet menar att den fria forskningen håller på att ödeläggas av vänsterradikal identitetspolitik. Därför ska genusforskningens ”politiska slagsida” undersökas.

I skolan ska det vara fokus på 1800-talslitteratur. Två tredjedelar av historieundervisningen på gymnasiet ska handla om Danmark och kristendomen ska uppta 80 procent av all religionsundervisning.

Kristendomen anses så viktig att alla barn ska få en barnbibel, dessutom ska det införas obligatorisk morgonpsalm i skolan.

På en annan front ska ”amerikaniseringen” av det danska språket bekämpas. Att ord som ”gamechanger” och ”disclaimer” upptagits i det danska språklexikonet är helt förkastligt, menar DF. I stället vill de skapa nya ord på danska – för övrigt det enda språk som ska vara tillåtet på universiteten.

Och så var det maten. Den som gjort frikadeller, flæskesteg och smörrebröd till politik. Om Dansk folkeparti får bestämma ska minst hälften av allt som serveras i offentliga bespisningar vara traditionellt danskt, det ska införas obligatorisk undervisning i dansk matkunskap och halalslaktat kött ska förbjudas.

Men vem bestämmer vad som är dansk mat?

– Det blir upp till varje offentlig institution att definiera. Det är så klart inte bara surkål som gör oss till danskar och vill man hellre äta falafel än frikadeller står det var och en fritt. Men vi har en mattradition som är en viktig del av vår identitet. Jag vill att man ska diskutera dansk mat och varför vi äter det vi gör, det säger något viktigt om våra rötter och vilka vi är, säger Morten Messerschmidt.

Liknande tankebanor lär SD-politikern Björn Söder ha haft efter att ha irrat runt bland kebab,

thai och tacos på Malmöfestivalen någon gång vid millennieskiftet utan att hitta någon svensk husmanskost.

I ett blogginlägg beskrev han efteråt hur han ”i den för övrigt mörka omgivningen”, får syn på ett stånd som säljer sillamackor – och känner glädje. På tåget från Malmö ansätts han dock av mörka tankar och tårar bryter fram. Han känner inte längre igen sig i sitt eget land.

Precis som för Dansk folkeparti är kulturen ett politiskt slagfält för Sverigedemokraterna.

Linnéa Lindsköld, kulturpolitikforskare vid Bibliotekshögskolan i Borås, har i sin forskning jämfört kulturpolitiken i de högerradikala skandinaviska partierna – Dansk folkeparti, Sverigedemokraterna och norska Fremskrittspartiet. Hon menar att partiernas kulturella utspel framför allt handlar om kultur och värderingar i vid bemärkelse, inte om konst.

– De här partierna har en mycket mer utvecklad kulturpolitik än andra partier, och den är tydligt kopplad till ideologi. Det handlar sällan om estetiska uttryck som scen- eller filmkonst. I stället har de ett antropologiskt kulturbegrepp med fokus på seder och bruk, hur vi lever våra liv, säger hon.

Mycket av tongångarna i Dansk folkepartis nya kulturutspel påminner om Sverigedemokraternas.

I SD-styrda Sölvesborg stoppade kommunen häromåret inköp av ”utmanande samtidskonst” till förmån för ”tidlös och klassisk konst”.

Och när serietecknaren Liv Strömquists verk föreställande menstruerande kvinnor ställdes ut i Stockholms tunnelbana, ville partiets landstingspolitiker ersätta det med 1700-talsmålaren Johan Sevenboms Stockholmsskildringar.

Redan runt millennieskiftet ville SD:s regionpolitiker i Skåne avskaffa alla bidrag till kultur som inte bar på det ”svenska arvet”. Stöd till textilkonstnären Charlotte Weibulls arkiv över folkdräkter var ok, men inte till Malmö musikteater som spelade ”Jesus Christ Superstar”.

– SD har redan från början haft en tydlig nationalistisk kulturpolitik. Dansk folkeparti har snarare gått från att vara mer frihetliga till att nu väldigt tydligt vilja avgränsa vissa kulturyttringar där värderingar kopplade till det nationalistiska ska prioriteras, säger Linnéa Lindsköld.

Hon tycker att DF:s kulturutspel visar på ett skifte i partiets syn på individens frihet.

– Historiskt har partiet velat frigöra människor från skatter och det man uppfattar som förmynderi. Nu finns det plötsligt ett väldigt intresse för att styra människors liv och vardag med etnicitet och nationalism som utgångspunkt.

– Man moraliserar över rätt och fel, att danskarna inte gör rätt. De äter inte rätt mat, de pratar inte på rätt sätt.

Lindsköld ser en paradox i att partiet vill förbjuda amerikaniseringen av språket – samtidigt som man importerar en universitetsdebatt som länge varit amerikansk.

– En debatt om yttrandefrihet och akademisk frihet med udden riktad mot genusvetenskap har pågått under flera år i den anglosaxiska världen. I DF:s fall handlar det om en tydlig önskan om att politiskt vilja styra den högre utbildningen. Att vara så klåfingrig och lägga in utbildningspolitiken som en del av kulturpolitiken, det måste handla om att de vill väcka debatt och provocera så mycket som möjligt.

Morten Messerschmidt håller inte med om att Dansk folkeparti försöker styra över människors liv och frihet.

– Sedan kan man fråga sig vad frihet är. Man föds in i ett samhälle, en familj, ett land, en historia, ett språk. Om allt det kastas över ett stup och försvinner, hur fri vill man vara då?

Han vänder sig emot idén om att kulturkampen är ett desperat sätt att locka tillbaka partiets väljare.

– Mitt mål är att skapa diskussion om dansk kultur så att vi inte mister vårt land och vår identitet, och ur det perspektivet har jag redan lyckats. Men vår kulturpolitik kommer inte att få samma genomslag som utlänningspolitiken. På det här området vill vi mer vara en vakthund och skapa en plattform för kampen om vad som är danskt.

Hanna Grosshög

hanna.grosshog@dn.se

Morten Messerschmidt och Dansk folkeparti.

Morten Messerschmidt är dansk jurist och vice partiordförande i Dansk folkeparti, född 1980.

Han är en av Danmarks mest skandalomsusade politiker. Dömdes 2002 för hets mot folkgrupp, året därpå deltog han i dokusåpan ”Big brother”.

I Europaparlamentsvalet 2014 fick han det högsta antalet personröster någonsin i ett danskt personval. 2016 avslöjades han med att i strid mot reglerna ha använt bidrag från EU-parlamentet till egna partikampanjer.

Så sent som i slutet av april i år hävde Folketinget Morten Messerschmidts immunitet vilket gör att den danska ekobrottsmyndigheten nu har kunnat åtala honom för bedrägeri. Vid fällande dom riskerar han fängelse.

Dansk folkeparti är ett högerpopulistiskt parti som grundades 1995 med Pia Kjærsgaard som partiledare. Leds sedan 2012 av Kristian Thulesen Dahl.

I början av april lanserade partiet utspelet ”Försvara dansk kultur – ett svar på identitetspolitiken” med förslag på hur Danmarks kultur ska bevaras.

17 Per Svensson: Även främlingsfientliga äter pad thai

Dansk folkeparti var länge Sverige-demokraternas beundrade storasyster, den framgångsrika förebilden. DF var inte bara ett stort parti, det var ett parti som genom att ta den etablerade borgerligheten som gisslan skaffat sig ett inflytande som vida överträffade partiets egen storlek.

Nu tycks rollerna ombytta. Sverigedemokraterna aspirerar på att bli en borgerlig regerings högerpopulistiska buktalare, samtidigt som Dansk folkeparti förlorat fotfästet. Valet 2019 var en katastrof. Partiets väljarandel mer än halverades, från 21 till knappt 9 procent. I en färsk opinionsundersökning har väljarstödet krympt ytterligare, till strax över 5 procent.

Betyder det att den invandringsfientliga nationalismen spelat ut sin roll i Danmark? Inte alls. Dansk folkeparti har snarare fallit offer för sina egna framgångar. Liksom lärlingarna i SD försåg DF främlingsfientligheten med slips. Den slipsen har med tiden blivit lite av en strypsnara. Partiets prominenser framstår i dag som politiker som andra. Samtidigt har benhårt motstånd mot invandring blivit ett lika obligatoriskt attribut i politiken som just herrarnas slipsar. DF har, så att säga, prisats ut från marknaden.

Det är kanske mot den bakgrunden man ska förstå Dansk folkepartis bisarra kulturutspel: när så många av konkurrenterna också vill slippa ”utlänningar” går DF ett steg längre, partiet vill slippa ”utländsk” mat. Men det finns också en annan dimension. En ”kulturkamp” med rötter i 1800-talet.

I Dansk folkepartis kulturprogram slås det fast att partiet ser som sin viktigaste uppgift att beskydda ”dansk kultur”, och kultur betyder här en given gemenskap, en nedärvd identitet. Det handlar om dansk identitetspolitik, ironiskt nog i ett manifest riktat just mot – ”identitetspolitik”. Dansk folkeparti slår fast att denna danska kultur varit under ”stark press” i 150 år, det vill säga sedan 1870-talet.

Varför just då? För att det är en tid som är förknippad med upptakten till ”det moderna genombrottet”, den samhällskritiska strömning som i Danmark personifieras av kulturpersoner och författare som bröderna Brandes, Herman Bang och JP Jacobsen, i Sverige av bland andra August Strindberg. Victoria Benedictsson och Anne Charlotte Leffler.

Det är 1800-talets kulturkrig Dansk folkeparti försöker blåsa liv i. Kommer det att lyckas? Sannolikt inte. Också främlingsfientliga väljare tittar på Netflix och äter pad thai. Efterfrågan på Jimmie Åkessons retro-utopi, ett ”folkhem” som ryms i Hylands hörna, torde också den vara begränsad. Både i Danmark och Sverige är det invandringsfobin som gjort nationalistpartierna stora.

Åkesson borde därför se med viss oro på sina egna färska samarbetstriumfer. Man kan, visar fallet DF, bli för inflytelserik för sitt eget bästa.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

17 Erik Halkjaer: Israels attacker på journalister och deras utrustning är ett krigsbrott

Inom loppet av fyra dagar har Israel bombat ett trettiotal palestinska och internationella medieredaktioner. Sammantaget är det en av de största attackerna på pressfrihet i modern historia, skriver Reportrar utan gränsers ordförande Erik Halkjaer.

Den 12 maj bombade israeliskt flyg fjortonvåningsbyggnaden al-Shorouk, i Gaza city i Palestina. Här hade sju medieföretag sina redaktioner, bland annat den palestinska myndighetens tidning al-Hayat al-Jadida, tv- och radiokanalen al-Aqsa och radiostationen al-Quds Today, de två sistnämnda har enligt Committee to protect journalists kopplingar till Hamas.

Händelsen livesändes av tv-kanalen al-Jazira, vars reporter Youmna al-Sayed stod på ett tak intill. Anfallet skedde mindre än ett dygn efter att Israels bombflyg hade jämnat tiovåningsbyggnaden al-Jawhara, en bit bort, med marken.

I al-Jawhara huserade bland annat 14 olika medieredaktioner, exempelvis Londonbaserade tv-nätverket al-Araby, de palestinska

tidningarna Felestin och Palestine Daily News, jordanska al-Mamlaka, nyhetssajten al-Bawaba 24 liksom Sabq24 News Agency, med kopplingar till Hamas, och irakiska al-Etejah tv, med kopplingar till Hizbollah, och al-Kofiya tv, med kopplingar till palestinska Fatah.

Enligt det israeliska försvarsdepartementet bombades byggnaderna för att Hamas kommunikationsavdelning och spioncentral låg i al-Jawhara, och för att Hamas militära underrättelsetjänst befann sig i al-Shorouk. Husens invånare ska ha förvarnats och byggnaderna evakuerats.

Hur dessa evakueringar går till och hur bombningarna slår mot medier och journalister blev vi varse i helgen. Den 15 maj bombade Israel även trettonvåningsbyggnaden Jala Tower där bland andra tv-kanalen al-Jazira, nyhetsbyrån AP, den brittiska nyhetssajten Middle East Eye och flera lokala palestinska medier hade sina kontor.

I ett dramatiskt filmklipp syns AP:s reportrar som bara har ett par minuter på sig att få på skyddsvästar och hjälmar, samla ihop kameror, mikrofoner och datorer innan de lämnar byggnaden. Kvar på redaktionen fanns dyrbar utrustning som är avgörande för att kunna utföra ett av världens viktigaste jobb – förmedla nyheter så att människor världen över kan förstå situationen på plats och själva bilda sig en uppfattning om vad som sker.

Inom loppet av fyra dagar har Israel förstört ett trettiotal palestinska och internationella redaktioner och mediekontor. Vid sidan av den tioåriga utarmningen av den syriska journalistkåren och mordet på Jamal

Khashoggi, är det sammantaget en av de största attackerna på pressfrihet i modern historia.

Huruvida Hamas har bedrivit spionverksamhet, spridit propaganda eller gömt vapen i byggnaderna är oväsentligt. Att med militära medel rikta in sig på civila mål, som till exempel journalister och deras utrustning, är ett krigsbrott.

Pressfrihet handlar också om mångfald och pluralism bland medier och journalister. Det måste finnas utrymme för olika röster, oavsett ideologi och åskådning.

Samtidigt som mediernas redaktioner bombas sönder och samman har israelisk polis och militär attackerat palestinska, men även turkiska och jordanska, journalister i Gaza. De har misshandlats, beskjutits med gummikulor, tårgas- och distraktionsgranater och gripits.

Israels försvarsdepartement måste komma med en tydlig förklaring till varför man attackerar civila mål. Det är inte bara ett brott mot internationell rätt, utan också mot FN:s säkerhetsråds resolution 1738 där det uttryckligen står att stater ska skydda journalister och deras medarbetare i konflikter.

Det gäller även Israel, som, enligt Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex, trots allt kan stoltsera med ett bättre klimat för journalister på hemmaplan än vad Palestina kan. Det är upp till bevis nu – sluta omedelbart att attackera journalister.

Erik Halkjaer

18
Ledare: Hamas är inga palestinska frihetshjältar

Utan tvivel tjänar premiärminister Benjamin Netanyahu på bomb- och missilregnet över Israel och Gaza. Han får chansen att framställa sig som en stark ledare i en militär konflikt. Han kan dessutom räkna med att de politiska rivalernas regeringsprojekt har skjutits på obestämd framtid, vilket hjälper honom att hålla en besvärande korruptionsrättegång på avstånd.

Det ska också sägas att den senaste veckans våldsutveckling kring Gaza har sin förhistoria. Israelisk polis har hanterat oroligheterna i Jerusalem hårresande klumpigt och palestinier upplever ingripandena som kränkande. En rättsprocess om vräkningar av palestinska familjer har samtidigt satt ljuset på olikheten inför israelisk lag.

Och Netanyahu har varit mer intresserad av nya bosättningar än förhandlingar med palestinier. Men det var inte han som startade kriget. Utan Hamas.

En första missil avfyrades från Gaza mot Israel förra måndagen. Sedan dess har de kommit i tusental, och dödat tio personer. För Hamas

anser att urskillningslös eld mot israeliska civila är lämplig vedergällning för alla verkliga och påstådda oförrätter.

Hamas är en islamistisk terrororganisation, precis som USA, EU och andra har förklarat sedan lång tid tillbaka. Självmordsattentat, blodiga bombdåd och mord har varit en central del av dess ”krigföring”. Alla israeler betraktas som legitima mål.

Fortfarande vägrar Hamas att erkänna Israels rätt att existera, och fredssamtal förkastas följaktligen som meningslösa. Organisationens stadgar är fulla av antisemitiska konspirationsteorier om judisk strävan efter världsherravälde.

I Gaza tog Hamas makten genom en kupp 2007, varefter den palestinske presidenten Mahmoud Abbas rörelse Fatah kastades ut. Sedan dess har området varit en enpartidiktatur, där bara terrorbröderna i Islamiska jihad tolereras.

Yttrandefrihet är Hamas monopol. Dissidenter fängslas, torteras och avrättas summariskt. Den arabiska vårens demokratikrav tystades brutalt. Missilfabriker och annan militär infrastruktur göms i tätbefolkade bostadsområden och tunnlar under dem. Vanliga palestinier i Gaza utnyttjas på så vis som mänskliga sköldar.

Arsenalen av raketer och andra missiler, av varierande räckvidd och träffsäkerhet, har smugglats in eller tillverkats i Gaza. Vännerna i Iran har gett benäget tekniskt bistånd. Att utöka vapenförrådet är alltid prioritet ett mellan krigen och långt mer angeläget än invånarnas materiella behov.

Detta är viktigt att förstå: Hamas lever på våldet och på att vidmakthålla den väpnade konflikten med Israel. Utan den vore terroristerna ingenting. Ett aggressivt utbrott då och då är deras livsluft, och denna gång utgjorde Jerusalem förevändningen. Hamas försöker likställa sig självt med det palestinska folket, men sätter sig framför allt i dess ställe.

Netanyahu och Hamas drar nytta av varandra. Israels premiärminister och de reaktionära nationalister han omger sig med ser gärna att extremister styr och splittrar palestinierna, och låter Qatar finansiera regimen i Gaza. Terroristerna behöver för sin del Netanyahu för att personifiera den omedgörlige fienden.

Människorna i Gaza hukar under Hamas tyranni men lider fruktansvärt i det pågående kriget. Hittills ska drygt 200 civila palestinier ha dödats. Dessvärre skulle ett eldupphör sannolikt inte leda till annat än att status quo återinträder, med Hamas vid spakarna och i full färd med att bygga upp missilförrådet inför nästa drabbning. Men en vapenvila skulle i alla fall sätta stopp för dödandet på båda sidor. Det är absolut nödvändigt.

DN 18/5 2021

18 Norden behöver politiskt engagemang och en dos svensk ödmjukhet

Sprickorna i det nordiska samarbetet behöver tätas. Då måste Sverige ändra attityd.

Vad är det som händer med samarbetet i Norden? Pandemin har avslöjat så djupa sprickor att man inser att de har funnits där länge. När gränserna stängdes hade inte ens gränspendlarna tillräckligt skydd.

En del av de ilskna kommentarerna i våra grannländer om ”svenskarna” har också varit uppseendeväckande aggressiva. Enligt en opinionsundersökning från Föreningen Norden svarar 44 procent av tillfrågade svenskar att relationen mellan länderna har påverkats av pandemin. Hela 18 procent har ”upplevt trakasserier” och 16 procent känner sig inte lika välkomna som förut.

Med tanke på den stora smittspridningen i Sverige är det kanske inte så konstigt att människor tycker att vi ska hålla oss hemma, men reaktionerna avslöjar också något annat.

Relationen mellan människor och länder i Norden är på ett sätt självklar, men samtidigt komplicerad.

”Kriget är skillnaden, den kollektiva mentala skillnaden mellan oss svenskar eller nationen Sverige och våra grannar och gentemot Europa och världen i övrigt”, skriver journalisten Bengt Lindroth i sin läsvärda, nyutkomna bok Vi som inte var med i kriget. Om Sverige, Norden, Europa och Coronan.

Lindroth argumenterar övertygande för sin tes att Sveriges relationer med omvärlden fortfarande präglas av att vårt land undkom Nazitysklands trupper. Grannländer som angreps eller ockuperades har till skillnad från Sverige tvingats leva vidare med andra världskrigets alla svåra erfarenheter och komplexa följder.

Den självbelåtenhet som ofta har utmärkt Sverige under efterkrigstiden kan därför reta gallfeber på andra länder, och det gäller inte bara i Norden. Själv glömmer jag aldrig vad som hände när jag väntade på en intervju med Luxemburgs utrikesminister, som var försenad till vårt möte. Under tiden kom jag i längre samspråk med en av hans medarbetare.

Luxemburg hör till de länder som drabbades hårdast av Hitlers framfart, vilket har påverkat den luxemburgska politiken allt sedan dess. Efter ockupationen gjorde lilleputtlandet helt om, skrotade neutraliteten och drev på för europeisk enhet. Minnet av det som hände under kriget är fortfarande högst levande.

Mitt samtal med utrikesministerns medarbetare skedde 1996, när Sverige var ny EU-medlem.

Allt kändes avspänt och trevligt fram till dess han förstod att jag var svenska.

Du kommer från Sverige? Detta ynkliga, fega land! vrålade han och öste sin ilska över landet som släppte igenom Hitlers tåg och sålde järnmalm till nazisternas rike ända fram till krigsslutet. Avslutningen var inte nådig: Och nu ska ni lära OSS vad Europa behöver?!

Så var det tyvärr. Redan som helt färsk medlem i EU började många svenska företrädare föreläsa om den förträffliga svenska modellen. Det är dessvärre inget skämt att många inlägg på EU-konferenser fortfarande inleds med ett uppfordrande: ”In Sweden we have a system!”.

Lyssna till exempel när ett enat Sverige för närvarande går till storms mot tanken på regler för minimilöner i EU. Alla – från Svenskt Näringsliv och Moderaterna till LO och Socialdemokraterna – låter som svenska missionärer när de fördömer idén.

Man behöver inte älska EU-förslaget för att längta efter en mindre högmodig svensk attityd. Även om Sverige hyllar sin modell kan något slags regler för lägstalöner ändå krävas på en gränslös europeisk arbetsmarknad.

Självgodheten har också upprört våra grannar i Norden. Bengt Lindroth påminner om Finlands president Urho Kekkonens syrliga kommentar till Olof Palmes dröm om ett oavhängigt Norden: Det skulle ha blivit ”en av Sverige ledd ministormakt i Europa”.

Mycket har hänt sedan dess, men Sverige tycks aldrig ha förstått varför andra nordiska länder både fnissar åt och förbannar sin godmodigt

överlägsna storasyster. Sådana reaktioner tycks i stället göra svenska politiker ledsna och kränkta: Vi som vill så väl och talar så gott om Norden!

Men det krävs mer än vackra ord och högtidstal. Om Sverige vill värna det nordiska samarbetet skulle det inte skada med större insikt om hur vårt land kan uppfattas – och varför.

Hållbara förhållanden mellan självständiga stater måste (precis som mellan människor) bygga på en känsla av jämlikhet och ömsesidighet. EU har försökt skapa sådana relationer med hjälp av komplicerade och formella beslutsregler, gemensamma lagar och överstatliga institutioner, men sådant har inte ansetts behövas i Norden.

Det nordiska samarbetet kan ses som en mer frihetligt upplagd variant av det europeiska och under många decennier har det fungerat hyfsat väl. De mer än halvsekelgamla uppgörelserna om bland annat den öppna arbetsmarknaden (1954) och passfriheten (1954 och 1957) var framsynta och har vävt samman våra länder.

Men nordisk samverkan kan inte tas för given. Pandemin har blottlagt ett splittrat Norden och om den speciella gemenskapen ska överleva krävs politiska räddningsinsatser – och en dos svensk ödmjukhet.

Annika Ström Melin

18 Järnkupolen har tagit udden av Hamas hot

Jerusalem. Av allt att döma sker sonderingar om ett eldupphör mellan Israel och Hamas i Gaza bakom kulisserna. Men striderna har inte avtagit. Det israeliska luftvärnssystemet Järnkupolen, som förstör Hamas raketer i luften, har vänt kriget till Israels favör.

USA stoppade på måndagen en FN-resolution om vapenvila i FN:s säkerhetsråd. Men utrikesminister Antony Blinken hävdade att han ”arbetar intensivt” för att få till stånd ett slut på striderna.

Samtidigt dödades Husam Abu Arbid, Islamska jihads högsta befälhavare i norra Gazaremsan, på morgonen då en djupverkande bomb träffade huset under vilket han var gömd. Strax efteråt följde flera långa skurar raketer mot Israel.

Israeliska plan fortsatte sina angrepp mot Hamas underjordiska tunnelsystem. Enligt militär- talesmannen i Tel Aviv har över hundra kilometer tunnlar av armerad betong förstörts.

Det har nu gått tjugo år sedan Hamas avfyrade sin första egna raket mot en israelisk bosättning på Gazaremsan. Den fick namnet Qassam, efter den väpnade palestinska kampens förste galjonsfigur Izz al-Din al-Qassam (1882–1935) och väckte i början en viss munterhet. Dess klena räckvidd, knappt tre kilometer, dess usla träff- säkerhet och dess osofistikerade bränsle –

en blandning av socker och konstgödsel – såg inte ut som något Israel behövde ta på allvar.

Men ett år senare, då den israeliska gränsstaden Sderot mottog sin första Qassam-salva, och i rask följd ännu fler, så stod det strax klart att detta var ett nytt kapitel i den långa konflikten. Allt vardagsliv i Sderot och intilliggande samhällen trasades sönder och saken blev en av den israeliska politikens heta frågor.

Qassams skapare Nidal Farhat, ett ungt snille som lärt sig bygga raketer i Saudiarabien, dödades 2003 (troligtvis av Israel), men raketprojektet stannade inte av.

Snart nog blev nedslagen också en del av storstadens Ashkelons vardag. En som tog detta på blodigt allvar var förre borgmästaren i Sderot, Amir Peretz, senare socialdemokratisk partiledare. När han blev försvarsminister 2006 gav han prioritet åt forskning om skydd mot kortdistansraketer. Många experter rynkade på näsan och menade att det var bortkastad möda, det hela var för svårt och för dyrt.

Men programmet fortskred, och i dag förstör luftvärnssystemet Järnkupolen nära 90 procent av raketerna som skjuts från Gaza mot Israel – redan i luften. Systemet kan numera också förstå vilka raketer som kommer att landa i obebodda områden. Dessa släpps igenom. Det är en viktig besparing, eftersom varje exemplar av Järnkupolens anti-raketmissil Tamir kostar 600 000 kronor.

Tamir tillverkas i en stor luftkonditionerad fabrik, av de statliga – nu privatiserade – militärindustrierna ”Rafael”. Den andra sidans raketindustri arbetar under andra villkor, under

jord och decentraliserad till många små verkstäder, svåra att upptäcka för Israels spaningsfarkoster.

Komponenterna till Hamas och islamistiska Jihads raketer kom länge från Iran till Sudan och sedan landvägen via Sinai och genom tunnlar från Egypten till Rafah i södra Gazaremsan. Men sedan Sudan nyligen närmat sig USA och Israel lär denna trafik ha upphört. Det är känt att Israels och Egyptens flottor sänker transporter från Iran i Röda Havet, men det märks inga tecken på råvarubrist i Gazas verkstäder.

Gazas raketexperter, som numera tränas av Iran, har lärt sig att improvisera. När en israelisk projektil landar utan att explodera grävs den fram ur sanden, plockas isär och kommer till användning. En annan tillgång för raketverkstäderna är de många kilometer vatten- och avloppsrör som blev kvar när Israel evakuerade sina bosättningar i Gazaremsan 2005.

Enligt Israel hade Hamas 14 000 raketer då striderna bröt ut för en vecka sedan, och Jihad 8 000. 1 500 av dem beräknas kunna nå Tel Aviv och Ben Gurion-flygplatsen. Under sju dagars strider har omkring 3 000 raketer avlossats allt som allt.

Intensiteten i de palestinska bombardemangen är imponerande, med tanke på att raketpersonalen inte kan visa sig ovan jord mer än ett par sekunder utan att riskera livet. De flesta raketer avlossas från underjordiska ramper, och med fjärrkontroll.

Men Järnkupolens bedrifter har vänt spelet i Israels favör lika dramatiskt som då Qassam en gång gav Hamas jättekrafter. Hamas inledde denna omgångs strider i hopp om att avskräcka Israel från olika åtgärder i Jerusalem; dels vräkning av palestinier från kvarteret Sheikh Jarrah, dels polisutryckningar i Tempelbergets moskéer.

Men antalet döda och sårade på den israeliska sidan är lågt, alltför lågt för att sätta någon kraft bakom Hamas krav på garantier ifråga om Jerusalem under eldupphör-förhandlingarna. Premiärminister Benjamin Netanyahu, vars styre räddades av striderna, kommer knappast att göra några eftergifter på den punkten.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Bakgrund. Varför trappades konflikten upp?

Våldseskaleringen i den israelisk-palestinska konflikten inleddes för en vecka sedan och uppges ha krävt omkring 200 dödsoffer, nästan alla i Gaza.

Efter sammandrabbningar vid al-Aqsa-moskén i Jerusalem den 7 maj hotade Hamas med raketanfall om inte Israel drog tillbaka säkerhetsstyrkorna. Varningen ignorerades och Hamas inledde ett omfattande raketanfall, som följdes av israeliska flygräder.

Parallellt med bombningarna av Gaza och raketattackerna mot Israel har det även varit

oroligt på ute gatorna i den av Israel ockuperade Västbanken och i en rad israeliska städer.

I bakgrunden som tändande gnista på senare tid ligger en långvarig juridisk konflikt om bostadsområdet Sheikh Jarrah i de östra delarna av Jerusalem. Politisk instabilitet bidrar till spänningarna, med inställda palestinska val och frånvaron av en ny regering i Israel efter det senaste valet i slutet av mars.

18 Michael Winiarski: Inte ens arab-länderna visar solidaritet

Varför tycks arabvärlden vara så tyst om det senaste krigsutbrottet Israel-Gaza? En orsak är att palestiniernas öde inte längre betraktats som centralt i Mellanösterns maktspel. Det senaste året har palestinierna tappat ytterligare mark genom normaliseringen mellan Israel och fyra arabstater.

Tidigare sammandrabbningar mellan Israel och Hamas, liksom den israeliska krigföringen 2006 mot Hizbollah i Libanon, utlöste som regel stora demonstrationer mot Israel runt om i Mellanöstern och den övriga muslimska världen.

Inte så denna gång. Förtegenheten inför åsynen av att Israel besvarar Hamas raketattacker med att jämna bostadshus med marken och döda hundratals människor i Gaza är slående. Tystnaden från de arabiska regimernas sida är talande, men även från vad som brukar kallas ”den arabiska gatan” är det relativt tyst.

När de fyra länderna Förenade arabemiraten, Bahrain, Marocko och Sudan upprättade diplomatiska förbindelser med Israel betraktade de palestinska ledarna det som en svår motgång. Saudiarabien, den mäktigaste USA-allierade diktaturen i Mellanöstern, signerade visserligen inte detta så kallade Abrahamavtalen, men den kungliga regimen i Riyad markerade ändå sin välsignelse.

Kort därefter lät den israeliska regeringen läcka ut att Israels premiärminister Benjamin Netanyahu ”i hemlighet” mött Saudiarabiens starke man, kronprins Mohammed bin Salman. För Netanyahu var de arabiska erkännandena en stor seger. Han kunde framställa det som att han stärkte Israels ställning i regionen utan att ha behövt göra några eftergifter till palestinierna. Med ett undantag: Regeringens planer på israelisk annektering av i stort sett hela den ockuperade Västbanken lades tillfälligt på hyllan. Däremot fortsatte bosättningspolitiken liksom avhysningarna av palestinier från deras bostäder i östra

Jerusalem, som nu senast i stadsdelen Sheikh Jarrah.

Optimistiska bedömare förutspådde att Abrahamavtalen skulle öppna för en ny era av harmoni i Mellanöstern, tygla motsättningarna Israel-Palestina och på sikt till och med öppna för en återupplivad fredsprocess. Så har inte skett.

Ett skäl till att solidariteten med palestinierna inte har synts till är att de arabiska självhärskardömena numera inte anser att det ligger i deras intresse att tillåta solidaritetsyttringar med deras palestinska bröder och systrar. Ingen talar längre om en självständig palestinsk stat.

I Marocko, en av fyra stater som hittills har ”erkänt” Israel, upplöste kravallpolis en demonstration för Jerusalems och Gazas palestinier. Detsamma skedde i Kuwait, där icke-medborgare hotades med deportation för deltagande i protester.

I Förenade arabemiraten har regimtrogna ”influerare” på sociala medier upprepat israeliska argument om att protesterande palestinier är terrorister och islamister. Det är ett uttryck för att regimen i Abu Dhabi inte har glömt den arabiska våren 2011, som bringade flera despoter i Mellanöstern på fall.

Ett annat skäl till palestiniernas känsla av att ha blivit övergivna är att trycket på olika aktörer i regionen från USA att hitta en fredlig väg är lika frånvarande med Joe Biden i Vita huset som när Donald Trump var president.

Inte heller den icke-arabiska regimen i Iran, som vanligtvis framställer sig som palestiniernas sanna vänner och är Hamas huvudfinansiär, har gjort något utöver det sedvanliga fördömandet av Israel.

Om ayatollah Ali Khamenei vill skulle han kunna beordra den Iranstödda shiamuslimska milisen Hizbollah i Libanon, som anses ha minst 100 000 raketer riktade mot Israel, att gå till anfall.

Men även Irans ledare sätter sina egenintressen i första hand. Nu är deras högsta prioritet att förhandla färdigt kärnenergiavtalet med USA, så att Iran blir av med de ekonomiska sanktioner som har lamslagit landets ekonomi.

Michael Winiarski

18 Fyra frågor om Hamasrörelsen som styr Gaza

Hamasrörelsen styr Gaza med järnhand, de skickar skurar med dödliga raketer över Israel och skyr alla kompromisser.

DN:s Mellanösternkorrespondent Erik Ohlsson besvarar fyra frågor om Hamas.

1. Vad är Hamas?

Hamas har sina rötter i den palestinska grenen av Muslimska brödraskapet. Namnet är dels en förkortning av Harakat al-Muqawama al-

Islamiya (Islamiska motståndsrörelsen), dels betyder det ”entusiasm” eller ”nit” på arabiska.

Hamas bildades på 1980-talet, i opposition mot Palestinska befrielseorganisationen (PLO), som leddes av Yassir Arafat som stod bakom fredsavtalet med Israel 1993. Till skillnad från PLO erkände inte Hamas Israels rätt att existera, utan de fortsatte terrorattackerna mot israeliskt territorium.

År 2006 ställde Hamas upp i det palestinska valet, och säkrade 74 av de 132 platserna i Gazas parlament. Året efter jagade Hamas ut Fatah ur Gaza under ett kortvarigt men blodigt inbördeskrig. Sedan dess styr Hamaz enväldigt.

2. Hur starkt stöd har Hamas i Gaza?

Gazaremsan är ett av världens mest tätbefolkade områden. När Hamas tog makten i Gaza 2007 svarade Israel med att stänga gränspassagerna. Isoleringen och den haltande ekonomin har skapat en desperation som medför att den extremism och oförsonlighet som Hamas står för fått fler anhängare. Hamas har också hjälpprogram som vänder sig till de allra fattigaste.

Ändå är det många i Gaza, speciellt de yngre, som stöts bort av rörelsens dödskult och dess auktoritära och kvinnofientliga tendenser. Men det finns ingen samlad opposition mot Hamas i Gaza.

3. Vilket stöd får Hamas utifrån?

En majoritet av länderna i västvärlden, inklusive USA och EU, stämplar Hamas som en terrororganisation.

Under de år som Hamas styrt i Gaza har Qatar stött rörelsen med motsvarande tio miljarder kronor. Qatar har en motsägelsefull utrikespolitik: å ena sidan hyser de en stor amerikansk militärbas. Å den andra gynnar Qatar islamiströrelser som Hamas och Muslimska brödraskapet.

Turkiet har också stött Hamas både politiskt och ekonomiskt, liksom Iran.

4. Hur stor militär slagstyrka har Hamas?

Palestinierna har ingen armé, utan vapnen finns i olika milisers händer varav Hamas militära gren, Qassembrigaderna, är den starkaste. Men det är oklart hur stor denna milisgrupp är: siffror från 10 000 till 50 000 har nämnts. I vilket fall som helst är de klart underlägsna Israels armé som har 170 000 män och kvinnor i aktiv tjänst och över 600 000 reservister.

Hamas använder missiler och raketer för att slå mot mål inne i Israel. En mindre islamistisk väpnad grupp i Gaza, Islamiska jihad, har också tillgång till raketer. Tidigare smugglades raketer in till Gaza från bland annat Iran, men numera tillverkas de allra flesta inne i Gaza, i underjordiska vapensmedjor.

Erik Ohlsson

18 Avgörande beslut om Navalnyj skjuts upp

Ryssland. Rysk domstol ska besluta om huruvida nätverket runt den fängslade oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj ska klassas som extremistiskt. Det kan få konsekvenser för oppositionen i Ryssland. Men efter en kort förhandling i går, måndag, sköts avgörandet upp.

Statsåklagare yrkar på att Navalnyjs nätverk av regionala kampanjkontor ska klassas som en extremistorganisation, anklagade för att ha deltagit i en västerländsk konspiration mot makten i Ryssland. Skulle det bli fallet riskerar medlemmar i nätverket fleråriga fängelsestraff.

TT-AFP

18 HD tar upp abortfall – kan utmana lagstiftning

USA. Högsta domstolen i USA har gått med på att ta upp ett abortfall som kan innebära att nuvarande abortlagstiftning från 1973 utmanas. Fallet, från delstaten Mississippi där det råder förbud mot abort efter 15:e graviditetsveckan med vissa undantag, kommer att behandlas av domstolen i höst.

Det blir första gången som HD tar upp ett abortfall efter det att den förre presidenten Donald Trump med sina nomineringar fastställde en konservativ majoritet i domstolen. Domstolen har beslutat att ta upp fallet sedan två lägre rättsinstanser bedömt att det strider mot grundlagen.

I ett vägledande beslut från 1973, ”Roe mot Wade”, fastslog HD i USA kvinnors rätt till abort.

TT-AFP

18”Många dör av bristen på syrgas och mediciner”

Smittspridningen av corona skenar i Nepal. Enligt FN befinner sig det fattiga landet i en humanitär kris.

– Sjukvården har kollapsat. Det råder extrem brist på syrgas, intensivvårdsplatser och respiratorer, säger Sofia Olsson, landschef för Finska kyrkans utlandshjälp.

Utvecklingen har gått otroligt snabbt i Nepal. Antalet bekräftade fall gått från några hundra varje dygn till mellan 8 000 och 9 000. Kapaciteten för provtagning är bristfällig och mörkertalet anses därför vara enormt.

– Mellan 48 och 50 procent av alla tester är positiva och R-talet är över 2. Det tyder på en väldigt, väldigt bred smittspridning, säger Sofia Olsson.

Samhället är stängt sedan några veckor och Sofia Olsson får bara gå ut för att handla mat och medicin tidigt på morgnarna ett par dagar i veckan. Från sin bostad i huvudstaden Katmandu hör hon oavbrutet ambulanssirener.

– Det värsta är att det inte finns några lediga platser inom sjukvården. Det ligger hundratals

människor på presenningar utanför sjukhusen. De kan få vänta i flera dygn.

Sofia Olsson har två kollegor där familjemedlemmar har avlidit i väntan på vårdplatser och medicin.

– Alla länder har drabbats av coronapandemin, men konsekvenserna blir så mycket värre i ett av världens fattigaste länder. Människor dör inte bara av sjukdomen, många dör av bristen på syrgas och mediciner.

Den explosionsartade smittspridningen kopplas till den indiska virusvarianten, som enligt WHO sprider sig snabbare än andra mutationer.

Banden är starka mellan grannländerna Indien och Nepal. När den andra vågen slog till mot Indien återvände många av de 1,3 miljoner nepaleser som arbetar där till hemlandet. Först var smittspridningen störst i områden nära gränsen till Indien, nu är situationen värst i Katmandu.

– Smittspridningen har nu börjat sprida sig till landsbygden. När Nepal införde en ny lockdown återvände 800 000 människor till sina hembyar, sedan deras möjligheter till försörjning har upphört. I byarna saknas i många fall sjukvård och möjlighet till testning.

FN har slagit fast att det råder en humanitär kris i Nepal. Regeringen har bett om stöd från utlandet. Normalt sett kan Nepal räkna med hjälp från Indien, men nu är även det folkrika grannlandet beroende av resurser utifrån.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

18 Fullbelagda hotell tillåts åter i Dubai

Dubai. Hotell tillåts nu vara fullbelagda och vaccinerade personer får gå på sportevenemang och konserter. Dessutom får restauranger och andra nöjeslokaler ta emot fler gäster än tidigare.

Dubai, som ligger i Förenade arabemiraten, har en hög vaccinationsgrad och hög nivå av testning. Och även om en del restriktioner nu lyfts behåller emiratet kravet på social distansering och munskydd.

TT-Reuters

18 Affärsmannen som ska vaccinera världen mot covid

Den indiska affärsmannen Adar Poonawalla har hela världens ögon på sig. Hans företag Serum Institute of India är världens största vaccintillverkare, och har en nyckelroll

när det gäller att producera vaccin mot covid-19.

Först hyllades Adar Poonawalla när produktionen av coronavaccin kom i gång snabbt. Nu får han skulden för att vaccinationstakten går långsamt i Indien. Samtidigt har flera länder stämt Serum Institute för uteblivna leveranser.

Före coronapandemin var Adar Poonawalla mest känd för sin extravaganta livsstil, tjusiga bilar, det spektakulära slottet vid Arabiska havet i Bombay som tidigare tillhört en maharaja och den ombyggda jumbojeten som fungerar som kontor. Hans fru Natasha brukar beskrivas som den mest chica kvinnan i Indien. Hennes Instagramkonto ger från glimtar från parets jetsetliv

Nu är läget ett annat. En allvarlig Adar Poonawalla är ständigt med i indiska nyhetssändningar och porträtteras i internationella magasin. Han väcker hopp, men den 40-årige företagsledaren får också utstå allt mer kritik.

Att säga att världens öde vilar i Adar Poonawallas händer är kanske att ta i, men som ägare till världens största vaccinfabrik har han en viktig roll i kampen mot coronapandemin. Planen är att anläggningen i Pune i delstaten Maharashtra ska producera mer än en miljard doser i år av i första hand Astra Zenecas vaccin, som licenstillverkas i Indien under namnet Covishield. Från nästa år är målet två miljarder doser.

Länder i hela världen står i kö för att köpa vaccin från Serum Institute. Adar Poonawallas

företag förväntas också att i flera omgångar leverera mer än en miljard doser till det WHO-ledda Covax-programmet, som ska se till att ekonomiskt svaga länder inte blir lottlösa.

Det började bra för Serum Institute. Redan i april förra året, drygt en månad in i pandemin och långt innan några kliniska vaccintester påbörjats, beslutade Serum Institutes ägarfamilj att satsa på produktion av Astra Zenecas vaccin. Fabriken byggdes ut, bland annat med miljardstöd från Bill & Melinda Gates Foundation, som är kopplat till Covax-programmet. Tusen personer nyanställdes och när vaccinet godkändes var fabriken i Pune redo.

Under årets första månader levererade Serum Institute 64 miljoner doser till 85 länder samtidigt som företaget försåg Indien med vaccin. Indien skänkte miljontals doser gratis till grannländer i syfte att få ökad makt och inflytande i regionen på Kinas bekostnad.

Sedan kom problemen. Tanken var att produktionen skulle ökas från 60–70 miljoner vaccindoser i månaden till 100 i mars. När USA stoppade exporten av komponenter och reservdelar som var nödvändiga för vaccintillverkningen kunde Serum Institute inte öka volymen. Målet om 100 miljoner doser i månaden är nu framflyttat till juli. Adar Poonawalla har uppmanat USA:s president Joe Biden att återuppta handeln för att visa att världen står enad i kampen mot coronaviruset. Än så länge har det inte gett något resultat.

I slutet av mars slog den andra vågen av coronasmitta till med full kraft mot Indien, där antalet nya fall har mångdubblats till 300 000 –

400 000 varje dygn. Samtidigt går vaccinationskampanjen i Indien dåligt, bara knappt 3 procent av landets enorma befolkning på drygt 1,3 miljarder, har fått båda doserna. Konsekvensen har blivit att Indiens regering har stoppat all vaccinexport för att prioritera de inhemska behoven. Det innebär att ett stort antal länder blir utan hundratals miljoner doser. Länder som ingår Covax-programmet har bara fått en femtedel av de 100 miljoner doser som utlovats till och med maj.

– Jag är väldigt ledsen över att vi inte kan fortsätta hjälpa dem, men jag måste prioritera mitt eget land. Jag må driva ett globalt indiskt företag, men jag är indier i första hand. Vi måste ta hand om våra egna, som USA och Europa gör, säger Adar Poonawalla till New York Times.

De senaste veckorna har Serum Institute stämts av ett antal länder som inte fått det vaccin som de betalat för i förväg. Adar Poonawalla bekräftar för Financial Times att förhandlingar pågår med flera regeringar, utan att säga vilka. I Indien har han fått skulden för att det i flera delstater råder vaccinbrist. Till Financial Times säger Adar Poonawalla att anklagelserna är ”djupt orättvisa”.

– Jag står bara för tillverkningen, regeringen ansvarar för policyn.

Indiens första beställning var på 21 miljoner doser. Nu har ordern mer än tiodubblats, men det tar tid att öka produktionen. I april fick Serum Institute ett större lån från regeringen i New Delhi för att snabbare kunna expandera.

Adar Poonawalla har också fått kritik för att sko sig på pandemin genom att ta mer betalt av de delstater som köper in vaccin på egen hand, än av regeringen i New Delhi. Han har tvingats vända sig till myndigheterna för att få skydd av fem beväpnade vakter sedan han hotats av bland anat politiker som kräver förtur till vaccin.

”Jag måste lära mig att bli mer hårdhudad” har han sagt till indiska medier.

Familjeföretaget Serum Institute of India är egentligen an avknoppning från en helt annan bransch. Grundaren Cyrus Poonawalla, pappa till Adar, var en framgångsrik uppfödare av kapplöpningshästar. På 1960-talet började han använda pensionerade hästar som försöksdjur för antikroppsserum för att behandla ormbett, stelkramp och andra åkommor. Ur den verksamheten föddes vaccinfabriken, som blev en internationell jätte på 1990-talet. Adar Poonawalla tog över ledarrollen för tio år sedan.

Företaget säljer vaccin, bland annat mot mässling och tuberkelos, till 165 länder och mer än hälften av världens barn uppges ha fått minst en vaccindos som tillverkats i fabriken i Pune.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

18 Polen och Island i karantän efter covidfall

Trots rigorösa försiktighetsåtgärder är nu såväl Islands som Polens delegationer i karantän under uppladdningen för Eurovision i Rotterdam efter att två personer bekräftats smittade med covid-19.

Reglerna för hur deltagare, produktionspersonal och journalister får röra sig och var de får vistas är hårda och var 48:e timme måste alla genomgå ett test som visar om de är smittade eller inte.

Det var vid ett sådant rutintest i lördags som en person i Polens delegation uppvisade ett positivt covid-19-prov. Resultatet har gjort att hela delegationen nu satts i karantän. Den smittade delegaten var inne på arenan senast i torsdags, skriver Wiwibloggs. Förnyade test av övriga i gruppen har visat att ingen annan har smittats.

På söndagen visade ett liknande prov att också en medlem i Islands delegation var smittad. De båda ländernas delegationer bor på samma hotell i Rotterdam.

De två fallen har inte påverkat den svenska delegationen, säger SVT:s kommunikationsansvariga Madeleine Sinding-Larsen som befinner sig på plats i Rotterdam:

– Vi bor på ett annat hotell än Polen och Island och vi följer restriktionerna och lämnar inte hotellet utom för repetitioner och kortare promenader, säger hon.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

18 I Israel finns ingen uppenbarelse i sikte

Israels premiärminister har tillbringat sina år vid makten med att så split - mellan araber och judar i landet. Ingenstans ser jag en uppenbarelse, en - kreativitet eller en ny berättelse, skriver författaren Anita Goldman apropå den pågående judiska högtiden shavuot.

Shauvot, som firar minnet av att Gud gav - judarna de tio budorden på Sinai berg, infaller sju veckor efter pesach. Här sju tankar om

Uppenbarelse i vår tid, sju år efter den förra våldsamma sommaren i Gaza.

1

Hänryckningens tid är här. Körsbärsblom och påskliljor, pärlhyacinter och gullvivor och så magnolian, förstås! Det är en ny uppenbarelse varje år. Även den mest sekulära och inbundna svensk brister ut i lovsång, fast knappast: ”Nu stunden är kommen, o saliga fröjd. Nu är det pingst. I vårdräkt skön.” Men kanske tyst för sig själv, i skogsbrynet, vid bryggan, kanske gömd bakom Iphonekameran, förevigande ännu ett av naturens under.

Att brista ut i lovsång, att tala i tungor, det anses nog pinsamt. Kristus som godhetens apostel, de fattigas och utstöttas försvarare och det värnlösa barnets födelse kan även många mer eller mindre avkristnade svenskar förhålla sig till. Men tonvikten på helig ande utmärker de riktningar inom kristendomen som såväl Svenska kyrkan som vår samtid finner överspända och otidsenliga.

Ändå är människans förmåga att ta emot underverket det största miraklet av alla.

2

Jesu apostlar talade i tungor den gången i Jerusalem, den första pingsten och det anses att den kristna kyrkan föddes där och då, när den helige anden kom till dem. De hade samlats för att fira shavuot, den judiska högtid som började på söndagen och pågår i två dygn.

Shavuot är liksom pingsten uppenbarelsens stora högtid i judendomen. Och liksom moderna kristna är många judar inte helt

bekväma med en Gud som talar ur ett moln vid ett berg.

Veckofesten shavuot firas exakt sju veckor efter pesach – helgen till minne av uttåget ur Egypten, från slaveriet till friheten. På vägen till det land som skall bli Israel inträffar det allra mest avgörande för judendomen: uppenbarelsen vid Sinai berg, när Mose och folket mottar Toran.

Den centrala lagen i Toran, de tio budorden, är mycket enkel och rättfram: Du skall inte döda, du skall inte stjäla, du skall inte ljuga , du skall inte begära andras egendom, du skall respektera dina föräldrar, du skall observera sabbaten – vilodagen. Det är detta som är judendomens kärna, Sinai är målet för resan från slaveriet i Egypten. Resten – erövrandet av Kanaans land, kungarna och templet och så vidare är historia och mindre intressant. Ingenstans i Toran står det: ”Du skall ha en helig stad, den skall heta Jerusalem.” Ingenstans i Toran står: ”Du skall vallfärda till profeters och rabbiners gravar.” Utmärkande nog har det aldrig existerat någon judisk vallfärd till Sinai berg, platsen där man tror att uppenbarelsen skedde. I stället är ett kloster beläget på berget som i Bibeln kallas Horeb och på arabiska Djebel Misa (Mose berg).

Etablerandet av heliga städer är alltså inte en gudomlig anmodan i Toran, däremot ett ständigt upprepande av att du skall minnas att du var slav i Egypten, så att du behandlar främlingen, de som arbetar för dig, dina husdjur, ja alla du möter, väl.

3

Det finns mycket att säga om det som nu sker i min gamla stad Jerusalem, där jag levde i tjugo år i ett vackert hus, byggt av en palestinier som flytt därifrån 1948. Han kommer aldrig att få tillbaka sitt hus. Ingen palestinier har fått tillbaka sitt hus. Därför är vad som nu sker i Sheikh Jarrah en skamlig politisk cirkus. Jag skäms.

Kanske kan jag med poeten Jehuda Amichai, min lärare i modern hebreisk lyrik vid universitetet i Jerusalem för många år sedan, säga: ”Jag har inget att säga om kriget,/ jag har inget att tillägga, jag skäms./För krigets skull säger jag åter/i namn av något sista enkelt älskansvärt./Solen gör sitt varv kring jorden, ja,/jorden är platt som en borttappad skinande planka, ja,/det finns en Gud i himmelen, ja.”

Jag kan berätta att jag och min man, Moshe Amirav, försökte få i gång ett initiativ där varje hus i vår by skulle förses med en plakett där man skulle rista in namnet på vem som byggt det, ägt det och när de flytt. Jag kan berätta att Faisal el-Husseini, från en av palestiniernas mest aristokratiska familjer och på den tiden palestinsk ”minister” för Jerusalem, var mycket rörd över projektet när han kom och spikade fast den första plaketten. Jag kan berätta att ingen mer plakett spikades upp. Och att utsikterna för detta projekt i dag är långt mindre än de var då.

4

Sedan religionen, som ansågs död, men nu med väldig kraft återkommit i världspolitiken, (kanske var den aldrig borta, men modernitetens sekulära ideologer och politiker

hade inte förmågan att uppfatta den) har reaktionerna från samma sekulära makthavare blivit alltmer underdåniga. Varje gång en befolkningsgrupp högröstat och våldsamt framför sina krav på att ha exklusiv rätt till heligheten – vare sig det gäller en gravplats, något slags helgedom, en geografisk plats eller sanningen – så skyndar det politiska etablissemanget att anpassa sig till och tillmötesgå deras krav. Jag tror att rädslan bottnar i religiös analfabetism, man är inte längre bevandrad i språket och i källorna, man är okunnig och framför allt generad. Man skyler denna okunnighet och genans med ord som ”respekt för religionsutövande”. Man är feg. Och ger därför efter för de mörkaste krafter.

5

Amos Oz skrev att det som karakteriserar en fundamentalist är bristen på humor. Det som karakteriserar extrema nationalister är bristen på all kreativitet. Det har gått sju år sedan den våldsamma sommaren 2014 i Gaza. Sju år är numret för fullkomnandet i Toran, en lång tid för att finna nya uppslag och vägar för att lösa den långvariga konflikten och den outhärdliga situationen för palestinierna på Gazaremsan. I stället återupprepas denna dödsdans; aktion-reaktion-aktion. Hamas är en terrororganisation främst mot sitt eget folk. Dessa miljarder som spenderas på futila raketer mot Israel. I stället för på välfärd för en extremt utsatt och lidande befolkning.

Israels nuvarande premiärminister har - tillbringat sina år vid makten med att så split mellan araber och judar i Israel. Tid att skörda nu, blod och split. Den israeliska

statstelevisionens reporter i Bat Yam, en förstad till Tel Aviv, där judar lynchat en förbipasserande palestinier, gråter framför öppen kamera. Domedagsstämning i studion. Våldet på gatorna inne i Israel tar hårdare än raketerna från Gaza. Konflikten flyttar in i landets hjärta. Självbilden rämnar.

Och ingenstans en uppenbarelse, kreativitet, ett nytt förhållningssätt, en ny berättelse.

6

Shavuot handlar just om detta kreativa ögonblick, det som för alltid ändrar villkoren och skriver en ny berättelse. Den underbare judiske religionsfilosofen Abraham Joshua Heschel, som dog 1972 och bland annat är känd för sitt nära samarbete med Martin Luther King, skriver i ”God in search of man” att medan tidigare kulturer har satt den cykliska naturen och den heliga platsen i centrum för sina religioner, blev tiden det centrala för judarna. I den bibliska berättelsen är varje ögonblick nytt, plötsliga och unika händelser förändrar människan för alltid. Ett sådant - kreativt och unikt ögonblick är när Gud ger Mose de tio budorden på Sinai berg. Det är - kreativt på samma sätt som när en stor - konstnär skapar något som världen aldrig tidigare sett, hört eller läst. Uppenbarelse handlar inte om att sätta naturens lagar ur funktion, skriver Heschel, utan om att ingjuta ett nytt kreativt ögonblick i historiens gång. Uppenbarelsen är det ojämförbara ögonblicket, skiljelinjen mellan det förflutna och det närvarande. Det unika och kreativa är alltid möjligt. Varje dag.

7

Jag chattar med min dotter i Tel Aviv. Hon har tillbringat natten i ett skyddsrum. På morgonen säger mitt barnbarn, ännu inte två år; ”Bom, bom.” Om detta finns det inte heller något att säga. Jag går ut och skär årets första rabarberstänger, rapsen lyser gul på fälten.

Anita Goldman

Skribenten.

Anita Goldman är författare och journalist. Hon har bland annat gett ut ”Jerusalem & jag” (2017) och ”Om stenarna kunde tala i Palma de Mallorca” (2019), båda på Natur och Kultur.

18 Tågluffare med hjärtat i Europa

Engagemanget för internationella frågor har hon haft sedan barndomen. Att bli journalist var självklart och de senaste 25 åren har Annika Ström Melin specialiserat sig på Europa och EU. Nu skriver hon på en ny bok i ämnet.

Hur skapar man en demokrati på internationell nivå utan att besluten hamnar för långt bort från människorna? Det har alltid varit ett av EU:s största problem, menar journalisten och författaren Annika Ström Melin som under många år har skrivit om dessa frågor.

Just nu sitter hon hemma i Nacka och arbetar på en bok om Jean Monnet, en pionjär bakom det som skulle bli dagens EU.

– Han hade en avgörande betydelse under några år på 1950-talet. Hur tänkte han? Och hur blev det? Jag skriver inte en egentlig biografi utan resonerar även om unionen i stort, hur den fungerar i dag och vilka problemen är.

Även en EU-vän som Annika Ström Melin ser att allt inte är prickfritt.

– En verklig demokrati mår bäst på nationell nivå om man har en folklig förankring. Det kan kännas långt till Bryssel. Samtidigt måste vi ju fatta beslut på övernationell nivå om sådant som klimatet och pandemin.

Hon tycker att intresset för EU-frågor är märkligt lågt i Sverige och tror att ämnet kan uppfattas som både svårt och tråkigt. Själv älskar hon utmaningen att som journalist göra det svårgenomträngliga begripligt och intressant.

Vad var det som lockade dig att skriva om Europa från början?

– Jag är en gammal tågluffare, var ute första gången 1973 med en kompis. Jag har alltid gillat Frankrike men även andra europeiska länder. Fast riktigt engagerad blev jag inte förrän vi flyttade till Luxemburg 1995.

Hennes man hade fått jobb på EU-domstolen och själv sade hon upp sig från Sveriges Radio och blev frilansjournalist. En granne i Luxemburg började berätta för henne om sitt tidigare arbete för pionjären Monnet och där, i grannens kök, började Annika Ström Melin inse

att EU handlade mera om fred och demokrati än om kol och stål.

– Då blev jag intresserad på riktigt.

Hon är uppvuxen i en familj där det ideella engagemanget var självklart. Hennes mormor och morfar hade tagit emot judiska flyktingar under kriget och föräldrarna hade hjälpt flyktingar från Ungern under krisen 1956. Hemma i Annikas familj stod en sparbössa på middagsbordet föreställande ett svältande barn.

Journalistdrömmar hade hon tidigt och ännu starkare blev de efter ett besök hos konstnären Bror Hjorth som bodde granne med hennes mellanstadieskola i Uppsala.

– Vi ville göra en tidning om honom så vi gick dit och fick saft av hans fru och satt i hans ateljé och intervjuade honom. Jag minns hur jag tänkte när jag gick därifrån: Man kan ringa på hos vem som helst och fråga vad som helst!

Redan som 14-åring gick hon med i FNL-rörelsen för att protestera mot USA:s krig i Vietnam. Men så en dag, våren 1975, tog kriget slut. Den dagen hade Annika Ström Melin väntat på länge, samtidigt upplevde hon en plötslig tomhet.

– Det hade blivit ett sätt att leva. Man gick på möten, sålde Vietnambulletinen och hade en massa kompisar i det sammanhanget.

Något år senare började hon arbeta i redaktionen för tidningen Kampuchea som med regimvänliga ögon skrev om revolutionens Kambodja. När vidden av de röda khmerernas folkmord började gå upp för henne drog hon sig ur.

– Först såg jag det nog som en fortsättning på FNL. Men det har plågat mig sedan dess, hur jag kunde hamna så fruktansvärt fel. Det är som med alla sekter, man trivs där och det blir ens liv. Det är en massa människor som man tycker om som man måste göra slut med.

Under många år låtsades hon inte om den tiden. Först 1996 skrev hon om det i en självkritisk artikel och blev kallad förrädare av gamla kompisar. I december förra året tog hon upp ämnet på nytt i en uppmärksammad kolumn i Dagens Nyheter där hon regelbundet skriver.

– Jag lärde mig något av det som jag faktiskt inte vill vara utan. Jag har alltid lockats av människor med visioner men visioner kan också leda helt åt skogen. Som kommunismen till exempel. Jag har blivit överkänslig mot alla auktoritära tendenser.

Johan Ekfeldt TT

Annika Ström Melin

Gratuleras till: Fyller 65 år den 19 maj.

Gör: Journalist och skribent, medverkar regelbundet i DN.

Bor: Nacka.

Familj: Man, en son med hustru och en dotter med sambo. Samt två bonusbarn med familjer.

Om att fylla 65: ”Jag har alltid tyckt om att fylla år och har varit med om så mycket bra saker i mitt liv, så jag har inget att klaga på.”

Så firar hon födelsedagen: ”Jag hoppas få kaffe och en croissant på morgonen av min man för det brukar jag få när jag fyller år.”

På fritiden: ”Läser massor. Och älskar att simma. Jag är en sådan där vinterbadare. Vi är ett gäng grannar som åker till Saltsjöbaden varje vecka och hoppar i. Det blir som ett beroende, men jag tror att det är ofarligt.”

19 Centern: Den svenska regeringen bromsar EU:s vaccinpass

Sverige är ett av fyra länder som är störst motståndare till förslaget att införa ett gemensamt vaccinpass i EU, enligt Emma Wiesner, (C).

– Det är oacceptabelt att Sverige är ovilligt att kompromissa, säger hon.

EU-minister Hans Dahlgren tillbakavisar kritiken.

EU-kommissionens förslag till hur de så kallade gröna certifikaten, vaccinpassen, ska fungera håller just nu på att slutförhandlas med Europaparlamentet och ministerrådet. Ambitionen är att förhandlingarna ska

vara klara denna vecka och att certifikaten kan gälla från slutet av juni för alla invånare i EU.

I rådet är just nu Sverige, Tyskland, Irland och Finland de mest omedgörliga, enligt EU-parlamentarikern Emma Wiesner (C).

– Det är den signal vi får från vår förhandlare, säger hon.

Emma Wiesner är mycket kritisk till svenska regeringen.

– I en förhandling måste man vara villig att kompromissa. Det är oacceptabelt att Sverige är en av de största motståndarna.

De gröna certifikaten ska finnas både i digital- och pappersform. Den som får ett certifikat ska vara fullt vaccinerad mot covid-19, ha ett nytaget test som visar att man inte är smittad eller ha haft sjukdomen och ha antikroppar.

Enligt Emma Wiesner handlar Sveriges motstånd framför allt om tre frågor. Sverige vill fortsatt att länderna själva ska kunna bestämma om karantänsregler, att länder ska ha rätt att inte fullt ut delta i de gröna certifikaten samt att Sverige vill ha en övergångsperiod på sex veckor för att införa dem.

– Sverige är ett av EU-länderna som har tidigast semester. Det borde ligga i vårt intresse att certifikaten införs snabbt. Efter sex veckor är ju semestrarna i stort sett över, säger hon.

EU-minister Hans Dahlgren förklarar övergångsperioden med att Sverige i juni inte hinner få med tester och antikroppar i vaccinpassen.

– Det betyder att vaccinerade svenskar kan använda certifikaten redan från början, utan att behöva vänta in de andra två delarna, säger han.

Hans Dahlgren säger också att varje medlemsstat vill ha kvar rätten att bestämma över sin gräns och kunna

neka resenärer från länder med stor smittspridning från att komma in.

– Sedan är det förstås bra med så få restriktioner som möjligt och att det är så samordnat som möjligt, säger han.

Betyder detta att fullt vaccinerade svenskar inte är välkomna i flera EU-länder om smittspridningen är fortsatt hög i Sverige i sommar?

– Det bestämmer de länderna. Men jag tror det blir en stor uppslutning kring vaccinpassen, säger Hans Dahlgren.

Han tillbakavisar att Sverige skulle vara ett av få länder som sätter sig på tvären i förhandlingarna med EU-parlamentet.

– Vi bromsar inte. Vi är överens i rådet om en given linje i förhandlingarna, säger Hans Dahlgren.

Blir det en överenskommelse om certifikaten denna vecka?

– Ja, det är jag helt säker på, säger EU-ministern.

Tanken med vaccinpassen är att den som kommer inresande från ett annat land ska omfattas av samma regler som resmålets invånare. Emma Wiesner har svårt att förstå regeringens hårda inställning i gränsfrågan.

– Detta är ju en tillfällig lösning under pandemin och ett steg i rätt riktning för att gå tillbaka mot fri rörlighet inom EU, säger hon.

De vaccin som är godkända av Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA ska omfattas av vaccinpassen. Därutöver är det upp till varje medlemsland att även godkänna andra vaccinationer mot covid-19 som inkommande resenärer har.

Utöver de 27 EU-länderna ska även Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein kunna ansluta sig.

Pia Gripenberg

19 Rädda Barnen vädjar till Israel för Gazas barn

Av de över 200 människor som dött efter Israels flygattacker mot Gaza är nära nog var tredje dödsoffer ett barn. En rad internationella hjälporganisationer vädjar om ett omedelbart eldupphör.

Häromdagen gick Rädda Barnen ut med en osedvanligt skarp appell och den var riktad mot Israels bombkrig i Gaza.

Rädda Barnen är en religiöst och partipolitiskt obunden hjälporganisation, verksam i över 120 länder. Den har funnits i över hundra år och undsatt lidande barn under andra världskriget, i massvältens Etiopien på 1980-talet och i ebolaepidemins Sierra Leone på 2010-talet.

Och nu handlar det alltså om det pågående kriget i Gaza, där de regionala hälso- och sjukvårdsmyndigheterna på tisdagen meddelade att 212 människor har dött under den drygt veckolånga bombkampanjen. Av dödsoffren är 61 barn och 36 kvinnor, vilket nyhetsbyrån Reuters rapporterat. Det betyder att nära nog 30 procent av de döda är barn.

Dessutom har över tusen personer skadats, varav 366 barn: det innebär i genomsnitt tre barn skadade varje timme under den tid som den israeliska offensiven pågått, konstaterar Rädda Barnen.

Gränsövergången till Gaza mot Israel är för närvarande stängd. Det betyder att ingen hjälp kan nå in därifrån och att de stora massmediernas möjlighet att rapportera inifrån Gaza är kraftigt beskuren.

I måndags skickade en frilansjournalist bosatt i Gaza ett filmklipp till den Londonbaserade nyhetssajten Middle East Eye där han intervjuar en tioårig flicka. Med tårar i ögonen berättar tioåringen, Nadine Abdel-

Taif, om den ständiga dödsångest som hon och andra barn i Gaza lever under.

”Jag gråter varje dag. Jag frågar mig själv vad vi gjort som råkat ur för det här. Vad gjorde vi?”, frågar Nadine Abdel-Taif där hon står i ett sönderbombat bostadskvarter. Klippet har visats över fem miljoner gånger bara på al-Jaziras sajt för sociala medier.

På måndagen vädjade Rädda Barnen till de stridande om ett omedelbart eldupphör. Organisationen varnar för en snabbt annalkande ”trestegschock” i Gaza.

”Medan bomberna fortsätter att falla står hälsovården och den civila infrastrukturen under hotet att stå utan elektricitet och bränsle (...) den kapacitet som finns är redan på randen till kollaps, bland annat beroende på covid-19-pandemin och den pågående blockaden”, heter det i nödropet som Rädda Barnen sänt ut.

Även om attackerna i någon mån minskade i under tisdagsdygnet finns inga tecken på att Israel skulle upphöra med beskjutningarna och bombningarna av Gaza.

Precis som under tidigare krigföring mot Gaza hävdar den israeliska försvarsmakten IDF att de riktar in sig på militära mål och att Hamas, som styr i Gaza, använder Gazas civilbefolkning som mänskliga sköldar.

Men IDF:s talesman Hidai Zilberman säger också, i en intervju med den israeliska tv-kanalen KAN 11, att Israels attacker sker ”till priset av att riskera skador på dem som står vid sidan av striderna.”

Den israeliska ståndpunkten om mänskliga sköldar är omstridd. Sedan Hamas tog makten i Gaza 2006-2007 har Israel varit inblandade i tre krig med påföljande flygattacker i området: 2008-2009, 2012 och 2014, liksom ett antal smärre flyganfall och beskjutningar.

Efter kriget sommaren 2014 genomförde människorättsorganisationen Amnesty International en grundlig undersökning av flygbombningen och

artilleribeskjutningen mot Gaza, liksom Hamas raketattacker mot Israel. I rapporten framkom att Israels militär i flera fall lutat sig mot svag eller overifierbar bevisning. IDF har hävdat att de i själva verket angripit raketramper och ammunitionsupplag när de bombarderat sjukhus, skolor och flyktingläger i Gaza.

När DN undersökte omständigheterna kring missilattacken mot familjen Hijazis hus i flyktinglägret Jabalya i Gaza år 2012, framkom inget som tydde på något annat än att huset var ett civilt mål som anfallits av ”misstag”.

Vid attacken dödades tre familjemedlemmar: pappan Fouad och sönerna Mohammed och Suhaib, fyra respektive två år. Övriga familjemedlemmar: mamman Amina och sex barn i åldrarna tjugo till två år, skadades mer eller mindre svårt.

Ett skäl till att barn drabbas hårt av bomberna mot Gaza är att städerna och samhällena där osedvanligt tätt befolkade – och att regionen är barnrik. Sajten IndexMundi, som sammanställer demografisk statistik, visar att medianåldern i Gaza är 18 år och att varje kvinna i fertil ålder föder fler än tre barn (3,64). I Sverige är motsvarande siffror 41 år och födelsetalet 1,86.

Enligt en artikel i New Scientist skulle ett av skälen till de höga födelsetalen i Gaza vara den höga arbetslösheten. Få kvinnor är ute på arbetsmarknaden. I normala fall är också spädbarnsdödligheten låg. Däremot är det svårt att få tag på preventivmedel, och tradition och religion talar mot barnbegränsning.

Erik Ohlsson

19 EU: Ungern bromsar enighet

EU-länderna kunde inte helt enas om att kräva ett omedelbart eldupphör och nedtrappning av konflikten mellan israeler och palestinier. Vid ett videomöte mellan unionens utrikes- ministrar sade Ungern nej.

– Ungern motiverade det med att man då går in på självförsvarsrätten (för Israel), sade utrikesminister Ann Linde (S), som ser det som ett misslyckande för EU att inte lyckas få till ett uttalande.

EU:s utrikespolitiske representant Josep Borrell uppmanade efter mötet ändå parterna att omedelbart upphöra med våldet och få till stånd en vapenvila.

– Syftet är att skydda civila, och att ge Gaza fullvärdig humanitär hjälp, sade Borrell.

TT-AFP-Reuters

19 Fyra frågor om den israeliska krigsmakten

I nio dygn har Israels stridsflyg fällt sin bomblast över den palestinska Gazaremsan.

DN:s utrikeskommentator Michael Winiarski besvarar fyra frågor om den starkaste krigsmakten i Mellanöstern.

1. Hur stark är den israeliska militären?

IDF (Israeli Defence Forces) är tveklöst den mest slagkraftiga och teknologiskt avancerade krigsmakten i regionen. Försvarsbudgeten är tre gånger större än den svenska. Landet har toppmoderna stridsflygplan, drönare och missiler och en stående militär styrka på omkring 170 000 män och kvinnor, fördelat på armén, flygvapnet och marinen.

Försvarsmakten har flera olika typer av potentiella hot att hantera; angrepp från ”reguljära” statliga motståndare, tidigare främst grannländerna Egypten

och Syrien, som Israel befunnit sig i krig mot flera gånger. Numera betraktas Iran som det stora hotet, men IDF ägnar sig i hög grad åt pacificering av palestinskt motstånd på Västbanken och bekämpning av islamistiska terrorgrupper som Hamas och Islamiska Jihad i Gaza och den proiranska milisen Hizbollah i Libanon.

Utöver det har Israel som enda land i Mellanöstern en avsevärd kärnvapenarsenal.

2. Vad vill Israel uppnå med sina bombningar av Gaza?

De kom som ett svar på att Hamas inledde raketbeskjutning mot Jerusalem och övriga Israel förra måndagen, och som premiärminister Benjamin Netanyahu flera gånger har upprepat är syftet att skapa långsiktigt ”lugn” i Gaza.

Det innebär att förstöra maximalt av Hamas militära infrastruktur, där de viktigaste inslagen är ett omfattande tunnelsystem och underjordiska raketfabriker. Men också, vilket IDF har betonat, att döda så många som möjligt av Hamas och Islamiska Jihads ledarfigurer. Det ”jobbet” är efter mer än en vecka ännu inte avslutat, hävdar Netanyahu.

3. Vad och var är det Israel bombar?

I första hand är det Gaza stad, eftersom det är under stadens bostadskvarter som de flesta av Hamas tunnlar och bunkrar anses finnas. Men civilbefolkningen har varken tillträde till Hamas tunnelsystem eller – som civilbefolkningen i Israel – tillgång till skyddsrum.

Det har inte heller nyhetsredaktioner som al-Jazira och AP, vilkas 14-våningsbyggnad jämnades med marken av israeliskt bombflyg. Över hundra stora bostadshus har bombats sönder, liksom skolor, hus i flyktingläger och läkarmottagningar.

4. Gör det israeliska flygvapnet någon urskiljning mellan militära och civila mål?

Israeliska militära talespersoner hävdar att de försöker undvika civila mål. Men även om det skulle vara avsikten är det i praktiken omöjligt att undvika civila offer när 2 miljoner människor lever instängda i landremsa på fyra mil som är mer tätbefolkad än storstäder som London eller Shanghai.

Utöver dödsfall och familjetragedier har förstörelsen av byggnader, vattenledningar, avlopp och infrastruktur förvärrat den permanenta humanitära kris som råder i Gaza.

Michael Winiarski

Fakta. Israels försvarsmakt

Israeli Defence Forces: Aktiv styrka 170 000 man, samt 465 000 i reserven.

Försvarsbudget (2019): 20,5 miljarder dollar (motsvarande cirka 180 miljarder kronor).

Flygvapnet: 685 militära plan inklusive 460 stridsplan, varav 250 är jakt- och attackplan, de flesta av typ F-16.

Pansar: Armén har över 3 000 stridsvagnar, 10 000 bepansrade truppfordon och 5 000 artilleripjäser.

Kärnvapen: Israel har inte officiellt erkänt att man har atombomber, men fredsforskningsinstitutet Sipri bedömer att landet har 80-90 stridsspetsar i sin kärnvapenarsenal.

19 Medlarna: Inga tecken på eldupphör

Striderna kring Gaza måste upphöra, upprepade president Joe Biden på tisdagen.

Men enligt egyptiska och amerikanska medlare vägrar både Israel och Hamas binda sig ifråga om ett eldupphör.

Bägge parter vill vara säkra på vad de sagt ja till innan de slutar skjuta. Israel förkastar helt Hamas krav på garantier ifråga om Jerusalem, och Hamas vägrar resonera om demilitarisering av Gaza, ett israeliskt villkor. Tills vidare fortsätter raketelden mot Israel och flygattackerna mot Gaza med nästan oförminskad styrka.

Kontrasten mellan regeringstrogna israeliska mediers skildring av Hamas och organisationens egen bild kunde inte vara större. Enligt Israels Kanal 20 och tidningen Israel Hayom är Hamas nere för räkning. Dess vapenupplag och tunnlar ligger i grus och dess ledare vädjar till Kairo och Qatar om ett ingripande. Hamas-ledarnas hem i Gaza har bombats, och kommer att ge dem en tankeställare ”då de vågar sig fram från sina gömställen”.

Den patriotiska israeliska versionen förklarar inte hur det demoraliserade Hamas ändå fortsätter att skicka skurar av raketer mot Israel. Tanken att Hamas ledare skulle tänka om efter att ha mist sina bostäder är helt och hållet för israelisk konsumtion.

Hamas tv-kanal al-Aqsa erbjuder en rakt motsatt bild: Jubel över den politiska segern, i form av de israeliska arabernas ”uppror” och Hamas svar på ”Israels provokationer i Jerusalem”. Men också militärt proklamerar Hamas seger: dess pilotlösa flygplan hotar den israeliska gasplattformen i Medelhavet och dess marinkommando har gjort heroiska räder mot Israel.

Under tisdagen kallade Hamas till generalstrejk på alla palestinska områden, inklusive Israel. Få israeliska

araber hörsammade appellen. Men Hamas har ändå gripit in i israelisk politik på ett intressant vis under den gångna veckans strider.

Å ena sidan de många våldsutbrotten och lynchningarna, som saboterat judisk-arabisk samlevnad till vardags; å den andra torpederingen av de israeliska koalitionsförhandlingarna om ny regering, som räddade premiärminister Benjamin Netanyahu. Den israeliske islamistledaren Mansur Abbas, som spelat en nyckelroll under försöken att bilda regering, hör till förlorarna: När han besökte en synagoga skövlad av arabiska vandaler möttes han av en storm protester från det egna partiet för sitt ”fjäsk”.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

19 Nu går det att börja rösta till presidentvalet – i Sverige

Om en dryg vecka går Syrien till val. Presidentvalet splittrar syrier – även i Sverige. Företagaren Gabi Icho och andra regimtrogna svensk-syrier ser presidentvalet som början på lösningen. Medan regimkritikern Hala Akari och andra aktivister protesterar.

Den syriska ambassaden i Danderyd utanför Stockholm har ställt in alla bokade besök för att helt kunna ägna sig åt presidentvalet.

För regimens supportrar är den nuvarande presidenten Bashar al-Assad en garant för att Syrien inte vikar sig för ”den globala konspirationen”. Så har regimen och dess supportrar beskrivit det uppror som pågått sedan 2011: en konspiration mot Syrien som främst stöds av väst och Gulfstaterna.

Gabi Icho är 53 år och har bott i Sverige i 37 år. Som tonåring flydde han från sin hemstad al-Qamishli i nordöstra Syrien med familjen. Han beskriver det som att hans pappa fick den syriska säkerhetspolisen efter sig.

DN når Icho efter att han tillsammans med flera syriska regimtrogna aktivister kommit tillbaka från en resa genom Sverige och Europa där de uppmanat syrier att ”praktisera sin konstitutionella rätt” – oavsett vilken kandidat de föredrar.

Han ser själv dock Bashar al-Assad som ”det bästa möjliga”.

– Vi har alltid haft korruption och förtryck. Men har revolutionen gett oss ett bättre alternativ? frågar han och säger att al-Assad och dennes klan visserligen har stulit och blivit rika, men att de nu vill skapa demokrati.

Gabi Icho är affärsman och bosatt i Stockholm. Senaste gången han besökte hemlandet var 1999, precis innan Bashar al-Assad efterträdde sin far, Hafez al-Assad.

Bashar al-Assad som suttit vid makten sedan 2000, skaffade sig först legitimitet via folkomröstningar. Först 2014 hölls ett formellt presidentval, där regimen skickade fram två kandidater som ansågs chanslösa mot al-Assad. Valet beskrevs både av den syriska oppositionen och av omvärlden som ett försök att ge sken av demokrati.

I årets val hade 51 personer ansökt om att få bli presidentkandidat. Men bara tre uppfyllde kriterierna, enligt myndigheterna. Mot Bashar al-Assad ställs två för de flesta okända män som inte anses ha en chans: Mahmoud Murei, 64 från Damaskus och Abdullah Abdullah, 65 från Aleppo. Murei är jurist och Abdullah har en bakgrund i ett socialistparti som är lierat med al-Assads Baathparti.

Flera regimtrogna syrier i Sverige har redan delat videoklipp i sociala medier där de säger att de väljer

”herr presidenten som fortsätter att göra Syrien vackrare, Dr. Bashar”.

Icho säger att han har skickat dussintals av dessa videoklipp till lokala medier i sitt andra hemland.

– Det är tydligt att världen ser på al-Assad som en huvudspelare i regionen och vill ha honom kvar. Varför sitter regimen annars kvar i FN och har ambassader i Europa, frågar han sig.

Hala Akari, en 49-årig svensk-syrisk aktivist och regimmotståndare, tycker inte att Sverige ska tillåta att presidentvalet hålls i Stockholm. Hon menar att det strider mot EU:s redan fattade beslut att valet inte ska betraktas som legitimt och EU:s syn på al-Assad som mördare.

– Sverige och europeiska länder som har syriska ambassader bidrar till att förlänga krisen. Valet måste avbrytas och syrier måste hjälpas åt för att börja bygga grunden till ett demokratiskt Syrien, säger Akari.

Ungefär en halv miljon människor tros ha dödats under inbördeskrig i Syrien. Cirka 130 000 politiska fångar är kvar i al-Assadregimens fängelser. Halva befolkningen är på flykt, inom eller utom landet.

Akari, som liksom tiotusentals syrier i Sverige är efterlysta av regimen, vill inte åka till Syrien så länge al-Assadregimen är kvar.

Hon tänker bojkotta valet.

– Det är dåligt spel och usel regi. De har bäddat för al-Assad, säger Akari. Hon ser valet som teater.

Över 220 000 syriska medborgare bor i Sverige. Endast ett fåtal väntas rösta. En av anledningarna är att man måste ha ett giltigt pass enligt Syriens vallag.

Gabi Icho har själv inte ett giltigt syriskt pass. Men han tänker åka till ambassaden och försöka rösta – även om hans namn inte står på vallistorna.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

Fakta. Valet

Kandidaten måste vara muslim och född med syriskt medborgarskap av föräldrar som också är syriska medborgare. Vara minst 40 år och stadigvarande bosatt i Syrien under de senaste tio åren.

Oppositionen mot Bashar al-Assad anser att villkoren är skräddarsydda för att utesluta alla verkliga utmanare till den sittande presidenten.

För att kunna rösta utanför Syrien ska man ha anmält sig i förväg genom att lämna (eller skicka över) bilder på ett giltigt syriskt pass till ambassaden.

Källa: DN & Syriens Ambassad i Stockholm

19 Marocko uppmanas att stoppa migranter

Allt fler migranter tar sig från Marocko till den närliggande spanska enklaven Ceuta.

EU:s inrikeskommissionär Ylva Johansson uppmanar Marocko att agera för att bromsa flödet av människor som illegalt tar sig över gränsen in i EU.

I måndags korsade runt 6 000 migranter gränsen mellan Marocko och Ceuta, vilket är en rekordnotering för ett dygn. Av dem har omkring hälften skickats tillbaka till Marocko, enligt Spaniens inrikesminister Fernando Grande-Marlaska.

Spanien har också skickat 200 poliser till Ceuta, där de ska sälla sig till de 1 200 personer som redan jobbar med att kontrollera gränsen.

På tisdagen uppgav den spanske premiärministern Pedro Sánchez att han skulle resa till Ceuta. Han

kallade den plösliga ökningen av migranter för en ”allvarlig kris för Spanien och Europa”.

– Vi kommer att återställa ordningen i staden och vid gränserna, sade han i ett tv-sänt uttalande, enligt Reuters.

Han försäkrade också att alla som tagit sig in illegalt skulle återföras.

De flesta migranter tog sig till det spanska territoriet genom att simma eller vada genom lågvatten från marockanska stränder några kilometer bort. Några tog hjälp av uppblåsbara badringar eller gummibåtar. Minst en man drunknade.

– Jag såg på Facebook att det var möjligt att korsa gränsen, så jag tog en taxi hit med mina vänner eftersom jag inte längre kan skaffa mat till min familj, säger den 26-åriga frånskilda och arbetslösa tvåbarnsmamman Ouarda.

De spanska enklaverna Ceuta och Melilla utgör EU:s enda landgräns mot Afrika. Det gör att många migranter försöker ta sig dit i hopp om en bättre framtid i Europa.

EU:s inrikeskommissionär Ylva Johansson beskriver det ökade antalet migranter som olagligt korsar gränsen till Ceuta som oroande och uppmanar Marocko att fortsätta agera förebyggande.

– Spanska gränser är europeiska gränser, säger hon i EU-parlamentet.

Läget är spänt mellan Marocko och Spanien sedan det framkommit att Polisario Front-ledaren Brahim Ghali befinner sig på ett spanskt sjukhus där han vårdas för covid-19.

Polisario Front kämpar för att Västsahara ska bli självständigt från Marocko och regeringen i Rabat har surnat till över sjukhusvistelsen. Spaniens utrikesminister Arancha González Laya försvarar dock beslutet att ge Ghali vård.

Juan Flores juan.flores@dn.se

19 50 migranter saknade utanför kusten

Libyen. Över 50 människor som färdades på en båt på väg från Libyens kust mot Europa saknas sedan båten sjunkit i Medelhavet, meddelar Libyens flotta.

30 människor från samma båt undsattes av kusträddningen. Försvarsdepartementets talesperson Mohamed Zikri uppger att dessa överlevt genom att de klamrat sig fast vid en oljeplattform nära den tunisiska kusten.

Sedan årsskiftet har nära 700 människor omkommit eller rapporterats som saknade sedan de försökt nå Europa via Medelhavet, uppskattar FN:s flyktingorgan UNHCR.

TT-AFP

19 Danmark vill hämta mödrar och barn från IS-läger

Danmark. Den danska regeringen vill hämta hem tre mammor och deras 14 barn från fånglägren al-Hol och al-Roj i Syrien, meddelar utrikesminister Jeppe Kofod (S) och justitieminister Nick Hækkerup (S).

Därutöver vill man ta hem ytterligare fem barn med dansk anknytning, men utan deras mödrar. För detta krävs mammornas samtycke, vilket de inte gett.

Kvinnorna ska inte vänta sig ett varmt välkomnande när de anländer, enligt justitieministern.

– De ska stå till svars för sina handlingar, och de kommer att gripas och förhöras så fort de sätter sin fot på dansk mark, säger Hækkerup.

TT-Ritzau

19 Jan Eklund: När bomberna faller i Gaza tänker jag på Martha Gellhorns blick för krigets civila offer

Det har blivit allt farligare för journalister att bevaka krig under 2000-talet. När Israel bombar redaktionslokaler i Gaza har ännu en gräns passerats. Vem ska nu berätta om krigets alla civila offer? Det som gjorde Martha Gellhorn till en upplyst pionjär.

När kriget brakar loss igen och bomberna briserar, som nu i Israel och Gaza, tänker jag alltid på Martha - Gellhorn, 1900-talets mest rutinerade krigskorrespondent, och suveräna prosaist.

Gellhorn hade sett så mycket förödelse på jorden som skapats av blinda politiker och skenheliga makthavare – ofta understödda av nationalistiska tidningar – att hon sent i livet bara fnyste när någon påtalade hur viktigt det ändå är att pressen förblir objektiv i konflikter.

”All that objectivity shit”, sa hon. Vilket ligger mycket nära den rasande reportern Egon Erwin Kischs drastiska credo ”objektivitet är svineri”.

Det ska inte tolkas som att saklighet är omöjligt. Tvärtom är det livsnödvändigt att hålla huvudet kallt och rapportera så sannskyldigt som möjligt, allt annat vore journalistikens död. Troskyldiga utsagor är däremot livsfarliga, och många som stingsligt efterlyser ”objektivitet” springer bara de krigförande parternas ärenden – oftast den starkaste.

Det har blivit allt farligare för journalister att bevaka krig under 2000-talet. Vi vet därför mindre om många oroshärdar än vi borde göra. Inte sällan har reportrar blivit måltavlor i krigen, med Syrien som det värsta exemplet. De bombastiska mediekrigen har blivit lika

viktiga att vinna som de fysiska krigen – förr räckte det oftast med lite taktisk censur och propaganda.

Mot den bakgrunden passar Israels attacker mot medierna i Gaza in i mönstret, och de är uppseendeväckande aggressiva. Framför allt för att de har utförts av en demokrati, där pressfriheten påstås vara en hörnsten i det öppna samhället.

Associated Press var en av många redaktioner som drabbades när Israel bombade höghuset Jala tower i Gaza city i lördags. AP-chefen Sally Buzbee kräver enligt The Guardian en oberoende utredning av den israeliska militärens agerande.

Ett trettiotal palestinska och internationella medieorganisationer har fått sina redaktionslokaler totalförstörda. Reportrar utan gränsers ordförande Erik Halkjær skrev i DN Kultur (17/5) att Israels offensiv är en av de allvarligaste attackerna mot pressfriheten i modern tid. Halkjær påminde om att det strider mot FN:s resolution 1738, som stipulerar att stater ska skydda journalister under krig och konflikter.

Israel gör alltså tvärtom, attackerar lokala och internationella redaktioner, under förevändning att palestinska terrorister (Hamas) uppehållit sig i lokalerna. Kring den problematiken diskuterar Halkjær i ett replikskifte med Israels ambassadör på dagens kultursidor (se sid 10).

Vem ska nu berätta om vad som händer på marken? De civila drabbas extra hårt i ett tätbefolkat och inringat område som Gaza. Där samhällsviktig infrastruktur, skolor och sjukhus hamnar i skottelden och ibland är direkta mål, eftersom Hamas cyniskt utnyttjar sin egen befolkning i ett internationellt politiskt spel som de förmodligen är dömda att förlora.

En fjärdedel av alla dödsfall i kriget beräknas vara palestinska barn.

Krig består till stor del av väntan, och att vänta är svårt, skrev Martha Gellhorn. Plötsligt brakar helvetet loss, och jorden skakar.

Hon siktade in sig på ögonblicket när allt tystnade – och berättade vad hon såg när krigsdammet lättade. En låg och konkret journalistik som alltid handlade om våldets mänskliga konsekvenser. Alla oskyldiga och civila som dött. Särskilt de föräldralösa barn som sårats för livet.

Hennes boktitlar är saklig poesi: ”The face of war”, ”The troubble I’ve seen”, ”The view from the ground”.

Martha Gellhorn var inte pacifist. De som råkade hamna på fel sida i rätt krig kunde inte räkna med någon förståelse, som tyskar och araber. Märkligt, men det är också en kuslig och lärorik del av historien.

Jan Eklund

jan.eklund@dn.se

19 Kristina Lindquist: Vi befinner oss på en plats där medborgarrätt heter pengar

Ska Thailandssvenskarna verkligen ha rösträtt? Lugn, jag tänker inte rycka valsedeln ur handen på någon. Och sedan en grundlagsändring 1994 har svenska medborgare rätt att delta i riksdagsval oavsett hur länge de varit bosatta utomlands. Men om frågan gäller vad som är ”mest demokratiskt” är det inte självklart att den som flyttat ut bör ha större inflytande över utvecklingen i Sverige än icke-medborgare som faktiskt lever här – det beror helt på vilket demokratiskt ideal du håller dig med.

Ett möjligt sådant handlar om att den som påverkas av beslut bör få vara med och fatta dem. Konsekvenserna av en sådan princip är närmast omöjliga att överblicka,

och rör sig i klimatkrisens epok över både tid och rum. Statsvetaren Ludvig Beckman har i stället lyft fram principen att rätten till politiskt inflytande ”bör sammanfalla med den krets av människor som är underställda de politiska besluten” (DN 18/8 2014). Utifrån en sådan syn blir det ett demokratiproblem att utlandssvenskar kan vara med och fatta beslut de inte behöver följa, medan utländska medborgare i Sverige lever i motsatt förhållande. ”Om kvinnan har rätt att bestiga schavotten, bör hon också kunna bestiga talarstolen”, för att tala med den franska feministen Olympe de Gouges, som i november 1793 lades i giljotinen.

Hon är också en av de portalfigurer ur demokratins brokiga förflutna som lyfts fram av professor Anders Burman i den nya boken ”Dissensus – drömmar och mardrömmar i demokratins idéhistoria” (Natur & Kultur), utgiven lagom till rösträttens hundraårsfirande. Det här är en svängig bladvändare för den intresserade nybörjaren, som får möta såväl Platon som Jacques Rancière, Emmeline Pankhurst, Robert Dahl och revolterande slavar på Haiti. Riktigt intressant blir det när vi mot slutet når fram till ett flämtande nu där demokratins roll som överideologi tycks utmanad på allvar. Burman lyfter fram hanteringen av coronapandemin som det kanske mest slående exemplet på teknokratiskt förmyndarskap, vars demokratiska effekter vi ännu inte sedd vidden av.

Men man kan argumentera för att krisen för demokratin går betydligt djupare än så. Burman citerar den amerikanska filosofen Wendy Brown, som pekat ut hur ett antal tendenser som bidrar till att göra demokratin till ett allt tommare emblem. Det handlar om ökande maktkoncentration hos multinationella företag, om nationalstatens försvagade suveränitet, att de fria valen görs till en jippobetonad cirkus, en -juridifiering av politiska frågor och allmän fixering vid säkerhet. Sammantaget kan man tala om en -urholkning av makten över dagordningen, där ”marknaden och ekonomin tenderar att sätta ramarna för politiken” snarare än tvärtom, som Burman

uttrycker det. Det klassiska statsvetenskapliga exemplet är ett system där folket har fullt inflytande över placeringen av cykelställ – och bara det.

Så när Sverige nu firar ett sekel av demokrati står vi här med våra cykelställ medan den politiska debatten kantrar kring en helt annan aspekt av folkstyret, nämligen gränsen för demos. Kanske är det lättare att kontrollera vilka som får vara med och fatta beslut än att granska den alltmer beskurna dagordningen? Frågan om det stympade demos löper genom hela Burmans demokratiska historieskrivning, som börjar i den atenska stadsstat som präglades av ett slags ”medborgarnas tyranni”.

Man kan skoja om Thailandssvenskarna, men när frågan om vem som bör ha rösträtt nu aktualiseras skarpt i den svenska debatten handlar det såklart inte om dem, eller om att öka det politiska deltagandet bland människor som bott här länge men av olika skäl inte blivit medborgare.

Sverigedemokraterna driver inte bara frågan att sjukvård och annan välfärd ska knytas till det svenska passet, de vill också strypa den kommunala och regionala rösträtten för utländska medborgare bosatta i Sverige (Svd 24/4). Det här är ju förväntad politik från ett parti med rötterna i vitmaktrörelsen. Men som Stefan Jonsson nyligen konstaterade i en läsvärd artikel (DN 12/5) så är svensk migrationspolitik ”sedan några år inne i en populistisk fas”, präglad av både faktaresistens och brist på internationell solidaritet. Ambitionen att med språk- och kunskapskrav göra det svårare att över huvud taget få medborgarskap finns på båda sidor om blockgränsen. Och när regeringen i sin nya migrationspolitik gör tillfälliga uppehållstillstånd till norm får det också konsekvenser på det demokratiska området, eftersom permanent uppehållstillstånd redan i dag är ett självklart krav för att få bli svensk medborgare. För permanent uppehållstillstånd kommer det i sin tur att ställas krav på egen försörjning, vilket innebär att egen inkomst i praktiken blir ett villkor för att få rösträtt i Sverige.

Ni kanske hör var vi hamnar, ett sekel in i den svenska demokratin? På en plats där medborgarrätt heter pengar.

Kristina Lindquist

kulturdebatt@dn.se

19 Israels ambassadör svarar Reportrar utan gränser. De enda krigsbrotten begås av Hamasregimen

I en artikel av Erik Halkjær (DN 16/5) anklagas Israel för att medvetet attackera journalister och göra sig skyldigt till krigsbrott. Detta är anklagelser som fullständigt saknar all grund.

Författaren väljer att också fullständigt ignorera det faktum att Hamas, en radikal islamistisk terrororganisation avsiktligt och systematiskt placerar sina militära installationer inom tätbefolkade civila områden och därmed utsätter dem för fara.

Denna terroristorganisation var ytterst medveten om att genom att låta basera sina terrorhandlingar bland

nyhetsbyråer och andra medieorganisationer så utnyttjar man dem som mänskliga sköldar.

Hamas tillämpar inte bara denna strategi med representanter för medierna utan avfyrar också tusentals missiler från skolor, dagis och sjukhus.

De enda krigsbrotten i detta sammanhang utförs av Hamas, en terrororganisation som gömmer sig bakom barn i skolor och i detta fall – på ett ytterst cyniskt, grymt och brottsligt sätt – bakom representanter för medierna.

Israel, i komplett motsats till detta, gör varje tänkbar ansträngning för att undvika civila offer.

Den israeliska militären investerar stora resurser och ansträngningar med denna målsättning.

För att undvika att civila ska drabbas ringer man upp de boende i de aktuella husen och varnar dem i god tid att lämna byggnaderna. Israel kommer också i framtiden att fortsätta att göra sitt allra yttersta för att civila inte ska komma till skada.

Det är just detta som utgör den stora moraliska skillnaden mellan en öppen liberal demokrati och den våldsbejakande, totalitära Hamas-regimen.

Härtill ska läggas att artikelförfattaren predikar för Israel om pressfrihet. Han förbigår det faktum att den enda plats i Mellanöstern där full pressfrihet liksom yttrandefrihet och levande och stark demokrati råder och där man har en livlig offentlig debatt liksom undersökande, kritisk journalistik är Israel.

Hamas gör sig skyldigt till ett dubbelt krigsbrott, då man inte bara använder palestinska civila som mänskliga sköldar utan också attackerar miljontals israeliska civila på andra sidan gränsen.

De enda krigsbrotten i denna konflikt utförs av terroristorganisationen Hamas – inte den demokratiska staten Israel.

Ilan Ben-Dov

Israels ambassadör i Sverige

19 Låt Internationella brottmålsdomstolen - utreda Israel, skriver Erik Halkjær

I min artikel ber jag om en tydlig förklaring till varför Israel väljer att attackera civila mål, inklusive ett 30-tal mediers redaktioner, i Gaza. Det kan inte ambassadör Ilan Ben-Dov erbjuda utan väljer att upprepa det israeliska försvarsdepartementets anklagelser om att Hamas placerar sina militära installationer i tätbebyggda områden.

I fallet med attackerna på tre byggnader där medierna hade sina redaktioner ska det enligt Israel ha handlat om att Hamas i byggnaderna hade installationer för propaganda, kommunikation och underrättelseverksamhet. Exakt vad detta bestod av och bevis för att de var legitima militära mål väntar världen fortfarande på.

Faktum kvarstår att Israel inför öppen ridå inom loppet av fyra dagar bombat sönder redaktioner och utrustning för en rad lokala och internationella medier, och riskerar därmed att underminera fortsatt mediebevakning av konflikten.

Såväl Israel som Hamas tjänar på att journalister finns på plats för att bevaka konflikten. Utan journalisters närvaro återstår bara Israels och Hamas propagandamaskiner, och människor världen över kommer inte att kunna tillgodogöra sig den information som krävs för att själva kunna bilda sig en uppfattning om vad som sker.

Israel är rankat på plats 86 av 180 i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex, som ambassadören så väl påpekar, bäst i Mellanöstern. Långt bättre än Palestina som är placerat på plats 132.

Just därför borde vi kunna förvänta oss mer av Israel, som förståelse för att medier och journalister inte ska attackeras. Det finns ingen ursäkt för det.

Reportrar utan gränser vädjar nu till Internationella brottmålsdomstolen om att utreda huruvida Israel i och med sina öppna attacker på medier i Gaza den 11–15 maj 2021 kan ha gjort sig skyldigt till krigsbrott.

Erik Halkjær

Ordförande, Reportrar utan gränser

20 Fördubblad brittisk inflation

Inflationen i Storbritannien mer än fördubblades i april jämfört med månaden före. Konsumentpriserna lyfte med 1,5 procent, vilket var något mer än väntat.

Analytiker hade i snitt räknat med ett prislyft på 1,4 procent och i mars låg inflationen på 0,7 procent.

Pådrivande i prislyftet är högre priser på bensin, el och gas, men även kläder och skor bidrar till att trycka upp inflationen.

Den brittiska centralbanken Bank of England hoppas att de snabba prisökningarna är en tillfällig effekt. Kärninflationen, rensat för bland annat energipriser, låg på 1,3 procent i årstakt i april.

Bank of England räknar med att inflationen är på väg att lyfta upp över inflationsmålet på 2 procent för att toppa på 2,5 procent i slutet av 2021. Inflationen tros sedan sjunka tillbaka och stabilisera sig på målnivån 2022 och 2023.

TT-Reuters

20 Därför frågar ingen vad EU tycker om Mellanöstern

Både israeler och palestinier lyssnar på USA:s president, om de nu håller med eller inte, och oavsett om han heter Trump eller Biden. EU, däremot, varken syns eller hörs när det krigas i Gaza. Åskådare när raketerna flyger och skattkista vid återuppbyggnaden, som Kristina Kausch vid tankesmedjan German Marshall Fund beskriver det i Financial Times (18/5).

EU:s utrikesministrar kunde på tisdagen inte ens få ihop ett gemensamt uttalande om eldupphör. Men även om de lyckats förklara sig bekymrade hade det inte imponerat på så många.

Mellanöstern ligger precis runt knuten. EU är Israels största handelspartner och palestinierna får massor av bistånd. Men Benjamin Netanyahu har inte ens tid att lyfta luren när Emmanuel Macron ringer.

Den enkla förklaringen är att EU helst tassar tyst i utrikesärenden. Händer något stort börjar unionen skruva på sig. EU har tidigare slagit fast att Hamas är en terrororganisation, men vill ändå inte ställa sig på Israels sida. Eventuell kritik måste fördelas lika.

Skälet till det är i sin tur att EU:s medlemmar tycker helt olika. De kan möjligen enas om att något bör göras, men inte om vad.

Stora länder gör som de vill. I Israelfrågan spelar historien en roll. Tyskland kan aldrig tänka bort andra världskriget och Förintelsen. Frankrike vill inte trassla in sig för att man har nog med ex-kolonierna i Afrika.

Politiska skillnader har också betydelse. Byt regering i ett land, så kan Mellanösternpolitiken läggas om.

Ett antal små länder styrda av liberaler och vänsterpartier, som Sverige, håller sig nära palestinierna (Margot Wallström blev portad i Israel när hon var utrikesminister). Ungerns Viktor Orbán och andra nationalkonservativa håller på Netanyahu,

men det gör i stort sett hela östra Europa. Plus Grekland, för att ärkefienden Turkiet ligger i fejd med Jerusalem.

Och EU:s så kallade utrikeschef, Josep Borrell, har inget eget mandat. Utrikespolitiska beslut kräver enighet. Då händer sällan särskilt mycket.

Hand upp, den regering som vill ändra på det och låta Bryssel ta hand om utrikesrelationerna. Inte Stockholm. Ingen annan heller, om inte EU råkar ha exakt den egna ståndpunkten.

Men det dystra priset är att EU, trots sin ekonomiska tyngd, inte blir någon spelare på världsarenan. Unionen får inte heller ihop inställningen till Ryssland (lex Nord Stream). Eller Kina, mänskliga rättigheter är nog bra men export är bättre. I fjol tog det månader att komma överens om milda sanktioner mot Lukasjenkos diktatur i Belarus.

EU sägs ha en gemensam utrikespolitik. Där är summan av 27 medlemsstater i dagsläget tyvärr alltför nära noll.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

20 Miljoner till dykningar vid skrovet

Regeringen har avsatt över 21 miljoner kronor extra i vårbudgeten för att genomföra dykningar kring Estonia.

Svaret på hur de två hålen i passagerarfärjan Estonias skrov uppstod får fortsatt vänta. Haverikommissionen kommer tidigast nästa vår att genomföra sådana undersökningar, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

– Jag har förståelse för om man tycker att det tar för lång tid, säger Jonas Bäckstrand, Haverikommissionens ställföreträdande generaldirektör, till radion.

De tidigare okända hålen i skrovet upptäcktes när dokumentärfilmare gick ned med en dykrobot.

TT

20 Så blev Hamas räddningen för Netanyahu

Förra måndagens raketangrepp från Gaza mot mål nära Jerusalem var en present från Hamasregimen i Gaza till premiärminister Benjamin Netanyahu. Och ingen liten present, utan en halsbrytande vändning, som i en melodram på bio.

JERUSALEM. Tidigare samma dag insåg Netanyahu att spelet var förlorat. Hans motståndare, en brokig skara partier, hade knåpat ihop en koalition vars enda gemensamma drivkraft var drömmen att bli av med honom. Skämttecknare och komiker gjorde sig lustiga över de väntade flyttlassen från residenset på Balfourgatan i Jerusalem, där familjen Netanyahu huserat i tolv år.

Men, som den arabisk-israeliske författaren Abed Azab skriver i en opinionsartikel på onsdagen: ”… som så många gånger förr, så stod Netanyahus bäste vän Hamas redo att anlägga bränder för att rädda honom”.

Raketnedslagen och det blodiga gatuvåldet mellan judar och araber sköt den ömtåliga anti-Netanyahu-koalitionen i tusen bitar. Ju längre striderna pågår desto bättre för Netanayhu. De brända synagogorna driver opinionen åt hans håll, och flygvapnets ”segrar” i Gaza blir hans reklamaffisch inför det femte val som nu rycker närmare.

Symbiosen mellan den israeliska stornationalismen och islamismen i Gaza är av gammalt datum.

Jag minns som i går uppståndelsen 1978, då försvarsminister Ezer Weizman lät shejk Ahmed Yassin från Muslimska brödraskapet öppna ett islamiskt universitet i Gaza. ”Israelerna är inte kloka”, sade en kontakt från Fatahpartiet, ”det här blir en fabrik som producerar fanatiker”.

Så blev det, men israelerna tog lätt på saken. Viktigare för dem var att sporra internt motstånd till Yassir Arafats Fatah, som i två decennier dominerat all palestinsk politik. Fatah krävde en palestinsk stat, en idé som vunnit gehör i FN och världen över. Brödraskapets diffusa vision om ett enda islamiskt välde utan nationella gränser, var långt mindre hotfull i israeliska ögon.

Universitetet bekostades av arabiska oljeshejkdömen, den gången brödraskapets sponsorer (i dag dess svurna fiender). Shejk Yassin ansåg att han skulle bestämma över universitetet, eftersom han samlat in pengarna. Men Arafat ville kontrollera allt. Konfrontationerna mellan universitetets islamister och Fatahanhängare var den första fasen i den fejd mellan islamister och Fatah som rasat i decennier

I december 1987, då det första upproret mot den israeliska ockupationen bara var några dagar gammalt, bestämde sig brödraskapet i Gaza för att rycka upp sitt varumärke. Dittills hade det förespråkat fredligt motstånd, och hånades för detta, både av Fatah och av

den mindre islamiströrelsen Islamska jihad. Under ett möte hemma hos Yassin röstade ledningen ned den rullstolsbundne shejkens icke-våldsprogram och antog namnet Hamas, en förkortning av ”Den muslimska motståndsrörelsen”.

När Hamas började utföra gerilla- och terroraktioner var det slut på smekmånaden med Israel. Flera gånger trodde säkerhetstjänsten Shabak att rörelsen krossats, men den reste sig var gång.

1993, då det blev känt att Arafat och Israel förhandlade om fred, blev den israeliska extremnationalismen och Hamas på nytt inofficiella partner. Med gemensamma krafter och många blodsdåd lyckades islamistiska och judiska våldsmän stoppa den så kallade Osloprocessen. 2006, då president George W. Bush tvingade fram fria palestinska val, segrade Hamas. Men president Mahmoud Abbas från Fatah vägrade låta Hamas regera, och sommaren 2007 tog Hamas makten i Gazaremsan med en väpnad kupp. Självstyret splittrades på två territorier, Fatahs på Västbanken, Hamas i Gaza.

För Netanyahu, som kom till makten 2009, var detta en gåva. Trycket mot Israel att förhandla om fred och om en palestinsk stat kunde nu lätt pareras: ”Hur skall vi kunna göra upp med dem och de inte kan enas själva?” När Fatah och Hamas satte upp mer eller mindre äkta ”samlingsregeringar” så var Netanyahus replik:

”Vi kan aldrig förhandla med dem (Hamas) som förnekar vår rätt att existera”.

Medan extremistledare – och rätt många andra israeler – ropar ”Krossa Hamas!” så vet Netanyahu att Hamas aldrig får misshandlas så svårt att det förlorar makten. När ultranationalister förbannar Netanyahu för att han låter Qatar föra in miljoner dollar till Hamas varje månad, så svarar han att ”detta är det bästa sättet att blockera en palestinsk stat”. En av hans rådgivare, general Gershon Hacohen, sade 2019:

– Netanyahus mål är att förhindra en tvåstatslösning – så han har gjort Hamas till sin närmaste partner. Utåt är Hamas fienden – men det är också en allierad.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

20 Israelisk ockupation av Gaza ej uteslutet

Israels premiärminister Benjamin Netanyahu sade på onsdagen att han inte utesluter att på nytt ockupera Gaza.

Ett alternativ skulle kunna vara att ytterligare trappa upp de militära insatserna.

– Vi är för tillfället sysselsatta med kraftfull avskräckning, men jag måste säga att vi inte utesluter någonting. Vi hoppas kunna återställa lugnet, vi hoppas kunna återställa det snabbt, sade Benjamin Netanyahu till en grupp med över 70 utländska diplomater i Tel Aviv på onsdagen.

Israel ockuperade området under sexdagarskriget 1967 och efter Osloavtalet 1994 överlämnades styret gradvis till de palestinska myndigheterna – 2005 förklarades ockupationen vara formellt över.

Som Netanyahu ser det finns två tänkbara scenarier där avskräckning är det ena och att ”erövra” den Hamas-kontrollerade Gazaremsan är det andra. Från bägge sidor är beskedet att någon nära förestående vapenvila är det inte frågan om, trots flera medierapporteringar om det.

I stället har de israeliska flygräderna och Hamas raketattacker fortsatt under de militära stridigheternas tionde dag. Israel slog på onsdagen även till mot flera mål i södra Libanon efter att fyra raketer skickats därifrån in i landets norra delar.

Enligt den israeliska militären var onsdagsnattens attacker in i Gaza riktade mot Hamas så kallade ”Metro”, det underjordiska nätverk som används för att slussa Hamassoldater in i Israel.

Netanyahu vidhöll på onsdagen också att det är islamiströrelsen Hamas, inte Israel, som är ansvarig för såväl de israeliska som de palestinska liv som hittills krävts i den alltjämt eskalerande konflikten.

Hittills har 219 palestinier, varav 63 barn, dödats i Gaza sedan den 10 maj, enligt palestinska hälsomyndigheter. Enligt israelisk polis har 12 personer i Israel dödats av raketattacker från palestinska militanta grupper.

Stridigheterna fortsätter trots starka reaktioner från internationellt håll. USA:s president Joe Biden ringde på onsdagen på nytt till Benjamin Netanyahu för att uppmana till en ”markant nedtrappning” i våldet mellan Israel och Hamas, enligt Vita huset.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

20 Hätska tweets från Sloveniens ledare väcker reaktioner

Han kallas för mini-Trump. Sloveniens premiärminister Janez Jansa har ett mycket flitigt och konfrontativt twittrande gemensamt med USA:s förra president. Politiskt står han Ungerns Viktor Orbán nära.

Frågan är om Jansa fortsätter med sina utspel i sociala medier när Slovenien i juli blir ordförande för EU.

Det är svårt att tänka sig Stefan Löfven eller någon annan av EU:s regeringschefer komma med hätska utfall i sociala medier mot enskilda journalister och Europaparlamentariker. Att skriva att reportrarnas uppdrag är att ljuga, att anklaga dem för censur eller att påstå att landets åklagare är underordnad maffian. Men det gör Janez Jansa.

Den 62-åriga Jansa är lika flitig på Twitter som Donald Trump var. Ibland går det väl fort, som när Jansa i november förra året gratulerade Republikanerna till att Trump blivit omvald och samtidigt passade på att anklaga medierna för att förneka fakta.

I Slovenien har Janez Jansa fått öknamnet ”Marsal Twito” av sina motståndare. En referens till marskalk Josip Broz Tito, som i decennier var Jugoslaviens president, och till Jansas förkärlek för att twittra.

Politiskt står Jansa nära Ungerns och Polens regeringspartier. Jansas personliga angrepp på medier, rättsväsendet och den akademiska världen har fått allt fler att se Slovenien som nästa EU-land som slår in på en antidemokratisk väg.

Professor Florian Bieber, vid universitet i österrikiska Graz, anser att Jansa försöker följa i Orbáns spår och bli en ny medlem i den auktoritära gruppen.

– Men han har ingen brett stöd. Hans regering har svag majoritet, är beroende av koalitionspartier och därför kan Jansa inte börja förändra rättsväsendet som Ungern och Polen har gjort, säger Florian Bieber.

Utfallen i sociala medier påverkar ändå dem som arbetar inom rättsväsendet. I ett brev till Europaparlamentet skriver chefen för nationella åklagarmyndigheten, Mirjam Kline, att premiärministern förödmjukar enskilda åklagare och deras familjer.

”Slovenska premiärministerns önskan att kontrollera rättsväsendet återspeglar sig även i att kandidater som av olika skäl inte passar honom inte utnämns till åklagare eller inte befordras till högre tjänster”, skriver hon.

Möjligen kan Janez Jansas avoghet mot rättsväsendet bero på att han dömts till fängelse två gånger. Först som motståndare till kommunistregimen. 1988 anklagades han för att ha publicerat material som skadat jugoslaviska militären och dömdes till 18 månader i fängelse.

Andra gången var 2013. Då fick Janez Jansa hastigt lämna posten som premiärminister efter en korruptionsaffär där Slovenien köpt pansarvagnar av finska statsföretaget Patria. Han dömdes för mutbrott till två års fängelse. Jansa släpptes efter ett halvår sedan domen upphävts.

Janez Jansa och Ungerns Viktor Orbán har liknande bakgrund. I slutet av 1980-talet grundade de sina partier, SDS och Fidesz, och började kritisera kommunismen från en mittenposition som gradvis blivit allt mer högernationalistisk.

Personer närstående Orbán har investerat i slovenska medier, bland annat i Nova24TV, som Jansa grundade. I sociala medier lyfter Sloveniens regeringschef ofta fram rapporteringen från just Nova24TV.

Frågan är om Jansas taktik att synas så mycket i sociala medier är rätt? Professor Florian Bieber kallar honom ”mini-Trump” och säger att det har sina nackdelar.

– Orbán är smartare. Han skickar folk till Bryssel som har en mer försonande ton och ställer hans regering i bättre dager. Jansa är mer konfrontativ och har lätt för att offentligt angripa dem som kritiserar honom, konstaterar Bieber.

När han dessutom emellanåt skriver på engelska och kritiserar politiker och journalister i Bryssel drar det omvärldens ögon till Slovenien. I Europaparlamentet har en arbetsgrupp för demokrati och medborgerliga fri- och rättigheter börjat syna situationen för bland annat medierna i landet.

Vid en utfrågning i slutet av mars vittnade en företrädare för den statligt ägda nyhetsbyrån STA hur desperat läget var eftersom regeringen slutat finansiera sitt företag. Statliga radio- och tv-kanalen RTV gav liknande besked om ekonomiska problem.

Premiärminister Jansa var också inbjuden. Han nekade till att medierna var satta under press på det sätt som STA och RTV beskrev.

– Kom hit i en vecka. Ta med en bra tolk och ni kommer märka att bilden är helt annorlunda än vad en del människor har försökt att måla upp här, sade han.

Sedan ville Jansa visa en video som stödde hans påstående. Filmen hade anlänt till parlamentet samtidigt som utfrågningen började. Ordförande för mötet, liberalen Sophie in 't Veld, vägrade direktsända något på parlamentets hemsida som ledamöterna inte själva sett.

Efter flera minuter av tjafsande klickade Jansa bort sig från mötet och skrev på Twitter att han blivit censurerad. Han jämförde Sophie in 't Veld med Serbiens tidigare president Slobodan Milosevic, som åtalades för krigsbrott.

Janez Jansa politiska förflyttning till höger beklagas av de som arbetade med honom i mitten av 1980-talet. Då var Jansa aktiv i freds- och miljörörelsen och skrev kritiska artiklar mot kommunistregimen i vänstertidningen Mladina. En av Jansas kolleger på Mladina, Robert Botteri, sade häromåret till serbiska tv-kanalen N1:

– Jag måste säga, eftersom jag känner honom från den tiden, att jag är riktigt besviken. Han kunde ha blivit Sloveniens Vaclav Havel, men blev Sloveniens Viktor Orbán. Han kunde ha blivit en demokrat, men lutar alltmer åt att bli en envåldshärskare – något som han kämpade emot.

Senaste uppståndelsen kring Jansa rör ett kontroversiellt brev om västra Balkan. Enligt bland annat slovenska och bosniska medier ska det ha skrivits av Jansa eller hans närmaste krets och skickats till Europeiska rådets ordförande Charles Michel. Michel har hittills inte kommenterat dess existens. I brevet föreslås att gränserna i det som var forna Jugoslavien ritas om. Bosnien-Hercegovina ska delas upp efter etniska nationaliteter och krympa som stat.

– Officiellt har brevet förnekats, men Jansa gjorde det sent och indirekt. Det hela är lite märkligt. Jansa har inte haft någon stark position när det gäller västra

Balkan. Vem skrev brevet? Eller på vems uppdrag skrevs brevet? frågar sig Florian Bieber.

Även om Jansa förnekat dess existens har brevet väckt starka känslor.

– Det finns aktörer i Serbien och Kroatien som vill försvaga Bosnien. Förslaget kommer inte att leda någonstans, men det är distraherande för regionen och ger hopp till de som vill se dessa förändringar, säger Florian Bieber.

Den 1 juli blir Slovenien ordförande för EU under sex månader. Det betyder att slovenska ministrar leder mötena i ministerrådet och ger Janez Jansa visst inflytande i vilka frågor EU ska prioritera detta halvår.

Professor Florian Bieber befarar att det kan bli ett skakigt ordförandeskap.

– Det beror på i vilken utsträckning Jansa bryter med traditionen att söka konsensus. De övriga länderna får vara noga med att se till att han inte kidnappar ordförandeskapet, säger Bieber.

Själva programförklaringen dröjer till juni. Känt hittills är att Slovenien fortsätter arbetet som de närmast föregående ordförandeländerna, Tyskland och Portugal. Det handlar bland annat om en ekonomisk återhämtning för EU med inriktning på grön och digital omställning.

Slovenien väntas även fokusera på EU:s relation med grannländerna i västra Balkan.

Pia Gripenberg

Fakta. Turas om att leda

Medlemsländerna i EU turas om att vara ordförande för unionen sex månader i taget. Just nu är Portugal ordförandeland. Den 1 juli blir Slovenien ordförande. Den 1 januari 2022 tar Frankrike över.

Nästa gång Sverige blir ordförande är den 1 januari 2023.

Att vara ordförandeland innebär att det landet minister leda mötena med de 27 länderna i ministerrådet. Jordbruksministern leder sina rådsmöten, finansministern sina och så vidare.

Toppmötena mellan stats- och regeringschefer leds dock inte av ordförandelandet utan av Europeiska rådets ordförande Charles Michel.

Ordförandelandet har inte mer makt än andra, men brukar utnyttja de sex månaderna till att lyfta fram politiska frågor som man anser extra viktiga. Portugal har till exempel lyft fram sociala frågor.

Fakta. Comeback efter korruptionsskandal

Slovenien har 2,1 miljoner invånare. Huvudstad, och största stad, är Ljubljana med cirka 280 000 invånare.

I juni 1991 förklarade sig Slovenien självständigt från Jugoslavien. Efter tio dagars strid drog sig jugoslaviska trupper tillbaka.

Landet blev medlem av EU 2004 tillsammans med nio andra länder. Janez Jansa var premiärminister 2004–2008 samt 2012–2013, då han tvingades bort efter en korruptionsskandal. Han blev premiärminister på nytt 2020.

Vid senaste valet, 2018, fick Jansas parti SDS cirka 25 procent av rösterna.

20 Barnslavar såldes till arbete på kakaoodlingar

Elfenbenskusten. 22 personer har dömts till fängelse i Elfenbenskusten efter att ha bedrivit människohandel med barn som sålts till landets kakaoodlingar. Fem av de dömda får 20-åriga fängelsestraff medan övriga 17 döms till fem år vardera. Människosmugglarna togs på bar gärning vid en två dagars razzia mot kakaoodlingar i delstaten Soubre tidigare i maj. Runt 100 poliser deltog i razzian som resulterade i att 68 barnarbetare kunde fritas.

TT-AFP

20 Miljöministern utreds för smuggling av illegalt virke

Brasilien. Ricardo Salles, som är miljöminister i Brasilien, misstänks vara inblandad i smuggling av illegalt hugget trä. Virket ska ha sålts på svarta marknaden, enligt landets Högsta domstol. Polis genomförde husrannsakan på flera departement i tisdags.

Tio högt uppsatta tjänstemän i president Jair Bolsonaros regering har stängts av under utredning efter Högsta domstolens besked. Samtliga arbetar med miljöfrågor.

TT-AFP

20 Giftigt hembränt dödade elva i Phnom Penh

Kambodja. Elva personer har dött i Kambodjas huvudstad Phnom Penh efter att ha druckit hembränt risvin. Händelsen inträffade sedan myndigheter i landet förbjudit alkoholförsäljning i ett försök att minska smittspridningen.

Det var i måndags som det hembrända risvinet förtärdes i samband med en begravning.

TT-AFP

20 3 000

falska recept – utskrivna till personer som sedan länge varit döda – har i syditalienska Sicilien använts för att få ut receptbelagda läkemedlet oxikodon (även kallad oxy).

Opioiden har sedan smugglats till USA där den sålts i flera delstater. Italiensk polis har gripit fem medlemmar i ett kriminellt nätverk och placerat tre i husarrest.

TT-AFP

20 Sökinsats efter saknade till sjöss fortsätter

Indien. I Indien saknas fortfarande flera personer till sjöss efter cyklonen Tauktaes framfart. Enligt nyhetsbyråer rör det sig om mellan 51–65 personer.

TT-AFP

20 Bitcoinen föll efter kinesisk varning

Värdet på bitcoin fortsätter att falla. I natt sjönk värdet med 10 procent efter ett uttalande från kinesiska myndigheter. Ett tecken på fortsatt nedgång – eller ett investeringsläge?

Det ska inte bara vara förbjudet att investera i kryptovalutor i Kina, utan alla former av betalningstjänster och transaktioner ska förbjudas.

Johan Javeus, chefsstrateg på SEB, säger att Kina inte är det viktigaste landet för kryptovalutamarknaden men att regleringen ändå påverkar kursen.

– Användningsområdet minskar, och det är klart att värdet på kryptovalutor är kopplat till att de ska gå att använda på olika sätt.

Om andra marknader, framför allt USA men också EU, skulle införa hindrande regler skulle det få ett mycket större utfall, enligt Javeus.

Kinesiska myndigheter har också utfärdat skarpa varningar till folket om faran med att investera i kryptotillgångar.

”Nyligen har kryptovalutapriserna stigit skyhögt och rasat, och spekulativ handel av kryptovaluta har kommit tillbaka, vilket allvarligt påverkat säkerheten för människors egendom och stör den normala ekonomiska och finansiella ordningen”, skrev tre kinesiska myndigheter i ett gemensamt uttalande under onsdagen, rapporterar AFP.

Värdet på kryptovalutan bitcoin sjönk med 10 procent efter uttalandet och har för första gången på flera månader nu gått under 40 000 dollar. En bitcoin är nu värd cirka 330 000 svenska kronor, vilket går att jämföra med den 13 april då en bitcoin kostade 541 000 kronor.

Redan innan uttalandet från Kina hade värdet börjat dala. Teslagrundaren Elon Musk, som tidigare legitimerat valutan genom att säga att hans bilar går

att köpa i bitcoin, drog tillbaka detta i ett uttalande den 13 maj vilket fick värdet att falla kraftigt.

Det finns två orosmoln på kryptohimlen, enligt Johan Javeus.

– Det ena är miljöaspekten. Det har blivit en större diskussion kring de negativa miljöeffekterna som bitcoin har och det kan få investerare att avstå, säger han.

– Det andra är hotet om regleringar som Kina är ett utmärkt exempel på. Jag skulle säga att det viktiga är vad vi ser från USA.

Vissa bedömare tror i stället att bitcoin har nått en botten, och att nedgången innebär en chans att investera.

– Vad som har skett de sista åren är att vi generellt sett fått en bredare acceptans för den här typen av investeringar. Skulle kryptomarknaden klara sig igenom problemen med regleringar och så vidare är det ett tillgångsslag som kan bli intressant för professionella investerare. Då kommer det in mycket mer pengar på marknaden, säger Javeus.

Kina har redan tidigare infört hinder för den fria kryptomarknaden. För ett par år sedan förbjöds handel med kryptovalutor i landet, som då stod för 90 procent av världshandeln med bitcoin. Kina har också börjat utveckla en digital version av sin egen valuta yuan, och landets centralbank kan bli den första större i världen att införa en virtuell variant av den egna valutan.

Analytiker ser att en sådan valuta kan ställa till problem på kryptomarknaderna – och leda till panikförsäljning om den suger upp likviditeten från andra handelsplattformar för digital valuta, enligt Bloomberg.

TT

20 Är antisemitismen på väg att bli woke?

Konspirationsteoretiska tankefigurer delas på sociala mediekonton med inriktning på mindfulness och kvinnligt nätverkande. Om woke-kulturen införlivar antisemitismen kan det få stora konsekvenser för samhälls-utvecklingen, skriver Simon Strand.

I Sverige växer en ny generation informella makthavare stöpta i den amerikanskinspirerade woke-kulturen fram. Att vara woke är ”att vara medveten om de strukturella orättvisorna som samhället är inpyrt av”, som Nöjesguiden beskrev det i den text som importerade begreppet till Sverige 2017. Uttrycket aktualiserades i Black lives matter-rörelsen tre år tidigare, ”stay woke” – en fras lånad från Erykah Badus låt ”Master teacher” – har blivit den verbala motsvarigheten till en knuten näve” som Jimmy Håkansson skrev i artikeln i Nöjesguiden.

Begreppet är centralt för att förstå den intersektionella, identitetspolitiska rörelse som på kort tid fått en framträdande roll i samhällsdebatten och som även vinner mark inom näringslivet. Det är i dag omöjligt att besöka ledande kunskapskanaler för företagsledare som Harvard business review eller McKinsey quarterly utan att lägga märke till de woke-inspirerade inslag som blandas med mer traditionella artiklar om affärsstrategier. I ökande utsträckning används begreppet också som ett skällsord av republikanska politiker och debattörer. På andra sidan Atlanten är inte bara ”woke”, utan också ”woke capitalism” vid det här laget ett vitt omdiskuterat fenomen. Samma utveckling verkar pågå i Sverige, om än med viss fördröjning.

Det är nu första gången sedan woke-kulturen slog igenom på allvar som Israel–Palestina-konflikten på nytt blivit en brännhet fråga. När två företeelser blandas för första gången är det intressant att betrakta hur de gifter sig. Vissa synbara glidningar i den

aktuella korsningen väcker frågan: Är antisemitismen på väg att bli en accepterad del av woke-kulturen?

Aleksandra Avli är en svensk entreprenör och medieprofil. Förra veckan delade hon en Instagrampost från ett i övrigt rätt oförargligt mindfulness- och hälsokonto. Inlägget har fått över 750 000 likes och i texten kunde man läsa följande (översatt från engelska):

Varför sionisterna vill ha Palestina?

Nej, det är inte på grund av religion.

En av de viktigaste resurserna i världen är: OLJA.

Palestina har fler oljereserver än alla andra platser. Landet som har mest olja blir det land som är mäktigast. Händelsevis var den delen av landet som gavs till sionisterna också den del som hade mest olja.

Många stora namn som Rothschild, Rupert Murdoch med flera har investerat i denna rika resurs — det förklarar varför det du ser i media är så vinklat.

Den sionistiska rörelsens mål är att ockupera hela Palestina. Genom våld, tortyr, systematisk rädsla och propaganda.

Aleksandra Avli är för de flesta ett obekant namn, men hon har tidigare varit rådgivare åt Anna-Maria Corazza Bildt i EU-parlamentet, arbetat med tech- och finansmiljardärernas årliga konferens Brilliant minds och driver nu en startup i form av ett nätverk för kvinnor i karriären. Investerarna tillhör den svenska finanseliten: Cristina Stenbeck, Susanna Campbell och Sophia Bendz, för att nämna tre.

För det otränade ögat kanske innehållet i Avlis till synes oemotsagda Instagrampublicering behöver avkodas. Det är nämligen en svada med många klassiska antisemitiska tankefigurer: judarna styr medierna och deras uppgift handlar i hemlighet om att monopolisera gemensamma resurser (baserat på lögnaktiga premisser, i det här fallet avseende oljan). I de allra slappaste konspirationsteoretiska övningarna återkommer – som här – ständigt Rothschildfamiljen, vars tentakler ofta nämns i samma andetag som

Illuminati och ZOG: idén om en hemlig sionistisk världsregering.

Men avsändaren själv har inget otränat öga. Tvärtom är hon något av en representant för det förhöjda medvetandet i frågor som rör identitet, ras, klass och maktordning. Hur kan en så pass finkalibrerad värderingsmässig kompass som hon stolt demonstrerar och bygger sitt personliga varumärke kring, plötsligt visa sig så uppåt väggarna fel?

Konsekvenserna av att som salongsfähig progressiv opinionsbildare öppna dörren för antisemitiska konspirationsteorier, i en tid när hotbilden mot judar redan är mycket hög, ska inte underskattas.

Ett uppmärksammat amerikanskt samtal på Clubhouse i höstas visade också på hur intersektionell avantgardism, med varierande grad av avsiktlighet, kan kantra mot antisemitism. Den progressiva aktivisten och kryptovalutaprofilen Ashoka Finley som modererade samtalet förlorade kontroll över diskussionen. Följden blev flera kategoriska angrepp mot judar. Clubhouse, och framför allt Instagram och Tiktok, har den senaste tiden tagit över stora delar av den politiska diskussion som tidigare i huvudsak utspelade sig på Facebook och Twitter.

Journalisten Negar Josephi är en av de personer som, de senaste dagarna, vittnat om hat mot judar i svenska rum på Clubhouse. Där yttras nu ett annat slags, mycket explicit judehat från unga män med egna rötter i Mellanöstern. Språket är grövre och aggressiviteten mer påtaglig än i den moderna innerstadsantisemitismen. Men potentialen att vinna nya anhängare i finrummen är samtidigt också lägre.

När svenska influerare och lobbyister som kan betecknas som woke tar sig an den pågående utvecklingen i Israel–Palestina-konflikten ser deras reaktioner och uttryck olika ut.

Zara Larsson är en av de mer namnkunniga som kritiserat Israel. ”Vi måste ställa en stat som upprätthåller apartheid och dödar civila till svars”, skriver Larsson på sitt Instagram, hennes kritik är

distinkt men hon markerar även tydligt mot antisemitism:

”Vi måste stå upp för judar i hela världen som utsätts för antisemitiskt våld och hot.”

Larsson och Avli representerar därmed två olika riktningar. Medan den ena förtjänstfullt lyckas framföra sin tydliga ståndpunkt men också hålla två viktiga tankar i huvudet samtidigt, jonglerar den andra i stället flera dunkla teorier.

Vilka vägval nyfödda rörelser gör formar dem för lång tid framöver, detta gäller även woke-generationen. Hade socialdemokratin gjort ett annat vägval under partikrisen 1914, och valt den radikala linjen i stället för den reformistiska, hade det fått långtgående implikationer fram till i dag. Vägvalens formativa betydelse gäller också mer löst sammansatta rörelser, även om de lösa idéströmningarnas vägval görs mer organiskt.

Om woke-kulturen införlivar den oförblommerade antisemitismen kommer det att få stora konsekvenser, eftersom det skulle kunna innebära att sådana tankefigurer får fäste i den grupp som kan sägas vara vågmästare i samhällsutvecklingen: unga, samhällsengagerade och ofta högutbildade kvinnor i storstäder. Det är en miljö där antisemitismen tidigare saknat påtagligt fäste och som har större normativ inverkan på resten av samhället än islamister och högerextremister.

I den intersektionella analys som woke-kulturen kretsar kring handlar mycket om makt och representation. Sådana tankeövningar kan vara värdefulla men kan också visa sig trubbiga och i värsta fall direkt farliga. Detta är intersektionalitetens akilleshäl. Om slutledningen landar i antisemitism är den med all säkerhet fel, och av den anledningen kan det vara bra att räkna både framlänges och baklänges på sina teorier. Intersektionalitetens schabloner kan lätt bli fördomsfulla. När viktiga värden och människors säkerhet står på spel finns inte utrymme för farliga fördomar.

Simon Strand

Inrikes DN-artiklar
13- 20 maj 2021

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande de-lar av kuturministerns demokrati och kultur

www.riksdagen.se

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna. - 1108

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Revidering har skett 19 februari 2021 bara beträffande utskottens arbetsuppgifter. Enligt brev från riksdagen:

" I bilagan i riksdagsordningen hittar du utskottens ansvarsområden,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/riksdagsordning-2014801_sfs-2014-801

Vänliga hälsningar
Marianne Moström
Riksdagsinformation
Kommunikationsavdelningen
Riksdagsförvaltningen

020-349 000

riksdagsinformation@riksdagen.se
www.riksdagen.se "

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

1. Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om

a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
b) lagstiftning om radio, television och film,
c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
d) press- och partistöd,
e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, skiljande av riksrevisorn respektive riksrevisionsdirektören från uppdraget, åtal mot riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, Riksrevisionens årsredovisning och revision av Riksrevisionen,
f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
h) den kommunala självstyrelsen,
i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet, samt
j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om

a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
b) kredit- och fondväsendet,
c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
e) den kommunala ekonomin,
f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
i) budgettekniska frågor, samt
j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om

a) skatteförfarandet,
b) folkbokföring,
c) exekutionsväsendet, samt
d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

h**ttps://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/**

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om

a) domstolarna,
b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
c) åklagarväsendet,
d) polisväsendet,
e) rättsmedicinen,
f) kriminalvården,
g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, samt h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, jorda-, handels- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
b) försäkringsavtalsrätt,
c) associationsrätt,
d) skadeståndsrätt,
e) transporträtt,
f) konkursrätt,
g) konsumentpolitik,
h) internationell privaträtt,
i) lagstiftning av annat allmänt civilrättsligt slag,
j) bostadsförsörjning och annan bostadspolitik,
k) plan- och bygglagstiftningen samt andra frågor som har nära samband med denna,
l) vattenrätt,
m) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet, samt
n) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
b) internationellt utvecklingssamarbete,
c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden om

a) totalförsvar,
b) samhällets räddningstjänst,
c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,
e) sjö- och kustövervakning, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

a) socialförsäkringsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i denna, i den mån ärendena inte hör till ett annat utskotts beredningsområde,
b) familjeförmåner,
c) förmåner vid sjukdom och arbetsskada,
d) förmåner vid ålderdom,
e) förmåner till efterlevande,
f) bostadsstöd,
g) sjuklön,
h) socialavgifter,
i) migration,
j) svenskt medborgarskap, samt
k) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
d) alkoholpolitiska åtgärder,
e) hälso- och sjukvård,
f) sociala ärenden i övrigt, samt
g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
b) kulturarv,
c) folkbildning,
d) ungdomsverksamhet,
e) internationellt kulturellt samarbete,
f) idrotts- och friluftsverksamhet,
g) tillsyn och reglering av spelmarknaden,
h) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
i) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, samt
j) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
b) högre utbildning, forskning och rymdfrågor,
c) studiestöd, samt
d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

a) vägar och vägtrafik,
b) järnvägar och järnvägstrafik,
c) hamnar och sjöfart,
d) flygplatser och luftfart,
e) post,
f) elektroniska kommunikationer,
g) it-politik, samt
h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
b) vädertjänst,
c) naturvård,
d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
b) industri och hantverk,
c) handel,
d) immaterialrätt,
e) energipolitik,
f) regional utvecklingspolitik,
g) statlig företagsamhet,
h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, samt
i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

a) arbetsmarknadspolitik med arbetslöshetsförsäkring,
b) arbetslivspolitik med arbetsrätt, arbetsmiljö och frågor som rör lönebildning,
c) integration,
d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
f) anslag inom utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.
Lag (2020:608).

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Ett utskott kan komma överens med ett eller flera andra utskott om att arbeta med en fråga tillsammans. Då bildas ett tillfälligt, så kallat sammansatt utskott. Ett exempel på ett sådant utskott som har bildats vid flera olika tillfällen är sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

EU-nämnden

Vilken linje ska ministrarna i regeringen driva i EU? I riksdagens EU-nämnd förankrar regeringen sin EU-politik. Det gör statsministern och övriga ministrar inför möten och beslut i olika sammansättningar av EU:s råd. EU-nämnden arbetar med alla EU:s samarbetsområden som till exempel utrikespolitik, jordbrukspolitik och polissamarbete.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

EU-nämnden (Ej reviderad)

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

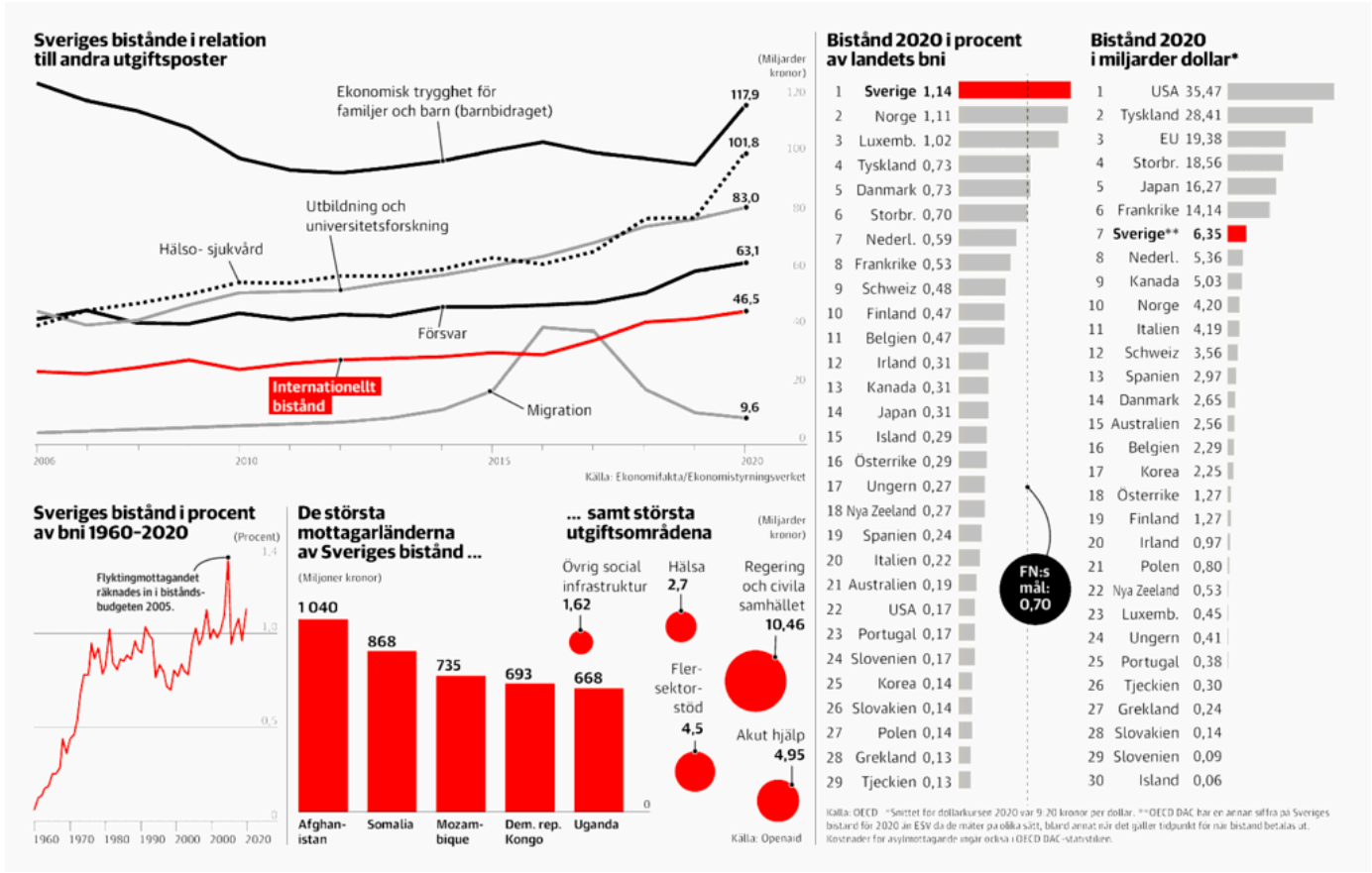
Sveriges bistånde i relation till andra utgiftsposter
(Miljarder kronor)
Ekonomisk trygghet för familjer och barn (barnbidraget)
117,9
101,8
Utbildning och universitetsforskning
83,0
Hälso- sjukvård
63,1
46,5
Försvar
Internationellt bistånd
Migration
9,6
2006
2010
2015
2020
Källa: Ekonomifakta/Ekonomistyrningsverket
Sveriges bistånd i procent av bni 1960-2020
(Procent)
Flyktingmottagandet räknades in i biståndsbudgeten 2005.
1960 1970 1980 1990 2000 2000 2020
De största mottagarländerna av Sveriges bistånd ...
(Miljoner kronor)
1 040
868
735
693
668
Afghanistan
Somalia
Mozambique
Dem. rep. Kongo
Uganda
... samt största utgiftsområdena
(Miljarder kronor)
Övrig social infrastruktur 1,62
Hälsa 2,7
Regering och civila samhället 10,46
Flersektorstöd 4,5
Akut hjälp 4,95
Källa: Openaid
Bistånd 2020 i procent av landets bni
1 Sverige 1,14
2 Norge 1,11
3 Luxemb. 1,02
4 Tyskland 0,73
5 Danmark 0,73
6 Storbr. 0,70
7 Nederl. 0,59
8 Frankrike 0,53
9 Schweiz 0,48
10 Finland 0,47
11 Belgien 0,47
12 Irland 0,31
13 Kanada 0,31
14 Japan 0,31
15 Island 0,29
16 Österrike 0,29
17 Ungern 0,27
18 Nya Zeeland 0,27
19 Spanien 0,24
20 Italien 0,22
21 Australien 0,19
22 USA 0,17
23 Portugal 0,17
24 Slovenien 0,17
25 Korea 0,14
26 Slovakien 0,14
27 Polen 0,14
28 Grekland 0,13
29 Tjeckien 0,13
FN:s mål: 0,70
Bistånd 2020 i miljarder dollar*
1 USA 35,47
2 Tyskland 28,41
3 EU 19,38
4 Storbr. 18,56
5 Japan 16,27
6 Frankrike 14,14
7 Sverige** 6,35
8 Nederl. 5,36
9 Kanada 5,03
10 Norge 4,20
11 Italien 4,19
12 Schweiz 3,56
13 Spanien 2,97
14 Danmark 2,65
15 Australien 2,56
16 Belgien 2,29
17 Korea 2,25
18 Österrike 1,27
19 Finland 1,27
20 Irland 0,97
21 Polen 0,80
22 Nya Zeeland 0,53
23 Luxemb. 0,45
24 Ungern 0,41
25 Portugal 0,38
26 Tjeckien 0,30
27 Grekland 0,24
28 Slovakien 0,14
29 Slovenien 0,09
30 Island 0,06
Källa: OECD. *Snittet för dollarkursen 2020 var 9,20 kronor per dollar. **OECD DAC har en annan siffra på Sveriges bistånd för 2020 än ESV då de mäter på olika sätt, bland annat när det gäller tidpunkt för när bistånd betalas ut. Kostnader för asylmottagande ingår också i OECD DAC-statistiken.

14 Ökad politisk strid om bistånd – MP öppnar för att öka

Den globala biståndskartan har ritats om i pandemins spår – och nu ökar striden i även Sverige. M och SD vill kapa biståndet med tiotals miljarder, men får mothugg från KD. Och biståndsminister Per Olsson Fridh (MP) anklagar oppositionen för svek.

– De vill att vi ska backa från vårt ansvar, säger han.

I sponsrade inlägg på Facebook kablar Moderaterna ut sitt budskap, genom flera lokala Facebookgrupper, i mitten av januari i år. Den ekonomiskpoliska talespersonen Elisabeth Svantesson på bild, med blicken in i kameran.

”Minska biståndet. Vi har stora problem på hemmaplan.”

Sverige bör kapa flera miljarder kronor i biståndsbudgeten varje år, enligt Moderaternas förslag. Det över 50 år gamla målet för Sveriges bistånd – att ge 1 procent av bni, bruttonationalinkomsten – borde överges.

Några veckor senare står Sveriges nya biståndsminister, miljöpartisten Per Olsson Fridh, på sin första utlandsresa som minister i rohingyernas flyktingläger i Bangladesh – ett land som fick runt 500 miljoner kronor av

Sverige 2020 – och tittar in i sin mobilkamera. Omkring honom springer en grupp barn.

– Att gå här och träffa och se de här små barnen, lika stora som de jag har hemma, le och skratta, men veta att deras framtid är väldigt, väldigt mycket svårare – det är tufft. Men vi är här för att vi ska göra vad vi kan. Vi ska inte svika, säger han, i videon som senare publiceras på Instagram.

Ska biståndet minska på grund av pandemin – eller öka? Frågan delar inte bara den svenska debatten, utan hela världen. Flera länder har kapat rejält i sina biståndsbudgetar i pandemins spår. Storbritannien minskar biståndet med motsvarande 47 miljarder kronor, ungefär lika mycket som hela Sveriges biståndsbudget, på grund av krisen. Flera andra länder gör liknande nedskärningar.

Samtidigt larmar biståndsorganisationer om dramatiskt ökade behov av stöd i världens fattiga länder. Världsbanken varnar att den extrema fattigdomen nu ökar för första gången på över 20 år, med runt 120 miljoner människor. Minst 83 miljoner fler drabbas av undernäring, enligt FN:s livsmedelsorganisation FAO.

Larmen fick flera andra länder, bland dem Sverige, Norge, Kanada, Frankrike och Tyskland, att i stället öka sitt bistånd under 2020. Tack vare det nådde biståndet globalt en ny högstanivå förra året, på 161,2 miljarder dollar, enligt en ny sammanställning från OECD. Och allra mest, räknat i andel av ekonomin, gav Sverige – med 1,17 procent av bni.

Men frågan är alltså hur länge Sverige kommer att vara kvar där. DN har frågat alla riksdagspartier hur de ställer sig till 1-procents-målet – och det är starkt ifrågasatt hos vissa partier.

Tre tydliga läger utkristalliserar sig.

1. De som vill kapa rejält i biståndsbudgeten. Här finns M och SD.

2. De som förespråkar att enprocentsmålet ska ligga fast, som S, L och KD.

3. De som menar att biståndet i kristider rent av kan öka som andel av bni, för att inte en krympande svensk ekonomi ska göra att även biståndsbudgeten krymper alltför plötsligt. Här finns C, MP och V.

MP och V har den generösaste linjen att 1-procentsmålet ska vara ett ”golv”. Vänsterpartiet vill dessutom skjuta till ytterligare en miljard årligen under två år, för att ”minska smittspridningen, möta akuta sjukvårdsbehov och möta effekterna av pandemin”.

Klimatbiståndet är en annan tydlig skiljelinje. Alla partier utom SD vill öka klimatbiståndet – men långt ifrån alla är beredda att följa överenskommelsen i FN:s klimatförhandlingar att klimatbiståndet ska vara ”additionellt”, alltså utöver det vanliga biståndet.

Endast Vänsterpartiet är tydligt för att klimatbiståndet ska vara additionellt. Partiet vill anslå ytterligare 2,25 miljarder 2021–2023 specifikt för klimat. MP menar att ett ökande bni i sig innebär att klimatbiståndet blir

additionellt, medan S menar att allt bistånd över 0,7 procent kan anses additionellt. L, M, C och KD menar alla att annat bistånd ska prioriteras bort för att öka klimatbiståndet.

Sverigedemokraterna vill inte öka klimatbiståndet alls och är även det parti som vill minska mest i biståndet. Partiet vill sänka nivån till 0,5 procent av bni, klart lägre än den nivå på 0,7 procent som världens länder satte som mål i en FN-resolution från 1970.

– Det är en prioriteringsfråga. Biståndet tränger undan andra satsningar och vi ser enorma problem på hemmaplan. De måste prioriteras högre, säger Oscar Sjöstedt, ekonomiskpolitisk talesperson hos SD.

Ni har tidigare sagt att Sverige borde ”hjälpa där” i stället för att ta emot så många asylsökande. Hur stämmer det överens med ett halverat bistånd?

– Vi skulle fortfarande ha en ganska hög nivå av bistånd i en internationell jämförelse. Och i en framtid där vi får ordning på migrationspolitiken kan vi tänka oss att återgå till en högre nivå på biståndet.

Kraven från M och SD att sänka biståndet får samtliga januaripartier att reagera starkt i DN:s enkät. Sveriges nytillträdda biståndsminister, miljöpartisten Per Olsson Fridh, menar att ett sänkt bistånd från Sverige skulle vara ett svek mot omvärlden.

– Vi ser ökad fattigdom, stora hälsoutmaningar, skenande klimatförändringar och ett ekosystem i kris. Det är utmaningar som ingen kan lösa själv, det kan vi bara göra om vi samarbetar

globalt. Att i det läget vilja minska förutsättningarna för Sverige att delta i det samarbetet – det tycker jag är att backa undan från vårt ansvar.

Biståndet är en av de största budgetposterna och summan växer automatiskt år för år. Kan du förstå kritiken mot det?

– Behoven är stora ute i världen. Även om alla länder i världen skulle ge en procent i bistånd skulle det bara täcka en tiondel av behoven. Jag förstår att de som upplever att livet är tufft i Sverige tycker att vi borde lägga mer av resurserna hemma och mindre på andra. Men man ska veta att ett sänkt bistånd skulle få konsekvenser, både för Sveriges roll i världen och för människor som behöver hjälp.

Frågan är nu vad som sker vid ett eventuellt regeringsskifte i valet 2022 – det lär bli en stridsfråga om M och KD vinner valet. Medan M och SD vill minska biståndet, är KD och L starka förespråkare för att ha kvar enprocentsmålet. Frågan är uppenbart känslig hos både M och KD. M vill inte kommentera hur de ska komma överens med den tänkta regeringspartnern i biståndsfrågan – och KD ändrar sitt svar i enkäten. Först öppnar partiet för att tidvis kunna ha bistånd högre än en procent för att undvika ”ryckighet”. Sedan backar partiet från den formuleringen och nöjer sig med att säga att man värnar om den nuvarande modellen. Under våren har också den tidigare partiledaren Alf Svensson öppet kritiserat Moderaternas utspel.

Sverigedemokraterna uppger att partiet kommer att verka för sin linje i eventuella förhandlingar.

– Sedan får vi se var en sådan förhandling slutar, säger Oscar Sjöstedt (SD).

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

Fakta. Så beräknas biståndet

Sverige har som mål att 1 procent av BNI, bruttonationalinkomsten, ska gå till bistånd. Bni skiljer sig från bnp genom att även intäkter till och från utlandet, men beloppen är ungefär desamma. Storleken på biståndsbudgeten utgår från prognoser för bni, som kommer flera gånger årligen.

Sverige, Norge och Luxemburg är de enda länderna i världen som har som mål att ge 1 procent av bni i bistånd. FN har satt som mål att världens rika länder ska ge 0,7 procent av bni i bistånd, men endast ett fåtal länder lever upp till det åtagandet. Snittet i biståndsländernas samarbetsorgan OECD DAC låg på 0,32 procent av Bni under 2020.

Fakta. Så tycker partierna om biståndet

1. Hur stor andel av Sveriges bni ska gå till bistånd?

2. Om nivån ska sänkas, var ska nedskärningarna ske?

3. Ska klimatbiståndet öka?

4. Ska klimatbiståndet vara additionellt? (att det går utöver det normala biståndet och inte tas från den normala biståndsbudgeten)

Sverigedemokraterna

1. 0,5 procent.

2. Sverige bör minska antalet FN-organisationer som vi skänker pengar till och verka för att antalet FN-organisationer minskar samt minska andelen av bidraget som går till stora internationella fonder, exempelvis Green climate fund.

3. Nej.

4. Nej.

Moderaterna

1. Drygt 0,7 procent.

2. Biståndet bör koncentreras till färre antal FN-organisationer och mottagarländer för att öka Sveriges möjligheter till specialisering, -effektivisering och påverkan. Sverige bör inte vara i topp 3–5 av givarna i mer än ett fåtal organisationer.

3. Ja.

4. Nej*.

* Moderaterna menar att eventuella ytterligare utfästelser eller åtaganden som skulle göras av Sverige under ett regeringsinnehav med Moderaterna ska ”prövas från fall till fall”.

Kristdemokraterna

1. 1 procent.

2. Biståndsmottagare som inte lever upp till de högt ställda kraven på bistånd.

3. Ja.

4. Nej.

Liberalerna

1. 1 procent.

2. Exempel på bistånd som kan behöva prioriteras bort är sådant som i dag går till stater som inte möter krav på demokrati och mänskliga rättigheter.

3. Ja.

4. Nej.

Socialdemokraterna

1. 1 procent.

2. –

3. Nej.

4. Nej*.

* Socialdemokraterna anser att klimatbiståndet redan är additionellt då allt bistånd över FN:s mål om 0,7 procent av BNI kan anses vara additionellt.

Centerpartiet

1. Minst 1 procent.

2. Inom EU-biståndet finns exempel på att bistånd har gått till att stävja migration och till aktörer som gjort sig skyldiga till grova kränkningar av mänskliga rättigheter i stället för att bekämpa fattigdom eller klimat-förändringar. Vi kan börja med att dra ner där.

3. Ja.

4. Nej.

Miljöpartiet

1. Minst 1 procent.

2. –

3. Ja.

4. Nej*.

* Miljöpartiet anser att klimatbiståndet redan är additionellt då enprocentsmålet gör att biståndsbudgeten växer när BNI växer

Vänsterpartiet

1. Minst 1 procent.

2. –

3. Ja.

4. Ja.

14 Jag var inte bekväm med att det så tydligt blev ett M-KD-SD-block, eventuellt då med Liberalerna. Jag har inget emot att samarbeta med dem, men att sudda ut skillnaderna mellan partier…

Paula Bieler, länge en av Sverigedemokraternas mest framträdande profiler, berättar i SVT:s ”Politikbyrån” om varför hon valde att hoppa av partiet.

15
Ledare: Politiken står i vägen för viktiga reformer

Förra veckan slog Stefan Löfven (S) igen dörren för en ny fastighetsskatt. Det är synd. Dels eftersom den gamla fastighetsskatten aldrig avskaffades utan ersattes av en kommunal fastighetsavgift, som precis som alla skatter måste kunna diskuteras och ändras. Dels eftersom absoluta tabun är att börja i fel ände.

De flesta skatter finns inte för att de är populära, utan för att finansiera exempelvis rättsväsende, försvar och välfärd. Alternativet

till låg fastighetsbeskattning är alltså att beskatta något annat, och i Sverige har vi valt hög skatt på arbete.

Det beror sannolikt inte på att särskilt många tycker att det är vettigt, utan på att den sortens höjning kan smygas in, utan protester. Sedan år 2000 har den genomsnittliga kommunalskatten höjts med nästan 2 procentenheter och i dag skiljer det över 6 procentenheter i skattesats beroende på var i Sverige man bor. Dessutom sköts inkomstskatten av kommun- och regionpolitiker, vilket betyder att rikspolitikerna slipper frågan i valrörelsen.

Men att dagens modell är bekväm för dem som sitter i riksdagen innebär inte att den är vare sig bra eller rättvis. Ur fördelningssynpunkt är det svårt att motivera att skattesystemet gynnar den som har råd att köpa en bostad framför den som inte har det.

Därför bör såväl fastighetsbeskattning som ränteavdrag diskuteras som delar av nästa skattereform. Att något är politiskt jobbigt får inte stå i vägen för nödvändiga reformer, vilket inte bara gäller skatter.

Ta marknadshyror. Dagens hyresreglering gör att bostadsbeståndet inte används på ett effektivt sätt, eftersom den som har ett förstahandskontrakt ofta bor kvar för länge eller för stort. Vidare lönar det sig dåligt att bygga nytt, vilket gör att det byggs för lite.

Resultatet är att Sverige har konstant bostadsbrist. Trots det finns ett motstånd mot förändring, inte minst från vänster.

En bättre lösning än att sitta med armarna i kors, medan folk bor som inneboende och i andra hand, vore att alla som erkänner problemen på bostadsmarknaden gick in i diskussionen utan skygglappar. Exempelvis borde fler kunna acceptera förslaget om det kompletteras med kompensatoriska inslag, som ökade bostadsbidrag och satsningar på billiga hyresrätter.

Ett tredje sorgebarn förutom bostadsmarknaden och skattesystemet är grundskolan. Få politiker står på barrikaderna och förespråkar ökad ojämlikhet.

Trots det är det dit Sverige går och påfallande många tvekar inför att göra det som krävs för att vända utvecklingen: förändra skolpengen så att den anpassas efter faktiska kostnader och behov samt avskaffa den orättvisa kötiden som ger medelklassbarn en gräddfil till populära skolor.

I samtliga fall handlar lösningen om att lyfta blicken från enskilda delar, som kan vara impopulära, och fokusera på syftet med reformen: likvärdig skola, bättre fungerande bostadsmarknad och effektiva skatter som bekostar välfärden. Om man är överens om riktningen bör det finnas en god vilja att kompromissa och inte minst att kompensera ”andra sidan” om det kan lösa upp hårda knutar.

Ett konkret exempel på det senare är uppgörelsen som fackförbund och Svenskt näringsliv slöt i slutet av förra året. Resultatet blev flexiblare regler vid uppsägning, i utbyte mot satsningar på utbildning som stärker löntagarnas ställning på arbetsmarknaden.

Det handslaget hade knappast blivit av utan januariavtalet, som satte press på parterna, just för att knuten länge hade suttit för hårt. Det är den sortens målinriktade arbete som gör att viktiga reformer blir verklighet.

DN 15/5 2021

16 Därför väcker bruksortens nya vägval nyfikenhet

Kommunalrådet Jens Fischer i Hagfors har kallats ”Sveriges Macron”. Hans parti Oberoende realister blev landets största lokala parti och tog makten i bruksorten Hagfors.

Uppdraget: att lösa invånarnas problem.

Drömmen: en ny slags politik och en ny sorts politiker.

Nu dras partiledares blickar hit.

Det är en februaridag i polishuset i Hagfors, året är 2017 och kommissarie Peter Åkerström och hans kollega Jens Fischer sitter i fikarummet.

– Jag ska starta ett parti. Och du ska bli partiledare, säger Peter Åkerström.

Jens Fischer skrattar. Han vet att Peter Åkerström är trött på Socialdemokraternas styre i kommunen, att han tycker att de lyssnar för dåligt på Hagforsborna och prioriterar fel saker. Men detta är ändå något nytt.

– Du ska få se. Jag ska göra dig till kommunalråd, säger Peter Åkerström tvärsäkert.

– Jo tjena, säger Jens Fischer.

○ ○ ○

Ett parti som inte vill samla höger eller vänster, som vill tala för alla. En rörelse utan ideologi, utan någon annan tydlig agenda än att göra det som är bäst för medborgarna.

Det vaga ställningstagandet fungerade för Emmanuel Macron när han blev Frankrikes yngsta president någonsin 2017. Och likaså när Jens Fischer, precis som Peter Åkerström lovade, blev en relativt ung kommunstyrelseordförande i värmländska Hagfors året därpå.

Inte för att Jens Fischer själv drar några sådana paralleller. Han har dålig koll på Macron, vet däremot att den franska presidenten har en äldre fru.

– Min fru är ju yngre än jag, säger Jens Fischer och skrattar.

Men franska En Marche har likheter med Oberoende realister, som gick från att inte existera till att bli största parti i värmländska Hagfors och största lokala parti i Sverige inom loppet av ett år.

En planerad nedläggning av en mellanstadieskola spelade en roll. Men viktigare var kanske att Socialdemokraterna, som hade styrt Hagfors ”sedan för alltid”, valde att ignorera folkomröstningen om samma skola.

Oberoende realister, OR, startades av poliser och lokala journalister. Den som läst om svenska småpartier i landsorten kanske lätt associerar namnet till invandringskritik, till och med rasism. Men OR spelar inte på främlingsfientliga strömningar. Partiet bildades för att lösa lokala problem.

Det ska finnas fyra skolor i kommunen. Äldrevården ska vara av hög kvalitet. Företagen ska trivas och människor ska ha attraktiva bostäder att flytta in i.

Så hur blev det då, med Oberoende realisters dröm om en annan slags politik och en annan sorts politiker – makthavare som ständigt har örat mot marken, och som får alla i Hagfors att känna sig delaktiga?

○ ○ ○

Intill en halvt torrlagd fontän, vars glansdagar ser ut att ha tagit slut ungefär samtidigt som Hagfors storhetstid var över någon gång på 70-talet, står en uppstoppad känguru. Receptionisten i Hagfors stadshus håller med:

lite obehaglig är den allt. Men den minner om en historia Hagforsborna håller kär. Den om när en känguru sägs ha skådats i Hagforsskogarna 1997.

Då var Jens Fischer (OR) bara 17 år, men siktet var redan inställt på framtiden. Polis skulle han bli.

– Jag har alltid varit sådan, vetat vad jag vill, säger kommunalrådet, på den där typen av värmländska som är så bred att den nästan liknar norska.

Hagfors enda heltidsavlönade kommunpolitiker sitter på behörigt avstånd från den uppstoppade kängurun, som i vilket fall inte är samma djur som det som eventuellt syntes till i skogen. En våning upp i stadshusets pampigaste hörnrum, där gamla pappmuggar och en cola-burk trängs med dokument på hans skrivbord i landstingsträ. Han läser fortfarande det mesta som tjänstemännen skriver. Men kanske inte exakt allt, som han gjorde när han tog över efter Socialdemokraternas Åsa Johansson i januari 2019.

– Jag hade varit i stadshuset två gånger i mitt liv när jag flyttade in. Man hade ingen riktig kunskap om vad man gav sig in i. Jag hade ju ingen insyn över huvud taget i hur kommunen styrs. Jag bodde mer eller mindre här inne i början. Jag läste allt, allt jag kom åt, för att försöka sätta mig in i hur olika delar är uppbyggda.

Den fysiska resan från polishuset till stadshuset är inte mer än ett par hundra meter. Att ställa om från att leda arbetet mot grova brott i

Värmland, till att leda en kommun, var en längre process.

– Jag kommer från en verksamhet som skulle söka sanningen. Här handlar ingenting om det. Här handlar det mer om taktik, oärlighet, att få en kniv i ryggen och vara beredd på det. Aldrig visa sina kort för tidigt. Jag hade jättesvårt för det där i början, säger Jens Fischer.

Han har lämnat rollen som Oberoende realisters partiledare för att själv kunna fokusera helt på kommunpolitiken. Men ansiktet utåt är han likväl, känd för att peka med hela handen och säga det han tycker. Varje fredag kommer hans veckobrev på partiets Facebooksida, där han går igenom allting han har gjort under dagarna som gått.

”Vi har ett par saker som vi verkligen måste jobba framåt i och det är markområden för nyproduktion av småhus och industrimark. Här känner jag att vi står och stampar en hel del”, skriver han den 16 april, när han också oroar sig för arbetslöshet i coronans spår, har varit på företagsfrukost, suttit i möten och sett ökande kostnader för familjehemsplaceringar.

Jens Fischer tycker att rikspolitiken har mycket att lära sig av Hagfors.

– Man kommer att komma mer till det här med sakpolitik. Det är jag helt övertygad om. Min känsla är att folk är mer ”äh, det spelar väl ingen roll vem som kommer med det”. Om frågan är rätt, vad har det för betydelse vad det kommer från?

Och intresset bland toppolitikerna är redan väckt.

Frågan är dock om det är sakpolitiken eller att få ner S på knä som lockar mest.

○ ○ ○

Det är tredje gången gillt för kommunfullmäktige i Hagfors. Två gånger har de försökt hålla sitt marsmöte och två gånger har tekniken fallerat. Ett tag ser det ut som att även det tredje försöket ska misslyckas.

– Jag hör dig Peter, men jag ser inte presidiet, säger en ledamot som deltar via Google meets.

– Tryck på de tre prickarna nere i vänstra hörnet, Birgitta! tipsar en annan.

– Jag ser inga tre prickar där! Jag vet inte om det är för att jag sitter på kommunburken?

Efter en halvtimme enas mötesdeltagarna om att göra ett försök att dra igenom dagordningen, även om alla inte lyckas se ordföranden där han sitter på scenen i Älvstrandsgymnasiets aula. Första punkten är att godkänna bokslutet för år 2020. Men frågan övergår snabbt till att handla om en just nu infekterad diskussion i Hagfors – nämligen huruvida pengar ska avsättas för att anlägga allvädersbanor för friidrott på Hagforsvallen eller ej. Socialdemokraterna vill det. Oberoende realister vill det inte. Sverigedemokraterna är vågmästare och tycks för en stund hålla med Socialdemokraterna.

– Kan vi ajournera mötet i fem minuter, säger Jens Fischer utan att vänta på svar.

För oss digitala gäster är det svårt att se vad som händer, men det som sker är att Fischer tar

med sig Sverigedemokraternas ledamot på plats ut för ett enskilt samtal.

När de återvänder har SD svängt.

Det blir inga pengar avsatta till allvädersbanor på Hagforsvallen.

○ ○ ○

Det är aldrig roligt att vara en kommunpolitiker som vill lägga ner en skola. Den lärdomen har Åsa Johansson (S) dragit sedan hennes parti överraskande förlorade makten 2018.

– Jag visste att de skulle få röster, men jag hade inte väntat mig att de skulle få fler röster än vi, säger Åsa Johansson om Oberoende realister.

Hon sitter fortfarande i kommunfullmäktige, men har i övrigt lämnat kommunpolitiken. Numera är hon regionråd i region Värmland, vilket hon trivs med – för tonen har förändrats i Hagfors.

– Det är ett mycket hårdare tonläge. Det är inte alltid en trevlig debatt. Man vill klaga på andra och så har vi inte haft det tidigare, säger Åsa Johansson.

Hon står på terrassen som tillhör Uddeholms herrgård, med vy över Rådasjön som i dag ligger blank som en spegel nedanför oss. Herrgården ägs av Hagfors största företag och största privata arbetsgivare, Uddeholm AB, det som tidigare kallades för järnverket. Där jobbar många Hagforsbor. Exempelvis Åsa Johanssons make.

På andra sidan sjön kan man skymta taket på det som enligt Åsa Johansson förändrade allt.

– Man lyckades bygga upp en opinion om att det skulle fortsätta vara som det har varit, en - F-6-skola i Råda. Det vi hade kunnat göra annorlunda är att besluta om en F-6-skola. Men det trodde ju inte vårt parti var bäst.

En lokal folkomröstning genomfördes, där att behålla mellanstadieskolan fick 3 175 röster mot 330 för att satsa på endast lågstadiet.

– Resultatet i folkomröstningen var tydligt men det var för få som röstade för att det skulle bli styrande. Det var 36 procent som valde att gå och rösta. Folkomröstningar av det här slaget är ju rådgivande, sa Åsa Johansson i en kommentar till SVT 2016.

Det är inga positiva saker som Åsa Johansson tror kan sprida sig vidare från Hagforspolitiken.

– Man måste som ledande parti ta besluten som behövs också. Det är väl det som kanske kommer att bli ett problem för politiken i stort, om jag ser utanför Hagfors. Att politiker eventuellt inte kommer att våga ta besluten som de egentligen tror på, av rädsla för väljarnas vrede.

○ ○ ○

Det är knappt 500 dagar kvar till nästa riksdagsval. Återigen ser sjukvården ut att bli en av väljarnas viktigaste valfrågor. Den har fått en skjuts av pandemin, men har tillsammans med välfärden varit väljarnas prioritet under de senaste tre valen.

Frågor som inte uppfattades som särskilt viktiga på 80-talet, som invandring, utbildning, äldre-omsorg och brottsbekämpning, har samtidigt

ökat i betydelse i väljarkåren, enligt Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet.

Jens Fischers inställning om att sakpolitiken är framtiden går i linje med forskningen. Men på riksnivå är det svårare att som Fischer helt försöka undvika politisk ideologi. Väljarna bryr sig kanske mest om sjukvård, men de kan ändå ha synpunkter på vilka partier deras folkvalda samarbetar med.

Niklas Bolin är lektor i statsvetenskap vid Sundsvalls universitet och drar paralleller från Hagforspolitiken till Moderaternas och Kristdemokraternas nya ställningstagande gentemot Sverigedemokraterna.

– Det påminner om det som sker på lokal nivå i Hagfors och andra kommuner. Utan att ha sett siffror på det så är det ganska tydligt att många nog är ganska trötta på att SD under lång tid har fått stå i centrum för den politiska debatten just för att man har haft svårt att hantera dem.

Skulle Oberoende realister ge sig in i rikspolitiken skulle de ha svårt att undvika att till sist definieras på höger-vänster-skalan, enligt Bolin.

– ”Varken höger eller vänster”-strategin är ett av de mest klassiska strategiska dragen som nya partier använder. Det var samma med Kristdemokraterna, med Miljöpartiet och med Sverigedemokraterna. Det är svårt att i slutändan hålla en sådan position. Höger eller vänster är så pass viktigt för oss medborgare att förstå, man kommer att inordnas ändå.

Det svenska partisystemet, som länge varit ett av de mest statiska i Västeuropa, har börjat luckras upp, säger Bolin.

I valet 2018 tog lokala partier mandat i 140 av landets 290 kommuner. Det kan jämföras med 136 kommuner valet 2014.

– De traditionella partierna tappar mark lokalt och det är väl liksom en konsekvens av det som sker på nationell nivå, säger Niklas Bolin.

Ideologi är inte så viktigt lokalt. Kommunpolitiken är mer pragmatisk, fokuserad på sakfrågor. Men det som har hänt i Hagfors har inte gått obemärkt förbi hos rikspolitikerna.

”Hagfors är ett klassiskt sossefäste, men senaste kommunvalet visade att inget varar för evigt. Nu slår KD sina lovar kring bruksorten”, stod det i Värmlands Folkblad den 5 mars förra året, när KD-ledaren Ebba Busch besökte kommunen.

– Det här är en av de orter i Sverige som Stefan Löfven och socialdemokratin helt har glömt i jakten på att behålla makten ihop med januari-partierna, sa Ebba Busch till Nya Wermlands-Tidningen samma dag.

○ ○ ○

Utanför en klädbutik pysslar Lena Norberg med en kruka påskliljor på ett litet bord. Hon tog över affären i september förra året, dessförinnan har hon arbetat inom vården i 35 år.

Oberoende realister fick hennes röst och det hade ingenting med Råda skola att göra, för Lena Norberg har inga skolbarn.

– Man ville väl röra om lite i grytan. Jag har röstat på S förut, men jag ville ha något nytt. Jag tror det var så många tänkte, säger hon.

Om det har gjort någon skillnad vet hon inte riktigt. Men hon tycker om att läsa Jens Fischers veckobrev på Facebook. Lena Norberg säger att hon egentligen aldrig har varit så politiskt insatt, men i och med informationen hon numera får varje vecka vet hon i alla fall mer om vad som sker lokalt. Det gillar hon.

– De bygger ju det där huset där borta i alla fall, säger hon och pekar mot ett bygge intill en nedlagd matbutik några hundra meter bort.

– Det ska bli ett omsorgsboende och det är ju bra. Men det skulle behövas mer lägenheter, så vi kan behålla våra ungdomar.

Hagfors bevakas av två lokalredaktörer, som båda har varsin liten redaktion i stadskärnan. Daniel Olausson har arbetat på Värmlands Folkblad sedan 2016 och ser från sitt skrivbord Hagforsbor som kommer och går varje dag. Det beror främst på att hans kontor ligger vägg i vägg med en bankomat.

Daniel Olausson håller med Åsa Johansson om att tonläget har förändrats i Hagfors. Det har blivit hårdare. Men något annat har också hänt i och med maktskiftet.

– Det pratas politik i kommunen igen. Plötsligt diskuteras sakfrågor, även de små partierna har vaknat till eftersom de har märkt att de kan få gehör för sina förslag, säger Daniel Olausson.

Allting är inte klubbat i förväg, som när S ledde med egen majoritet.

– När S gick fram med ett förslag så visste man att ”här finns det majoritet hela vägen”. Nu svänger det ofta. Tidigare var jag sällan på plats på kommunfullmäktige, nu har jag försökt vara det digitalt i större utsträckning. Rent självisk t är det ett mycket mer intressant jobb att bevaka politik i Hagfors nu.

Skolan i Råda gav partiet en ”rejäl skjuts”, enligt Olausson.

– Men partiet är inte sprunget ur frågan, som en del gärna hävdar. De har ett partiprogram med massor av frågor, ett framtidsprogram som de kallar det.

Vad tycker kommuninvånarna då? Lokala partier som flammar upp, tar över och snabbt brinner ut är inte helt ovanligt. Ibland är det svårt att leva upp till väljarnas förväntningar.

– Jag har funderat på det, nu när det närmar sig valet. Hur ska det gå? Det är svårt att säga vart det lutar. Magkänslan säger att det är ganska lika som vid valet. Jag tror inte OR har tappat en massa röster, jag tror inte heller att Socialdemokraterna har gjort det, säger Daniel Olausson.

Men om de har det och förlorar makten. Hur går det då?

○ ○ ○

Det förvånar Jens Fischer när jag berättar att jag inte hittat några riktiga OR-fans på stan.

– Jaså jaså. Ja annars brukar det ju vara tvärtom, medierna säger att de bara hittar folk som älskar oss och som tycker vi är så bra. De brukar vilja ha hjälp att hitta andra röster, säger han.

Vi åker förbi Hagforsvallen där Socialdemokraterna vill bygga allvädersbanor. I kommunfullmäktige användes ordet ”ödesfråga” om saken, men inte från Jens Fischer. Han fnyser och tittar ut över de tomma banorna, som alltså finns, men är i ett material som inte fungerar i alla väder.

– Om det här skulle vara Hagfors största fråga, banor som tre personer använder, ja då hade vi inte så stora problem i Hagfors, konstaterar han.

I de stora frågorna – som den om att bli en kommun som växer – är politikerna dock överens. Och det är kanske därför det är lätt för Jens Fischer att tycka som han tycker.

– Ideologi är förlegat. Jag tror mer det var viktigt förr, säger han.

Jag undrar vad han själv brukar rösta på, men det svarar han svävande på. Allt möjligt. Olika saker. Det finns inget parti som är helt rätt för honom. (Det finns däremot ett som är helt fel och det är Miljöpartiet.)

Däremot tror Fischer att många med honom håller med om att låsningen i regeringsfrågan egentligen är ”helt ointressant”.

– Om man håller på och skrämmer om det här ”om du röstar på SD”, då kommer Sverige att kollapsa. Vi har en demokrati. Varför ska man inte kunna prata med vem som helst?

Finns det ingen gräns för vem man kan tala med?

– Då pratar vi ytterligheter, Nordiska motståndsrörelsen, då går man över gränsen. Då är det brottsligt i vissa fall, hur man

uttrycker sig. Men håller man sig inom lagens långa arm och till våra grundlagar. Det är det det bygger på.

Att tonen har blivit hårdare förstår Jens Fischer att ”Socialdemokraterna tycker”.

– Förut fanns ju ingen politisk debatt, för de behövde aldrig prata med någon annan. Det är klart att det har varit jobbigt för dem att ställa om till att behöva diskutera frågor.

Hur ser framtiden ut för den nya sortens politiker? Jens Fischer känner att han har vuxit in i sin roll. Han har lärt sig parera knivarna i ryggen, att skydda korten han har på hand. Har han blivit som dem han ville byta ut?

Det tycker han inte.

Men om Oberoende realister backar i valet 2022 och går från största parti till ett av de minsta. Då går han nog tillbaka till polisen i stället.

– Jag har väldigt svårt att tro att jag skulle stanna i stadshuset i så fall.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Fakta. Hagfors

Hagfors är en kommun i norra Värmland med cirka 11 500 invånare.

Tätorten är relativt ung – utvecklingen tog fart då Uddeholmsbolaget, numera Uddeholms AB, beslöt att slå samman tio järnbruk till en stor enhet vid vattenfallet i Uvån vid mitten av 1870-talet.

Uddeholms AB är fortfarande största arbetsgivare, näst kommunen själv.

Trots en åldersstigen befolkning och en pågående befolkningsminskning är stadskärnan levande. I centrum finns flera lokala butiker och arbetslösheten var i januari 2021 snäppet under rikssnittet. Fler dör än vad som föds, det kommunala hyresbolaget har för många lägenheter som står tomma, flerfamiljshus rivs, men husmarknaden blomstrar. Efterfrågan är större än tillgången.

17 ”Okända och orepresentativa kandidater hot mot demokratin”

När partierna nu ska fastställa vilka som ska stå på valsedlarna och alltså kunna bli valda som väljarnas representanter är det angeläget att de försöker skapa en bättre väljarrepresentativitet. Exempelvis är äldre och individer med funktionshinder kraftigt

underrepresenterade, skriver förre demokratiutredaren Olle Wästberg.

DN. DEBATT 210517

I de politiska partierna har nästan samtliga lokalavdelningar nu startat nomineringar inför valet den 11 september nästa år. I de flesta partier kan medlemmarna sända in förslag på kandidater före den 1 juni eller 1 september. Sedan har man oftast i lokala organisationer så kallade provval under hösten där medlemmarna får rösta internt. Dock är inte provvalen beslutande, utan valsedlarna fastställs på möten.

Den process som nu startar är central för att stödet för de folkvalda inte ska fortsätta att försvagas efter valet 2022.

I Sverige är ofta de valda – såväl i riksdagen som region- och kommunfullmäktige – tämligen okända hos väljarna. I en studie av statsvetaren Henrik Oscarsson om de personliga kontakternas betydelse för demokratin framkom att det ungefär är 3 respektive 16 procent av svenskarna som uppger sig vara bekanta med en riksdagsledamot eller en kommunpolitiker. Sannolikheten att känna sig bekant med en riksdagsledamot är fyra gånger högre bland akademikerfamiljer än bland arbetarfamiljer och dubbelt så hög bland personer med hög än med låg inkomst. Detta förhållande leder till att många svenskar anser att politiker befinner sig i ett annat universum än de själva.

Tidigare ansågs riksdagsledamöter representera sin bygd och driva dess frågor. Nu är det tydligt att ledamöterna inte representerar annat än sitt

parti. Väljarna röstar på parti och partiledare, sällan på lokala kandidater. I riksdagen styr partidisciplinen när riksdagsledamöterna ska rösta. Det är unikt att ledamöter röstar individuellt på annat än vad partiet beslutet. Riksdagsledamöter har sett sig som knapptryckare, inte som självständiga företrädare för väljarna. I riksdagen tycks åtskilliga dela den uppfattning som förra moderata riksdagsledamoten Anne-Marie Pålsson gav uttryck för i sin boktitel ”Knapptryckarkompaniet” (2014). Detta speglar en tilltagande professionalisering, centralisering och elitisering av politiken.

Sverigedemokraterna har naturligtvis gått längst genom att utesluta en stor grupp medlemmar – också ledamöter av riksdagen – ur partiet; främst därför att de hållit kvar vid partiets ursprungliga rasistiska hållning. Jimmie Åkesson har deklarerat: ”Jag tycker att partierna i högre grad borde äga de mandat där ledamöterna inte är personvalda.”

Sverige är ju unikt genom att vi har fyra år mellan valen. I alla andra länder röstar man oftare. Den gemensamma valdagen för nationella och lokala val gör att regeringsfrågan helt dominerar i valen och att de kommunala frågorna ligger i skuggan. Att avskaffa den gemensamma valdagen vore ett bra beslut för den lokala demokratin. Det skulle underlätta för ”borgmästarkandidater” att bli mer kända hos väljarna.

I Storbritannien vet de flesta väljare vem som representerar dem i parlamentet. Bakgrunden är enmansvalkretsar, så i varje liten valkrets finns bara en vald parlamentsledamot. Det har en stark fördel när det gäller att välja

representanter, men nackdelen är att det valsystemet inte har proportionalitet.

Också i USA är ledamöterna i representanthuset välkända hos sina väljare. Det beror dels på att valperioden bara är två år vilket gör att den som är vald måste hålla intensiv kontakt i valkretsen.

Dels har ledamöterna som regel ett eget offentligt kontor – ser ofta ut som en butik – i valkretsen. Dit kan medborgarna komma med åsikter och förslag, men också för att be om hjälp. Den som fått en komplicerad blankett från en myndighet kan till exempel gå till sin valda representant och få reda på hur man fyller i den. Det går också att få hjälp med frågor som tillståndsgivning. Detta skapar en direkt länk till väljarna som är värdefull för demokratin.

Som i flera andra demokratifrågor är Finland en förebild när det gäller personval. Där måste man markera på valsedeln för att rösten ska vara giltig. Det gör att kandidaterna är välkända och därmed får närmare kontakt med väljarna.

De svenska partierna har bara en spillra av medlemstalet för några decennier sedan. 1979 hade riksdagspartierna 1 582 000 medlemmar. Siffran var tämligen uppblåst eftersom Socialdemokraterna tillämpade kollektivanslutning av LO-medlemmar. Men även efter att kollektivanslutningen avskaffats hade partierna 625 000 medlemmar året 1992. Dock endast 255 883 år 2017. Detta samtidigt som antalet invånare ökat med flera miljoner.

De folkvalda är i hög grad anonyma för sin väljare. En Novusundersökning som journalisten Jan Scherman lät göra för drygt två

år sedan visade att nästan varannan riksdagsledamot uppgav sig ha för lite tid att träffa väljare. Många menade att halva deras arbetsdag gick åt till administration och mer än hälften av ledamöterna sa att de inte fick tillräckligt administrativt stöd av sitt parti.

När partierna nu ska fastställa vilka som ska stå på valsedlarna och alltså kunna bli valda som väljarnas representanter är det angeläget att de försöker skapa en bättre väljarrepresentativitet. För åtskilliga år sedan var den stora bristen att få kvinnor var valda. Nu är det generellt jämlikt. Ett annat problem är att i dagens riksdag är endast två ledamöter äldre än 75 (Thomas Hammarberg (S) och Barbro Westerholm (L)). De utgör 0,5 procent av riksdagsledamöterna, vilket innebär att cirka 15 procent av väljarna är åldersmässigt orepresenterade. Det kan jämföras med USA där 11 procent av ledamöterna i senaten är över 75 år.

Dessutom är individer med funktionshinder närmast orepresenterade i de valda församlingarna. Också här bör partierna göra en insats.

Effekterna av 2022 års val kommer att vara centrala för den svenska demokratins förankring. Partierna bör rimligen ha det som utgångspunkt när de nu går in i nomineringsprocessen. Dock bör partiledningarna inte föreskriva för sina lokalavdelningar vilka individer de ska välja. En undersökning vi gjorde i Demokratiutredningen visar att endast 34 procent av de som är partimedlemmar anser att de har något inflytande i sitt parti, så om de inte kan påverka

vilka som blir kandidater minskar partiernas medlemsaktivitet ytterligare.

På sikt borde vi slippa den gemensamma valdagen och som i Finland införa reella personval. Det skulle göra de valda mer representativa och välkända. Inför detta val bör dock partiernas centrala styrelser rekommendera lokalavdelningarna hur de ska nominera för att åstadkomma valsedlar som är mer representativa och med kandidater som kan bli välkända hos väljarna.

Olle Wästberg, tidigare riksdagsledamot (L) och ordförande i den statliga Demokrati-utredningen. Han har nyligen utkommit med boken ”Den hotade demokratin”.

20 CUF har inte förstått vem fienden är

Det är något visst med personer som vägrar ge sig. Som springer in i väggen, reser sig, borstar av sig – och springer rätt in i väggen igen. Som Réka Tolnai, ny ordförande för Centerpartiets ungdomsförbund (CUF). Det hör ju till att vara rebell när man är ung, och har man ingen fiende så får man uppfinna en. För CUF:arna heter hon Britt-Marie. Hon är inte en verklig person, utan en fiktiv symbol som de tycker sig behöva stångas med.

”Är så trött på att drivna, mer kompetenta varslas på grund av turordningsreglerna medan Britt-Marie 45 år som har fikastund varje kvart får vara kvar”, skrev Réka Tolnai på Twitter för snart ett år sedan (1/6 2020).

Jag var inte den enda som den gången kände att snälla, fräls oss ifrån dessa unga som misstar sitt självförtroende för kompetens, som därför inte tycker

att de behöver lyssna på de äldre, på folk som heter Britt-Marie. För teorin kan alla läsa sig till. Den där praktiska vetskapen om hur saker funkar, som Britt-Marie har, däremot, den är ovärderlig. Ungefär så resonerade jag.

Men när jag nu ser Réka Tolnai vara på det igen, rätt in i väggen bara, så att det tjongar om det? Då blir jag faktiskt på gott humör.

”Vi kan ju inte ha en lagstiftning som skyddar Britt-Marie, 45, som har suttit kvar i fikarummet i flera år i stället för hårt arbetande unga”, säger hon tufft i en ny video från CUF.

Och jag börjar tänka att hon har en poäng: att hennes ungdom faktiskt är en sorts tillgång. Tänk den där konstanta näralivetupplevelsen som man har då, bara då, känslan av att hela världen är ens ostron, att allt är möjligt! Den är vidunderlig.

Synd bara att centerkidsen tror att det är Britt-Marie de kolliderar med, när det är själva verkligheten och den bristande erfarenheten. Och det lär de snart bli varse. För Britt-Marie är inte 45, utan bortåt 65. Snart går hon i pension. Fikarummet kommer att bli tomt utan henne.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

20 Partiprofiler rustar för ny strid om SD-samarbete

L-politiker som är motståndare till SD-samarbete mobiliserar nu inför partiets landsmöte. Flera motioner har lämnats in som på olika sätt vill dra en gräns för hur långt partiet kan gå i ett samarbete.

Liberalernas partiråd beslutade i slutet av mars att öppna för samarbeten med Sverigedemokraterna, om det krävs för att få en borgerlig statsminister efter nästa val. En betydande minoritet, ungefär en tredjedel av ombuden på partirådet, var och är hårdnackade motståndare till samarbetet.

Även om partiledningen segrade på partirådet tycks striden inte vara över. I veckan gick tiden ut för att lämna in motioner till höstens landsmöte, Liberalernas partikongress. Där ser motståndarna till vägvalet en chans att få stöd för skarpare röda linjer mot SD.

– När jag lusläser beslutet från partirådet så är det inte tydligt var de röda linjerna går, säger Barbro Westerholm

87-åriga Barbro Westerholm är inte vilken L-politiker som helst. Hon tog plats i riksdagen första gången 1988. Hon är läkare, har varit generaldirektör för Socialstyrelsen och ses som en pionjär bland annat i arbetet för hbtq-personers rättigheter.

Westerholms förslag är att det ska skrivas in en hänvisning till FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna i Liberalernas valmanifest. Även de sju diskrimineringsgrunderna ska finnas med (etnicitet, religion med flera). Dessa principer ska vara vägledande för alla överenskommelser med andra partier.

– Har vi det med tydligt i vägvalsdokumentet så kan det förhindra beslut som annars skulle kunna smyga

sig in. Jag ser ju vilken inställning SD har till Pride. Jag ser deras invandringspolitik och hur de ser på människor med annan etnicitet än svensk. Med det här i ryggen kan det bli lättare för partiledningen att bemöta övertramp, säger Barbro Westerholm, vars motion stöds av bland andra EU-parlamentarikern Karin Karlsbro och ett antal andra riksdagsledamöter.

För Barbro Westerholm är detta helt helt avgörande frågor.

– Det finns en gräns som jag inte kan gå över och passeras den så här Liberalerna inte längre mitt parti.

Riksdagsledamoten Nina Lundström kräver i en annan motion att landsmötet slår fast att ”inga förhandlingar om statsbudgeten kommer ske med Sverigedemokraterna”. Partiledaren Nyamko Sabuni har sagt att det inte är aktuellt att budgetsamarbeta med SD i samma omfattning som partierna bakom januariavtalet gör i dag. Däremot öppnar partirådets beslut för att ”förankra” budgeten hos SD, till exempel genom samtal i finansutskottet.

Alldeles för otydligt, anser Lundström, som vill att L markerar att man står bakom en ordnad budgetprocess enligt de regler som gäller.

– Då måste man vara tydlig med vilka man tänker förhandla med. Ska man vårda budgetprocessen så måste vi också säga att vi inte ska budgetförhandla med Sverigedemokraterna.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta.

Partirådet godkände den 28 mars partistyrelsens förslag om en strategi i regeringsfrågan inför nästa val.

När budgeten för 2022 är klar ska partiets engagemang i januariavtalet avvecklas och partiet ska efter nästa val verka för en borgerlig statsminister. Om det krävs för att få en borgerlig statsminister ska L kunna samverka även med SD.

Men L kommer inte att sätta sig i en regering där SD ingår. I sakpolitiska frågor ska Liberalerna kunna söka samsyn med riksdagens alla partier.

Liberalernas landsmöte hålls 19–21 november.

Statsrådsberedningen och statsministern

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 5 febuari 2021
Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Per Olsson Fridh**
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsministerPer Bolund
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
i.registrator@regeringskansliet.se

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
i.registrator@regeringskansliet.se
'

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet,diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Märta Stenevi
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister Åsa Lindhagen
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem.

Myndigheterna ändras. För att få det senaste, aktuella, använd adresserna till regeringen.

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister

Statsrådsberedningen

"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna. - 1108

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.
Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Per Olsson Fridh.Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Genvägar

Genvägar

Sveriges ordförandeskap i OSSE

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet 6 februari 2921

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet
- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet
- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet
- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet
- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet
- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet
- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet
- Inspektionen för strategiska produkter, ISP
  Utrikesdepartementet
- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet
- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister

Utrikesdepartementet

”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- Handelspolitik och främjande
- Nordiska frågor

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Per Olsson Fridh

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet

”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."
(Peter Erikssons förklaring)

Relaterad navigering

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.

Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Miljödepartementet 6 februari 2021

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Per Bolunds områden

Miljö och klimat

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

Genvägar

- **Per Bolund på Twitter**
- **Per Bolund på Instagram**

Aktuellt från Per Bolund

13 Under hot – nu ska stadens fåglar räknas

Många fågelarter är hotade i Stockholm och nu har en fågelinventering startats för att räkna populationerna i Nationalstadsparken.

– Vi vill ta reda på vilka arter som försvunnit och varför, säger Henrik Waldenström, naturvårdsexpert på Världsnaturfonden WWF.

På bryggan till Isbladskärret på Södra Djurgården står Henrik Waldenström med kikare för att närskåda våtmarkens fågelliv. Han har initierat en omfattande fågelinventering i samarbete med Stockholms ornitologiska förening och är djupt bekymrad över Nationalstadsparkens både krympande och förändrade fågelbestånd.

– Det finns väldigt många hotbilder mot Nationalstadsparken, inte minst på Djurgården där flera skadliga byggprojekt planeras. Därför är det dags att göra en fågelinventering igen, den senaste gjordes 1987. Vi vill ta reda på vilka arter som försvunnit och varför, säger Henrik Waldenström, naturvårdsexpert på Världsnaturfonden.

Nationalstadsparken spänner över området Ulriksdal, Haga, Brunnsviken och Djurgården och är sedan 1995 skyddad mark. Fågellivet är rikt inte minst tack vare våtmarker som Isbladskärret.

– Drygt hundra fågelarter häckar i Nationalstadsparken. Det är en stor artrikedom som vi vill vidmakthålla. Frågor vi ställer oss är varför vissa arter ökar och andra minskar, är det slumpen, minskad grönstruktur eller klimatförändringar. Framför allt är det något lokalt som vi kan påverka, säger Henrik Waldenström.

Han guidar oss genom det sjudande fågellivet och uppmärksammar en tofsvipa som elegant spelflyger över vattnet för att locka till sig honor. Krumbukterna verkar löna sig.

– Oj, nu parar de sig, tofsviporna. Den har gynnats av kornas bete, om kärret varit igenväxt hade vi inte haft någon tofsvipa här.

Under promenaden bland grova gamla ekar och vild barrskog påminns vi om granbarkborrens härjningar i Nationalstadsparken.

– Jag är bekymrad över att så mycket gammal barrskog försvunnit på grund av granbarkborren. Just den äldre granskogen har angripits och avverkats så att mindre kalhyggen har uppstått i Ulriksdal. Det kan drabba en skogslevande art som svartmesen. Talltitan har redan försvunnit härifrån på grund av för liten areal sammanhängande barrskog.

Klimatförändringarna har även påverkat flyttfåglarnas ankomst.

– Fåglarna kommer tidigare nu. Det gäller att de tajmar det med lövsprickning och insekter, annars får de ingen mat. Tropikflyttande fåglar kommer nu, men de är försenade av vårens

nordanvind och kyla. En del kommer kanske aldrig hit, utan stannar på kontinenten i stället.

Resultatet från fågelinventeringen som görs i samarbete med Stockholms ornitologiska väntas först i höst. Men tydligt redan nu är att vissa arter försvunnit och andra flyttat in vid Isbladskärret.

– Skäggdoppingen har ersatts av svarthakedopping och knölsvanen av sångsvanen som är aggressiv, kommer från Norrland och breder ut sig. Att sångsvanen tar över från knölsvanen har kanske ingen jättestor betydelse. Men om barrskogen försvinner och med den alla barrträdsarter, då minskar den biologiska mångfalden märkbart.

Exakt vad som gör att fågelpopulationen förändras är oklart, många faktorer samverkar.

– Det är vanskligt att dra för hårda slutsatser. Ett år minskade ladusvalorna, men det berodde då på att en massa fåglar dog i en sandstorm i Afrika. Järnsparven som häckade här 1987 har försvunnit. Beror det på att barrskog försvunnit eller har den minskat i hela Sverige, då är det ju inte parkens fel.

Utmed kärleksstigen runt kärret syns tydliga pandemispår, både skräp och slitage. Skyltar har satts upp för att förebygga att lösa hundar stör de häckande fåglarna, men det hindrar inte många från att låta hunden strosa fritt.

– Alla nya coronahundägare är ett stort problem, de är ofta nonchalanta, det syns på mängden icke upplockat bajs. En hel del hundincidenter inträffar också. I går såg jag lösa hundar som jagade gäss, jag tror att harar och

rådjur har det särskilt svårt, säger Henrik Waldenström.

Svensk fågeltaxering som årligen redovisar antalet fåglar nationellt visar att antalet häckande fåglar generellt sett minskat sedan 70-talet i landet. Många skogs- och jordbruksfåglar missgynnas och grönfinken, talltitan och järnsparven hör till de som minskat mest. Allt fler fåglar hamnar även på listan över hotade arter. För tio år sedan fanns 91 rödlistade fågelarter i landet, förra året var hela 121 arter rödlistade.

– Totalt sett minskar fågelpopulationen både i Sverige och i länet. Det verkar som att många fågelarter blir ovanligare men det finns ganska många som blir vanligare också, säger Mats Nordin, miljöhandläggare på länsstyrelsen i Stockholm.

Enligt Skärgårdsstiftelsens färska fågelräkning blir ejdern alltmer sällsynt i Stockholms skärgård medan sillgrisslorna ökar kraftigt. Klimatförändringarna gör att mycket kommer att förändras framöver enligt länsstyrelsen.

– Vill man att det ska vara som förut då ska man definitivt oroa sig. Många är ju glada när fåglar ökar, men en del av ökningarna är kanske egentligen en indikation på att det inte står rätt till, säger Mats Nordin.

Ett konkret exempel är sillgrisslan som etablerade sig i länet först på 60-talet och nu häckar på elva öar i Stockholms skärgård.

– Sillgrisslan är en jättetrevlig fågel som många tycker om och den har ökat jättemycket för att det finns så lite torsk i havet och gott om skarpsill som de äter. Man skulle ju önska att

det kom tillbaka en rovfisk i Östersjön och då skulle grisslepopulationen minska betänkligt. Det vore ju en god miljöindikation som kanske är svår att ta till sig.

En annan vinnare som inte är riktigt lika populär är vitkindad gås som många kommuner nu ansöker om dispens för att få skjuta på belägrade badplatser.

– Vi har ju ordnat ett dukat bord åt vitkindade gäss genom att klippa gräs, som är precis vad de vill ha. Vi ger tillstånd att skjuta för att skrämma bort dem. De har minskat en del, men upplevs fortfarande som ett problem, kommunerna vill nog att gässen minskar rejält, säger Mats Nordin.

Vid Isbladskärret på Djurgården flockas såväl vitkindad gås som den mer sällsynta skedanden. Här finns också gott om gråhäger som häckar i ett helt kvarter i de höga alarna vid sjön.

– Hägrarna klarar sig, de är härdiga mot eventuella bakslag i vädret. Jag har stulit dem från Skansen. På åttiotalet tänkte jag att det vore kul att locka hit några. Så jag klättrade upp i träden och satte upp sex boplattformar av trä. Det var 1987 och redan 1989 kom två par och sedan kom alla hit, jag snodde hela kolonin. Som mest är det 70 par här, de har blivit en verklig sevärdhet, säger Henrik Waldenström.

Fågelinventeringen i Nationalstadsparken pågår till den sista augusti och allmänheten är välkommen att delta.

– Alla kan vara med och fylla i förekomst av häckande fåglar på Artportalen. Vi är särskilt intresserade av rödlistade arter, men alla

observationer är välkomna, säger Henrik Waldenström.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

Fakta. Åtta fåglar du kan se i parken

1. Häger. År 1989 flyttade de första hägrarna in till boplattformarna. Hägrar är eleganta fåglar som står stilla och överraskar sitt byte. Livskraftig enligt rödlistan.

2. Sothönan är den bråkigaste fågeln i Isbladskärret. Den vita näbben fortsätter upp i pannan. Vanlig sjöfågel. Livskraftig enligt rödlistan.

3. Talltitan är en barrskogsmes som minskar i landet och har försvunnit som häckfågel i Nationalstadsparken. Rödlistad som nära hotad.

4. Gräsandens hane har en vacker praktdräkt och är den vanligaste anden. Livskraftig enligt rödlistan.

5. Taltrastar sitter helst och sjunger i trädtoppar. Gammalt talesätt är att ”koltrasten sjunger och taltrasten talar”. Livskraftig enligt rödlistan.

6. Mindre hackspett lever i löv- och blandskog med äldre lövträd. Finns i Nationalstadsparken. Nära hotad enligt rödlistan.

7. Duvhök häckar uteslutande i barr- eller blandskog. Arten bygger stora risbon i gamla träd. Gynnas av gammal barrskog. Häckar i

Nationalstadsparken. Nära hotad enligt rödlistan.

8. Kattuggla häckar gärna i Djurgårdens jätteekar och har en stark stam i parken. Livskraftig enligt rödlistan.

Källa: Världsnaturfonden, WWF

Fakta. Fågel-inventeringen

Inventeringen i Nationalstadsparken pågår till och med augusti i samarbete med Stockholms ornitologiska förening. Allmänheten kan också hjälpa till att kartlägga förekomsten av häckfåglar via artportalen.

Särskilt intressanta är rödlistade arter. Rödlistan över Sveriges djur, svampar och växter görs årligen av SLU Artdatabanken och visar olika arters utdöenderisk. De kategoriseras efter en skala från livskraftig, nära hotad, sårbar, starkt hotad, akut hotad till nationellt utdöd.

Hemsida: *artportalen.se*

Fakta. Nationell fågeltaxering

Förra årets fågeltaxering visar att 15 procent av fågelarterna i Sverige minskade och 26 procent ökade i antal.

Arterna som minskat mest är grönfink, talltita, grönbena, björktrast, järnsparv, gulsparv, taltrast, sydlig lövsångare och svarthätta.

Arterna som ökat mest är sydlig gransångare, steglits, gärdsmyg, gråhäger, storskrake, dalripa, nordlig gransångare, grågås, ängspiplärka och sångsvan.

Källa: Lunds universitet

13 Skogsnäringens propaganda är på väg att genomskådas

En fundamentalistisk syn på äganderätt präglar debatten om skogen. Men - naturen är inte enbart en privat resurs, - varken moraliskt eller juridiskt. I någon mån tillhör den oss alla, skriver Po Tidholm i en essä om den svenska skogen.

Som av en händelse har Rachel Carsons ”Tyst vår” just kommit i en nyutgåva på bokförlaget Volante. Det är en märkvärdig bok på många sätt, välskriven och välresearchad, men kanske framför allt viktig eftersom den fick den moderna människan att inse att vad hon gjorde faktiskt hade betydelse. Under efterkrigstiden var optimismen enorm och tron på atomen, på plasten och konserven av en närmast religiös sort. Den gamla kapitalismen, den som smutsade ned brittiska städer vid sekelskiftet eller orsakade sjukdom och död bland arbetare i Chicagos slakthusområden, ansågs överspelad. Den nya marknadsekonomin var framåtblickande, teknologisk och hygienisk. Att naturen skulle opponera sig tycks inte ha föresvävat någon förrän Carson förde det i bevis med både stilistisk och akademisk skärpa. Där och då föddes den moderna miljörörelsen, men också den avgrundslika klyfta mellan de människor som ser naturen som ett subjekt i egen rätt och de som anser den vara till för människan. Klyftan är lika djup i dag, och inte minst synlig i klimatfrågan. Det går utmärkt att vara för eller emot antropocen.

I dagens skogsdebatt, som är livligare än på länge – i branschpressen, inom miljörörelsen och här i Dagens Nyheters där reportern Lisa Röstlund enträget grävt fram nya avslöjanden de senaste månaderna – ekar samma argument som fördes fram i diskussionen om ”Tyst vår”. Det är moral mot teknologi, människans behov och samhällets tillväxt mot den abstrakta nyttan av biologisk mångfald, dessutom ytterligare komplicerad av det nästan komiskt senkapitalistiska argumentet att svenska gammelskogar nu måste offras för att rädda klimatet.

”Tyst vår” kom att innebära ett paradigmskifte i synen på naturen, och dagens debatt verkar faktiskt förebåda något liknande. Det märks inte minst på hur skogsnäringen själv famlar runt i terrängen i jakt på hållbara argument som bär i vår tid. Som alltid undviks de futtiga företagsekonomiska motiven, de låtsas man aldrig om. Istället talar man om skogens betydelse för riket, landsbygderna och skogsbönderna.

Att bruka skogen är närmast en nationell plikt. För det var genom att transformera de stora gröna arealerna från natur till produktionsmiljö som Sverige under 18- och 1900-talen förvandlades från en relativt fattig monarki till världens rikaste demokrati och på så sätt fick råd att bygga en välfärd för alla. Känslan var att det fanns hur mycket skog som helst, och kraften i civilisationsprojektet var dessutom så stark att det inte gjorde så mycket om arter, biotoper och estetiska värden gick om intet. Vi fick ju så mycket annat i dess ställe: vägar, bibliotek, simhallar, skolor, telefoni, sophämtning och busslinjer till avlägsna byar. Det var själva moderniteten, tron på framsteget.

Nu är vi, sedan ganska många år, färdiga med samhällsbygget. Och i skogen, och den näring som brukar den, är nästan inget sig likt. Mekanisering, rationaliseringar, automatiseringar och centralisering har förändrat industrin i grunden. Antalet arbetstillfällen har minskat stadigt sedan motorsågen kom, massafabrikerna och sågverken har blivit färre och större, och i takt med denna utveckling har inflödet av löne-skatter minskat och den lokala nyttan marginaliserats. Skogslänens och

landsbygdskommunernas skattebas finns i dag inte i skogsnäringen utan i helt andra verksamheter. På det nationella planet återspeglas bilden. Skogsnäringens andel av bnp har nästan halverats på fyrtio år och uppgår nu till 1,49 procent enligt SCB 2019.

Sammantaget: Skogsnäringen har gått ifrån att vara en motor i svensk utveckling till att bli ett särintresse för industrin, och de privata skogsägare som brukar skogen.

Parallellt har skogen som miljö för rekreation, besöksnäring, jakt, bär- och svampplockning blivit allt viktigare.

Förra året uteblev nästan alla utländska gäster i den svenska naturen. Ändå ökade besöken med flera hundra tusen personer, och från olika håll i landet kom rapporter om parkeringskaos vid parkentréerna. Ett forskarlag i Lund menar att detta är en trend som kommer stå sig, även efter pandemin. Svenskarna är på väg att återupptäcka sitt land, men risken är att de upptäcker att det ligger i ruiner.

På många håll i landet är skogen en betydligt större lokalekonomisk resurs om den står kvar och genererar besök, gästnätter och konsumtion av varor och tjänster än om den sågas ned. Turismens andel av bnp har för länge sedan passerat skogsnäringens.

Visst är skogen till ekonomisk nytta för den som äger den. Men ägare som är ekonomiskt beroende av skogen är långt färre än vad skogslobbyn vill ge sken av. I debatten beskrivs skogsägande ofta som en ”folkrörelse”. Men av de 300 000 skogsägare som tillsammans äger de 48 procent som inte tillhör staten, kyrkan

eller skogsbolagen äger två tredjedelar mindre än 20 hektar. Även jag hör till den gruppen.

Antalet skogsägare som innehar en så pass stor areal att de kan leva på sina avverkningar – det krävs ca 400 hektar skog i dag för att få ihop en årsinkomst att leva på – är försvinnande liten. Det är märkligt att de stora skogsbolagen och detta lilla högljudda särintresse ska ha företräde i debatten, framför de miljoner svenskar som ser andra värden i skogen. Ändå kan Moderaternas europaparlamentariker Jessica Polfjärd i en debattartikel i Aftonbladet (3/4) ogenerat hävda att ”den absoluta majoriteten (av svensk skogsareal, min anm.) ägs och förvaltas av mindre privata ägare”.

Och då är vi inne på den nya argumentationslinje som näringen och dess apologeter ägnar sig åt. Den som kablats ut i reklamkampanjer som – vilket DN berättat om (8/3) – bara de senaste åren kostat 150 miljoner kronor. Essensen: skogsnäringen är bra för klimatet. Växande skog binder kol och storskaliga avverkningar är därför närmast är att betrakta som något slags välgärning för människa, miljö och natur.

Så enkelt är det givetvis inte.

Skogliga produkter behövs i omställningen, och växande träd binder koldioxid, men avverkning, markberedning, såväl som produktion och konsumtion av träprodukter och bioenergi genererar enligt de flesta forskare mer koldioxidutsläpp än vad skogen binder. 80 procent av det som produceras av skogsråvara är dessutom förbrukningsprodukter och det tar i bästa fall upp till 70 år efter en avverkning innan den nya skogen börjat binda mer

koldioxid än vad hygget orsakat. En gran anses avverkningsmogen vid samma ålder.

Men inte bara svenska forskare är dystra. FN:s klimatpanel IPCC har uppmanat Sverige att dra ned på avverkningarna och spara mer äldre skog och när EU – på tvärs emot den svenska linjen – föreslog att skogsbruket inte ska räknas som en hållbar investering i framtiden tog skogsindustrin till brösttoner och började säga märkliga saker. Man vill till varje pris hålla fast vid det extensiva trakthyggesbruket. När nyheten om EU:s inställning rapporterades i SVT sa skogsvårdschefen på Holmen skog att vårt lands ”skogsekosystem är anpassade efter den här typen av storskalig störning eller påverkan”.

Detta, och det måste man nog understryka tydligt, har inget som helst stöd i någon forskning. Sverige lever inte ens upp till de mest grundläggande internationella miljömålen. Av 15 utpekade skogstyper anses endast en ha gynnsam bevarandestatus, enligt Sveriges egen rapportering till EU. Arterna på den så kallade rödlistan blir ständigt fler, den skyddade arealen är för liten och de befintliga avverkningsmetoderna är utdömda som omoderna och skadliga för klimatet och miljön. Renskötseln hotas av storskaliga avverkningar av fjällnära skogar.

Man skulle kunna föreställa sig att skogsnäringen närmade sig debatten med viss ödmjukhet när alla dessa exempel staplas på hög. Men det är då äganderättskortet åker fram.

”Äganderätten är hotad” har lanserats som något slags allmän kampanjslogan de senaste

åren som svar på politikens handfallna försök att leva upp till internationella åtaganden om skyddande av skog och bevarande av biologisk mångfald. Att äganderätten ska stärkas har dessutom förhandlats in som en egen punkt i januariavtalet av Centerpartiet – LRF:s politiska gren. Det är nu som om alla, efter år av kampanjer, glömt bort att naturen faktiskt inte bara är en privat resurs, varken moraliskt eller juridiskt. I någon mån tillhör den ju oss alla, oavsett vem som råkar äga den. Med bred samsyn har Sveriges riksdag beslutat att produktionsmål och miljömål är lika viktiga. Med detta följer lagar, regler och nationella ambitioner som skogsnäringen ska leva upp till men ständigt obstruerar mot.

När DN-journalisten Maciej Zaremba för tio år sedan granskade skogsnäringen och till slut nådde fram till crescendot – den ansvarsutkrävande intervjun med dåvarande landsbygdsministern Eskil Erlandson (C) – dräpte statsrådet den spirande debatten med meningen: ”Med äganderätten följer förfoganderätten.”

Den här fundamentalistiska synen på äganderätt, en kvarleva från det feodala systemet, saknar motstycke i andra delar av näringslivet. När hörde man senast ett industriföretag protestera mot tvingande miljöregler, när vågade senast tjänsteföretag öppet klaga över att personalen ska ha åtta timmars arbetsdag och lagstadgad semester?

Varje villaägare i Sverige vet att man trots lagfarten inte kan bygga om sitt hus precis som man vill. Men skogen ska tydligen vara den ägande partens frizon.

Svensk skogsnäring är del i ett ideologiskt trossystem. Även dess akademiska gren, det inflytelserika forskningsinstitutet Skogforsk, är delfinansierat av näringen själv, bland annat genom koncernbidrag och en typ av skatt på avverkad skog, och har så starka band till näringen att den akademiska friheten måste anses vara en chimär. Institutets vd är samtidigt styrelseledamot i skogsjätten SCA. Det är en liten värld. De flesta inom näringen och skogspolitiken har gått samma jägmästarutbildning, jobbat runt på samma arbetsplatser och lärt känna varandra. Skogsstyrelsens generaldirektör var tidigare hårdför skogschef på Sveaskog.

Ändå tror jag att något håller på att hända. Näringens propaganda är på väg att genomskådas och den nostalgiska synen på skogens betydelse som rikets ekonomiska ryggrad och landsbygdens försörjning är på väg ut, vilket i sin tur kan öppna för en mer rimlig diskussion om skogens funktion. Om ett par decennier kommer många undra hur tidigare generationer egentligen tänkte, precis som vi i dag förundras över att man på sextiotalet ansåg DDT vara snudd på nyttigt.

Innan Rachel Carson skrev ”Tyst vår”.

Po Tidholm

kultur@dn.se

14 Norrlandskommuner vill stoppa skogsförslag

Partierna bakom januariavtalet är på väg in i förhandlingar om skogen, en stridsfråga där Miljöpartiet och Centern står långt ifrån varandra. MP vill skydda 100 mil fjällnära skog men ett antal Norrlandskommuner protesterar och får stöd av C.

– Det kommer vi inte att gå med på, säger Peter Helander (C).

Stärkt äganderätt i skogen och en uppmjukning av strandskyddet var två avgörande krav för att Centerpartiet skulle gå med på januariavtalet och låta Stefan Löfven (S) sitta kvar som statsminister. I bägge frågorna tvingades Miljöpartiet till smärtsamma kompromisser.

Två utredningar har haft i uppdrag att hitta konkreta lösningar och deras förslag har nu varit ute på remiss. Därmed har det blivit dags för partierna bakom januariavtalet (S, MP, C och L) att börja förhandla om vilka skarpa förslag som ska läggas på riksdagens bord.

När det gäller skogsfrågorna är planen att ha ett förhandlingsresultat färdigt i juni. Det ska sedan finnas med i budgetförslaget i september

för 2022 och även i en proposition senare under hösten.

Redan nu står det klart att det kommer att bli strid om Skogsutredningens mest omfattande förslag: att skapa ett 100 mil långt skyddat skogsbälte utmed fjällkedjan. Det skulle enligt förslaget ske med tvångsinlösen om nödvändigt och ha en prislapp på 14 miljarder kronor.

Miljöpartiets språkrör Per Bolund och Märta Stenevi har redan gjort tummen upp för förslaget, men Centern sätter klackarna i backen.

– Det kommer vi inte att gå med på. Om vi ska stärka äganderätten kan vi inte samtidigt göra den största konfiskeringen av privat mark i mannaminne, säger Peter Helander, Centerpartiets talesperson i skogsfrågor.

Han pekar på remissvar från ett antal Norrlandskommuner som kräver att det ska vara frivilligt för de som äger fjällnära skog att -skydda markerna.

”Om de enorma arealer som antyds i skogsutredningen skulle undantas från produktion så skulle det innebära en katastrof för näringen i både vår kommun och i regionen”, skriver Härjedalens kommun till regeringen.

I princip samma ståndpunkt har Norra Skog, en förening för 27.000 markägare i de nordligaste länen. Sametinget, som talar för samebyarna i regionen, framhåller däremot i sitt remissvar hur viktigt det är att bevara den fjällnära skogen för renbetets skull.

Miljöpartiet går in i förhandlingarna med stora förväntningar på sig från miljörörelsen. Såväl Naturskyddsföreningen som Världsnaturfonden och Greenpeace stödjer idén om att skydda den fjällnära skogen.

Riksdagsledamoten Rebecka Le Moine förhandlar för Miljöpartiets räkning.

– Jag hoppas att vi kan ro förslaget om den fjällnära skogen i hamn. De här skogarna kallas med rätta Europas Amazonas. Det är unikt att det är ett så stort sammanhållet område, till skillnad mot de små frimärken till reservat som vi annars har. Det motiverar att man tar ett större grepp, säger Rebecka Le Moine.

Skyddet av den fjällnära skogen är bara en av många punkter där MP och C har olika åsikter om Skogsutredningens förslag (se faktaruta).

Frågan är om Skogsutredningen över huvudtaget bidrar till att bryta upp de politiska låsningarna. Ett flertal remissinstanser, från såväl skogsnäringen som miljörörelsen, underkänner utredningen på punkt efter punkt.

”Detta betänkande är ett tydligt uttryck för politikens rädsla att göra ett ordentligt omtag”, skriver Naturskyddsföreningen i sitt remissvar.

Parallellt med förhandlingarna om skogen ska januaripartierna också ta ställning till utredningen om strandskydd.

Frågan handlar om när man ska få bygga invid vatten.

Utredningen föreslår att möjligheterna ska öka i glesbefolkade landsändar, medan reglerna ska vara striktare där trycket på exploatering är högt, exempelvis kring större städer.

Centerpartiet har välkomnat utredningens förslag medan Miljöpartiet tycker att strandskyddet mjukas upp för mycket.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. Förslagen

Här är några av förslagen från Skogsutredningen som partierna bakom januariavtalet nu ska förhandla om. En särskilt skarp skiljelinje går mellan Centern och Miljöpartiet.

Skydda den fjällnära skogen i ett 100 mil långt bälte. MP är för, C anser att det ska vara frivilligt för markägarna.

Inventeringarna av nyckelbiotoper upphör och registren rensas. C är för, MP är emot.

Skydd av skog ska bygga på ägarnas frivillighet. C är för, MP varnar för att det inte räcker.

14 Hunden Ylle ska hjälpa forskare att hitta humlor

Doktoranden Sofia Blomqvist ska undersöka hur pollinerande insekter som humlor och bin mår. Problemet är att humlebon är svåra att hitta. Nu hoppas hon få hjälp av hunden Ylle.

Tryffel, vägglöss och droger – det är bara några saker som en hund kan spåra upp med hjälp av sitt välutvecklade luktsinne. På senare tid har hundar även börjat att användas i bevarandebiologiskt syfte för att bland annat leta efter rödlistade arter och upptäcka skadedjur som exempelvis granbarkborrar.

Sofia Blomqvist, doktorand i biodiversitet och bevarandekunskap vid Lunds universitet, är nu på väg att utveckla ännu ett användningsområde. Hon ska undersöka hur blomrika vägkanter påverkar pollinerande insekter och kom av en slump över en utländsk studie om hur hundar kan användas för att hitta humlebon.

– Jag har alltid tyckt att vi inte utnyttjar hundarnas kapacitet på ett maximalt sätt. Samtidigt har vi inte så mycket information om humlebon, var de finns och hur de ser ut, så min förhoppning är att vi ska kunna fylla informationsluckorna snabbt och effektivt med hjälp av hundar, säger hon.

Till skillnad från exempelvis getingar bygger humlor vanligtvis inga egna bon utan flyttar in i diverse håligheter som redan finns i omgivningen, till exempel gamla sorkbon eller hålor i marken. Därför kan de vara svåra att upptäcka.

Sofia Blomqvist har bestämt sig för att involvera sin egen hund i forskningen. Den blivande humlebosökaren heter Ylle och är en 2,5 år gammal lancashire heeler. Rasen har sitt ursprung som vallhund, men Sofia Blomqvist berättar att Ylle även har ett stort intresse att arbeta med nosen.

– Hade Ylle inte varit så doftintresserad till en början så hade jag inte börjat med detta. Han har visat mig vägen hit, säger hon.

För att lära Ylle att söka efter bon behövs dock kolonier att öva på. Därför efterlyser Sofia Blomqvist observationer av humlebon – gärna i eller runt Skåne och Blekinge som är det område hon undersöker i sin forskning – och ber därför om tips från allmänheten.

TT

16
Ledare: Bistånd till klimatet är skuldsanering – inte välgörenhet

På lång sikt är målet att inget land ska behöva ekonomiskt bistånd. Möjligtvis med undantag för om det drabbas av en stor och oväntad katastrof.

Men till den dagen är det långt. Och pandemin har inte gjort att utvecklingen har skyndats på. Tvärtom larmar biståndsorganisationer om ökade behov. Den extrema fattigdomen växer. Undernäringen breder ut sig. Tillgången på utbildning och hälsovård för andra sjukdomar har begränsats. Och det globala vaccinationsprogrammet, Covax, som ska säkerställa att det finns vaccin även i fattigare områden, har hittills inte levererat tillräckligt.

Just då valde flera länder, i coronapandemins spår, att kapa i biståndsbudgetarna. Samtidigt fanns andra, som Sverige, som lyssnade på larmen och växlade upp. Detta trots att deras egna ekonomier hade fått rejäla smällar, vilket inte gjorde de ökade anslagen mindre rimliga.

Enligt Internationella valutafonden IMF:s beräkningar kommer pandemin i Europa och USA att ha resulterat i ett bnp-bortfall på 2 respektive 1,5 procent 2022, medan det för

Afrika, Latinamerika och Asien (minus Kina och Japan) handlar om 6 procent. Moderaternas kampanj ”Minska biståndet. Vi har stora problem på hemmaplan” framstår med det som bakgrund som synnerligen dåligt tajmad.

Som DN nyligen rapporterade vill de och Sverigedemokraterna kapa rejält i biståndsbudgeten, som i dag har som mål att ligga på 1 procent av bni. Socialdemokraterna, Liberalerna och Kristdemokraterna tycker att ambitionsnivån ska vara kvar. Och Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet menar att biståndet kan öka i kristider som andel av bni, eftersom det annars riskerar att bli en sänkning sett till kronor och ören.

Det är dock inte bara i akuta skeden, som nu, som internationella åtaganden är viktiga. I veckan publicerade WHO:s panel sin coronarapport, där det slås fast att WHO behöver flytta fram sina positioner för att hindra kommande pandemier, vilket kommer att kosta.

Samma sak gäller klimatomställningen, och en betydande del av biståndet bör riktas mot det internationella klimatarbetet, vilket är en post som alla partier utom SD vill utöka. Det handlar inte om att idka välgörenhet, vilket bistånd ofta har betraktats som, utan – något tillspetsat – om skuldsanering. De rikaste 10 procenten står för runt hälften av alla koldioxidutsläpp, medan de fattigaste 50 procenten står för cirka 10 procent, samtidigt som de drabbas hårdast av klimatförändringarna.

Det märks exempelvis genom att många redan i dag tvingas att lämna sina hem i klimatkrisens spår, och om den globala temperaturen stiger

med 2 grader kan över 360 miljoner människor drabbas av matbrist när skördarna minskar. Siffran kommer från boken ”Upphettning: demokratin i klimatkrisens tid” av Daniel Lindvall, Kjell Vowles och Martin Hultman. Där refereras även till en studie som visar att en ökning av havsnivån med en halv meter uppskattningsvis skulle leda till årliga utgifter på cirka 14 000 miljarder kronor, som behövs för att hantera översvämningar, bygga skyddsvallar och evakuera människor.

Det understryker varför det vore dumt att snåla på insatserna i dag. Notan kommer med råge i morgon.

DN 16/5 2021

16 ”Skogsdebatten kan lära av arbetet med klimatlagen”

Den svenska klimatlagen antogs med bred enighet i riksdagen trots att den klimatpolitiska debatten i övrigt var hård. Processen visar att komplexa frågor i gränslandet mellan vetenskap och politik kan hanteras framgångsrikt. Här finns en lärdom att dra för debatt och beslut om såväl pandemin som om

skogen och klimatet, skriver Mikael Karlsson.

DN. DEBATT 210516

Politisk debatt berikar demokratin men stora och svåra utmaningar påfordrar också politisk samling. Ett sådant ledarskap präglade framväxten av den svenska klimatlagen, som antogs med bred enighet i riksdagen trots att den klimatpolitiska debatten i övrigt var hård. Processen visar att komplexa frågor i gränslandet mellan vetenskap och politik kan hanteras. Den lärdomen följer av en ny studie av klimatlagens tillkomst, som jag nu publicerar i den vetenskapliga tidskriften Climate Policy. Debatt och beslut om såväl pandemin som skog och klimat kan bli långt bättre.

Klimatlagen föreslogs av miljömålsberedningen, en parlamentarisk kommitté som inrättades av Reinfeldts regering 2010. Beredningen ska på regeringens uppdrag föreslå hur Sveriges miljömål ska nås, särskilt i komplexa frågor, där bred och långsiktig samsyn behövs. Hösten 2014 fick beredningen i uppdrag av Löfvens regering att ta fram ett klimatpolitiskt ramverk och att undersöka behovet av en klimatlag. Samtidigt pågick en hård klimatpolitisk debatt mellan de politiska blocken.

Arbetet i miljömålsberedningen stod i skarp kontrast till debatten. De sju partier som ingick (S, M, MP, C, V, FP, KD) samt ordföranden Anders Wijkman och huvudsekreteraren Stefan Nyström satte upp en lärandeprocess. Utöver inspel från sakkunniga och experter så bidrog gästspelande forskare, expertgrupper och en rad seminarier och studieresor till en rik

kunskapsuppbyggnad i beredningen. Solid klimatvetenskap gjordes till en grundbult. En oro över att ambitiösa klimatpolitiska mål kostar mer än de smakar vändes till en välgrundad insikt om motsatsen. Orimliga förväntningar på precisa kostnadsnyttokalkyler ersattes med balanserade resonemang. En invändning att en klimatlag vore konstitutionellt felaktig fick stryka på foten.

Ledamöterna var engagerade och blev alltmer insatta. En studieresa till Storbritannien och närvaro på klimatmötet i Paris påverkade starkt. Lärande och inspiration från länder och aktörer bidrog till att beredningen i konsensus föreslog de mest ambitiösa klimatmålen i världen och en klimatlag som ett par år tidigare var en politisk omöjlighet. Det betyder inte att målen gör att Sverige fullt ut tar sin del av ansvaret för att klara Parisavtalet. Det betyder inte heller att partipolitiska överväganden helt saknades. Djupintervjuer visar att vissa såg en bred överenskommelse som nödvändig för att klara förväntat hård kritik från finansdepartementet. Andra såg enighet som viktig inför framtida förhandlingar inom och mellan partier. Men den kompromiss och konsensus som växte fram var så stark att den höll stånd mot Svenskt näringsliv, LO och LRF, som starkt kritiska ville halvera ambitionsnivån.

Det står klart att miljömålsberedningen byggde sina förslag med vetenskapligt stöd. På den grunden, och med stöd av det miljömålssystem som regering efter regering hållit fast vid i tjugo år, övertygade ledamöterna sina partier. Följden blev att sju partier enades om en proposition med beredningens förslag. När väl enighet uppnåtts så svängde även stålindustrin, som på möte efter möte hade sagt nej till skärpta

klimatmål, klimatlag och klimatpolitiskt råd. Plötsligt blev det omöjliga möjligt.

Två lärdomar kan dras för hanteringen av komplexa samhällsutmaningar.

1 Den första rör vetenskapen och är relevant för pandemikrisen. I åtminstone Sverige har forskarsamhället misslyckats med att förmedla en gemensam bild av problem och lösningar. Enskilda forskare som vill varna eller lugna vevar vilt med opublicerade studier och extrapoleringar. I stora upprop formuleras budskap i frågor som merparten av undertecknarna aldrig studerat. Vetenskapsakademier och universitet står handfallna. Givetvis ska bedömningar i en så svår fråga som pandemin debatteras, men forskare måste även ta ansvar för att formulera största gemensamma nämnare. När akademin varken beter sig städat eller kommunicerar samsyn så blir spelrummet större för näthatare och surfologer – de som snabbsurfar sig till inbillad expertis i än det ena, än det andra ämnet. Risken ökar för onödig politisering och ogrundade beslut.

Det hade varit förödande om forskarsamhället hade hanterat klimatfrågan lika illa som pandemin. Men miljömålsberedningens arbete med klimatlagen visar att välplanerade processer kan hjälpa akademin att leverera kunskap och politiken att enas om åtgärder.

Coronakommissionen är klart kompetent men har i uppdrag att blicka bakåt. Jag ställer därför frågan om inte en bred parlamentarisk pandemikommitté bör tillsättas, för att skapa bred politisk samsyn om hur framtida pandemier kan förebyggas och hanteras. Även

om den politiska pandemidebatten så här långt varit oväntat stillsam kan mötet mellan vetenskap och politik i en sådan kommitté stärka krishanteringen även i närtid, inklusive stödet för vaccinering, och förebygga politisering.

2 En andra lärdom är att politiska överenskommelser i frågor som präglas av vetenskaplig komplexitet och sociala kontroverser förutsätter tid och gemensamt lärande. Den pågående debatten om skog och klimat bygger i hög grad på förenklingar. Vetenskap förnekas av både produktionsintressen och miljöengagerade. Många fäktar med argument men saknar kunskap och tror att forskarsamhället består av läger.

I själva verket finns bred samsyn om merparten frågor som debatteras, men det framkommer sällan. Bruset är så högt att det motverkar synergier, hindrar identifiering av reella målkonflikter och möjligheten att identifiera frågor där vetenskaplig osäkerhet eller oenighet de facto råder.

Att i det läget låta enmansutredare ta fram förslag leder inte långt. Återigen ställer jag därför frågan om inte en bred parlamentarisk kommitté bör ges i uppdrag att stämma av läget i skogsfrågan, i gränslandet mellan vetenskap och politik. Kunskapsläget kan och bör klarläggas samtidigt som politiska värderingar behöver brytas och förhandlas till kompromisser. Det lär ta tid men är nog nödvändigt. Dagens debatt om skog och klimat gynnar knappast några intressen på längre sikt.

I Sverige finns en lång tradition av gedigna utredningar och kompromisser i brett samförstånd. Men i dag är sådana ovanliga, klimatlagen tillhör de tydliga undantagen. Debatten är inte sällan hård, positioner ändras snabbt och överenskommelser bryts. Alternativa fakta i surfologernas värld är vanligt förekommande. Polarisering och politisering sker ofta helt i onödan.

Problem som rör folkhälsan, naturen, klimatet och samhällsekonomin är ofta svårlösta. De mår förstås bra av tydlig debatt, men de kan svårligen långsiktigt lösas utan att breda överenskommelser sluts och hålls.

Det är hög tid för en ny era av politiskt ledarskap och samförstånd.

Mikael Karlsson, docent i miljövetenskap, forskningsansvarig klimatledarskap, Uppsala universitet

16 Björn bodde in sig på tomt – avlivades av viltsamordnare

Trots upprepade försök att skrämma bort björnen så återvände den. Därmed togs beslutet att avliva djuret.

– Det här blir ett mer och mer vanligt problem för varje år som går, säger Joacim Lundqvist, viltsamordnare hos polisen i region Nord.

Under en veckas tid uppehöll sig den unga björnhanen på en kvinnas tomt i Dorotea

kommun. Tre gånger besökte viltsamordnaren Joacim Lundqvist hemmet för att försöka skrämma i väg djuret, bland annat med hjälp av hundar och ljus- och ljudanordningar – en låda med rörelsesensor som börjar blixtra och ge ifrån sig högfrekventa ljud när något kommer nära.

Varje gång återvände björnen.

– Sista gången lyckades vi jaga i väg honom 1,1 mil, men han valde att komma tillbaka i natt. Han härjade och rev runt på bron bland kvinnans saker, säger Lundqvist.

Våren utgör björnarnas brunstperiod. Förmodligen har den lilla hanen sökt sig till bebyggelse och trygghet för att komma undan en större, revirhävdande hane, tror Joacim Lundqvist.

– Han har funnit sig en aktivitetsgård där han dessutom belönats med att hitta mat. Under våren kan vi se det här fenomenet innan skogen börjar producera örter och grönska som björnarna kan äta.

Beslutet om avlivning skedde med hänvisning till jaktlagen. Om ett vilt djur orsakar stora skador eller kan antas utgöra en fara för människor får polisen låta avliva djuret.

– Kvinnan som bor där vågade inte gå ut. Det blev så klart en ohållbar situation för henne. Men det är aldrig roligt att behöva ta ett beslut om avlivning – det hade varit bättre om björnen fått leva vidare och blivit en jaktbar resurs till hösten.

Från Jämtland och norrut får polisen in mellan fem och tio liknande ärenden varje år. Två till

tre av fallen slutar med att björnarna skjuts, uppger Joacim Lundqvist.

– Det här blir ett mer och mer vanligt problem för varje år som går, i takt med att vi får en allt större björnstam. Det vi kan göra är att se till att ha rent och snyggt runt oss, plocka bort sopor och engångsgrillar och se till att det inte finns några matrester framme.

Men framför allt efterlyser han större jaktkvoter på björn. Under fjolårets licensjakt fick 25 björnar skjutas i Västerbottens län där Dorotea ligger. Det så kallade förvaltningsmålet – det antal individer som bör finnas för en gynnsam bevarandestatus – ligger i länet på 350.

– I dagsläget är Västerbotten ett otroligt björntätt område med runt 550 individer. Det måste till en rejäl avskjutning, säger Joacim Lundqvist.

TT

Fakta. Licensjakt på björn

Antal björnar som under 2020 års licensjakt fick fällas i landets län:

Dalarna: 48 (47)

Gävleborg: 60 (61)

Jämtland: 100 (100)

Norrbotten: 20 (20)

Värmland: 3 (4)

Västerbotten: 25 (26)

Västernorrland: 35 (35)

Totalt: 291 (293)

Siffror inom parentes visar antal fällda djur i slutet av jakten.

Utöver licensjakten kan länsstyrelserna i hela landet, förutom i Gotlands län, året om besluta om skyddsjakt vid behov.

Källa: Naturvårdsverket

18 Nytt projekt ska rädda torsken i Östersjön

Överfiske, syrefria bottnar och förändrat klimat. Torsken i Östersjön är hårt pressad. Den har minskat kraftigt i antal och är dessutom betydligt mindre än tidigare. I ett unikt forskningsprojekt på Gotland ska nu miljontals torskyngel födas upp för att sättas tillbaka i havet.

Slipstorsk. Torsken i Östersjön har på kort tid inte bara minskat dramatiskt i antal, den har gått ifrån att vara stora glänsande fiskar till att

vara så små och magra att de liknar slipsar. Det har gett den kraftfulla rovfisken epitetet slipstorsk.

På 1980-talet blev torsken könsmogen vid en längd på 40 centimeter – i dag blir den könsmogen när den är 20 centimeter. Hela systemet är i obalans.

Hårt fisketryck, övergödning, syrefattiga bottnar, ändrad tillgång på föda och klimatförändringen som gör Östersjön varmare pressar östersjötorsken. Det östra beståndet, området längs svenska östkusten ungefär från skånska sydkusten, är så hårt pressat att det kan vara nära en kollaps.

– Det östra beståndet har en massa problem, det har det haft länge. Det bestod av tre delbestånd som lekte på tre olika ställen; Bornholm, Gdanskdjupet och Gotlandsdjupet som var det dominerande bidraget till det beståndet, säger Henrik Svedäng, fiskeforskare vid Östersjöcentrum vid Stockholms universitet.

Syrebristen i Östersjön har ökat sedan 1950-talet vilket har lett till att torskens reproduktion inte längre är möjlig i Gotlandsdjupet och Gdanskdjupet. Endast i det tredje området, Bornholmsdjupet, har reproduktionen fortsatt.

– Under 1970-talet var produktionen av torskyngel hög, det ledde fram till att beståndet blev väldigt stort under början av 1980-talet och det är det som många minns. Men historiskt har beståndet varierat kraftigt.

De stora bestånden i början av 1980-talet ledde till att fisket av torsk ökade kraftigt. Redan på 1990-talet började diskussionerna om att

fisketrycket var för hårt, att det var ett överfiske.

– Torskens tillväxt sjönk, och den har sjunkit rejält. Det är inte bara tillväxten som har minskat utan även torskens kondition, den är sjuklig. Ett tag bestod beståndet av många småvuxna individer, nu är läget ännu sämre, beståndet består av småvuxna individer men nu är de få, säger Henrik Svedäng.

– Östersjötorsken är genetiskt unik. Det är en speciell miljö i Östersjön som de har anpassat sig till så torsken är väldigt värdefull på så sätt. Det är större skillnad mellan torsken i Öresund och torsken i Östersjön än mellan torsken i Öresund och torsken i New Foundland.

Sedan 2019 är det stopp för det kommersiella torskfisket, viss bifångst vid trålfiske av andra arter är tillåtet. Men problemen för torsken är så omfattande och komplexa att fler åtgärder måste till.

○ ○ ○

Vid forskningsstationen Ar på nordligaste Gotland är den vita kalkstensstranden bländande i solen. Storspoven drillar, nyanlända fisktärnor dyker i det grunda vattnet alldeles utanför den låga stationsbyggnaden.

Här, mitt i Östersjön, är ett unikt projekt i startfasen. Forskningsstationen byggs ut för att rymma bassänger där infångad östersjötorsk ska leka och producera miljontals larver som sedan ska sättas ut i havet. Genom provfiske och provtagning ska utsättningarna följas upp.

– Projektet är en reaktion på att ingenting har hänt under många år. Man har pratat och pratat

samtidigt som man har satt fiskekvoter som inte har följt de vetenskapliga råd som har getts. Det här är ett nytt grepp för att se om det går att göra något konkret för att på ett begränsat område få fram vuxen fisk, säger Lars Vallin, projektledare

Ett av östersjötorskens många problem är att torskägg kräver vatten med tillräcklig hög salt- för att de ska sväva precis ovanför syrefattiga nivåer i Östersjöns djupområden där torsken leker. En alltför låg salthalt och syrefria bottnar gör att äggen sjunker ner på botten och dör.

– Eftersom äggstadiet anses vara den mest kritiska perioden för torsken i Östersjön hoppas vi kunna knuffa torsken förbi det stadiet. Genom att få dem att leka i optimala förhållanden i laboratoriet så kan vi producera larver som kommit förbi det kritiska stadiet, säger Lars Vallin.

Projektet som är ett samarbete mellan stiftelsen Balticwaters 2030 och Uppsala universitet, är en satsning på cirka femtio miljoner kronor under fem år.

Torsken en toppredator, överst i Östersjöns näringskedja, och spelar en avgörande roll för hela det marina livet. Att försöka bevara torsken är ett försök att bevara balansen i det känsliga innanhavet.

– Om du tar bort torsken som äter skarpsillen, får du mycket mer skarpsill som äter djurplanktonen som skulle ha ätit växtplankton, vilket gör att du får mycket mer växtplankton. När de dör och sjunker till botten skapas ännu

mer syrebrist eftersom det går åt syre att bryta ner dem, säger Gunilla Rosenqvist.

Att projektet har valt att sätta ut larver och inte föda upp större fisk för utsättning har flera orsaker. En är att det är betydligt mer komplicerat att få fisk att växa upp, bara att hitta lämplig föda är problematiskt. Dessutom påverkas fiskens beteende.

– Man vet att djur som hålls i fångenskap ändrar sitt beteende, det har varit stora problem med uppfödd lax. De hittar inte mat på rätt sätt, de kan inte hålla sig undan från predatorer på rätt sätt, en förändring av beteendet går ganska fort i fångenskap, berättar Gunilla Rosenqvist, biolog och föreståndare för stationen.

Ett nittiotal torskar som har fångats in på olika ställen i Östersjön simmar i två bassänger. De matas med strömming och skarpsill. Torskarna som är fångade öster om Bornholm är framfusiga och nafsar glupskt åt sig av maten. I bassängen med torskar fångade söder om Gotland, är stämningen mer dämpad. Strömmingen blir liggande ett tag, ingen av torskarna tränger sig fram för att vara först.

Lokalerna är just nu en byggarbetsplats. Hantverkare skruvar och fixar för att tre stycken två meter höga bassänger som vardera rymmer fjortontusen liter vatten ska komma i ordning. Där ska torsken förhoppningsvis trivas så bra i ett vatten som håller sju grader och en salthalt runt 17 promille att de lockas att leka.

Vatten till bassängerna tas in från Östersjön och har en salthalt på cirka 7 promille och måste saltas upp till rätt salthalt. Systemet är till största del recirkulerande så att vattnet

återanvänds, det som ska tillbaka till naturen går via ett reningsverk.

Att få torsken att leka är en av utmaningarna i projektet, torsk leker inte på befallning. Som många andra levande varelser parar den sig inte med vem som helst, den väljer en partner och försöker göra sig attraktiv.

– Tanken är att vi ska få dem att leka spontant. Torsk har ett parningsbeteende, de bestämmer vem som ska befrukta äggen. De har både parningsdans och parningsljud, berättar Gunilla Rosenqvist.

Hon beskriver ljudet som knorrande, ”lite som en älg” och när de ska para sig simmar hannen på rygg under honan.

Beskrivningen leder tankarna till SVT:s ”Den stora älgvandringen” som lockar storpublik och har egen Facebookgrupp. Och även om det inte finns konkreta planer på direktsändning av ”Torskens hemliga kärleksliv” finns planer på att sätta upp kameror och filma torskprojektet. Framöver ska det också finnas en publik del med utställning och ett samarbete med Baltic sea science center på Skansen där besökarna på det ena stället i realtid kan följa vad som händer på det andra stället.

Om allt går som planerat börjar torsken leka i slutet på maj eller början på juni. Leken pågår i flera månader och ägg produceras i olika portioner under tiden. Larver kläcks cirka 12 dagar efter äggläggning och när larverna är 4–6 dagar gamla ska de placeras ut. Förhoppningarna är att utplanteringen ska inledas under sommaren. Först ut blir den närliggande Kappelshamnsviken. Enligt planerna ska torsklarver senare även sättas ut

vid Tvären nordost om Nyköping och Baggensfjärden i Stockholms län.

– Projektet i sig räddar inte torsken. Målet är att kunna svara på frågan om det här går att genomföra, att få fisken att leka spontant, kläcka fram en massa larver, sätta ut dem i havet och sedan bevisa att de faktiskt klarar sig. Det kan bli en del för att bevara torsken, säger Lars Vallin.

När forskningsstationen invigdes i början på 1990-talet blev tidningarnas rubriker: ”Här ska Östersjöns torskgåta lösas”, berättar Gunilla Rosenqvist.

Nu, trettio år senare, är gåtan ännu inte löst. Tvärtom – torsken har krympt i antal och storlek. Om slipstorskens gåta kan lösas återstår att se.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

Fakta. Östersjötorsk

I Östersjön finns två bestånd av torsk (Gadus morhua) – det västra och det östra beståndet. Det östra beståndet, området längs svenska östkusten ungefär från skånska sydkusten, är det större av dem.

Östersjötorsken är anpassad till att leva i Östersjöns bräckta vatten, även om dess reproduktion kräver en viss salthalt för att fungera.

På 1980-talet fanns torsk från det östra beståndet i alla områden i Östersjön, och fångsterna i fisket var rekordhöga, ungefär 350 000 ton.

På grund av högt fisketryck och försämrade miljöförhållanden har beståndet minskat och de senaste åren har torsk endast återfunnits i de södra delarna av Östersjön. Sedan 2019 är det stopp för torskfiske i det östra beståndet.

Andelen stora fiskar har minskat i det östra beståndet. Medellängden har sjunkit från cirka 45 cm till under 30 cm under de senaste tjugo åren.

20 Järv på rymmen – djurpark vädjar om hjälp

En järv har rymt från djurparken Nordens ark, i norra Bohuslän. När djurskötarna kom till järvtiken Joplins hägn i går hade hon rymt.

– Hon har dragit upp en maska i staketet, säger den zoologiska chefen Ewa Wikberg som själv är på desperat jakt efter rymlingen i området kring djurparken.

Parken vädjar nu om att allmänheten ska hjälpa till att hitta järven.

– Man ska inte försöka fånga henne själv, påpekar dock Patriksson.

DN

20 ”Enorma förändringar krävs för att klara klimatmålen”

Enorm ökning av vind- och solkraft, stopp för ny fossilutvinning och genomgripande beteendeförändringar hos jordens befolkning.

Det är vad som krävs för att klara klimatmålen i Parisavtalet, enligt en ny rapport från Internationella energiorganet, IEA.

Den internationella samarbetsorganisationen på energiområdet IEA presenterade på tisdagen sin ”färdplan” för hur världen ska kunna klara Parisavtalets mål om max 1,5 grads temperaturökning.

Färdplanen baseras på en koldioxidbudget som ger 50 procents chans att klara målet.

Organisationen, som grundades i anslutning till 1970-talets oljekriser för att trygga medlemsländernas försörjning av just olja, har historiskt varit försiktig i sina prognoser om de förnybara energikällornas intåg på marknaden.

I den nya rapporten ser det annorlunda ut:

All ny utvinning av fossila bränslen måste omedelbart upphöra. Vindkraften ska öka 20-faldigt fram till år 2050, solkraften ska bli 11 gånger större än i dag. Och människors liv kommer att förändras – på många sätt. Nästan 60 procent av utsläppsminskningarna är kopplade till förändrad konsumtion och andra val i vardagen.

”En omställning i den skala och takt som krävs för att nå målet, kan inte genomföras utan ihållande stöd och deltagande från medborgare”, står det i rapporten.

På energisidan är det inte bara sol- och vindkraft som måste öka dramatiskt för att IEA:s framtidsprognos ska gå ihop.

Också mängden bioenergi måste öka. DN har under våren granskat den svenska och europeiska

biobränslepolitiken och bland annat visat att koldioxidutsläpp från biobränslen är nästan lika stora som fossila utsläpp.

Utsläpp från biobränslen räknas som noll eftersom koldioxiden väntas sugas upp igen om nya träd får växa. Men många forskare menar att tiden är för knapp: Vi hinner inte vänta på att nya träd ska växa upp.

I IEA:s färdplan ökar biobränsleanvändningen i världen med 60 procent fram till år 2050. Det skulle innebära en 25-procentig ökning av den landyta som används för biobränsleframställning. Rapporten föreslår att uppemot en fjärdedel av världens brukade skogar ska användas för bioenergiproduktion.

– Det är svårt att se att det skulle kunna ske utan stora negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden. Dessutom gör skogen större klimatnytta om den får stå kvar istället för att eldas upp, säger Stefan Wirsenius, docent och forskare i klimatpåverkan från markanvändning vid Chalmers tekniska högskola.

Trots färdplanens tydliga skifte från fossilt till förnybart, menar IEA att över 20 procent av världens energi år 2050 behöver komma från fossila bränslen, bland annat inom flygindustrin.

För att prognosen ska gå ihop förlitar sig organisationen på flertalet tekniska metoder som i nuläget inte finns i den skala som krävs. Nästan hälften av utsläppsminskningarna som är nödvändiga fram till år 2050 ska komma från teknologier som nu bara finns i demonstrationsexemplar eller som prototyper.

Så sent som i april kom IEA med en annan prognos, som visar på de enorma utmaningarna med den egna färdplanen:

De globala energirelaterade koldioxidutsläppen går mot en stor ökning under 2021, den näst största ökningen i historien.

– Om inte regeringar världen över snabbt börjar minska sina utsläpp, riskerar vi en ännu värre situation år 2022, sa IEA:s chef Fatih Birol då.

Några dagar senare kom USA, Kanada, Norge, Qatar och Saudiarabien – ansvariga för 40 procent av den globala olje- och gasproduktionen – med ett gemensamt uttalande:

De skulle samarbeta för att utveckla ”pragmatiska nettonoll-strategier”. Stopp för utvinning av fossila bränslen nämndes inte.

Alexandra Urisman Otto

alexandra.urisman@dn.se

Fakta.

Parisavtalet är ett globalt klimatavtal som trädde i kraft 2016. Kärnan i avtalet är att begränsa den globala uppvärmningen genom att minska utsläppen av växthusgaser.

Några av de viktigaste punkterna i Parisavtalet:

Hålla den globala uppvärmningen långt under två grader och sträva efter att begränsa den till 1,5 grader. Detta framför allt genom att minska utsläppen av växthusgaser.

Öka ambitionerna efter hand, avstämning vart femte år. Den globala översynen utvärderar ländernas gemensamma insatser i förhållande till Parisavtalets långsiktiga mål.

Stöd från industrialiserade länder till utvecklingsländer. Stödet ska ske genom klimatfinansiering, tekniköverföring och kapacitetsuppbyggnad och användas både för utsläppsbegränsningar och klimatanpassning.

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet
- Krisberedskap
- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- Justitiedepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- Internationellt rättsligt samarbete

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet
- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Gentekniknämnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

13 Regeringen vill ge polisen modernare metoder

Regeringen tycker att de lagliga möjligheterna att använda ansiktsigenkänning, fingeravtryck och dna i brottsutredningar är omoderna. Därför kommer regeringen inom kort att tillsätta en så kallad biometriutredning, meddelar inrikesminister Mikael Damberg (S).

– Vi förbereder en bredare översyn av hela biometriområdet i brottsbekämpningen. Vi har i dag ett lapptäcke av regelverk, säger han på en pressträff.

Förra året kunde polisen lösa ett 16 år gammalt dubbelmord i Linköping genom att skicka dna som lämnats kvar på mordvapnet till en kommersiell databas för släktforskning i USA. En man greps och erkände omedelbart brotten.

Men dna-metoden stred mot lagen, enligt ett yttrande från Integritetsskyddsmyndigheten, tidigare Datainspektionen. Skälet är att det finns ett förbud i brottsdatalagen för polisen att göra sökningar på känsliga personuppgifter, som dna.

– Vi har tagit del av den nya bedömningen och Polismyndigheten granskar naturligtvis själv det här yttrandet, säger Mikael Damberg.

– Vi behöver modernisera det här regelverket och ge brottsbekämpande myndigheter bättre möjligheter att använda biometri i brottsutredningar. Så jag menar att den utredning vi snart kommer att tillsätta kommer ha möjlighet att också titta på den här frågan.

TT

13 Nazistledare döms för hets mot folkgrupp

En av de ledande männen inom nazistiska Nordiska motståndsrörelsen (NMR) i Västsverige fälls för för hets mot folkgrupp av Göteborg tingsrätt, rapporterar Göteborgs-Posten. Mannen har dömts flera gånger tidigare, bland annat för våldsamt upplopp. Nu fälls han igen och får en villkorlig dom.

TT

13”Gängkriget tydliggör sprickorna i samhället”

Av tio mord har bara tre lösts. Diamant Salihus bok ”Tills alla dör” dokumenterar de blodiga uppgörelserna mellan två kriminella nätverk. Genom intervjuer med föräldrar, lärare och vänner till de inblandade vill han ge en helhetsbild av en konflikt som berör långt fler än dödsoffrens anhöriga.

– Det här har blivit en nationell angelägenhet som påverkar allt från lagstiftning till synen på integration, säger författaren.

Bensinstationen är belägen vid Brommaplan, mitt emellan Stockholms city och Rinkeby centrum. På fotografiet i mobilen syns gula markeringar i asfalten framför entrén. Det är snart sex år sedan polisen tog bilden, efter att en 16-åring blivit skjuten i huvudet på just den här platsen. Journalisten och författaren Diamant Salihu synar bilden noga och jämför med verkligheten. Det är sig ganska likt, men de små numrerade skyltarna som pekar ut tänkbar bevisning är förstås borttagna.

– Jag har aldrig varit här förut. Alla de andra mordplatserna har jag besökt. På ett par minuter kan man promenera förbi flera stycken. Man måste se det själv för att förstå hur nära allting ligger, säger han.

Enligt polisens förundersökning flydde gärningsmännen i riktning mot hyrbilarna och släpvagnarna. I dag finns två sådana parkeringar, en på var sida om macken.

– Men de försvann på moped, så det borde vara här, säger Diamant Salihu och pekar mot en mindre väg som ansluter till en rondell.

Han har funderat mycket kring motivet, tillvägagångssättet och vad som fick ungdomarna, som alldeles nyligen var nära vänner, att bli fiender och starta ”krig”. För det är just vad den så kallade Rinkebykonflikten benämns som av de inblandade: ett krig. I sin uppmärksammade bok ”Tills alla dör” har Diamant Salihu försökt beskriva bakgrunden och förstå sammanhangen.

– Jag vill visa hur komplex bilden är. Den här konflikten har blivit en nationell angelägenhet som påverkar allt från lagstiftning till synen på integration. Den tydliggör sprickorna i samhället, säger han.

Första gången han rapporterade om oroligheterna i Rinkeby var 2016 i samband med en manifestation mot våld, som anordnades av anhöriga efter att flera ungdomar med anknytning till de två kriminella grupperingarna som kallats Shottaz och Dödspatrullen skjutits ihjäl. Sommaren 2020 bevakade Diamant Salihu rättegången i Köpenhamn där fyra unga män åtalades för ett dubbelmord. Under de fyra åren däremellan miste minst tio personer livet när våldet eskalerade.

– Bara tre av morden är uppklarade. Föräldrarna känner sig svikna och många har tappat tilliten till rättsväsendet, konstaterar han.

Allt tycks börja med ett bråk kring ett bankrån. 16-åringen som senare sköts utanför macken vid Brommaplan var med och planerade brottet, där bytet blev över två miljoner kronor, men ansåg sig ha blivit bortvald i samband med genomförandet. Trots löften om ekonomisk kompensation valde han att hämnas på sin forna kumpan, en tonårig barndomsvän, som skottskadades i ett skogsparti och dog på väg till sjukhuset. Bara 29 timmar senare kom motattacken. Och så har det fortsatt.

– Det överraskade polisen i området. Tidigare var det ovanligt med mord, nu är det vardag. Förra året sattes ett tragiskt rekord på 47 dödsskjutningar kopplade till gängrelaterad brottslighet, säger Diamant Salihu.

För att komma i kontakt med personer som berörts av konflikten som skildras har han skickat en stor mängd brev och följt konton i sociala medier under lång tid. Ett hundratal intervjuer har gjorts med släktingar, lärare, poliser, tjänstemän och avhoppare.

– Jag ville att *alla* skulle veta att jag skrev den här boken, så att de kände att de kunde komma till tals. Om någon skrev en bok om mig skulle jag vilja få den möjligheten. Men många av familjerna känner misstro mot myndigheter och journalister. Det tycker jag är anmärkningsvärt. Om man har bott 30 år i Sverige och ändå tror att socialtjänsten kan omhänderta ens barn när som helst, då finns det brister i

kommunikationen från samhället, säger Diamant Salihu.

Flertalet av de ungdomar som är tongivande när konflikten startar har föräldrar som invandrat från krigsdrabbade länder. De ingår i stora syskonskaror, oftast med ensamstående mammor. Familjerna bor trångt och vissa av barnen sover under köksbordet eller bland skorna i hallen.

– En lärare säger att sommarlovet är den värsta boven när det gäller nyrekrytering till brottsnätverken. Så länge barnen är i skolan är de skyddade, de får mat och det finns närvarande vuxna. En polis menar att föräldrar borde protestera mer mot att kriminella använder barnslavar för att ta på sig brott eller utföra tjänster. Det är en grogrund för radikalisering som påminner om hur unga lockades till Syrien för att strida åt IS, säger Diamant Salihu.

Dokumentation och vittnesmål från skola och socialtjänst visar att åtgärder vidtagits mot en stor del av personerna som kartläggs i boken. Utåtagerande beteende och andra sociala problem har uppmärksammats i tidig ålder.

– Men många av de här personerna vill inte ha hjälp. De rymmer från ungdomshem och lvu-placeringar. Det väcker frågor kring vilka verktyg som finns när en person inte bryr sig om vad familjen eller myndigheterna säger. Det jag fått höra är att de inte känner sig hemma varken i Sverige eller i föräldrarnas kultur. De lever i ett mellanförskap där en egen ”gangsterkultur” skapats.

Diamant Salihu beskriver den unga generationen kriminella som utåtriktad, till skillnad från de äldre som helst verkar i det fördolda.

– Det finns en subkultur där märkeskläder, smycken och musik formar en identitet som visas upp i sociala medier. Många är oerhört skickliga på att nå ut.

Han kallar dem för ”gangfluencers” – kriminellt belastade influerare som gestaltar sitt vålds-kapital via klipp på Youtube och Twitter och på så vis investerar i högre status och ökad ryktbarhet.

– De är öppna med vad de håller på med och svarar på frågor från följare, till exempel om vad de suttit inne för. Det är vanligt att posta foton på vapen, shoppingkassar och semesterbilder från fina hotell. Samtidigt kan de vara folkbokförda hemma hos sina mammor.

På kontona förekommer kända artister vars låtar strömmats miljontals gånger. Boken ”Tills alla dör” släpps i en tid då det förs en intensiv debatt som bland annat handlar om att skilja på verk och person och att konsten måste kunna skildra verkligheten utan att upphovsmännen anklagas för inblandning. Diamant Salihu visar i sin bok hur polisen använder låttexter och musikvideor som bevismaterial i brottsutredningar.

Vad tänker du om den diskussion som förts på kultursidorna?

– Ingenting. Men i min kartläggning kan jag se att musiken är väldigt sammanflätad med konflikten. Rapparna har fått positioner på

framför allt Shottazsidan och dömts för grova brott. Det som uttalas i texterna och vilka personer som medverkar i olika videor signalerar budskap mellan grupperna. Artisterna har dragits in i det här, tagit ställning och har svårt att dra sig ur. De behöver beskydd eftersom riskerna ökar med kändisskap och framgång. Flera av dem kan inte längre uppträda eftersom det blir ett hot mot deras säkerhet, de kan inte visa sig öppet på det sättet längre.

Det här är inte unikt för Sverige utan sker även i Storbritannien och USA, poängterar han.

– Livsstilen stärker artisternas varumärken. Jag tycker att det finns anledning att fundera över sin egen roll som konsument. På sätt och vis belönar vi beteendet, men får vi det vi vill ha?

Hur långt skulle de här talangerna kunna nå om de inte dragits in i den kriminella miljön?

Hur gör du för att inte romantisera den här livsstilen?

– Jag försöker ta reda på så många detaljer som möjligt, för där märks också misären. En ung man som öppnar ytterdörren iklädd kalsonger och skottsäker väst. En person som kastar sig på marken när brevbäraren kör förbi eftersom han tror att han ska bli skjuten. En mamma som inte vågar sörja sitt barn för att hennes reaktioner kan tolkas på fel sätt av omgivningen. Det här är verkligheten, inte ”Snabba cash”.

Vilka reaktioner har du fått från personer som påverkas av konflikten i sin vardag?

– Övervägande positiva måste jag säga. De flesta ser att jag verkligen försöker förstå hel-

heten. Min förhoppning är att bruset som uppstår kring boken kan minska rädslan för att prata om det här, så att traumat kan bearbetas och man kan göra något åt det brutala våldet. Det behövs omfattande, långsiktiga och uthålliga insatser på många nivåer. Vilka möjligheter kan samhället erbjuda en person som saknar utbildning och erfarenhet av arbetsmarknaden?

Per Bengtsson

kultur@dn.se

Diamant Salihu.

Född 1983 i Gjakova, Kosovo. Uppvuxen i Borlänge.

Arbetar som grävande journalist på Sveriges Television. Var tidigare bland annat kriminalreporter och utrikeskorrespondent på Expressen.

”Tills alla dör” (utgiven på bokförlaget Mondial) är hans debut som författare.

14 Telia ville inte betala lagenlig reservkraft – 87-årig kvinna dog

DN kan avslöja att Telia bryter mot föreskrifter som reglerar nödvändig reservkraft för mobilnätet på ett antal ställen i Sverige. Problemet uppmärksammades efter ett dödsfall

utanför Sundsvall där det inte gick att ringa efter ambulans.

Telias förklaring var först att det ”saknades teknisk lösning” på plats. Men där fanns en batterilösning och enligt en källa rör det sig om en prisfråga.

DN har tidigare berättat om hur 87-åriga Gerd Eriksson i byn Nora utanför Sundsvall dog efter att ha hittats hemma nedkyld och att det inte gick att ringa ambulans. Telias telefoni gick ner efter en timmes strömavbrott – reglerna säger fyra.

Telia saknade föreskriven reservkraft i mobilnätet på platsen. Operatören, i det här fallet Telia, måste ha minst fyra timmars batteribackup. Men efter strömavbrottet försvann telefonin redan efter en timme. Det gick heller inte att ringa 112.

Telia bröt då mot en bindande föreskrift från Post- och telestyrelsen (PTS), som började gälla i juni 2020, sju månader innan händelsen i januari 2021.

Telia Sveriges teknikchef Staffan Åkesson förklarade nyligen i DN att de ”inte hade hunnit få den tekniska lösningen för batteribackup på plats vid masten i Nora.”

Men redan åtta månader innan händelsen – i maj 2020 – erbjöds Telia att få lagenlig fyratimmars backup på platsen. Där hyr nämligen Telia in sig på statliga Teracoms mobilmast. Teracom erbjöd Telia att koppla upp sig på sin batterilösning. Men Telia valde att inte göra det.

Kristina Ekengren är kommunikationschef på Teracom:

– Vi skickade meddelande till kunderna, med instruktion om hur de gör för att koppla in sig i batteribackup-utrustningen, i maj 2020. Vi skickade till alla kunder. Telia är en av dem.

Anledningen till att Telia inte kopplade upp sig är, enligt en källa med insyn, att affärsdiskussionerna inte kom i mål. Telia ansåg att Teracom tog för mycket betalt – och parterna kunde inte mötas i ett avtal. Enligt källan har detta hänt på fler håll i landet.

Teracom bekräftar för DN att Telia inte skrivit under något reservkraftsavtal för den aktuella masten.

– Det stämmer att vi inte har undertecknade avtal med Telia på den platsen, säger Katarina Ekengren.

Batterierna fanns alltså, liksom ett avtalsförslag. Ändå valde Telia att inte koppla in sig.

DN har bett om ytterligare muntlig intervju med Staffan Åkesson, men Telias pressavdelning har bara skickat skriftliga svar, utan möjlighet till direkta uppföljningsfrågor.

I ett mejl skriver Staffan Åkesson att de inte kommenterar diskussioner med affärspartners. Den 7 maj skriver han att Telia nu uppfyller kravet på fyra timmar backup på den berörda masten.

Han bekräftar också något annat.

Telia uppfyller fortfarande inte det bindande reservkraftskravet på fyra timmar vid ett antal master. Han skriver bland annat att ”arbetet är ännu inte helt klart och vi har svårt säga exakt när, men vi räknar med att allt ska vara på plats relativt snart”.

Det har då gått elva månader sedan Telia enligt direktivet skulle ha uppfyllt kraven.

Trots att Telias egen tekniska chef bekräftar att Telia brutit mot den bindande föreskriften kan tillsynsmyndigheten Post- och telestyrelsen inte agera enligt gällande regler.

– Nu var det tragiskt nog en äldre dam som dog, men vi kan enligt våra regler inte sanktionera operatörer i efterhand, säger Anna Montelius, enhetschef på avdelningen för säker kommunikation på PTS.

Ingen incidentrapport finns från händelsen. Detta eftersom det berörde färre än 2 000 abonnenter, som är gränsen för PTS incidentrapportering.

– Men jag tycker verkligen att vi agerar. Vi använder alla verktyg vi kan, säger hon och fortsätter:

– Vi är mitt i en större generell tillsyn av reservkraft av samtliga master som Telia och några andra operatörer är verksamma i.

Kommer ni att göra tillsyn på denna mast?

– Ja, det ingår i tillsynsinsatsen.

Hon säger att hon, strax efter att DN:s artikel den 2 maj, skickade frågor till Telia om varför de inte är klara och hur lång tid det ska ta.

– I Telias svar till oss framgår det att allt inte är 100 procent klart överallt. Vi har påskyndat processen.

Ska inte samhället kunna begära att Telia uppfyller bindande regler om reservkraft i mobilnäten – elva månader efter att de trätt i kraft?

– Ja, absolut.

Eftersom Telia enligt egen utsago inte uppfyller föreskriften kan nu PTS agera och till och med ge böter – eller vite som det kallas här.

Kan det bli vite i det här fallet?

– Det är en stark möjlighet att det kan bli så.

Hon blir tyst.

– Det kostar att ha nätsäkerhet. Operatörerna är vinstdrivande företag och jag antar att det är kostnadsskäl som ligger bakom att alla inte uppfyller kraven. Vi skulle vilja ha större befogenheter att även utfärda sanktioner i efterhand för brister som uppdagas. I dag har kanske det ni skriver i media större effekt än det vi gör.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Fakta. Bindande föreskrift om krav på driftsäkerhet gäller från juni 2020.

Enligt en lagbindande föreskrift (PTSFS 2015:2) som beslutades i juni 2015 ska telefon kunna fungera fyra timmar vid strömavbrott. Inne i städerna (med mer än 8 000 invånare) gäller en timme.

Föreskriften utfärdades av Post- och telestyrelsen (PTS) och gäller fullt ut från den 10 juni 2020.

14 Bolag bakom partybussar kan få böta

Ett företag som hyr ut partybussar i Stockholm har tilldelats ett föreläggande med löpande vite av länsstyrelsen. Föreläggandet ges efter indikationer på att bolaget inte tänker följa pandemilagen.

Eftersom pandemin för andra året i rad har satt stopp för traditionella studentflak och studentfester i kommersiella lokaler har partybussar seglat upp som ett populärt alternativ. Men trots att pandemilagen omfattar även denna typ av verksamhet har många bolag

bakom bussarna fortsatt marknadsföra sig som ett alternativ inför studenten.

Nu har länsstyrelsen i Stockholm, som är tillsynsmyndighet i regionen för covid-19-lagen, tilldelat en uthyrare av partybussar i länet ett föreläggande.

Länsstyrelserna kontaktar bolag som hyr ut bussar för fest för att informera om regelverket, och enhetschefen Moa Karlsson betonar att även andra bolag riskerar vite om de struntar i länsstyrelsens information.

TT

14 ”Kalifat”-regissör gör tv-serie om Knutbyfallet

Alba August spelar barnflickan och Aliette Opheim är Kristi brud när ”Knutbyfallet” blir tv-serie.

– Det här är en historia som innehåller kärlek, svek, sex, tro och fanatism. Jag har blivit lite av expert på sekter genom ”Kalifat”, säger regissören Goran Kapetanovic till DN.

TV4 och C More ska sända tv-serien som består av sex avsnitt. Manuset bygger på Jonas Bonniers roman ”Knutby”, där karaktärerna fått andra namn än de verkliga förlagorna. Bara ortsnamnet finns kvar.

– Det signalerar den kreativa friheten vi tar oss. Det här är ingen forensisk undersökning utan ett utforskande av de psykologiska och relationella orsakerna till tragedin. Dramaserien ska berätta historien bortom själva kriminalfallet och tabloidrubrikerna, säger producenten Johannes Åhlund på B Reel Films.

Berättelsen skildrar händelserna som ledde fram till ett mord och ett mordförsök i frikyrkoförsamlingen 2004. Pastorn spelas av Einar Bredefeldt som tidigare medverkat i ”Björnstad”. Alba August är barnflickan och Aliette Opheim gör rollen som Kristi brud, som i tv-serien heter Eva.

– Det är en oväntad casting med många överraskningar. Jag tycker att Aliette Opheim är en av Sveriges bästa skådespelare med sitt uttryck och sin karisma. Einar Bredefeldt är också en stor talang som är kul att lyfta fram, det är svårt att hitta nya, duktiga män i hans ålder, säger regissören Goran Kapetanovic, som bland annat ligger bakom den hyllade SVT-serien ”Kalifat”.

Intresset för Knutbyfallet tycks stort hos tv-publiken. Tidigare i år hade dokumentärserien ”Knutby i blind tro” premiär på HBO Nordic.

– De gjorde bra reklam för vår serie, säger Goran Kapetanovic skämtsamt. Jag förstår lockelsen – alla viktiga dramaturgiska

pusselbitar finns med: svek, kärlek, sex, tro och fanatism. Det blir en utmaning att gestalta de komplicerade, psykologiska relationerna mellan människor och Gud.

Det låter som att det finns likheter mellan ”Knutby” och ”Kalifat”, som utspelar sig bland IS-sympatisörer?

– Ja, det tycker jag absolut. Båda handlar om feltolkningar av religion som utnyttjas för makt och manipulation, säger Goran Kapetanovic.

Kommer ni att filma i det verkliga Knutby?

– Nej, det blir i Stockholm med omnejd, precis som i Jonas Bonniers bok är geografin fiktiv.

Inspelningen startar i sommar. Hur påverkas ni av restriktioner och smittspridning?

– Vi som jobbar på den här sidan i branschen kämpar på. The show must go on! Men jag filmade i Danmark förra sommaren och tog så många tester att jag fick problem med näsan. Det viktigaste är att skydda teamet och ha koll på vad man ska göra om en skådespelare plötsligt blir sjuk. Det kan försena dyra inspelningsdagar.

Per Bengtsson

kultur@dn.s

15 Nu måste den missriktade plastpåseskatten göras om

DN:s ledarredaktion har på goda grunder varit kritisk mot punktskatten på bärkassar i plast som Liberalerna fick in i januariavtalet. ”Enfaldig” och ”symbolpolitik när den är som allra värst” dundrade kollegan Lisa Magnusson några dagar efter att lagen trädde i kraft.

Det är inte svenska plastbärkassar som hamnar i världshaven. Alternativet papperspåsar leder enligt Svenska miljöinstitutet i slutändan inte med säkerhet till någon miljövinst. Många konsumenter köper dessutom andra plastpåsar än bärkassar, för att använda som soppåsar.

Att lagen har en märklig utformning har stått klart redan tidigare. Om syftet var att få bort en lättsinnig slit-och-släng-kultur i anslutning till plastbärkassar borde en flergångskasse som håller för hembärning av 13 kilo matvaror vid mer än 50 tillfällen vara undantagen från skatt.

Högsta förvaltningsdomstolen (HDF) förklarade den 29 oktober att lagens förarbeten om vad som ska beskattas slog fast att ”det saknar relevans hur påsen i det enskilda fallet rent faktiskt kommer att användas i ett senare skede”. I stället fästs stor vikt vid hur påsen ser ut och om den tillhandahålls ”inom detaljhandeln för att konsumenter ska kunna bära eller packa varor”.

Kort sagt – *ser påsen ut* som en plastbärkasse ska den beskattas som sådan, även om den har helt andra egenskaper.

Men entreprenörskraften ska inte underskattas. Produktutveckling är möjlig! EU:s miljöprogram LIFE har satsat tiotals miljoner på ett svenskt företags forskning på att ta fram det miljövänliga materialet Biodolomer och återigen hamnade frågan om beskattning på HDF:s bord.

Om det inte var de många återanvändningarna utan materialets egenskaper som gjorde påsen miljösmart kanske den kunde slippa skatt; en plastfri påse ska väl inte drabbas av plastpåseskatt?

Även denna gång ser dock påsen ut som påsar brukar göra och HDF skriver: ”Som lagstiftningen är utformad finns det emellertid inte utrymme för att väga in miljöaspekten vid prövningen om rekvisitet avsedd för varaktigt bruk är uppfyllt.”

HDF konstaterar att lagens förarbeten talar om att en justering av vilka plastbärkassar som är skattepliktiga eller en differentiering av skattesatsen kan bli aktuell om ”det i framtiden utvecklas biobaserade plastbärkassar som är fullt nedbrytbara i naturen och som inte har en negativ inverkan på nedskräpningen”.

Den dagen är alltså redan här. Nu måste lagen skrivas om. Och den punktskatt som välförtjänt varit utskälld från början kan därmed åtminstone bli litet mer verklighetsanpassad.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

15 Gick till attack mot sju personer – nu åtalas misstänkte 22-åringen

Den 22-åring som misstänks för mordförsök i sju fall i Vetlanda i början av mars, åtalades på fredagen vid Eksjö tingsrätt.

Mannen kan ha lidit av en allvarlig psykisk störning när han begick dådet och verkar bara diffusa minnen av händelsen. Han begärs utvisad på livstid av åklagaren, framgår det av åtalet.

22-åringen åtalas för mordförsök i sju fall och begärs även utvisad ur landet på livstid, enligt åtalet som lämnades in till Eksjö tingsrätt på fredagsmorgonen.

Den misstänkta gärningsmannen har i polisförhör haft diffusa minnesbilder från händelsen, skriver Åklagarmyndigheten i ett pressmeddelande. Han har dock medgett att han attackerat i vart fall några personer med kniv.

– Någon rimlig eller närmare förklaring till sitt agerande har han inte kunnat lämna. Den misstänkta gärningsmannen har haft perioder av psykiskt dåligt mående som tilltagit i tiden

före gärningen, säger kammaråklagare Adam Rullman, som lett förundersökningen tillsammans med kammaråklagare Martin Svensson.

– Inget har framkommit i utredningen som tyder på att gärningarna varit planerade. Det finns ingen koppling mellan brottsoffer och den misstänkta gärningsmannen. Allt tyder på att offren är slumpvis utvalda, säger kammaråklagare Adam Rullman i pressmeddelandet.

Kammaråklagare Martin Svensson säger till DN att utredningen präglats av att den stora uppmärksamheten som dådet fått, och av att så många personer påverkats, målsäganden, anhöriga, staden Vetlanda – och i början hela landet.

– Det är skönt att vi kommit till åtal tämligen snabbt, två månader efter händelsen. Förundersökningen har gått bra och polisen har tillsatt en stor resurs, säger han.

Enligt Martin Svensson är bevisläget gott, bland annat finns stark teknisk bevisning med kniven som tagits i beslag.

– Jag vill inte uttala mig om vad han (22-åringen) har för inställning, men han har vidgått att han attackerat folk med kniv den här dagen.

Hur förhåller ni er till mannens psykiska status?

– Inte mer än att det är på det sättet. Enligt vår uppfattning bör man göra en rättspsykiatrisk undersökning i samband med att förhandlingen går mot sitt slut. Det gör man om han erkänt gärningen, eller om vi presenterat övertygande

bevisning. Domstolen beslutar om undersökningen.

Enligt Martin Svensson bör man vara försiktig med att värdera mannens uttalanden eftersom han kan vara psykiskt störd.

– Han har inte heller gett någon närmare förklaring till varför det här har skett.

Brotten som 22-åringen misstänkts för har ett mycket högt straffvärde. Vad Martin Svensson kommer att yrka på för straff återkommer han till efter att mannen genomgått den rättspsykiatriska utredningen.

Men det kan bli så att den visar att han är så sjuk att han inte får dömas till fängelse.

Martin Svensson ser ändå inget hinder för att begära honom utvisad. Det görs när den brottsmisstänkte inte är svensk medborgare, och begått grova brott. Även detta är något som bestäms av domstolen, som också tar hänsyn till om det finns hinder för att verkställa utvisningen. Oftast handlar det om säkerhetsläget i hemlandet.

– Hur det psykiska tillståndet hos den som ska utvisa påverkar detta vet jag faktisk inte, säger Martin Svensson.

Det var på eftermiddagen den 3 mars som 22-åringen attackerade sju personer på fem olika platser på öppen gata i Vetlanda.

Samtliga offer för knivattacken var män, i åldrarna 35–75 år, och för fyra av dem var tillståndet direkt livshotande, enligt åtalet. Flera av de attackerade männen knivskars i halsen

nära pulsådern, enligt gärningsbeskrivningarna.

22-åringen oskadliggjordes av polis, som sköt honom i benet.

I början av april konstaterades i en så kallad liten sinnesundersökning att mannen kunde missänkas ha lidit av en allvarlig psykisk störning vid gärningarna, och att det fanns skäl att genomföra en större undersökning.

22-åringen har tidigare dömts till dagsböter för ringa narkotikabrott, men har inte dömts för våldsbrott.

Till en början fanns misstankar om att dådet skulle vara terrorrelaterat.

Den misstänktes bror tillbakavisar i en DN-intervju de uppgifterna, och menar att våldet måste ha utlösts av 22-åringens psykiska tillstånd.

22-åringen kom till Sverige som flykting från Afghanistan 2016. Han hade ansökt om förlängt uppehållstillstånd och väntade på svaret när han begick gärningarna.

DN har sökt 22-åringens advokat.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

15 Piketstyrkans förhandlare ska bekämpa relationsvåldet

I Södertälje samarbetar piketens förhandlare och lokalpolisen med kommunens relationsvåldscenter för att stoppa våld i nära relationer. DN har träffat personerna som ska få våldsamma män att förändra sitt beteende genom motiverande samtal.

– I slutänden handlar det om att rädda liv, säger förhandlaren Ulrika.

Fem mord på kvinnor under tre veckor fick plötsligt hela Sverige att tala om relationsvåld – och hur detta ibland får dödliga konsekvenser. Men för polisen och socialtjänsten är detta ingen nyhet.

Redan i vintras började arbetet med att sätta ihop en specialanpassad insats för särskilt utsatta brottsoffer i Södertälje. Lokalpolisen samarbetar med socialtjänstens relationsvåldscenter – och tar hjälp av förhandlarna i Stockholmspolisens regionala insatsstyrka, kallad piketen, för att nå fram till de potentiella brottsutövarna. Nu har arbetet inletts.

– Vi har ju sett en tydlig ökning av den här typen av brott. Nu vill vi att våld i nära relation ska få samma prioritet som skjutningar och

sprängningar, säger Nader Ayyad, insatschef vid Södertäljepolisen.

Satsningen är omfattande. Nader Ayyad berättar att mellan 20 och 30 personer är inblandade i arbetet som syftar till att minska våldet i nära relationer, och ytterst om att rädda liv. Strategin är att kontakten med individerna – som i absolut övervägande del är män – ska ske som en trestegsraket. Den första kontakten sker när Södertäljepolisen tar in personen i fråga till förhör vid misstanke om brott, exempelvis vid grov kvinnofridskränkning, misshandel, olaga hot och liknande.

– Men vissa personer rör det inte i ryggen att komma till förhör. De har gjort det många gånger förut, säger Nader Ayyad.

Efter förhöret tar förhandlarna från piketen in den misstänkte personen på ett ”motiverande samtal”. Poliserna Ulrika och Wille (som inte vill visa sina ansikten på bild eller medverka med sina efternamn) arbetar som förhandlare för Stockholmspiketen och berättar att de vill bidra med sin kompetens för att förmå våldsamma personer att ändra sitt beteende.

– Det här är ju förebyggande samtal som ska förhindra brott. Det handlar om att jobba med helheten, säger Ulrika.

De båda förhandlarna får i sin vanliga tjänst ta hand om ytterst svåra situationer. Bland annat kallas de in vid gisslantagningar, när personer hotar att ta sitt eget liv eller andra händelser där lösningen kan finnas i att psykologiskt nå fram till en gärningsperson.

– I vårt vanliga uppdrag möter vi människor i kris. I de fallen är det akut kris. Men i de här fallen är det också en kris. Vårt uppdrag är att bygga upp en relation till de här personerna för att nå fram. Att ha ett ärligt uppsåt är avgörande. Vår ärliga avsikt är att det ska bli bättre för den här personen, säger Wille.

Samtalet med förhandlarna ska syfta framåt. Tanken är att den misstänkta personen ska förstå att det finns allt att vinna på att söka hjälp i stället för att riskera att begå nya brott.

– I slutänden handlar det om att rädda liv. Det är ju grunden i vårt uppdrag, säger Ulrika.

En liknande metod har använts av polisen i Skåne tidigare. Då var framgångsgraden hög: 73 procent av gärningsmännen upphörde då med sin brottslighet, berättar förhandlarna.

Skillnaden mot den skånska insatsen är att man i Södertälje även knyter kommunens verksamhet till sig. Det tredje steget innebär kontakt med specialisterna på kommunens relationsvåldscenter, RVC – som sedan några månader tillbaka har fyra behandlare som arbetar med just denna typ av frågor. Pernilla Gullerström är en av dessa, och hon betonar vikten av att behandlingen handlar om att hjälpa personer ur en problematik för att bekämpa våldet – och att medverkan är frivillig.

– Om man kommer till oss så möts man inte av någon som är konfronterande eller moraliserande, utan det handlar mycket om att hjälpa personen att får redskap och modet att leva ett våldsfritt liv, säger hon.

Frågorna är ofta skamfyllda för personerna som söker hjälp hos RVC, vilket innebär att det kan vara svårt att få personerna att söka hjälp.

– Att bli tagen av polisen kan utlösa en kris som skapar en vilja att ta emot hjälp. Det är kanske första gången problematiken blir synlig för andra utanför relationen och personen själv riskerar påtagliga och kännbara konsekvenser av sitt våldsanvändande. Jag ser det som att det blir ett litet fönster som öppnas, och att man blir mer villig att ta emot hjälp, säger Pernilla Gullerström.

De senaste åren har det varit mellan 50 och 60 män som har tagit del av hjälpen som finns att få på RVC. Pernilla Gullerström menar att många inledningsvis har starka flyktmekanismer kopplade till sin våldsproblematik, som ofta handlar om att lägga ansvaret utanför sig själv, många gånger på den utsatta partnern eller på alkohol.

– De allra flesta tycker själva att det är fel. Man har ofta gått emot sina egna värderingar. Ingen vill ju vara en ”sån som slår sin egen partner”. När man har andra typer av problem i livet som inte är så stigmatiserade så är det lättare att ta emot hjälp, säger hon.

En viktig aspekt är också att de aktuella personerna måste förstå vilka beteenden som innebär att bruka våld mot någon annan. Förutom fysiskt våld talar Pernilla Gullerström om exempelvis psykiskt, sexuellt, materiellt och latent våld – vilket alla har gemensamt att de innebär någon form av våldsam kränkning gentemot en annan person.

– Vi jobbar brett mot alla typer av våld. På RVC jobbar vi sedan både motiverande och behandlande, både enskilt och i grupp, enligt etablerade behandlingsmetoder som används nationellt, säger hon

Pernilla är positiv till det initiativ som nu testas under två veckor i Södertälje.

– Det vi gör med polisen är jättebra. Vi vill kunna hjälpa fler. De allra flesta vill leva ett liv utan våld, säger Pernilla Gullerström.

Insatsen med ett samarbete mellan Södertäljepolisen, piketen och RVC enligt denna trestegsmodell är planerat till vecka 19 och 20, alltså 10–23 maj.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Fakta. Hit vänder du dig om relationsvåld

Vid akuta händelser: Ring 112

Nationell stödtelefon, Kvinnofridslinjen: 020-50 50 50

Relationsvåldscenter, RVC, i Södertälje: 08-523 024 90

RVC kan även nås på kommunens webbplats: https://www.sodertalje.se/omsorg-och-socialt-stod/vald-i-nara-relation/

För personer som slår och vill sluta finns telefonlinjen Välj att sluta: 020-55 56 66, som även nås via webbplatsen: https://valjattsluta.se/

16 Peter Wolodarski: De djupa hemligheterna på Sveriges Radio.

Under efterkrigstiden fanns medarbetare på Sveriges Radio som rapporterade till Säpo om sina kolleger. Den aktuella krisen på SR väcker frågor om hur det fungerar i dag.

Radio- och tv-profilen Åke Ortmark var en av dem som formade public service i Sverige. I sina memoarer ”Makten och lögnen” påminner han om att såväl SVT som SR är en del av totalförsvaret.

Vad betyder det? De flesta tänker nog att detta bara får betydelse om högsta beredskap råder, då företagen enligt sändningstillståndet lyder direkt under regeringen.

Men under efterkrigstiden innebar en mindre trevlig sida av denna speciella säkerhetsroll i det svenska samhället att minst fyra chefer och medarbetare fungerade som agenter åt Säpo – och rapporterade regelbundet till säkerhetspolisen om sina kolleger.

Det framgick när Ewonne Winblad, mångårig programledare och även chef inom public

service, i början av 2000-talet granskade saken för den så kallade säkerhetstjänstkommissionen.

Enligt tidningen Journalisten försvårades arbetet av att Sveriges Radio rensat sina arkiv. Men hos Säpo fanns rapporter skrivna av medarbetare på SR.

Ewonne Winblad fann att 240 personer var registrerade hos Säkerhetspolisen under rubriken ”Anställda SR/SVT”. Hon gick igenom akterna, och kunde konstatera att de innehöll mycket nonsensinformation. Det kunde handla om reportrar som i sitt jobb ringt en öststatsambassad. Eller i tjänsten haft kontakt med ett ”vänsterelement”. Det fanns till och med ett par medarbetare som under 1960-talet registrerades för sin homosexualitet.

Vid sidan om ett legitimt nationellt säkerhetsintresse, pågick alltså en långtgående och obehaglig övervakning av journalister i just public-service-bolagen – ett slags övergrepp på den personliga integriteten och det journalistiska oberoendet.

I sina memoarer frågar sig Åke Ortmark om SVT och SR fortfarande betraktas som *viktiga* delar av totalförsvaret. Han ställde den frågan 2013. Efter den senaste tidens uppståndelse kring ett ”personalärende” på Ekoredaktionen finns det skäl att åter ställa den – samt att fråga sig vad det betyder om det är så.

Faktum är att public service-bolagen utgör en central del av den svenska demokratiska apparaten. Höga chefer på SR har i samband

med sina tillsättningar, skriftligen fått bekräfta sin roll i just totalförsvaret i händelse av krig.

Fri och oberoende journalistik – till en gräns.

Även om det fortfarande är mycket vi inte vet om den reporter på Ekot som inledde en privat relation med en dömd islamist hon granskat, så kan vi konstatera att historien är radioaktiv för alla inblandade, särskilt för ett företag med Sveriges Radios speciella ställning.

Vi vet att islamisten i fråga har mordhotat den tidigare chefredaktören för Gefle Dagblad Anna Gullberg. Vi vet att han av Säpo betraktats som ett hot mot rikets säkerhet. Och vi vet att det inte är tack vare SR som denna historia nystats upp – det är den fristående jihadistgranskande sajten Doku som avslöjade SR-journalistens relation med islamisten.

En reporter som så flagrant naggar på sin professionella integritet äventyrar publikens förtroende, inte bara för sig själv utan för hela sin redaktion.

En mediechef som tror att en skandal av detta slag i första hand ska behandlas som ett ”personalärende”, har inte enbart missförstått sin viktigaste lojalitet – den mot allmänheten. Själva försöket att i tysthet begrava historien bidrar också till att underminera förtroendet för den publicistiska verksamheten.

SR:s tidigare vd Mats Svegfors, som också suttit i Moderaternas idépolitiska programgrupp, varnade i veckan för de politiker som krävt en extern utredning av händelserna på Sveriges Radio. Den nuvarande vd:n Cilla Benkö har instämt med Svegfors och uteslutit kraven.

Båda har rätt i att sådana politiska initiativ riskerar att utmana det grundlagsfästa källskyddet och den redaktionella självständigheten.

Men det är Sveriges Radio som med sin ligga lågt-strategi bäddat för den uppkomna situationen, och därmed skadat just de journalistiska värden man nu slåss för i underläge.

Lyssnarna borde redan i höstas ha fått veta vad som hänt. Det hade besparat SR en allvarlig skada. Och nu när krisen är ett faktum har allmänheten rätt att få veta vem som visste vad och när.

Oförmågan att snabbt lägga korten på bordet har i sig frätt på SR:s anseende. Dessutom ger agerandet upphov till frågor om huruvida de historiska kopplingarna till Säpo kvarstår.

Är den svenska säkerhetstjänsten inblandad? Intresserar sig Säpo, precis som under efterkrigstiden, för medarbetare i public service?

Vill SR inte ha en extern utredning skulle man kunna låta några av sina bästa journalister och redaktörer förutsättningslöst granska historien – och publicera uppgifterna.

Vi lever i en tid då journalistik är kanske viktigare än någonsin, och public service-företagen mer betydelsefulla än på mycket länge.

SVT och SR är redan politiskt ifrågasatta från höger. Den senaste krisen är självförvållad och djupt olycklig.

Den riskerar att leda till ett urholkat journalistiskt oberoende och undergräva viljan att gemensamt finansiera programbolagen.

Journalisten Åke Ortmark hade ett ambivalent förhållande till SVT och SR, men i grunden sympatiserade han med tanken på en radio och television i allmänhetens tjänst.

Om han levt i dag är jag övertygad om att han kallat Sveriges Radios agerande för vad det är: ett allvarligt haveri som väcker besvärande frågor.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

16 Skottlossning mot man i lägenhet

Två misstänkta personer sköt under natten till lördagen in en lägenhet i Norsborg söder om Stockholm. En utredning om mordförsök har inletts, skriver polisen på sin hemsida.

– Det är en lägenhetsinnehavare som anger att han är under beskjutning. Han har sett två personer lämna platsen som har skjutit med vapen, säger Ola Österling, presstalesperson hos polisen i Stockholm, till Aftonbladet om händelsen.

Polisen ska ha hittat skotthål i fönster och fasad. Kriminaltekniker ska nu genomföra en brottsplatsundersökning. Ingen har gripits.

TT

16 Många bilar förstörda i garagebrand

Två garagelängor i Åkersberga norr om Stockholm började under natten till lördagen att brinna. En av längorna förstördes helt i branden, som nu ska vara under kontroll. Enligt polisen stod totalt 17 bilar i lågor.

Räddningstjänsten larmades vid 03-tiden och till en början bedömdes spridningsrisken till bostadshus i närheten som stor. Släckningsarbetet fokuserades därmed tidigt till att förhindra spridning.

TT

16 Två döms för grovt kofotsvåld

Två män döms för att ha pistolhotat och misshandlat en annan man med kofot i Eskilstuna, rapporterar SVT. Offret är en 26-årig man som sagt att han skulle hjälpa en släkting att komma ur en sits där kriminella ville ha hjälp att tvätta en stor summa pengar.

De två, en 23-åring och en 18-åring, döms mot sitt nekande för grov misshandel. Den äldre får två års fängelse och den yngre döms till ungdomsvård.

TT

16 Mordmisstänkt man släppt ur häktet

En man som suttit häktad misstänkt för mordet på sin sambo i Helsingborg har släppts. Den rättsmedicinska undersökningen pekar ut andra orsaker till kvinnans död.

– Jag har fått ett förhandsbesked att kvinnans död snarare handlar om olyckliga omständigheter, säger åklagaren Kristina Wedelsbäck till SVT.

TT

16 Hotfull man väckte oro i Grimsta

En hotfull man gick omkring i Grimsta i västra Stockholm på lördagskvällen med vad som såg ut att vara en pistol. Polisen ryckte ut i en stor insats, letade upp mannen i hans hem och grep honom.

– Han uttalade hot, det är oklart om det var riktat mot en specifik person, säger polisens press talesperson Åsa Wallentin.

Mannen misstänks för grovt olaga hot och grovt vapenbrott.

TT

17 Skamligt moderat förslag

Hur vi hanterar brottslingar handlar inte bara om deras egen rehabilitering, eller om allmänhetens säkerhet. Det finns också ett mått av hämnd i påföljderna vi utmäter, det ska man inte hymla om; det är därför de kallas straff.

Men straffen måste vara just påföljder, som fastställs av en domstol efter en rättvis rättegång präglad av stränga regler. Det vore helt enkelt för farligt att låta blodtörsten styra. Och när politiker är så ivriga att smickra in sig hos våra lägsta instinkter att de försöker föregå den apparat vi mödosamt – och av goda skäl – har byggt oss, ja, då är det fara å färde.

Visst vet väl Moderaterna egentligen allt det här? De är ett etablerat parti med lång erfarenhet av hur demokratin fungerar i teori och praktik. Nog förstår de hur skevt och rättsosäkert det är att föreslå att polisen ska få publicera bilder på personer som bara är misstänkta brottslingar? Detta görs nu enbart när någon misstänks vara farlig eller när det gäller grova brott, och myndigheterna behöver allmänhetens hjälp.

Men Moderaterna vill gå längre än så.

”För att polisen ska få publicera bilderna krävs i dag att brottet ger minst sex månaders fängelse. Den gränsen vill vi ta bort”, skriver de på sitt officiella Twitter-konto (14/5).

För dem handlar det alltså inte om att fånga in personer som gör stor skada, utan om att hänga ut i största allmänhet, på blotta misstanken, och att vädja till våra impulser om blind hämndlystnad; inte blind som i opåverkad och balanserad, utan som i urskillningslös. Det är just den sorts högaffelmentalitet som inte hör hemma i en rättsstat, och som anständiga politiska partier har i uppgift att motverka.

Att då i stället försöka göra pöbel av folket för att tillskansa sig några populistiska poäng och förhoppningsvis också röster? Moderaterna borde skämmas.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

17 Wolodarski: ”Benkö har fel, det kan jag konstatera”

Sveriges Radios vd Cilla Benkö anklagar DN:s chefredaktör Peter Wolodarski för att sprida faktafel i en ledarartikel om hur SR hanterat fallet med reportern som inlett en relation med en islamist.

Benkö tillbakavisar att chefer på SR skriver på ett avtal om sin roll i totalförsvaret. Hon förnekar också att det funnits några kontakter mellan Säpo och SR i fallet med islamisten.

– Jag vet inte hur jag ska se på det svaret, eftersom jag själv kan konstatera att det förekommit fall där man skrivit på avtalet om totalförsvaret, efter att Cilla Benkö tillträdde som vd, kontrar Wolodarski.

I söndagens ledarartikel ”De djupa hemligheterna på Sveriges Radio” som Benkö kritiserar, pekar Peter Wolodarski bland annat på att Säpo tidigare fört register över reportrar på SR – med hjälp av chefer och medarbetare som fungerat som informatörer.

I artikeln väcker han frågan om hur den relationen ser ut i dag.

Det är en av sakerna som fått Cilla Benkö att reagera starkt.

”Sveriges Radio har inga som helst kopplingar till Säpo. Att en mediechef i Sverige 2021

insinuerar detta är häpnadsväckande.”, skriver hon i ett pressmeddelande.

Benkö menar också att en DN-reporter fått information redan i onsdags om att det inte funnits någon kontakt med Säpo, och att ”Wolodarski väljer att ignorera detta”.

En annan uppgift som Benkö kritiserar är att DN:s chefredaktör skriver att tillträdande chefer när de skriver på sitt anställningskontrakt också bekräftar sin roll i totalförsvaret, som Sveriges Radio är en viktig del av.

”Jag är den högsta chefen på Sveriges Radio och varken jag eller någon annan har gjort detta. Varför Peter Wolodarski påstår felaktigheter är mycket svårt att förstå.”

Så här svarar Peter Wolodarski på kritiken från Cilla Benkö:

Varför är det relevant att ställa frågan om SR och Säpo när det gäller islamistfallet?

– Vi vet att Säpo intresserat sig för islamisten och ansåg honom vara ett hot mot rikets säkerhet. Vi vet att sändningstillståndet slår fast att Sveriges Radio utgör en del av totalförsvaret, och att Säpo tidigare fört register över medarbetare där. Frågan är hur Sveriges Radio uppmärksammats på relationen mellan islamisten och SR-reportern, och om Säpo haft en roll i det. Det hade varit enklare om Sveriges Radio varit transparent från början och berättat om hur de fick kännedom om relationen, men nu har de valt att dölja det och hantera det som ett personalärende, säger Peter Wolodarski.

Nu försäkrar Benkö att det inte finns kontakter mellan SR och Säpo i dag, hur ser du på det?

– Jag vet inte vad jag ska tro om hennes försäkran, eftersom jag själv kan konstatera att hon har fel om den andra punkten som hon kritiserar mig för. Hon dementerar att någon chef ska ha skrivit under ett dokument där hen bekräftar sin roll i totalförsvaret i händelse av krig. Den uppgiften är korrekt, jag har själv haft samtal med fall som berättat det här. Jag vet inte om Cilla Benkö själv har skrivit under ett sånt avtal, men det har förekommit efter att hon tillträtt som vd, och det är något som hon rimligen borde ha känt till.

Varför är det viktigt?

– Det här är något som är unikt för public service. Jag tror att de flesta accepterar det och tycker att det är rimligt, men det skapar också ibland en gränsdragningsproblematik och kan komma i konflikt med det journalistiska oberoendet. Enligt Sverige Radios sändningstillstånd lyder företaget direkt under regeringen när det är högsta beredskap i landet. Jag tycker att det är viktigt att det kommer fram och att det inte är en hemlighet, och jag säger det som en varm anhängare av public service.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

17 Medger fel – vill ändå driva ärende vidare

Tillväxtverkets generaldirektör Gunilla Nordlöf medger att det var ett stort misstag av verket att låta överklaganden från företag ligga på hög. Men när det gäller verkets eget överklagande om hur stöd till företagen ska beräknas backar hon inte.

– Vårt överklagande är viktigt därför att det här är ett skattefinansierat system och det är väldigt mycket pengar som utbetalas, säger hon till DN.

Pandemin har gjort att Tillväxtverket fått en ny roll – att administrera det gigantiska stödet för korttidspermitteringar. Nästan 600 000 personer var permitterade i fjol, motsvarande 18 procent av alla anställda i näringslivet. Totalt har hittills 34 miljarder kronor betalats ut.

– Vi har fått kraftsamla. Jag är stolt över de insatser som mina medarbetare har gjort, säger Gunilla Nordlöf.

Det har också lett till att arbetsstyrkan på verket, både anställda och inlånade personer från andra myndigheter, har vuxit från knappt 500 till nästan 1 200 – och ytterligare 70 ska anställas under maj.

Men Tillväxtverket har också fått hård kritik, inte minst från de företagare som fått avslag på sina ansökningar och som väntat på besked.

Tidigare i våras kunde SVT:s ”Uppdrag Granskning” visa att verket suttit på överklaganden i månader, i vissa fall ett halvår, innan de i slutet av mars skickade drygt 5 000 överklagande vidare till Förvaltningsrätten. Gunilla Nordlöf medger att det var fel.

– Det är för lång tid. Och vi upptäckte för ett par månader sedan att vi hade gjort ett stort operativt misstag. Vi har inte överlämnat ärenden till Förvaltningsrätten inom den tid som är praxis, säger hon.

– Jag ser allvarligt på det, naturligtvis. Det får inte hända. Vi genomför nu en åtgärdsplan för att säkerställa att det inte händer igen.

Vad innebär åtgärdsplanen?

– Till att börja med så kommunicerar vi med alla företag som berörs så att de får besked om vad som händer med deras ärenden.

– Sedan har vi gått igenom hela processen för att säkerställa att det sker på ett effektivt och korrekt sätt i framtiden. I just de här ärendena har vi naturligtvis haft en dialog med Förvaltningsrätten.

Men företagare klagar fortfarande på långa handläggningstider. En del vittnar om att det gick mycket snabbare i början av pandemin.

– Jag förstår att vi får kritik, särskilt från de företag som har väntat länge på besked. Det är inte bra. Vi jobbar hela tiden med att korta våra handläggningstider, dels genom att anställa fler och att fortsätta med att öka automatiseringen i systemet. Och inte minst att informera

företagen på ett så bra sätt som möjlig, säger Gunilla Nordlöf.

I stödsystemet finns begreppet jämförelsemånad. Den är till för att en företagare inte ska kunna fuska sig till stöd genom att skenanställa personal. Men Tillväxtverkets sätt att mäta jämförelsemånad har avvisats av Förvaltningsrätten och Kammarrätten.

Trots det går ni vidare till Högsta Förvaltningsdomstolen – vilket sinkar processen än mer. Varför?

– Det är en principiellt viktig fråga. Det är inte meningen att man ska kunna anställa nya personer ena dagen och få stöd för dem nästa dag.

– Eftersom Förvaltningsrätten har haft en annan uppfattning här och vi ser att det här är en central funktion i kontrollsystemet så har vi tyckt att det är viktigt att överklaga och få svar på den här frågan.

Men konsekvensen kan ju bli att ett antal annars livskraftiga företag läggs ner och personalen sägs upp?

– Det är viktigt att de företag som ska få stöd också får det. Men det är en balans. Det är också viktigt att förhindra att företag som inte har rätt till stödet får det.

– Här tycker vi att det är en så pass viktigt principiell fråga för kontrollsystemet att vi går vidare.

Så i prioriteringen mellan att så många företag som möjligt ska överleva och att få en ytterligare tolkning från en högre rätt, väljer ni det senare?

– Man måste komma ihåg att det är helt ny lagstiftning och det är viktigt att klara ut hur den ska tolkas så att man får praxis och prejudikat. Vi behöver följa lagen och nu vill vi få det prövat.

En kritik mot korttidsstödet från besöksnäringen är att den inte tar hänsyn till hur den delen av arbetsmarknaden fungerar. I branschen är det vanligt med hög personalomsättning samt udda och varierande arbetstider. Nordlöf håller med.

– Det är tufft för den branschen – det är ingen tvekan om den saken. Det är ganska tydliga kriterier för att kunna få tillgång till just det här stödet. Vad vi gör för att möta de här företagen är att ha så god information som möjligt så att man i varje fall är klar över vad som gäller och inte lägger onödig tid på att ansöka om ett stöd som man kanske inte kommer att ha rätt till i alla fall.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

17 Man gick bärsärk med bil

En man i 35-årsåldern stoppades av polis vid Gullmarsplan strax före halv 6 på söndagsmorgonen efter en rån- och bilkraschturné från Upplands Väsby till Farsta, där han körde in i 14 butiker och lokaler.

När han till slut stoppades försökte han köra på och misshandla de ingripande poliserna.

Polisen har försökt sammanställa uppgifterna om 35-åringens framfart under söndagens tidiga morgontimmar.

– Det är flera brottsrubriceringar som vi håller på och samlar ihop, det var ett utspritt scenario som höll på i ungefär en timme, säger en talesperson på polisens Region Stockholm efter att mannen anhållits på söndagseftermiddagen.

Mannen, som är hemmahörande i norra Storstockholm, misstänks ha rånat två personer i Upplands Väsby och Tensta på bilar någon gång kring 04.40-tiden, och misshandlat en av personerna med knytnävarna så att denne fick föras till sjukhus.

Därefter dök han upp i Farsta centrum, där han med bilen ställde till med stor förödelse, körde in i butiker och företagslokaler – sammanlagt 14 stycken.

– Bilen blev så skadad att han rånade ytterligare en person på en bil, i Sköndal, och försökte strypa honom, säger Ola Österling.

Det var när den nystulna bilen stoppades vid Gullmarsplan av en polisbil från Nacka, som 35-åringen först stannade – och sedan backade på en polisbil.

Sedan fastnade hans bil i ett räcke när han försökte köra därifrån.

– Han försökte köra på och slå poliserna när de grep honom, så de är målsäganden, men de är inte fysiskt skadade, berättade Ola Österling.

Mannen kunde gripas och anhölls vid 12-tiden på söndagen, misstänkt för bland annat grov vårdslöshet i trafik och rån. Polisen har hållit inledande förhör men är förtegen om vad som framkommit. På måndagen ska åklagaren fatta beslut om eventuell häktning.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

17 Leonidas Aretakis: Vi är nog friare i våra kön än någonsin – och det är inte farligt

Manliga män slår inte”, skriver David Eberhard i Fokus (9/5) apropå Brå:s nya statistik om våld i nära relationer, och tror sig minnas att kvinnomisshandel knappt var ett problem innan vi började massfeminisera pojkar på genusdagis.

Samtidigt cirkulerar på Twitter ett omslag från tidningen Se 1968 där boxaren Ingemar Johansson flinande förklarar: ”Jag har slagit många brudar på käften.” Inte manlig nog, verkligen? Vad blir nästa ordinering från psykiatern, chips i soffan mot depression?

Men visst har vi män feminiserats. Även om unkna normer må leva kvar i vissa veckomagasin så kan män göra allt mer som tidigare ansetts för kvinnligt, från att rulla barnvagn till att snyfta i en famn. Visst iklär vi oss särskilt manligheten under högtidsstunder, som vid grillen eller i sängen. Men oftast tänker vi inte på den förrän den känns obekväm. Utan att överdriva, eller bortse från den nykonservativa motvågen, så är vi nog friare i

våra kön än någonsin. Därför undrar jag över ordet ”cis”, som vissa feminister använder om de 99 procent av oss som sägs vara bekväma i våra kön. Vem är egentligen det? De flesta känner väl i bästa fall sund distans, i värsta fall obekvämhet i kroppen.

Alltför stark identifikation framstår däremot som nervös och påklistrad. Minns bara nazisten som poserade i guldrustning för ett par år sen, vars fåfänga teatralitet likt åttiotalets muskliga läderrockare snarare underminerar könsnormerna.

Sann tillhörighet innehåller alltid tvivel. Jag tänker på det när jag läser Valerie Kyeyune Bäckströms vackert sorgsna text (Expressen 10/4) om hennes omöjliga dröm om att få förtrollas av Anders Zorns mjölkvita dalkullor. Däremot genererar tavlorna vällust hos hennes ”blonda vänner, de som med sentimentala ögon pratar om sommarnöjen och midsommaraftnar, fäbodar och bygdegårdar.”

Här undrar jag dock om inte Kyeyune Bäckström romantiserar svenskheten lika mycket som Zorn, i vad som skulle kunna kallas negativ konservatism. Den första bild svenskar får av honom är väl som en snuskig hötorgsmålare som är en fena på vatten, och att hans och Carl Larssons allmogenation bara är hittepå. Detta har antirasister och konstvetare sedan länge etablerat, så varför riva upp såna framsteg? Kanske för att gemenskaper utifrån framstår som hela.

Men mogen samhörighet präglas nog främst av distans. Inget avslöjar en skojare eller konvertit som överdriven nitiskhet, så när högerpolitiker nu lajvar svenskhet med knätofsar och

sillamackor så framstår det direkt som skådespel. Då kommer Ruben Östlund närmare både manligheten och svenskheten i ”De ofrivilliga” (2008), där ett gäng packade barndomsvänner planterar den gulblå flaggan i en mansröv.

Kön och nation tror man inte riktigt på, man gör det i brist på annat. Konservativa gör nu allt för att framställa identiteter som slutna och oföränderliga. Det vore synd att hjälpa dem.

Leonidas Aretakis

leonidas.aretakis@dn.se

18 Elham fick nej på ansökan om kontaktförbud – mördades

Elham Fattals, 43, ansökan om kontaktförbud avslogs, och tre månader senare ströps hon till döds av sin man. Therese Palmqvist, 31, hade aldrig ansökt om något kontaktförbud mot sambon som slog ihjäl henne med en yxa.

DN har granskat domar mellan 2015 och 2020 där kvinnor har mördats av män de haft en nära relation till.

Mäns våld mot kvinnor har blivit en dominerande fråga i den politiska debatten sedan fem kvinnor på några veckor dödats av män de har haft en nära relation till.

Regeringen har lagt fram förslag om straffskärpning för kvinnofridskränkning där kontaktförbud har en nyckelroll. Det handlar bland annat om att göra fotboja till en förstahandsåtgärd vid utvidgat kontaktförbud, skärpa straff vid överträdelse av kontaktförbud till att bara bli fängelse samt att göra det lättare att ge mannen kontaktförbud gällande gemensam bostad.

Men hur aktuellt har kontaktförbud egentligen varit för kvinnorna som har dödats av män som de har haft en nära relation till?

DN har granskat 58 domar mellan 2015–2020 där män har dömts för att ha mördat kvinnor de haft en nära relation till.

Granskningen visar att vid den aktuella morddagen hade ingen av männen kontaktförbud och en större majoritet av männen bodde med kvinnorna. Morden har oftast skett i hemmen, oftast i sängen eller i hallen.

Endast fyra av de 58 kvinnorna hade ansökt om kontaktförbud som senare avslogs av åklagare med motiveringen att det inte fanns tillräckliga skäl. En tvåbarnsmamma i Stockholm mördades knappt en månad efter att hon fått

sitt andra avslagsbeslut på sin ansökan om. 43-åriga Elham Fattal ströps med en förlängningssladd av sin man tre månader efter att åklagaren avslog hennes ansökan om kontaktförbud.

– Hon sökte stöd hos socialtjänsten och polisen men fick inte det. Planen var att vi skulle bo i Märsta och hoppades att mannen där skulle lämna oss ifred. Hon ville ha skyddade personuppgifter så att han inte skulle hitta oss. Men hon fick inte så mycket hjälp av socialtjänsten, vilket de sedan erkände, säger Elham Fattals son Taym Alhalabi, 22 år.

Han tycker att kontaktförbud är bättre än ingenting. Men det viktigaste är att tro på kvinnans utsatthet och att man då ser till att skydda henne, säger han.

– Det hade kunnat hjälpa min mamma. Det går inte att sms:a polisen eller 112. En kvinna borde kunna meddela att hon behöver akut hjälp utan att mannen vet om det. Den sortens teknik skulle göra skillnad, säger Taym Alhalabi.

Mannen dömdes till 17 års fängelse för mordet på Elham Fattal.

Flera av kvinnorna har mördats i samband med att frågan om skilsmässan kommit upp. Männen har oftast varit svartsjuka, kontrollerande och haft svårt att acceptera kvinnans val.

Alkohol- eller narkotikamissbruk och psykisk ohälsa är andra faktorer hos männen som har spelat in när kvinnorna har mördats.

Kammaråklagare Paulina Brandberg har jobbat större delen av sitt yrkesliv med våld i nära

relation och sexualbrott. Hon blir inte förvånad över att så få kvinnor hade kontaktförbud när de dödats eftersom de sker när relationen fortfarande pågår.

– I fallen där en kvinna sökt om kontaktförbud och fått avslag och sedan dödats hade ett förbud inte gjort någon skillnad, säger hon.

Paulina Brandberg menar att andra skyddsåtgärder till exempel som skyddat boende och larmknapp måste till för att förhindra mord. Men betonar att situationen blir mycket svårare när det finns gemensamma barn som ska ha fortsatt umgänge med båda föräldrarna.

– Här anser jag att det bör göras en översyn. Det kan knappast vara till barnets bästa att en förälder med livet som insats tvingas medverka till att barnet ska ha umgänge med den andre föräldern, säger Paulina Brandberg.

När de fyra kvinnorna, som senare mördades, ansökte om kontaktförbud pågick redan utredningar om att de misshandlats av sina män. Åklagaren bedömde ändå att det inte fanns skäl till att bevilja förbud eftersom männen inte tidigare begått brott mot kvinnorna.

I ett fall hade en man dömts till skyddstillsyn för misshandel av sin hustru som placerades på skyddat boende tillsammans med de två gemensamma barnen. Trots bakgrunden avslog åklagaren kvinnans ansökan på grund av deras gemensamma bostad och att man inte sett att mannen fortsatt att trakassera kvinnan efter misshandelsdomen. Efter att adresserna på det

skyddade boendet röjdes bestämde hon sig för att flytta hem för barnens skull.

I Elham Fattals fall handlade det om att mannen sagt att han skulle lämna henne ifred och flytta ut.

Statistik från Åklagarmyndigheten visar att endast en tredjedel av alla ansökningar om kontaktförbud beviljas.

Varför ser det ut så?

– Det är inte ovanligt att man är i en situation där ord står mot ord om händelser som inträffar mellan två personer utan vittnen. Generellt är det bevisproblematiken som ligger till grund, säger Paulina Brandberg.

Enligt en studie av Shilan Caman, som forskar på dödligt partnervåld vid Karolinska institutet och Rättsmedicinalverket, har ungefär hälften av männen som mördat en kvinnlig partner aldrig blivit dömda för brott innan morden. Därför vill hon se en granskning av vilka ärenden som beviljas kontaktförbud och på vilka grunder besluten fattas på.

– Kontaktförbud är inte lösningen på allt, men om det är så att det förutsätts att mannen ifråga blivit dömd för brott sedan tidigare för att ett kontaktförbud ska beviljas, då behöver man ha med sig att en betydande andel av de män som dödar en kvinnlig partner inte har blivit lagförda för brott innan. Att enbart undersöka tidigare brottslighet ger därför en blind fläck, säger hon.

Både Shilan Caman och Paulina Brandberg anser att regeringens förslag om att skärpa straffen vid överträdelse av kontaktförbud till

att bara bli fängelse ger ett starkt signalvärde. I dag börjar straffskalan på böter.

Paulina Brandberg vill också se möjlighet till telefonövervakning vid misstanke om olaga förföljelser där åklagare kan begära att telefonbolagen kan se var den misstänkte personen har varit och är genom telefonen.

– Det är ett sådant verktyg som verkligen hade kunnat göra skillnad, för då hade man kunnat se om den misstänkte rent fysiskt följde efter skyddspersonen även vid tillfällena när hon inte märker det, säger hon.

Så som lagen ser ut i dag försvinner beslut om kontaktförbud från mannens belastningsregister om förbudet hävs eller förändras. Det är något som Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum vill ändra på.

– Det speglar inte verkligheten och man kan få en försämrad möjlighet att göra rätt riskbedömning. Det är någonting man bör se över på lagstiftningsnivå, säger kammaråklagare Louise Enocksson Witting vid avdelningen för brott i nära relation.

31-åriga Therese Palmqvist mördades av sin sambo i Långshyttan utanför Hedemora i november 2016. Sambon dömdes till 16 års fängelse för mordet.

Likt de flesta fallen som DN har granskat var det få som kände till om våldet och kränkningar som sambon utsatte Therese Palmqvist för.

– Vi hade inte någon aning om hur han behandlade henne och hade vi vetat så skulle vi

nog gått upp i taket. Det är svårt att hjälpa om man inget vet, ibland tänker jag att jag kanske borde ha frågat mer hur de hade det, säger hennes pappa Bengt Åke Palmqvist.

Han tycker det är bra att det finns en politisk vilja att förändra möjligheterna att hjälpa kvinnorna.

– För oss är det för sent. Det är viktigt att skapa förutsättningar, så att kvinnor törs anmäla och gå hela vägen till domstol.

Vad vill du säga till kvinnorna som lever i våldsamma relationer?

– Jag vill säga ”ta er ut för det kommer inte bli bättre”. Men allra helst vill jag säga till alla runt omkring som ser eller hör att en kvinna och barn far illa, att vi också har ett ansvar. Och det är att hjälpa, säger Bengt Åke Palmqvist.

Christy Chamy

christy.chamy@dn.se

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

Fakta.

Så gjordes granskningen

DN har tagit del av domar om mord under perioden 2015–2020 via researchtjänsten Acta Publica och från landets tingsrätter. Tre tingsrätter har inte kunnat bistå med domar.

Reportrarna har endast tittat på morddomar där en kvinna har dödats av en man som hon haft en nära relation till.

Därefter har reportrarna undersökt om kvinnorna haft eller hade ansökt om kontaktförbud.

2015

Antal domar om mord

6

Antal kontaktförbud vid morden

Antal som dödades av sambo/man

4

Antal som dödades av exmän

2

Antal som dödades hemma

6

2016

Antal domar om mord

9

Antal kontaktförbud vid morden

Antal som dödades av sambo/man

7

Antal som dödades av exmän

2

Antal som dödades hemma

8

2017

Antal domar om mord

6

Antal kontaktförbud vid morden

Antal som dödades av sambo/man

3

Antal som dödades av exmän

3

Antal som dödades hemma

2

2018

Antal domar om mord

8

Antal kontaktförbud vid morden

Antal som dödades av sambo/man

4

Antal som dödades av exmän

4

Antal som dödades hemma

8

2019

Antal domar om mord

17

Antal kontaktförbud vid morden

Antal som dödades av sambo/man

13

Antal som dödades av exmän

4

Antal som dödades hemma

17

2020

Antal domar om mord

12

Antal kontaktförbud vid morden

Antal som dödades av sambo/man

11

Antal som dödades av exmän

1

Antal som dödades hemma

12

Granskningen i siffror

58 kvinnor mördades i de granskade domarna. Samtliga kvinnor dödades av män de har eller har haft en nära relation med.

0 kontaktförbud fanns mot männen vid mordtillfället. Flera kvinnor ansökte om kontaktförbud men fick avslag. En kvinna ansökte vid två tillfällen. Två kvinnor hade fått kontaktförbud men hävdes på kvinnornas egen begäran, i det ena fallet fyra år före hon mördades.

53 kvinnor mördades i sina egna hem. De fem som inte mördades hemma blev dödade utomhus, i ett garage, i en sommarstuga, i den före detta pojkvännens bostad och i ett hotellrum.

42 kvinnor var i en relation med männen. Vid tillfället de mördades var de sambor, gifta eller partner. De övriga 16 kvinnorna dödades av före detta män eller pojkvänner.

18 Regeringen vill skärpa straffen för knivbrott

Inrikesminister Mikael Damberg (S) presenterade nya åtgärder mot brottslighet på måndagsmorgonen. Regeringen vill se hårdare straff för knivbrott, förklarade han.

– Knivlagstiftningen har inte hängt med. Därför vill regeringen se skärpta straff vid allvarligare knivbrott. Till exempel om man haft kniv på en nattklubb eller i en kriminell miljö.

Andra miljöer kan vara skolor, eller om det handlar om gatustridsvapen. Det handlar om brott ”där det finns risk att kniven kommer till brottslig användning, eller där det finns andra försvårande omständigheter”.

Straffet ska höjas till lägst sex månaders fängelse och högst två år, föreslår regeringen.

– Vi hoppas att det här ska leda till att man i högre grad döms till fängelsestraff för knivbrott, jämfört med i dag, säger Mikael Damberg.

Enligt inrikesministern motiveras straffskärpningen bland annat av att antal anmälda knivbrott har ökat och att kniv är det vapen som oftast används vid dödligt våld och vid personrån.

Skärpningar avseende andra vapen har också gjort att kriminella i högre grad beväpnar sig med kniv.

Enligt Mikael Damberg ska inte straffen för lindrigare knivbrott ändras, och inte heller vill man se några ändringar i det som är straffritt i dag, hantverkare som bär kniv, eller när man använder kniv vid jakt och fritidsaktiviteter.

Normalstraffet för brott mot knivlagen är i dag böter.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

18 Häktning av gängledare kan ha utlöst bildbränderna

Hämndmotiv tros ligga bakom de många bilbränderna i Eskilstuna och attentatsförsöket mot stadens polishus. Tre unga män med koppling till ett kriminellt nätverk har anhållits.

– Vi ser samband med att en lokal ledare häktades i fredags, berättar en av DN:s poliskällor.

Det var strax efter klockan 22 på söndagskvällen som bilar och andra fordon stacks i brand på flera platser runtom i Eskilstuna: Bellmansplan, Årby, Skiftinge, Odlaren och i närheten av Mälarsjukhuset. Polisen har hittills räknat till 25 förstörda fordon, från vanliga personbilar till husvagnar, mopeder och en husbil.

Även polishuset utsattes för en attack genom att brandfarlig vätska antändes på en innergård där polisbilar stod parkerade. Inga personer ska ha skadats. Men polisen bedömer att risken för spridning av bränderna var överhängande.

– Det är fruktansvärt att man utsätter allmänheten för det här. Jag kan lugnt säga att jag är upprörd, sa Christer Sjöqvist, lokalpolisområdeschef i Eskilstuna, vid en presskonferens på måndagen.

De koordinerade bränderna föregicks av att polisen under söndagskvällen fick in ett larm om att en beväpnad man skulle ha synts på en adress i Torshälla, strax utanför Eskilstuna. Polisen ryckte ut till platsen med flera patruller – utan att anträffa någon misstänkt.

– Jag kan inte gå närmare in på varför vi anser att det är uppstarten, men det finns saker som tyder på att det var ett falskt larm, fortsatte Christer Sjöqvist.

Strax före midnatt kunde en tonåring och två 20-åringar gripas i anslutning till bränder i Skiftinge, ett av de tre bostadsområden i Eskilstuna som klassas som utsatta. De unga männen är nu anhållna som misstänkta för försök till grov skadegörelse.

– Enligt uppgift från polisen har man gjort beslag av brandfarlig vätska, berättar åklagare Anna Asklöf, som leder utredningen om bränderna.

Enligt polisen är de gripna knutna till ett av de kriminella nätverk som är verksamma i Eskilstuna. Detta och andra omständigheter gör att brandattentaten tros bottna i en vilja att hämnas på polisen. Den senaste tiden har narkotika och pengar beslagtagits och i fredags häktades en 35-årig kriminell ledargestalt av Eskilstuna tingsrätt.

– Det är mycket allvarligt att man riktar hämnd mot polisen. Det är en dålig strategi, vi kommer inte att sluta göra vårt jobb, kommenterade lokalpolisområdeschef Christer Sjöqvist vid måndagens presskonferens.

35-åringen misstänks för mordförsök och grovt vapenbrott i samband med en skjutning i området Råbergstorp den 10 maj. Mannen har tidigare förekommit i liknande brottsutredningar och åtalades 2018 för mord, ett brott han frikändes för.

– Den här personen finns med i samma kretsar som de unga som nu misstänks för inblandning i bränderna. Så ja, vi ser en koppling, säger en av de poliser som DN talat med.

Åklagare Anna Asklöf vill inte kommentera uppgiften.

– Förhör med de anhållna kommer att hållas under måndagskvällen och innan dess går jag inte in på någonting närmare kring utredningen.

Som erfaren förundersökningsledare i ärenden som rör grov brottslighet i Eskilstuna säger Anna Asklöf dock att motivbilden inte sällan kan sökas i organiserad brottslighet.

– Min upplevelse är att vi har haft den typen av problem under ganska många år, problem som i hög grad påminner om det man ser i storstädernas ytterområden.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

Juan Flores

juan.flores@dn.se

18 SR bekräftar sin roll inom totalförsvaret

Sveriges Radio bekräftar att ett antal medarbetare skriver under på att inte sprida särskild information om mediebolagets uppdrag inom krisberedskapen och totalförsvaret.

Samtidigt håller SR:s vd Cilla Benkö fast vid att DN:s chefredaktör Peter Wolodarski spridit faktafel om bolagets roll i sin krönika.

I en krönika skrev DN:s chefredaktör Peter Wolodarski bland annat att höga chefer på

Sveriges Radio i samband med anställningen skriftligen fått bekräfta sin roll i totalförsvaret i händelse av krig.

Uppgiften tillbakavisades kraftigt av SR:s vd Cilla Benkö.

”Jag är den högsta chefen på Sveriges Radio och varken jag eller någon annan har gjort detta. Varför Peter Wolodarski påstår felaktigheter är mycket svårt att förstå.”

I en artikel på måndagen klargör SR sin roll i totalförsvaret.

”SR har ett särskilt beredskapsuppdrag som slås fast av sändningstillståndet och ett antal medarbetare har tjänster som gör att de kan komma att få ta del av säkerhetsklassificerad information. Därför måste de inplaceras i säkerhetsklass enligt säkerhetsskyddslagen”, skriver Sveriges Radio.

När detta sker genomförs en säkerhetsprövningsintervju och en registerkontroll hos Säpo. Dessutom skriver medarbetaren under på att inte sprida särskild information om SR:s roll i totalförsvaret.

”Medarbetare som inplaceras i säkerhetsklass skriver också på en erinran om sekretess mot att röja säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter som rör SR:s beredskapsuppdrag inom krisberedskapen och totalförsvaret.”

Detta innebär inte att medarbetarens oberoende påverkas eller att dennes roll förändras i händelse av krig, skriver SR.

Efter måndagens artikel håller Cilla Benkö fast vid att Peter Wolodarski har fel i sin krönika. Hon anser inte att SR har backat i frågan.

– Det är fortfarande så att han i själva artikeln sprider en bild av att höga chefer när de tillsätts skriftligen ska bekräfta att de har en speciell roll på grund av att vi är en del av totalförsvaret. En roll som förändras vid krig. Så är det inte, säger hon till DN.

– Han får det att låta som att våra chefer skulle bli begränsade av att vi är en del av totalförsvaret. Det stämmer inte. De har en skyldighet att inte sprida viss information. I SR:s fall handlar det om uppgifter som är viktiga för att vi ska kunna sända i ett beredskapsläge. Men det påverkar inte den publicistiska rollen.

Debatten om Sveriges Radios roll i totalförsvaret väcktes efter avslöjandet att en reporter på Ekot inlett en relation med en dömd islamist som enligt Säpo utgör ett hot mot rikets säkerhet.

I sin text pekade också Peter Wolodarski på att Säpo tidigare använt chefer på SR som informatörer för att föra register över reportrar – och ställde frågan hur kopplingen mellan Säpo och SR ser ut i dag.

Cilla Benkö svarade att SR inte har ”några som helst kopplingar till Säpo”.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

18 100

brottsutredningar om misstänkt fusk med de ekonomiska stöd som riktats till drabbade företag under pandemin pågår just nu, visar en kartläggning från Sveriges Radio Ekot. Ekobrottsmyndigheten hanterar drygt 70 av förundersökningarna, som handlar om misstänkt fusk med omställningsstödet. Fem åtal har väckts och fler väntas.

TT

19 Pressen ska stå emot frestelser

Att makthavare granskas är självklart. Det handlar främst om händelser som är kopplade till yrkesutövningen, som fiffel, maktmissbruk eller grova fel.

Därutöver kan privata saker vara relevanta. Men där ska ribban ligga högt. Att någon är duktig inom ett område, som idrott, innebär inte att hen automatiskt är en offentlig person som ska utkrävas ansvar av medierna vid mindre förseelser. Exemplet kommer från Charlotta Friborg, programchef för SVT, som tidigare i år deltog i debatten ”Häng ut dem – eller?” på Publicistklubben i Stockholm.

I ”Spelregler för press, radio och tv” beskrivs hållningen med: ”Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.”

Enklare uttryckt ska en uppgift inte bara vara sann för att kablas ut över landet. Den måste även vara relevant, såsom i fallet med en före detta SR-reporter som har en relation till en islamist som hon skulle bevaka, för att ta ett aktuellt fall.

Men det betyder inte att alla journalisters eller ens alla public service-journalisters privata relationer förtjänar granskning. Samma sak gäller andra i förtroendebranscher, som politiker och myndighetschefer.

Exempelvis finns inget ”uppenbart allmänintresse” i Expressens artikel om att en frilansjournalist, som har jobbat för Sveriges Radio, är gift med en man som åtalas för narkotikabrott. Till skillnad från det första fallet har saken ingenting med personens yrkesutövning att göra och säger därmed ingenting om vare sig reporterns eller Sveriges Radios trovärdighet.

Vidare kan partnern inte ens med mycket god vilja klassas som halvoffentlig och hans eventuella brott är en sak mellan honom och rättsväsendet. Det gäller oavsett hur mycket det kittlar att skriva ”knarkfabrik” och ”SR-reporter” i samma rubrik.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

19 Det är de gängkriminella själva som har ställt sig i ”utanförskap”

Det börjar med några barndomsvänner i Rinkeby som blir osams efter ett rån mot Forex sommaren 2015.

De kommande sex åren saknar motstycke i det - moderna Sverige. Det handlar om en rad mord och mordförsök, ett lokalsamhälle i skräck, en musikindustri med gangsterkopplingar, uppbyggnaden av stora kriminella nätverk med förgreningar till bland annat Malmö och Spanien – och en spektakulär dansk rättegång, som avkunnar straff som får svenska domar att likna tio minuter i skamvrån.

SVT-reportern Diamant Salihus nya bok ”Tills alla dör” skildrar allt detta, konflikten mellan gängen Dödspatrullen och Shottaz, med en journalistisk kyla som inte förringar utan snarare förstärker sorgen, smärtan och dramatiken i konflikten.

Inte minst gör boken klart att många av de politiska och ideologiska klyschor om gängkriminaliteten som virvlar runt i luften antingen är grovt förenklade eller bara inte stämmer. Låt oss ge några exempel:

• Det handlar inte om ”invandrare” mot ”svenskar”. Det är brottslingar mot laglydiga, samhället mot de laglösa. De gängkriminella som omskrivs i ”Tills alla dör” har till allra största del invandringsbakgrund (framför allt från Somalia). Men det gäller förstås också deras offer, hela det lokalsamhälle som lever under gängens skräckreglemente. Och de kriminella tar dessutom avstånd från sin släkt och dess traditionella värderingar.

• Långt ifrån bara högermänniskor på tryggt avstånd från problemen kräver ”hårdare tag”. Tvärtom är det många i de utsatta förorterna som ropar efter fler poliser och strängare straff och tycker att Sverige sviker.

”Varför skickar man inte tillbaka dem till deras land?” säger pappan till två mördade bröder. Men brottslingarna är ju födda här? Inte deras föräldrar, säger pappan: ”Om inte barnen kan utvisas, utvisa föräldrarna.”

• Det är inte så enkelt som att samhället svikit de kriminella genom att placera dem i ”utanförskap”. Tvärtom har de från skolåldern blivit föremål för ett helt batteri olika insatser. Det är anpassad undervisning, skolkuratorer, vårdplaner, utrednings- och behandlingshem, sociala insatsgrupper, avhopparverksamhet…

Med andra ord: Detta är människor som inte tvingats in i ett utanförskap, i betydelsen att de stötts bort eller ignorerats. Tvärtom har samhället har gjort allt för att dra in dem, men de har slitit sig loss och ställt sig utanför igen. En annan förklaringsmodell är nödvändig, särskilt som nästan alla som växer upp i exakt samma samhälle klarar sig bra.

• Kunskap i sig är inte stigmatiserande. Diamant Salihu beskriver hur han i Rapport intervjuade en svensksomalisk mamma och aktivist, Fadumo Igal, om hur föräldrarna hanterar att unga med somalisk bakgrund är så överrepresenterade.

Både Salihu och Igal får efter inslaget kritik för att en viss etnicitet pekats ut. ”Somalier säger att det var dumt gjort att jag pratade om det”, säger Igal. ”Men varför då? Det var sanningen.”

Vad kan man annars dra för slutsatser av ”Tills alla dör”? Mest handlar det om sådant vi redan känner väl till men inte har mäktat med att åtgärda.

• Det finns vissa gemensamma drag hos många av förövarna. De har ensamstående mammor och många syskon. De har diagnoser, de skolkar från skolan, de är tidigt utagerande mot både jämnåriga och vuxna. De begår tidigt brott – men samhället reagerar för valhänt.

• Det blir lugnt först när tillräckligt många sitter inne. ”Dessutom krävs det som en del poliser uppgivet kallar för ’sagolika skäl’ om de ska få en fällande dom”, skriver Salihu. ”Och även då tillkommer alla möjliga - rabatter: ungdomsrabatt, mängdrabatt om brotten är många, och villkorlig frigivning efter två tredjedelar av straffet.”

Det krävdes danska lagar och en fransk kodknäckning (Encrochat) för att de värsta svenska brottslingarna skulle komma bort från möjligheten att göra skada. Här har vi avgörandet i egna händer. Ska vi ge rättssamhället nödvändiga verktyg att skapa trygghet, eller ska böcker som ”Tills alla dör” komma ut tills alla dött?

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

19 ”Låt ny myndighet ansvara för alla välfärdsutbetalningar”

Det svenska välfärdssystemet är hårt ansatt av samvetslösa kriminella som med avancerade upplägg tillskansar sig miljardbelopp från det gemensamma. I dag presenterar KD flera nya förslag för en välfärd man man kan lita på. En ny borgerlig regering måste ha tuffa åtgärder mot välfärdsbrottslighet högt på agendan, skriver Ebba Busch (KD), med flera.

DN. DEBATT 210519

Av den svenska statens välfärdsutbetalningar om cirka 600 miljarder kronor årligen, uppskattas hela 18 miljarder vara så kallade oriktiga utbetalningar. Av det beloppet bedöms 84 procent handla om upplägg gjorda av organiserad brottslighet. Det är alarmerande summor, som dränerar välfärden på resurser,

undergräver förtroendet för ett samhälle som håller ihop och i grunden är en stöld från skattebetalare.

Välfärdsbrotten är ett angrepp mot samhällets gemensamma skyddsnät som slår direkt mot våra mest utsatta. Det är de sjukförsäkrade/utförsäkrade, pensionärer, funktionsnedsatta och barn som framför allt drabbas.

När missbruk av assistansersättningen möjliggör vapenhandel är det den funktionsnedsattes assistans som dras in. När sjukpenningen fungerar som en grundlön för gängmedlemmar, är det en utbränd kvinna som inte får det stöd och hjälp hon behöver.

Vår förmåga att hjälpa våra medborgare i olika skeden i livet begränsas när resurserna inte når dem som har rätt till ersättningar. Detta är inte minst sant för ett högskatteland som Sverige. Om detta får fortgå påverkas tilliten till välfärdssamhället och i förlängningen givetvis skatteviljan.

Vårt välfärdssystem skyddas bäst av en fungerande rättsapparat som kan identifiera och beivra fusk. I annat fall riskerar vi en situation där allt fler försörjer sig på bidrag medan relativt sett färre och färre jobbar eller driver företag och betalar de höga skatterna.

Närmare 800 000 personer mellan 20–64 år försörjde sig på bidrag förra året enligt SCB, en stor del av dem är utrikesfödda. Bidrag måste upphöra att ses som en långsiktig försörjning och olika typer av missbruk av bidragssystemen måste likaså upphöra.

I dag presenterar vi flera nya förslag för en välfärd man kan lita på:

1 Ny utbetalningsmyndighet för alla statliga och kommunala utbetalningar. Kristdemokraterna anser att en ny myndighet som ansvarar för alla välfärdsutbetalningar ska inrättas. Myndigheten ska även vara garanten för att felaktiga utbetalningar stoppas och ha fler befogenheter än vad som tidigare föreslagits i en statlig utredning.

För att ge en samlad bild och effektivisera välfärdsutbetalningar ska ett transaktionskonto tas fram och administreras av myndigheten. Transaktionskontot ska omfatta alla välfärds-utbetalningar och skatteutbetalningar till både privatpersoner och företag.

Myndigheten ska samköra den insamlade informationen från alla utbetalningar, vilket kommer att leda till att mer fusk kan upptäckas.

Den nyinrättade myndigheten bör även ta över ansvaret för att driva återkrav, vilka ska vara direkt verkställbara. När en felaktig utbetalning uppdagas ska en administrativ sanktionsavgift utgå. Till skillnad från i dag ska denna myndighet även få återkräva felaktigt utbetalt bistånd till asylsökande.

Den nya myndigheten bör utöver ett förebyggande arbete också få ett brottsbekämpande uppdrag. Myndigheten ska själv ha befogenhet att ta granskningar vidare.

Med en gemensam utbetalande myndighet blir det också lättare att upptäcka om hushåll får orimligt höga bidragsinkomster även om det sker enligt regelverket. Det kan då stramas åt.

2 Se över bidragsbrottslagen. Sedan 2008 är det möjligt att dömas till böter och fängelse för bidragsbrott. Såväl antalet inkomna brottsmisstankar som lagförda har ökat i stort sett varje år. Normalt utdelas villkorlig dom och dagsböter som påföljd, men vid grova brott finns även fängelse i straffskalan. Bland annat personer som missbrukat den personliga assistansen har dömts till långa fängelsestraff.

Bidragsbrottslagen utvidgades nyligen till att även innehålla bland annat tandvårdsersättning och assistansersättning, vilket troligen är en bakomliggande faktor till det ökade antalet inkomna ärenden det senaste året. Maxstraffet för grovt bidragsbrott höjdes samtidigt från 4 till 6 år, och juridiska personer ska kunna bli skyldiga till bidragsbrott.

Vi vill att bidragsbrottslagen utvidgas ytterligare för att även omfatta stöd till företag. Missbruk hotar förtroendet för systemen, samhället måste därför kunna lagföra både privatpersoner och företag som begår brott mot dessa system. Det skulle göra det möjligt att exempelvis inkludera sjuklönekostnader och den statliga lönegarantin. Straffskalorna bör ses över igen.

Kommunerna måste åläggas att aktivt arbeta med att anmäla bidragsbrott eftersom vi i dag har en situation där väldigt få bidragsbrott anmäls.

3 Ändra sekretesslagstiftningen så att myndigheterna kan hitta fusk. Välfärdssystemen är inte i tillräckligt hög grad sammanhängande. Det får till följd att de välfärdsutbetalande myndigheterna många gånger är ovetande om felaktiga utbetalningar trots att information för att komma till rätta med avancerade upplägg sammantaget finns inom statsförvaltningen.

Sekretesslagstiftningen som den ser ut i dag motverkar myndigheternas förmåga att förhindra felaktiga utbetalningar. För att effektivt upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar behöver sekretesslagstiftningen därför reformeras i grunden.

Att relevant information inte får delas mellan myndigheter är stötande. Försäkringskassan får exempelvis inte automatisk information om när en utlänning blivit avvisad, utvisad eller att uppehållstillståndet löpt ut vilket innebär att förmåner felaktigt betalas ut till personer som kanske inte befinner sig i Sverige.

Fusk inom den personliga assistansen möjliggörs på grund av att Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Försäkringskassan, trots att de hanterar samma ärende, inte har tillgång till varandras uppgifter. Socialtjänsten kan inte heller underrätta Skatteverket om skenseparingar. När ett flertal myndigheter utför arbetsplatsbesök måste myndigheterna upprepa samma fråga till arbetsgivaren eftersom de inte kan dela information med varandra.

Allt detta måste rättas till så att våra system inte ska kunna missbrukas. Sverige har fått lära sig den hårda vägen att generösa bidrag inte kan kombineras med lättsamma skyddssystem. Det leder till missbruk och överutnyttjande och blir en guldgruva för organiserade kriminella att komma åt snabba pengar. Staten måste se väldigt allvarligt på denna typ av brottslighet.

När du är som svagast så ska välfärden vara som starkast. Ska vi i Sverige kunna lita på att välfärden finns där och fungerar när man behöver den måste vi också ha vattentäta och rättssäkra system som vaktar våra gemensamma välfärdspengar.

Ebba Busch (KD), partiledare

Andreas Carlson (KD), rättspolitisk talesperson

Hans Eklind (KD), migrationspolitisk talesperson

19 Islamisten fick p-böter utanför SR-reporterns hem

SR-journalisten hävdar att hon blev vän med islamisten Raad Al-Duhan först efter att hon rapporterat om hans fall. Men DN:s granskning visar att islamisten som då bodde i Gävle fick felparkeringsböter mitt i natten utanför journalistens hem på Södermalm – samtidigt som hon rapporterade om honom.

– Det här var ju särskilt allvarligt för han medgav att han varit i Stockholm och han ska inte kunna röra sig på det sättet, säger vice chefsåklagare Hans Ihrman.

För två veckor sedan avslöjade sajten Doku att en reporter på Sveriges Radios Eko-redaktion lämnat sin tjänst efter att det kommit fram att hon har en privat

relation med en man som hon själv bevakat som journalist.

Mannen, Raad Al-Duhan, är en 36-årig islamist som Säkerhetspolisen bedömer som ett hot mot rikets säkerhet och som ska utvisas efter beslut från regeringen. I väntan på utvisning ska han anmäla sig hos polisen flera gånger i veckan. Mannen har också dömts för att ha hotat chefredaktören för Gefle Dagblad som granskade hans islamist-kopplingar.

Journalisten har hela tiden hävdat att hon börjat umgås privat med mannen först senare under sommaren 2020. Något som motsägs av brev som reporterns mamma och styvfar skickat till flera partiledare.

DN kan nu avslöja nya uppgifter som ytterligare stärker bilden av att reportern och Raad Al-Duhan hade en privat relation under tiden som hon bevakade rättsfallet. Hon gjorde en lång serie publiceringar som riktade udden mot Säkerhetspolisens hantering av fallet och riktade hård kritik mot myndigheternas hantering av Raad Al-Duhan och hans pappa, den så kallade Gävleimamen.

Under våren 2020 är Raad Al-Duhan folkbokförd i Gävle och skyldig att anmäla sig på polisstationen flera gånger i veckan. Men under våren och sommaren 2020 får mannen parkeringsböter på sin bil utanför eller i anslutning till journalistens hem i Stockholm, visar DN:s granskning.

Den första boten utfärdas 00.53 på natten den 13 mars, nästa bot kommer 30 mars. Bilen är nu skrotad men uppgifterna om böterna finns kvar i Transportstyrelsens arkiv.

En och en halv månad senare, i slutet på april 2020, gör reportern ett inslag om mannen och hans pappa som då åtalats för att ha misskött sin anmälningsplikt.

I förundersökningen framgår att sonen bland annat kommit en hel dag för sent och uppgett att han varit i Stockholm.

En anställd i polisens reception i Gävle vittnar i förundersökningen om hur Raad Al-Duhan förklarar sig när han i december 2019 kommer en dag för sent: ”Han sa att han glömt och att han blivit påmind av en journalist som sagt åt honom att komma i tid och att han kunde bli dömd om han inte gjorde det.”

Vilken journalist det handlar framgår inte i förundersökningen och den polisanställda uppger till DN att hon inte vet mer än det som står i förundersökningen.

Vice chefsåklagare Hans Ihrman på Riksenheten för säkerhetsmål hade flera kontakter med reportern under utredningen.

Han säger att det då inte fanns något som tydde på att hon umgicks privat med mannen.

– Hon var väldigt engagerad och ville belysa de här frågorna och hela regelverket och det är ju inget konstigt. Men så här efteråt, med den här historien och med facit, så ser jag det hela i en liten annan dager, säger han.

Enligt Hans Ihrman fanns det ett tiotal liknande fall med åtal kring misskötsel av anmälningsplikten men reportern var bara intresserad av sonen och pappan i Gävle. Hon var även med under huvudförhandlingen i Gävle i september, säger Hans Ihrman.

– Jag uppfattade att hon följde upp det här som journalist men hon dök inte upp i några andra rättegångar som följde mot andra personer.

Någon vecka före rättegången har Raad Al-Duhan skickat in en anmälan till Skatteverket om att han ska flytta till Stockholm. En uppgift åklagaren Hans Ihrman fick höra.

– Det enda jag hörde var att han skulle flytta till Stockholm. Att det var någon som tyckt synd om honom och ville ordna en bostad i Hammarby sjöstad, säger han.

De som erbjöd honom bostaden är reporterns mamma och styvpappa som tidigare på våren engagerat sig i hans fall. Han är sedan i september folkbokförd i deras lägenhet. Till folkbokföringen har han också uppgett en postbox som ligger i samma hus som reporterns bostad.

Rättegången i Gävle var den 11 september 2020. Enligt Ekochefen Klas Wolf-Watz uppdagades reporterns situation i mitten på september. Något reportage från rättegången kom aldrig och efter den dagen publiceras hon aldrig mer på Sveriges Radio.

Klas Wolf-Watz säger att han inte vill kommentera om de hade skickat reportern för att bevaka rättegången eller om hon var där privat.

– Som jag sagt tidigare så kommer jag inte att gå in på omständigheterna kring den reportern, säger han.

Sveriges Radios ledning har sedan avslöjandet varit förtegna kring detaljer och kallar det för ett personal-ärende.

Cilla Benkö, vd för SR, säger att hon står bakom Ekochefens beslut att hantera det som ett personal-ärende som inte skulle nå offentligheten.

Har ni försäkrat er om att de här artiklarna inte är skrivna under ett jävsförhållande?

– Vi har vidtagit ett antal åtgärder, vi kommer inte gå in i detalj på vad han har gjort och vilka han har pratat med. Men han har försäkrat sig om att han hade kontroll över den situation som var då, jag har fått information om vilken information han hade och jag tycker att han fattade ett korrekt beslut, säger hon.

Cilla Benkö dementerar också uppgifterna om att SR fått informationen om reportern från Säkerhetspolisen eller någon annan utomstående.

– Jag vet veta det två dagar efter att Ekochefen fick veta det.

Hur fick han veta det?

– Vi går inte in på exakt vem som pratat med vem på Sveriges Radio, det gör vi aldrig, men så mycket kan jag säga att han fick inte veta av någon som är utanför Sveriges Radio.

Så det var inte Säkerhetspolisen som informerade honom?

– Han fick inte veta det av någon som är utanför Sveriges Radio, nej.

– Sveriges Radio har inte haft någon som helst kontakt med någon utanför Sveriges Radio när det gäller den här frågan, varken då eller nu.

Spekulationerna om att det var Säkerhetspolisen som tipsade er det kan du dementera – det stämmer inte?

– Det kan jag dementera, det är felaktigt.

Cilla Benkö antyder under intervjun att det var reportern själv som berättade för sin chef men vill inte bekräfta det.

– Personen jobbade här, personen gick till sin chef, chefen vidtog ett antal åtgärder, personen valde sedan att sluta, säger hon.

Var det hon själv som berättade om det för chefen?

– Det får du prata med chefen om.

Ekochefen Klas Wolf-Watz vill inte kommentera frågan men säger till DN att uppgifterna och situationen han fick kännedom om i september 2020 skiljer sig från det som framgår i Dokus avslöjande. Han beskriver informationen han fick så här:

– Det var en situation som skulle kunna göra att redaktionens eller Ekots integritet skulle kunna ifrågasättas.

Klas Wolf-Watz som också är ansvarig utgivare lät journalistens rapportering om islamisten och hans pappa vara kvar på Sveriges Radio utan något förtydligande eller fotnot om att det fanns en intressekonflikt. Det har tillförts först efter den massiva kritik som följde på Dokus avslöjande.

Enligt uppgifter till DN så kände ingen av reporterns närmsta kollegor eller Journalistförbundets sektion på Ekot till den verkliga anledningen till att hon slutade.

När inrikeschefen på Ekot den 9 oktober skickade ut ett meddelande om att reportern bestämt sig för att sluta fanns inga antydningar om en historia som skulle hota SR och Ekots integritet. I stället hyllades reportern för sina insatser och önskades lycka till framöver.

Flera medarbetare på SR har reagerat starkt på avslöjandet och även kända radioprofiler har öppet kritiserat SR-ledningens sätt att hantera skandalen.

Mellanösternkorrespondenten Cecilia Uddén säger till DN att det är olyckligt att ledningen inte förklarat sig bättre.

– Vi har inte fått några mer utförliga förklaringar till vad som hände och framför allt till varför inte Sveriges Radio gick ut med detta när det hände i stället för att vänta tills någon annan avslöjat det.

– De kanske har goda skäl till det, men det fortsätter att vara obegripligt för de flesta på Sveriges Radio och även för dem utanför.

Hon tycker också att ledningen borde offentliggjort situationen.

– Jag tycker att förutom att gå ut med detta och publicera de faktum att vi har en person som har en intressekonflikt, som har gjort ett antal reportage, så förvånar det mig att SR inte gjorde något mer omfattande gräv kring det hela och fick reda på det som Doku har avslöjat. Det borde vi ha gjort. Vi borde ha ägt denna story och gjort avslöjandet. Men det kunde vi inte eftersom vi inte kände till det.

Även vice chefsåklagare Hans Ihrman är kritisk till hur Sveriges Radio valde att hantera det som enbart ett personalärende och inte offentliggöra situationen.

– När det är personer med sådana här positioner, som journalist, så är det ju märkligt att man inte uppfattar det själva att det finns ett allmänintresse, att

journalistiskt skildra det. Hade Doku inte gjort det här avslöjandet, så hade inte förhållandena kommit till allmänhetens kännedom, säger Hans Ihrman.

DN har sökt reportern med skriftliga frågor men hon har inte återkommit. Även Raad Al-Duhan har fått frågor om p-böterna och hans relation till reportern men han vill inte kommentera DN:s uppgifter. I stället skriver han:

”Jag är stark motståndare till våldsbejakande islamism, jag är inte heller dömd för någon sådan verksamhet. Jag är dömd för ett hot, det var fel av mig, och jag har tagit mitt straff för det”.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

19 Efter DN:s avslöjande – SR gör ny granskning

Sveriges Radio inleder nu en ny granskning av affären kring reportern som hade en privat relation med en dömd islamist. Beslutet kommer som en följd av DN:s granskning under tisdagen.

– Vi behöver göra ett omtag, säger Ekots chef Klas Wolf-Watz.

Bara några timmar efter att DN kunnat avslöja nya fakta om SR-reporterns relation med islamisten Raad Al-Duhan vände Ekots chef Klas Wolf-Watz.

I ett meddelande till personalen på Sveriges Radio som också har publicerats på SR sajt skriver han:

”Jag har tagit del av DN:s artikel i dag, om situationen kring reportern och den ger en annan bild av läget än

den jag hade i september och som jag fattade beslut och agerade utifrån.”

Enligt chefen ska han ta hjälp av företagets olika specialister för att reda ut situationen.

”Utifrån vad det ger kan jag sen se vad för nya beslut som krävs, till exempel när det gäller publiceringarna”, skriver han.

Klas Wolf-Watz säger i radiointervjun att han inte vet exakt hur lång tid granskningen kommer att ta.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

19 ”Vi måste börja ställa frågor till kvinnor och barn om våld”

Efter DN:s granskning av kontaktförbud vill flera politiker att myndigheter ska börja ställa - frågor till kvinnor och barn om våld. Det måste också bli tydligare vilket stöd våldsutsatta kvinnor kan få.

– Vi måste börja ställa mycket mer frågor på rutin till kvinnorna och även till barnen om våld, säger Juno Blom (L), partisekreterare och talesperson i barnrättsfrågor.

Kontaktförbud är en kärnfråga i regeringens lagförslag om straffskärpning för kvinnofridskränkning. Samtidigt visar DN:s granskning av kontaktförbud att de män som dömts för mord på kvinnor som de haft nära relation till inte hade kontaktförbud.

En större majoritet av de mördade kvinnorna bodde med sina förövare och morden skedde oftast i hemmet. Granskningen visar också att det var få kvinnor som hade ansökt om förbudet som avslogs av åklagare.

Nu reagerar flera riksdagspolitiker på granskningen. Moderaternas rättspolitiske talesperson Johan Forssell säger att han blev berörd av publiceringen, men också förvånad över att det var så få kvinnor som hade sökt kontaktförbud.

– Kontaktförbud är ett kraftfullt verktyg om det hade använts. Men det visar också att verkligheten inte är så enkel att man bara kan förändra det. Er undersökning visar att många av de här kvinnorna levde i relationer med sina män, man bor tillsammans helt enkelt. Då blir det lite svårare med kontaktförbud av naturliga skäl.

Precis som Juno Blom tror Forsell på mer information om vilket stöd det finns för de våldsutsatta kvinnorna.

– Vi vet ju att kvinnor möter myndigheter av olika skäl. Det kan vara Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller socialtjänsten om man söker försörjningsstöd. Vi måste börja ställa frågor om våld på rutin precis som vi ställer andra frågor. Det är också viktigt att ställa frågor till barn inom ramen av elevhälsan. Samhället skickar en signal, man behöver ställa frågor om och om igen och informera, säger Juno Blom.

Johan Hedin, rättspolitisk talesperson för Centerpartiet, efterlyser åtgärder som fångar upp kvinnorna i mötet med myndigheter för att förhindra att kvinnor faller igenom samhällskyddet.

– Det är obegripligt hur det kan fortgå, säger han.

Jämställdhetsminister Märta Stenevi (MP) menar att kontaktförbud är ett av flera verktyg som kan användas. Regeringen vill också göra det lättare att få en ansökan om kontaktförbud beviljat.

Samtidigt är Stenevi medveten om att man måste fånga upp kvinnorna tidigare eftersom många av dem inte ens söker kontaktförbud.

– Vi får igenom en bestämmelse i augusti som ger hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänsten möjlighet att bryta sekretessen om det finns anledning att misstänka att ett grovt brott i nära relation kommer att begås. Det kan ge verktyg till att fånga upp männen, som ofta har missbruksproblematik och psykisk ohälsa, i andra instanser.

– Många av kvinnorna har varit i kontakt med många myndigheter och det brister i att de inte har fått rätt stöd där, fortsätter hon.

Enligt Märta Stenevi kan också rättsväsendet behöva mer utbildning för att göra bättre riskbedömningar, ofta i samverkan med socialtjänst, hälso- och sjukvård samt polis.

Vänsterledaren Nooshi Dadgostar är inne på samma linje som de andra om kontaktförbud, men menar att det är ”ingen universallösning på problemet” och att myndigheter behöver mer resurser och ökad kunskap när de möter våldsutsatta kvinnor.

”Det som blir tydligt i den här granskningen är att samhällets insatser för att skydda kvinnorna har brustit. Vi vet av tidigare granskningar att i de allra flesta fall där en kvinna mördas av en närstående man så har hon varit i kontakt med socialtjänsten, sjukvården, polisen eller någon annan myndighet för att få hjälp, men samhällets skydd har brustit”, skriver Nooshi Dadgostar i ett mejl.

Adam Marttinen, rättspolitisk talesperson i Sverigedemokraterna, är inte förvånad över vad DN:s granskning visar. Han vill också göra det lättare för kvinnor att söka kontaktförbud, men vill också se att det finns information till unga kvinnor och män om vad som är ”okej och inte” i en relation.

– Man ska alltid känna sig trygg i att, om man lever i en destruktiv relation som utvecklar sig till en våldsam, veta vart man ska vända sig och alltid veta att man har

samhällets stöd. Det ska inte bli så att man kontaktar polisen och sedan tar det tre månader innan man kommer på ett första förhör, säger han.

Christy Chamy

christy.chamy@dn.se

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

Fakta. Granskningen i siffror

58 kvinnor mördades i de granskade domarna.

Samtliga kvinnor dödades av män de haft en nära relation med.

0 kontaktförbud fanns mot männen vid mordtillfället. Flera kvinnor ansökte om kontaktförbud men fick avslag. En kvinna ansökte vid två tillfällen. Två kvinnor hade fått kontaktförbud vilka hävdes på kvinnornas egen begäran, i det ena fallet fyra år före hon mördades.

53 kvinnor mördades i sina egna hem. De fem som inte mördades hemma blev dödade utomhus, i ett garage, i en sommarstuga, i den före detta pojkvännens bostad och i ett hotellrum.

42 kvinnor var i en relation med männen. Vid tillfället de mördades var de sambor, gifta eller partner. De övriga 16 kvinnorna dödades av före detta män eller pojkvänner.

19 Tre greps efter bränderna i Eskilstuna – har släppts

De tre män i 20-årsåldern som greps misstänkta för grov skadegörelse på söndagskvällen i samband med de många bränderna i Eskilstuna släpptes på fri fot på tisdagen.

Männen, två av dem födda 2001 och en 2003, greps strax före midnatt i samband med att ett 25-tal fordon stacks i brand under kort tid under söndagskvällen. De anhölls senare, men på den lägre misstankegraden.

Nu har åklagaren Anna Asklöf beslutat att försätta dem på fri fot.

Enligt åklagaren är de fortfarande misstänkta, men rubriceringen har ändrats till försök till skadegörelse, skriver SVT.

Juan Flores juan.flores@dn.se

19 Målet mot Karl Hedin vidare till hovrätten

Rättsprocessen gällande misstänkt jaktbrott mot företagsledaren Karl Hedin kommer att fortsätta i hovrätten. Detta står klart sedan överåklagaren fattat beslut om den begäran om överprövning som företagsledaren lämnat in.

Tingsrätten friade företagsledaren Karl Hedin och de tre medåtalade på samtliga punkter i det omtalade jaktbrottsmålet. Åklagaren överklagade därefter domen gällande jakt på varg 2018, men Karl Hedin var inte nöjd med beslutet och överklagade överklagandet.

TT

19 Nytorgsmannen blev anmäld för våldtäkt redan 2018

Nytorgsmannen utreddes för våldtäkt och olaga hot redan 2018 – men utredningarna lades ned. Under tiden som en förundersökning om en annan våldtäkt pågick tros han ha utsatt ytterligare en kvinna.

DN kan nu berätta hur mannen som tros vara en av Sveriges värsta serievåldtäktsmän till slut stoppades – på grund av ett narkotikabrott.

Det är en lördag i början av oktober 2020 och en patrull kontrollerar en man som misstänks för narkotikabrott. Ett rutinärende. Den jourhavande förundersökningsledaren på lokalpolisen beslutar om husrannsakan, mannens mobiltelefon tas i beslag och skickas för teknisk undersökning.

Men misstankarna räcker inte för att hålla honom frihetsberövad. Han släpps på fri fot.

En knapp månad senare kommer resultatet från mobiltömningen. Det får polisens prioritet att skifta. Innehållet hamnar hos utredarna som i maj samma år inlett en förundersökning om våldtäkt.

Det är inte ovanligt att hitta bilder och filmer på brott i misstänktas telefoner, men det som finns på 34-åringens mobil gör att åklagare beslutar att omedelbart efterlysa honom.

Film efter film visar sexuella övergrepp på till synes livlösa kvinnor. Efteråt ska åklagare Helena Nordstrand berätta att hon misstänker att kvinnorna är påverkade eller medvetslösa, eftersom de inte vaknar under tiden.

Vid första häktningen är han misstänkt för tre fall av våldtäkt.

Men utredningen kommer att växa.

○ ○ ○

När Hanna, som egentligen heter något annat, äntligen ska träffa mannen hon chattat med i flera månader är hon full av förväntan. Han är äldre än han påstått, nära tio år äldre än hon. De tar en promenad, umgås i hennes föräldrahem och när han åker tillbaka till Stockholm är hon redan lite kär, berättar hon.

– Några av våra gemensamma vänner i chattgruppen sa att han dricker mycket och att han är taskig mot tjejer, men jag ville inte döma någon utan att ha träffat personen. Han kunde ha varit världens snällaste. Det var han också, i början, säger Hanna.

Det har nu gått tre år. Hanna sitter vid moderns köksbord när hon berättar om sin dåvarande pojkvän, den nu misstänkte serievåldtäktsmannen.

Relationen förändras snabbt. Han vill att Hanna ska sluta ha kontakt med sina vänner, radera chattappar, berättar hon. Han tar hennes telefon och säger att hon kan titta på tv i stället. När han blir arg är hon ett luder, en hora, värdelös. Han håller i hennes armar och ben tills hon får blåmärken, berättar hon. När han lugnat sig säger han förlåt, det kommer inte att hända igen.

Hanna berättar hur han säger till henne att ta av sig alla kläder, när hon står framför honom. Han sitter i sin säng och fotar henne med sin mobiltelefon.

– Jag vågade inte göra någonting så jag gick med på det. Han sa ”det är för att jag ska lita på dig. Det kommer inte hända något med bilderna”. Jag vet inte vad det var han inte kunde lita på, säger Hanna.

Hon samlar sig i några sekunder.

– Man kände sig så kränkt och äcklig.

Under en vecka i maj 2018 vågar hon inte åka ifrån honom. Han hotar att förstöra hennes liv om hon åker hem, berättar hon. Att skicka nakenbilder på henne till hennes jobb och vänner.

– Så ingen skulle vilja ha mig längre. Min familj och vänner skulle få veta hur dum i huvudet jag är. Jag skulle inte ha något kvar att leva för.

Hon har sex med honom även när hon inte vill, att säga nej är inget alternativ, berättar hon. Då kanske det blir värre. När han sätter på henne ögonbindel eller håller en kudde för ansiktet är hon säker på att han spelar in dem två tillsammans.

En gemensam vän hör också av sig till henne och berättar att 34-åringen skickat en nakenbild på henne till en annan person, säger Hanna.

I början av sommaren ringer han och gör slut. När de lagt på ringer han upp igen och säger att han skojar, enligt Hanna. Någonstans där når hon gränsen för hur mycket hon orkar. När de lägger på slutar det inte ringa förrän hon satt telefonen på flygplansläge.

Veckorna som följer fortsätter han att ringa henne, han ringer även hennes mamma, berättar Hanna. Hanna blir också uppringd av en kvinna som presenterar sig som polis och som berättar att hennes pojkvän anmält henne försvunnen.

Till slut, en torsdag i slutet av augusti 2018, går hon till polisstationen på orten där hon bor tillsammans med sin mamma. Hon berättar bland annat om nakenbilderna han hotat sprida och som han redan skickat, lämnar skärmdumpar på konversationer samt berättar hur han hotat förstöra hennes liv. Polisen rubricerar händelserna som olaga hot, ofredande och falsk tillvitelse. De upprättar en ansökan om kontaktförbud.

Utredningen läggs ner efter fem dagar. Varken de tre vittnen hon uppgett eller ex-pojkvännen hörs i ärendet.

○ ○ ○

I december samma år, 2018, anmäler en ny kvinna 34-åringen. Den här gången är rubriceringen grov våldtäkt, som ska ha skett några veckor tidigare. Polisen upprättar samtidigt en anmälan om olaga hot.

En förundersökning inleds fyra dagar innan julafton. Men även denna gång läggs utredningen ner. I brottsrapporten görs en anteckning den 10 januari 2019 att det på befintligt utredningsmaterial inte går att fastställa att den misstänkta gjort sig skyldig till brott och att målsäganden inte vill medverka i ytterligare utredning.

– Hon kände sig hotad och rädd. Det var den största anledningen till att hon inte orkade driva det vidare. Hon ser honom som en väldigt farlig person. Då valde hon att bara hoppa av allting, och ville inte medverka längre, berättar kvinnans målsägandebiträde, advokat Paola Huldtgren.

○ ○ ○

34-åringen misstänks nu för brott mot totalt 26 kvinnor, som identifierats bland annat via filmer och sms-konversationer hittade i mannens telefon. Utredningen omfattar våldtäkter från 2012 och framåt, de flesta tros ha skett mellan 2018 och 2020.

Flera kvinnor har i förhör berättat att de tror att de blivit drogade innan övergreppen. Andra har berättat om att han genom våld försatt dem i en hjälplös situation.

Mannens advokat Anna Carlén vill inte kommentera utredningen. Enligt häktningsprotokollet så förnekar han brott och ”bestrider att det föreligger sannolika skäl för påstådd brottslighet.”

I november förra året genomgick mannen en liten sinnesundersökning inom rättspsykiatrin, som DN tagit del av. Läkarna bedömer att han inte lider av någon allvarlig psykisk störning, varken nu eller vid -tiden för de misstänkta gärningarna.

– I den här utredningen bedömer jag att bevisningen är så pass bra att vi inte är beroende av att han lämnar några uppgifter i ärendet. Vi vet ingenting om motivbild eller liknande. Den enda som har svar på den frågan är ju såklart den här mannen, säger kammaråklagare Helena Nordstrand, som inte varit inblandad i de tidigare utredningarna gällande honom.

En av de våldtäkter som han sitter häktad för inträffade i juni 2020. Det vill säga under tiden som den nuvarande förundersökningen pågick. När han greps för narkotikabrottet hade han varken förhörts - eller frihetsberövats i den pågående våldtäktsutredningen.

Helena Nordstrand säger att hon ville att ärendet skulle komma upp i sannolika skäl, den starkare misstankegraden, innan de skulle slå till mot mannen. Att han hade blivit anmäld även tidigare påverkade inte bedömningen, eftersom ärendena var nedlagda, menar hon.

Hur ser du på att en ny kvinna misstänks ha blivit utsatt för en våldtäkt under tiden som utredningen pågick?

– Det är naturligtvis beklagligt och fruktansvärt, säger Helena Nordstrand.

Finns det något som kunde ha gjorts annorlunda?

– Nu sitter vi med facit i hand men då var vi ett helt annat läge. Det materialet som vi hade då nådde inte upp till sannolika skäl som krävs för häktning. Vi var tvungna att göra fler utredningsåtgärder.

Om man hade jobbat med ett fall på full fart, hade man inte kommit dit redan?

– Så är det naturligtvis, att om man hade jobbat på full fart. Men det är en fråga om resurser hos polisen som spelar in naturligtvis, säger Helena Nordstrand.

○ ○ ○

34-åringens ex-flickvän Hanna har själv kontaktat polisen i hopp om att de ska titta på hennes ärende igen.

Den andra kvinnan, som också anmälde honom 2018, är nu målsägande i den pågående förundersökningen.

– Hon är fortfarande rädd. Men när hon förstod hur många brott det rör sig om, och hur stark bevisningen

är, då vågade hon till slut medverka, säger Paola Huldtgren.

Kvinnan har fått diagnosen ptsd, posttraumatiskt stressyndrom, efter händelsen och är fortfarande sjukskriven.

– Hon tänker mycket på ”tänk om de hade tagit honom då” och vill knappt veta hur många kvinnor som blivit utsatta efter henne. Hon känner en enorm skuld, och det är en väldigt stor börda för henne att bära, ovanpå sitt eget trauma, säger Paola Huldtgren.

– Trots att hon anmälde, så kunde det bli så här.

Granskningen bygger på intervjuer med personer från rättsväsendet och brottsoffer, samt handlingar från tidigare och nuvarande förundersökningar.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Fakta. Misstänks för brott mot 26 kvinnor

34-åringen är häktad för brott mot 13 olika kvinnor, men utredningen omfattar så många som 26 målsäganden.

Åtal ska väckas senast 2 juni 2021, men åklagaren tror att hon kommer att begära åtalsförlängning. Misstankarna rör mestadels våldtäkt, men också sexuellt ofredande. Han misstänks också för kränkande fotografering av flicka under 18 år.

Merparten av de misstänkta brotten ska ha skett mellan 2018 och 2020 (tidigaste är från 2012). Flera av de misstänkta brotten tros ha skett i mannens lägenhet vid Nytorget på Södermalm.

Detta har hänt

31 Augusti 2018: Nytorgsmannens ex-flickvän anmäler honom för två fall av ofredande, olaga hot samt falsk tillvitelse.

3 september 2018: Utredningen läggs ner med motiveringen att ”det saknas anledning att tro att brott som hör under allmänt åtal begåtts”. Ansökan om kontaktförbud avslås, då 34-åringen ”inte tidigare lagförts för brott mot närstående”.

16 december 2018: En annan kvinna anmäler 34-åringen för våldtäkt och olaga hot.

10 januari 2019: Åklagare lägger ner förundersökningen. Som skäl anges bevisproblem och motivering att målsäganden inte vill medverka i en ytterligare utredning.

Maj 2020: Polisen inleder förundersökning gällande våldtäkt sedan en kvinna anmält honom för våldtäkt som ska ha skett i slutet av april.

Juni 2020: Polisen misstänker att 34-åringen begått en våldtäkt mot en annan kvinna. Fallet uppdagas flera månader senare när mannens telefon tas i beslag.

Oktober 2020: Nytorgsmannen grips av polis, misstänkt för narkotikabrott och vapenbrott (denna brottsmisstanke läggs ner). Polisen beslutar om husrannsakan och beslagtar bland annat hans telefon. Han släpps på fri fot.

November 2020: Efter att polisen fått resultatet på mobiltömningen och ser filmer på sovande eller medvetslösa kvinnor som utsätts för övergrepp beslutar åklagaren Helena Nordstrand att han ska anhållas i sin frånvaro.

11 november 2020: Tidigt på onsdagsmorgonen grips han av polis i sin lägenhet. Samma dag blir han delgiven misstanke om våldtäkten som anmäldes i maj samma år.

19 Förare stoppad två gånger på en timme för olovlig körning

När en bilförare stoppades av polisen i Stockholm city visade det sig att han körde utan giltigt körkort.

Klockan var strax efter midnatt under natten mot tisdagen när bilisten stoppades första gången, på Centralbron i centrala Stockholm. Han rapporterades då för olovlig körning.

Men knappt 40 minuter senare stoppades mannen igen, då vid trafikplats Ekhagen på E18. Föraren rapporterades för grov olovlig körning och bilen togs i beslag.

DN

19 Martin Jönsson: SR kan inte fortsätta låtsas att allmänintresset inte fanns

Hur kunde Sveriges Radio hävda att uppgifterna om Ekot och islamisten Raad Al-Duhan ”saknade allmänintresse”? Ju större nyheten blivit, desto svårare blir det att förstå, skriver Martin Jönsson.

Det finns ett citat man måste påminna om när det gäller Sveriges Radios hantering av relationen mellan en reporter och den dömde islamisten Raad Al-Duhan, som Säpo betraktar som ett hot mot rikets säkerhet: ”Det är inte publiceringen, utan den uteblivna publiceringen, som kräver sin motivering.”

Den som sade det, redan för 30 år sedan, var Hans Schöier, en legendarisk publicist, som under många år var chefredaktör för Eskilstuna-Kuriren och även vd för Svenska Tidningsutgivareföreningen.

Schöier var en klok man och en etiskt driven publicist, ingen ”publish and be damned”-fundamentalist. Han påminde ständigt om att medierna måste tänka på att det är människor man hanterar. Men han var ändå tydlig med huvudregeln: om en uppgift är sann och relevant för omvärlden skall den publiceras. Står det en människa i vägen påverkar det publiceringsbeslutet. Men ansvaret vilar tungt på den som väljer bort att publicera, eftersom skälen till det alltid går att ifrågasätta.

När Sveriges Radio valde att tysta ner uppgifterna om Ekot och islamisten Raad al-Duhan gjorde man det inte bara med hänvisning till att det var ett personalärende, utan också till att historien ”saknade allmänintresse”. I efterhand framstår det som obegripligt för alla, inte minst för alla de public service-program som nu ägnar stort utrymme åt att rapportera om frågan, efter sajten Dokus avslöjande.

Inget allmänintresse i september, men stor nyhet nu. Det är som en parafras på Frödings rader i ”Vad är sanning”: ”Dock syns mig sällsamt, att det enda sanna, så underbart kan byta form och färg. Det som är sanning i Berlin och Jena, är bara dåligt skämt i Heidelberg.”

Kärnfrågan i debatten om SR:s agerande borde därför vara just detta: vad ledde fram till beslutet att inte publicera? Att det var ett personalärende och känsligt för den inblandade reportern räcker inte som argument, det torde vara uppenbart för alla. När till och med SR:s programdirektör (i en debatt på Publicistklubben) erkänner att det ”inte ser bra ut” är det uppenbart att det är själva nedtystandet som är problemet.

När varken den egna redaktionen eller allmänheten får veta vad som hänt ger det bara näring till att beslutet byggde på en missriktad krishantering. Man ville inte ta risken att uppmärksamheten skulle skada Sveriges

Radio. Det är en usel motivering och just därför har den nu lett till skadan blivit så mycket större, för både Ekot och Sverige Radio

Begreppet ”allmänintresse” i medieetiken handlar, ironiskt nog, väldigt lite om vad allmänheten kan tänkas vara intresserad av. I stället handlar det om information som har betydelse för ett ansvars-utkrävande. Om en privat relation riskerar påverka förtroendet för rapporteringen från en av Sveriges viktigaste nyhetsredaktioner, som dessutom är offentligt finansierad, väger den offentliga vågskålen självklart tyngre än den privata. Ja, den hade skadat SR, men tystnaden och försöken att dölja sanningen har skadat ännu mer.

Ändå säger vd Cilla Benkö gång på gång att det inte fanns någon information som hade så stort allmänintresse att det fanns skäl att publicera.

Hans Schöier lämnade oss i fjol, men jag är rätt säker på att han inte hade hållit med.

Martin Jönsson

martin.jonsson@dn.se

20 Det kollektiva skuldbeläggandet av männen blir kontraproduktivt

En del av de egenskaper vi identifierar som ”manliga” kan bidra till ett tryggare samhälle.

I SVT:s senaste partiledardebatt inträffade något lika förutsägbart som minnesvärt. Ämnet var ”Mäns våld mot kvinnor” och Jimmie Åkesson fick frågan vad som ligger bakom problemet.

”För mig är det helt uppenbart att har man en så stor invandring av män från kulturer där kvinnor anses vara mindre värda än män, då får man sådana här problem.”

Vad SD-ledaren sa är alltså att destruktiva normer kring relationen mellan kvinnor och män skapar mer våld mot kvinnor. Men inte bara det. Han

generaliserade också grovt genom att implicit påstå att den majoritet (vågar jag säga) av invandrade män i Sverige från länder som Somalia, Irak, Iran och Afghanistan som inte slår sina kvinnliga partners ändå har ett slags skuld i och med de “medeltida” värderingar de för med sig hit.

Annie Lööfs replik var känslosam:

”Jag känner ett sådant förakt när jag hör ditt resonemang. I decennier har kvinnor blivit misshandlade, torterade och mördade i sina egna hem. Och i ditt första inlägg måste du påtala att det här är ett importerat problem.”

Ingen av de andra partiledarna gav sitt stöd åt Jimmie Åkesson medan flera slöt upp bakom Annie Lööf.

Det finns en paradox i debatten om relationsvåldet. Å ena sidan tycks de flesta vara överens om att destruktiva normer bland män i allmänhet är en viktig faktor bakom våldet mot kvinnor. Å andra sidan värjer sig ofta samma debattörer mot ett sådant samband när det gäller män från långt mer patriarkala kulturer än den svenska. Det går förstås inte ihop. Antingen spelar normerna roll eller så gör de det inte. Antingen är kollektivt skuldbeläggande okej eller inte.

Vad är det då för destruktiva mansnormer som bör förändras? Stefan Löfven sammanfattade det så här i samma debatt:

”Manlighet är inte att slå. Det är inte att bruka våld. Det är inte att förtrycka. Manlighet är att visa respekt, ömhet, empati. Det är manlighet.”

Nja. Det Löfven räknar upp är visserligen exempel på goda mänskliga egenskaper. Men att de skulle vara särskilt utmärkande för gruppen män är tveksamt.

Tvärtom brukar det sägas att män tenderar att vara mer aggressiva, konkurrensinriktade och riskbenägna än kvinnor. Medan kvinnor sägs vara mer tillmötesgående, öppna och relationsorienterade.

Sedan några decennier tillbaka har pojkar fått lära sig att det är fel att visa aggressivitet, fel att ta för stor

plats på bekostnad av flickor, ja till och med fel att sitta med benen alltför brett isär. Däremot har det inte pratats så mycket om vad positiv manlighet kan vara. Annat än att killarna gärna får bli lite mer som tjejerna.

Om vi återgår till diskussionen om våld mot kvinnor så finns det inte någon norm i Sverige som accepterar att män brukar våld mot kvinnor.

Tvärtom. I en studie av mansforskaren Lucas Gottzén intervjuas 44 förövare. Gemensamt för dessa är att de skäms över sina handlingar och att de misstänker att vänner och bekanta skulle förskjuta dem om de fick veta vad som skett.

Så vilka är de destruktiva normer som alla män i Sverige behöver göra sig av med? Är det att våld ibland kan vara nödvändigt för att lösa en konflikt? Varför låter vi i så fall 5 500 män och kvinnor göra militärtjänst varje år, en utbildning i att bruka våld på gruppnivå?

Är det kanske normen att en man ska sätta tydliga gränser för sina barn, försörja och skydda sin familj? Samtidigt tycks det vara just den typen av manliga förebilder som det råder skriande brist på i våra utanförskapsområden.

Eller är det den manliga benägenheten att ta risker? Om inte Daniel Ek vågat satsa allt på sin idé om en världsomspännande streamingtjänst hade Sverige varit fattigare. Och så kan man fortsätta…

De flesta manliga destruktiva beteenden och uppfattningar är för det första inga normer i Sverige. För det andra finns bakom de flesta av dessa förhatliga beteenden och uppfattningar sådana som är mer accepterade, men som överdrivits och förvridits så till den grad att de faller utanför normen.

En man väntas exempelvis fortfarande ofta ta första steget för att en relation ska uppstå mellan honom och en kvinna. Men förstår han inte ett nej blir han en stalker.

En man förväntas i värsta fall kunna skydda sin familj mot yttre hot. Med våld om så krävs. Men använder han samma förmåga till att kuva sin familj betraktas han med rätta som en avskyvärd brottsling.

En man förväntas vara den som vågar gå upp på natten för att undersöka vad det är för konstigt ljud vid ytterdörren. Men tillämpar han samma oräddhet bakom ratten blir han en trafikfara.

Som i så många andra sammanhang handlar det om att visa omdöme och rätta sig efter de normer som samhället har satt upp – oftast för att dessa återspeglar en allmän uppfattning om vad som är rätt och fel. Att kollektivt skuldbelägga hela gruppen män är för det första kontraproduktivt eftersom detta knappast entusiasmerar den stora majoriteten män som inte slår kvinnor att bidra i kampen mot detta vedervärdiga våld. För det andra bör en del egenskaper och beteenden som är mer typiska för män än för kvinnor snarare uppmuntras än fördömas eftersom dessa – använda med måtta och förnuft – kan bidra till ett starkare och tryggare samhälle.

Jörgen Huitfeldt är chefredaktör för Kvartal och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Jörgen Huitfeldt

20 De misstänkta knarkhandlarnas lyxliv avslöjas av deras egna selfies

De levde Snabba Cash-livet på riktigt med sportbilar, Rolex-klockor och affärer i miljonklassen. Men deras oförsiktiga fotograferande skulle bidra till deras fall. Tack vare bland annat egentagna bilder och filmer har polisen nu avslöjat över 80 män inom den blomstrande svenska narkotikahandeln.

Tillbakalutade och till synes till freds poserar de båda vännerna på en krog i södra Spanien. Handväskorna och de tjocka armbandsuren signalerar framgång och pengar.

Det är i början av våren 2020 och hemma i Sverige jagas männen – den frigivne mördaren Abraham Aho,

29, från Södertäljenätverket och en 35-årig vän från Västerås – av polis och Kronofogde.

Men här, på Solkusten, kan de misstänkta narkotikahandlarna till synes obehindrat smälta in bland andra välbeställda.

– Märkeskläder och annat visar att de haft råd med lyxkonsumtion trots att de utåt sett har levt under knappa förhållanden, säger åklagare Markus Hankkio, som inkluderat fotot från krogen i sin förundersökning mot Abraham Aho och hans vän – båda nyligen åtalade för att ha handlat med stora mängder kokain och cannabis.

Krogbilden, som av fotografen försetts med ett konstnärligt filter, är bara en av hundratals selfies och porträtt i polisens just nu rekordmånga utredningar mot misstänkta svenska knarkhandlare.

Enligt en färsk rapport från Nationella operativa avdelningen, Noa, har 84 ”tongivande aktörer” inom narkotikabranschen avslöjats under 2020 och 2021.

Detta till stor del tack vare det trollspö som Frankrike gett svensk polis inom ramen för Encrochat-samarbetet. Och då inte bara i form av dekrypterade chattar utan även foton och videosekvenser.

– Bilderna har varit viktiga för att identifiera vilka personer som står bakom de anonyma Encro-namnen, fortsätter åklagare Markus Hankkio.

Polisens unika bildmaterial, som DN tagit del av, skildrar interiörer från de övre skikten i den både fåfänga och brutala värld som ytterst finansieras av svenska drogköpare.

Fåfäng därför att de misstänkta alltså gärna fotograferar sig själva, sina smycken, sina bilar och andra tillgångar. Ibland som en hälsning till konkurrenter och andra. ”När man vill reta upp ngn”, står det till exempel på ett foto av klockor och smycken i guld som Abraham Aho ifjol lade ut på Snapchat.

Brutal därför att avståndet till våld och död många gånger är kort. Flera mord och mordförsök har

avslöjats tack vare Enrochat-materialet och även här har de misstänktas egna foton gett polisen viktig information.

”Efter genomförandet förekommer /…/ att bilder på brottsoffret sprids samtidigt som hån och nedsättande kommentarer uttrycks”, skriver Noa:s underrättelsechef Linda H Staaf i den nyutgivna rapporten.

En som varit nära att dödas är den ovan nämnde 35-åringen från Västerås.

”Some people shot at me today”, skrev han i februari i fjol till en spansk väninna, detta efter att ha utsatts för skottlossning vid en golfbana i Marbella. Därefter ställde mannen en fråga: Vilket straff riskerade han, enligt spansk lag, ifall han skaffade en pistol?

En tid senare trappades konflikten upp. Övertygad om att en 30-årig svensk konkurrent låg bakom skotten vid golfbanan ska 35-åringen ha gillrat en fäll och lejt två torpeder.

– Han misstänks ha anstiftat ett mordförsök som utförts här i Sverige, berättar åklagare Markus Hankkio.

I maj 2020 sköt torpederna ner 35-åringens konkurrent utanför en Ica-butik i Södertälje. Den sistnämnde var dock beväpnad och besvarade elden, vilket ledde till att även han åtalades. Också här fick en beslagtagen mobilbild betydelse för polisutredningen. Konkurrenten ha-de nämligen fotograferat sin pistol strax innan han blev attackerad och skickat ut denna via Encrochat.

– Det var hans sätt att meddela sina vänner att han var beredd på det värsta. Men i stället för att skriva ett sms skickade han en bild på sin pistol, vilket bidrog till att han kunde dömas för grovt vapenbrott, säger kriminalinspektör Torsten Alm, som klarade upp fallet.

Torsten Alm, som tillhör Stockholmspolisens mest erfarna utredare, förvånas ofta över att så många kriminella numera dokumenterar sin brottsliga verksamhet – och visar upp bilderna i olika digitala

forum. Detta har bland gällt Vårbynätverket, vilket DN tidigare berättat om.

– Äldre kriminella som jag pratat med tycker ju att det här är idioti. Men för den nya generationen har det blivit viktigt att skryta och visa att man är framgångsrik och kapabel. Encro blev deras Twitter, som de trodde att polisen aldrig skulle kunna läsa av.

En man som är i 40-årsåldern, som känner flera av de nu gripna personerna, ger en liknande beskrivning:

– Det är kanske inte det smartaste. Men det är nästan som att om inte andra ser att de lyckats så är det förgäves, säger han till DN och tycker sig se likheter med hur artister inom den växande gangsterrapscenen marknadsför sig.

Siffran över hur många som dragits in i polisens Encrochat-utredningar fortsätter hela tiden att stiga. Utöver de drygt 80 tidigare nämnda aktörerna pågår förundersökningar i dag mot mer än 400 personer. Och precis som i fallen ovan ingår egentagna bilder och filmer i majoriteten av dessa ärenden, enligt DN:s källor.

– Jag vågar påstå att det i princip nästan varenda utredning finns bilder som på ett eller annat sätt utgör viktig bevisning, säger en polisutredare som arbetat med flera stora ärenden.

Förutom att ha röjt de misstänktas identiteter, tillgångar och vapen har fotografierna och filmerna i mängder av fall även avslöjat kärnan i verksamheten: knarket. En av de mest uppseendeväckande bilderna på det temat togs i en lägenhet i centrala Göteborg våren 2020. På bilden syns drygt 80 paket i olika färger, staplade på varandra. Högst upp på traven har lägenhetens innehavare – en väktare vid ett storföretag – hängt en lapp med texten ”Narkoklub”. Narkotika är också just vad paketen ska visa sig innehålla. Närmare bestämt ett kilo högkoncentrerat kokain i vart och ett.

– Ja, vad ska man säga? En bild säger ju mer än tusen ord, resonerar en av de poliser som förra sommaren slog till mot lägenhetsinnehavaren.

Då hade en del av paketen hunnit levereras vidare till grossister i Stockholm, Oslo och andra platser. Men bilden bidrog till att väktaren i mars i år kunde dömas till ett långt fängelsestraff för att ha gömt totalt 149 kilo kokain – värt över en miljard kronor i gatuledet – åt en internationell narkotikaorganisation.

Av Encrochat-materialet framgår att väktaren skämtade om att han var multimiljonär för en vecka, då han skickade vidare fotot till en medmisstänkt. I det här fallet tros bilden dock inte ha tagits enbart för att skryta.

– Inom de här nätverken är man ofta inte särskilt tillitsfull. Att skicka ett fotografi kan då vara ett enkelt sätt att styrka det man påstår, säger åklagare Peter Larsson, som ledde förundersökningen.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

Bakgrund. Blev villkorligt frigiven – anslöts sig åter till Södertäljenätverket

Abraham Aho, 29, från Södertälje är en av 84 ”tongivande aktörer” inom narkotikabranschen som polisen anser sig ha avslöjat med hjälp av dekrypterad Encrochat-data. Han greps hösten 2020 och står nu under åtal för synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grovt vapenbrott, anstiftan till allmänfarlig ödeläggelse och innehav av stora mängder sprängmedel. Tillsammans med andra misstänks 29-åringen ha handlat med stora mängder kokain och cannabis.

År 2012 blev Abraham Aho rikskänd, då han kunde knytas till tre mord som skett inom ramen för en narkotikakonflikt mellan Södertäljenätverket och anhängare till Bandidos Mc. Straffet för ett mord och två fall av medhjälp till mord stannade, efter ungdomsrabatt, på tolv års fängelse.

Abraham Aho frigavs villkorligt 2018 och anslöt sig då åter till Södertäljenätverket, där han fick en ledande ställning.

Fakta. Marknaden långt större än tidigare beräknat

Mellan 100 och 150 ton narkotika smugglas varje år till Sverige. Hälften av detta utgörs av hasch och resten av marijuana, kokain och amfetamin. Brottsligheten omsätter mellan 8 och 12,5 miljarder kronor och sker, enligt polisen, i ”en närmast industriell skala”. 84 aktörer bedöms ha genomfört cirka 850 transporter årligen.

Detta är polisens aktuella underrättelsebild, baserad på dekrypterad kommunikationsdata mellan nästan 2 000 svenska användare av mobiltjänsten Encrochat.

Polisen har även beräknat värdet på de tillgångar som syns på de egentagna bilder som användarna skickat mellan sig. När det gäller kontanter uppgår detta till drygt 50 miljoner kronor och för klockor cirka 16 miljoner kronor.

Källa: Noa-rapporten ”Lärdomar av Encrochat – analysprojekt Robinson”

20 Livstid för mord vid skola

En 24-årig man har dömts till livstids fängelse för mord och två mordförsök som skedde förra året. Nyköpings tingsrätt slår fast att mannen sköt ihjäl en ung man i närheten av en skola i Nyköping sent på kvällen den 17 september.

TT

20 Statssekreterare bad GD dölja information för M

Utbildningsminister Anna Ekströms (S) statssekreterare bad Skolverkets generaldirektör att undanhålla information om tidsplanen för när de nationella proven ska digitaliseras, skriver Ekot.

Enligt en sms-konversation frågade Skolverkets Peter Fredriksson statssekreteraren Erik Nilsson i november 2019 om tidsplanen höll. Bakgrunden var att Fredriksson fått en fråga om detta från Moderaternas (M) utbildningspolitiska talesperson Kristina Axén Olin.

Erik Nilsson svarade då: ”Om du kan hålla dig till att säga att tidsplanen är pressad och att ni har en dialog med departementet – utan att säga att det inte håller med 2022 så vore det väldigt bra”.

Han skrev vidare att det vore ”mycket olyckligt om vi inte kunde ha en förberedd kommunikation om förseningen”.

TT

20 Encro-bevis kommer inte prövas av HD

Högsta domstolen ser inga skäl att pröva huruvida de franska Encrochat-bevisen är förenliga med svensk lag eller inte. Därmed stängs nu dörren för de dömda narkotikahandlare, våldsbrottslingar och andra som hävdat att de fällts på felaktiga grunder.

Beskedet från Högsta domstolen kom under tisdagseftermiddagen och motiveras av det saknas behov av ett principiellt avgörande i frågan. Slutsatsen är att dekrypterad data från andra länder får fortsätta att användas som bevis vid svenska rättegångar, förutsatt att överlämnandet till Sverige skett i enlighet med internationella regler.

Bakom överklagandet till HD stod en 26-årig man som i april dömdes till fyra och ett halvt års fängelse för grovt narkotikabrott. Enligt Hovrätten för Västra Sverige hade mannen använt en krypterad Encrochat-mobil för att göra en affär med ett halvt kilo kokain.

I sitt överklagande till HD krävde 26-åringen i första hand att bevisen skulle underkännas, detta eftersom fransk polis hackat sig in i hans mobil på ett sätt som inte skulle ha varit tillåtet i Sverige. I andra hand begärde mannen att hans straff skulle sänkas väsentligt.

Riksåklagaren avfärdade å sin sida kraven med hänvisning till praxis om fri bevisprövning. Enligt denna har parterna rätt att lägga fram vilka bevis som helst, förutom sådana som provocerats fram av polisen eller åtkommits genom tortyr. Därefter är det domstolens sak att självständigt bedöma bevisvärdet.

HD:s beslut är sedvanligt kortfattat och vilka bedömningar som gjorts utvecklas inte närmare: ”Högsta domstolen har gått igenom materialet. Det har inte kommit fram något skäl att meddela prövningstillstånd.”

Lasse Wierup lasse.wierup@dn.se

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1o77 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Myndigheter under Infrastrukturdepartementet
5 februari 2021

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet

  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet
- Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet

  Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet
  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet

  Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet
- Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikanalys
  Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikverket
  Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för

väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
från Infrastrukturdepartementet

- Transportstyrelsen
  Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regelgivning, tillsyn, tillståndsprövning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transportstyrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.
  från Infrastrukturdepartementet
- Myndigheten för digital förvaltning
  Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har på övergripande plan i uppgift att:
  från Infrastrukturdepartementet
- Energimyndigheten
  Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.
  från Infrastrukturdepartementet
- Oljekrisnämnden
  Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet. Bestämmelser om Oljekrisnämndens uppgifter finns i oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268). Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation.
  från Infrastrukturdepartementet
- Energimarknadsinspektionen
  Energimarknadsinspektionen bedriver tillsyn över energimarknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.
  från Infrastrukturdepartementet
- Elsäkerhetsverket
  Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
  från Infrastrukturdepartementet
- Svenska kraftnät
  Svenska kraftnäts uppgift är att förvalta Sveriges stamnät för elkraft. Svenska kraftnät har också systemansvaret för den svenska elförsörjningen, ett ansvar som innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert.
  från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Utsläpp av växthusgaser inom Sveriges gränser

Summa av miljoner ton CO_2-ekvivalenter (preliminära siffror).

Källa: Naturvårdsverket. Grafik: Maria Westholm.

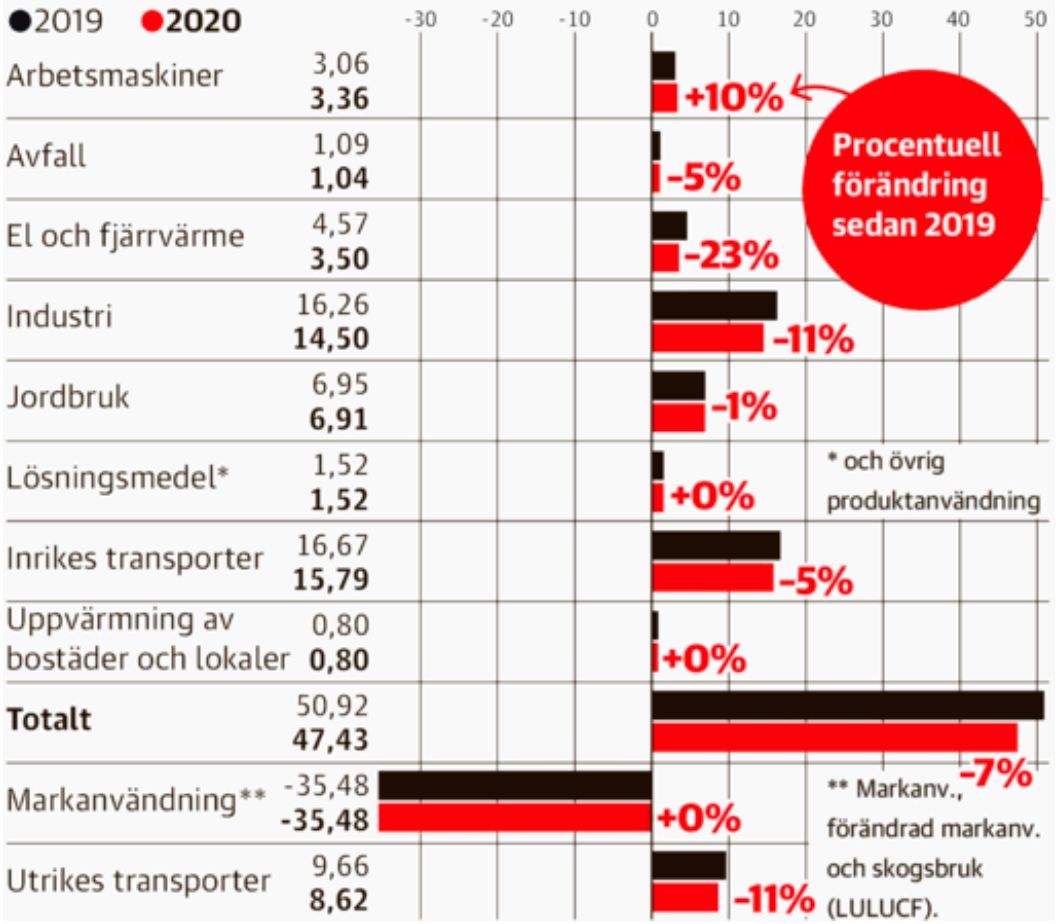

13 Utsläppen i Sverige minskade med nästan 7 procent

De svenska utsläppen av växthusgaser minskade rekordmycket, närmare 7 procent, under 2020. Coronapandemin är den stora förklaringen.

Men samtidigt ökar utsläppen från tunga transporter – troligtvis en konsekvens av ökad e-handel. Ska klimatmålen nås krävs mer bestående förändringar, enligt Naturvårdsverket.

Aldrig tidigare har de svenska utsläppen minskat så snabbt som under 2020. De totala utsläppen av växthusgaser inom Sveriges gränser var 47,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter (alla utsläpp omräknade till koldioxid) enligt Naturvårdsverkets preliminära beräkningar. Det är en minskning med 6,8 procent jämfört med 2019.

– Det är den storleksordningen av minskningar som vi behöver se framåt för klara målet om netto noll-utsläpp till 2045. Men mycket av det är kopplat till pandemin, som industrins minskade utsläpp, säger Anna-Karin Nyström, chef för Klimatmålsenheten.

Järn- och stålindustrin, en sektor med stora utsläpp, minskade exempelvis sin produktion under en stor del av året och där gick utsläppen ned med knappt 13 procent. Även kemiindustrin minskade sina utsläpp kraftigt.

Men något förvånande minskade utsläppen ”bara” 5,3 procent inom inrikes transporter. Personbilstrafiken gick visserligen ner och inrikesflyget minskade med knappt 60 procent – men det kompenserades delvis av en uppgång i tunga vägtransporter.

– Vi hade väntat oss en kraftigare nedgång. Där har vi också ett mål till 2030 (70 procent lägre utsläpp mot 2010, reds anm) som kan bli tufft att nå, säger Anna-Karin Nyström.

Uppgången i tunga vägtransporter beror troligtvis på ökad e-handel under pandemin. Även den internationella sjöfarten har ökat sin bunkring i Sverige, vilket kan vara ett tecken på samma sak. Och det är något att hålla ögonen på framöver, menar hon.

– Frågan är om det är ett beteende som man vänjer sig vid, att köpa saker och skicka tillbaka när det inte passar, och så vidare. Där handlar det om att sätta in styrmedel för politiken.

Samtidigt är det inte bara pandemieffekter som syns i utsläppssiffrorna. Procentuellt sett var minskningen störst inom el- och fjärrvärmesektorn, som minskade med över 23 procent. Orsaken var delvis att vädret var milt under 2020 men också att fossila bränslen har fasats ut i högre takt.

Nu är frågan hur utsläppen rör sig framåt – tidigare studier har visat att utsläppen globalt

redan i slutet av 2020 studsade tillbaka till en nivå som är nära den från 2019, trots att pandemin var långt från över. Och Naturvårdsverket har sett liknande tendenser i Sverige, berättar Anna-Karin Nyström.

– Vi har inte gjort egna mätningar, men om man tittar på signaler från industrin är det framför allt under andra och tredje kvartalet 2020 som det gick trögt, sedan lättade det igen. Så mycket talar för att industrin kommer att komma tillbaka till samma nivå igen.

Det visar också att det behövs mer strukturella förändringar för att utsläppen ska minska på längre sikt och Sverige ha en chans att nå målet om netto noll-utsläpp till 2045, menar hon. Naturvårdsverkets egen uppföljning av den svenska klimatpolitiken visade nyligen att Sverige än så länge är långt ifrån att kunna nå det målet. I ”underlag till klimatredovisning enligt klimatlagen”, som publicerades i april, beräknar myndigheten att Sverige når ungefär halvvägs till målet om netto noll-utsläpp till 2045 med nuvarande politik.

Men enligt Anna-Karin Nyström finns ändå goda möjligheter för Sverige att nå det – inte minst tack vare industrins egna initiativ.

– Ja, jag tror att kombinationen av politik och näringsliv kan göra det möjligt, inte minst tack vare att industrin ställer krav på politiken. Om man tar med den drivkraften, blir bilden mer optimistisk.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

Peter Alestig peter.alestig@dn.se

13 Skogsnäringens propaganda är på väg att genomskådas

En fundamentalistisk syn på äganderätt präglar debatten om skogen. Men - naturen är inte enbart en privat resurs, - varken moraliskt eller juridiskt. I någon mån tillhör den oss alla, skriver Po Tidholm i en essä om den svenska skogen.

Som av en händelse har Rachel Carsons ”Tyst vår” just kommit i en nyutgåva på bokförlaget Volante. Det är en märkvärdig bok på många sätt, välskriven och välresearchad, men kanske framför allt viktig eftersom den fick den moderna människan att inse att vad hon gjorde faktiskt hade betydelse. Under efterkrigstiden var optimismen enorm och tron på atomen, på plasten och konserven av en närmast religiös sort. Den gamla kapitalismen, den som smutsade ned brittiska städer vid sekelskiftet eller orsakade sjukdom och död bland arbetare i Chicagos slakthusområden, ansågs överspelad. Den nya marknadsekonomin var framåtblickande, teknologisk och hygienisk. Att naturen skulle opponera sig tycks inte ha föresvävat någon förrän Carson förde det i bevis med både stilistisk och akademisk skärpa. Där och då föddes den moderna miljörörelsen, men

också den avgrundslika klyfta mellan de människor som ser naturen som ett subjekt i egen rätt och de som anser den vara till för människan. Klyftan är lika djup i dag, och inte minst synlig i klimatfrågan. Det går utmärkt att vara för eller emot antropocen.

I dagens skogsdebatt, som är livligare än på länge – i branschpressen, inom miljörörelsen och här i Dagens Nyheters där reportern Lisa Röstlund enträget grävt fram nya avslöjanden de senaste månaderna – ekar samma argument som fördes fram i diskussionen om ”Tyst vår”. Det är moral mot teknologi, människans behov och samhällets tillväxt mot den abstrakta nyttan av biologisk mångfald, dessutom ytterligare komplicerad av det nästan komiskt senkapitalistiska argumentet att svenska gammelskogar nu måste offras för att rädda klimatet.

”Tyst vår” kom att innebära ett paradigmskifte i synen på naturen, och dagens debatt verkar faktiskt förebåda något liknande. Det märks inte minst på hur skogsnäringen själv famlar runt i terrängen i jakt på hållbara argument som bär i vår tid. Som alltid undviks de futtiga företagsekonomiska motiven, de låtsas man aldrig om. Istället talar man om skogens betydelse för riket, landsbygderna och skogsbönderna.

Att bruka skogen är närmast en nationell plikt. För det var genom att transformera de stora gröna arealerna från natur till produktionsmiljö som Sverige under 18- och 1900-talen förvandlades från en relativt fattig monarki till världens rikaste demokrati och på så sätt fick råd att bygga en välfärd för alla. Känslan var att det fanns hur mycket skog som helst, och kraften i civilisationsprojektet var dessutom så

stark att det inte gjorde så mycket om arter, biotoper och estetiska värden gick om intet. Vi fick ju så mycket annat i dess ställe: vägar, bibliotek, simhallar, skolor, telefoni, sophämtning och busslinjer till avlägsna byar. Det var själva moderniteten, tron på framsteget.

Nu är vi, sedan ganska många år, färdiga med samhällsbygget. Och i skogen, och den näring som brukar den, är nästan inget sig likt. Mekanisering, rationaliseringar, automatiseringar och centralisering har förändrat industrin i grunden. Antalet arbetstillfällen har minskat stadigt sedan motorsågen kom, massafabrikerna och sågverken har blivit färre och större, och i takt med denna utveckling har inflödet av löne-skatter minskat och den lokala nyttan marginaliserats. Skogslänens och landsbygdskommunernas skattebas finns i dag inte i skogsnäringen utan i helt andra verksamheter. På det nationella planet återspeglas bilden. Skogsnäringens andel av bnp har nästan halverats på fyrtio år och uppgår nu till 1,49 procent enligt SCB 2019.

Sammantaget: Skogsnäringen har gått ifrån att vara en motor i svensk utveckling till att bli ett särintresse för industrin, och de privata skogsägare som brukar skogen.

Parallellt har skogen som miljö för rekreation, besöksnäring, jakt, bär- och svampplockning blivit allt viktigare.

Förra året uteblev nästan alla utländska gäster i den svenska naturen. Ändå ökade besöken med flera hundra tusen personer, och från olika håll i landet kom rapporter om parkeringskaos vid

parkentréerna. Ett forskarlag i Lund menar att detta är en trend som kommer stå sig, även efter pandemin. Svenskarna är på väg att återupptäcka sitt land, men risken är att de upptäcker att det ligger i ruiner.

På många håll i landet är skogen en betydligt större lokalekonomisk resurs om den står kvar och genererar besök, gästnätter och konsumtion av varor och tjänster än om den sågas ned. Turismens andel av bnp har för länge sedan passerat skogsnäringens.

Visst är skogen till ekonomisk nytta för den som äger den. Men ägare som är ekonomiskt beroende av skogen är långt färre än vad skogslobbyn vill ge sken av. I debatten beskrivs skogsägande ofta som en ”folkrörelse”. Men av de 300 000 skogsägare som tillsammans äger de 48 procent som inte tillhör staten, kyrkan eller skogsbolagen äger två tredjedelar mindre än 20 hektar. Även jag hör till den gruppen.

Antalet skogsägare som innehar en så pass stor areal att de kan leva på sina avverkningar – det krävs ca 400 hektar skog i dag för att få ihop en årsinkomst att leva på – är försvinnande liten. Det är märkligt att de stora skogsbolagen och detta lilla högljudda särintresse ska ha företräde i debatten, framför de miljoner svenskar som ser andra värden i skogen. Ändå kan Moderaternas europaparlamentariker Jessica Polfjärd i en debattartikel i Aftonbladet (3/4) ogenerat hävda att ”den absoluta majoriteten (av svensk skogsareal, min anm.) ägs och förvaltas av mindre privata ägare”.

Och då är vi inne på den nya argumentationslinje som näringen och dess apologeter ägnar sig åt. Den som kablats ut i

reklamkampanjer som – vilket DN berättat om (8/3) – bara de senaste åren kostat 150 miljoner kronor. Essensen: skogsnäringen är bra för klimatet. Växande skog binder kol och storskaliga avverkningar är därför närmast är att betrakta som något slags välgärning för människa, miljö och natur.

Så enkelt är det givetvis inte.

Skogliga produkter behövs i omställningen, och växande träd binder koldioxid, men avverkning, markberedning, såväl som produktion och konsumtion av träprodukter och bioenergi genererar enligt de flesta forskare mer koldioxidutsläpp än vad skogen binder. 80 procent av det som produceras av skogsråvara är dessutom förbrukningsprodukter och det tar i bästa fall upp till 70 år efter en avverkning innan den nya skogen börjat binda mer koldioxid än vad hygget orsakat. En gran anses avverkningsmogen vid samma ålder.

Men inte bara svenska forskare är dystra. FN:s klimatpanel IPCC har uppmanat Sverige att dra ned på avverkningarna och spara mer äldre skog och när EU – på tvärs emot den svenska linjen – föreslog att skogsbruket inte ska räknas som en hållbar investering i framtiden tog skogsindustrin till brösttoner och började säga märkliga saker. Man vill till varje pris hålla fast vid det extensiva trakthyggesbruket. När nyheten om EU:s inställning rapporterades i SVT sa skogsvårdschefen på Holmen skog att vårt lands ”skogsekosystem är anpassade efter den här typen av storskalig störning eller påverkan”.

Detta, och det måste man nog understryka tydligt, har inget som helst stöd i någon

forskning. Sverige lever inte ens upp till de mest grundläggande internationella miljömålen. Av 15 utpekade skogstyper anses endast en ha gynnsam bevarandestatus, enligt Sveriges egen rapportering till EU. Arterna på den så kallade rödlistan blir ständigt fler, den skyddade arealen är för liten och de befintliga avverkningsmetoderna är utdömda som omoderna och skadliga för klimatet och miljön. Renskötseln hotas av storskaliga avverkningar av fjällnära skogar.

Man skulle kunna föreställa sig att skogsnäringen närmade sig debatten med viss ödmjukhet när alla dessa exempel staplas på hög. Men det är då äganderättskortet åker fram.

”Äganderätten är hotad” har lanserats som något slags allmän kampanjslogan de senaste åren som svar på politikens handfallna försök att leva upp till internationella åtaganden om skyddande av skog och bevarande av biologisk mångfald. Att äganderätten ska stärkas har dessutom förhandlats in som en egen punkt i januariavtalet av Centerpartiet – LRF:s politiska gren. Det är nu som om alla, efter år av kampanjer, glömt bort att naturen faktiskt inte bara är en privat resurs, varken moraliskt eller juridiskt. I någon mån tillhör den ju oss alla, oavsett vem som råkar äga den. Med bred samsyn har Sveriges riksdag beslutat att produktionsmål och miljömål är lika viktiga. Med detta följer lagar, regler och nationella ambitioner som skogsnäringen ska leva upp till men ständigt obstruerar mot.

När DN-journalisten Maciej Zaremba för tio år sedan granskade skogsnäringen och till slut nådde fram till crescendot – den

ansvarsutkrävande intervjun med dåvarande landsbygdsministern Eskil Erlandson (C) – dräpte statsrådet den spirande debatten med meningen: ”Med äganderätten följer förfoganderätten.”

Den här fundamentalistiska synen på äganderätt, en kvarleva från det feodala systemet, saknar motstycke i andra delar av näringslivet. När hörde man senast ett industriföretag protestera mot tvingande miljöregler, när vågade senast tjänsteföretag öppet klaga över att personalen ska ha åtta timmars arbetsdag och lagstadgad semester?

Varje villaägare i Sverige vet att man trots lagfarten inte kan bygga om sitt hus precis som man vill. Men skogen ska tydligen vara den ägande partens frizon.

Svensk skogsnäring är del i ett ideologiskt trossystem. Även dess akademiska gren, det inflytelserika forskningsinstitutet Skogforsk, är delfinansierat av näringen själv, bland annat genom koncernbidrag och en typ av skatt på avverkad skog, och har så starka band till näringen att den akademiska friheten måste anses vara en chimär. Institutets vd är samtidigt styrelseledamot i skogsjätten SCA. Det är en liten värld. De flesta inom näringen och skogspolitiken har gått samma jägmästarutbildning, jobbat runt på samma arbetsplatser och lärt känna varandra. Skogsstyrelsens generaldirektör var tidigare hårdför skogschef på Sveaskog.

Ändå tror jag att något håller på att hända. Näringens propaganda är på väg att genomskådas och den nostalgiska synen på skogens betydelse som rikets ekonomiska

ryggrad och landsbygdens försörjning är på väg ut, vilket i sin tur kan öppna för en mer rimlig diskussion om skogens funktion. Om ett par decennier kommer många undra hur tidigare generationer egentligen tänkte, precis som vi i dag förundras över att man på sextiotalet ansåg DDT vara snudd på nyttigt.

Innan Rachel Carson skrev ”Tyst vår”.

Po Tidholm

kultur@dn.se

14 Ledare: Mycket bättre service när staten slopade monopolet

Det statliga monopolet för besiktning av bilar, utformat som en tvingande plikt att låta AB Svensk Bilprovning kontrollera skicket på alla fordon, fungerade ungefär som socialism visat sig fungera genom världshistorien: Ett reglerat pris ledde till sämre flexibilitet, färre yrkesverksamma än vad efterfrågan egentligen

motiverade och att bilägarna fick åka längre till de få servicepunkter som fanns.

När infrastrukturminister Åsa Torstensson (C) 2010 invigde den först öppnade privata bilprovningsstationen i Sverige förklarade hon varför hon förordade en avreglering. Det var för att ”skapa flexibilitet med fler stationer … och annan typ av service”.

Hon var tydlig med att priset nog skulle komma att öka, särskilt som priserna var högre i grannländerna och de statligt beslutade priserna varit frysta i åtta år: ”Om det är på udda tider, med andra öppettider än vad tillgängligheten erbjuder i dag, är det klart att med längre öppettider så kostar det mer, precis som annan service”, förklarade Torstensson.

”Och vad tror du det beror på?” var hennes motfråga till reportern (Vi Bilägare 2/7 2010) som konstaterade att Svensk Bilprovning inför avregleringen funnit för gott att förlänga sina öppettider.

Nu har Riksrevisionsverket granskat branschen i rapporten ”Omregleringen av besiktningsmarknaden för fordon”. Den visar på en kraftigt ökad tillgänglighet; det fanns 186 besiktningsstationer på monopoltiden mot 526 stycken 2019, en förbättring med remarkabla 183 procent.

Av Sveriges 68 så kallade arbetsmarknadsregioner hade 63 maximalt fem besiktningsstationer 2010. 2019 hade antalet sådana regioner sjunkit till 44. Antalet arbetsmarknadsregioner med 6 eller fler besiktningsstationer har samtidigt stigit från 5

till 24 stycken. Riktigt bra har utvecklingen varit i storstäderna. I Stockholm-Solna ökade siffran från 26 till 90, i Göteborg från 16 till 66 och i Malmö-Lund från 16 till 63.

Konkurrensen om att erbjuda fler servicepunkter och anställa fler besiktningstekniker har höjt produktionskostnaderna; stordriftsfördelarna minskar när varje station i snitt hanterar färre fordon, vilket är fallet trots att bilarna blivit fler. Priserna har stigit mer än KPI.

”Exempelvis har möjlighet att besikta fordonet tidigt på morgonen eller sent på kvällen liksom på drop-in ett värde för konsumenterna. Besiktningsföretag som tillhandahåller flexibla besiktningsmöjligheter och därmed troligen lägre beläggningsgrad har troligen högre produktionskostnader och måste därmed ta ut högre priser”, skriver Riksrevisionen.

Fem olika företag dominerar branschen eftertryckligt; de hade 2019 marknadsandelar på 10–26 procent. Till skillnad från grannländerna, och antagligen för att tackla en inbyggd intressekonflikt, får inte svenska besiktningsföretag också sälja reparationer och nya bilar.

Det här har lett till att Riksrevisionen inte tillräckligt värderar hur inslagen av entreprenörskap i branschen faktiskt tar sig uttryck.

”Vi förstår entreprenörer som förnyelseagenter genom nyetablering av företag. Vi utelämnar aspekter av entreprenörskap som handlar om

förnyelse av tjänster inom befintliga företag”, skriver man.

Det är beklagligt. Kontrollbesiktningen är så klart den vanligaste tjänsten och den är noga reglerad. Men en enkel kontroll visar att företagen i branschen dessutom i dag erbjuder tjänster som kontroller av gasolsystem, styrleder, och fukt, samt veteranbilskontroller av fordon som inte behöver besiktas.

Så där som det kan bli när ett monopol slopas.

DN 14/5 2021

14 ”Höghastighets-banor ger ingen positiv klimateffekt”

Det finns en uppenbar risk att investeringen i höghastighetsbanor inte leder till positiva klimateffekter och att det inte är rimligt att motivera dem med klimatskäl. Inget av Trafikverkets scenarier från mars i år ger någon positiv klimateffekt om man tar hänsyn till uppdaterade antaganden om flygets

teknikutveckling och bränslen, skriver fem KTH-forskare.

DN. DEBATT 210514

De närmaste veckorna kommer höghastighetsbanorna att diskuteras i riksdagens trafikutskott i samband med behandlingen av regeringens infrastrukturproposition. Forskarsamhället är enigt om att det krävs kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser de närmaste decennierna om Parisavtalets målsättningar ska kunna nås. Debatten om höghastighetsbanorna har till stor del kommit att handla om deras effekt på just utsläppen av växthusgaser, även om andra skäl till att bygga banorna också förts fram.

Projektet sägs av många av dess förespråkare ge betydande bidrag till att begränsa klimatförändringarna. Men stämmer det? I den KTH-rapport som publiceras i dag har fyra olika scenarier för höghastighetsbanorna utvärderats ur ett klimatperspektiv.

Banornas klimateffekt beror dels på ökade utsläpp av växthusgaser under byggandet, dels på minskade utsläpp efter banornas färdigställande, när överflyttning kan ske från flyg- och vägtransporter till järnväg. Produktion av betong och stål för banorna väntas orsaka allt lägre koldioxidutsläpp efterhand som produktionsprocesserna utvecklas.

På liknande sätt kommer vägtransporter och flygresande att orsaka allt lägre utsläpp, inte minst genom elektrifiering och ökad användning av alternativa bränslen. Här finns en konflikt. Å ena sidan är det viktigt med tidig trafikstart för att få betydande utsläppsminskningar av överflyttningen. Å

andra sidan innebär en tidig byggstart att teknikutvecklingen för byggmaterial inte kommit så långt.

Ett vanligt mått på en investerings klimatprestanda är när den når koldioxid-neutralitet. I fallet med höghastighetsbanan är det när summan av de inbesparade utsläppen genom överflyttning från andra färdmedel har blivit lika stor som utsläppen från byggfasen.

I alla av oss kända tidigare studier av höghastighetsbanorna förbises dock en viktig aspekt. Att man uppnått koldioxidneutralitet betyder inte att man därmed också nått en neutralitet vad gäller påverkan på jordens klimat- och ekosystem. Den uppvärmning som skett när atmosfärens koldioxidhalt varit förhöjd ger långvariga effekter, exempelvis genom att världshaven värms upp och genom att glaciärer smälter. Det kan också öka risken för att självförstärkande spiraler i klimatsystemet sätts i gång. I stort sett alla investeringar ger initialt ökade utsläpp. Därför är det nödvändigt att användningsfasen leder till att koldioxidneutralitet uppnås snabbt och att den på sikt ger en avsevärt större minskning av utsläppen än den ökning byggandet orsakat.

Två av de scenarier vi analyserat bygger på Trafikverkets rapport ”Nya stambanor för höghastighetståg” som publicerades tidigare i år. Dessa har sedan uppdaterats vad gäller teknisk potential hos de olika transportslagen. I scenarierna antar Trafikverket att transportsektorns klimatmål kommer att uppnås samt att en reduktion av utsläppen i byggfasen kan ske med 80–90 procent jämfört med dagens teknikнivå. Vi har dessutom räknat in något minskade utsläpp från biltillverkning

då behovet av bilar minskar i scenarierna. Inget av de två scenarierna når koldioxidneutralitet, vilket innebär att de kommer att ha en sammantaget negativ klimatpåverkan.

Huvudorsaken är att de inte ger någon överflyttning till järnväg förrän 2050, det vill säga först när alla transportslag ska vara klimatneutrala, enligt Sveriges klimatmål. Inte ens om transportsektorn skulle nå nollutsläpp först 2055 skulle dessa scenarier ge någon positiv klimateffekt. Här har vi dessutom räknat med Trafikverkets högsta nivå av överflyttning till tåg från flyg. Då modellberäkningarna gjordes innan pandemin bröt ut överskattas eventuellt det framtida tjänsteresandet både med tåg och flyg. Om man skulle ta hänsyn till detta skulle klimatkalkylen för höghastighetsbanorna försämras ytterligare.

EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) kan också ha en inverkan på analysen. Verksamheter som omfattas av systemet, däribland stål- och cementproduktion, måste till EU-kommissionen årligen överlämna en utsläppsrätt för varje ton koldioxid de släppt ut. För varje år utfärdas allt färre nya utsläppsrätter och med nuvarande regelverk upphör utgivningen 2057.

Hur stora de totala utsläppen blir är således redan beslutat och man kan därför hävda att ökade utsläpp från enskilda sektorer inom EU ETS efter 2023 (fram till 2023 gäller delvis andra förhållanden) inte har någon klimat-effekt, givet nuvarande regelverk.

Inget av Trafikverkets scenarier från mars i år ger någon positiv klimateffekt, givet uppdaterade antaganden om flygets

teknikutveckling och bränslen. Vi har därför konstruerat ett scenario som kan illustrera vad som skulle krävas för att få en positiv klimateffekt. Detta scenario innebär (1) att banorna planeras och byggs snabbt och står klara redan kring 2035, (2) att full överflyttning från andra transportslag sker redan 2035, (3) att de utsläpp som ligger inom EU ETS räknas som noll. Dessa villkor är synnerligen utmanande att uppnå.

Exempelvis antar Trafikverket i sina scenarier trafikstart tidigast 2045. En stor del av klimatvinsten av överflyttning är tänkt att komma av att lastbilstransporter ersätts av järnvägstransporter, men detta skulle förutsätta en radikal transformation av företagens komplexa transportkedjor, vilket gör att det troligen tar flera år efter trafikstart innan full potential kan uppnås. I ett längre tidsperspektiv är det inte heller självklart att utsläpp inom EU ETS ska räknas som nettonoll. Det förutsätter att de ökade utsläppen från bygget inte leder till att politiska beslut rörande hur skarpt EU ETS ska vara påverkas, exempelvis av att priserna stiger.

Våra resultat motsäger inte andra järnvägssatsningars stora betydelse för att nå ett hållbart transportsystem, men det finns goda möjligheter att öka kapaciteten i systemet utan investeringar i helt nya stambanor. Kapaciteten kan exempelvis ökas avsevärt genom att köra längre tåg. När SJ fick fullt på tågen mellan Stockholm och Göteborg började man köra med dubbelt så långa tåg, vilket i princip omedelbart fördubblade kapaciteten på befintliga spår. Åtgärderna för att möjliggöra längre tåg kostar bara en bråkdel av vad höghastighetsbanor kostar och kan genomföras betydligt snabbare. Förbättrade nattågsförbindelser är ett annat alternativ som kan ge ett visst bidrag till utsläppsminskningar och dessutom snabbt.

Satsningar på järnvägen kan vara en central del i klimatarbetet. Vår slutsats är dock att det finns en uppenbar risk att investeringen i höghastighetsbanor inte leder till positiva klimateffekter och att det inte är rimligt att motivera dem med klimatskäl.

Jonas Åkerman, forskningsledare, strategiska hållbarhetsstudier, KTH

Göran Finnveden, professor, miljöstrategisk analys, KTH

Ulrika Gunnarsson Östling, docent, planering och beslutsanalys, KTH

Mattias Höjer, professor, miljöstrategisk analys och framtidsstudier, KTH

Anneli Kamb, doktorand, strategiska hållbarhetsstudier, KTH

14 Baylan varnar för EU:s satsning på halvledare

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) hissar varningsflagg för EU:s plan att med hjälp av subventioner dubbla den europeiska produktionen av halvledare på tio år.

– Protektionism är livsfarligt, säger han.

Stora produktionsbortfall är redan ett faktum i fordonsindustrin. Men även andra stora industrier – som elektroniktillverkare – känner

av problemen med global halvledarbrist i återhämtningen efter pandemin.

Halvledare är små chip som har blivit ett allt vanligare inslag i allt från bilar till brödrostar i takt med att digitalisering, uppkoppling och automatisering breder ut sig. Och bristen på dem är just nu högt upp på den politiska agendan runt om i världen.

Kan du tänka dig en subventionerad satsning på halvledartillverkning med koppling till fordonsklustret i Sverige?

– Om det finns ett intresse från det privata näringslivet får man sätta sig ned och diskutera, precis som vi har gjort när det gäller batterier och vätgas. Men det beror ju också på vad det är för problem man vill lösa. Om det är den akuta bristen är det ett väldigt trögt verktyg, säger näringsminister Ibrahim Baylan.

TT

14 Vi är oroade för den snabbt ökande användningen av fossila bränslen vid utvinning av och transaktioner med bitcoin.

Biltillverkaren Teslas vd Elon Musk i ett inlägg på Twitter. Företaget stoppar nu betalning med kryptovalutan bitcoin. Den digitala valutan skapas när kraftfulla datorer tävlar mot varandra om att lösa komplexa matematiska pussel, en energiintensiv process som för närvarande drivs av el som produceras med fossila bränslen.

15 Jonas Fröberg: Frågan är om Volvo Cars blir en älskad folkaktie

Tajmingen är rätt för en börsnotering av Volvo Cars.

Nu kan bilbolaget både skaffa sig en armlängds avstånd från ett allt aggressivare Kina och få pengar från aktiemarknaden.

Men det är inte säkert att Volvo Cars blir en älskad folkaktie.

Att nöta baksätet i mormors Volvo Amazon eller känna kupédoften i pappas fyrkantiga Volvo 740. Många av oss har intima relationer med bolaget som gav Sverige allra flest jobb under efterkrigstiden.

På onsdagskvällen kom det väntade beskedet: Volvo Cars, landets största privata arbetsgivare med 25 000 anställda, ska ”utvärderas” för en börsnotering på Stockholmsbörsen senare under året.

Fritt översatt: Styrelsen anser att det är så gott som säkert. Annars skulle de inte skicka ut pressmeddelandet.

Många undrar: blir det en ny älskad folkaktie? Låt oss återkomma och konstatera att en notering görs av flera anledningar.

”Släpp loss tigern” sade Volvo Cars nye huvudägare Li Shufu 2010. Den okände kinesiska entreprenören och hans privata bolag Geely köpte bilbolaget från Ford för reapriset 13 miljarder kronor (1,8 miljarder dollar). Nu har försäljningen nära tredubblats till förväntade 750 000 bilar i år och det viskas om en tiodubbling av bolagsvärdet.

Li Shufu – som kommer att behålla merparten av aktierna – kan casha in. Geelykoncernen är nämligen i behov av pengar inför en offensiv och dyr elektrifieringsplan och sedan Li Shufu köpte in sig som storägare i Daimler och AB Volvo för snart tre år sedan har kassan ekat tommare.

Elbilsbolaget Polestar (ägt till nära 50 procent av Volvo Cars) ingår inte, men bli inte förvånade om det snart bjuds ut också.

Den andra anledningen är att Volvo Cars själva står inför jätteinvesteringar och en börsnotering ger stora möjligheter att få pengar från aktiemarknaden.

Börsnoteringen var en hårsmån från att bli verklighet under både 2018 och 2020.

Nu tycks tajmingen bra.

Efter åratal av sjunkande börskurvor för bilbolag (utom elbilsbolaget Tesla) har värdet gått upp på flera stora bilkoncerner som kunnat visa att de hänger med i elektrifiering. Som av en händelse har Volvo Cars sprutat ut pressmeddelanden med budskap som ”Volvo helelektrifierat 2030” under våren.

Så finns en viktig anledning som inte skrivs i några pressmeddelanden:

En börsnotering i Stockholm skapar en armlängds avstånd till en alltmer aggressiv kommunistisk diktatur i Kina. Tänk att tigern åter befrias – fast nu i en helt annan mening.

Det har blivit allt mer besvärande för Volvo Cars att vara nära nog 100 procent ägt av ett kinesiskt bolag. Genom en kinesisk underrättelselag kan Kina tvinga kinesiska bolag och personer att bedriva underrättelseverksamhet.

Och ja, det var exakt den underrättelselagen som gjorde att Säpo och Must sade nej till kinesiska Huawei i 5G-uppbyggnaden i höstas, där telekombolaget Ericsson som en följd nu i

veckan hotas rakt ut i kinesiska statskontrollerade Morning Post.

Att få nya ägare som pensionsjätten AMF och folkrörelsebolaget Folksam torde då kanske låta som ljuv musik i öronen. Just de två har redan gått in med 3 respektive 2 miljarder kronor i preferensaktier (som omvandlas till vanliga stamaktier) vid en börsnotering och enligt källor är flera andra svenska institutioner positivt inställda.

Men tigern befrias – och här kommer dagens ord – lagom.

Samtidigt kommer Volvo Cars att fortsätta vara en del i Geelykoncernen. Det är minst lika viktigt. Li Shufu har offensiva ambitioner att ta världsherravälde inom elektrifiering, självkörande teknik, AI för att offensivt leda omvandlingen när sättet att transporteras ändras i grunden.

Där är det viktigt att få vara med för Håkan Samuelsson som nu skickligt äter kakan och samtidigt har den kvar. Han får nämligen behålla en fristående ledningsstruktur i Göteborg där makten inte hamnar i Kina.

Men den stora frågan återstår: Blir Volvo Cars en älskad folkaktie?

Svaret lyder: Det är nu upp till Håkan Samuelssons tiger att bevisa – i en tät djungel av smidiga Teslor, nya techbolag som vädrar vinster och gamla giganter som VW som rest sig.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

15 28 000

husvagnar. Så många kontrollbesiktigade Bilprovningen under förra året. Var femte av dessa underkändes med krav på efterkontroll.

Flest husvagnar underkändes i Stockholm och bäst kvalitet var det på vagnarna på Gotland. Under 2020 kontrollerades även 8 700 husbilar. Var tredje av dessa underkändes och sämst var siffran i Västmanland. Bäst klarade sig husbilarna i Blekinge.

DN

15 Så långt kommer laddhybriderna i verkligheten

En laddhybrids räckvidd på el är en av biltypens viktigaste egenskaper. På senare år har prestandan ökat, men hur väl stämmer de angivna siffrorna överens med verkligheten?

Under den senaste tiden har det lanserats många nya laddhybrider på den svenska marknaden. Antalet bilmodeller som kan laddas externt och köras på både el och bensin har ökat nästan explosionsartat. Därför har biltidningen

Teknikens Värld granskat hur laddhybridernas uppmätta räckvidd enligt EU:s körcykel WLTP ser ut i verkligheten, den verklighet som råder på svenska vägar och i svenskt klimat.

Samtliga modeller har fått testa en unik testslinga för ladhybrider.

Den utgår från redaktionsgaraget i centrala Stockholm, där bilarna har laddats fullt under natten i rumstemperatur, för att sedan ta sig an en blandning av stadstrafik och landsvägskörning på framför allt 70- och 80-vägar.

Förutsättningarna är alltid desamma för alla bilar, klimatanläggningen är inställd för att värma kupén till 20 grader och varken stols- eller rattvärme används under testet.

Den enda parametern som inte är densamma från gång till gång är vädret. Vilket väglag och vilken lufttemperatur som var aktuella vid testkörningen finner du för varje bil i tabellen här.

Omgivningstemperaturen kan få stort utslag på den elektriska räckvidden eftersom det går åt mycket energi för att värma bilens kupé. Notera att Volvos modeller använder en bensindriven värmare för att värma kupén, medan de flesta andra har ett elektriskt värmeelement.

Den bil som på papperet visar upp längst räckvidd på el är den stora suven Mercedes GLE 350 de 4Matic. Den uppges klara 8,2 mil, vilket är ovanligt långt för att vara en laddhybrid. Det är lätt att vifta bort siffran som överdriven, men suven visar att den klarar distansen – med råge. På testslingan kommer den 9 mil innan elen är

slut, vilket är ungefär 10 procent längre sträcka än angivna räckvidden uppmätt i den europeiska WLTP-körcykeln.

Det finns också en handfull andra laddhybrider som är ännu bättre än Mercedes GLE 350 de 4Matic på att överträffa deklarerad räckvidd, bland annat den mindre Mercedes GLC. Men också modeller från Kia, Ford och Audi. I vissa fall i reda kilometer, i andra fall procentuellt sett.

Det finns också laddhybrider som inte når upp till WLTP-räckvidden som anges i specifikationerna. Ett exempel är Peugeot 3008 Hybrid4 som bara kommer 66 procent av sträckan.

Den elektriska räckvidden påverkar både miljön och ekonomin. Vid körning på el är laddhybridens miljöpåverkan att likställa med en elbils och ekonomiskt finns mycket att vinna ju längre man kan köra på el. När bensinmotorn driver bilen är bränslekostnaden omkring 15 kronor per mil, vid eldrift är den dock inte högre än 1:50–2 kronor per mil beroende på elpris och förbrukning.

Här intill finns hela listan med de 40 senaste testade laddhybriderna. Respektive modells räckvidd enligt WLTP-körcykeln redovisas samt den som tidningen har mätt i sin testslinga.

Mattias Rabe

Fakta. Verklig räckvidd för 40 bilmodeller

Bilmodell Räckvidd Räckvidd Procent av Väglag Lufttemp WLTP TV-test utlovad (°C)

(km) (km) räckvidd

Audi A6 Avant 55 TFSI e quattro 50 57 114 Torrt 9

Audi A6 Sedan 55 TFSI e quattro 53 54 102 Torrt 9

Audi Q3 45 TFSI e 50 53 106 Torrt 10

Audi Q7 60 TFSI e 43 46 107 Torrt 10

BMW 330e Sedan 60 40 67 Vått 4

BMW 530e xDrive Sedan 55 40 73 Vått 4

BMW X1 xDrive25e 57 55 96 Torrt 29

BMW X3 xDrive30e 46 45 98 Torrt 9

BMW X5 xDrive45e 80 74 93 Torrt 10

Ford Explorer Plug-In Hybrid 42 33 79 Torrt 3

Ford Kuga Plug-In Hybrid 56 62 111 Torrt 14

Hyundai Ioniq Plug-in Hybrid 50 54 108 Torrt 11

Kia Sorento Plug-in Hybrid 57 59 104 Torrt 13

Kia XCeed Plug-in Hybrid 42 51 121 Torrt 19

Mercedes A 250 e 72 68 94 Torrt 10

Mercedes C 300 de Kombi 48 47 98 Torrt 14

Mercedes E 300 de 4Matic Kombi 52 51 98 Torrt 9

Mercedes GLC 300 e 4Matic 42 51 121 Torrt 19

Mercedes GLE 350 de 4Matic 82 90 110 Torrt 3

Mitsubishi Outlander Plug-in Hybrid 45 47 104 Torrt 8

Opel Grandland X Hybrid4 59 47 80 Torrt 28

Peugeot 3008 Hybrid4 59 39 66 Torrt 9

Peugeot 508 SW Hybrid 52 39 75 Torrt 9

Porsche Panamera 4 E-Hybrid Sport Turismo 54 39 72 Torrt 11

Range Rover Sport P400e 41 37 90 Torrt 3

Seat Tarraco e-Hybrid 48 51 106 Torrt 12

Skoda Octavia Combi iV 55 58 105 Torrt 10

Skoda Superb Combi iV 55 49 89 Torrt 9

Toyota RAV4 Laddhybrid AWD-i 75 71 95 Torrt 10

Volkswagen Passat Sportscombi GTE 55 46 84 Vått 3

Volkswagen Touareg R 47 49 104 Torrt 3

Volvo V60 Recharge T6 51 38 75 Vått 3

Volvo V60 Recharge T8 51 40 78 Vått 4

Volvo V90 Recharge T6 48 51 106 Torrt 9

Volvo V90 Recharge T8 53 43 81 Torrt 21

Volvo XC40 Recharge T4 56 48 86 Torrt 9

Volvo XC40 Recharge T5 56 41 73 Torrt 29

Volvo XC60 Recharge T6 54 46 85 Torrt 19

Volvo XC60 Recharge T8 45 41 91 Torrt 10

Volvo XC90 Recharge T8 51 45 88 Torrt 3

15 Komponentbrist stänger fabrik

Brist på komponenter fortsätter att slå mot bilindustrin. Nu stannar de rullande banden i Fords fabriker.

De så kallade halvledarkomponenterna är fortsatt en bristvara i världen och läget spås bli värre framöver. De flesta tillverkare av produkter innehållandes elektronik är beroende av halvledarkomponenter, även bilindustrin. I princip alla biltillverkare har drabbats. Volkswagen har bekräftat att de tappat runt 100 000 bilar i produktion och Renault har flaggat för att årets resultat kan bli en kraftig förlust.

Produktionsstopp har drabbat Fiat och Jeep, Peugeot har börjat montera analoga mätare i sina bilar och Volvo Cars sänkte sin produktionstakt tidigare i år. Nu pausar även Ford nästan all produktion i Europa. Bland annat ska fabriken i Köln, som tillverkar modellen Fiesta, stoppa produktionen fram till och med början av juli.

DN

15 Däcktillverkaren Michelin storsatsar på vätgas

Däcktillverkaren Michelin har tillsammans med underleverantören Faurecia investerat i samriskföretaget Symbio, tillverkare av bränslecellsystem. Företaget bygger nu en fabrik utanför Lyon i Frankrike och siktar på att kunna producera drygt 20 000 system under namnet Stackpack till år 2025.

Michelin hävdar att man har 15 års erfarenhet av bränslecellsteknik och den globala infrastruktur som krävs för att bli marknadsledande.

DN

15 Gratistjänsten kostade tusenlappar

BMW-ägaren Mikael Falk är en av många svenskar som känner sig lurade av värderingssajten Bilprisinfo.se.

Mikael Falk lurades att beställa en bilvärdering och fick ett krav på 1 998 kronor. Han kontaktade oss på redaktionen för att varna andra läsare.

– Omkring 600 000 begagnade bilar säljs i Sverige varje år. Alla behöver göra någon form av värdering för att kunna sätta ett rimligt pris. På nätet finns flera tjänster, de flesta gratis och mer eller mindre rättvisande. Men här härjar numera också aggressiva, utländska Bilprisinfo.se, skriver Mikael Falk.

Sajten är utformad för att få besökarna att snabbt klicka i och fylla i sina uppgifter, utan att redovisa att tjänsten kostar tusentals kronor.

Han beställde själv en värdering på sin BMW 330i från bilprisinfo.se i tron att den var gratis. Det är lätt att missa att den i själva verket kostar 1 998 kronor.

Efter fältet där man anger registreringsnumret finns en ruta där man sätter i ett kryss för att bekräfta att man godtar villkoren.

Intill rutan finns en mycket svårläst text med gröna bokstäver på grön botten där det står ”Jag

godkänner avtalsvillkor för tjänsten och att den påbörjas direkt utan ångerrätt. Pris 1 998 kr. I enlighet med distansavtalslag (2005:59) och (EU) 2016/679 GDPR”

Eftersom texten är nästan osynlig och för att värderingstjänster normalt sett är gratis är det lätt att tro att man beställer en gratis värdering.

– Att betala 2 000 kr för något som andra ger gratis är givetvis inget som någon människa frivilligt skulle göra om de hade sett villkoren. Därför ser Bilprisinfo till att ange villkoren i grön text mot grön botten, säger Mikael Falk.

Men är det som bilprisinfo.se håller på med verkligen lagligt? Vi frågar Charlotte Söderlund, jurist på konsumentverket.

– Det är fri prissättning i Sverige vilket innebär att företag kan sätta vilka priser man vill. Kravet är dock att prisinformation enligt prisinformationslagen ska anges på ett klart och tydligt sätt innan man accepterar priset. Har priset inte angetts på det sättet så räknas marknadsföringen som vilseledande eftersom det då utelämnas viktig information, svarar Charlotte Söderlund.

Måste jag betala räkningen från en sådan här skojarfirma?

– Utgångspunkten är att man inte är skyldig att betala för något man inte har beställt. Har man beställt värderingen, men inte förstått att den kostade pengar, kan man bestrida fakturan. Det är då viktigt att man kontaktar företaget skriftligen och förklarar varför man inte har för avsikt att betala.

– Det är därefter upp till företaget om de vill gå vidare med sitt krav. Bestrider man fakturan i varje led riskerar man dock inte en betalningsanmärkning, förklarar Charlotte Söderlund.

Vad gör ni för att stoppa bilprisinfo.se?

– Företaget bakom webbplatsen Bilprisinfo.se har sitt säte i Lettland (Swedtrust SIA i Riga, reds. anm.) vilket innebär att det är lettiska myndigheter som har tillsynsansvar över bolaget. Konsumentverket har därför kontaktat den behöriga myndigheten i Lettland med anledning av de anmälningar som vi har fått in.

Hemsidan går inte längre att besöka. Det lettiska bolaget Swedtrust SIA driver även sajterna Pricekoll.se, Bilkontroll.nu och Bilpriserna.se. DN har utan framgång sökt det lettiska bolaget.

Mikael Stjerna

Fakta. Betala inte

Hoten från firman att ta kraven vidare är att betrakta just som ett hot. I en domstol skulle de med stor säkerhet förlora. De flesta kunder betalar inte och vad vi vet har inget krav någonsin tagits till domstol – det ingår inte i affärsidén.

Bilprisinfo.se har på ett medvetet sätt försökt dölja prisinformationen och underlåtit att informera om den lagstadgade ångerrätten. För att kunna avsäga dig ångerrätten måste du först ha fått information om den. Eftersom firman inte informerar om ångerrätten har ångerperioden inte påbörjats och du kan därför

hävda att du ångrar köpet enligt distans- och hemförsäljningslagen.

Det är viktigt att bestrida kraven, först fakturan och sen eventuellt också inkassokrav. Sedan är det upp till företaget att driva ärendet till domstol. I dag saknas det lagutrymme för att straffa sådana här bedrägerier. Konsumentombudsmannen kan i bästa fall säga ”sluta nu” men några påföljder sker inte.Mikael Stjerna

15 Erik Wedberg: Ge mig en tvärtomladdhybrid nu

Ingen biltyp har ökat lika mycket som laddhybriderna. På några få år har utbudet vuxit från en handfull till ett 70-tal. Trots det finns det ingen som passar mig. Ge mig en omvänd laddhybrid nu.

Resan ut ur stan gick nästan ljudlöst, miljövänligt och snabbt. Det här var framtiden. Efter tolv mil kom det som i vanliga fall skulle framkalla ångest. Elen i batteriet var slut. Men i stället för räckviddsångest och bultande

huvudvärk kom ett lugnande gräsklipparliknande buller från motorn där bak.

Bilen jag körde var en BMW i3 REX som i huvudsak gick på el, men hade en liten bensinmotor som gav tio extra mil när elen var slut.

Det finns i dag en mängd olika bilmodeller med laddhybridteknik, som kan köras på el eller bensin och utvecklingen har varit explosionsartad. Utvecklingen av antalet modeller, alltså. För fem år sedan fanns bara sju laddhybridmodeller att köpa. I dag finns det cirka 70. Utvecklingen av tekniken har gått desto långsammare.

Teknikens Världs test av den elektriska räckvidden i verkligheten visar att likriktningen bland laddhybriderna är slående. Med några få undantag har alla batterikapacitet för fem mils körning på el innan bensinmotorn måste ta över och ge 30–40 mils extra körning. Har vi nått en teknikplatå där det är för svårt att få laddhybriderna att gå längre på el?

Knappast. Det handlar snarare om att biltillverkarna fortfarande tror på de kundundersökningar som gjordes när laddhybrid- och elbilstekniken var i sin linda. Då kom man fram till att nästan ingen kör längre än fem mil per dag och att längre elräckvidd än så inte var nödvändigt. Det fanns alltså inget behov av en BMW i3 REX som fungerade som de flesta laddhybrider, fast tvärtom. Laddhybriden som gick längre på el än bensin var tydligen inte framtiden, hur gärna jag än ville att den skulle vara det.

Nu är det dags för biltillverkarna att göra om sina kundundersökningar. Dagens bilköpare blir alltmer vana vid att köra på el i stället för bensin. Det är hög tid för laddhybriderna att ta ett teknikkliv.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

Rött ljus: Bristen på halvledare gör att det byggs färre bilar, men också att de som ändå byggs blir dyrare. I USA ses redan prisökningar på 10–20 procent.

15 Suzuki Across – en förklädd Toyota

Suzuki lanserar en stor suv som tar sig 7,5 mil på el och som kostar över en halv miljon kronor. Men egentligen är det en Toyota.

Det är inte första gången det sker. Att en biltillverkare med ett hål i modellutbudet täpper igen det genom att köpa in en modell från en konkurrent och sätter sitt eget emblem i fronten.

I Suzukis fall är avsaknaden av en laddhybrid, en biltyp som i dag säljer bra och som inom den

närmsta framtiden kommer att sälja ännu bättre, ett problem.

Man kan dividera om huruvida en laddhybrid med sin bensin- och elmotor är den perfekta lösningen eller enbart en dålig kompromiss, men faktum kvarstår att elbilen och laddhybriden fortsatt kommer att gynnas av dagens bonusmalus-skatt.

Därför är Suzuki glada att kunna lansera sin nya laddhybridsuv Across. Men det krävs ingen Ture Sventon för att se att det rör sig om en Toyota RAV4. Fronten gapar lite mer och strålkastarna har ett mer plirande utseende. Och nya emblem så klart. Annars är allt sig likt. Det här är en Toyota.

Across finns endast i ett utförande och med sex kulörer att välja på. Utrustningslistan är dock fullgod och innehåller det man kan förvänta sig av en bil i dag till det här priset. Adaptiv farthållare med viss mån av självstyrning, vingelvarnare och dödavinkelvarnare. Bilen kan varna för bakomvarande trafik vid backning men bromsar inte själv. Rattvärme finns också men bilen saknar navigationssystem. Det är dumsnålt i en bil för 539 900 kronor.

Toyota RAV4 fick fem stjärnor i Euro NCAP:s krocktest, men den klarade inte Teknikens Världs älgtest. Toyota uppdaterade därför mjukvaran som styr antisladdsystemet. Suzuki Across levereras med uppdaterad mjukvara och klarar nu även den sig igenom undanmanöverprovet.

Across har samma fördelar som sitt tvillingsyskon. Bilen går fint på vägen med ett trevligt rörelsemönster och den tar sig an

ojämnheter utan bekymmer. Den är kort och gott komfortabel.

Nog finns ett litet brus i kupén, men vare sig elmotorns eller bensinmotorns ljud letar sig in. Övergången mellan dem båda är också sömlös.

Den steglösa automatlådan är irriterande med sitt varvande när du trampar gaspedalen i botten.

Sittställningen är hög och allt känns stort. Stolarna är tilltagna och väl stoppade, kupétemperatur ställs in med rejäla vred och växelväljaren är en stor klump.

Det finns massor av fysiska vred och knappar intill pekskärmen, vars upplösning är otidsenligt grumlig. Här ligger Toyota och därmed Suzuki efter konkurrenterna.

Det bästa med bilen är den långa räckvidden på el: 7,5 mil vid blandad körning. Batteripaketet är placerat under golvet och inkräktar därmed inte på bagageutrymmet, även om reservhjulet är ersatt av ett lagningskit. Across erbjuder goda utrymmen, men vi hade gärna sett en genomlastningslucka i baksätets ryggstöd. Baksätet är rymligt och bekvämt och fötterna får ledigt plats under stolen framför. Det justerbara ryggstödet är ett plus.

Tilldelningen av Across till Sverige är oklar. Suzuki tror själva på runt 300 bilar per år, vilket är extremt få. Bara i april såldes 535 stycken RAV4 Plug-in Hybrid.

Även om du kanske gillar Across till utseendet så blir den förväntat stora värdeminskningen ett problem. Suzuki är ett uddamärke i Sverige och trots att bilen bygger på RAV4 så innebär det

dessvärre inte lika bra förmodat andrahandsvärde.

Suzuki Across har alla rätt på pappret, men trots det finns bättre alternativ.

Glenn Lindberg

glenn.lindberg@mag.bonnier.se

Fakta. Suzuki Across 2,5 l Laddhybrid Inclusive E-Four CVT

Miljö

Koldioxidutsläpp: 22 gram/km vid blandad körning.

Förbrukning: Bensin 1,00 liter/mil, el 1,66 kWh/mil vid blandad körning.

Inköpsbonus: 32 174 kronor.

Ekonomi

Pris: 539 900 kronor.

Årlig fordonsskatt: 360 kronor per år under de tre första åren, därefter 360 kronor per år.

Garantier: Nybil 3 år, vagnskada 3 år, rostskydd 12 år, lack 3 år, assistans 3 år.

Teknik

Motor: Bensin 185 hk, 227 Nm. Elmotor fram 182 hk, elmotor bak 54 hk. Totalt 306 hk.

Batterikapacitet: 18,2 kWh.

Drivning: Fyrhjulsdrift.

Växellåda: Steglös automatlåda.

Acceleration 0–100 km/tim: 6,0 sekunder.

Toppfart: 180 km/tim.

Digitalt

Pekskärm: 9 tum, halvt integrerad.

App: Nej.

Apple Carplay/Android Auto: Ja/Ja.

OTA (nätuppdatering): Nej.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 463/186/169 centimeter.

Bagagevolym: 520–1 604 liter med bakre ryggstöd uppe/fällda.

Tjänstevikt: 2 020 kg.

Maximal släpvagnsvikt: 1 500 kg, med endast B-behörighet: 990 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper 3

Säkerhet 4

Miljö 4

Komfort 3

Ekonomi 3

Totalbetyg = 17 av 25

Plus

Fyrhjulsdrift.

Lång räckvidd på el.

Stark.

Minus

Skärmupplösning.

Förväntat andrahandsvärde.

Ingen lastlucka.

17 S: ”Stockholm behöver en Brommageneral”

Socialdemokraterna i Stadshuset vill tillsätta en Brommaberedning och en Brommageneral nu, för att komma i gång med planeringen av ett nytt bostadsområde.

– Regeringens snabbutredning ska vara klar i augusti och då måste ju staden ligga i startgroparna, säger oppositionsborgarrådet Karin Wanngård (S).

Socialdemokraternas ambition är att kunna påbörja bostadsbyggandet i Bromma parkstad – som de kallar det – under andra halvan av 2020-talet. Brommaberedningen bör, menar de, ledas av en särskilt utsedd tjänsteman eller Brommageneral.

– Jag blev väldigt glad när regeringen presenterade sitt besked om att den nu vill bryta avtalet med Bromma i förväg och för att Swedavia konstaterade att Bromma inte är lönsamt. Stockholm behöver så extremt mycket bostäder så det vore väldigt positivt att lägga ner Bromma och i stället bygga Bromma parkstad, säger Karin Wanngård.

Men efter regeringens besked kändes det som om det inte hände någonting från ledningen i Stockholms stadshus, menar hon.

– Jag är ganska övertygad om att Miljöpartiet och Moderaterna har en överenskommelse om

att inte röra Bromma flygplats och det ser vi väldigt tydligt nu. Vi ser att finansborgarrådet går ut och säger att Bromma flygplats ska vara kvar, ingenting ska hända och så har vi Miljöpartiet som tidigare jättehårt har drivit en nedläggning.

Finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M) skriver i mejl till DN: ”En diskussion om att Bromma flygplats ska användas till annat förutsätter att det finns tillräcklig flygkapacitet i Stockholmsregionen. Det har vi inte sett förslag om ännu. Karin Wanngård vet mycket väl att staden inte ensidigt kan säga upp avtalet för flygplatsen, utan det är en fråga för regeringen.”

Enligt Karin Wanngård händer inget trots att Daniel Helldén (MP) varit ute och pratat om att det ska byggas 50 000 bostäder på Bromma.

– Det händer ju ingenting i praktiken, man måste göra grovarbetet som politiker. Vi ser inga förslag i kommunstyrelsen, vi ser ingenting som pekar på att några personer jobbar med den här frågan. Det är bara tyst, och så går Moderaternas partiledare ut och säger att ”det här ska jag riva upp om jag blir statsminister”, säger Karin Wanngård.

Men kan regeringen lägga ner Bromma utan ett riksdagsbeslut?

– Jag ser att det är en regeringsfråga. Det har kommit ett utskottsinitiativ från trafikutskottet om att stoppa alla planer på en nedläggning, men jag anser att det ligger på regeringens bord.

Vissa experter menar att det kommer att ta mycket lång tid att bebygga Bromma flygfält.

– Det kommer att ta tid. Det ska till planprocesser, det ska marksaneras och vi måste garantera att kollektivtrafiken fungerar. Tvärbanan är på väg till Bromma och om det blir ett bostadsområde finns det underlag för att dra ut tunnelbanan, det skulle bli ett jättebra komplement till gröna linjen – Alvik, Bromma parkstad, Vällingby, säger Karin Wanngård.

Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) säger att Stockholms stad måste invänta regeringen innan en mer detaljerad bostadsplanering kan sättas i gång.

– Frågan om en nedläggning ligger hos regeringen och innan de har fattat ett beslut kan staden inte gå vidare. Den grönblå majoriteten är överens om att Bromma flygplats är ett stadsutvecklingsområde. När beslutet om en stängning fattas kommer staden inte att driva en flygplats där, säger han.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se

18 Ryanair märker av lyftet

Det blev en rejäl förlust för Ryanair det gångna räkenskapsåret som avslutades i mars. Med 80 procent färre flygningar i pandemins spår landade förlusten på 815 miljoner euro, motsvarande 8,2 miljarder kronor.

Antalet passagerare under året rasade till 27,5 miljoner, från 149 miljoner året före. Bolagsledningen upprepar tidigare bedömning om att under innevarande räkenskapsår kunna nå den nedre nivån i intervallet 80 till 120 miljoner passagerare. Och att uppgången redan har inletts. Enligt vd Michael O’Leary har antalet bokningar nu ökat till runt 1,5 miljoner

per vecka, från cirka en halv miljon i början av april.

TT-Reuters

18 Bromma flygplats har fått tvärbana

Förlängningen av tvärbanan till Kista har varit en segdragen historia som pågått i åratal. Men nu har Kistagrenen av spårvägen öppnat för trafik till Bromma flygplats.

Det var i söndags som tvärbanans Kistagren öppnade för spårvägstrafik till Bromma flygplats. Resenärerna kan nu se fram mot 15-minuterstrafik med enkelvagn mellan Alviks strand och flygplatsen.

Kistagrenens första sträcka är 1,3 kilometer och sträcker sig från Norra Ulvsunda till flygfältet och omfattar två nya hållplatser: Bromma Blocks och Bromma flygplats. Bygget påbörjades i februari 2018. Men projektet med tvärbana till Kista började planeras redan vid millennieskiftet. Sedan dess har det försenats, skjutits upp och omarbetats.

Sedan hösten 2019 förebereder Region Stockholm och SL för resten av utbyggnaden av Kistagrenen. Bland annat i området mellan Bromma flygplats, Solvalla och i norra Rissne.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

19 Ringrostiga flygledare förbereder sig för ett nytt lyft för Arlanda

Nio av tio passagerare har försvunnit från Arlanda under pandemin. Nu ökar bokningarna hos charterbolagen.

Flygledarna tränar i simulator för att vara redo när trafiken återvänder.

En morgon vid en avgång till Kanarieöarna blir det krångel med ett pcr-test.

En kö bildas på Arlanda en regnig morgon 14 månader in i pandemin.

Resten av terminal 5 ligger öde när passagerare samlas för att checka in under skyltarna där det står Sun Class.

Flight DK 1784 till Gran Canaria avgår 08.55. Det är tredje gången gillt.

Två gånger tidigare har resan, arrangerad av Ving, blivit inställd, men i denna stund då väskor vägs och passagerare går omkring med ombordstigningskort i händerna, ser det verkligen ut som att resan blir av.

Det är Vings första avgång till Gran Canaria efter ett uppehåll och flygplanet är bokat till sista plats. Det är en brokig skara resenärer som snart ska kliva ombord.

Där finns Renée och André Löfstrand från Stockholm som bokade biljetter två veckor tidigare. Båda vaccinerade och hon med antikroppar efter att ha haft coronasmittan.

– Sola och bada. Behövs det något mer? säger Renée Löfstrand, som svar på frågan vad de ska göra på Gran Canaria.

Där finns barnfamiljer, unga par, medelålders och en pollenallergiker som flyr den svenska våren. Fram till för några veckor sedan var det mest yngre som hade bokat resor. Ving ser nu sedan en tid hur personer över 50 år beställer mer än andra åldersgrupper. Två stick i armen och sedan ligger vägen öppen.

Bland dem som reser den här morgonen finns också cykelfantasten Bo Sjöberg, som gått mot strömmen under virusutbrottet. I stället för att stanna hemma har han rest som aldrig förr.

– Pandemin har gett en oväntad möjlighet. Det här blir sjunde resan det senaste halvåret, meddelar han efter incheckning.

– Finns det något säkrare ställe än i flygplanet på väg till Spanien? fortsätter han. Att sitta bland hundra garanterade nytestade personer med munskydd.

I kön till flight DK 1784 står även Lillemor Ståhlbom och Bjarne Angeltoft, som bokade biljetterna redan förra sommaren. De ska till Arguineguin, ett fiskeläge på Gran Canarias sydkust, där de ska bo på samma familjehotell som de brukar. Där ska de fira sina födelsedagar dagarna efter varandra och umgås med

vänner från Tyskland, Nederländerna, Belgien och Norge.

– Vi åker till samma ställe varje år, säger Lillemor Ståhlbom genom munskyddet.

Hennes man Bjarne Angeltoft tillägger:

– Jag har tänkt på den här resan varje dag sedan förra sommaren.

Paret i 80-årsåldern sitter i ett par stolar nära incheckningen och bredvid dem står deras resväskor. Lugnt och stilla berättar de att pandemin har de klarat bra. De bor i en lägenhet i Nyköping med tillgång till stor terrass. På telefon har de under pandemin behållit kontakten med barnbarnen.

Kvällen innan åkte de till Arlanda och tog in på hotell på flygplatsen för att ha nära till incheckningen när det äntligen skulle bli dags.

– Det är bara en sak, säger Lillemor Ståhlbom, i avspänd ton: Vi väntar på svaret av mitt pcr-test. Vi testades i går och i går eftermiddags fick min man svar. Men jag fick inget. Vi väntar på det.

Jag undrar hur hon kan vara så lugn.

– Du ska veta att i natt var jag inte lugn, jag låg vaken, säger hon.

Hennes man inflikar:

– Vi är fullvaccinerade och har inte haft några symtom. Men för att komma in i Spanien måste man ha ett negativt pcr-test.

Klockan är nu åtta. Paret från Nyköping försöker komma i kontakt med bolaget som utförde testet, men möts varje gång av en telefonsvarare. Kontoret öppnar inte förrän klockan nio. Då ska planet redan vara i luften.

En flygplatsanställd ringer också testbolaget utan resultat. Gång efter gång försöker han tålmodigt lotsa den strandsatta duon förbi felmeddelandet som kommer upp på smartphonen.

– Skriv in personnumret och sedan bank-id, instruerar han.

Inget fungerar. Vad vi blir vittne till är en situation som uppstår i det tidsliga rummet då utlandsresor börjar kännas lockande igen, men utan att coronapass finns på plats. Elektroniken har som ofta en huvudroll.

– Gud vad krångligt det här är, suckar Bjarne Angeltoft, när han förgäves knappar på sin telefon.

– Ja, vi får nog vända om, säger Lillemor Ståhlbom behärskat.

Utan negativt pcr-test blir det ingen incheckning eftersom de inte släpps in i Spanien.

Var felet ligger kan inte flygplatsens anställde säga. Men till slut måste han framföra vad som kommer att ske:

– På det här flyget kommer ni tyvärr inte med. Jag beklagar verkligen. Jag finns där borta om ni vill mig något.

Det skär oss närvarande i hjärtat.

– Vi hade väntat väldigt länge på detta, konstaterar Bjarne Angeltoft.

– Det får bli en annan gång, säger Lillemor Ståhlbom, fortfarande sansat.

De vänder långsamt tillbaka genom Sky City på Arlanda med väskorna rullande vid sidan av sig.

○ ○ ○

På Arlanda brukade 26 miljoner passagerare om året passera. Sedan kom klimatdebatten och därpå pandemin. År 2020 var siffran en fjärdedel så stor.

Inte sedan början av 1980-talet har flygresandet legat på så låga nivåer som under 2020.

Kräftgången har fortsatt. Under perioden januari–mars i år tappade Arlanda 85 procent av sina passagerare, jämfört med motsvarande period ifjol.

Swedavia som driver Arlanda och ytterligare nio svenska flygplatser gick med förlust för fjärde kvartalet i rad.

I april 2021 flög 88 procent färre resenärer via Arlanda än under april 2019. Nio av tio resenärer är borta jämfört med före pandemin.

Terminal 5 har hållit öppet under virusutbrottet. Dit har alla avgångar samlats, inrikes såväl som utrikes. Informationen om dagens alla flighter har i stort sett rymts på en och samma skärm, som dagen då Ving flyger till Gran Canaria igen – från avgång 06.30 till Amsterdam, via avgångar till Kiruna och Ängelholm, till flighten till Köpenhamn 18.10, nästan tolv timmar senare.

Däremot är det ödsligt i andra delar av flygplatsen. I garaget i terminal 2 står det inte en enda bil parkerad. Bagagevagnarna står emellertid prydligt på sin plats. Vi tar trapporna, inte hissen – vem skulle höra en nödsignal här?

Inne i den avstängda terminalen pågår städning. En ensam man står böjd över en skärm vid incheckningsdisken.

– Vad jag gör? Vi gör en översyn av systemet. Jag är en it-snubbe, säger han.

○ ○ ○

Efter 24 år i yrket kan Anders Gagné fortfarande tänka att det är fantastiskt att titta på flygplan och få betalt för det.

Under normala omständigheter är det hans uppgift att få flygtrafiken på Arlanda att fungera så smidigt som möjligt. Flygledarens roll är att bidra till att flygplatsen kan hålla en hög kapacitet och tillgänglighet, beskriver han.

Uppdraget är detsamma under ett globalt virusutbrott.

Med den skillnaden att när Anders Gagné nu kommer till sin arbetsplats i flygledartornet och tittar bort mot långtidsparkeringen ligger den öde. I luftrummet rör

sig bara en bråkdel av de flygplan som har brukat finnas där under en vanlig arbetsdag.

– När det är fullt tryck i verksamheten är den teoretiska kapaciteten på Arlanda 84 starter och landningar på 60 minuter, men trafiken fördelar sig väldigt olika under dygnet, säger han.

Många stora flygplatser i världen utnyttjar även nätterna.

– I Sverige har vi en vana att sällan flyga före klockan sju på morgonen och efter 22. Det handlar nog mest om en vana att flyga på bekväma tider, säger Anders Gagné.

Vi sitter i den för trafik stängda terminal 4, innan han ska påbörja ett pass efter en månads ledighet. Man kan kalla det en yrkesskada eller nyfikenhet: när han denna tisdag i maj 2021 passerar en elektronisk tavla med dagens avgångar kan han inte låta bli att notera den korta listan.

– Ingen kul syn, säger han. Tisdagar brukar ha färre flygningar, men det här...

Dagen innan vi träffas har Arlanda haft mellan 180 och 190 starter och landningar totalt. Anders Gagné har gått tillbaka två år i tiden till samma jämförbara måndag 2019 och funnit att antalet flygrörelser då var 760 stycken. Flygtrafiken kan sägas gå på 25 procents fart för närvarande, men när det gäller resenärerna har Arlanda alltså tappat nästan nio av tio passagerare.

– Det är en omställning från att vara van vid att ha mycket att göra till att acceptera att det nu stundtals är väldigt glest mellan flygplanen. Från att jag börjar jobbet i dag tills jag går hem kommer vi att ha cirka 15 landningar och 15 avgångar. Det är vad vi brukar ha på en timma annars. Nu sker det utspritt på en hel eftermiddag och en kväll, säger Anders Gagné.

Vad tycker du om det?

– Det svåra är att ha väldigt lite att göra och om det sedan bränner till blixtsnabbt. Inte så att det kommer

flygplan från ingenstans, men det kan vara en situation som kräver full uppmärksamhet på ett ögonblick. Men vi är testade och utvalda för att kunna ändra tempo snabbt. Att reagera snabbt är i stor utsträckning vad det här handlar om.

Flygledningen på Arlanda består av de som sitter i flygledartornet, totalt nästan 60 anställda, och ytterligare cirka 200 som arbetar från en kontrollcentral som ligger vid långtidsparkeringen en bit bort.

– Vi tar hand om flygtrafiken närmast flygplatsen, och ansvarar normalt för den 7-8 kilometer ut från landningsbanan. Resten av luftrummet sköter kontrollcentralen om, beskriver Anders Gagné.

Under pandemin är de färre på varje skift i flygledartornet. För närvarande besätts två, tre arbetspositioner i tornet, mot fyra, fem i vanliga fall, säger han. Normalt sköter en flygledare om landningarna och en annan om starterna. Nu när bara en start- och landningsbana används av tre tar en och samma person hand om flygplanen som både landar och startar. En annan sköter flödet av flygplanen som taxar på marken och en tredje kan hantera fordonstrafiken.

Under tider med nästan ingen trafik alls slås positionerna ihop och en flygledare kan, precis som det brukat vara under nattpassen, ta över samtliga roller ensam.

Generellt jobbar flygledarna i 60 minuter. Därefter tar de en paus. Det som hänt under pandemin är att de, trots den minskade bemanningen, ofta varit lite för många på jobbet. Schemaläggningen sker tre månader i förväg och det har varit svårt att planera för när resandet ökar igen. Hellre för många än för få i flygledartornet. Därför har rasterna blivit många.

– Det är individuellt vad man gör på rasterna. Har man stigit upp 4:20 på morgonen och klockan närmar sig halv åtta är det skönt att kunna ta sig en kort tupplur. Annars kan man ta en promenad eller gå till vårt gym och träna, säger Anders Gagné.

Han talar om den lugna lunk som flygledarna funnit.

– Det har varit ett oerhört stilla år. Vi har pratat mycket om hur vi kommer att tackla uppgången när den kommer, även om den inte kommer över en natt.

Hur förbereder ni er?

– Vi har kört i vår simulator. Där har vi spelat en timme med normal trafik, vilket nästan motsvarar ett helt dygns trafik under pandemin. Alla tyckte det var väldigt nyttigt.

Kanske framför allt för att flygledarna därmed fick hjälp att komma ihåg att kunskapen och erfarenheten sitter där den ska, inte långt under ytan.

– Vi blev påminda om att vi har det i ryggraden och behärskar det här, säger Anders Gagné.

När trafiken återvänder och de får användning av sin fulla kapacitet är däremot svårt att förutsäga.

– Ingen har facit på det här, säger flygledaren.

När Lillemor Ståhlbom och Bjarne Bjarne Angeltoft kom hem till Nyköping fick de beskedet de hade behövt på morgonen på Arlanda. Pcr-testet var negativt.

– Vi bokade av alltihop. Själva lusten att resa hade försvunnit. Vi fick tillbaka hälften av pengarna. Nu väntar vi ett tag innan vi bokar igen, säger Bjarne Angeltoft.

Bagagevagnarna står prydligt uppställda i ett av p-husen som ekar tomt.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

20 Anders Ygeman motsägs av egen regeringsrapport

Konstitutionsutskottet (KU) granskar energiminister Anders Ygeman (S) i härvan där elberedskapspengar ska användas för att lösa elkrisen i Stockholm.

DN kan nu publicera nya uppgifter och en ny regeringsrapport som går rakt emot den version som Anders Ygeman gett.

En matbutik kan inte byggas i Täby, försenade bostadsprojekt och allt större hot mot Förbifart Stockholm – allt för att Stockholm står inför elbrist de närmaste åren.

Det ligger på bordet i ett granskningsärende av Anders Ygeman i KU som ska avgöras i början av juni. Granskningen gäller till stor del uppgifter som DN kunde avslöja i februari 2021: att nationella elberedskapspengar i hemlighet skulle användas för att höja eleffekten i Stockholm och att Regeringskansliet var involverat i denna uppgörelse – vilket Ygeman förnekar.

DN har läst de svar som KU begärt in från Regeringskansliet och en färsk regeringsutredning från Energimyndigheten, liksom ett stort antal dokument, mejl och sms.

Det visar sammantaget att Anders Ygemans version motsägs på flera punkter.

Bakgrunden är att Svenska kraftnät inte kan distribuera nog mycket el från det större stamnätet till stadsnätet förrän runt 2028–2030.

Därför krävs mer lokal elproduktion för att fylla elbehoven i staden.

Anders Ygeman presenterade en lösning för lokal elproduktion på en välciterad presskonferens i oktober 2019 ihop med vd:n på ett av Sveriges största elnätsföretag, Ellevio.

Ellevio skulle köpa lokalproducerad el av det privata bolaget Stockholm Exergi, men det krävdes en totalrenovering av ett gammalt uttjänt oljekraftvärmeverk och två gasturbiner i Stockholm.

Det skulle kosta mellan 1,6 och 2,1 miljarder kronor.

Den stora frågan blev vem som skulle stå för notan. Utåt sett var det Ellevio.

Men DN kan nu visa ett hittills okänt spel bakom kulisserna där Ellevio under ett års tid lobbade för att Svenska kraftnät skulle betala hela projektet – som slutade med att Svenska kraftnät bokade upp 1 miljard av nationella elberedskapspengar för att bekosta renoveringarna.

I en hittills okänd promemoria som Ellevio skickade till infrastrukturdepartementet, där Ygeman är ansvarigt statsråd, pekade Ellevio på vad som står på spel om inte Svenska kraftnät tar upp plånboken:

”… flera viktiga utvecklingsprojekt riskerar att inte kunna driftsättas; behovet av mellan 180 000–320 000 bostäder till 2030, de planerade nya tunnelbanestationerna, serverhallar för IoT och den kommande utbyggnaden av 5G-nätet, Förbifart Stockholms ventilationssystem, och så vidare.”

○ ○ ○

DN kunde redan den 19 februari i år avslöja en hemlig uppgörelse där runt hälften av upprustningen – 1 miljard kronor – skulle betalas av Svenska kraftnäts nationella beredskapspengar. Lösningen innebär att alla Sveriges elkunder i slutändan får stå för notan och att flera andra viktiga elberedskapsprojekt sattes på vänt eller slopades.

Inget av detta nämns av Ygeman offentligt.

Sedan DN publicerat sin granskning i februari i år förnekade Anders Ygeman i en intervju all kännedom om att elberedskapspengar skulle ha bekostat hans initiativ att säkra eleffekten i Stockholm.

Han återkommer till – i DN och TT, i SR Ekots lördagsintervju och som svar till närings- och

konstitutionsutskotten – att det var ”två olika processer” i Stockholmsområdet som inte hade med varandra att göra: Dels elberedskapsåtgärder i lokala elproduktionsanläggningar där Svenska kraftnät ska ha agerat självständigt. Dels eleffekthöjning i samma anläggningar – en fråga som drevs av Ygeman. Ygeman hävdar att processerna delvis ska ha sammanfallit.

I själva verket sammanföll tidsperioderna, båda på 12 år, exakt och gällde exakt samma tre elproduktionsanläggningar.

Som en direkt effekt av DN:s granskning fick Anders Ygeman frågan i Ekots lördagsintervju om att en miljard kronor i elberedskapspengar används till att råda bot på effektbrister.

– Det stämmer inte, sa Ygeman då.

○ ○ ○

DN kan nu ge en hittills okänd bild om Svenska kraftnäts inblandning med nya dokument och mejl.

Allt inleddes under 2019 med att Ellevio som regional elnätsägare upptäckt att de måste betala de kostsamma renoveringarna. De vägrade och därmed var avtalet för elförsörjning i Stockholm från den 1 januari 2020 och framåt i fara.

Enligt flera källor med insyn i frågan ansåg Ellevios ledning att Svenska kraftnät bar ansvaret som inte byggt ut de stora stamnäten som leder elen in till Stockholm – och startade en lobbykampanj för att få Svenska kraftnät att ta notan.

Ellevio höll ett första möte med Svenska kraftnät i mars 2019 om Stockholmssituationen och skickade sedan ett formellt PM till Regeringskansliet där de pekade ut Svenska kraftnät som juridiskt ansvarigt ”för att säkerställa lokal effekt” i Stockholm.

Frågan om elberedskapspengar fanns då på bordet, enligt källor till DN. I augusti 2019 bekräftade Svenska kraftnäts generaldirektör Lotta Medelius-Bredhe i ett sms till vd:n i Stockholm Exergi, som äger produktionsanläggningarna, att hon var beredd att ge

elberedskapspengar. I sms:en pratas om en ”stor förändring” av beloppsökningar av elberedskapspengar – som enligt sms:en ska vara viktigt gentemot Ellevio.

Mycket stod på spel. Ellevio, som 2019 är ett av Sveriges största elnätsbolag med hela 24,5 procents rörelsevinstmarginal vägrar ännu att skriva på avtalet som ska ge Stockholm el från januari 2020.

○ ○ ○

I skymundan under hösten syr Ellevio, Stockholm Exergi och Svenska kraftnät ihop en lösning för att höja eleffekten i Stockholm – och samtidigt höja elberedskapen.

Den 27 september sms:ar ett departementsråd som samtidigt är enhetschef på Ygemans infrastrukturdepartement till Medelius-Bredhe om ”läget i Stockholm”. Hon svarar att Ellevio vägrar ingå avtal om elen i Stockholm eftersom det handlar om investeringar i anläggningar – och inte bara att leverera eleffekt. Och att Stockholm kommer att stå utan avtal för el den 1 januari 2020 om inget görs.

Då tycks aktiviteten på departementet öka.

Fyra dagar senare hålls ett möte mellan chefstjänstemän på Ygemans departement och Medelius-Bredhe.

I en dagordning som DN läst står att de ska prata om ”samarbete Svenska kraftnät, Ellevio och Stockholm Exergi” under punkten ”Aktuellt kring lokal kapacitetsbrist”.

När DN begär ut tjänsteanteckningar från infrastrukturdepartementet möts vi av beskedet att det inte finns några.

Nu närmar vi oss den 25 oktober 2019 när Anders Ygemans högprofilerade pressträff ska hållas i Stockholm.

Ellevio mejlar departementet den 9 oktober och vill ha en halvtimmes möte med den politiska ledningen om

det akuta Stockholmsläget. De trycker på att de inte ”har ansvaret för att finansiera exempelvis reinvesteringar i kraftvärme vid brist”.

På söndagen den 20 oktober skriver det ansvariga departementsrådet på infrastrukturdepartementet åter ett sms till Lotta Medelius-Bredhe:

”Behöver senaste infon om Stockholm.”

Han ringer Medelius-Bredhe kl 16.30 på söndagen.

Morgonen efter är det nämligen ett viktigt telefonmöte på infrastrukturdepartementet.

○ ○ ○

Stockholm den 21 oktober 2019

Klockan 10 den dagen har Ellevios vd Johan Lindehag och en kollega telefonmöte med två seniora handläggare på infrastrukturdepartementet.

Ett kansliråd för tjänsteanteckningar som ska komma att gå rakt emot det Ygeman kommer att säga.

Nu visar det sig att Ellevio ändrat sig. De är plötsligt beredda att bidra till att lösa effektfrågan i Stockholm.

I mötesprotokollet återfinns förklaringen – som är sprängstoff: Stockholms kapacitetsbrist ska lösas med elberedskapspengar.

”En del av lösningen är att Svenska kraftnät medfinansierar lösningen. Svenska kraftnät skulle använda primärt gasturbinerna som en elberedskapsåtgärd (ö-drift, elberedskap, dödnätsstart).”

Det är kanslirådet som skriver detta som bara några månader senare blir politiskt sakkunnig hos Anders Ygeman.

○ ○ ○

Mötet med Ellevio hade inletts klockan 10. En timme och sex minuter efteråt, klockan 11.06, sms:ar departementsrådet på samma enhet till Svenska kraftnäts vd Lotta Medelius-Bredhe.

Departementsrådet, som är en av Anders Ygemans mest seniora tjänstemän, trycker nu på om de elberedskapspengar som just presenterats på mötet och som ska finansiera Ygemans eleffektsatsning.

”Hej Kontrollfrågor: 1. Avser ni garantera 80 mnkr över 10 år?”

Lotta Medelius-Bredhe svarar tio minuter senare: ”Det är ju 80–90 mkr årligen under 10 år.”

En stund senare undrar departementsrådet:

”Kommer ni ge ett formellt besked till (Stockholm – reds anm) Exergi om elberedskapsanslaget? När i så fall?”

Medelius-Bredhe skriver att det är så mycket pengar över så lång tid att hon måste få ett formellt godkännande av regeringen om så kallad ”utökad ram”, vilket hon avser söka.

Då träder åter departementsrådet in som en mellanhand.

Denne ber via sms Lotta Medelius-Bredhe att skicka sin formella fråga till regeringen om att få använda 1 miljard av elberedskapspengar innan beslutsmötet i det privata bolaget ”... de kan nog ha fördel” av det inför beslutet.

Anders Ygemans politiskt sakkunnige har alltså skrivit i en anteckning från ett möte med Ellevio att Ygemans eleffektinitiativ medfinansieras av Svenska kraftnäts elberedskapspengar. Och detta bara någon timme innan en av Ygemans högsta departementstjänstemän i ett sms utövar påtryckningar på Svenska kraftnäts generaldirektör om elberedskapspengar.

– De här detaljerade uppgifterna är helt nya och visar att infrastrukturdepartementet varit direkt inblandat och påverkat processen, säger Mats Nilsson, docent i nationalekonomi vid Södertörns högskola och expert på elmarknaden.

Han fortsätter:

– Jag kan konstatera att Anders Ygeman hävdar att detta inte skett, vilket alltså inte stämmer.

○ ○ ○

Sverigedemokraterna anmälde Anders Ygeman senhösten 2020 till konstitutionsutskottet för hans roll i eluppgörelsen.

KU-granskningen tog fart vintern 2021 – och samtidigt publicerade DN sin första granskning där detaljerade sms och mejl visade att kontakter och påtryckningar skett.

Då hade Anders Ygeman som ansvarigt statsråd drygt en vecka före publiceringen i skriftliga svar till konstitutionsutskottet avfärdat att kontakter skett mellan regeringen/Regeringskansliet och Svenska kraftnät i de aktuella frågorna.

”Det har inte förekommit några sådana kontakter.”

DN-publiceringen fick KU att ställa nya frågor. Där hävdade infrastrukturdepartementet att kontakterna var ”informationsinhämtning mot bakgrund av den utveckling som skedde för elförsörjningen i Stockholm”.

– Det stämmer ju inte, säger Mats Nilsson på Södertörns högskola och fortsätter:

– En hög tjänsteman på departementet var direkt involverad i processen där elberedskapspengar skulle stå för upprustningen av anläggningarna i Ygemans eleffektinitiativ,

○ ○ ○

Låt oss till sist påminna vad Anders Ygeman sade till DN den 19 februari:

Varför nämnde du inte att elberedskapspengar ska betala runt halva upprustningen?

– För att det inte var så, inte är så.

DN frågade då om att en av hans högsta underlydande chefer – departementsrådet – skickat ett flertal sms med påtryckningar.

Handlade det inte om att de pengarna skulle betala en del av upprustningen för att initiativet du pratar om ska bli verklighet.

– Nej.

Det handlar inte om det?

– Nej.

Han sade i Ekots lördagsintervju den 20 februari att ingen påverkan från departementet skett.

– Jag har frågat alla mina tjänstemän om någon påverkat processen med anledning av det gemensamma initiativet. Då har svaret från min tjänstemannaorganisation varit nej.

DN har begärt ut dokumentation om Ygemans förfrågan i sin egen organisation och mötts av svaret att det inte finns någon.

Totalt har DN inför denna artikel begärt ut tjänsteanteckningar från 42 möten på hög nivå mellan Svenska kraftnät/infrastrukturdepartementet/Energimarknadsinpektionen och elbolagen under åren 2019 och 2021 som berört de aktuella frågorna. I samtliga fall har vi fått svaret att det inte finns några tjänsteanteckningar.

Vid denna upplagans pressläggning har ännu inga elberedskapsmedel betalats ut, bland annat sedan experthandläggare räknat ut att så mycket som tre fjärdedelar av elberedskapspengarna inte skulle gå till elberedskap utan allmän upprustning. Ett visselblåsarärende pågår.

DN har sökt energiminister Anders Ygeman som avböjde att kommentera före publicering. Den politiskt sakkunnige har slutat i regeringskansliet nu i maj.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Fakta.

Tre typer av elnät

I Sverige har vi tre typer av elnät:

Stamnät, kan liknas vid motorvägar där stora mängder el kan överföras långa sträckor.

Region/stadsnät, kan liknas vid riksvägar där elen transporteras till städer, tätorter och till vissa större industrier.

Lokalnät, kan liknas vid stadsgator, distribuerar elen ända hem till kunden.

Vem gör vad i el-Stockholm

1 Svenska kraftnät – ansvarar för det stora stamnätet och är elberedskapsmyndighet.

2 Ellevio – region/stadsnätsägare.

3 Elproduktionen till regionnätet drivs av Stockholms Exergi (f d Fortum Värme) – som är hälftenägt av Fortum och Stockholms stad.

Ellevio – elnätsjätte på monopolmarknad

Elnätsjätten Ellevio agerar på monopolnät och dominerar tillsammans med Vattenfall och Eon den svenska elnätsmarknaden. Ellevio tog över Fortums elnätsverksamhet i Sverige 2015.

År 2019 blev rörelsevinsten 1,65 miljarder kronor med en rörelsevinstmarginal på 24,6 procent. År 2020 höjdes rörelsevinstmarginalen till 26,7 procent.

Största ägare är kanadensiska Omers Infrastructure med 50 procent. Därefter äger Tredje AP-fonden 20 procent, Folksam 17,5 procent och Första AP-fonden 12,5 procent.

Elproduktionsanläggningarna

Tre anläggningar ingår både i Anders Ygemans eleffekthöjningsinitiativ och i elberedskapssatsningen:

Ett stort värmekraftverk i Värtahamnen, Stockholm KVV1.

En gasturbin i Värtahamnen, Stockholm, G3.

En gasturbin i Högdalen, Stockholm, G5.

20 Så vill SL utöka trafiken i framtiden

SL-taxa på regionaltåg, nya expressbussar och Roslagsbanan vidare till Rimbo och Arlanda. Det är några av framtidsvisionerna när SL tar fram färdplan för kollektivtrafiken 2050.

Stockholmsregionens befolkning väntas växa med över 42 procent till runt 3,3 miljoner invånare 2050. Målet för planen är att kollektivtrafikresandet ska öka med 66 procent och SL kunna leverera två miljoner fler resor per dag 2050, jämfört med dagens tre miljoner.

– Kollektivtrafiken ska kunna matcha och ligga före befolknings- och arbetsplatstillväxten. Arbetet med färdplanen har pågått i över två år, vi har haft mycket dialog med kommunerna och nu ska den ut på remiss, säger Tamsons.

Det krävs åtgärder, inte minst i pendeltågssystemet. Ny infrastruktur och nya stationer behöver få plats, fler tåg och minskad belastning genom smartare fördelning av resenärer.

– Ett sådant förslag är SL-kort på regionaltågen, Mälartrafiken och Uppsalapendeln, säger Kristoffer Tamsons.

Norrort är en av de delar av Stockholmsregionen som väntas se en större befolkningsökning än andra delar av länet. Fram till år 2030 förväntas Roslagsbanan kunna ta hand om de ökade resenärsflödena utan betydande kapacitetsproblem, men till år 2050 förväntas kapacitetsproblem uppstå på de inre delarna av banan.

– Resandet på Roslagsbanan ökar mycket snabbare än prognosen.

Vidare föreslås i kollektivtrafikplanen att utreda och analysera frågor som förlängning av Roslagsbanan till Rimbo och Arlanda samt en ny station i Vallentuna kommun.

Just nu – med den nya tunnelbanans 18 nya stationer och 3 mil nya spår – pågår enligt Kristoffer Tamsons den största upprustnings- och utbyggnadsfasen i SL-trafiken sedan 1960-talet. Regionens investeringar i kollektivtrafiken uppgår till över 80 miljarder kronor och kollektivtrafiken byggs ut för alla trafikslag.

Men det finns inte bara kapacitetsbrister i pendeltågssystemet och på Roslagsbanan utan också för tvärgående resor – och även i bytespunkter och depåer. I längden riskerar det att innebära långa restider till regioncentrum och stadskärnor liksom till kommunikationscentrum som Arlanda.

Den nuvarande monocentriska och enkärniga bebyggelsestrukturen i regionen kommer att förändras genom utvecklingen av de regionala stadskärnorna samt en utbredning av den centrala regionkärnan.

Som del i detta menar kollektivtrafikplanen att kapaciteten på tvärbanan borde ökas och förlängningar av tvärbanan finns som framtidsvisioner. Bland annat finns en vision om förlängning och hopkoppling av Spårväg Syd och tvärbanan från Älvsjö via Gullmarsplan till Nacka.

Prognoserna visar också att efterfrågan på resor med buss väntas öka med cirka 30 procent till år 2030 och 45 procent till år 2050. För att utveckla busstrafiken föreslås fler stråk trafikeras med stadsexpressbuss, stadsspårväg, tvärgående expressbuss och radiell expressbuss. Bland annat visar framtidsvisionerna behov av en ny direktbuss mellan Värmdö och Slakthusområdet.

– Stadsexpressbuss är inte enkelt, de behöver särskilda längre busskörfält. Vi behöver bygga för spårväg men köra buss, säger Kristoffer Tamsons

För pendeltågstrafiken vill SL ha nya stationer i Huvudsta och Solvalla. Långsiktigt krävs en omläggning av tidtabellssystemet för pendeltågstrafiken och eventuellt utveckling av dubbelspår på delar eller hela Nynäsbanan.

Mellan 2017 och 2019 ökade antalet pendeltågsresor i SL-systemet med över 41 miljoner fler resor. Totalt gjordes 861 miljoner resor under 2019.

Trafiknämndens beslut om färdplanen väntas nästa år.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- 19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Lena Hallengren

Socialminister

Socialdepartementet

"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

Från arbetsmaknadsdepartementet

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter Bostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:
Twitter Facebook E-post

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du symtom på covid-19 ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 här.
-

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.
-

Resa på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.
-

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.
-

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.
-

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om hur du kan umgås på ett säkert sätt.
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.
-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i "Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19".
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på Folkhälsomyndighetens webbplats.
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på Folkhälsomyndighetens webbplats.

13 Använd rätt kanal för information

Det var rätt av socialminister Lena Hallengren (S) att på tisdagseftermiddagen begära besked från regionerna, där Sveriges storstäder finns, om hur de ska bli bättre på att vaccinera invånarna.

Skillnaderna är verkligen anslående. I områden med sämre språkkunskaper, lägre utbildningsnivå och lägre tilltro till myndigheter är vaccinationsgraden bland de listade hos vårdcentralerna väsentligt lägre än snittet.

I Skåne är situationen särskilt dramatisk (SR Ekot, 11/5). Där finns det områden där endast 40 procent av invånarna i åldrarna 65 år och uppåt vaccinerat sig, vilket alltså inte ens är hälften av andelen på 85 procent som Region Skåne uppnått sett till hela sin befolkning.

För Region Stockholm visar det sig att Bromma kommer upp i Region Skånes andel vaccinerade men att Rinkeby/Kista har en vaccinationsgrad på 71 procent.

Det är alltså ett klart bättre utfall i Stockholms socialt utsatta områden än vad som är fallet i Skåne. Anledningen till att det är så kan vara värdefull att ta reda på mer om.

Per Hagstam, vaccinsamordnare i Skåne, konstaterar att skillnaderna mellan olika stadsdelar i Malmö medför en risk för ökad smittspridning. Det är allas intresse att vaccin

fördelas jämnt och särskilda informationsinsatser planeras.

Regionerna kan behöva väga in invånarnas benägenhet att ta till sig av skriftlig information från samhällsinstitutioner och istället arbeta med okonventionella metoder för att nå alla med information om vaccin.

Professor Matti Sällberg vid KI är värd att ta på allvar när han inskärper att informationen måste ske i rätt kanal, förklara varför myndigheterna är trovärdiga och att konspirationsteorier inte stämmer.

När det gäller att med vaccination uppnå en gruppimmunitet som förhindrar klusterutbrott gäller talesättet om att en kedja inte är starkare än sin svagaste länk.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

13 4 av 100 tror att det blir billigare nästa år

Andelen hushåll som tror på stigande priser på villor och bostadsrätter fortsätter att öka, enligt SEB:s boprisindikator.

Andelen ökar med 1 procentenhet från förra månaden till 70 procent.

Därtill sjunker andelen hushåll som spår fallande priser det kommande året med 2 procentenheter gentemot föregående månad.

Andelen uppgår nu endast till 4 procent, vilket är den lägsta nivån som uppmätts i Boprisindikatorns 18-åriga historia, enligt SEB:s privatekonom Jens Magnusson.

”Bostadspriserna rusar för närvarande och sju av tio svenskar tror att de fortsätter stiga det närmaste året”, säger Magnusson enligt ett pressmeddelande.

Boprisindikatorn, som visar skillnaden mellan andelen som tror på stigande priser och andelen som tror på sjunkande priser, ligger på 66, tre enheter upp från förra månaden.

”Dagens Boprisindikator på 66 ger stöd för fortsatta prisuppgångar och är bara 6 enheter lägre än rekordnoteringen 72 från september 2015”, säger Magnusson.

Hushållens förväntningar på nivån på reporäntan minskar tydligt och ligger i maj på 0,40 procent, en minskning på 0,13 procentenheter från april.

Reporäntan har legat på 0,0 procent sedan den 8 januari 2020.

TT

13 Ledare: Efter 15 månader kan vi stå ut i två veckor till

Festen blev uppskjuten. Planen att börja öppna samhället och närma oss normaliteten den 17 maj var för optimistisk. Nytt datum är den 1 juni. ”Slarvar vi nu får vi betala senare”, sa statsminister Stefan Löfven på onsdagens presskonferens om de förlängda restriktionerna.

Vid det datumet kommer sannolikt publiktaket att höjas för olika evenemang, och krogarna kommer att kunna hålla öppet längre på kvällen.

Det är lätt att instämma i att det vore dumt att ha för bråttom. I höstas gick de lättade restriktionerna helt i otakt med smittspridningen och regeringen tvingades backa. Sjukdomen måste styra, och den låter sig inte påverkas av önsketänkande eller av hur ”pandemitrötta” vi är på det begränsade livet.

Smittspridningen är fortsatt hög i Sverige, och den sjunker för långsamt. Belastningen i vården nöter ner personalen och ökar på den vårdskuld som det kommer att ta år att beta av. Mycket tyder på att detta är det pris som vi med Löfvens ord betalar för att vi inte orkat stänga samhället mer, hålla distans och använda munskydd.

Länder som Danmark stängde snabbare och hårdare. Där har smittspridningen sjunkit till lägre nivåer. Nu öppnar de teatrar, biografer och konserthus med vissa fortsatta

restriktioner. Med ytterligare hjälp av snabbtest och covidpass är många danskar därmed framme i slutet av den tunnel vars ljus vi svenskar bara kan ana.

”Det finns hos regionerna en berättigad oro att gå för fort fram”, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson om den svenska situationen. Den som sett en glimt av hur det ser ut på intensivvårdsavdelningarna vet att oron är berättigad.

Myndigheten överlämnade på onsdagen till regeringen sin rapport om hur och när svenskarna ska kunna återgå till något som liknar ett normalt liv. Det talas mycket om öppnandet i relation till nivåer av smitta, vaccinationsgrad och effekt på spridning.

Något som inte får glömmas bort i sammanhanget är vilken effekt de olika åtgärderna har på samhället. Hittills har grundlagsskyddade områden som rätten att samlas offentligt och rätten att utöva sin religion drabbats av oproportionerligt stora inskränkningar. Kyrkan har varit tom medan köpcentret kryllat av folk. Regeringen måste ta stor hänsyn till grundlagen när den planerar inför ”det nya normala”.

Generellt får detta nya inte skilja sig mer än absolut nödvändigt från det gamla normala. En frihetsinskränkning får aldrig vara ett självändamål, medan en frihetsökning alltid är det. Sjukdomen ska styra, men det är ofta lättare för makthavare att införa restriktioner än att avskaffa dem.

Att Sverige nu börjar se slutet av pandemin, trots att takten är långsammare än vi hoppats, är tack vare vaccinet. Det är en stor olycka att sprutan på grund av rädsla, okunskap och propaganda blivit en konfliktfråga i Sverige liksom i stora delar av omvärlden.

Flera människor i Skåne har den senaste tiden avlidit i covid sedan de avböjt vaccinet av rädsla för biverkningar, skriver Sydsvenskan. En ny studie från Cleveland visar att 99,75 procent av de patienter som tagits in på sjukhus med viruset inte varit vaccinerade.

I Storbritannien och Israel, två länder där vaccinationen kommit långt, tycks pandemin nu faktiskt vara över. Den verkar ha övergått i en endemi, vilket skulle innebära att varje covidsmittad i genomsnitt "bara” smittar högst en annan person.

Snart kan Sverige vara där. Men det kräver att vi inte lyssnar på propagandan från diverse ”vaccinskeptiker”. Det är sprutan som räddar oss.

DN 13/5 2021

13 ”Det är väldigt dåliga nyheter, jag är lite chockad faktiskt”

Restaurangvärlden är besviken över att regeringen skjuter på de aviserade lättnaderna av coronarestriktionerna. De kommer tidigast att införas den 1 juni.

– Det är väldigt dåliga nyheter, jag är lite chockad faktiskt, säger Murhaf Al-Sibai som driver restaurang Jasmin Al-Sham i Malmö.

Krogbranschen har drabbats hårt av pandemin och Stockholms arbetsmarknadsborgarråd Karin Ernlund (C) har tidigare uttryckt att hon är djupt bekymrad över läget i hotell- och restaurangvärlden.

– Det har ju varit som en lång whiplasholycka, den här pandemin, säger Emelie Svensson på krogen Agnes i Stockholm.

– Det har varit hit och dit under hela den här perioden. Det är klart att vi bryr oss om smittspridningen, men man känner sig lite maktlös.

Hon säger att det är tråkigt att framförhållningen beträffande restriktionerna är så pass kort.

– Inte bara för vår skull, utan för våra gäster också, säger Emelie Svensson.

Dorotea Malmegård som driver krogen Doma i Stockholm säger att hon inte är förvånad.

– Jag hade inte förväntat mig någon förändring faktiskt. Vi vet ju alla att läget inte har blivit så mycket bättre som behövs, säger hon och fortsätter:

– Två veckor hit eller dit gör ingen skillnad efter ett år av restriktioner. Vi får väl njuta av sommarkvällarna så länge.

På restaurang Jasmin Al-Sham i centrala Malmö blir ägaren Murhaf Al-Sibai förskräckt när han nås av beskedet om förlängda restriktioner. Han har kämpat med dålig lönsamhet under hela pandemin och är rädd att han kommer att mista restaurangen om det fortsätter såhär.

– Det är väldigt dåliga nyheter, jag är lite chockad faktiskt. Vi hade planerat för att kunna ha öppet senare på kvällarna från den 17:e maj, säger han.

Han är en av de Malmökrögare med inriktning på mat från Mellanöstern som den senaste månaden har drabbats extra hårt av att tvingas stänga redan klockan 20.30. Ett vanligt år genererar fastemånaden ramadan nämligen stor omsättning för restaurangen, när folk träffas för att tillsammans bryta fastan när solen går ner. Inkomstmässigt har ramadan varit restaurangens i särklass viktigaste period på året. I år har de inkomsterna gått förlorade.

Att restriktionerna nu förlängs gör inte saken bättre.

– Det är ett väldigt svårt läge, vi har inte pengar kvar för att täcka alla utgifter, säger han.

Inte heller i Göteborg är krögarna som DN har pratat med förvånade över onsdagens besked. Trots det mottogs det med besvikelse från flera håll.

– När min kökschef berättade det var min spontana reaktion bara ”va fan” och en lång suck. Man var ju redan uppgiven sedan innan, säger Håkan Thörnström.

Han drev länge anrika Thörnströms Kök som hade en Michelinstjärna och låg i centrala Göteborg innan den stängde ner i fjol. Nu driver han, tillsammans med Anne Thörnström, restaurangerna Thörnströms Privata Rum och Thörnströms Studio.

– Det enda vi gör är att kämpa med myndigheternas restriktioner för att hålla ordning bland våra gäster. Säkrare miljö finns knappt och det finns ju ställen där det samlas betydligt fler människor. Men det går inte att få några svar från regeringen kring varför det är så, säger Håkan Thörnström.

John Wigelius, vd och en av grundarna bakom restaurangkedjan Dubbel Dubbel:

– Det är klart att man alltid haft en förhoppning om att det skulle ändras. Men vi har utgått från att restriktionerna skulle ligga kvar in i juni så vi har varit förberedda för det, säger han.

Hur viktigt är det att restriktionerna lättas till sommaren?

– Det är jätteviktigt. Kollar man på förra året var det sommaren som gjorde att vi kunde överleva, säger Wigelius.

Robin Salomonsson

robin.salomonsson@dn.se

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Hilda Ärlemyr

hilda.arlemyr@dn.se

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Fakta. Lokala rekommendationer förlängs

Region Stockholm meddelar att de lokala rekommendationerna förlängs till den 13 juni. Rekommendationerna säger bland annat att stockholmare enbart ska umgås med personer i det egna hushållet. En ny utvärdering av smittläget görs den 31 maj.

13 Branschen ville se snabbare krogöppning

Det är bra att restauranger kan hålla öppet längre på kvällarna – men det borde ha skett för länge sedan.

Så kommenterar branschorganisationen Visitas vd, Jonas Siljhammar att restaurangerna den 1 juni får hålla öppet två timmar längre än i dag.

Restauranger och kaféer tillhör de hårdast drabbade när det gäller restriktioner för att hålla igen på pandemin.

Maximalt fyra personer vid samma bord och större avstånd mellan borden är ett par av åtgärderna som begränsar omsättningen. Men det som många krögare har sett som ett dråpslag har varit att alla måste stänga senast 20.30.

Från den första juni får de dock hålla öppet till 22.30. Att det dröjer ytterligare två veckor tycker Jonas Siljhammar är obegripligt.

– Med tanke på att Folkhälsomyndigheten själv säger att det inte sker smittspridning på restaurang så tycker jag att det är oerhört beklagligt att man fortsätter att riskera så

mycket jobb och företag på något som uppenbart inte har effekt, säger han.

– Det finns regler som är tydliga och de har vi den största respekt för som avstånden mellan bord och max fyra vid varje bord. Men jag ser inte att det är en större risk för smitta 22.30 än 20.30, tillägger Siljhammar.

Siljhammar har bett att få en förklaring både från myndigheten och från regeringen, men säger att ingen har kunnat förklara värdet av begränsningen av öppettiderna.

– Då tycker jag att det medför alldeles för stora implikationer på jobb och företag för att klockslaget ska ligga kvar, säger han.

Men det är väl ändå positivt att från den 1 juni så gäller 22.30?

– Det är bra att vi äntligen får ett datum, det har vi efterlyst länge, men just 20.30 borde ändras direkt!

Jonas Siljhammar är dock glad över att nöjesparker har fått ett datum, också den 1 juni, då de förhoppningsvis kan öppna igen. De är ”viktiga sommararbetsgivare”, som han säger.

– Nu får man ett datum när man kan börja anställa och utbilda alla som ska in där, säger han.

Däremot beklagar Siljhammar att regeln om 20 kvadratmeter per besökare blir kvar.

– Det är vansinnigt. Det är tio kvadratmeter som gäller inomhus – och så ska det vara 20 i en nöjespark. Det förstår jag över huvud taget inte, utbrister han.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

13 Svensk yogalärare sprider lögner om pandemin

Bland yogaintresserade och hälsoinspiratörer har den amerikanska konspirationsteorin Qanon fått fäste. Influerare som är engagerade i meditation och nyandlighet har också börjat sprida falska påståenden om coronaviruset och vaccinet mot covid-19.

Under pandemiåret har deras konton vuxit.

DN har under flera månaders tid följt delar av rörelsen – och ett fenomen som myndigheter och forskare i förlängningen ser som ett hot mot samhällets säkerhet.

Hon ler in i kameran. Den här dagen vill den svenska yogaläraren och helaren förmedla ett positivt budskap om det hon kallar för det ”planterade” coronaviruset. Hon är här för att ”väcka upp” oss.

Snart ska Trump och hans allians utföra massarresteringar. De som ska anhållas, berättar hon, är bland andra Hollywoodstjärnor, rika och mäktiga som ”druckit blod från barn för att se unga ut”.

Videoklippet, som sändes live för drygt ett år sedan, är ett av profilens mest populära och har

visats mer än 30 000 gånger. Kommentarsfältet är fullt av hjärtemojis och tacksamhetssymboler. Hennes Youtubekanal varvar historier om att det engelska kungahuset i själva verket är reptiler, med antivaccinationsbudskap. Det sistnämnda har accelererat under pandemin.

Under coronapandemin har ett flertal konspirationsteorier spridits på sociala medier, från att pandemin skulle vara ett resultat av 5G till att viruset skulle vara planterat av illvilliga makter som vill ta över världen. Flera profiler och influerare inom den svenska alternativ-rörelsen (yoga, meditation, hälsa och nyandlighet) har sett sina följarskaror växa samtidigt som de uttalar sig om pandemin. Yogaläraren är en av dem. Socialblade, en amerikansk webbplats som för statistik över sociala medier, visar att sedan i mars 2020 har profilens videovisningar på Youtube femdubblats till i genomsnitt 20 000 i veckan.

– Sedan pandemins start har yogalärare, meditationsutövare och alternativa hälsoförespråkare delat och förstärkt konspirationsteorier, säger Cécile Guerin, des-informationsforskare vid Institute for strategic dialogue i London.

Enligt Cécile Guerin är kopplingen mellan alternativrörelsen och högerextrema, konspirationsteoretiska grupper inte ett specifikt svenskt fenomen. Fenomenet, kallat ”conspirituality” eller konspiritualitet, syns världen över. I USA blev till exempel den framgångsrika influeraren Krystal Tini ledande Qanonförespråkare i yogamiljön. Qanon är en högerextrem konspirationsteori som bygger på att USA:s före detta president Donald Trump i

hemlighet skulle kämpa mot en världsomspännande sammansvärjning av satanistiska pedofiler.

På fritiden jobbar Cécile Guerin själv som yogalärare, och det var framför allt i den rollen hon noterade att profiler inom yogarörelsen började närma sig allt djupare konspirationsteorier.

– De flyttade från antivaxx-desinformation till konspirationsteorier som hävdar att pedofileliter använder covid-19 för att manipulera befolkningen och kidnappar barn.

Samma tendens syns hos flera svenska profiler inom alternativhälsa och nyandlighet. Till exempel en coach som under pandemin fått en stor ökning av antalet följare på Youtube – i november 2020 tog ökningen fart ordentligt när kanalen gick från ett par tusen visningar i veckan till en nivå på över 40 000. Videoklippen handlar ofta om självhjälp och förberedelser för ett kommande ”uppvaknande” men också om pandemin. I ett avsnitt säger profilen att hon fått information av sina andliga guider om att 5G-nätet ligger bakom coronaviruset och att ”sanningen om sjukdomen snart ska avslöjas”.

En annan profil som blivit framgångsrik under pandemin är en influerare inom alternativhälsa och healing. Från i genomsnitt några hundratal reaktioner, delningar och kommentarer i månaden före pandemin, fick hennes inlägg i mars 2020 över 20 000. Sedan dess har siffran sjunkit, men ligger fortfarande betydligt högre än före pandemin. På Facebook marknadsför hon bland annat healing på distans men säljer också böcker. Under de senaste åren har

profilen också blivit en av Sveriges mest inflytelserika förespråkare för Qanonrörelsen.

Ahn-Za Hagström, senior analytiker på Säkerhetspolisen, Säpo, menar att miljöer där konspirationsteorier frodas kan vara en inkörsport för extremism och grova våldsbrott. Hon känner igen historierna om olika datum för när ”något stort” ska hända, om massarresteringar av ”den onda sidan” eller att ”den onda eliten” ska elimineras på andra sätt.

– Om den här typen av uppfattningar får fotfäste så kan det gjuta mod i människor att också göra något. Då kan det dra åt ett håll där det kan bli en fråga om allas vår säkerhet, säger hon.

Ahn-Za Hagström säger att människor som dras in i konspirationsteoretiska miljöer kan utnyttjas av våldsbejakande extremister, inte minst på den högra sidan av de tre extremistmiljöer som Säpo följer: våldsbejakande islamister, högerextremister samt vänsterextremister.

– I de konspirationsteorier som är uppmärksammade just nu finns ett mischmasch av aktörer. Från våldsbejakande högerextremister till personer som har en bristande tilltro till samhällets förmåga att säkra deras hälsa, säger Ahn-Za Hagström.

Hon varnar för att det inom vissa konspirationsteorier finns inslag av det som kallas accelerationism. Det vill säga idéer om att samhället måste bryta samman innan den alternativa samhällsordning de förordar kan upprättas.

– Hos dem som deltog i stormningen av den amerikanska kongressen Kapitolium finns det drag av det här, säger Ahn-Za Hagström.

Cécile Guerin räknar upp ett antal motiv som kan tänkas ligga bakom de alternativa profilernas förflyttning mot högerextremistiska konspirationsteorier. Det kan sträcka sig från det ideologiskt motiverade, till det opportunistiska, säger hon.

– För många människor blev Qanon och konspirationer ett sätt att sälja ”produkter” – vare sig det gällde råd, böcker eller kosttillskott.

Skärningspunkten mellan andlighet och konspirationsteorier har varit ett fenomen under utveckling i årtionden.

– New age är byggt kring ”magiskt tänkande” och tanken på att avkoda dolda mönster för att förstå världen. När pandemin uppstod och Qanon började sprida sig online, var new age-grupperingarna redo att omfamna Qanons språk och idéer, säger Guerin.

Hon menar att pandemin har ”hyperladdat” konspirationsteorierna. Människor tillbringar mer tid online, och etablerade des-informationsgrupper har fått ett ökat antal anhängare. När Qanon gick in i mixen och smälte samman med antivaxx-, anti-5G och pandemikonspirationsgrupper, ledde det till en ökad misstro mot politiska institutioner, hälsomyndigheter och vanliga medier.

Samtidigt som teknikföretag vidtog åtgärder för att stoppa Qanon-desinformationen började konspirationsteoretikerna kapa vanliga kampanjer och diskussionsämnen för att tilltala en ny publik. Guerin nämner ”Savethechildren”-

rörelsen under sommaren 2020 som en vändpunkt. Insamlingskampanjen mot barnhandel kapades av Qanonanhängare, som använde hashtaggen för att sprida falska eller överdrivna påståenden om global sexhandel.

– Det var i det ögonblicket som Qanon gick in i nya onlinegemenskaper, som yoga, wellness- och föräldragrupper, säger Guerin.

Konspirationsteorierna började spridas på vanliga sociala medieplattformar i ny skepnad för att tilltala en mer kvinnlig publik.

– Hänvisningar till Qanon och ”The great awakening” dök upp i snyggt designade Instagraminlägg, med inspirerande citat, bilder av idylliska solnedgångar och yogaställningar – vilket gjorde dem svårare att upptäcka och identifiera.

Guerin exemplifierar med ett svenskt Instagramkonto, en stor profil och författare inom alternativhälsa, med 23 000 följare.

– Hon har använt Qanonspråket i sina inlägg, som till exempel ”The great awakening”, har publicerat antilockdowninnehåll och gjort tvivelaktiga påståenden om naturläkemedel och hur de kan hjälpa till att bekämpa covid.

Under senvintern har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, sett ett behov av kurser för anställda i kommuner, regioner och länsstyrelser om hur de ska identifiera desinformation. De får också lära sig att hantera ilskna medborgare som har har synpunkter på allt från de svenska coronarestriktionerna till vaccinhanteringen.

– Ganska få är nog konspirationsteoretiker, men den miljö de är med och skapar är ganska ljudlig och kan vara otrevlig och hätsk, säger Mikael Tofvesson, chef på enheten för skydd mot informationspåverkan på MSB.

Hur stort hot är konspirationsteorierna mot Sverige?

– De utgör ett potentiellt synnerligen allvarligt hot mot samhällets säkerhet, det vill säga liv och hälsa, samhällets funktionalitet och våra grundläggande värden.

Mikael Tofvesson säger att konspirationsteorierna mot covidvaccination är en minoritetsrörelse, om än ljudlig. Men han ser ändå ett antal problem framför sig om konspirationsteorierna sprider sig.

– Det ena är polariseringen. När man sätter eld på 5G-master är det en fysisk manifestation. Har man köpt hela budskapet och går till handling så har man kommit långt i radikaliseringen. När folk är så arga kan det gå över i fysiskt våld, säger Mikael Tofvesson.

Det andra riktigt stora problemet, menar han, är efterlevnaden av lagar och regler i samhällssystemet. Han säger att Sverige är ett tillitsbaserat samhälle där det förväntas att människor hörsammar råd och rekommendationer.

– Vi har väldigt få tvångsmedel mot vår befolkning jämfört med många andra länder. Då blir det väldigt allvarligt om man tappar tilliten och tilltron, för då försvinner det här frihetsinstrumentets funktionalitet, säger han.

För tillfället är det konspirationsteorierna om vaccinationer som är akut farliga, på sikt är det tillitsfrågan vi ska oroa oss för, anser Mikael Tofvesson.

– De som sugs in i konspirationsteorier hamnar i en annan verklighetsuppfattning. Då får vi grupper som tappar kontakten med det öppna, fria och informerade samhället – och det leder till radikalisering. Och en radikalisering kan gå ganska fort. På tre veckor kan vi ha en potentiell terrorist.

– Det verkar som att vi behöver något slags avprogrammeringsprogram. För har det gått så långt är det inte lätt att få folk att tänka om och hitta hem till verkligheten igen, säger Mikael Tofvesson.

Cécile Guerin menar att många av de profiler som ”dragits ner i kaninhålet” riskerar att känna sig vilsna och må dåligt när konspirationsteorierna krockar med verkligheten.

– Sedan Joe Bidens installation har Qanonrörelsen blivit splittrad, och många i yogamiljön lämnas sårbara och förvirrade.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Catia Hultquist

catia.hultquist@dn.se

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

Fakta. Qanon - konspirationsteorin

Qanon är en högerextrem konspirationsteori som i grunden bygger på att USA:s före detta president Donald Trump i hemlighet skulle föra ett krig mot en världsomspännande sammansvärjning av satanistiska pedofiler som i hemlighet styr världen. Rörelsen har sitt ursprung i en anonym användare på nätforumet 4chan som påstod sig vara en högt uppsatt militärkälla.

Den anonyma användaren, ”Q”, publicerade i flera år inlägg på internetforum som rörelsens anhängare tolkade som hemlig information från Trumpadministrationen, trots att Q:s påståenden gång på gång har visat sig vara felaktiga. Q har inte publicerat några inlägg sedan den 8 december 2020.

Rörelsen har under de senaste åren riktat in sig på att nå människor inom alternativhälsorörelsen.

13 Patient dog i väntan på tarmvredsoperation

En patient i Region Västerbotten kom till sjukhus med konstaterat tarmvred, men operationen fördröjdes.

Tillståndet förvärrades innan operation genomfördes och kort därefter avled patienten.

Regionen har gjort en lex Maria-anmälan till Inspektionen för vård och omsorg.

TT

13 Börsexperter varnar: Det kan bli en skakig sommar för småsparare

Med en rejäl uppgång i ryggen och tusentals nya sparare på börsen är förväntningarna stora inför världens återgång efter pandemin. Men flera experter varnar för en skakig sommar.

– Det kan absolut vara upplagt för besvikelse, säger Maria Landeborn,

sparekonom och senior strateg på Danske Bank Sverige.

Snart är ekonomierna helt öppna igen och i Sverige kommer troligen alla över 18 år ha erbjudits en första vaccindos senast den 5 september. Optimismen är tydlig på Stockholmsbörsen, som klättrat med 18 procent sedan årsskiftet. Det är en anmärkningsvärd siffra som dessutom utklassar utvecklingen på börserna i metropoler som New York och Hongkong. Men den senaste veckan har det varit slagit på börsen.

Det är enligt Maria Landeborn på Danske Bank Sverige, inget att vara förvånad över.

– Börsen är framåtblickande i den bemärkelsen att den speglar vad som väntas hända inom sex till nio månader. Den räknar med att vaccinationen fortsätter, att ekonomier öppnas upp, att bnp ökar igen, att börsbolagens vinster växer. Så just nu krävs det något extra, utöver detta, för att börsen ska få ny fart framåt. Det vi ser nu är en börs som beter sig helt normalt efter en stark uppgång, säger hon.

Fjolårets dramatik lockade 80 000 nya privatpersoner till börsen, enligt SCB. Det var främst män och yngre personer som bidrog till ökningen.

Den som hoppas på en liknande uppgång i år som under 2020 riskerar dock att bli besviken. Under 2020 steg det breda OMXSPI-indexet med 12,9 procent.

– Det senaste året är inte representativt för hur det brukar se ut på börsen. Över tid brukar den ge åtta procents avkastning per år, med stora

variationer både upp och ned, säger Maria Landeborn.

Dessutom spår de experter som DN pratat med att den som sparar sina pengar på Stockholmsbörsen kommer att behöva vänja sig vid svängningar. Kursrörelser åt båda hållen är att vänta även framöver.

– Det är inte ovanligt att vi ser en ökad oro när rapportsäsongen kommit igång. Ser man dessutom till sommarperioden så brukar maj och juni traditionellt vara svaga börsmånader, där det slår fram och tillbaka. Så det finns anledning att tro att historien upprepar sig även i år. Inom den närmsta framtiden blir det nog mer slagigt för småsparare, säger Jonas Olavi, allokeringschef och förvaltare på fondförvaltaren Alpcot.

Han får medhåll av Mattias Isakson, chefsstrateg på Swedbank.

– Jag ser det som ett tecken på att vi är i en period då det behövs en paus. Det behövs en skakigare period för att det sedan ska kunna ta fart på nytt, säger han.

Som en konsekvens av börsen volatila humör har både Swedbank och Alpcot viktat om sparandet för att minska risken. Mattias Isakson är även lyhörd inför förändringar från den amerikanska centralbanken, som han tror kommer att kommunicera minskade stödköp under sommaren.

– Även om minskningarna inte sker omgående vid annonsering kan det sannolikt bli lite stökigt i samband med att det sker.

Det är även en risk som Maria Landeborn ser kan leda till röda siffror. Hon poängterar även att riskerna kopplade till pandemin inte är uträknade än.

– Om viruset muterar på ett sätt så att vi måste vaccinera folk igen skulle det kunna innebära ett jättebakslag. Vi prisar in en ljus framtid nu, blir det inte som vi tänker kan det absolut vara upplagt för besvikelse.

Med dagar av nedgång och en osäker framtid kan det verka frestande att sälja av sina besparingar och i stället förvara dem på ett säkert sparkonto. Råden från Marie Landeborn skiljer sig dock inte från de hon vanligtvis ger. Hon påminner om att man ska sprida riskerna och ha exponering mot flera olika branscher, samt att spara regelbundet.

Jonas Olavi tipsar även den som är intresserad om att, om man kan, frigöra kapital för att vara redo inför en större uppgång.

– Det är alltid bra att ha lite torrt krut att använda om favoritbolaget faller, säger han och fortsätter:

– Börsen brukar gå bra inför rapportsäsongen, då många handlar på sina förhoppningar. I slutet av augusti, mot september, kan det vara läge att kavla upp armarna och fundera på om det är bra läge att köpa. Då brukar det få fart.

Han pekar även på att utsikterna för arbetslösheten, bnp och vaccinutrullningen kan komma att slå förväntningarna. Även det kan få börsen att lyfta tidigare än väntat.

Men när tillväxten kommer i stor skala är det inte fjolårets favoriter inom teknik- och

spelsektorn som kommer att lyfta, spår Maria Landeborn.

– 2020 handlade mycket om pandemivinnarna, alltså bolagen som gynnades av att vi tillbringade mer tid hemma och var mer digitala än tidigare. I år handlar det snarare om bolag som förhoppningsvis kommer att få en betydligt bättre avslutning på året än utvecklingen hittills. Även industribolag och banker gynnas av att vi rör oss mer ute och drar våra kort när vi shoppar eller äter på restaurang, säger hon.

Börsexperterna är överens om att de tror på fortsatt tillväxt i år, men att det lär dröja innan grafen pekar tydligt uppåt. Mattias Isakson lyfter den globala konjunkturåterhämtningen, som han beskriver som sällan skådad i sin kraft. Det antyder även att börsbolagens utsikter för vinsttillväxt är ljusa.

– Detta i kombination med att centralbankerna har varit väldigt tydliga med att de låga räntorna kommer att vara kvar och skapar en unik situation på aktiemarknaden. Därför finns det, oavsett om aktiemarknaden gått bra och värderingen är hög, goda förutsättningar för att det kommer fortsätta strömma pengar till aktiemarknaden, säger Mattias Isakson.

Julia Caesar

julia.caesar@di.se

Fakta. Maria Landeborns råd till småsparare

1 Sitt på händerna

Ju mer långsiktig du är i ditt sparande, desto större chans att lyckas på sikt. Ta dig tid att fundera på dina förväntningar på avkastningen, vilken risk du vill ha och när du behöver pengarna. Behöver du till exempel pengarna till ett bostadsköp inom de närmaste åren? Då ska de inte vara på börsen.

2 Diversifiera portföljen

Se över hur dina tillgångar är placerade. Ett vanligt nybörjarmisstag är att köpa aktier i - enbart några få bolag, till exempel teknikbolag som legat rätt i tiden. Men med en för smal portfölj blir du väldigt känslig för bakslag.

3 Var medveten om riskerna

Det senaste året är inte representativt för hur utvecklingen på börsen brukar se ut. Över tid brukar börsen ge en åttaprocentig avkastning per år, men med stora variationer både upp och ner. Även om det är lätt att tro det nu så är det inte lätt att tjäna pengar på kort sikt.

Källa: Maria Landeborn

13 ”Bostadsköparna behöver egna mäklare”

Mäklarna på bostadsmarknaden har under hela 2000-talet stärkt sin och säljarnas ställning på köparnas bekostnad. Försäljningsmetoderna med budgivning som främsta vapen har åstadkommit ett allt starkare överläge gentemot köparna, vars enda försvarsmedel för tillfället verkar vara att öka insatserna. Det senaste året har priserna på många håll ökat 20–25 procent.

Mäklarna har under denna tid koncentrerat sig på att stärka säljarsidans fördelar. Till exempel genom att erbjuda bostäder under rubriken ”kommande försäljningar”, där ofta pris och försäljningstid saknas och där bildmaterial och övriga uppgifter är fragmentariska.

Bostäder försvinner oförklarligt i förhandsköp. Lockpriser är mer regel än undantag och fastighetsmäklarinspektionen, den kontrollerande myndigheten, är upprörande tandlös. En dysfunktionell marknad är i rask takt på väg att växa fram.

Under lång tid har mäklarna med olika medel styrt köparna som en försvarslös och oorganiserad boskapshjord. Mäklarföretagen har blivit färre, större och mäktigare och fått en allt mer oligopoliserad ställning.

Utanför storstäderna är mäklaroligopolet redan ett faktum där egentligen bara två mäklare går

att anlita. Hemnet har placerats på börsen och är snart det enda stället där du kan annonsera din bostad.

Konsekvenserna är skenande prishöjningar i ett landsomfattande pyramidspel där en allt större del av lönen går till bostaden. Belåningsgraden har helt tappat kontakten med intjäningsförmågan och storstadsområdena segregeras i snabb takt.

De höga priserna och det låga utbudet kommer inom kort att skapa en stagnerad, stillastående marknad. En egen bostad är ett minne blott – banken äger rubbet.

Mäklarna, som exklusivt är ombud för säljarna, har på detta sätt fått en besynnerlig mellanställning, där de även ska tillvarata köparnas intressen. Det leder till otaliga missförstånd, kontroverser och även rättsliga påföljder.

Vi behöver därför en ny mäklarkår som exklusivt bevakar köparnas intressen. I dessa mäklares arbetsuppgifter kan det till exempel ingå att:

• verka som motvikt till säljarnas mäklare

• hålla sig ajour med marknadsläget

• sammanställa material om marknadspriser

• delta i försäljningens olika delar, inspektera objekten och kontrollera ekonomi

• undersöka brister i säljarens beskrivning och

• lämna relevanta prisförslag alternativt delta i budgivningen.

Hemnet borde snarast delas i två delar på grund sin dominerande ställning. Även Svensk Fastighetsförmedling och Fastighetsbyrån borde tvingas att splittra upp sig av samma anledning.

Lars Hagman, Gnesta

13 ”Gårdsförsäljning av alkohol skulle öka missbruket”

Monopol. Med argument som ”fler arbetstillfällen” och ”ökad turism för landsbygdens överlevnad” lanseras åter behovet av gårdsförsäljning av alkohol. Men om detta genomförs har steget tagits mot att Systembolagets monopol upphör. Det skulle öppna för att det i framtiden blir som i Danmark där alkohol säljs i kvartersbutiker.

Att förespråkarna använder begreppet ”gårdsförsäljning” är en smart strategi. Det ger

intryck av en småskalig landsbygdsnära verksamhet, men i bakgrunden står stora alkoholproducenter som ser fram emot storskalig försäljning i städer av industriproducerad alkohol.

Riksdagen har beslutat om en tredje utredning, trots att två tidigare visat att gårdsförsäljning av alkohol inte går att kombinera med Systembolagets monopol. Ökad tillgänglighet innebär ökad konsumtion. Det är detta som de som vill tjäna pengar på ökad alkoholförsäljning är ute efter.

Inför Folknykterhetens dag på Kristi himmelsfärds dag vill vi uppmärksamma på vilka allvarliga konsekvenser detta får. Utöver att fler människor hamnar i riskbruk eller missbruk kommer barn och närstående att drabbas socialt och i värsta fall av våld i nära relation.

Vi ser gärna att landsbygden utvecklas, men inte på detta sätt. Systembolaget är viktigt för folkhälsan och har allmänhetens förtroende som ansvarsfull återförsäljare av alkoholdrycker.

Bo Larsson, Stockholms läns Blåbandsdistrikt

13 ”Mycket står på spel för regeringens trovärdighet”

Kulturarrangörer får inte ta emot mer publik förrän tidigast 1 juni, meddelade regeringen på onsdag. Nästa höjning av publiktaket sker sannolikt under sommaren, enligt ett förslag från Folkhälsomyndigheten – som dock inte utesluter att det krävs specifika restriktioner för evenemang inomhus även när övriga samhället har öppnats helt.

Under en presskonferens på onsdagen meddelade statsminister Stefan Löfven (S) att de nuvarande restriktionerna för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ligger kvar fram till den 1 juni. Regeringen hade tidigare aviserat ett förslag om förändringar i publikrestriktionerna från 17 maj, förutsatt att smittspridningen tillät det.

– De här justerade reglerna ska träda i kraft den 1 juni. Det är helt i linje med en hemställan från Folkhälsomyndigheten. Det är ett första steg i att anpassa och justera restriktionerna, säger Stefan Löfven.

Beslutet innebär att det blir tillåtet med publik på 500 personer utomhus förutsatt att samtliga har anvisade sittplats, 100 personer tillåts utomhus utan anvisade sittplatser. För publik inomhus tillåts 50 personer med anvisade

sittplatser, utan anvisade sittplatser ligger gränsen på åtta personer.

– För regeringen har det varit viktigt att kunna genomföra arrangemang som utgör viktiga delar i människors liv, säger Stefan Löfven.

Peter Fornstam, vd på Svenska Bio och ordförande i Sveriges biografägareförbund, har under lång tid varit kritisk mot regeringens restriktioner för kulturarrangörer. Onsdagens besked muntrade inte upp:

– Det är måndag hela veckan. Vi har levt med restriktionerna i 15 månader nu. Det finns väl gradskillnader i helvetet, och nu sa man i alla fall ett datum. För regeringens trovärdighet står nu mycket på spel: Ska den 1 juni gälla eller får vi nya besked om två veckor igen att det skjuts framåt igen? säger Peter Fornstam.

– Jag har respekt för kulturdepartementets sätt att hantera frågan, men inte samma respekt för regeringens sätt att hantera restriktionerna. Man tog fram en pandemilag för att kunna ha mer träffsäkra regler. Men den har inte använts för oss. I stället har de kommit så nära som är möjligt att ge oss näringsförbud.

Joppe Pihlgren, verksamhetsledare på Svensk live, säger till DN att organisationens medlemmar väntat väldigt länge på detta beslut.

– Nu hoppas vi bara att det inte blir några ytterligare regleringar som gör att en öppning försvåras. Beslutet gör att våra medlemmar kan anordna sommarspelningar utomhus. Det är inte säkert att det är särskilt ekonomiskt, men artister, arrangörer, tekniker och även publiken får återuppleva livemusik.

– Arrangörerna har arbetat utifrån flera olika scenarier så de börjar inte på noll. De har bara väntat på att trycka på knappen och köra i gång. Och när vi tittat på undersökningar ser vi att många människor vill ta igen sina förlorade konsertupplevelser. Det här ger hopp om att vi snart äntligen har hackat oss ur det läget som har varit

Stora delar av kulturbranschen har efterfrågat en långsiktig öppningsplan. Under onsdagen överlämnade Folkhälsomyndigheten sitt förslag på området till regeringen. Myndigheten bedömer att ”samhället i stort kan återgå till ett normalläge i september 2021”, och att restriktionerna som då bland annat gäller kulturevenemang kan tas bort.

Första steget, kallat nivå 3, tas alltså den 1 juni om smittläget tillåter det. Därutöver vill Folkhälsomyndigheten att hänsyn tas till belastningen på vården samt vaccinationstäckning. Utifrån de scenarier man tagit fram bedömer Folkhälsomyndigheten att nästa steg i öppningsplanen kan tas någon gång under juni eller juli.

I det läget, på nivå 2, höjs publiktaket för utomhusevenemang till 3 000 när personerna har anvisade sittplatser, och 600 personer utan anvisade sittplatser. Inomhus blir gränsen i stället 300 personer på evenemang med anvisade sittplatser, och 50 personer när anvisade sittplatser saknas.

Slutligen, på nivå 1, hävs enligt Folkhälsomyndighetens förslag samtliga restriktioner för publika evenemang. Då krävs dock att smittspridningen är på en låg nivå,

samtidigt som fler än 70 procent av den vuxna befolkningen vaccinerats med minst en dos.

Myndigheten skriver dock att det eventuellt kan finnas behov av beredskap specifikt för inomhusevenemang även på den sista nivån:

”Utifrån kunskapsläget avseende risker med stora evenemang inomhus kommer eventuellt viss beredskap för att återinföra vissa regleringar av dessa typer av sammankomster vara nödvändiga. Det kan till exempel handla om andel av maxkapacitet och avstånd mellan besökare”, står det i förslaget.

Regeringen ska nu ta ställning till Folkhälsomyndighetens förslag. När beslutet är taget önskar sig Peter Fornstam att det finns en färdplan på plats med tydliga markörer som biobranschen kan förhålla sig till.

– Vi vill tydligt veta när man kan lyfta taket från 50 personer, för det är inte en nivå där vi klarar oss på egen maskin. Man har tidigare sagt att nästa steg ska vara 300 personer, men vi måste också kunna lita på att det verkligen gäller i så fall, säger Peter Fornstam och tillägger:

– Men samtidigt vet vi inte heller vilka andra rekommendationer för folkhälsa som kan slå in. Är det här i själva verket en pyrrhusseger? Det finns kanske en risk att det införs rekommendationer som gör att det blir omöjligt att fylla en lokal som rymmer 50 eller 75 personer, och att man bara får ta in 20 där. Vi har ingen aning vad de kommer med.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Hugo Lindkvist hugo.lindkvist@dn.se

13 Stockholmare får skånska huspriser att rekordrusa

Villapriserna har stigit i hela Sverige och i flera skånska kommuner hamnar - ökningen under det senaste året på över 30 procent.

Mest har villapriserna ökat i Simrishamn: 45 procent. Och köparna kommer inte sällan från Stockolmsområdet.

MALMÖ. Mäklaren Jaennine Olesen säger att många som innan pandemin köpte bostäder i södra Europa nu i stället väljer Österlen.

– Jag tror inte att man kommer att köpa i samma takt utomlands längre.

Fler hus säljs redan innan visning och budgivningar kan dra i väg flera miljoner. Flera skånska mäklare som DN pratar med beskriver att de befinner sig i ett läge där spekulanter hör av sig och söker hus, men färre än vanligt vill sälja.

I sex skånska kommuner har villapriserna under de senaste tolv månaderna ökat mer än 30 procent.

Jaennine Olesen är fastighetsmäklare i två av dem: Simrishamn och Tomelilla. Hon säger att prisuppgången där har varit stadig under de

senaste åren men fått en extra skjuts under pandemin.

– Vi märker det på hastigheten i säljprocessen och antalet kunder på visningarna. Många kopplar upp sig på digitala visningar vilket gör att det blir mer lättillgängligt för kunder som bor längre bort, säger hon.

Köparna kommer till stor del från storstäderna och inte sällan Stockholmsområdet.

– Tidigare bosatte du dig där arbetet fanns men under pandemin har våra spekulanter sett att de kan bo där de vill och anpassa arbetet till det. Därför har vi fler spekulanter som bosätter sig här permanent, säger Jaennine Olesen.

I Tomelilla har villapriserna stigit nästan 33 procent under ett år. Det som säljer bäst är enligt Jaennine Olesen ”vanliga hus”.

– Antingen en helt vanlig fastighet, en avstyckad gård med lite mark, eller ett hus i centrum. Inte mer fancy än så, säger hon.

Även om hon inte tror att prisökningarna kommer att fortsätta i samma takt i flera år framöver tror hon att Österlen för många köpare har ersatt Spanien. Så kommer det att förbli även efter pandemin, menar Jaennine Olesen.

– Vad vi upplever är att allt kapital finns i Sverige. Jag tror inte att man kommer att köpa i samma takt utomlands längre.

Jörgen Jönsson, mäklare på Bjurfors, har sålt bostäder på Österlen i 20 år men har aldrig upplevt ett sådant tryck som under det senaste året. En anledning är de digitala visningarna där

även långväga spekulanter kan delta. Det har bidragit till att antalet kunder per objekt ökat.

Den som drömmer om ett hus på Österlen men har en mindre budget bör söka sig inåt landet, är hans tips.

– Gränsen har flyttats, förr var det ganska dyrt redan tre-fyra kilometer från kusten. Nu handlar det om en och en halv, två mil, säger han.

Husen är billigare i de norra delarna av Österlen.

– Där är fin natur, inte minst så här års. Där kan man fortfarande köpa för en rimlig peng.

Det stora intresset märks inte bara på turisttäta Österlen utan även i delar av den skånska landsbygden där huspriserna är betydligt lägre.

I Bjuv har villapriserna ökat nästan 38 procent under året. Marc Albrecht, fastighetsmäklare vid HusmanHagberg i Bjuv och Åstorp, säger att de har många kunder som flyttar från en bostadsrätt i en större ort.

– Vi har otroligt många spekulanter och märker att många vill bo större. Friliggande hus och trädgård lockar just nu. Bjuv är fortfarande en billig ort jämfört med till exempel Helsingborg eller Malmö och många inser att man kan bo i en mindre ort och ändå jobba i städerna, säger han.

Tove Hansson

tove.hansson@dn.se

Fakta. Här har villapriserna ökat mest i Skåne

Kommun Ökning (%)

Bjuv +37,8

Båstad +30,3

Sjöbo +31,4

Simrishamn +45

Tomelilla +32,9

Örkelljunga +31

Hela landet +18,8

Skåne +21,8

Källa: Svensk mäklarstatistik. Siffrorna gäller de senaste 12 månaderna.

13 ”Jag vill inte ha sex med min flickvän”

Han tycker om sin flickvän och de har det bra tillsammans. Men han känner inte förälskelse eller sexuell lust till henne. Ska han stanna och nöja sig med det de har – eller söka vidare?

? Fråga:

Jag är 27 år och är i min första officiella relation med en tjej sedan åtta månader tillbaka. På de allra flesta plan har vi det otroligt bra tillsammans, det sociala, tilliten, gemenskapen, närheten, lagkänslan finns där.

Vi delar majoriteten av vår fritid tillsammans och trivs jättebra med det. Dessutom har vi lätt för att drömma och sätta upp mål och planer tillsammans och älskar att förkovra oss i ”var vi kommer vara om ett år”.

Men, jag har aldrig känt en riktig sexuell lust till henne. Jag har lidit mycket av psykisk ohälsa och har varit ensam i hela mitt liv fram tills att vi träffades. Mycket av ohälsan har bestått i just att jag varit olyckligt kär och förkrossad under så många år att det satt mycket djupa spår i mig som fortfarande inte är läkta.

Alla de upplevelserna ledde mig till slut till att söka mig till en partner där jag kunde få trygghet. Min övertygelse var att jag aldrig - kommer att hitta någon som känner likadant för mig som jag gör för henne.

Missförstå mig rätt, min partner är den finaste av människor och jag älskar henne onekligen i någon bemärkelse. Men jag gräms över att jag aldrig har en riktig sexuell lust till henne och att känslorna av att vara ”kär” har uteblivit helt.

Det känns å ena sidan som att vi har något alldeles för värdefullt tillsammans och som inte får ges upp, men å andra sidan kan jag känna en kraftig attraktion till många andra. Och i de stunderna blir jag väldigt ledsen, inte för att jag känner skuld – jag skulle aldrig vara otrogen, men för att man påminns igen om vad som kunde blivit.

Alla de gånger som jag upplevt stark förälskelse – även om de mynnat ut i total hjärtekross – så minns jag så starkt hur det kändes att vara där uppe bland molnen. Alla totala lyckorus varvat med djupa tvivel och förnekelse.

Det känns bara som att jag fortfarande går runt och under ytan känner en djup längtan till något som är större än så.

Jag känner mig vilsen och ensam i detta!

Tack för svar!

! Svar:

Hej!

Jag förstår verkligen att du känner dig vilsen och ensam, vilket oerhört svårt läge du befinner dig i. Å ena sidan beskriver du en på så många sätt väldigt fin relation. Den tycks också ha varit rena räddningen undan ensamheten och ångesten du befunnit dig i under en lång tid. Å andra sidan är du helt utan förälskelsekänslan, och sexuell attraktion har aldrig infunnit sig.

Egentligen är det väl till stor del det som skiljer en kärleksrelation ifrån vänskap.

För många som lever tillsammans länge blir de komponenter du beskriver de viktigaste hörnstenarna i relationen. Sexuell lust varierar över tid och brukar också bli lite mindre utmärkande bredvid teamkänsla, gemensamma intressen, gemensamma livsmål och vänskap. En del personer känner lite eller ingen sexuell lust och har kärleksrelationer ändå. Men så är ju inte fallet för dig, tvärtom beskriver du både en stark längtan efter det, och en sorg att det inte finns där. Att ha en sexuell drivkraft och samtidigt helt sakna sexuell attraktion till den man är tillsammans med, det är en svår ekvation att lösa.

Om jag förstår dig rätt så har du inte tagit upp det här med din partner, och inte heller har hon

nämnt något om det. Kanske har hon inte märkt av det så mycket än. Det kan också vara svårt att sätta ord på, det är ett känsligt ämne som går djupt under skinnet på oss. Att känna sig avvisad sexuellt väcker ofta skam, även om det sker på det subtilaste sätt. Jag misstänker att det här kommer bli en allt svårare utmaning för er.

Jag kommer inte kunna ge dig några alldeles tydliga råd eller besked om hur du bör göra, men jag kanske kan hjälpa dig att resonera lite kring hur alternativen ser ut. Du har själv - spaltat upp många fördelar med er samvaro.

Eftersom den här relationen också har varit en hjälp undan en hel del mörker för dig, så kan jag gissa att du på flera sätt försöker hantera den brist du känner genom att resonera med dig själv, och att du periodvis landar i att det är tillräckligt bra. Du beskriver också en övertygelse du har om att du aldrig kommer träffa någon där passion och attraktion är ömsesidig.

Jag gissar att den rädslan är väldigt stark. Tänk om du lämnar något så fint och så blir du ensam och evigt ångerfull över beslutet. Att slippa undan den oron kan bidra med ytterligare känslor av tacksamhet och värme inför det ni har. Men med tiden brukar den där tacksamheten komma i skymundan, inte minst då tid passerar och vardagslivets olika slitningar gör sig påminda.

Om hon inte redan märkt av ditt bristande sexuella intresse så kommer hon med största sannolikhet att göra det, och ofta färgar det av sig även på andra delar av relationen. Om inte

hon själv är relativt ointresserad av sex så har ni snart ett från två håll växande problem.

Att lämna relatione n, jag kan verkligen förstå rädslan inför det. Inte bara att förlora någon du tycker så mycket om, utan också skräcken inför ny ohälsa, sorg och ensamhet. Det går ju inte heller att veta hur framtiden kommer att te sig, ingen kan lova att du runt nästa hörn ”träffar rätt”.

Du skulle kliva ut i ovisshet. Men du skulle ge dig själv möjligheten att faktiskt kunna träffa någon där förälskelse och attraktion finns, och är besvarad. Du är trots allt inte så gammal, många kämpar ju med att hitta rätt bra mycket längre än så.

Du skulle faktiskt också ge henne möjligheten att vara med någon som tänder på henne sexuellt i framtiden. Det kan vara enormt tärande att vara utan det, och slita på självkänsla och tilltro till sig själv. Du tycker ju så mycket om henne, jag gissar att det sista du vill är att såra henne, vilket är en risk om hon nu inte är relativt ointresserad av sex.

En del par som har svårt med lusten men där mycket annat som fungerar fint väljer att öppna upp relationen. Jag har ingen aning om det är ett alternativ för er, men kanske är det ett samtal ni skulle kunna ha om ni vill fortsätta leva ihop och om sexet är trassligt?

Det faktum att du nu har erfarenhet av att vara i en fin relation kan också vara hjälpsamt för framtida relationer, kanske med ett större självförtroende och tillit till att det funkar för dig att vara med någon, att du kan älskas av andra (vilket annars är vanliga orostankar om

man levt ensam ett tag). För sorgen och saknaden du nu känner, jag tror inte den försvinner. Jag tror dessvärre snarare att den kommer att öka med tiden.

Jag vet inte hur det ser ut runt dig i övrigt, finns några vänner eller familj som kan vara stöttande, om du skulle landa i att avsluta er relation? Finns ett arbete eller studier som kan hålla dig i gång lite? Kanske kan ni två också fortsätta som vänner längre fram om det finns mycket närhet och kärlek mellan er?

Som sagt, jag kan inte råda dig att lämna rakt av, jag saknar en del ytterligare information här för det. Men jag kan känna oro över att om det redan nu känns ledsamt och sorgligt i avsaknaden av sexuell lust så kommer det att bli svårt. För er båda. Jag vet inte heller riktigt vad du menar med psykisk ohälsa, men i det bör man inte tampas ensam. Kanske kan du ha gott stöd av att gå till en psykolog, och få hjälp att fortsätta reda i dina tankar.

Anna Bennich

14 Högerextremism börjar med ett skämt – men den slutar inte där

Extremhögerns medier på frammarsch. Så lyder en av rubrikerna i Expos senaste årsrapport, som publicerades i veckan.

Det handlar dels om att de har fått ökade resurser i form av statliga stöd. Dels om att de har getts ökad legitimitet, bland annat eftersom ledande SD-företrädare har rört sig närmare plattformarna, som ibland dessutom leds av före detta SD-politiker.

Den förändrade attityden märks exempelvis genom att sverigedemokrater medverkar i kanalerna och att partiets egen mediesatsning bjuder in gäster med koppling till de så kallade alternativmedierna. En av chefredaktörerna säger att allt fler samhällsaktörer uttalar sig hos dem (Expo 21/1). Och strax före nyår twittrade Jimmie Åkessons (SD) att ”vi har mycket att tacka alternativmedia för”.

Dessutom når flera av de högerextrema sajterna rätt många läsare och tittare, vilket också är ett mått på hur frammarschen ser ut.

Om positionsförflyttningen bara hade utspelat sig inom ett avgränsat område hade det varit en

sak. Men ny forskning från Malmö universitet visar hur de högerextrema normaliserar sin ideologi på nätet genom att paketera den som lättsmält och skämtsam underhållning.

Docenten Tina Askanius förklarar att högerextrema konspirationsteorier därmed sipprar ut i den allmänna debatten, till exempel i diskussionen om flyktingpolitik. Och enligt en färsk studie som bygger på data från Pisa-undersökningen 2018 kan knappt hälften av alla 15-åringar i Sverige skilja fakta från åsikter.

Vidare skriver Säpo i sin senaste årsbok att jargongen inom den icke våldsbejakande högerextremismen närmar sig den våldsbejakande. Säpo understryker att de ser en utveckling där gränsen mellan de båda blir allt mer diffus. Och när den våldsbejakande miljön finns, och ideologin får större räckvidd, ökar risken för att personer inspireras att begå våldsdåd, som Lasermannen i Stockholm på 1990-talet och Anton Lundin Pettersson i Trollhättan 2015.

Det är ett skäl så gott som något för att grogrunden inte ska legitimeras.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

14 Kombinerade vaccin kan öka risken för biverkningar

Att ta Pfizer/Biontechs vaccin som andra dos efter Astra Zenecas vaccin ser ut att ge en något ökad förekomst av typiska vaccinbiverkningar, men samtidigt kan det betyda ett bättre skydd på längre sikt, menar vaccinexperter.

Den första undersökningen av att kombinera vaccin från olika tillverkare visar att det inte verkar innebära någon allvarlig risk. Det är universitetet i Oxford, Storbritannien, som nu publicerar en tidig delredovisning av sin studie i den vetenskapliga tidskriften The Lancet.

Forskarna har undersökt effekterna av kombinationsbehandling med vaccin från Astra Zeneca och Pfizer/Biontech. Det aktuella underlaget handlar om drygt 460 personer 50–69 år som lottades till att antingen få en förstados Astra Zeneca och en andrados Pfizer eller en förstados Pfizer och en andrados Astra Zeneca eller samma vaccin i två doser efter varandra. Resultatet visar att kombinationerna ger en något högre frekvens av biverkningar som trötthet, huvudvärk och muskelsmärta, men det är inte några resultat som ger någon anledning att vara orolig, menar Matti Sällberg, professor i biomedicinsk analys vid Karolinska institutet.

– Kombinationen av två olika vaccin verkar ge lite mer av de typiskt vaccinrelaterade biverkningarna. Men det talar också för att man får en kraftigare immunaktivering och jag tror att det är det vi kommer att se sedan, säger han.

I den aktuella delredovisningen finns inga immunologiska data, det vill säga hur väl vaccinerna skyddar mot viruset, utan de kommer att redovisas först i juni. Men Matti Sällberg hänvisar till att mer vaccinbiverkningar ofta beror på ett ökat immunsvar.

Mekanismen vid vaccinering är att den första dosen ska förbereda immunförsvaret och den andra dosen verkligen sätta fart på det, ge det en boost. Men att kombinera två vaccin från olika tillverkare är inte något problem, trots att de har något olika mekanismer, förklarar han.

– Det är inget konstigt i sig eftersom grundkomponenten i vaccinerna är densamma. Det är ungefär som att säga att man skickar något i en papplåda eller en träask, det är fortfarande samma innehåll i paketet, det är bara förpackningen som är annorlunda, säger han.

Frågan om kombinationer av vaccin är aktuell eftersom det i Sverige, liksom i flera andra länder, finns en grupp människor under 65 år som redan har fått en första dos av Astra Zenecas vaccin.

Främst handlar det om hälso- och sjukvårdspersonal som fick sin första dos tidigt, innan den ovanliga koagulationsbiverkningen av vaccinet upptäcktes. Eftersom Astra Zenecas vaccin inte längre bör användas till de under 65 år rekommenderar Folkhälsomyndigheten dem

i stället att ta ett mRNA-vaccin i den andra dosen, men myndigheten öppnar även för möjligheten att frivilligt välja att ta Astra Zeneca även i den andra dosen.

– Troligen spelar det inte så stor roll. Men är man orolig för Astra-biverkan, ta Pfizer, säger Matti Sällberg.

Studien är relativt liten med bara dryga hundra personer i varje behandlingsarm, vilket gör att den omöjligen kan visa några andra biverkningar än de vanligaste. För att visa ovanligare biverkningar krävs det studier med hundratusentals medverkande, eller mer. Men Matti Sällberg menar att man sannolikt inte behöver oroa sig för det.

– Det finns ingen vettig orsak att tro att om man ger Astras vaccin först och sedan Pfizers så skulle det vara sämre på något sätt. Pfizers vaccin har ju inte fått någon allvarlig biverkan kopplad till sig. Men man ska aldrig säga aldrig, säger han.

Fredrik Hedlund

vetenskap@dn.se

Fakta. Så fungerar Pfizer/Biontechs och Astra Zenecas vacciner

Pfizer/Biontechs vaccin är ett så kallat mRNA-vaccin, där man istället för att injicera försvagade, döda eller delar av virus skickar in en bit av virusets arvsmassa.

Arvsmassan är så kallat budbärar-RNA, eller mRNA (efter engelskans messenger-RNA), och

det innehåller instruktioner för hur en liten del av viruset tillverkas: i det här fallet de små taggarna på coronavirusets yta som kallas spike-protein eller ytprotein.

Budbärar-RNA innehåller information om vilka protein cellen ska tillverka. När budbärar-RNA från vaccinet kommer in i en cell kommer cellen därför att börja tillverka coronavirusets ytprotein. Immunförsvaret reagerar på det främmande proteinet, och vita blodkroppar, så kallade B-celler och T-celler, lär sig att känna igen det, och därmed viruset.

B-cellerna producerar antikroppar som hindrar virus från att infektera celler, och T-cellerna angriper infekterade celler om antikropparna inte har stoppat infektionen helt.

Astra Zenecas vaccin mot covid-19 är ett virusvektorvaccin, där genetiskt material från coronaviruset sars-cov2 sätts in i ett annat virus, ett så kallat adenovirus.

Adenovirus är ett enkelt litet virus som man kan bygga om så att det inte kopierar sig själv. Det används bara som ett verktyg för att ta med sig mallen för spike-proteinet in i cellen, säger Gunilla Karlsson Hedestam.

När det modifierade adenoviruset har infekterat en cell kommer den att börja producera ytprotein, så att immunförsvaret kan reagera och minnas hur det ser ut.

14 Facket varnar för specialsprutor

Vårdförbundet i Skåne larmar om de en miljon specialsprutor som regionen köpt in för att kunna få ut en extrados av Pfizer/Biontechs vaccin mot covid-19, rapporterar P4 Kristianstad.

Sprutorna saknar stickskydd, vilket innebär ökad skaderisk för vårdpersonalen.

– De är väldigt upprörda ute på vårdcentralerna, de tycker inte att att det är okej att tulla på personalsäkerheten, säger Anna-Lena Modigh, huvudskyddsombud för primärvården i östra Skåne, till radion.

De nya sprutorna saknar stickskydd som kan fällas upp över sprutan när den har använts. Det ökar risken för att vårdpersonalen kan sticka sig på sprutan när den ska kasseras, vilket innebär en smittorisk.

– När de har stuckit en patient med en kanyl utan stickskydd, om de då råkar sticka sig på den så blir det ett orosmoment om de har fått någon smitta, tillägger hon.

Region Skåne är en av få regioner i Sverige som har lyckats få tag på sprutor som gör det möjligt att få ut en sjunde dos vaccin ur Pfizers/Biontechs förpackningar. Sprutorna har använts i regionen sedan början av maj.

Just denna typ av sprutor används normalt vid ögonkirurgi, och Region Skåne kom mer eller mindre av en slump i kontakt med ett nederländskt bolag som kunde erbjuda en affär, rapporterar P4 Kristianstad.

Sprutorna är tio gånger dyrare än vanliga sprutor. Efter några tester av varuprover beställde regionen en miljon sprutor. Det skedde inte enligt lagen om offentlig upphandling, då regionen hänvisade till att ärendet var synnerligen brådskande.

TT

14 Experten svarar på läsarnas frågor om covidvaccinen

Skydd, biverkningar, risker och rekommendationer? Frågorna om vaccineringen är många. Gunilla Karlsson Hedestam, professor i vaccinimmunologi vid Karolinska institutet, svarar på DN-läsarnas frågor om vaccinen mot covid-19.

?Finns det några risker eller biverkningar förknippade med att vaccinera sig när man redan haft bekräftad covid?

– Nej, inte som vi vet. Väldigt många personer har vaccinerats efter att ha haft infektionen vid det här laget. Man kan känna lite mer ömhet och tillfälliga biverkningar efter vaccinationen, men det är för att man får en väldigt bra aktivering av immunsvaret (då man redan har minnesceller som svarar starkt).

? På vilket sätt skiljer sig dos två av ett vaccin från dos ett? Är det olika mängd, styrka, eller sammansättning?

– De två doserna är identiska om de kommer från samma företag. Det är också möjligt att få dos 1 från ett företag och dos 2 från ett annat företag. Det är samma typ av antikroppar man får med alla de covidvacciner (antikroppar mot virusets spikeprotein), det är därför de går att kombinera. Dos 1 stimulerar antikroppar, men mängderna är låga. Dos 1 stimulerar också minnesceller som sedan är redo att svara när man får dos 2. Minnescellerna är extremt effektiva så när de stimuleras av dos 2 får man en hög mängd antikroppar en vecka efter vaccinationen. Det är därför skyddseffekten inte är komplett förrän en vecka efter dos 2.

?Jag har haft covid-19 två gånger, våren 2020 bekräftat med antikroppar och nu i maj bekräftat med pcr-test. Är jag lika skyddad som efter två vaccinsprutor nu eller kan det bara bra att ta en spruta i höst som påfyllning?

– Det finns inget absolut mått på vilken mängd antikroppar man ska ha för att vara skyddad mot återinfektion, men om du haft infektionen

två gånger är det mycket troligt att du har antikroppar i motsvarande nivå som efter två vaccinsprutor. Eftersom mängden antikroppar man bildar efter infektion är så individuellt skulle jag ändå absolut rekommendera att du tar en vaccinspruta också. Då kan du sedan vara säker på att du har en bra immunitet.

?Hur ska jag tänka angående när jag ska ta vaccinet? Jag blev sjuk i mitten av mars och påvisar antikroppar nu. Jag är född 1977 och bor i Stockholmsområdet. När väl min åldersgrupp får ta vaccinet, tycker du jag ska ta det med en gång eller ska jag vänta lite?

– Om det har gått cirka två månader sedan du hade infektionen kan du absolut ta en vaccinspruta. Då får du säkert en mycket bra boost-effekt med höga antikroppsnivåer som resultat. Sedan är det ingen brådska att ta dos 2 utan du kan göra det senare i höst.

?Hur blir det med vaccin i framtiden? Kommer vi behöva vaccinera oss varje år resten av livet nu?

– Det kan behövas påfyllnadsvaccinationer med vacciner som är uppdaterade efter nya cirkulerande virusvarianter under de närmsta åren. På sikt är min gissning att det räcker att vaccinera sig vartannat år då immuniteten byggs på och blir lite bredare efter varje vaccindos. Det hela beror dock helt på hur smittspridningen i världen ser ut under de kommande åren eftersom det är när smittspridningen är hög som det också är en hög risk att nya virusvarianter utvecklas. Det är otroligt viktigt att få bukt med den globala

smittspridningen annars kan vi behöva omvaccinera oss oftare.

?I Tyskland säger experterna att alla som inte tar vaccinet kommer att få covid-19 någon gång. Stämmer det?

– Ja, det stämmer troligen. Vi är alla mottagliga för sars-cov-2-infektionen och så länge det är hög smittspridning så kommer viruset försöka hitta nya värdar att föröka sig i. Om smittspridningen går ner till väldigt låga nivåer minskar risken men så länge smittspridningen inte är noll kan det blomma upp igen hos grupper av personer som saknar immunitet.

?Är det sant att om man får en reaktion på vaccinet, till exempel feber, så vet man att det fungerar, att immunförsvaret aktiverats? I så fall, är det tvärtom också, att om man inte reagerar får man sämre skydd?

– Hur mycket man känner av immunaktiveringen väldigt individuellt. Det stämmer att om man känner av vaccineringen så är det ett tecken på att kroppen arbetar på som den ska, men känner man ingenting så gör den säkert det ändå. Vi vet att de allra flesta får ett jämt och bra immunsvar av covidvaccinen, men alla känner inte av vaccinationen lika mycket.

?Jag har fått Astras vaccin som dos 1 och nu blir det Pfizer som dos 2. Behöver jag ta en ytterligare Pfizerspruta?

– Nej, det behövs inte. När nya vacciner kommer, som är uppdaterade till de nya virus-

varianterna, kan du ta en påfyllnadsdos, men det blir troligen först aktuellt till vintern.

?Det skrivs om att man efter sex månader behöver få en reboost av vaccinet. Om man vaccinerades i januari, kommer man bli kallad då för ytterligare en dos eller hur kommer det fungera?

– Antikroppssvaret går gradvis, inte plötsligt, så du kommer inte förlora hela ditt skydd efter sex månader. De flesta har kvar mätbara antikroppar längre även om skyddseffekten avtar lite grann med tiden. Du har dessutom alltid kvar dina minnesceller så om du skulle återinfekteras kommer du kunna svara snabbt och effektivt mot infektionen vilket minskar risken avsevärt att bli svårt sjuk. Så den grundimmunitet du får av vaccinen nu är guld värd, absolut mer än sex månader.

?Jag och min man, 61 respektive 60 år, har just haft covid-19. Hur länge ska vi vänta innan vi anmäler oss för vaccination?

– Om ni inte har fått antikroppar bekräftade bör ni inte vänta så mycket längre än 2 månader, även om det är högst troligt att ni fått ett antikroppssvar efter infektionen.

?Jag är orolig för biverkningar av vaccinen på lång sikt, likt de som uppkom med vaccineringen med Pandemrix. Narkolepsin upptäcktes ju något år efter vaccineringen. Hur ser experterna på denna risk, speciellt med tanke på att tekniken som används i dessa vacciner är helt ny och inga långtidsstudier finns?

– De mycket ovanliga allvarliga biverkningarna upptäcks inte förrän väldigt många människor

vaccinerats, vilket är varför de inte upptäcks under de kliniska studierna. Det behöver inte vara en större risk att covid-vaccinerna som använder nya tekniker ger biverkningar än andra mer traditionella vacciner. De tekniker som används nu (mRNA och adenovirus-baserade vacciner) har använts i kliniska försök under 10 års tid mot andra infektioner (influensa, malaria, ebola, zikavirus) innan de blev godkända covidvacciner så det finns en viss kunskap och data runt säkerhet som sträcker sig många år tillbaka i tiden, dock från mindre studier.

?Jag undrar kring vaccination för oss med pågående postcovid. Av vad jag kan läsa mig till hittar jag inga allmänna rekommendationer kring det. Med målet att vaccinera mig funderar jag nu på om det kan göras trots mitt tillstånd eller först efter att kroppen förhoppningsvis tillfrisknat igen? Hur har hållningen till den frågan varit i till exempel England? Som ju hunnit vaccinera stora delar av befolkningen, men också har höga siffror av personer med postcovid.

– Det finns, vad jag vet, inga rapporter som visar på en risk att vaccinera personer som drabbats av postcovid. Det finns däremot beskrivningar av personer som känt sig bättre efter vaccineringen och vi väntar nu på att sådana studier ska granskas och publiceras. Du har rätt i att det behövs rekommendationer för denna grupp. Jag kan försöka hjälpa till att lyfta den frågan.

?Jag och min partner vill så snart som möjligt skaffa barn men på grund av pandemin och den nära förestående vaccineringen har vi skjutit upp det. Vi funderar på om det är logiskt att

fortsätta vänta tills man är fullt vaccinerad eller om det ändå är helt okej bra även efter första sprutan? Just nu känns slutet av augusti väldigt långt borta. Hur länge påverkar vaccinet kroppen?

– Vaccinationer stimulerar immunsystemet mycket tillfälligt sedan går det ner i sitt vanliga normalläge igen. Studier av personer som vaccineras tidigt under sin graviditet har inte publicerats ännu men om du fått första vaccindosen behöver ni säkert inte vänta till efter andra sprutan. Det är generellt klart bättre att vara vaccinerad än att riskera att få infektionen.

?Kan vaccinerade personer bli smittade och föra smittan vidare till icke-vaccinerade? I mitt jobb i offentlig miljö möter jag mycket folk och erbjuder munskydd till besökare som svarar att de inget behöver för de är ju vaccinerade.

– Ja, i teorin är detta möjligt och det är bra att man har det i åtanke. Risken att man är bärare är klart lägre när man vaccinerats men den är inte noll. Om man skulle vara bärare har man troligen lägre nivåer virus. Så länge smittspridningen i samhället är hög är det ändå bra att vara försiktig om man träffar väldigt många personer, Tyvärr har vi fortfarande alldeles för hög smittspridning i Sverige.

?Om man saknar tjocktarm och ändtarm, påverkar det effekten av vaccination?

– Nej, det ska inte påverka vaccinationseffekten.

?Jag är hjärtpatient, men stabil sedan flera år efter ballongvidgning och med medicinering. Vaccinerad en gång med Astra Zeneca. Blev

mycket sjuk i flera dagar, fick förhårdnad i armen plus en egendomlig svullnad i ansiktet som kan ha varit en biverkning. Tvekar inför andra sprutan Astra Zeneca. Vad skulle du ge för råd?

– Du bör tala med din läkare om detta och diskutera möjligheten att få andra dosen av ett annat vaccin.

?Finns det någon risk att vaccinets effekt påverkas av penicillin?

– Nej, det ska inte finnas någon risk för det

?Läste att man börjar få lite skydd efter 10–12 dagar efter dos 1 (Pfizer). Men har man åtminstone lite skydd efter 7–8 dagar också? Ökar det gradvis eller går det liksom med ett kvalitativt språng från noll till lite skydd efter 10–12 dagar?

– Efter första dosen är skyddet klart lägre, det tar ett tag för kroppen att börja producera antikroppar och exakt hur fort det går varierar mellan olika personer. En vecka efter dos 1 är för tidigt att anse sig skyddad, även lite skyddad. Det går med ett stort språng först efter andra dosen och det är därför det är så viktigt att ta andra dosen (och vänta en vecka). Dock måsta man alltid väga in andra faktorer också, har man någon bakomliggande sjukdom? Är smittspridningen i samhället hög? Hur ser det ut i resten av världen, finns det en risk att nya varianter kommer?

?Kan du svara på varför var och en ska utsätta sig för eventuella biverkningar när de flesta får en lätt covid-19?

– Sars-cov-2 är ett nytt virus som orsakar en infektion som är mer oförutsägbar än många

andra infektioner. Tack och lov får som du säger många en mild infektion, men långt ifrån alla. Förutom besvärlig och ibland livshotande sjukdom får vissa också problem som varar en längre tid efter infektionen (postcovid). Dessutom ser vi att viruset ändrar sig, vilket är en direkt konsekvens av hög smittspridning. Det är därför inte möjligt att kontrollera pandemin utan vacciner och man måste tänka globalt där alla länder hjälps åt med fungerande vaccinationsprogram.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

14 Minskat våld med stängda krogar

När pandemin tvingade krogarna att stänga klockan 20 minskade fyllebråken kraftigt.

Polisen uppger att den har kunnat vara mer offensiv mot de grovt kriminella – som har bytt arena.

Färre personer som festar på lokal och tidigare stängningstider på grund av pandemin, det är huvudorsakerna bakom att krogvåldet minskat kraftigt under årets första månader. Antalet

anmälningar gick ned med nästan 25 procent jämfört med året innan.

– Framför allt efter 20-beslutet, då dog all krogrelaterad brottslighet av, säger Cornelia Tejler, operationsledare för den brottsförebyggande insatsen Cityhelg hos Polisen i Stockholm.

Förbudet för krogar att sälja alkohol efter klockan 20 trädde i kraft den 20 november förra året. Enligt Cornelia Tejler är nattlivet normalt ett sammanhang där kriminella gärna vill visa upp sig. När krogarna stängt tidigare har det sammanhanget förändrats, men polisen har ändå kunnat öka sitt fokus på de y-rkeskriminella.

– Vi såg en viss förflyttning till våra hotell i city. Svensson kan inte gå ut och festa, men de kriminella byter bara arena.

– När man har slagits i varje gathörn har det normalt varit det som varit vårt primära fokus. Nu har vi kunnat lösgöra mer personal och vara mer offensiva.

Brottsförebyggande rådet, Brå, sammanställer varje månad statistik över brottsligheten i Sverige. Misshandel av en vuxen person utom-hus, där förövaren inte känner offret sedan tidigare, är enligt Brå oftast förknippad med uteliv och alkoholförtäring.

– Våld mellan obekanta handlar i väldigt hög utsträckning om bråk mellan berusade personer i samband med eller efter krogbesök, säger

Stina Holmberg, forsknings- och utredningsråd på Brå.

Under vintermånaderna januari, februari och mars anmäls under ett normalt år omkring 2 600 fall av misshandel mellan okända.

Men i år anmäldes bara knappt 2 000 fall, en minskning med nästan 25 procent.

Samtidigt som våld i krogmiljö minskat, visar studier att risken för våld i nära relationer ökat under pandemin. Under det första halvåret 2020 ökade antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor med fyra procent jämfört med året innan.

– Våld mellan bekanta har ökat lite grann, men inte lika mycket som den andra delen har minskat, säger Mats Ramstedt, forskningsansvarig på Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Minskningen av krogvåldet de första månaderna i år är en tydlig acceleration av en redan tidigare nedåtgående trend, även om den är orsakad av restriktioner i krogarnas öppettider.

Totalt anmäls varje år omkring 13 000 fall av misshandel utomhus mot personer över 18 år av en för offret okänd gärningsperson.

De senaste tio åren har antalet fall minskat successivt varje år. Under 2020 anmäldes 42 procent färre fall än under 2010, då drygt 20 000 fall anmäldes.

Den kraftiga minskningen i år kommer dock med stor sannolikhet inte att hålla i sig. Under sommarmånaderna brukar antalet

misshandelsfall öka, för att sedan minska igen under hösten. Förra året gick antalet fall upp med 20 procent under juli, augusti och september jämfört med kvartalet innan.

I år finns dessutom flera parametrar som kan påverka en eventuell ökning av antalet människor som rör sig på krogarna, och i förlängningen antalet misshandelsfall.

– Först kommer sommaren med mindre smitta, sen hösten när de flesta har vaccinerat sig, säger Stina Holmberg från Brå.

Värmen gör också sitt.

– Folk vill umgås och dricka vin när det är sommar i Sverige. Vi rustar för det, men är så klart beroende av vad Folkhälsomyndigheten säger, säger Cornelia Tejler.

Regeringen och Folkhälsomyndigheten meddelade på onsdagen att förbudet mot att sälja alkohol efter klockan 20 ligger kvar till 1 juni, för att därefter gälla fram till klockan 22.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

Fakta. Misshandel utomhus av okänd – antal anmälda fall

Januari, februari och mars 2017 – 3 083 anmälda fall

Januari, februari och mars 2018 – 2 582 anmälda fall

Januari, februari och mars 2019 – 2 625 anmälda fall

Januari, februari och mars 2020 – 2 677 anmälda fall

Januari, februari och mars 2021 – 2 006 anmälda fall

Källa: Brå

14 Minskad avlastning från de privata vårdgivarna

Trots väl tilltagna ersättningar har de privata vårdgivarnas bidrag med personal till intensivvården i region Stockholm minskat under pandemin. Region Stockholm har högst andel privatiserad vård i landet, men saknade en plan för hur akutsjukhusen ska få stöd med personal från övriga vårdgivare vid en kris, visar DN:s granskning.

Johan Bratt, tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör, försvarar att systemet bygger på frivillighet.

Under pandemins tredje våg har antalet sjukhusinlagda minskat i region Stockholm, men intensivvårdsbehovet är större än under den andra vågen. Platsläget har den senaste tiden varit så ansträngt att intensivvårdspatienter skickats från Stockholm till andra regioner, och Karolinska drar ner på covid-intensivvård för att klara cancerkirurgin.

Björn Persson, verksamhetschef för PMI, perioperativ medicin och intensivvård på Karolinska, säger att personalläget är kritiskt på kort och lång sikt. Hjälp från privata vårdgivare kommer i liten utsträckning.

– Det är väldigt lite. Det är speciellt i Stockholm. När en så stor del av vården här utförs av privata vårdgivare är det svårt att omfördela personal till covidvården. Det är kanske lättare i en region där all sjukvård bedrivs under samma hatt, säger han.

Inom barnsjukvården har personal från barnoperation och neonatalvård flyttats för att bemanna covid-vård för vuxna och operationskapaciteten för barn har dragits ner. Svante Norgren, temachef på Astrid Lindgrens barnsjukhus, är kritisk till att privata vårdgivare inte bidragit mer till vården på akutsjukhusen.

– Det måste gå att prioritera bland all skattefinansierad sjukvård, säger Svante Norgren.

Regionen har cirka 2 500 vårdavtal. En sammanställning som Sveriges kommuner och regioner, SKR, gjort på förfrågan från DN, visar att Region Stockholm har överlägset högst andel vård som utförs av privata utförare, 29 procent jämfört med 15 procent i hela landet. När enbart specialistvård jämförs sticker Stockholm ut ännu mer, med 21 procent privatiserad vård jämfört med 8 procent.

Under pandemins första våg bidrog privata vårdgivare med 120 medarbetare till regionens fem akutsjukhus, under den andra med ett 40-tal medarbetare, enligt hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Under pandemins tredje våg är antalet medarbetare från de privata bolagen på akutsjukhusen färre: 24 personer.

Den 24 mars beslutade hälso- och sjukvårdsnämnden att – för tredje gången – skjuta upp planerad vård för att kunna frigöra personalresurser till akutsjukhusen.

Akutsjukhusen får stå för kostnaden för inlånad personal. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen beskriver ersättningsnivåerna som ”väl tilltagna”. För en specialistläkare utgår 4 000 kronor i timmen på obekväm arbetstid på kvällar, helger och nätter. För en specialist-sjuksköterska är ersättningen 2 000 kronor i timmen motsvarande arbetstid.

Enligt Johan Bratt, tillförordnad hälso- och sjukvårdsdirektör, har Karolinska och Södersjukhuset fått viss förstärkning, men regionen har hoppats på mer.

– Det är inte en ekonomisk fråga. Det handlar om att utbildade medarbetare orkar jobba och vill ställa upp.

Bratt säger att det kontinuerligt förs diskussioner med privata vårdgivare i regionens branschråd, och lyfter att de privata vårdgivarna även avlastar genom så kallade pandemiavtal, då patienter slussas vidare för operation och behandling.

En utvärdering av pandemihanteringen som regionen beställt av KPMG visar att bemanningsfrågan förvärrats över tid.

Att flytta personal från privata vårdgivare har visat sig svårt, bland annat av arbetsrättsliga skäl. De anställda hos privata vårdgivare har ingen arbetsplikt gentemot regionen. En rekommendation i rapporten är att regionledningen och HR-direktören skaffar en rutin för hur akutsjukhusen kan få stöd med personal från övriga vårdgivare vid en liknande händelse i framtiden.

Enligt KPMG bör regionen skaffa en bättre rutin för hur kriser ska hanteras framöver.

Regionen har vid flera tillfällen bett om extern hjälp med intensivvårdspersonal – till Försvarsmakten, Socialstyrelsen och till SKR. Men förfrågan har tillbakavisats då regionen först måste uttömma alla resurser. Enligt hälso- och sjukvårdsdirektören kan regionen bara vädja privata aktörer om hjälp, trots att det finns en särskild paragraf i vårdavtalen med de privata vårdgivarna som säger att de ska underställa sig direktiv från regionledningen vid kris- och katastrofläge.

Den har inte åberopats.

– Dels krävs att vi uttömt alla resurser med krislägesavalet och att vi börjat stryka även imperativ vård, till exempel cancervård. Då är vi närmast i katastrofläge. Där är vi inte ännu, säger Johan Bratt.

Av KPMG:s utvärdering framgår att sjukhusen i den första vågen förväntade sig att personalförstärkning skulle slussas via den regionala sjukvårdsledningen, men började i stället snabbrekrytera när ingen personal kom.

Bengt Cederlund är överläkare på Södertälje sjukhus och var tillförordnad chefsläkare under pandemins första våg. Han anser att regionen borde fått in mer personal från privata vårdgivare, framför allt under våg ett och tre:

– Det är konstigt att höra hälso- och sjukhusdirektören vädja till privata vårdgivare. Det är ju regionen som är avtalshållare. Om inte krisparagrafen kan åberopas under en pandemi – när kan den då göra det? säger Bengt Cederlund.

DN har ställt frågan till företrädare för fem av de privata vårdgivarna i regionens branschråd. De vittnar om kontinuerliga diskussioner om möjlighet att avlasta.

Marie Wickman Chantereau, chefläkare på Sophiahemmet, tycker att Sophiahemmet bidragit mycket till covidvården, och lyfter bland annat att 20–30 medarbetare fördes över till akutsjukhusen efter att en operationsavdelning stängt.

– Vi kan inte tvinga vår personal att gå in och jobba i covidvården. Vi har bara ett fåtal intensivvårdsutbildade som är det som sjukhusen mest behöver, och vi har tyckt att det varit bättre att vård som kan göras utanför akutsjukhusen kan skiftas ut så att vi kan fokusera på den, säger Marie Wickman Chantereau.

Capio, som driver S:t Görans sjukhus, har enligt egen uppgift svarat för cirka 25 procent av slutenvården för covidpatienter. Personal har överförts till andra sjukhus men i minskande grad från 50 medarbetare i den första vågen till nuvarande sex. Sara Banegas, chefläkare på Praktikertjänst, skriver i ett mejl att företaget inledningsvis anmält läkare, sjuksköterskor och fysioterapeuter, och att tre personer lånades ut i slutänden.

– Vid våg tre fick vi en mer preciserad kompetensbeskrivning, och då var det ingen som motsvarade kraven. Regionen efterfrågade kompetens med iva-erfarenhet, vilket vi saknar utom på ortopeden, uppger Banegas.

KPMG:s rapport visar att sjukhusens enklaste sätt att lösa personalsituationen varit genom att flytta om personal internt och genom att dra ner på planerade operationer och behandling.

I Region Stockholm aktiverades krislägesavtalet i december, och på de hårdast belastade intensivvårdsavdelningarna är personal ännu schemalagd på 12,5-timmarspass.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Privata vårdgivares bidrag till akutsjukhusens covidvård

Våg 1: 120 medarbetare.

Våg 2: 40 medarbetare.

Våg 3: 24 medarbetare

Regionen har tecknat så kallade pandemiavtal med vårdgivare för att utföra vård utanför sjukhusen:

Remeo – intensivvårdsnära rehabilitering

Ersta – intensivvårdsplatser, akut och planerad kirurgi

Capio Artro Clinic – subakut ortopedi

GHP Arytmicenter – elkonverteringar vid förmaksflimmer

Källa: Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm

Fakta. Ekonomisk ersättning till vårdpersonal som rycker in i covidvården

Specialistläkare, dagtid: 3 000 kronor.

Specialistläkare, kvällar, nätter, helger: 4 000 kronor.

Specialistsjuksköterska, dagtid: 1 500 kronor.

Specialistsjuksköterska, kvällar, nätter, helger: 2 000 kronor.

Sjuksköterska, dagtid: 1200 kronor.

Sjuksköterska, kvällar, nätter, helger: 1500 kronor.

Övrig personal, dagtid: 600 kronor.

Övrig personal, kvällar, nätter, helger: 900 kronor.

De privata vårdgivarna har beviljat tjänstledigt för att låna ut personal. Kostnaden står regionens akutsjukhus för. Regionen har efterfrågat exempelvis anestesiläkare, IVA-läkare, anestesi -, operations- och intensivvårdssjuksköterskor som kan arbeta med akut och planerad vård.

Källa: Hälso- och sjukvårdsnämnden 24 mars, Region Stockholm.

14 ”Uteblivet besked om andra sprutan gör mig riktigt deppig”

Jag är djupt tacksam över att vaccin mot covid-19 producerats så snabbt i världen – det brukar ju ta många år – men jag är samtidigt djupt frustrerad över hur klantigt informationen om vaccineringen gått till i bland annat Region Stockholm.

Jag tillhör den lydiga generationen, den som hållit sig så isolerad det gått sedan mars i fjol.

Den 29 mars i år blev jag vaccinerad på Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm, eftersom det plötsligt fanns vaccin där och var själaglad över att få den första sprutan. En glipa mot ett normalt liv öppnade sig.

Jag tänkte inte vid tillfället på att jag inte fick besked om när jag skulle få den andra sprutan. Var i det närmaste euforisk först, men har sedan dess på alla sätt sökt ta reda på när tvåan ges.

Ingen kan man ringa och ingen vet något. Jag var inte listad på Sabbatsberg, utan är det i ”min” vårdcentral Sofia. Nej, de kan inte hjälpa till. Nej, jag kan inte få någon avbeställd tid.

Har fått veta att Sabbatsberg sänder ut ett sms minst 20 dagar innan jag kan boka tvåan. Kan jag lita på det?

Till saken hör att systemet med appen Alltid öppet inte alls fungerat bra. Ett exempel är kraschadet nyligen när fas fyra kunde boka. Och många i min generation är inte så bra på det digitala, ursäkta!

Droppen blev när vår nationelle vaccinsamordnade Richard Bergström på tv fick frågan hur vi som inte vet när vi ska få tvåan ska få veta det. Han svarade att hm, han ju bor i Schweiz och får sina sprutor där. Så han vet inte!

Även om jag hör till gruppen ”äldre yngre” har jag många järn i elden och vill kunna planera möten, skrivande, ja mitt liv!

Risken är också att man till slut helt enkelt blir deppig på allvar. Och jag är inte ensam om detta.

Jag vill inte vara en gammal surkart, utan vara med i livet och ta vara på de år jag har kvar. Men om inte ens en nationell vaccinsamordnare kan ge några besked, och ingen annan heller, står det illa till. Mycket illa.

Agneta Blomqvist, Stockholm

14 ”Uteblivet besked om andra sprutan gör mig riktigt deppig”

Jag är djupt tacksam över att vaccin mot covid-19 producerats så snabbt i världen – det brukar ju ta många år – men jag är samtidigt djupt frustrerad över hur klantigt informationen om vaccineringen gått till i bland annat Region Stockholm.

Jag tillhör den lydiga generationen, den som hållit sig så isolerad det gått sedan mars i fjol.

Den 29 mars i år blev jag vaccinerad på Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm, eftersom det plötsligt fanns vaccin där och var själaglad över att få den första sprutan. En glipa mot ett normalt liv öppnade sig.

Jag tänkte inte vid tillfället på att jag inte fick besked om när jag skulle få den andra sprutan. Var i det närmaste euforisk först, men har sedan dess på alla sätt sökt ta reda på när tvåan ges.

Ingen kan man ringa och ingen vet något. Jag var inte listad på Sabbatsberg, utan är det i ”min” vårdcentral Sofia. Nej, de kan inte hjälpa till. Nej, jag kan inte få någon avbeställd tid.

Har fått veta att Sabbatsberg sänder ut ett sms minst 20 dagar innan jag kan boka tvåan. Kan jag lita på det?

Till saken hör att systemet med appen Alltid öppet inte alls fungerat bra. Ett exempel är kraschadet nyligen när fas fyra kunde boka. Och många i min generation är inte så bra på det digitala, ursäkta!

Droppen blev när vår nationelle vaccinsamordnade Richard Bergström på tv fick frågan hur vi som inte vet när vi ska få tvåan ska få veta det. Han svarade att hm, han ju bor i Schweiz och får sina sprutor där. Så han vet inte!

Även om jag hör till gruppen ”äldre yngre” har jag många järn i elden och vill kunna planera möten, skrivande, ja mitt liv!

Risken är också att man till slut helt enkelt blir deppig på allvar. Och jag är inte ensam om detta.

Jag vill inte vara en gammal surkart, utan vara med i livet och ta vara på de år jag har kvar. Men om inte ens en nationell vaccinsamordnare kan ge några besked, och ingen annan heller, står det illa till. Mycket illa.

Agneta Blomqvist, Stockholm

15 Anna-Lena Laurén: Människans psyke är inte gjort för att leva i meningslöshet

– Människan står inte ut med att leva i kronisk ambivalens. Det gör henne tokig, sade den finlandssvenska poeten Claes Andersson en gång.

Ni hittar inte citatet på nätet – jag citerar ur minnet. Jag tror han sade det på en bokmässa och jag minns fortfarande hur det klack till i mig när jag hörde formuleringen.

Att ständigt höra en sak och se en annan är vardag för ryska medborgare. Jag ser varje dag hur det påverkar dem.

För att slippa bli galen blir man istället cynisk. För att undvika kronisk ambivalens väljer man att inte titta på nyheter. Man isolerar sig i sin egen värld. Man vill inte veta vad Kreml håller på med, eftersom man inte har lust att översköljas med det som på ryska kallas *marazm*. Det innebär egentligen att bli senil, men används ofta i betydelsen dårskap.

Dårskap och hyckleri är formi-dabla energitjuvar. Människans psyke är inte gjort för att tvingas leva enligt regler som samtidigt är både meningslösa och oförutsägbara.

När en pandemi drabbar världen och alla länder tacklar den på sitt eget sätt blir resultatet ibland absurt.

I Ryssland måste alla ha munskydd på offentliga platser. Högst hälften bär munskyddet korrekt. Resten har det under näsan, vilket innebär att de lika gärna kunde vara utan munskydd.

Jag försöker låta bli att tänka på saken, helt enkelt eftersom jag inte kan uppfostra två och en halv miljon petersburgare. Men varje gång jag ställer mig i en metrovagn, omgiven av medpassagerare med munskyddet under näsan, känner jag samma frustration. Där står vi i våra svettiga munskydd utan att vår uppoffring har någon som helst betydelse.

I Sverige vill folk inte ha munskydd alls. Inte heller i situationer där myndigheterna

uppmanar dem till det. För någon månad sedan åkte jag buss mellan Haparanda och Luleå. På en skylt längst fram stod en uppmaning om att bära munskydd.

Efter halva vägen var bussen full. Inte en enda passagerare bar munskydd, trots tydlig uppmaning och uppenbar trängsel. Jag tänkte på hur många gånger jag har hört den tvärsäkra åsikten yttras att svenskar är bäst i världen på att frivilligt följa instruktioner.

Coronan har gjort livet till en ständig övning i kronisk ambivalens.

Eftersom jag i mån av möjlighet försöker skona mig själv från att bli galen skär jag ner på resandet till ett minimum under pandemin. Där gäller nämligen inget annat än kronisk ambivalens. Länder öppnar och stänger sina gränser som det passar dem. Man får anlända med flyg, men inte i bil. Man får anlända i bil, men inte till fots. Man får anlända via vissa länder, men inte via andra.

Som finsk medborgare har jag rätt att resa ut och in i Ryssland via Finland, efter ett avtal som Finland och Ryssland skrev i början av året. Men jag måste flyga – regeln gäller inga andra färdmedel, av orsaker som inte går att begripa. Om jag gör en arbetsresa utanför Ryssland måste jag återvända antingen via Finland eller också något annat land som Ryssland har ett avtal med.

Det här landet kan emellertid när som helst avföras från listan. Det skedde nyligen med Turkiet efter att det visade sig att tiotusentals ryska turister hämtade med sig covid då de återvände hem från sina absolut nödvändiga solsemestrar.

Coronan har avslöjat något som varje dagisfröken vet. Nämligen att man inte kan vänta sig något resultat när alla bara tänker på sig själva.

En rysk vän till mig som har ett företag på Malta kan bara åka dit om han först har tillbringat minst fjorton dagar i Grekland, eller något annat land som står på Maltas säkra lista. Malta lämpar med andra ord helt enkelt över problemet på ett annat land. Men Grekland är inte ett land med låg smittspridning, tvärtom. Ändå tänker sig alltså de maltesiska myndigheterna att om medborgare från länder med hög smittspridning tvingas tillbringa två veckor i ett annat land med hög smittspridning, så kan det minska smittspridningen.

Hur?

Det frågtes blott, det gavs ej svar.

Anna-Lena Laurén

15 Billiga indexfonder är bra ibland – men inte alltid bäst

Rådet att satsa på fonder med låga avgifter kan bli en dålig affär. Många av de aktivt förvaltade fonderna innebär också möjlighet till större vinster.

Satsa inte alla pengarna på ett kort, varnar experter.

Den som lyssnat på råden om att börja spara och att försöka hitta så billigt fondsparande som möjligt, kanske stoppar alla sina pengar i billiga indexfonder, förklarar Shoka Åhrman, privatekonom på SPP.

– Det är enkelt, och ett sätt att komma i gång att spara. En bred indexfond följer ett index, och som sparare behöver man inte vara så aktiv, säger hon.

Fast det kan vara synd att enbart följa ett sådant råd, tycker hon. Det kan göra att man missar chanser till god avkastning.

– Avgifter får vara högre. Men då är det viktigt att man får avkastning för den högre avgiften.

Det finns aktivt förvaltade fonder som riktar in sig på vissa branscher, bolag, eller geografiska områden. Där får fondförvaltaren analysera, och bestämma vilka aktier fonden ska investera i, och det kostar mer i arbete än om fonden bara ska passivt ska följa ett index, förklarar hon. Men vinstchanserna kan också vara större.

Jonas Lindmark, analyschef på fondjämförelseföretaget Morningstar, tycker också att det kan vara rätt att spara i lite dyrare fonder för vissa typer av placeringar.

– De som kan ge högre avkastning, som småbolagsfonder till exempel, säger han.

– En indexfond, som exempelvis Avanza Zero, köper bara de största bolagen. Då missar man helt uppgången för de mindre bolagen. Småbolagsfonderna kostar dock mer, i snitt 1,5 procent.

Fast det gäller att inte lägga allt i en enda fond, understryker de båda.

– Man kan lägga två tredjedelar i en billig indexfond, och en tredjedel i till exempel småbolagsfonder eller andra med högre avkastning, säger Jonas Lindmark.

TT

15 Få mäklare varnas trots rekordmånga anmälningar

Efter rekordmånga anmälningar om lockpriser inledde Fastighetsmäklarinspektionen, FMI, en större granskning av mäklarkåren. Men tillslaget ledde bara till en enda varning. Och trots att antalet anmälningar fortsätter öka är det förhållandevis få mäklare som får påföljder.

– I grunden är det väldigt svårt för oss att bevisa att mäklaren medvetet satt ett för

lågt pris, säger Anders Astonsson, kommunikationsansvarig på FMI.

Det är inte bara bostadspriserna som skjutit i höjden det senaste året. Det har också antalet anmälningar mot mäklare som kommer in till FMI. Mellan januari och april i år tog inspektionen emot 726 stycken, vilket är mer än dubbelt så många som motsvarande period i fjol.

Majoriteten av anmälningarna handlar om lockpriser.

Det är en trend som ökat flera år i rad. Oroade över utvecklingen inledde FMI en större tillsyn redan i maj i fjol, där 25 mäklare ombads lämna en förteckning över sina tio senast avslutade försäljningar. När granskningen nu är klar visar det sig att bara en av mäklarna varnas för användning av lockpriser.

FMI slog fast att mäklaren marknadsfört objekten med lockpriser i sex av tolv fall. Dessutom utelämnade han två av de objekt som hade ökat som mest i pris från förteckningen som han lämnade in till FMI. Också det fick han en varning för.

– En mäklare får en varning för att markera att det är något som är fel. Och förhoppningsvis drar mäklaren lärdom av det och upprepar inte sitt beteende, säger Anders Astonsson.

Hittills i år har FMI:s disciplinnämnd delat ut 28 varningar, det vill säga en bråkdel av antalet anmälningar. Enligt Astonsson är det både bristen på bevis och rusningen på

bostadsmarknaden som sätter stopp för att nämnden ska utdela fler varningar.

– Att vi ska hitta bevis för att mäklaren medvetet lagt ut bostaden för ett lägre pris än den värderat den till, i en period som har varit väldigt turbulent och där priserna har gått upp hela tiden, är väldigt svårt. Därför är det ganska få mäklare som får en påföljd av oss, säger han.

I fjol fick bara en mäklare den strängaste påföljden efter att systematiskt ha använt sig av vilseledande prisuppgifter. Efter tre varningar, som mäklaren inte rättade sig efter, drogs mäklarregistreringen in.

– Det innebär i praktiken att du inte får jobba längre. Att du inte har förtroendet att arbeta som mäklare. Men just det beslutet är överklagat, så vi får se vad det leder till, säger Anders Astonsson.

Tillsynsmyndighetens förhoppning är att det ska skicka en tydlig signal till mäklarkåren om konsekvenserna av att återupprepat vilseleda, oavsett om mäklaren lockat med avsikt eller om det bara är ett slarvigt agerande.

Samtidigt vittnar flera mäklare om att objekten blir allt mer svårvärderade. Det gäller inte minst fritidshus, där priserna kan variera kraftigt mellan olika objekt i samma län. Ändå varnades en mäklare i Tierp nyligen för att slutpriset på ett fritidshus i ett sjönära läge blev 2,4 gånger högre än utgångspriset, enligt nyhetsbyrån Siren.

Men David Johansson, operativ chef på FMI, ser ingen risk för felaktiga varningar.

– Nej, vi gör en helhetsbedömning i de här ärendena. Prisuppgången är en indikation, men den ligger inte enskilt till grund för beslutet. Vi tittar också på mäklarstatistik och mäklarens skäl till prissättningen, säger han.

Att anmälningarna ökat så kraftigt tyder på ett stort missnöje bland konsumenterna som bör tas på allvar, menar FMI, som nu ska ta lägga ett större fokus på mäklare som har flera anmälningar mot sig.

– Man måste se konsumenternas frustration som ett problem som man bör komma tillrätta med, för det påverkar ju bilden av mäklarna och mäklarkåren. Det handlar om branschens rykte och förtroendet för mäklartjänster, säger David Johansson.

Lovisa Ternby lovisa.ternby@dn.se

15 Sjuksköterska hade covid-19 – kan ha smittat patienter

Elva patienter smittades av covid-19 på en avdelning på Norrtälje sjukhus på mindre än tre veckor. Två av patienterna avled inom tre månader och en blev svårt sjuk och behövde lång sjukhusvård.

Händelseförloppet som inträffade hösten 2020 har nu anmälts enligt lex Maria till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo), efter

att det framkommit att patienterna vårdats av en sjuksköterska som senare visade sig ha covid-19, rapporterar P4 Stockholm.

Även flera i personalen ska ha blivit sjuka.

Under förloppet tas enligt anmälan beslut om både stabsläge på Norrtälje sjukhus och intagningsstopp.

Allvarliga vårdskador som kunde ha undvikits om rätt åtgärder hade vidtagits ska anmälas till Ivo enligt lex Maria.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

16 Flera regioner väntas nå vaccinmålet i förtid

Flera regioner öppnar för att vaccinmålet kan uppnås tidigare än planerat, och att alla över 18 år kan ha erbjudits minst en dos vaccin mot covid-19 redan under sommaren.

– Beroende på täckningsgrad kan målet vara uppnått redan vecka 28, säger Olof Ehrs, vaccinsamordnare i Region Dalarna.

I april meddelade socialminister Lena Hallengren (S) att det nationella vaccinmålet skjuts upp från 15 augusti till 5 september. Beslutet grundades delvis på pausandet av Janssens vaccin och att Astra Zenecas vaccin numera enbart används för personer över 65 år. I fredags meddelade regeringen att det nya målet står fast utifrån den prognos av vaccinleveranser som Folkhälsomyndigheten tar fram varannan vecka.

Trots att målet förskjutits sa Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström att alla vuxna kommer att få möjligheten att vaccinera sig innan september.

– De som vill vaccinera sig kommer bli erbjudna doser långt tidigare, sa han till DN i samband med att målet flyttades fram.

DN har varit i kontakt med vaccinationssamordnare från samtliga av landets regioner och alla bekräftar att man enligt den nuvarande prognosen ser ut att klara målet till den 5 september. Flera regioner meddelar också att man som prognosen ser ut nu kommer att ha erbjudit åtminstone en dos till samtliga vuxna invånare redan under sommaren.

Först ut med att sätta en egen tidsram var Blekinge som under måndagen meddelade att man planerar att ha erbjudit alla regionens vuxna invånare en dos i början av augusti.

– Vår bedömning är att vi kommer att uppnå detta vecka 31. Bedömningen gör vi utifrån aktuell leveransprognos som givetvis kan komma att ändras, säger regionens biträdande

vaccinsamordnare Henrik Magnell och fortsätter:

– Vi vill vara transparenta om hur läget ser ut och är glada att kunna ge detta besked. Vi vaccinerar efter hand vi får vaccin och har ingen anledning att sitta och hålla på några doser.

Region Uppsala meddelar i en kommentar till DN att man hoppas ha uppnått vaccinmålet i mitten av augusti. Även i Skåne är förhoppningen att alla ska ha fått frågan om vaccin före höstens intåg.

– Utifrån nuvarande vaccinprognos uppskattar vi att alla ska ha erbjudits en första dos under augusti, säger Region Skånes vaccinsamordnare Per Hagstam.

Region Dalarna öppnar för att alla vuxna kan ha fått erbjudande om en dos ännu tidigare, redan i juli.

– Beroende på täckningsgrad kan målet vara uppnått redan vecka 28. Är vaccinationsviljan över 75 procent i de yngre åldersgrupperna kommer det att ta längre tid, säger Olof Ehrs, vaccinsamordnare i Region Dalarna.

Andra regioner är mer försiktiga och har inte spikat någon egen målsättning om att uppnå målet innan 5 september.

”Givet att vaccinleveranserna kommer som planerat så är vår bedömning att alla invånare i länet ska ha erbjudits en vaccindos till den 5 september. Vi har olika scenarier som löpande revideras i takt med att vaccinleveranserna förändras, men vi har inga andra mål än den

överenskommelse som regeringen och SKR har”, skriver Stockholms vaccinsamordnare Magnus Thyberg i en kommentar till DN.

”Utifrån de prognoser vi har av vaccinleverans, till och med vecka 28 antar vi att vi kommer nå målet. Vi ser gärna att tillgången på vaccin ökar från dagens prognostiserade mängd då det skulle leda till att vi snabbare når målet om att erbjuda alla över 18 år en första dos. Skulle det där emot ske att vi får minskad volym vaccin så påverkar det så klart negativt på målsättningen”, skriver Region Västra Götaland.

Region Kalmar län var en av de regioner som var först med att öppna upp vaccineringen i fas 4 och tillhör de regioner som har högst vaccinationstäckning. Trots det vill man inte uttala sig huruvida vaccinmålet kommer att uppnås tidigare än september.

– Anledningen till att vi kommit så pass långt är dels att vi är en mindre region, men också för att vi har ett nära samarbete inom vården. Vi ligger långt fram men vi sätter ingen egen målsättning, säger regionens vaccinsamordnare Marie Ragnarsson.

Återkommande i prognoserna är att hur snabbt man kan uppnå målet beror på vaccinleveransen och inte på regionernas kapacitet att vaccinera.

– Om vaccinleveranserna kommer enligt den takt som bör ligga till grund för myndigheternas mål så klarar Region Kronoberg det nationella målet. Vaccinationskapacitet finns, allt hänger

på vaccintillgången, säger Lena Andersson Nazzal, vaccinsamordnare Region Kronoberg.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

16 FHM: Då kan livet bli nästan normalt igen

Restriktionerna ska tas bort stegvis, med början den 1 juni.

De största förändringarna kommer dock först vid nästa steg, enligt Folkhälsomyndighetens förslag.

Folkhälsomyndigheten tycker att de svenska restriktionerna ska tas bort successivt i tre olika faser, förutsatt att smittspridningen och belastningen på sjukvården fortsätter att minska.

Enligt regeringen är den första förändringen planerad till den 1 juni, men det är inte förrän vid nästa fas, det som Folkhälsomyndigheten kallar för nivå 2, som de största förändringarna äger rum. Först då kommer livet att kunna återgå till något som åtminstone påminner om hur det var före pandemin.

Men när når vi dit?

Folkhälsomyndigheten har satt upp ett antal kriterier. Den så kallade 14-dagarsincidensen (antalet smittade per 100 000 invånare) ska inte överstiga 200, antalet personer som vårdas

för covid-19 på sjukhus bör inte vara fler än 300, och antalet som vårdas på intensiven får inte överstiga 70. Mer än hälften av den vuxna befolkningen måste också vara vaccinerad.

Och med hjälp av att titta på hur smittkurvorna såg ut förra våren, går det kanske att få ett hum om tidpunkt. För trots att antalet som dör i covid-19 har minskat kraftigt i år, så är smittspridningen och antalet som är inlagda på sjukhus ungefär desamma.

Och i så fall kommer vi att nå Folkhälsomyndighetens kriterier i mitten av juli. Först då understeg antalet sjukhusvårdade 300 (16 juli) respektive 70 på iva (19 juli). Hur smittspridningen såg ut då vet vi inte riktigt, eftersom testningen inte var så utbyggd.

TT

16 Flera vaccinerade på iva i Uppsala: ”De flesta över 65 har fått sin första dos”

Sedan april har 16 patienter på Akademiska sjukhuset i Uppsala vårdats på intensivvårdsavdelning, trots att de fått en första dos vaccin mot covid-19.

I dag har en majoritet av de äldre som läggs in på iva fått vaccin, rapporterar P4 Uppland.

– Av dem som är över 65 och som läggs in nu är det en majoritet som fått sin första dos vaccin, dock inte alla, säger avdelningsöverläkaren Magnus von Seth.

Att bara ha fått en dos ger inte fullt skydd, och därför är Magnus von Seth inte heller överraskad.

– Med tanke på den stora smittspridningen så kommer även vaccinerade att smittas och en liten andel kommer också bli så svårt sjuka att de behöver intensivvård.

Enligt Magnus von Seth verkar bilden vara liknande även på andra iva-avdelningar i landet.

TT

16 Sveriges iva-kapacitet når inte målet

Göteborg. Under både april och maj har de tillgängliga platserna i intensivvården legat under – och ibland kraftigt under – de 20 procent som behövs för att säkerställa landets beredskap.

Det är första gången sedan pandemin startade som tillräcklig iva-kapacitet har saknats i Sverige.

När 20 procent av vårdplatserna på iva är disponibla anses det nationella systemet fungera. Då finns det en rörlighet som tillåter

att patienter säkert flyttas mellan sjukhus, att akuta fall kan tas emot direkt utan väntetid och att Sverige har beredskap för en händelse utöver det vanliga som till exempel ett terrordåd.

Under april och maj har den kapaciteten inte funnits. Den 9 april var marginalen 16 procent. Den 16 april gick den upp till 18 procent, och där låg den kvar till den 7 maj – då den sjönk till 14 procent för att återigen stiga till 18 procent den 10 maj. Målet på 20 procent har alltså inte uppnåtts.

– Vi är inte nöjda. Det blir som ett 15-spel utan ledig bricka. På noll är flexibiliteten borta och det finns färre handlingsalternativ, säger Thomas Lindén, som är avdelningschef på Socialstyrelsen.

Varje dag har Socialstyrelsens krisorganisation avstämningar med regionerna och platsfrågan är nu högaktuell.

– Kanske är det så att vissa regioner låter personal ta ut ledighet nu för att skapa marginal inför sommaren och andra regioner drar kanske ner på iva för att i stället korta andra vårdköer, men för beredskapen är detta inte bra.

Disponibla iva-platser i det här fallet betyder inte heller att de är obokade. De kan vara platser som någon just lämnat för att i stället inta en annan, och någon annan patient kan i samma stund vara på väg till den plats som kodats som disponibel.

När DN nyligen besökte Sveriges största intensivvårdsavdelning på Sahlgrenska i Göteborg gav personalen där uttryck för att de

nationella siffrorna framstår som ”luftslott” och Thomas Lindén förstår deras frustration.

– En ”ledig” plats i den nationella översikten är alltså inte ens ledig. Det faktiska trycket på vården är högre än vad det ser ut i våra siffror, säger Thomas Lindén.

Är du orolig?

– Min uppgift är inte att bli orolig, utan den är att stötta regionerna, skaffa bättre koll och fler reservplaner.

Hur ser de ut?

– Det kan handla om att utnyttja personalen hårdare, vilket är svårt, låta annan vård vänta och fördela belastningen genom samordning och transporter. Sedan har vi också möjlighet att begära hjälp av andra länder, men det kan vi inte göra innan vi har utnyttjat hela landets kapacitet, så därför är huvudfokus nu att stötta regionerna så att vi kommer tillbaka till målet.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

Fakta. Iva-kapaciteten under pandemin

I Socialstyrelsens lägesrapport som kommer cirka en gång i veckan redovisas tillgången på intensivvårdsplatser i Sverige.

I april 2020 ökades platserna snabbt till cirka 1 000, varav en tredjedel var belagda.

Under sommarhalvåret var platserna bara hälften så många, cirka 500, men trycket sjönk också och ofta var 40 procent lediga.

Mot slutet av året ökade volymen igen till nästan 800 platser. Cirka 25 procent av dem har varit disponibla.

I april i år ökade trycket ytterligare. Över 80 procent av landets iva-platser fylldes upp. De disponibla platserna har den senaste månaden varierat mellan 14 och 18 procent vilket är den lägsta siffran under hela pandemin.

Mellan 200 och 300 iva-platser tas hela tiden i anspråk av andra patienter. Resten är människor som vårdas på grund av covid-19.

16 Få regioner tillåter - vaccinering på jobbet

Var i landet du bor påverkar om du kan få vaccin mot covid-19 på jobbet, rapporterar TV4 Nyheterna.

Enligt tv-kanalens kartläggning vill flera stora arbetsgivare vaccinera sin personal på jobbet, men i de flesta regioner får arbetsgivarna nej.

Region Norrbotten, Västra Götaland, Kronoberg, Halland och Östergötland är de enda regioner som välkomnar att företag

hjälper till med vaccinationerna, enligt kartläggningen.

– Vi tycker att det är synd att man väljer att inte nyttja de resurser som finns inom företagshälsan och på arbetsgivarhåll för att snabba upp och komma i gång med samhället igen, säger Peter Munck af Rosenschöld, vd vid branschorganisationen Sveriges företagshälsor, till TV4.

Scaniakoncernen med 19 000 anställda är ett av få företag som fått grönt ljus för att inom kort börja vaccinera sin personal.

TT

16 Pandemin sätter stopp för tusentals bröllop

Pandemin har satt käppar i hjulen för bröllopsbranschen. Samtidigt finns en uppdämd vilja bland alla de väntande paren och till sommaren ser trycket ut att öka.

– Vi har bröllop för tre år som ska in på en säsong nästa år, säger bröllopskoordinatorn Mariella Rietschel.

Omkring 11 000 färre vigslar ägde rum i Sverige under förra året jämfört med 2019, enligt Statistiska centralbyrån. Det är ungefär 20 procent mindre än ett normalår.

I Hedvig Eleonora församling i Stockholm var nedgången ännu större. Där har man tappat mer än hälften av de vigslar man har ett vanligt år. Enligt församlingens biträdande kyrkoherde Sofia Bergström har det mest troligt med restriktionerna att göra.

– Att vigas är en sådan milstolpe i livet som man gärna vill dela med sina nära, och med många. Även festligheterna runtomkring är en stor sak för många, och det är ju svårt nu, säger hon.

Bröllopskoordinatorn Mariella Rietschel på Weddingplanner Stockholm kan bara instämma. Hon har vanligtvis fullt upp med noggrann detaljplanering av påkostade bröllopsarrangemang vid den här tiden på året. Men sedan allmänna sammankomster begränsades i fjol har det stått still.

– I stort sett hela vår säsong slogs ut förra året. Allt förutom tre små vigslar, berättar Mariella Rietschel.

– Man skjuter nog hellre upp och väntar tills det går att ha bröllopet man drömt om i stället för att kompromissa med restriktioner, resonerar hon.

Som det ser ut för tillfället får bara åtta personer, exklusive prästen, närvara vid själva vigseln i kyrkan. Vid festligheterna efteråt kan det se ut på olika sätt beroende på vilken typ av lokal det är och hur arrangemanget är upplagt,

men det är svårt att få till en traditionell bröllopsfest.

Många lokaler har anpassat sig så att man som ett slutet sällskap kan man ha en stor bröllopsmiddag, förutsatt att borden står som de ska och att det inte sitter mer än fyra personer vid varje bord.

– Men alkohol måste sluta serveras klockan åtta, och alla ska vara ute ur lokalen klockan halv nio. Det blir inte mycket fest av det, säger Mariella Rietschel.

Osäkerheten kring hur länge restriktionerna blir kvar gör att många fortfarande avvaktar med de stora tillställningarna, och 2021 ser fortsatt lugnt ut för bröllopskoordinatorn. Nästa år däremot blir raka motsatsen.

– Då blir det hektiskt. Det är ju bröllop för tre år som ska in på en och samma sommar, säger hon.

I Hedvig Eleonora församling på Östermalm i Stockholm ser man dock en växande hoppfullhet redan inför den här sommaren då många vigselgudstjänster är inbokade. Detta trots osäkerheten kring hur många som kommer kunna närvara.

Sofia Bergström vill poängtera att ceremonin är densamma oavsett om det är fyra, åtta eller flera hundra i kyrkan.

– Jag tycker det är värt att framhålla, att en vigselgudstjänst med väldigt få närvarande är precis lika högtidlig och berörande som de här jättestora vigslarna, säger hon och fortsätter:

– Utifrån mitt perspektiv blir det väldigt nära och intimt när brudparet säger ja till varandra där framme vid altaret och resten av kyrkan är tom. För då är det verkligen det som står i centrum.

Det är trots omständigheterna många som valt att gifta ändå. Totalt 37.591 par enligt SCB:s statistik, som rymmer alla typer av registrerade vigslar. I Stockholms stadshus har det till och med varit fler borgerliga vigslar än ett normalt år.

Det lilla bröllopet kan innebära en lättnad för vissa, tror Sofia Bergström. Pressen kan släppa när inte så många är på plats och man slipper praktiska diskussioner om vilka som ska bjudas, vem som äter vad, var och hur en bröllopsfest ska äga rum och hur logistiken ska fungera.

– Det kan finnas en befrielse i det. Att det plötsligt öppnas en möjlighet att vi gör det här bara vi, och bara för oss. Det är också en erfarenhet, säger Sofia Bergström.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

16 De bytte storslaget mot litet för att kunna gifta sig

Mats och Parvathi Mudigonda Lundbäck hade tänkt skjuta upp sitt bröllop, men en bröllopskoordinator fick dem att tänka om. Snart gifter de sig med bara de närmaste närvarande. Och kanske blir det bättre, tror de.

– I början planerade vi mycket utifrån att det skulle bli en fest för andra. Nu har vi planerat för att det är vi, det är vår fest, säger Mats Mudigonda Lundbäck.

Tyllen prasslar behagligt när Anna Löfgren rättar till bröllopsklänningarna. På Bröllopsbruket i Sundbyberg, som hon driver, samsas blommigt med helvitt, prinsessliknande med betydligt mer avskalade varianter.

Hon skiner upp när Parvathi och Mats, som snart heter Mudigonda Lundbäck i efternamn, kliver innanför dörren. Med bara en vecka kvar till deras vigsel har de väldigt intensiv kontakt. Anna Löfgren jobbar även som bröllopskoordinator, och det är hon som håller i trådarna till parets bröllop in i det sista.

Först hade Mats och Parvathi tänkt ha en stor förlovningsfest 2020, men de tvingades tänka om och satsade i stället på en stor bröllopsfest i år. De bokade en stor lokal, men varje gång restriktionerna ändrades fick de planera om.

Till slut meddelade lokaluthyraren att de inte kunde ta emot dem alls.

Fast beslutna om att bröllopet ändå skulle bli av sökte paret upp en ny lokal. Men när de förstod att de varken skulle få skåla, hålla tal eller dansa gav de upp.

– Det kändes inte som en bröllopsfest längre, vi hade lika gärna kunnat gå ut på restaurang. Killen som drev stället föreslog att vi skulle ha en privat bröllopsfest i ett rum, bara vi två. Så du förstår, det bara krympte och krympte, säger Mats.

Efter många motgångar tog de kontakt med Anna Löfgren. De ville få hjälp att planera en fest året därpå istället, men hon fick dem snabbt på andra tankar.

– Hon började lägga fram idéer om hur vi kunde anpassa bröllopet och var jättekreativ. Så vi kom dit helt nedstämda och gick därifrån fulla av energi, säger Parvathi och kastar en nästan kärleksfull blick på bröllopskoordinatorn, som ser nöjd ut.

När hon startade det egna företaget Lilly’s Delight var det just den relationen till kunderna hon längtade efter. Att få hjälpa till att förbereda en dag som är av så stor betydelse för någon. Det senaste året har hon fått se många storslagna drömmar skjutas upp eller ställas in, men hon har kämpat för att paren inte ska ge upp.

– I år är det extra viktigt att peppa och stötta dem, säger hon.

Hennes bästa tips för att lyckas med ett litet bröllop är att förstärka den intima känslan. Därför har paret valt att gifta sig i en slottsträdgård som har en särskild betydelse för dem. Där hade de en av sina första dejter. Och nu ska de säga ja till varandra på samma plats, inför en utvald liten skara.

– Från början när vi pratade om att vara utomhus kände jag att, nja, det känns inte riktigt som ett drömbröllop. Men nu är vi helt nöjda. Det blev till och med mycket bättre än det vi tänkte från början, säger Parvathi.

– I början planerade vi mycket utifrån att det skulle bli en fest för andra. Nu har vi planerat för att det är vi. Det är vår fest, på något sätt, och det spelar inte så stor roll om det är tjugo personer, åtta eller 200, säger Mats.

Det paret främst har skurit ner på, förutom mat, dryck och lokal, är blomsterarrangemang och andra dekorationer. Bröllopskläder, hår och smink, fotograf och en lyxig bil att åka iväg i efter ceremonin har de valt att behålla.

– Det är minst lika viktigt att få känna sig fin även om bröllopet är litet. Och det är också viktigt att ha en duktig fotograf som kan dokumentera allt, så att paret kan visa upp bilderna efteråt för de som inte kan vara med, säger Anna Löfgren.

På inbjudan till Mats och Parvathis bröllop står det klädkod ”picknickkavaj”. Gästerna kommer sitta familjevis på rutiga picknickfiltar för att göra tillställningen virussäker. Efter picknicken går de in på ett intilliggande värdshus för att äta bröllopstårta.

När bröllopet är över kanske det är dags att blicka framåt mot nästa år. Då hoppas de att den stora festen äntligen ska bli av.

– Men den har vi inte planerat i detalj än. Vis av erfarenheten att det är farligt att planera för mycket för tidigt, säger Mats.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Bröllopskoordinatorns tips för par som vill gifta sig i år.

1 Var utomhus. Det går utmärkt att arrangera en fin vigsel i det gröna, på ett pandemianpassat sätt.

2 Förstärk det personliga. Gör en stor sak av att bröllopet blir litet och annorlunda. Förstärk känslan av intimt och personligt så att både ni och gästerna kommer minnas bröllopet som någonting utöver det vanliga.

3 Dokumentera mera. Motstå frestelsen att skära ner på kostnaden för en professionell fotograf, om ni planerat att ha en sådan. När färre gäster kan närvara blir det extra värdefull att kunna visa upp bröllopet i efterhand.

4 Köp de fina kläder ni vill – och återanvänd dem. Oavsett om bröllopet blir stort eller litet är det viktigt att känna sig fin. Om ni planerar en liten vigsel i år och en större fest nästa år kan kläderna återanvändas då. På så vis knyter ni ihop säcken och sparar dessutom en slant.

Källa: Anna Löfgren, vd och grundare på Lilly's Delight Bröllop och som driver Bröllopsbruket Stockholm

16 Nya regler kan ge dyrare e-handel

Det kan bli dyrare för konsumenterna. Åtminstone räknar staten med högre skatteintäkter när momsreglerna för e-handel görs om vid halvårsskiftet.

Bättre konkurrensförutsättningar för svenska e-handlare, spår branschen.

Principen för de nya reglerna är att momsen ska betalas där köparen finns – en svensk ska alltså betala svensk moms även när en vara köps på en utländsk sajt.

Reglerna som EU har enats kring är att plattformsföretaget, sajten du handlar på, hanterar momsbetalningarna eller så kan den enskilde kunden göra det om nätsajten väljer att inte åta sig detta.

Men att som enskild konsument hantera momsbetalningar och administration, via paketleverantören, är krångligt.

– Sannolikt kommer du använda plattformsföretaget som hanterar momsen åt dig, säger Kerstin Alvesson, rättslig expert på Skatteverket.

Eftersom e-handel bygger på att det ska vara enkelt lär den nätsajt som inte hanterar momsen åt köparen få färre kunder, gissar hon.

Systemet blir också lättare att kontrollera med ett enhetligt momssystem för hela EU, enligt Kerstin Alvesson.

Men hon tonar ner de nya reglernas betydelse. Till stora delar hanterar Sverige redan momsfrågor på ett sätt som de nya EU-reglerna anger, bland annat i spåren av uppståndelsen härområdet kring Postnords hantering av alla paket som strömmade in från Kina via köpsajten Wish. EU-reglerna kommer påverka övriga EU-länder i en större omfattning, enligt Alvesson.

Det nya blir alltså att momsen ska tas ut i det land där produkten konsumeras. Det kan för en svensk köpare innebära, beroende på storleken på priset, att momsen blir dyrare på en produkt inköpt från en europeisk sajt, speciellt gäller det prismässigt billigare varor.

I regeringens konsekvensanalys beräknas skatteintäkterna bli cirka 250 miljoner kronor högre per år, något Kerstin Alvesson tror är lågt räknat.

De nya reglerna välkomnas av svenska e-handlare eftersom konkurrensen blir skattemässigt rättvis, enligt Stefan Kvarfordt, expert på branschorganisationen Svensk handel.

– Ambitionen i det här förslaget är utmärkt, säger han.

– Det är rimligt att alla konkurrerar med samma momssatser, fortsätter han.

TT

16 Tältmottagning öppnade för massvaccinering

I veckan öppnade en stor tältmottagning på Södermalm för massvaccinering av stockholmare med kapacitet för upp emot 2 000 personer om dagen.

– Det känns som en möjlighet att börja leva som vanligt igen, säger Kari Agger, 55 år, som var en av alla som var på plats på premiärdagen för att få sin första dos.

Det var på onsdagen som stockholmare kunde börja vaccinera sig i de tält med 16 bås som

ställts upp intill Zinkensdamms IP på Södermalm. Vid sidan av idrottsplatsen, där aktiviteter pågår, driver det familjeägda vårdföretaget PR Vård en ny vaccinationsmottagning på uppdrag av regionen.

Sedan i måndags är det möjligt för stockholmare födda 1971 eller tidigare att boka tid för vaccination via appen Alltid Öppet eller telefontjänsten, och många hade tagit chansen att boka tid vid Zinkensdamm. De tillgängliga tiderna för tre dagar framåt fylldes snabbt.

Kari Agger är 55 år och fick sin första dos på onsdagen. Hon tycker att det var smidigt och välordnat på Zinkensdamms IP.

– Jag bokade nog förra veckan så det var inte så svårt att få tid, men jag hängde inte på låset när min grupp fick börja. Det känns som en möjlighet att börja leva som vanligt igen, säger hon.

Det är främst personal från hemsjukvården, anställda hos PR Vård sedan innan, som jobbar med vaccineringen men även värdar från Stockholms stad, med erfarenhet från andra vaccinationsmottagningar, finns på plats för att svara på frågor.

Platschef Rickard Ljunggren upplevde inte någon oro hos besökarna kopplade till vaccinet under öppningsdagen.

– Jag trodde att det skulle vara mycket värre med preferens för vaccin. Vi fick förmånen att göra studiebesök på andra mottagningar som var tidigt ute, och det uttrycktes som problem nummer ett. Jag tror att man kanske vet nu vad som är på gång, och vilka vaccintyper som ges, säger Rickard Ljunggren.

Kajsa Sjödin

kajsa.sjodin@dn.se

16 ”Pandemin har gjort mig till en sämre mamma”

Hon är en ensamstående mamma som har påverkats mycket av isoleringen under pandemin. Treåringens sömnproblem har blivit allt svårare att tackla och hon börjar känna sig utmattad och deprimerad. Finns det något att göra för att underlätta situationen?

? Fråga:

Jag är en ensamstående mamma till en treårig tjej. Hon är fantastisk på alla sätt – viljestark, nyfiken och kärleksfull. Problemet ligger hos mig. Att jag har så svårt att klara av alla utmaningar som det innebär att vara förälder till ett småbarn, och det senaste årets isolering har gjort allt hundra gånger värre.

Barnets pappa finns inte med i bilden, och det har funkat helt och okej fram till pandemin bröt ut. Mina föräldrar bor nära och har tidigare varit ett jättebra stöd. Min dotter sover dåligt sedan födseln med många uppvaknanden, och de upphackade nätterna har jag tidigare kunnat hantera då mina föräldrar ställt upp och hjälpt mig, sovit med min dotter vissa nätter så att jag ska få återhämtning.

Men eftersom mina föräldrar är i riskgrupp och inte kunnat umgås inomhus med oss på över ett

år har jag inte kunnat få den hjälpen av dem. Sömnbristen gör att jag gradvis har börjat utveckla en känsla av depression, jag känner att livet är klaustrofobiskt och upplever ingen glädje i vardagen längre. Mitt jobb är bitvis krävande men också mycket givande. Jag jobbar hemifrån och sitter framför datorn med många zoom-möten.

Men när arbetsdagen närmar sig sitt slut och det börjar bli dags att hämta min dotter från förskolan får jag ont i magen. Jag bävar för - helger, semester och vab då jag måste umgås med henne hela dagarna. Jag har just nu mycket svårt att klara av treårstrotset och känner mig ibland helt uppgiven av föräldrarollens måsten, samt så uttråkad så att jag vill skrika rakt ut.

Varje helgmorgon räknar jag timmarna tills min dotter ska gå och lägga sig igen så att jag ska få lite egentid. Men ofta är jag då för trött för att träna, ringa en vän eller göra något som skulle ge mig energi och glädje. Det har blivit en ond cirkel helt enkelt. Och naturligtvis känner jag en ständig skuld över att jag inte njuter av att umgås med min underbara dotter.

Jag längtar efter verktyg som skulle få mig att acceptera och klara av min situation bättre. Hitta tillbaka till glädjen i livet med min dotter. Jag försöker att tänka att allt är temporärt, men det känns som om jag lever på konstgjord andning. Jag har tidigare varit i kontakt med vården men upplevde inte att jag fick någon konkret hjälp.

Hälsningar,

”Trött 39-åring”

! Svar:

Hej,

Du är ensamstående mamma till din dotter som är tre år. Du beskriver dottern så fint och menar att det inte beror på henne att du mår dåligt, utan att problemet ligger hos dig. Jag skulle vilja formulera det annorlunda. Problemet är att du har en jättetuff livssituation. Du tar hand om ett litet barn, utan avlastning, i en ganska isolerad pandemisituation, samtidigt som du har ett krävande jobb och bristfällig sömn. Du skriver att du kan känna dig helt uppgiven ibland inför föräldrarollens alla måsten. Pappan finns inte med i bilden och du måste göra allt själv, dag och natt. Hur går dina tankar kring kraven i vardagen? Finns det måsten som inte är helt nödvändiga? Vad är viktigt egentligen, om du försöker rangordna? Vad spelar mindre roll, om du tar perspektiv?

Hur ser det ut för dig när det gäller att vara snäll mot dig själv och känna in vad du behöver och orkar? Kan du be om hjälp eller drar du dig för det? Du skriver att du har svårt att orka med treårstrotset och du känner skuld för att du längtar efter att dottern ska somna på kvällarna. Jag tänker att det är fullt förståeligt att du längtar efter tid för dig själv.

Finns det något du skulle kunna göra på kvällen som handlar om att ta hand om dig, även när du är trött, för att landa lite innan du lägger dig? Det skulle kunna vara bara något litet. Ibland drar tankar och känslor i väg med oss, och tar energi. Om du märker att du ältar något som hänt, värderar dig själv kritiskt eller oroar dig för något i framtiden kan det vara återhämtande att lägga fokus i nuet. Kan du vara närvarande i någon av dina kvällsrutiner? Jag vet inte vilken tid du lägger dig, men jag funderar på om skulle

det vara hjälpsamt om du la dig lite tidigare? Ibland är man så trött efter intensiva dagar att man liksom fastnar i soffan och kommer i säng sent.

Din sömn har störts sedan dottern föddes. På senare tid har situationen blivit värre i och med att du inte kan få avlastning av dina föräldrar. Innan pandemin tog de hand om din dotter vissa nätter så att du fick sova ut. Tror du att dina föräldrar kan avlasta dig igen, efter vaccineringen? Finns det någon annan i ditt nätverk som du skulle kunna be om hjälp att ta hand om dottern nattetid ibland? Jag tänker på hur det blir för dig långsiktigt. Att få sova ut någon natt då och då är så mycket värt. Sover du och dottern i olika rum för att inte väcka varandra på nätterna lika lätt? Fundera på om det finns något i era sömnrutiner som du kan pröva att ändra.

Jag blir bekymrad över det du skriver om att du har svårt att känna glädje i vardagen och att sömnbristen gjort att du börjar känna dig deprimerad. Det senaste året har också varit särskilt tufft på grund av pandemirestriktionerna. Du har varit mycket hemma, bunden till arbetsdatorn och föräldrarollen. Det är lätt att förstå att du skulle må bra av mer social kontakt, stimulans och omväxling. Vad brukar du få energi av och vilka aktiviteter, människor och miljöer kan lyfta dig känslomässigt? Hur kan du ta små steg i den riktningen, trots att situationen ser ut som den gör? Frågan är inte lätt att svara på, men jag vill att du tar den på allvar.

Kan du och dottern göra något (pandemi-anpassat) tillsammans med andra ibland? Kan du vika en stund av tiden dottern är på för-skolan till att göra något bara för din egen skull?

Om du tänker att blir svårt för att det skulle ta en del av din arbetstid, så tänker jag att det kan vara värt det. De känslor du beskriver i brevet är tydliga signaler om att något behöver ändras. Om det skulle vara en depression du drabbats av finns både läkemedel och terapi som hjälper. Jag önskar att du söker kontakt med vården igen, gärna med både läkare och psykolog, för att få hjälp att bryta den onda cirkel som du hamnat i.

Ibland kan det vara hjälpsamt att tänka sig in i ett scenario långt fram i tiden. Om du föreställer dig att det gått många år från nu och du hunnit bli gammal, vad skulle du vilja att du, då, svarade på dessa frågor: Vad har varit värdefullt i relationen till din dotter, egentligen? Vad är du tacksam för? Om du föreställer dig att din dotter har blivit förälder, vad skulle du vilja ge henne för råd om hon kände något som liknar det du gör nu? Kan en sådan framtidsbild ge inspiration till hur du skulle kunna tänka eller agera i dag? Kan du tillåta dig att släppa taget om en del ”måsten”? Kan du ge dig tid att reflektera över vad du tycker är viktigt i relationen till din dotter och till dig själv, och ta hjälp att gå i den riktningen? Skulle du kunna vara snällare mot dig själv, kanske också för att du vill att din dotter ska kunna vara snäll mot sig?

Många varma hälsningar,

Marie Söderström

17 Ledare: Det krävs resurser för arbetet med postcovid

Ungefär 16 000 svenskar lider av postcovid, berättade Ekot i förra veckan. Så många patienter har fått tillståndets diagnoskod ”U09.9” inskrivet i sin journal.

Det är en betydligt högre siffra än de 1 750 som fanns i Socialstyrelsens databas i slutet av mars. Det handlar sannolikt inte om att antalet personer med långvariga symtom blivit dramatiskt större, utan om att fler sorterats rätt.

Långvariga symtom efter genomgången covidinfektion diskuterades tidigt i pandemin. Men svenska myndigheter var inte snabba på bollen. Många sjuka upplevde att de inte togs på allvar.

Det tog ett tag innan diagnoskoden kom i bruk. Och det dröjde till i början av mars i år innan Socialstyrelsen plockade fram sitt första kunskapsstöd till hälso- och sjukvården. Ytterligare ett dokument följde i mitten av april.

Rimligtvis har dessa förbättrat vårdens möjlighet att se till att patienter får rätt diagnos.

Siffran kan säkert stiga ett tag till. Det är troligt att det finns personer som varit i kontakt med vården för sina besvär, men ännu inte fått rätt kod inskriven i journalen. En del av de personer som smittats under de senaste månadernas

tredje våg kommer också att drabbas av långvariga symtom. Det syns först framåt sommaren.

Diagnoskoden för postcovid inkluderar ett brett spektrum av patienter. Där finns personer med en palett av allvarliga symtom – extrem trötthet, hjärndimma, ihållande feber – och bestående skador på lungorna. Där finns också dem med lindrigare symtom, som nedsatt eller förvrängt lukt- och smaksinne.

Gruppen inkluderar personer som har levt med symtom i mer än ett år, och inte ser något slut på dem, men också dem som haft sina besvär i några månader och där de är på väg bort.

Det är alltså en heterogen grupp det handlar om. Siffrorna som Ekot redovisar ger ingen inblick i hur vanligt olika typer av symtombild är.

Sverige var som nämnts inte särskilt snabbfotat när det gällde att ta sig an rapporterna om långvariga symtom på ett strukturerat vis. Den särskilda diagnoskoden och Socialstyrelsens stödmaterial är nödvändiga första steg. Nu gäller det att snabbt öka kunskapen ytterligare.

Det handlar framför allt om att stärka den kliniska forskningen kring behandling av postcovid – både inom primärvården och på de specialistmottagningar som tar hand om dem som lider av de allvarligaste symtomen. För det krävs resurser.

Det är särskilt viktigt att de med allvarligast symtom får den hjälp de behöver för att bli friska. I det finns dessutom ett särskilt

samhällsintresse – att relativt unga människor inte tvingas bort från arbetsmarknaden.

Men även de med mildare symtom förtjänar rätt vård. Många av de lättare symtom som rapporterats leder kanske inte till sjukskrivning, men de påverkar livskvaliteten. Arbetet vid Skånes universitetssjukhus med att hjälpa dem som förlorat sitt luktsinne att träna upp det igen utgör ett intressant exempel.

Till de 16 000 personer som fått diagnosen postcovid kan också läggas alla de som på grund av en tuff intensivvårdsbehandling har en lång och svår rehabilitering framför sig. Det är uppenbart att vården kommer att behöva leva med pandemins följdverkningar långt efter att den är över. Och att den måste få de resurser som krävs för det. **DN 17/5 2021**

17 Vaccinpassen riskerar att försenas: ”Datumet inte klart”

Sverige ska enligt regeringens uttalade mål kunna erbjuda befolkningen vaccinationsbevis den 1 juni. Men med två veckor kvar är det osäkert om så blir fallet.

– Första juni gäller fortfarande som mål att få lösningen på plats, säger

digitaliseringsminister Anders Ygeman till DN.

I februari gav regeringen besked om att Myndigheten för digital förvaltning (Digg) fått i uppdrag att ta fram ett vaccinationspass, som i Sverige kallas ”Gröna beviset”. Målsättningen är att det ska göras tillgängligt för allmänheten från och med den 1 juni.

– Det är fortfarande inte helt klart vilket datum det blir driftsättning, säger Mats Snäll, chef för digital utveckling på Myndigheten för digital förvaltning, till Svenska Dagbladet.

I ”Gröna beviset” skulle det till en början bara framgå om man är vaccinerad, men kraven från EU innebär att det även ska kunna innehålla ett negativt pcr-test och om personen haft covid-19. Regeringen inkom i april med nya krav på passen.

Enligt digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) var den korta framförhållningen svår att undvika.

– Vi visste inte innan om de andra två grunderna skulle användas och Sverige var inte de starkaste anhängarna av dem, de kom in ganska sent i förhandlingarna.

Vaccinpasset ska finnas tillgängligt i mobiltelefoner. Det ska också gå att skriva ut på papper.

En prototyp där QR-kod används har tagits fram av Digg. Men enligt Svenska Dagbladet har myndigheten ännu inte löst en del tekniska utmaningar kopplade till hur det ska gå att se

om en användare fått negativt testsvar eller om personen har tillfrisknat från covid-19.

Men även om myndigheten hinner få fram en teknisk lösning till den 1 juni krävs det att EU slutgiltigt enas om ett gemensamt regelverk. Det rör frågor som om passen ska vara obligatoriska att utfärda till alla medborgare, vilket EU-parlamentet vill.

– Vår förhoppning är att vi ska ha en teknisk lösning klar till den 1 juni och att EU så fort som möjligt fattar de avgörande besluten, säger Anders Ygeman till DN.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

17 Fler kvinnor söker hjälp för spelmissbruk

Antalet personer som söker hjälp för ett ohanterligt spelmissbruk har ökat kontinuerligt under pandemin. Allra störst är ökningen bland kvinnor.

I januari förra året tog 78 hjälpsökande kvinnor kontakt med företaget Spelfriheten, som arbetar med att hjälpa människor ur spelberoende. Därefter ökade antalet stadigt och i april i år låg motsvarande siffra på 302 kvinnor.

– Tristess, hemmajobb och ekonomisk otrygghet, alla vanliga triggers, har förstärkts

under pandemin. Det kan också vara oro och ångest, nära och kära som fått covid eller är i riskgrupp, säger Daniel Harre, förbundsordförande för Spelberoendes riksförbund.

TT

17 Satsningen ska få svårnådda grupper att vaccinera sig

Göteborg. Under våren har Västra Götalandsregionen tillsammans med flera organisationer planerat för hur socialt utsatta grupper ska nås av information om vaccination mot covid-19.

Nu har arbetet dragit igång och DN var med när tidningen Faktums försäljare i

Göteborg vaccinerades – som först ut i regionens satsning.

Vi står utanför entrén till tidningen Faktums lokaler på Chapmans torg, i stadsdelen Majorna i Göteborg. Regnet duggar envist. Torget är öde, men det är långt ifrån tyst. Spårvagnarna gnisslar när de bromsar in vid hållplatsen bakom oss. En och annan person skyndar förbi den lilla, utspridda, skaran människor som börjat samlas utanför porten.

En trappa upp förbereder en läkare och två sjuksköterskor inför dagens vaccinering mot covid-19 genom att göra i ordning sprutor och vaccinationskort. Av veckans drygt 90 aktiva Faktum-försäljare har 24 personer skrivit upp sig.

– Det var fler än jag trodde, eftersom det är en grupp som inte alltid får, eller tar till sig, information som är baserad på fakta. Det är mycket ryktesspridning, framför allt bland Faktums försäljare som inte kan så bra svenska, säger Sarah Britz Faktums chefredaktör.

Från Västra Götalandsregionen har de fått informationsmaterial på olika språk, samt filmer och animationer för dem som inte kan läsa.

– Helst ska du vara digital också, det är även därför den här gruppen är svår att nå. Det är sällan någon som har dator eller smartphone, säger Sarah Britz.

Människor som lever i hemlöshet, eller som inte har fasta adresser, går inte heller att nå via en brevkallelse. Därför behöver all information ske

muntligt, menar hon. Föregående vecka har ägnats just åt att informera, prata och att lyssna. Allt för att så många av Faktums försäljare som möjligt ska få all nödvändig information till sig inför sitt beslut.

– Vår fördel är att vi har en relation med alla och kan berätta att nu erbjuder Sahlgrenska detta och att det är gratis, säger Sarah Britz.

Sarah Britz har, tillsammans med representanter från flera andra organisationer som arbetar nära utsatta människor och som har en väl inarbetad kontaktväg, ingått i regionens arbetsgrupp som under våren planerat för hur så kallade svårnådda grupper ska få information om vaccin. Dagens vaccinering är ett av tre pilotprojekt som genomförs under veckan, för att kunna dra lärdomar när det är dags för den bredare vaccineringen som ska dra igång nästa vecka.

– Till exempel upptäckte vi att det inte fanns någon hälsodeklaration på bulgariska, så det fick Folkhälsomyndigheten jobba med, säger Sarah Britz.

Porten öppnas och ut kommer Sophie Cronholm, försäljningsansvarig på Faktum, för att ropa in männen som står och väntar i regnet. Hon placerar dem på rad i trappan, med noga utvalt antal trappsteg emellan.

Strax därpå ansluter Eija Ikonen, Thomas Ovebratt och Bernard Perzanowski, som även de ska vaccineras under samma halvtimmesintervall.

– Jag vill egentligen inte ha massa gifter i mig, men det är lika illa att inte ta vaccinet, säger Eija Ikonen.

Västra Götalandsregionen samarbetar med Sahlgrenskas mobila team för att nå utsatta

grupper på samlingsplatser där de redan finns, via bland annat stiftelser och frivilligorganisationer.

Tanken är att det mobila teamet ska starta i Göteborg med kranskommuner för att sedan skalas upp till fler platser i regionen, förklarar regionens vaccinationssamordnare Kristine Rygge.

– Det är viktigt att det blir ett lågtröskel-erbjudande. Man måste inte heller söka sig till de här extra platserna utan självklart ska man också kunna använda de vanliga ställena, säger hon.

Anna Skoog

anna.skoog@dn.se

17 Beslut om stöd till företag kan bli omprövat

Tillväxtverket kan tvingas att ompröva tusentals beslut om stöd till företag som korttidspermitterat sina anställda.

Det kommer organisationen Företagarna att kräva om verket förlorar ett överklagande i Högsta Förvaltningsdomstolen.

Tillväxtverket (TVV) administrerar det stöd som företag kan få för att korttidspermittera sina anställda under pandemikrisen.

Men verkets handläggning av stödet har mött massiv kritik från i synnerhet mindre företag i tjänstesektorn. Tusentals företagare har överklagat de avslag de fått från verket.

Ett av de vanligaste skälen till överklagandena är att TVV använt en annan så kallad jämförelsemånad, än den som företagarna anser ska gälla. Jämförelsemånad är ett sätt att kontrollera att företagen faktiskt har de anställda som de har uppgett.

Förvaltningsrätten har slagit fast att Tillväxtverket använder fel beräkning av månaden, liksom även Kammarrätten. Verket har dock överklagat till Högsta Förvaltningsdomstolen som ännu inte sagt om den kommer att bevilja verket prövningstillstånd.

Lise-Lotte Argulander, expert på arbetsrätt på Företagarna är kritisk till att TVV:s handlande – som innebär att företagen får vänta ännu längre på besked om vad som gäller när de söker stöd.

– De vill ha rätt – trots att både Förvaltningsrätten och Kammarrätten sade: nej, ni har fel. Ändå väljer TVV att överklaga, säger hon.

– I den här krisen blir det väldigt märkligt. De företag som sitter och väntar är i limbo. Det är riktigt bedrövligt, tillägger hon.

Argulander påpekar också att det inte enbart handlar om de företag som har överklagat, utan

alla företag som har fått avslag på hela eller delar av sin ansökan men inte överklagat.

– För det finns i värsta fall flera tusen företag som inte har överklagat trots att de har fått en felaktigt jämförelsemånad och därmed fått ett lägre stöd, säger hon.

Om Högsta förvaltningsdomstolen kommer till samma beslut som Förvaltningsrätten tänker Företagarna kräva att TVV handlar därefter.

– Om domen är till vår fördel måste vi kräva att Tillväxtverket omprövar alla beslut som har med jämförelsemånaden att göra – för då har de tillämpat lagen fel, säger Argulander.

– Vi kommer att ligga på och jag tror även att andra näringslivsorganisationer också kommer att göra det, tillägger hon.

På måndagen kom beskedet att korttidsstödet förlängs till september. Lise-Lotte Argulander är skeptisk. Företagarna hade hellre sett ett särskilt riktat stöd till de branscher som är direkt berörda av restriktionerna, som besöksnäringen och kultursektorn.

– Självklart kan jag inte säga att det inte är bra. Men det är att börja i fel ände. Man borde lätta på restriktionerna i stället, säger hon.

Det finns, enligt Argulander, ”ingen rim och reson” i att restauranger tvinas stänga redan klovkan 20, till exempel.

– Då är det bättre att se till att det finns avstånd, men inte att stänga just klockan åtta, säger hon.

Tillväxtverket lämnar en skriftlig kommentar:

”Vi avvaktar besked från Högsta förvaltningsdomstolen, om vi får prövningstillstånd eller inte. Vi kan nu inte föregå den rättsliga prövningen. När vi får ett besked, kommer vi att kommunicera detta och informera berörda företag om vad det innebär.”

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

17 Restaurangägaren: ”De har satt många i knipa”

Restaurangägaren Peter Fernström har fått vänta på permitteringsstöd i sju månader. Under tiden har han tvingats ta lån och han vet fortfarande inte när stödet kommer betalas ut.

– Tillväxtverket har satt många småföretag i knipa, säger han.

Regnet duggar tätt i Leksand och ett fåtal lunchgäster dröjer sig kvar inne i värmen på GC bar och lounge. I köket står ägaren Peter

Fernström och bläddrar bland utskrivna papper. Det är hans mejlkorrespondens med Tillväxtverket.

– Det är väl det enda vi företagare har gjort det senaste året – korresponderat om bidrag, säger han skämtsamt.

Vid ett av borden sitter ett äldre par och pratar tyska, men i övrigt lyser turismen med sin frånvaro. Det gör också företagsbokningarna som tidigare täckte upp under lågsäsongen.

För drygt ett år sedan störtdök restaurangens omsättning från en dag till en annan. Peter Fernström tyckte att permitteringsstöden lät som en bra idé i väntan på bättre tider.

– Vi såg det som en lösning utan att behöva säga upp alla. Men allt gick väldigt snabbt, vi bestämde oss på bara några dagar.

Med facit i hand hade han kanske valt annorlunda.

– Majoriteten av de som jobbar här har en månads uppsägningstid. Så för mig som företagare, om jag hade vetat hur det skulle bli, så hade det varit mycket enklare att säga upp dem för att anställa dem per timme i stället.

I mitten på mars 2020 ansökte han om permitteringsstöd för 16 anställda, omkring hälften av personalstyrkan. Kravet för att få det var att personalen skulle varit anställd även tre månader innan, det vill säga i december. Det var de. Inom en vecka fick han besked om att stödet skulle utbetalas.

Men i samband med en kontroll i september avslog Tillväxtverket stödet för tre av de

anställda. Alla utbetalningar stoppades – även för de resterande 13 som godkändes

– Hade vi fått avslaget efter en eller två månader hade det känts okej, men nu är det frågan om flera hundra tusen som vi har betalt ut i hemmalön, om man lägger till arbetsgivaravgifter och allt. Och det är ju inga pengar som vi får tillbaka om vi får avslag, säger Peter Fernström.

Han är också kritisk till att alla utbetalningar stoppas på grund av några få.

– Tänk om de skulle stoppa miljardutbetalningarna till Volvo för att de inte godkände stöden för enstaka anställda. Det hade aldrig hänt.

De som avslogs hade av olika anledningar halkat ur löneutbetalningen i december. En person hade haft obetald semester. En annan hade lämnat in sin tidrapport för sent och fått lönen första veckan i januari i stället. Och en tredje anställdes per timme i december och fick därmed sin första lön i januari.

Därför överklagade han beslutet, men efter det stannade processen av. Först i slutet på april 2021, sju månader efter överklagandet, fick Peter Fernström besked om att förvaltningsrätten tagit emot ärendet från Tillväxtverket. Under tiden har företagaren tvingats ta ett miljonlån för restaurangens räkning.

– Vi har ju behövt låna pengar för att betala ut lönerna eftersom vi inte får något permitteringsstöd över huvud taget. Och det innebär merkostnader. Vem betalar det i

slutändan, om vi får rätt? Är det staten då? Det tror jag absolut inte att de kommer göra.

Över ett år efter att stöden först godkändes vet han fortfarande inte om och när stöden kommer utbetalas. Det som var syftet har i själva verket fått motsatt effekt, menar han.

– Det här utformades ju för att stödja företagen. Men när 5 000 ärenden har blivit stoppade undrar man om de är nöjda. Jag har haft tur som kunnat ta lån, men för många småföretag kan det vara dödsstöten.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Fakta. Därför blir stödet fryst

När Peter Fernström överklagade Tillväxtverkets besked blev hans ansökan ”fryst”, det vill säga den lades åt sidan i väntan på att rätten skulle lämna besked.

Tillväxtverket håller nu med om att de agerat fel när de fryst samtliga stöd, men innan de kan betala ut stödet för de 13 personer som de godkänt krävs vissa systemförändringar. Laura Brandell Tham, chef för verkets korttidssekretariat, hoppas att det blir klart under maj eller början av juni.

17 Elsa Kugelberg: Mäns frihet kan ha ett högt pris för kvinnorna

När grabbarna drar ut på landet stannar sjuksystrarna kvar i vården. Pandemin har ställt frihetsbegreppet i delvis nytt ljus. Vem får ta ansvar för vad? Där kan man lära en del av författaren Jack Kerouac och filosofen Isaiah Berlin.

I ”På drift” sjunger Kents Jocke Berg att ”det är så jävla fegt att ge sig av, bohemerna, poeterna är svin, och ’On the road’ den fånigaste skiten jag har läst”.

Jack Kerouacs roman från 1957 skildrar två killars resa genom USA och kan läsas som en berättelse om tjusningen med och tomheten i en särskild typ av frihet, den där ingen hindrar en från att åka vart man vill, hur fort som helst, ligga utan ansvar. Droger och efterfester som aldrig tar slut.

Knappt ett år efter att ”On the road” gavs ut höll filosofen Isaiah Berlin sitt kanoniska invigningstal i Oxford om ”de två frihetsbegreppen”. Där kallar han den frihet som Kerouac undersöker, den som fokuserar på frånvaron av medvetna ingrepp från andra människor, för negativ frihet.

Berlin skulle troligen säga att romanfiguren Camille är negativt fri när beatniken Dean Moriarty lämnar henne ensam med en nyfödd bebis, för att själv fortsätta sin tripp. Ingen tvingade henne att bli gravid, ingen tvingar henne att vårda och städa upp.

”Hjältar och hjältinnor stannar kvar”, fortsätter Jocke Berg, och feminister brukar kritisera det negativa frihetsbegreppet för att det missar sådant som trots att det inte utgör något fysiskt hinder påverkar kvinnors liv som mest. Sociala normer, ansvar över omsorgsarbete och det beroende som finns i intima relationer, faller utanför.

Den negativa friheten är grunden i den amerikanska inställningen att liv och hälsa är varje individs eget ansvar. För män på väg kan en hastighetsbegränsning kännas som ett fängelse. I Sverige har vi i stället sett på friheten som något som kan inskränkas av sociala strukturer och förväntningar. En lag som begränsar arbetsdagens längd inskränker de anställdas negativa frihet, ändå vore det märkligt att säga att den gör dem mindre fria.

Men under det senaste året har den negativa friheten och den amerikanska drömmen om manlig flykt från ansvar fått ett uppsving även här. I Johan Anderbergs ”Flocken” slås det fast att den svenska coronahanteringen var rätt, därför att frihet är viktigt.

Vilken typ av frihet? Anderberg använder inte Berlins formulering. Men när smittan stiger och journalister i boken frågar FHM om man inte borde införa fler restriktioner, typ ett tillfälligt ingrepp i mötes- eller näringsfriheten, är hans tolkning att ”de bad om att bli fängslade”.

Negativ frihet, alltså. För vissa. Det är sant att ingen hindrades från att smitta utsatta grupper, att Sverige ”inte tvingade sina medborgare att bära munskydd” ens för att skydda taxi- och busschaufförer. För människor som lever i enlighet med medelklassnormen hölls den negativa friheten mer intakt under 2020 än vad som varit fallet om regler införts för att helt stoppa sprittsmidningen. Den höga spridningen innebar dock stora begränsningar i riskgruppernas liv, och många är döda nu.

Och när DN i förra veckan besökte Sahlgrenska i Göteborg berättade sjuksköterskor hur de fortfarande, mer än ett år in i pandemin, pressas att jobba när de borde vara lediga: ”Det är svårt att säga nej när behoven är så stora.”

Vårdsystemen var redan överbelastade när pandemin kom till Sverige. Köerna var långa och den ofta lågavlönade personalen utsliten. Lagren stod tomma. Den svenska pandemiresponsen, med öppna nattklubbar och gallerior, förutsatte att det fanns möjlighet att ytterligare exploatera framför allt kvinnors kroppar, pliktkänsla och omsorg om andra människor. Att man kunde ställa yrkesgrupper som drivs av viljan att vårda och hjälpa inför valet: din återhämtning eller patienternas liv?

Medan grabbarna drar ut på landet stannar hjältar och hjältinnor kvar: ”De rivs och slår och bits, för sina liv eller någon annans, de får ingen belöning, men de kräver ingenting, de bara gör, biter ihop och håller käften.”

Elsa Kugelberg

elsa.kugelberg@dn.se

18 Flyttkedjor ofta borta ur debatten

Gång på gång ser jag om klippet med Hyresgästföreningens ordförande Marie Linder (SVT Agenda, 16/3) där hon förklarar att om de som bygger får in mer pengar, så leder det inte till att de startar fler byggen. Att göra det lönsammare att bygga framställs som ett hot, inte som en möjlighet att öka utbudet för dem som vill betala för nybyggen och sedan lämna tomma lägenheter bakom sig. Verklighetens flyttkedjor hade också svårt att ta sig in i Agendas gapiga debatt mellan partiledarna Nyamko Sabuni (L) och den ivrigt avbrytande Nooshi Dadgostar (V).

Staten bör enligt insiderorganisationer som Hyresgästföreningen genom tillförsel av tiotals miljarder, se till att ett utbud under betalningsviljan skapas. Skattebetalarkollektivet ska upprätthålla systemet som håller vissa utanför ordinarie lägenhetsmarknad – de som vill flytta till jobb eller större boende, de som vill skilja sig men inte hittar någonstans att bo och unga som vill få sitt första förstahandskontrakt i stället för att vara mambor.

För marknaden letar ju sig nya vägar och det vet de som organiserar dem som gynnas av systemet. Docent Fredrik Kopsch uppskattar i en rapport från februari att samhällskostnaden för dagens hyresmarknad stigit från 10 till 20 miljarder kronor sedan 2013. Här finns medel

som kunde omfördelas till så kallad social housing, samt nödvändiga stöd för låginkomsttagare och utsatta på en friare hyresmarknad.

De som befinner sig på utsidan hänvisas i dag till trångboddhet, svarta uppgörelser, kollektivboenden, dyra andra- och tredjehandskontrakt och en marknad för köpta bostäder som just nu rusar i höjden – inte så mycket av spekulationsskäl som av faktisk bostadsbrist.

Vinner vänstern striden talar mycket för att underprissättningens följder kommer att bestå. Men de strider ju för dem på insidan, för vilka bostadsbristen inte är ett akut problem.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

18 FHM övergår till veckovisa pressträffar

De myndighetsgemensamma pressträffarna med Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska från och med denna vecka endast hållas veckovis på torsdagar, skriver FHM på sin hemsida.

Det innebär att nästa pressträff hålls nu på torsdag den 20 maj. Vid behov arrangeras fler träffar med kort varsel, skriver myndigheten.

Folkhälsomyndigheten kommer som tidigare att publicera nya epidemiologiska data samt

vaccinationsstatistik tisdag, onsdag, torsdag och fredag.

Myndigheternas pressträffar om covid-19 har hållits sedan i början av mars i fjol.

TT

18 Anmäls efter förlossning

En hemförlossning som slutade i tragik, med en resa till sjukhuset och ett nyfött barn som avled, har av Region Jönköpings län anmälts enligt lex Maria till Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, rapporterar P4 Jönköping. Föräldrarna hade valt att föda i hemmet med assistans av en barnmorska de själva kontaktat, men kunde inte slutföra förlossningen och åkte därför in till sjukhus. Strax efter ankomst föddes ett livlöst barn, som inte gick att rädda.

TT

18 Sjuklönestödet blir förlängt till hösten

Staten fortsätter täcka extra sjuklönekostnader fram till hösten. Januaripartierna är överens om en förlängning av stöden fram till den sista september.

– Systemet kommer att kvarstå fram till att vaccinationsmålet är nått, säger Centerpartiets ekonomiskpolitiska talesperson Emil Källström till DN.

Januaripartierna – regeringen, Centerpartiet och Liberalerna – är överens om att förlänga subventioneringen av företags extra sjuklönekostnader i pandemin.

Förlängningen till den 30 september gäller både det stöd som riktar sig till företag med anställda och det som riktar sig till egenföretagare. Tidigare, i början av pandemin, täckte staten hela sjuklönekostnaden.

Numera gäller stödet bara den del av sjuklönekostnaden som anses vara utöver det normala, sett till bland annat företagets storlek.

– Har man ett företag med fem anställda och omsätter tio miljoner så finns det ett snitt för vad ett sådant företag i vanliga fall betalar i sjuklönekostnad. Allt som överskrider det tar staten, förklarar Emil Källström.

Stödet har tagits fram i och med coronapandemin men det spelar i praktiken ingen roll om de anställda är covidsjuka eller har brutit benet. Staten bidrar ändå.

– Slår man i det här sjuklönetaket tar staten det som överskrider, säger Emil Källström.

Förlängningen beräknas kosta staten 3,9 miljarder kronor och ingår i en kommande extra ändringsbudget, där också flera andra stöd föreslås förlängas.

– Nu förlänger vi hela krispolitiken i alla dess delar fram till sista september, men förhoppningsvis kommer det här i allt väsentligt inte utnyttjas den sista tiden för det kommer inte vara en coronapandemi och tillhörande kris på samma sätt.

Förhoppningen är att vaccinationerna kommit så pass långt under sommaren att de coronarelaterade sjukskrivningarna minskar, så att sjuklönestöden inte behövs i lika stor utsträckning under hela perioden. Det kan med andra ord bli billigare än vad man räknar med i ändringsbudgeten.

– Man måste sätta en prisklass när man gör budget och vi tar höjd för 3,9 miljarder. Men förhoppningen är så klart att om färre blir sjuka i corona så blir det också färre sjukskrivningar och prisklassen går ner, säger Källström.

Hur många företag som nyttjat stödet så här långt under pandemin har han ingen siffra på. Men det har varit mycket värdefullt försäkrar han.

– De här subventionerna har kostat staten och statskassan väldigt mycket pengar. Det är kostnader som annars hade drabbat arbetsgivarna, så det är klart det här är en viktig del i att hålla jobb och företag igång och undvika att de tvingas gå i konkurs, säger Emil Källström.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

18 Moderaterna vill öppna för ägarlägenheter i hyreshus

Moderaterna vill att det ska vara möjligt att ombilda hyreslägenheter till ägarlägenheter, också i befintliga fastigheter.

– Det blir särskilt intressant i utanförskapsområden som domineras av hyresrätter, där det i dag inte går att göra en boendekarriär, säger Carl-Oskar Bohlin (M), bostadspolitisk talesperson.

Upplåtelseformen ägarlägenhet infördes i Sverige av alliansregeringen 2009. Den, skiljer sig från bostadsrätt genom att den som köper en ägarlägenhet äger lägenheten i sig. Vid köp av en bostadsrätt köper man en andel i bostadsrättsföreningen med rätten att nyttja en särskild lägenhet.

Ni införde det för över tio år sedan men det har ju inte blivit så många ägarlägenheter?

– Det handlar om hur bostadskulturen sett ut historiskt i Sverige, bostadsrätten har en stark ställning, men också om att tröskeln är onödigt hög nu när ägarlägenheter bara gäller nyproduktion, det är ett ganska stort risktagande, säger Carl-Oskar Bohlin.

I flera utanförskapsområden i Stockholm har ombildningar gått trögt eftersom många fått nej till att låna pengar. Uppstår inte samma situation med ägarlägenheter?

– Om det räcker med att ombilda ett mindre antal lägenheter blir det en mycket större flexibilitet, då krävs inte att två tredjedelar av hyresgästerna säger ja.

– Att det har varit tufft att få lån komplicerar ombildningsprocessen, även om över 700 hyresgäster har röstat ja till vårt senaste erbjudande. Men om det räcker med att 50 procent av hyresgästerna vill ombilda till ägarlägenheter kan vi på riktigt ge människor möjligheten att äga sin bostad, säger fastighetsborgarrådet Dennis Wedin (M).

Ska en enda hyresgäst i en fastighet kunna ombilda till ägarlägenhet?

– Nej, fastighetsägaren måste nog ha en högre gräns av administrativa skäl, säger Carl-Oskar Bohlin.

Utredningen ”Från hyresrätt till äganderätt” presenterades sommaren 2014. Våren 2016 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma med förslag som gör det möjligt att omvandla hyreslägenheter i flerbostadshus till ägarlägenheter. Riksdagen har nu återigen gett regeringen i uppdrag att den bör återkomma med förslag. Regeringen har samtidigt uppgett att ett förslag kan landa på riksdagens bord tidigast våren 2022.

– Regeringen har vägrat att göra något, det är bekymmersamt. Om det inte händer något före valet är det demokratitrots av ganska stora mått, säger Carl-Oskar Bohlin.

Innehavaren till en ägarlägenhet får, till skillnad från en bostadsrättsinnehavare, överlåta sin lägenhet till vem som helst och även fritt hyra ut den. Det ger också, menar Moderaterna, en möjlighet för kommunerna att skapa mer blandat boende .

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Fakta. Över 300 bostäder nyproduceras

Så många nyproducerade ägarlägenheter är under produktion: Kungsholmen 65

Liljeholmskajen 200

Spånga 60

Älvsjö 20

18 Sandra Stiskalo: Mannen förblir en gåta i den sanslösa debatten om kön

Vem är en kvinna? Vilka ska inkluderades i feminismen? Det är frågor som i och med Kajsa Ekis Ekmans bok är aktuella på nytt. Men i den pågående debatten förblir mannen dessvärre både normen och den stora gåtan, skriver Sandra Stiskalo

När Margot Wallström häromveckan undrade om det verkligen stämmer att Vårdguiden uppmanar att undvika ord som kvinna och man, var det att kasta bensin på Twitterglöden. Gjorde FN:s före detta representant mot - sexualiserat våld enbart sin logiska plikt genom att peka på att ett könsneutralt språk riskerar att osynliggöra kvinnor och deras utsatthet? Eller var frågan i sig transexkluderande?

Själv verkade Wallström något förvånad över de jättemånga och ilskna reaktionerna; hon delade senare en artikel där debatten om Kajsa Ekis Ekmans bok ”Om könets existens” beskrivs som sanslös. Och det är den verkligen, på flera sätt.

För den som inte har läst boken handlar den om att reaktionära könsroller och känslor numera styr könet, och Ekis Ekman argumenterar för att det är ett bakslag för feminismen och ett hot mot kvinnor. Särskilt transkvinnor, menar hon, riskerar att underminera den feministiska kampen.

Frågan om vem som är en kvinna är alltså aktuell på nytt, faktum är att den aldrig tycks förlora sin angelägenhet och udd. Men svaren landar fortfarande egendomligt ofta i antingen en materialism som enbart erkänner kromosomer och reproduktiva organ, eller i en performativitet, där ord och utsagor avgör tillståndet. Hur kan det bli så här? tänker man. Vart tog det sunda förnuftet vägen? Och fanns en moderatorspost i debatten skulle man genast nominera filosofen Jonna Bornemark till den.

Just exkludering och inkludering är begrepp som återkommer när den nya synen på kön diskuteras. ”Att vara rädd för det man inte förstår, och stänga dörrar av rädsla för uppdiktade hot hör inte hemma i feminismen”, skrev Irena Pozar i höstas apropå JK Rowlings twittrande och motståndet mot att välkomna transkvinnor. Vidare skrev hon: ”Vi måste vara större, smartare och bättre än så.”

I fredagens avsnitt av nya Expressenpodcasten ”Lägg ut!” kallade Kajsa Ekis Ekman Pozars -citat för demagogiskt och avfärdade med spelat enfaldig stämma uppdelningen mellan rädsla och tolerans, öppenhet och slutna rum. ”Ursäkta, jag är intellektuell, jag gör samhällskritiska analyser”, sa hon.

Som om detta att inkludera transkvinnor i feminismen och i kvinnobegreppet enbart skulle

handla om att öppna dörrarna: ”Jaså, ni vill också vara med, ja men då ställer vi bara fram fler stolar.” Så är det givetvis inte. Inkludering är en svår process, intellektuellt och känslomässigt (ja, jag tycker till skillnad från Ekis Ekman att även känslor hör hemma i offentliga samtal), eftersom inkludering kräver en omprövning av tidigare utgångspunkter och ibland även av det egna jaget. För om transkvinnor också är kvinnor så innebär det att feminismens uppdelning i biologiskt kön och genus inte längre är helt tillämpbar.

Och här någonstans framträder sanslösheten i debatten. Den nya synen på kön har nästan uteslutande kommit att handla om kvinnor och transsexuella. Det är även kvinnor och transexuella som på sociala plattformar och i kulturen diskuterar könsidentitet, könsroller och kropp utifrån egna erfarenheter och strukturer. Det är uppenbart att heterosexuella cis-män varken intresserar sig för dessa frågor eller tycker att de angår dem. Det är så sorgligt. För skälet är förstås att patriarkatet har allt att tjäna på att könsdebatten fokuserar på kvinnoroller och kvinnokroppar, trots att det är mansidentiteten, mansroller- och kroppar som – av uppenbara skäl – kräver genomlysning och förändring. Men inget av det är i sikte. Tvärtom. Den pågående debatten om kön har enbart stärkt mannen som norm och gåta.

Sandra Stiskalo

19 Inte ett tecken på själlöshet att svenskar jämt vill prata boende

Det brukar ju sägas om svenskar att de är så andefattiga. Ett platt-tv-folk. Och något ligger det väl i det: Den svenska bildningskulturen är tyvärr stendöd.

Det är därför lätt att föreställa sig att det verkligen förhåller sig såsom musikern Thomas Andersson Wij beskrivit, om den franske affärsman som anförtrott honom att de drar lott på hans arbetsplats om vem som ska behöva äta lunch med svenskarna när de kommer över. Ingen vill, eftersom svenskar är så tråkiga: ”De kan bara prata pengar, möjligen golf. Ingen har läst romaner, ingen har sett nån konst och ingen har nån religion.”

Men det finns också en återkommande kritik som faktiskt är orättvis, nämligen det där som svenskar själva förebrående brukar säga om svenskar, och i synnerhet då storstadsbor: Att vi är helt besatta av vårt boende. Att det är det enda vi tycks tänka på. Att det inte går att gå på en enda middag utan att folk börjar prata renovering, inredning och framför allt bostadsmarknad.

Detta är visserligen sant – men det är också fullt begripligt. Såsom allt är inordnat i storstäderna här är hyresköerna många år långa. För den som omgående behöver tak över huvudet är det enda alternativet alltså att köpa en bostad, men så gott som ingen har råd. De som har tur får i stället låna pengar av banken, och det är fantasisummor det handlar om: Folk tvingas skuldsätta sig för livet enbart för att ha någonstans att bo. Inte undra på att alla vill bearbeta detta vid varje givet tillfälle; det är ju något oerhört!

Så skev är bostadsmarknaden vid det här laget att det bästa ekonomiska råd man såhär i efterhand hade kunnat ge dem som flyttade hemifrån runt 2007 vore att strunta i utbildning och bara ta ett jobb, vilket som helst, i Stockholm för att sedan köpa en bostadsrätt där. Så gott som alla som gjorde det har nämligen

tjänat mer på att bara bo än på att arbeta, vilket är sinnessjukt.

Svenska Dagbladet räknade en gång ut att de som bott innanför tullarna på tio år i snitt hade tjänat 1 200 kronor om dagen, vilket motsvarar en lön där man får ut över 36 000 kronor i månaden efter skatt.

Och detta var 2017, priserna har ökat ännu mer sedan dess.

De åtgärder som på senare tid vidtagits för att kyla av marknaden har framför allt skapat ännu större klyftor mellan dem som inte har, och dem som har, eller vars föräldrar har. Mellan de som bor i andrahand, de som fulla av fasa inte kan låta bli att styra in ämnet på bostadsmarknaden och sina ändlösa amorteringar, och de som har råd att gäspa, som har råd att tycka att det är osmakligt, ja ett tecken på själlöshet, att över huvud taget prata om sådant där.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

19 Sverige tecknar avtal om nya doser från Pfizer

Sverige har tecknat avtal på omkring 20 miljoner ytterligare vaccindoser under de kommande två åren. Därtill finns en option om ytterligare 20 miljoner dosor under samma period, uppger regeringen.

”Sverige har kommit långt i vaccinarbetet med över fyra miljoner utförda vaccinationer. Nu gäller det att även säkerställa vaccintillgången på sikt. Vi vet ännu inte hur viruset kan komma att påverka samhället längre fram i tiden”, säger socialminister Lena Hallengren (S) i ett pressmeddelande.

Det är EU-kommissionen som förhandlat fram ett nytt avtal med Pfizer-Biontech som regeringen nu beslutat att ansluta sig till. På EU-nivå handlar det om totalt 900 miljoner doser, med option på ytterligare lika mycket.

Avtalet inkluderar bland annat möjlighet att byta till ett uppdaterat vaccin, vilket kan ses som en försäkring mot eventuella framtida mutationer. Det är inte heller uteslutet att återvaccinering behövs göras för att säkra skyddet vaccinet ger, uppger regeringen.

TT

19 Jakten på vaccin har utvecklats till en sport

Berlin. Min vän har en ny heltidssysselsättning. Han jagar. Vaccin.

I Berlin kan vem som helst numera boka tid för vaccination. Den slopade turordningen har förvandlat jakten på vaccin till en sport, där den snabbaste vinner.

”Ring det här numret – de har vaccin!”, skriver min vän S.

Sedan i slutet av mars har han ägnat en stor del av sin vakna tid åt att försöka vaccinera sig mot covid-19. S har ringt otaliga husläkare – Tysklands motsvarighet till vårdcentraler. Han har suttit i väntrum och finkammat tyska medier efter tips på hur man snabbt får tag i en tid.

I takt med att allt fler fått rätt att vaccinera sig i Tyskland har tidsbokningen i Berlin utvecklats till en sport, med få regler och ett stort antal knep.

– Vi svängde bara förbi ett vaccinationscentrum och sa att vi kunde ta vilket vaccin som helst, rapporterar en annan vän, J, och visar upp plåstret på överarmen.

Hon och hennes partner har fått överblivet Astra Zeneca-vaccin, som egentligen inte rekommenderas för personer under 65 år, men som alla Berlinbor som vill numera får ta. Helt smidigt var det inte att ”svänga förbi” ett vaccinationscentrum, berättar J.

– Vi köade i fyra timmar, ungefär, säger hon.

När vaccinationerna inleddes i Tyskland kallades de allra äldsta, samt viss vårdpersonal, till olika arenor som byggts om till vaccinationscentrum. De som inte kunde ta sig dit fick hembesök. Processen kritiserades för att vara typiskt tysk – långsam och onödigt byråkratisk.

Sedan dess har mycket hänt. Nu kan även landets motsvarighet till vårdcentraler – husläkare – ge vaccin. I Berlin inleddes nyligen ett pilotprojekt där anställda på tre stora arbetsplatser vaccineras på jobbet. I Köln har vårdpersonal kört ut en buss till områden där smittspridningen är särskilt hög, och vaccinerat människor på löpande band.

Resultatet är att vaccinationstakten ökat, men också att det inte är helt lätt att förstå hur, när och var det är möjligt att få vaccin. Eller vem som prioriteras, och varför.

I början av veckan hävdes turordningen hos husläkarna i Berlin. Beslutet fick snabbt kritik, eftersom många personer som ingår i en prioriteringsgrupp ännu inte lyckats få en tid. Stadens vaccinationscentrum har övergått till prioriteringsgrupp tre – den sista. Här ingår över en halv miljon människor. Till gruppen räknas bland annat personer över 60 år, människor med vissa kroniska sjukdomar, anhöriga till personer i särskilda

riskgrupper, och ett stort antal yrkesgrupper – bland annat journalister.

Den som vill boka en tid ska nu använda en webbsida. Den som försöker tvingas gång på gång läsa den deprimerande frasen: ”Keine Verfügbarkeiten”. Inga tillgängliga tider.

Jag uppdaterar sidan flera gånger om dagen, väl medveten om att hundratusentals människor antagligen gör likadant. Motivationen sviktar när jag tänker på att jag, som snart ska fylla 28, konkurrerar om vaccin med personer vars risk att bli allvarligt sjuka i covid-19 är betydligt större. Den ökar när jag påminns om att vem som helst kan bli allvarligt sjuk – eller smitta någon som blir det.

Jag ringer flera husläkare utan att få svar. Läser om att de blivit nedringda och ber människor att vänta med att höra av sig, för att inte riskera att blockera linjen för allvarligt sjuka personer.

Hur hamnade ordningsamma, byråkratiska Tyskland här?

Min vän S, som också ingår i prioriteringsgrupp tre, får till slut sin spruta, hos en husläkare. Via numret han ger mig lyckas även jag få en tid i mitten av juni. Eller, en adress och ett muntligt avtal om att jag ska kunna vaccinera mig.

– Kom klockan 9:40, säger rösten på andra sidan.

Någon bekräftelse skickas inte ut. Inget dokument visar om jag gjort rätt eller fel. Under pandemin är ingenting sig likt.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

19 Friluftslivet ska bli mer jämlikt med ny strategi

Även om fler än tidigare tagit sig ut i naturen under pandemin är det långt ifrån alla som känner till vilka möjligheter som finns i länet. En ny strategi som länsstyrelsen tagit fram ska öka tillgängligheten och sprida besökare över länets samtliga naturområden.

– Vi behöver ta tillfället i akt och tillsammans med länets kommuner och andra intressenter arbeta ännu mer för att vi ska ha ett friluftsliv som är tillgängligt för alla, säger Fredrik Olausson, friluftssamordnare på länsstyrelsen i ett pressmeddelande.

DN

19 ”Amorteringskraven drabbar unga och lågutbildade”

Bolån. Finansinspektionen kräver amortering av bostadslån. Det drabbar framför allt personer utan kapital och med låga inkomster, det vill säga unga människor och lågutbildade.

De är redan hårt drabbade av en dysfunktionell bostadsmarknad. De har få möjligheter att skaffa sig ett första boende utan att låna till en bostadsrätt eller ett hus, om de inte har välbeställda föräldrar som kan hjälpa till.

Amortering av lån är ingenting annat än ett tvångssparande. Krav på amortering är ett i grunden föråldrat ”Spara och Slösa”-tänkande som överlevt sedan avregleringen av finansmarknaden för 40 år sedan.

Varför ska bara fattiga och lågavlönade grupper drabbas av denna moralism? Varför ska inte alla tvingas att spara i ladorna? Varför ska inte hyresgäster spara? Eller de som har mer pengar än de kan leva upp? Eller pensionärer?

Varför ska man amortera? Pengar har ett pris (ränta). Men amortering eller ej är inte en moralisk fråga. Därför är det orimligt att politiken ska lägga sig i hur folk ska leva och vad de vill lägga sina surt förvärvade pengar på. Stoppa Finansinspektionen!

Erik Andersson, pol mag och konstnär

19 Sjötomt, havsutsikt, strandläge – därför vill vi bo vid vatten

Människan består till 60 procent av det. Jorden är täckt till 70 procent av det. Vi vill bo vid det eller korsa det. Vi dras till det och vi skräms av det.

Vad är det egentligen som lockar människan till vatten?

Bostadspriserna är allra högst vid stränder och ingenting lockar en fritidshusspekulant mer än närheten till vatten. När Arkitekturupproret anordnade en omröstning om Sveriges vackraste städer fanns topp tre, Stockholm, Sundsvall och Visby, i havets omedelbara närhet. Städerna som tar de tre bottenplaceringarna ligger längre in i landet. De praktiska skälen vi en gång hade att bo vid vattendrag

har till stor del försvunnit. Ändå är det exakt där vi vill vara.

Är det för att vi en gång utvecklades från fiskliknande varelser? Är det ett arv från flottningen? Har vi bara en aphjärna som gillar det som glittrar? Förmodligen inte. Men att i stort sett alla städer ligger nära något vattendrag har en naturlig historisk förklaring. När människan spred sig över världen rörde hon sig längs vattenvägar och det var fördelaktigt att bosätta sig vid vatten och bördig mark, berättar Ebba Lisberg Jensen som är docent i humanekologi vid Göteborgs universitet.

– Förr behövde man vatten av flera anledningar. Dels för att dricka och dels för att kunna transportera saker innan vägnätet var dominerande. En gång träffade jag en arkeolog som jobbade i Norrlands inland. Han berättade att när han letade efter gamla bosättningar så gick han längs älven och när han hittade en udde som kändes trevlig var det sannolikt ett bra ställe på stenåldern också, säger hon.

Det är längs vattnet människor har rört sig.

– I dag ser vi till exempel Öresund som en gräns mellan Danmark och Sverige, men förr såg man skogen som en gräns och vattnet som en kommunikationsled, säger Ebba Lisberg Jensen.

Nu fyller inte havet samma praktiska funktion som det en gång gjorde. Ändå lockas vi till det. Vad tror du att det beror på?

– Det är svårt att säga vad som är naturligt att fascineras av i naturen. Min kollega Pernilla Ouis och jag gjorde en studie om invandrares friluftsvanor där vi insåg att var man trivs och vad som tilltalar en poetiskt skiftar mellan olika kulturer. Det är något man lär sig, säger Ebba Lisberg Jensen.

Dieter Müller är professor i kulturgeografi vid Umeå universitet, och arbetar huvudsakligen med det han kallar Sveriges massturism – fritidshusfrågor. Han håller med om att människans dragning till vatten är mer kulturell än biologisk.

– I Umeå och Skellefteå har man länge klagat på att städerna vänder ryggen mot älven. Nu har man satsat stort på att utveckla älvsidan av Umeå där det förr mest var parkeringsyta och i stället placerat serveringar och strandpromenader där, säger han.

– Logiken är att det ska byggas hus med vattenutsikt i en väldigt hög utsträckning för att dessa är mer attraktiva. Ibland måste man luta sig långt ut från balkongen för att se något av vattnet, men idén är att vatten är något som säljer eller i alla fall rättfärdigar ett högre pris på bostäder.

En stor del av Sveriges befolkning bor vid havet. Tidskriften Forskning och framsteg skrev 2012 att 49 procent av invånarna bodde inom en mil från kustlinjen. Detta tror Dieter Müller hänger ihop med fascinationen som finns för havet.

– Jag är uppvuxen i centrala Tyskland och två av mina kollegor kommer från Malå och Pajala. Ingen av oss är särskilt fäst vid havet. Kollegorna från Umeå eller någon annanstans längs kusten, liksom min sambo från Vaxholm är extremt fascinerade av havet. Det finns en kulturell dimension i det som man inte ska underskatta. Det man är van vid och det man upplever, inte minst under uppväxten, verkar man dras till.

På 90-talet skrev Dieter Müller sin doktorsavhandling som handlade om tyskar som köper fritidshus i Sverige.

– Den stora skräcken var att tyskarna skulle undantrycka svenskarna från de attraktiva platserna för att de hade betalningsvilja. Då infördes ett tillfälligt reglemente som krävde särskilda tillstånd för att kunna köpa fastigheter i lägen som svenskar ansåg vara attraktiva – det var egentligen kustremsan det handlade om.

Men det blev aldrig någon konflikt – få tyskar ville köpa ett hus vid havet, de ville köpa hus i skogen, menar han.

– Tyskars kulturella bild av Sverige har varit den av skogen – inte havet.

Insikten gör att Dieter Müller tror att lockelsen till havet hos svenskar är kulturellt betingad, snarare än att det är något inneboende i människan.

– Idéerna om vattnets betydelse skiljer sig mellan kulturer, men nog kan man konstatera att det i Sverige är väldigt viktigt. På fastighetsvärderingarna ser vi att betalningsviljan är betydligt högre för bostäder med vattenlägen. Sedan finns mellanting när det gäller sjöar.

Ytterligare en aspekt är strandskyddet som på sätt och vis har gjort stränderna till en knapp vara, berättar han.

– Det finns inte ett oändligt tillskott av hus vid havet och därför skjuter priserna i höjden när de bästa platserna redan är tagna, säger Dieter Müller.

Ebba Lisberg Jensen är inne på samma spår: våra erfarenheter påverkar våra preferenser. Om man aldrig har ägnat sig åt friluftsliv och blir nedsläppt i fjällen är det inte alls säkert att man tycker att det är ett fantastiskt landskap, förklarar hon.

– Det ligger i människans natur att vara en kulturell varelse. Hur vi tänker och relaterar till omvärlden bygger på vad vi lär oss av varandra. Därför är det rätt onödigt att försöka ta reda på vad vi biologiskt tycker om.

Att vissa landskap ändå anses vara vackrare än andra, menar Ebba Lisberg Jensen, är något vi har kommit överens om i vår kultur. Ett exempel är att man under sent 1800-tal började skapa en bild av vilka landskap som var attraktiva.

– Det skulle vara storslagna platser som fjällen, storskogen eller skärgården, säger hon och fortsätter:

– Innan dess bodde folk ogärna nära havet. Man tyckte det var blåsigt och sandigt och fattiga människor fick bo längst ut på stranden där odlingsjorden var sämst. När idén om det vackra landskapet och utsikten kom vände det plötsligt och fiskeläger och sjöbodar har

blivit värda många miljoner i dag. Det gäller visst att skanna fastighetsmarknaden 100 år i förväg.

Ebba Lisberg Jensen menar att det börjar bli alltmer riskfyllt att bosätta sig vid havet. Om havsnivåerna stiger och vädret blir mer oberäkneligt är det människor som bor närmast vattnet som råkar mest illa ut.

– I Skåne ligger de allra dyraste husen vid vattnet och de kommer att påverkas av stigande vattennivåer om inte alltför länge. Det blir intressant att se vad som händer med fastighetspriserna när ägarna kanske har köpt husen väldigt dyrt och det gäller att bli av med dem innan de blir skadade.

Det finns risker med vattenskador och naturkatastrofer, men den allra största delen av haven är okända för oss. Tycker du att det är motsägelsefullt att människor är lockade av något så riskfyllt och ovisst?

– Att resa ut på havet har alltid varit en lockelse för unga och äventyrliga. Referenserna till äventyr på haven är oändliga – från Columbus till Evert Taube. Om man tänker tillbaka på ett traditionellt jordbrukssamhälle så var marken kontrollerad och de som ägde mark kunde styra vad andra gjorde. Havet har varit en global frizon där en fattig pojke kan gå till sjöss och komma tillbaka som kapten, säger hon.

Hon menar att ambivalensen inför havet är lockande. Där finns mycket rikedomar och resurser – samtidigt är havet hotat och det hotar oss.

– Man vill gärna titta på havet från sitt vardagsrumsfönster, men helst vill man inte att det ska komma in i vardagsrummet, säger Ebba Lisberg Jensen.

Frida Blomstedt Lidén

frida.b.liden@dn.se

Fakta. Topplista över sökord för fritidshus på

Hemnet under helåret 2020

På topplistan över sökord i fritidshuskategorin är sju av de tio vanligaste orden relaterade till hav och sjö.

Sökord och antal sökningar:

1 sjötomt 54 959

2 sjö 49 425

3 sjönära 19 371

4 hav 15 935

5 torp 14 523

6 vatten 14 071

7 sjöutsikt 11 429

8 bastu 7 738

9 pool 7 574

10 havsutsikt

7 484

Källa: Hemnet

19 Därför bör människan inte sträva efter att bli 150 år gammal

I sin nya bok driver Harvardprofessorn David Sinclair tesen att åldrandet är en sjukdom och att människan bör sträva efter att bli så gammal som det bara är möjligt. P C Jersild ser invändningarna resa sig inför hans obändiga optimism.

Frågar man människor som närmar sig de nittio hur de ser på livet, kan man få två helt olika svar: Nej, än vill jag inte dö! Eller: Låt mig för guds skull slippa bli hundra! Den första gruppen kommer att älska David Sinclairs bok ”Livslängd” (Fri Tanke, övers. Daniel Helsing). Den senare kommer att skrämmas från vettet.

Sinclair är professor i genetik vid Harvard, cellforskare och entreprenör med ett finger med i en rad bolag. Om sin egen institution skriver han: ”Därinne hittar du labbet och en ständigt roterande grupp av några av världens skarpaste hjärnor.” Inför denna kaskad av kompetens känner man sig som läsare en smula nertryckt i skorna.

Sinclairs specialområde är åldrandet som han vägrar se som en oundviklig, fortskridande förfallsprocess. I stället pläderar han för att vi måste uppfatta åldrande som en sjukdom. Inte som en sjukdom bland andra, utan den överordnade sjukdomen, den som ligger bakom i stort sett alla andra sjukdomar.

I rika länder som Sverige har medelåldern nu stigit till strax över 80 år, litet högre för kvinnor. Men det finns också en maximal ålder som antas ligga runt 120 år. Den hittills äldsta personen, där åldern gått att kontrollera, är fransyskan Jeanne Calment som blev 122. Men varför skulle vi inte kunna bli ännu äldre och som Sinclair sikta på 150?

Det finns vetenskapliga belägg för att människans ålder går att påverka. Förutom ett sunt leverne och bra kosthåll är svält en beprövad metod. Försöksdjur som hålls i halvsvält lever längre och detta antas på goda grunder också gälla människan. En annan metod är regelbunden fysisk träning som påverkar åldrandet på cellnivå. Något som kyla också anses göra. Men att ständigt gå hungrig, frysa och samtidigt tvingas motionera känns inte så lockande. Hur mycket bekvämare då att äta ett antal livsförlängande tabletter till frukost.

En rad faktorer styr det ”naturliga” åldrandet. I sitt utmärkta förord till boken räknar professor Ulf Ellervik upp de viktigaste: cellmutationer (fel i celldelningen), telomererna (cellsvansar som blir kortare för varje delning tills delningen avstannar), epigenetiska (utifrån påverkade) förändringar i dna, felveckade proteiner, giftiga rester efter döda celler, stressade mitokondrier och med åldern minskande antal stamceller, de celler som kan styras att bli vilka specialiserade celler som helst.

Till detta ska läggas under livet genomgångna sjukdomar och skador som lämnar ärr i vårt inre. Plus de - individuella anlagen som gör att vissa personer åldras snabbare eller långsammare än flertalet. Krångligt? Det är bara början. Den som vill nörda ner sig på djupet i cellbiologins labyrinter erbjuds rika tillfällen i faktaspäckade kapitel.

Att mixra med åldrandet på cellnivå anses av många vara farligt. Inte minst gäller det risken att framkalla cancer. Hos tumörceller har de kontrollmekanismer som reglerar celldelningen råkat i olag. Cellerna börjar dela sig snabbare än den friska omgivningen, tumörerna växer och tränger undan organvävnader och kan dessutom i klumpar lämna sin ursprungliga plats och segla i väg i lymf- och blodkärl för att sedan fastna och börja växa på nya ställen. Vad finns det för garantier att inte experiment att stoppa åldrandet hos normala celler inte resulterar i canceromvandling?

David Sincair menar att han och hans team har identifierat en rad specifika ämnen som kan gripa in och bromsa eller stoppa åldrandet, en sorts Ungdomens källa i apoteksförpackning. För att kartlägga kemin har forskarna utgått från jästsvampar, vilkas jämförelsevis enkla arvsmassa just beträffande åldrandet fortfarande går i repris hos människan. Så stabil är den genetiken att vissa delar har hållit sig oförändrad i en miljard år, det tidsspann som skiljer oss från jästcellen.

Fokus i Sinclairs forskning är epigenetiken, okänd före 1990. Fram till den tidpunkten var det en självklarhet att förvärvade egenskaper inte kunde ärvas, som man trodde på Lamarcks tid före Darwin och Mendel. Med epigenetiken går det att förklara hur gener kan kopplas på eller av som om de vore försedda med strömbrytare. Arv och miljö samverkar intimt i denna sofistikerade on-off-process och blir allt svårare att hålla isär.

Det finns alltså en rad kemiska ämnen som Sinclair menar kan bromsa åldrandet. Han och familjen, inklusive tre hundar, intar dagliga doser av Nikotinamidmononukleotid, Resveratrol, Metformin, vitaminerna D och K2 samt Aspirin. Sincairs 80-åriga

pappa, tidigare märkbart åldrad, är numera pigg som en ärta.

Ännu saknas dock den vetenskapliga evidensen för att medikamenterna verkligen funkar. Det går inte att utesluta en placeboeffekt på pappan. Men Sinclair är övertygad om att bevisen väntar runt hörnet, bara han får tillräckliga resurser. Det är därför viktigt att åldrandet erkänns som sjukdom, vilket skulle öppna hittills stängda kassakistor. Och det vore väl inte hela världen, kan man tycka: varför inte kalla åldrandet en sjukdom? De språkliga beteckningar vi klistrar som lappar på verkligheten är ju trots allt bara av oss påhittade konstruktioner.

Transhumanismen är en ideologisk rörelse som uppstod i USA på 1980-talet och som sedan spritt sig över världen, också till Sverige. Rörelsen pläderar för att alla tekniska landvinningar – också gendopning – måste tillåtas för att förbättra människans mentala och fysiska egenskaper. Enligt transhumanismen har människan onödiga svagheter som leder till sjukdom, åldrande och död. Men så behöver det inte vara om det inte vore för en rad etiska grindar, som hindrar forskarna från att mixtra med åldrandet och designa barn med hög intelligens och olympiska kroppskrafter. Hittills har genmodifiering på människa i princip endast varit tillåten för att bota eller lindra sjukdomar, inte förbättra rena egenskaper.

David Sinclair nämner dock inte transhumanismen på något ställe i sin bok. Vilket förvånar eftersom han delar rörelsens centrala uppfattning att åldrandet är en sjukdom. Rimligen måste han känna till transhumanismens idéer – men kanske vill han inte förknippas med en rörelse vars anspråk brukar mötas med ett starkt ifrågasättande.

Är det verkligen önskvärt att försöka höja människans maxålder till 150 år? Hur vet vi att de extra decennierna garanterar en tillräcklig livskvalitet? I värsta fall kan vi hamna vi i en utdragen senilitet. Samhället kommer också att påverkas i grunden. Så gott som alla globala problem – inte minst miljöförstöringen – beror på att vi redan är för många och konsumerar för mycket. Och hur skulle

livsförlängningen fördelas? Skulle inte klyftorna öka dramatiskt mellan fattiga och rika? Dessutom: kan vi bromsa åldrandet finns knappast några etiska hinder från att också blåsa upp intelligensen hos ofödda barn.

Men Sinclair låter sig inte förskräckas. Allt kommer att bli så mycket bättre om åldrandet – alla sjukdomars moder – förskjuts på framtiden och drar de andra sjukdomarna med sig. De yngre ska inte behöva försörja de äldre. Tvärtom, de livsförlängda personerna kommer inte att slöa på soffan utan jobba långt in i sitt nästa århundrade och bidra i produktionen med sin långa erfarenhet. En rad reformer krävs förstås för att minska konsumtionen. Men det går säkert att ordna. I sin obändiga optimism framstår David Sinclair som en biologins Elon Musk.

Vad händer om Sinclair inte lyckas vetenskapligt visa att han har rätt? Att många sjukdomar som cancer och åderförkalkning ökar med åldern är inget bevis för att det finns ett direkt orsakssamband. Det måste inte vara så att om åldersprocessen bromsas så minskar också de gamla vanliga sjukdomarna. Säkert kan en del av Sinclairs resultat användas i andra sammanhang som det brukar vara med grundforskning. Några entusiaster – som Sinclair själv? – kommer att fortsätta sitt dagliga intag av olika farmaka i hopp om att bromsa sitt åldrande. Inte så mycket att bråka om förutsatt att inga allvarliga biverkningar dyker upp.

Men vad händer om Sinclair trots allt lyckas styra åldrandets komplexa mekanismer? Chansen kan tyckas liten – men oväntade genombrott har hänt förr. Som upptäckten av gensaxen härområet som möjliggör riktade ingrepp i arvsmassan. Eller vaccinerna mot covid-19 som förutspåddes ta flera år att framställa men fixades på några månader.

”Livslängd” är en viktig bok. Inte för att David Sinclair har rätt i att åldrandet är en sjukdom, utan för att den kan fungera som väckarklocka inför ofrånkomliga bioetiska frågeställningar. Om inget regelverk finns och uppdateras kommer entusiaster som Sinclair bara att köra på.

Så hur bör världssamfundet reagera om den ena försökspersonen efter den andra – villiga lär inte saknas – verkligen sätter i gång att skjuta sitt åldrande framför sig med sikte på 150 år? Som tur är finns ett enkelt sätt och det är att tills vidare inte erkänna åldrandet som en sjukdom. Ty med sjukdomar är det ju så, att om effektiva botemedel finns har vi en plikt att tillämpa dem.

P C Jersild

Författare och läkare

20 ”Fem förslag för att minska psykisk ohälsa hos unga”

Jämfört med motsvarande länder upplever allt fler unga i Sverige psykiska och psykosomatiska symtom. Flertalet orsaker är väl kartlagda och det finns effektiva åtgärder som är väl belagda. Vi publiceras nu därför en rapport med en kunskapsbakgrund och fem konkreta förslag, skriver Läkaresällskapets arbetsgrupp ”Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”.

DN. DEBATT 210520

Sverige borde vara ett av världens bästa länder att växa upp i. Vår levnadsstandard är hög, trygghetssystemen väl utbyggda och en omfattande lagstiftning kring barns rättigheter är på plats. Ändå uppvisar fler unga i Sverige än i motsvarande länder allt fler

psykosomatiska och psykiska symtom. Enligt Folkhälsomyndighetens och WHO:s återkommande undersökning ”Skolbarns hälsovanor” lider omkring 60 procent av 15-åriga flickor av kroniska stressymtom som magont, ryggont, humörsvängningar, nedstämdhet, nervositet eller sömnsvårigheter.

Stressymtomen speglar inte bara en subjektiv upplevelse, även statistiken visar att ungas förmåga att hantera vardagslivets krav har blivit sämre. Av de 112 700 elever som gick ut grundskolan våren 2019 saknade nästan var fjärde elev fullständiga betyg. Enligt Socialstyrelsens statistik har mer än vart 20:e barn under 17 års ålder varje år kontakt med bup och förskrivningen av antidepressiva läkemedel till unga under 15 års ålder har ökat kraftigt.

Sverige har alla möjligheter att vända ohälsotrenden. Flertalet orsaker till den försämrade psykiska hälsan hos unga är väl kartlagda. Hälsofrämjande interventioner med påvisad effekt på hälsa och välbefinnande är väl beskrivna och effekterna belagda i stora studier.

Att vi behöver agera utifrån denna beprövade kunskap om hälsofrämjande åtgärder var utgångspunkten för Svenska läkaresällskapets initiativ ”Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”. Vi har sammanställt det omfattande kunskapsunderlaget i en rapport som publiceras på fredag den 21/5. Rapporten ger en fyllig bakgrund till orsakerna och utmynnar i fem konkreta förslag till lösningar:

1 Regelbunden strukturerad fysisk aktivitet i anslutning till skoltid. Enligt WHO:s riktlinjer bör unga 6–17 år ha minst 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Andelen 11-, 13- och 15-åringar som når rekommendationen ligger i vissa grupper nere på 9 procent.

Minskningen av fysisk aktivitet har ett tydligt tidssamband med ökningen av psykiska symtom. Hälsoeffekterna av regelbunden fysisk aktivitet är mycket påtagliga och omfattar nästan alla mentala funktioner från inlärning, arbetsminne och stärkt självkänsla till minskning av ångest och depressiva symtom. Organiserad fysisk aktivitet i samband med

skoldagen är enligt studierna det effektivaste sättet att nå alla unga.

2 Balans mellan tid ägnad åt digitala medier och hälsofrämjande aktiviteter. Vi lever i dag i ett digitaliserat samhälle som gör att vi behöver tillbringa mycket tid på digitala medier. Samtidigt ökar antalet unga som ägnar alltmer tid åt dataspel eller sociala medier, vilket påverkar skolarbetet, fysiska aktiviteten och tiden för sömn och vila.

Enligt Mediarådet anser över hälften av ungdomar mellan 9 och 18 år att deras medieanvändning går ut över andra viktiga aktiviteter. Det finns tydliga samband mellan hög skärmtid, sömnproblem och negativa effekter på psykiska symtom, koncentration och inlärning.

Restriktioner för mobiler på skoltid och andra åtgärder som bromsar en hög mediekonsumtion med negativa effekter på lärande och hälsa har inte fått genomslag i flertalet skolor.

3 “Livskunskapsprogram” som stärker självkänsla, stresshantering och skapar positiva förändringar. Skolbaserade insatser avsedda att främja ungas psykiska hälsa har fokus på att stärka sociala normer och samspel, öka kunskapen om vad som är bra för den psykiska hälsan och stärka barnets självkänsla och förmåga att hantera stress, impulskontroll och frustrationer.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering har funnit att två livskunskapsprogram var det mest effektiva sättet att förebygga självskadebeteende och suicidförsök. Majoriteten av svenska skolungdomar har inte tillgång till dessa.

4 Anpassa kunskaps- och betygskrav till ungas utveckling och förutsättningar. Enligt Folkhälsomyndighetens analyser är skolstress en dominerande anledning till psykiska symtom hos unga i skolåldern.

Det handlar delvis om att läroplanen inte tar tillräcklig hänsyn till att elever har olika förutsättningar för

teoretiska och koncentrationskrävande skoluppgifter. Elever med en svagare teoretisk begåvning i kombination med koncentrationssvårigheter riskerar ett tidigt skolmisslyckande. En annan faktor är betygskriterierna som fäster mer vikt vid förmågan att resonera kring ett ämne än faktiska färdigheter i ämnet.

Det skapar osäkerhet och stress hos både lärare och elever. Dessutom riskerar unga trots goda färdigheter i praktiska ämnen som musik eller idrott att bli underkända om de inte kunnat föra resonemang kring ämnet.

5 Tidig upptäckt och stöd till unga med ökad risk för sämre psykisk hälsa. Grunden för det förebyggande arbetet är att identifiera hälsorisker innan dessa hunnit utvecklas till sjukdom eller ohälsa. Förebyggande program som screening, vaccinationer eller allmänna hälsokontroller har visat sig ge stora hälsovinster för samhället och individen.

I skolan har tidiga insatser ibland försvårats av ideologiska hinder, ”vi ska inte leta efter fel”. Konsekvensen för enskilda elever har blivit att de misslyckas i skolan till följd av svårigheter som borde kunna upptäckas och åtgärdas tidigt. Det kan handla om svag eller sen läs- och skrivutveckling, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller barn med kroniska sjukdomar eller resttillstånd efter dessa.

Vad talar för att detta förslag med fem hälsoinsatser kommer att minska psykiska ohälsosymtom hos unga och hur ska förslaget genomföras?

Den psykiska hälsan påverkas av en rad biologiska, psykologiska, sociala och samhällsrelaterade faktorer. Utvärderingar från bland annat Unicef talar starkt för att modifierbara livsstilsfaktorer kan spela en avgörande roll för den psykiska hälsan, inte minst hos socioekonomiskt eller på annat sätt svagare grupper. De livsstilsinterventioner vi förordar går att implementera om alla som arbetar med ungas hälsa samverkar och bidrar.

Flertalet av de föreslagna interventionerna har varit föremål för omfattande utvärderingar som bland annat Folkhälsomyndigheten i USA, CDC sammanställt. Att kombinera alla fem skulle kunna ge samverkanseffekter som kan vara större än summan av insatserna var för sig.

Vi menar att skolan är den lämpliga arenan för att genomföra dessa hälsointerventioner då man når alla barn i skolåldrarna, även barn i familjer som har svårare att ta del av hälsofrämjande samhällsinsatser. Vi behöver hitta former för samarbete över professionsgränserna. En samverkan mellan företrädare för tillsynsmyndigheter, professioner i skola och hälso- och sjukvård samt akademiska företrädare inom områden som rör barns och ungas hälsa skulle kunna bli en startpunkt till förändring och det är bråttom! Tillgängliga rapporter talar för att covid-19-pandemin har accentuerat psykiska symtom hos unga.

Josef Milerad, docent, universitetslektor, ordförande i Svenska skolläkarföreningen, ordförande i arbetsgruppen

Bo Runeson, professor och överläkare, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet, vice ordförande i arbetsgruppen

Tobias Alvén, ordförande Svenska läkaresällskapet och docent i global hälsa vid Karolinska institutet

Lars Cernerud, docent i folkhälsovetenskap, tidigare rektor vid Hälsohögskolan i Jönköping

Elisabeth Fernell, barnneurolog och professor i barn- och ungdomspsykiatri, Gillbergcentrum, Göteborgs universitet

Laura Korhonen, professor i barn- och ungdomspsykiatri och föreståndare för barnafrid vid Linköpings universitet

Margareta Leissner, skolläkare, tidigare ledamot av Svenska skolläkarföreningens styrelse

Sofia Lindstrand, ST-läkare i socialmedicin och specialistläkare i barn- och ungdomspsykiatri

Ylva Norlander, skolläkare, tidigare ledamot av Svenska skolläkarföreningens styrelse

Maria Unenge Hallerbäck, vetenskaplig sekreterare i SFBUP och universitetslektor vid institutionen för medicinska vetenskaper, Örebro universitet

Helka Widengren, skolläkare, vice ordförande i Svenska skolläkarföreningens styrelse

Artikelförfattarna utgör Svenska läkaresällskapets arbetsgrupp “Kraftsamling för ungas psykiska hälsa”

20 Experterna: Därför har Sverige hög smittspridning

Trots att antalet nya fall minskar är smittspridningen fortfarande högre i Sverige än i många andra europeiska länder. DN har pratat med fyra experter om varför.

Anna Mia Ekström

Professor i global infektionsepidemiologi, Karolinska institutet:

– Det är nog en blandning av flera förklaringar. Dels testar vi mycket i Sverige, dels har andra länder hunnit längre fram i den tredje vågen än vi. Sen har säkert en del börjat tröttna på att följa restriktionerna när vi haft dem under så lång tid.

– När man vet att dödligheten sjunkit till väldigt låga nivåer och att många i riskgrupperna är vaccinerade

kan det kanske vara svårare att motivera sig själv att följa råden.

– Vi ser redan att det går åt rätt håll. Dödligheten är låg och sjukligheten vänder nedåt. När fler vaccinerats kommer det också att få en tydligare effekt på smittspridningen.

– Varmare väder och färre på arbetsplatserna under sommaren kommer också att göra sitt. Jag är optimist och tror att det kommer att se väldigt mycket bättre ut i sommar. Samtidigt är smittspridningen inget naturfenomen och utvecklingen beror på hur riktlinjerna följs.

Anders Tegnell

Statsepidemiolog:

– Vi ligger senare i kurvan, både i uppgången och nedgången. Vår kurva är parallellt förskjuten och plattare än en del av de andras.

– Många andra länder nådde sin höjdpunkt på en betydligt högre nivå än där vi är nu.

– Andra vågen började också sent här. Möjligen beror det på att vi inte öppnat och stängt samhället utan haft liknande restriktioner hela tiden. Vi tror att det dämpat det hela litegrann. Det skulle kunna vara en förklaring till att det gick i gång lite långsammare.

– Hur det går på sikt kommer att vara väldigt beroende av vaccinationsviljan i respektive land. Vi har vaccinerat de som är mest vaccinationsvilliga, nu kommer det till de grupper som inte är lika villiga.

– Vi har tagit fram ett scenario där vi räknar med att komma ner till ganska låga nivåer under juli någon gång. Men det hänger dels på vaccinationerna, dels på hur mycket man undviker att träffa och vara nära varandra den närmaste tiden.

Joakim Dillner

Professor i infektionsepidemiologi, Karolinska institutet:

– Ska jag gissa vill jag peka på sportlovet. Då var det väldigt mycket nöjesresande över hela landet. Reser man och blandar befolkningar som är i olika faser av smittspridningen skapar man optimala förhållanden för en epidemi. Sannolikt fick den skjuts under lovet och vi ser fortfarande effekter av det.

– Man kan också spekulera i att följsamheten kring restriktionerna är för dålig. Men varför skulle den vara så mycket sämre i Sverige än i övriga Europa?

– Jag tror att vi får förlita oss på en kombination av väder och vaccination. Sommaren kommer absolut att hjälpa till. Mycket av livet flyttas utomhus där risken att smittas är betydlig lägre.

– Det är även viktigt att stoppa onödigt resande och undvika importen av nya virusvarianter. Det finns fina resmål inom närområdet där man inte sätter nationens hälsa på spel.

Annika Linde

Före detta statsepidemiolog:

– Att vi ligger i en senare fas i smittspridningen än andra länder kan vara en del av förklaringen. Men vi har inte heller haft lika hårda restriktioner som andra länder.

– Vi hade redan under början av pandemi fler smittade, det tror jag fortfarande spelar roll. Vi tryckte aldrig ned smittspridningen lika hårt som i våra grannländer. Upptäckta fall beror på provtagningen så det är svårt att bedöma skillnaden exakt, men jag tror att vi har haft en högre grundsmittspridning som har legat och pyrt. När den har tagit fart har höjden på smittkurvorna blivit högre i Sverige.

– Jag tror att väderleken tillsammans med vaccineringen kommer att få ned smittspridningen. Vi träffas inte lika mycket inomhus, vi har semester och skolorna stänger. Även om man kan tycka att vi ändå träffar mycket folk är det betydlig färre man träffar nära. Sommarklimatet är också mindre gynnsamt för viruset.

– Mot slutet av juni kanske vi är på samma nivå som de andra länderna.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

20 EU öppnar gränserna – men kräver låg smitta

EU-länderna har enats om att öppna gränserna för fullvaccinerade från omvärlden att resa in i unionen. Men beslutet har en brasklapp – bara invånare från länder med låg smittspridning tillåts.

Förslaget som de 27 ländernas EU-ambassadörer nu har enats om lades fram av kommissionen den 3 maj.

Beslutet innebär att gränserna öppnas för fullvaccinerade personer från ”säkra” länder utanför unionen. Smittspridningen i landet ska vara stabil och ha högst 75 fall per 100 000 invånare de senaste 14 dagarna.

Vaccinet som personen fått ska vara ett som Världshälsoorganisationen WHO har godkänt. För den

som uppfyller kriterierna slopas kravet på karantän och PCR-test för inresor till EU.

Något exakt datum för när den nya bestämmelsen ska börja gälla är inte satt. EU ska den här veckan eller i början av nästa vecka ta fram en lista över vilka länder som ska tillåtas inresa. Det är till exempel oklart om Storbritannien välkomnas efter fall av den indiska varianten, skriver Reuters.

EU-ambassadörerna lade även till ett förbehåll: Medlemsländerna ska tillfälligt kunna ha restriktioner för resande för att begränsa mutationer om smittspridningen ökar snabbt i ett land.

Nödvändiga resor, till exempel för vårdpersonal och godstransporter samt resor av familjeskäl och humanitära skäl, har varit tillåtna till EU under hela pandemin.

Europaparlamentet och ministerrådet slutförhandlar också om EU-kommissionens förslag till hur de så kallade gröna certifikaten, vaccinpassen, ska fungera.

Målet är att förhandlingarna ska vara klara denna vecka och att certifikaten kan gälla från slutet av juni för alla invånare i EU samt Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein.

Men förhandlingarna går trögt och ska återupptas under torsdagen. Om ingen lösning kan nås då passas den troligen vidare till EU:s stats- och regeringschefer som samlas i Bryssel i början av nästa vecka.

Trycket på att öppna gränserna för resten av världen har varit stort från de turistberoende länderna kring Medelhavet inför sommaren. Flera av länderna har själva fattat beslut om att lätta på restriktioner och inresekrav för att locka till sig besökare.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

20 Alla känslor kom på en gång när kaféer och krogar öppnade uteserveringarna

Paris. Få saker är så förknippade med vardagen i Paris som att ta en kaffe eller ett glas på en uteservering i kvarteret. Men hela hösten och vintern har det varit omöjligt.

När borden och stolarna ställdes fram igen på onsdagen kom därför alla känslor på en gång.

– Det betyder glädje! Lycka! Att livet återvänder, säger restaurangägaren Cynthia Araujo med ett leende.

JORDEN RUNT

Det är svårt att överdriva kaféernas och kvarterskrogarnas betydelse i Paris. I flera århundraden har det förts hetlevrade diskussioner på uteserveringarna. Konspiratörer har smitt ränker, turturduvor kuttrat och turister insupit stadens vimmel mellan stolar, bord och eleganta servitörer.

Många i Paris bor också trångt – mycket trångt, rent av – och använder det lokala kaféet och uteserveringen som ett slags publikt vardagsrum. Från tidig morgon till långt in på småtimmarna.

Jag är långt ifrån ensam om att gärna ta en kopp morgonkaffe på en uteservering – eller en lunch, eller ett glas med några vänner någon timme före middagen, eller själva middagen, eller ja, vem vet, kanske spelar ett jazzband i kväll, eller... men allt det har inte gått att göra sedan den 30 oktober, då den andra och sedan tredje vågen av coronasmitta tvingade Frankrike att stänga.

Fler än 108 000 personer har avlidit i covid-19 i Frankrike. Men nu har smittan äntligen börjat minska, och på onsdagen kunde kaféerna och restaurangerna öppna uteserveringarna på nytt.

– Att få träffa folk igen är en sån lycka, sa Cynthia Araujo, som äger en restaurang i norra Paris, när hon strålande glad hastade mellan gästerna.

– Det betyder glädje! Lycka! Att livet återvänder.

Det var regn och rusk – inte direkt något kaféväder – men under markiserna fanns gott om gäster. Även president Emmanuel Macron passade på att ta en kopp tillsammans med premiärminister Jean Castex, i närheten av Elyséepalatset.

– Vi måste fortsätta vara försiktiga och arbeta tillsammans för att kontrollera pandemin, manade Macron.

Servering inomhus tillåts inte förrän i mitten av juni. Men uteserveringarna lär vara fulla fram tills att utegångsförbudet träder i kraft klockan 21 (mot tidigare klockan 19), och alla affärer, museer, biografer, teatrar och andra kulturinrättningar får öppna, om än med vissa begränsningar vad gäller max antal gäster.

En tredjedel av den vuxna befolkningen i Frankrike har samtidigt fått minst en dos vaccin, och landets hotell- och restaurangnäring drömmer om en ”normal” sommar.

– Det hoppas jag. Verkligen! Man får försöka tänka positivt och tro på att vi är på rätt väg nu, till slut, säger Cynthia Araujo, innan hon hämtar ännu en kopp.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

20 Niklas Wahllöf: Förr eller senare blir vi våra föräldrar – som när vi ska fixa biffen, och båten, själva

Det som mammor och pappor fixade hemma blev abstrakta begrepp för deras avkommor. Laga pumpen? Då får vi ringa någon. Men trenden nu är snarare att vi ska laga och snickra själva. Kolla bara på all reklam för byggvaruhus.

Om jag hittar vårtplåt i rejäl tjocklek måste jag väl skaffa vinkelslip för att kapa den. Och om detta fäste för båtstolen inte ska vara skalpellvasst för bara fötter på durken, borde jag slipa snitt och hörn lite rundare. Till detta ännu en maskin? Då räcker knappast heller min fjöslätta snickarbocks lilla skruvstäd i orange plast.

Inte alla nätter med en, som bäst, ångestfylld dvala är värdelösa. För överraskande nog ägnas den tiden numera åt pockande *projekt* som med amatörmässiga uträkningar, utvikningar, omvägar och omstarter sakta tar form. Mamma är redan död men hon hade skrattat ihjäl sig om hon fått höra att jag sysselsatte tankarna med sådant. Men har man blivit med sommartorp och gammal sportbåt så har man, och som artikelnasare finns inte pengar att hyra in en snubbe i muskel-pick-up som kommer och muttrar för tusen kronor i timmen. Före moms.

Det är inte unikt, fixa själv-ambitionerna är generande vanliga i dag. Och detta trots att det i inte så få spalter har glunkats om att vi har tappat de handgreppsfärdigheter som den rejäla gamla svensken på automatiskt vis tidigare förvärvat. Fram till och med cirka 60-talisterna. Det som mammor och pappor bara fixade, reparerade, monterade, anlade sägs vara fullkomligt abstrakta begrepp för vuxna nutidsmänniskor.

När bortskämdhet och urbanitetssträvan grep omkring sig på allvar började vi kokettera med att säga: ”det där är jag helt lost på”, om att borra ett hål i en vägg. Antropologer rapporterar (nej okej, men de kunde ha gjort) att under denna parentes i tiden ansågs det höra till det vanligaste självberömmet, givetvis förklätt till - ödmjukhet, att inte kunna någonting om i hemmet handgripliga sysslor.

Om detta stämmer så kan nog våra barn andas daggfrisk morgonluft. För är det något som vällt över oss på sistone så är det självfixkonsumismen. Byggvaruhusen torde vara de mest aktiva på konsumentannonsmarknaden, efter spelbolagen på Malta. Finns ett maxtak för reklamfilmsroller som hemmafixare? Hur många butikskedjor med enorma hallar utspridda över riket finns det? Ta den arenadebatten. Hur mycket pengar omsätter trallvirke, gipsskruv, retrosmidda fönsterhakar och viktoriansk klinker?

Lägg därtill alla kedjor som säljer enbart verktygen till detta. Allt kan väl inte vara riskkapital utan avkastning, någonstans måste kunderna hämtas ifrån.

Och det är förstås ingen nyhet att en längtan efter genuinitet och, i viss mån, kvalitet – att bli bergtagen av det som byggts eller reparerats av egen hand – har spritt sig djupt och brett i vår kultur. Kanske slagit igenom fullt ut.

I januari kom så en nyhet som kan spä på självfixtrenden. Frankrike, alltid snabbt på att fatta radikala miljölagar som förvisso ingen sedan lyder, har infört ett reparerbarhetsindex. Producenter av sådant som tv, datorer, telefoner och tvättmaskiner måste ange förväntad livslängd och hur lätt eller svårt det är att reparera apparaten i fråga. Tänk er den eftermarknaden: mobildisplayer i lösvikt! Ny kundbonus på trumremmar till tvättmaskinen!

Än så länge är det väl inte troligt att en Dramatenskådespelare i en reklamfilm kommer att pilla in ett ersättningschip i sin mobiltelefon, i stället

för att hyvla en planka så spånen yr i motljus, men ge det lite tid. När reklamen slutligen sipprat ned och blivit livsstil så kanske all hårdvara som vi omger oss med till vardags kan fixas, lagas, monteras av egen hand. Då kommer det att finnas såväl vinkelslip som snickarbänk att låna.

Hoppas bara att jag räknade rätt den där natten.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

20 Psykiatrikern: ”Nu säger jag hellre till folk att väcka den björn som sover”

Under den senaste 40 åren har antalet självmord i Sverige minskat. Kunskapen om vad som leder till självmord har breddats. Av samma anledning menar forskare som DN har talat med att det förebyggande arbetet behöver riktas brett.

– Det kan vara bättre att erbjuda något mindre omfattande till många, än att satsa på dyra, fokuserade insatser till få, säger Gergö Hadlaczky, forskare vid Nationellt Centrum för Suicidforskning och prevention.

Under 1980- och 90-talet minskade antalet självmord kraftigt, för att sedan stagnera under tidigt 2000-tal.

Sedan dess har de minskat med drygt 0,4 procent per år.

Män är fortfarande kraftigt överrepresenterade i statistiken, som inkluderar både säkra och osäkra självmordsfall, och utgjorde 2019 lite mer än två tredjedelar av antalet fall i landet. En oroväckande utveckling, om än en liten sådan, gäller också för gruppen unga kvinnor. Där har Nationellt Centrum för Suicidforskning och prevention (Nasp) kunnat skönja en ökning om drygt en procent per år under de senaste 20 åren.

Nasp verkar inom Karolinska institutet och Stockholms läns sjukvårdsområde och har sedan 1994 varit statens expertorgan i frågor som rör självmordsförebyggande arbete. De har sammanställt statistiken över självmord utifrån Socialstyrelsens dödsorsaksregister, och jobbar förutom det aktivt med informationsspridning och utbildning, men också med implementering av förebyggande åtgärder.

Gergö Hadlaczky, forskare och en av två enhetschefer vid Nasp, har länge arbetat inom det suicidpreventiva fältet. Han är främst fokuserad på folkhälsoinriktat arbete och är glad att politiskt stöd och samhälleligt engagemang i frågan har ökat på senare år.

– Historiskt sett så har självmordsprevention varit nästan enbart vårdinriktad, med störst fokus på att minska stigmat kring psykiatriska tillstånd och att utveckla vårdens sätt att jobba med frågan, säger han.

– Detta är fortfarande viktigt, för vi vet att många som tar livet av sig har behandlingsbara psykiatriska tillstånd. Men det är tydligt att även psykiatriska tillstånd inte är den enda källan till lidande och psykisk smärta. Det finns många aktörer och individer i samhället som kan och bör bidra till det suicidpreventiva arbetet.

Skillnaden som Gergö Hadlaczky ofta återkommer till är den mellan psykiatriska tillstånd och psykiska besvär. Det förstnämnda kan diagnosticeras och bör behandlas – en depression, en ångeststörning – medan

det sistnämnda snarare är vad som uppstår naturligt när en person upplever svårigheter i livet. Att bli mobbad, mista jobbet eller förlora en närstående kan leda till psykiska besvär, att gå igenom en skilsmässa likaså.

Utvecklingen inom fältet har på senare år visat att båda kan leda till suicidala tankar, försök och fullbordad suicid, vilket tyder på att självmord snarare är en samhällsfråga än bara en vårdfråga. Komplexiteten i detta försvårar på många sätt det suicidpreventiva arbetet. Flera översiktsstudier har på senare tid nämligen visat att det inte går att tillförlitligt förutse vem som kan komma att försöka ta sitt liv. Ett sätt att överkomma detta hinder kan vara att fokusera på ”modifierbara riskfaktorer”.

– När det gäller vården är det min intuition att det kan vara mer lönsamt att hitta modifierbara riskfaktorer, hellre än att försöka förutsäga vilka patienter som har högst risk, säger Gergö Hadlaczky.

Ett övertydligt exempel på en modifierbar riskfaktor kan vara om en person som mår dåligt också har tillgång till ett vapen i hemmet. Andra riskfaktorer kan vara saker som alkohol, utanförskap eller arbetslöshet. Enligt Gergö Hadlaczky finns det ibland en bra kommunikation om detta mellan vården och andra aktörer som kommun eller familj, vilket leder till en minskad suicidrisk, men samarbetet här kan förbättras ytterligare.

Men även om man fokuserar på riskfaktorer kvarstår svårigheten i att en stor andel av självmord och självmordsförsök sker i ett moln av impulsivitet. Här menar Gergö Hadlaczky att bredare, förebyggande åtgärder kan ha en positiv effekt.

– Eftersom tillförlitligheten är låg för metoder som försöker förutsäga vilka specifika personer som kommer att ta livet av sig, är det svårt att prioritera insatser som ges till olika patientgrupper. Det kan vara bättre att erbjuda något mindre omfattande till många, än att satsa på dyra, fokuserade insatser till få.

Daniel Frydman, psykiater och legitimerad psykoterapeut, har tillsammans med Nasp tagit fram självmordsförebyggande utbildningar riktade mot alla möjliga verksamheter och har nära patientkontakt i sitt dagliga arbete. Han delar Gergö Hadlaczkys syn på svårigheten i att förutsäga självmord, och tar också upp breda, förebyggande åtgärder som något positivt.

– Det räckte ju faktiskt med att man en gång i tiden höjde broräcket på Västerbrons östra sida för att antalet självmord, eller försök till självmord, genom att hoppa från broar minskade rejält, säger Daniel Frydman.

Dels ligger förklaringen i symbolvärdet, säger han, men också för att beslutet att hoppa från höga höjder ofta är en följd av just impulsiva beslut. Sätter man upp ett hinder, i detta fall något så simpelt som ett högre räcke, kan det vara nog för att personen tänker om.

– Den impulsen, den skjutsen som ledde en till bron tar då stopp. Går det inte att hoppa utan en mycket större ansträngning är det vanligt att impulsen sträckte sig dit men inte längre.

Enligt Frydman är det ytterst få, om ens några, som inte känner en ambivalens kring tanken om att ta sitt eget liv. Döden är skrämmande för alla, men för den som mår tillräckligt dåligt kan det ändå te sig som en reell lösning på lidandet.

– Som behandlare går det att säga att ja, den här strategin går att begripa, men den är också alldeles för kortsiktig. Mer långsiktiga lösningar finns, även om de är svårare att hitta för den person som mår tillräckligt dåligt. Där är det min uppgift som läkare och terapeut att hjälpa patienten att hitta andra strategier, säger Daniel Frydman.

Suicidala människor känner sällan en möjlighet att prata öppet om sina känslor, och tvingas därför hantera dem i ensamhet. Märker man att någon i ens närhet mår dåligt är det därför både bra och lämpligt att ställa frågor, enligt Frydman. Den allmänna idén om att ”inte väcka den björn som sover”, alltså att samtal om suicid skulle kunna trigga tankar hos den som lider, är inte rätt väg att gå.

– Om jag ställer frågan: ”Hur är det med tankarna om liv och död just nu?”, så är det för de allra flesta jag mött en oerhörd lättnad. En aha-upplevelse, att man faktiskt får prata om det här. Min uppgift när jag möter patienter som mår dåligt är också att förmedla hopp om förändring, och en tillit om att man kan prata om det som är svårt utan att det i sig är farligt.

– Nu säger jag hellre till folk att väcka den björn som sover, säger Daniel Frydman.

Joakim Hulterström

joakim.hulterstrom@dn.se

Hit kan du vända dig om du är i behov av hjälp.

Jourhavande medmänniska

För dig som söker medmänskligt stöd på natten.

Telefon: 08-702 16 80

Mer information på *jourhavande-medmänniska.se*

Jourhavande präst

Öppen för alla som behöver medmänskligt stöd på natten.

Ring 112 och be att få tala med jourhavande präst.

Det går också att mejla eller chatta.

Mer information finns på *svenskakyrkan.se/jourhavandeprast*

Självmordslinjen

Du som känner att du inte vill leva längre eller har någon närstående du är orolig för kan ringa eller chatta anonymt.

Telefon: 901 01

Mer information finns på *mind.se*

BRIS

Barnens rätt i samhället, stödjer barn som far illa. Du kan ringa, mejla eller chatta. För barn och ungdomar upp till 18 år.

Telefon: 116 111

Mer information finns på *bris.se*

Föräldralinjen

För föräldrar eller andra vuxna som är oroliga för barn eller ungdomar i sin närhet.

Telefon: 020-85 20 00

Mer information finns på *mind.se*

Äldrelinjen

För äldre som mår psykiskt dåligt eller vill ha någon att prata med.

Telefon: 020-22 22 33

Mer information finns på *mind.se*

Om det är bråttom

Kontakta en psykiatrisk akutmottagning eller ring 112 om du mår så dåligt att det känns outhärdligt, eller om du har allvarliga självmordstankar eller självmordsplaner.

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministerns demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet
- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet
- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- Högskola och forskning
- Studiefinansiering

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- **Civila samhället och idrott**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Kultur**
- **Medier**
- **Ungdomspolitik**

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- **Kulturdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- **Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter**
- **Regeringens strategi för romsk inkludering**
- **Demokratin 100 år**
- **Kulturrådsbloggen**

Aktuellt från Kulturdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
-
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- **Civila samhället och idrott**
  - **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Kultur**
- **Medier**
- **Ungdomspolitik**

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. **SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.**
SW 32 Statsvetenskap.

13 RF-basen optimistisk efter regeringens besked

Matcher och tävlingar för vuxna, mindre cuper för barn och 150 deltagare i stället för åtta på allmän plats.

Riksidrottsförbundet (RF) är försiktigt optimistiskt efter regeringens besked om lättnader som börjar gälla den 1 juni.

– Det här visar att kampanjen vi fört slår igenom, säger RF-ordföranden Björn Eriksson.

Regeringens förslag om lättnader var tänkta att träda i kraft den 17 maj, förutsatt att smittspridningen gick ned. På onsdagen meddelade dock regeringen att trycket på vården är alldeles för högt och att restriktionerna kommer ändras först den 1 juni, enligt Folkhälsomyndighetens föreskrifter.

Detta betyder att det dröjer ytterligare ett par veckor innan publiknivån och deltagarantalet i de idrotter som faller under regleringarna för offentliga tillställningar och allmänna sammankomster höjs från åtta personer.

– Jag tycker det var väntat med tanke på hur smittspridningen varit och de resonemang som går, säger Björn Eriksson som dock är hoppfull.

– Det är väl det man kan känna en försiktig optimism kring, att vi rimligen går mot en klar

förbättring av situationen. Även om ingen kan utfärda hundraprocentiga löften.

Ingen besvikelse över att lättnaderna skjuts upp?

– Besvikelse finns naturligtvis i meningen att jag säger ”jäklar!”, men besvikelse i meningen att de fattar fel beslut kan jag inte säga att jag känner – för vem kan bedöma det här bättre än vad de förväntas göra? I alla fall inte jag.

Den 1 juni ska 150 deltagare tillåtas i samband med idrotter som genomförs på väg, vatten och i skog.

Regeringen och Folkhälsomyndigheten har med andra ord inte hörsammat idrottens önskemål om att maxantalet bör anpassas i förhållande till tävlingsplatsens storlek.

– Det hade varit roligt om deltagarantalen hade korrelerat lite mer med våra förslag om att titta på storlekens yta, vilket vi lyft fram som en viktig fråga de senaste veckorna, säger Björn Eriksson.

För Maria Krafft Helgesson, ordförande i Svenska orienteringsförbundet, är det blandade känslor efter regeringens besked.

– Vi är glada för att det blir lättnader för oss, men vi hade önskat att man skulle se till deltagare i förhållande till yta.

– Nu har jag inte inte läst de specifika detaljerna i begränsningsförordningen. Men vi hade önskat att man ser olika områden som olika arenor – tävlingsarena och målarena som olika områden.

Ett glädjande besked var däremot att mindre tävlingar och cuper för barn och ungdomar från och med den 1 juni kommer tillåtas både inom- och utomhus.

Detta inkluderar även orienteringen, vilket inte var fallet när matchförbudet hävdes förra veckan.

Dessutom kommer lättnader att införas inom breddidrotten då vuxna som inte tillhör elit tillåts genomföra tävlingar och matcher igen.

– Det är ett av de positiva beskeden, och det andra är att tävlingar inne och ute för barn och ungdom tillåts. Det här visar att kampanjen vi fört, om att man måste underlätta gällande rörelse för barn och unga, slår igenom, säger Björn Eriksson.

Pelle Strandman

pelle.strandman@dn.se

Lisa Edwinsson

lisa.edwinsson@dn.se

Fakta. Lättnader inom - idrotten från 1 juni

Matcher och tävlingar tillåts för alla vuxna.

Mindre cuper och tävlingar får arrangeras både utomhus och inomhus för barn och ungdomar.

500 personer tillåts vid publikevenemang utomhus med sittplats (100 utan sittplats).

Tävlingar med 150 deltagare tillåts på på väg, vatten och i skog (idrotter som faller under regleringarna för offentliga tillställningar och allmänna sammankomster).

13 Enquist om publikreglerna: Oacceptabelt

Regeringen aviserade ”mer träffsäkra regler” för publikevenemang.

Men det är just den aspekten man har misslyckats med, anser företrädare för svensk fotboll.

– Den höga smittspridningen kan ju bero på att man har stängt ner fel branscher, säger Svenska fotbollförbundets - generalsekreterare Håkan Sjöstrand.

Från idrottens håll har det funnits önskemål om att anpassa antalet besökare efter arenans storlek och förutsättningar.

Detta har dock inte hörsammats från regeringen som sedan pandemins början fortsatt att utgå från absoluta maxtal oavsett kapacitet och infrastruktur.

– Jag har fortfarande svårt att förstå logiken i att sätta ett maxtak på 500 om syftet är att uppnå ändamålsenliga och träffsäkra restriktioner för att undvika trängsel, säger Håkan Sjöstrand och konstaterar:

– Det här går tvärtemot det vi har sagt.

Regeringens beslut att skjuta på utökningen av antalet åskådare till den 1 juni betyder att varken damernas Champions League-final på Ullevi mellan Chelsea och Barcelona (16 maj) eller herrarnas svenska cupen-final mellan Hammarby och Häcken på Tele2 arena (30 maj) kan spelas inför 500 åskådare.

Mats Enquist, generalsekreterare för Svensk elitfotboll, har länge varit kritisk till att Folkhälsomyndigheten inte gett fotbollen grönt ljus att sätta sin smittskyddsanpassade öppningsplan till verket – och det senaste regeringsbeskedet gjorde honom inte gladare.

– Framför allt ligger frustrationen i att varken regeringen eller Folkhälsomyndigheten i ett allvarligt smittoläge har skickligheten att styra om regleringarna där smittan faktiskt är ett problem och bli mer träffsäker. Att igen få höra att man ska vänta med det tills smittan har gått ned – det är inte acceptabelt, säger han.

Enligt Enquist handlar mycket av regeringens åtgärder om symbolpolitik. Han ifrågasätter beslutet att vänta med träffsäkra regeländringar tills smittan har sjunkit.

Mer glädjande för fotbollsförbundet var onsdagens besked med fokus på breddidrotten, att det från och med den 1 juni kommer vara tillåtet att tävla och spela match igen även för vuxna som inte spelar på elitnivå.

– Det är jättebra och jätteviktigt, säger Håkan Sjöstrand.

Pelle Strandman

pelle.strandman@dn.se

13 ”Politikerna har svikit de religiösa”

Coronapandemin. Under rubriken ”Man pratar bara om idrotten och kulturen – vi glöms bort” redovisar Hanna Rydén (DN 6/5) hur de religiösa organisationerna fullständigt malts sönder av alla pandemirestriktioner.

I kris och katastrofer har dessa organisationer varit oumbärliga för att hela samhället. Nu då Folkhälsomyndigheten fick styra nämndes inte ens de religiösa frånsett att man tvingades tillåta 20 personer i stället för åtta vid begravningar. Det var ett dråpslag som utan

konsekvensanalys visade det totala ointresset för religiösa miljoner.

Nu har snart frälsningen nått alla i form av coronavaccin. Då återstår att se vad som finns kvar av de religiösa och kristenheten. Hur har organisationerna och människorna drabbats?

Ärkebiskopen och ledarna i Sveriges kristna råd har inte åstadkommit någonting. Hur kunde man acceptera att jättekyrkor och moskéer fortfarande står tomma?

Nu måste ansvar utkrävas av riksdag och regering som skapat laglöshet genom en absurd detaljstyrning av människor samtidigt som över 14 000 människor avlidit. Miljoner människor har drabbats av biverkningar och andra effekter som problem med psykisk ohälsa, arbetslöshet och social oro.

Det är priset vi nu får betala för att det mångkulturella och värdegrunder fått ersätta den kristna grundpelaren i samhällsbygget. Nu är det dags att ställa till rätta!

Anders Bergstedt, Lidingö

13 Johan Hilton: Städerna som spelar revy och får oss att skratta är aldrig riktigt förlorade

Det kan låta som en klyscha att kultur förenar. Men den som sett hur en föreställning växer fram ute i landet under sommaren glömmer det aldrig. Amatörteater hör säsongen till. Under pandemin har det varit för lite skratt i luften.

Häromdagen blev jag på Twitter tipsad om ett revyprogram på SVT. Det skedde med viss sarkasm – jag är en av få under 70 som fortfarande följer tablå-tv och lokalrevygenren står inte direkt högt i kurs bland tyckonomer i huvudstadens mediekretsar – men jag blev glad. Är det någonting jag romantiserar här i livet så är det amatörverksamhet.

Nu ska man visserligen alltid dra öronen åt sig när någon söker instrumentalisera kulturyttringar och mäta dess effekter på folkhälsa, välmående och utjämning. Det brukar ofta ha en oavsiktlig underton av kvacksalveri: om bara medborgarna skickades på teater lite oftare skulle sjuktalen minska och utbrändheten försvinna, finge de yngre spisa Beethoven några gånger i veckan skulle de sluta knarka och knapra SSRI-preparat, släpp loss våra äldre i körsång så minskar demensen och så vidare.

Kulturens värde är större än så, större än det mät- och verifierbara. Och även om just det påståendet förvandlats till något av en kliché i kulturdebatten tror jag ändå att de flesta av oss faktiskt känner det i hela kroppen så här efter ett år av social distans. Det som vi tidigare tog för givet eller betraktade som ett tillfälligt avbrott i upp-gå-till-jobbet-jobba-jobba-äta-lunch-tillvaron ter sig nu som ett rent existentiellt behov.

Men när det gäller just lokalrevyn och andra liknande satsningar på amatörverksamhet runtom i landet är jag likväl beredd att för en gångs skull göra ett undantag i min ovilja inför att koppla samman kultur och samhällsnytta. Jag är nämligen övertygad om att den sortens lokala satsningar stärker samhällsgemenskapen. Ju färre fysiska mötesplatser vi har och eventuellt får efter pandemin härjat färdigt, desto viktigare kommer det att bli att slå vakt om dem som vi fortfarande har. I synnerhet den särskilda sorts arenor som också erbjuder ett tillfälle för oss att ge uttryck för vår kreativitet.

Jag har själv vid ett antal tillfällen sett vad stora revy- och teatersatsningar faktiskt kan göra med sammanhållningen i en stad. En mig närstående familj, som är bosatt i en mindre kommun på västkusten, är till exempel sedan ett par år tillbaka engagerade i ett stort återkommande teaterprojekt, initierat av en lokal underhållningsentreprenör, som blandar professionella skådespelare och amatörer. När vi är i närheten brukar vi passa på att se årets föreställning och varje sommar är det som att se civilsamhället stärkas ytterligare något.

Medan de yngre delarna av familjerna både får pröva på att möta en större publik och stå på scen tillsammans med professionella skådespelare samlas föräldrar från alla tänkbara samhällsklasser, bakgrunder och traditioner samtidigt bakom scen och bistår med praktiska detaljer: biljettförsäljning, publikarbete, pausutbud, hämtning och lämning.

Här föds förvisso både en och annan stjärna som i framtiden garanterat kommer att stå på landets större scener, men framför allt får människor tillsammans arbeta för det kanske finaste man kan göra för en medmänniska: bjuda på en kulturupplevelse. Och skapar ett gemensamt torg på kuppen.

Det var bland annat därför det var så bedrövligt att resa runt i fjolårets Semestersverige. Städerna var så tysta, berövade på de stora lokala satsningar som varje år sätter färg på sommarutbudet. Det var för lite skratt i luften. Är det någonting som jag hoppas att vi bär med oss efter dessa bedrövliga fjorton månader i social distans så är det just insikten om hur kulturen förenar oss, på proffs- men också amatörnivå. En stad som spelar teater, revy, musikal ihop – medborgare som ägnar månader och ibland år till att skapa något roligt för andra medborgare – är aldrig riktigt förlorad. Och bara det är i sig en alldeles utmärkt anledning till att knäppa på tv:n nästa gång det vankas lokalrevy.

Johan Hilton

johan.hilton@dn.se

13 Djurgårdsvarvet blir tillfällig konsthall

KONST. Nya Djurgårdsvarvet i Stockholm förvandlas till en konsthall under två veckor, med en utställning om havsmiljön och Östersjöns ålgräsängar.

Varvet har tömts på båtar och i stället fyllts med Malena Olssons måleri, glas och skulptur. Sedan 2013 har hon gjort konst om Östersjöns olika havs- och miljöproblem.

”Ålgräs är avgörande för många av havets arter. Ålgräsängarna är havets barnkammare, så det är mycket liv och rörelse på havsbotten. Särskilt nu på våren när det börjar bli varmare”, säger Malena Olsson i ett pressmeddelande.

Mellan den 13 och 23 maj visas utställningen i Djurgårdsvarvet, och blir sedan en vandringsutställning som går till bland annat Naturvårdsverkets Naturum. Den kommer också till Koster, Åhus, Orust, Karlshamn och Malmö.

TT

14 1 000

fler personer kallas till att mönstra inför värnplikten i år jämfört med 2020, rapporterar P4 Uppland. Av de cirka 100 000 som får svara på en enkät väljer Plikt- och prövningsverket ut 16 000 som kallas till psykiska och fysiska tester.

TT

14 Vrak från 1600-talet var inte systerskepp till Vasa

2019 hittade dykare två stora örlogsskepp från 1600-talet utanför Vaxholm. Teorin var inledningsvis att det ena är ett systerskepp till Vasa – men det stämmer inte.

– Arbetet med att identifiera skeppen har varit ett riktigt mysterium att lösa, säger marinarkeologen Jim Hansson.

I ett pressmeddelande uppges att marinarkeologerna är säkra på att det rör sig om örlogsfartygen Apollo och Maria. Skepp som bland annat fraktade trupper vid Karl X:s invasion av Polen. Båda fartygen deltog i slagen vid Mön 1657 och Öresund 1658.

– Det rör sig om stora skepp med kraftiga dimensioner. Vi tog ett antal träprover för att kunna göra en åldersdatering och resultaten visade att eken som skeppen är byggda av hade avverkats under vintern 1646–47. Det betyder att skeppen bör ha byggts ett eller två år senare, säger Jim Hansson om fynden som gjordes i november 2019 i en försänkning utanför Vaxholm.

Han är projektledare för dykningarna och marinarkeolog vid ”Vrak – museum of wrecks” på Djurgården i Stockholm som ska öppna för besökare efter sommaren.

Initialt var alltså teorin att det ena skeppet var ett systerskepp till regalskeppet Vasa som kantrade och sjönk på sin jungfruresa 1628 och bärgades 1961. Men detta visade sig vara fel.

– När vi dök på skeppen fick vi Vasakänsla, timren var enorma, så ett möjligt spår var att det var några av Vasas systerskepp som vi vet sänktes utanför Vaxholm. Men dateringen stämde inte. Vasas systrar Äpplet, Kronan och Scepter byggdes strax efter Vasas förlisning 1628, fortsätter Jim Hansson som är knuten till vid ”Vrak – Museum of wrecks”.

Enligt arkiven ska det finnas fler vrak utanför Vaxholm. Tack vare Östersjöns gynnsamma förhållanden är de vrak som hittas välbevarade.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

14 ”Glöm dem aldrig”

Det är på dagen 90 år sedan fem arbetare sköts ihjäl av militär vid ett - demonstrationståg i Ångermanland. I nya dikten ”Glöm dem aldrig” skriver poeten och debattören Göran Greider om skotten och skriken i Ådalen.

Jag gick den långa väg som tåget

med strejkande arbetare gick

i Ådalen för nittio korta år sen.

Det var sekunderna före skriken.

I vårluften hade gevärskulorna

stannat stilla, orörliga som tvätt

på en tvättställning kan hänga

en alldeles vindstilla dag i maj.

Varsamt, varsamt kunde man nu

plocka ner de dödande kulorna

en efter en, och hålla dem mot solen.

De som skulle dö hade ännu inte dött.

Den socialistiske poeten Erik Blomberg

hade inte hunnit rista in i stenen

sitt poem om de fem arbetare

som mördades av överhetens militär.

Jag såg mig sen omkring i detta Sverige.

I min livstid blev mitt land ett högerland

så som det inte varit på mer än ett sekel:

miljardärer och nationalister, lobbyister

och tusen enfaldiga ledarskribenter

hängde plötsligt stilla där i luften.

Och jag såg de dödande orden vila

skinande blanka överallt omkring mig:

vinst, valfrihet, kapital, bonus, kund.

Här vilar också ordet arbetare.

Det begravdes av en nyliberal era.

Det brott som ordet arbetare begick

och alltid begår är att det vittnar

och påminner om den orättfärdiga

samhällsordning som nu har en hel planet och dess biosfär i ett dödligt grepp.

Men ordet är i vila enbart i språket.

Ty i det stora tåget går nu sköterskor

och busschaufförer, industriarbetare

och handelsanställda och till

den breda arbetarklassen sällar sig

lärare, socialarbetare, poliser

och alla som underordnats den ekonomiska makten i land och förort.

De tågar tysta på den långa vägen

i Ådalen och genom hela detta högerland:
Deras brott? Att i maktens ögon

finnas till. Glöm dem aldrig!

Fotnot: Göran Greider debuterade som poet 1981. Har därefter gett ut ett tiotal diktsamlingar och flera biografier. Är sedan 1999 även chefredaktör för Dala-Demokraten.

Göran Greider

kultur@dn.se

14 Roy Anderssons säregna värld ställs ut på Kulturhuset

Om två veckor öppnar utställningen ”Roy Andersson: Om detta att vara människa” i Kulturhuset, Stockholm. Det är första gången som den säregna svenska filmskaparens värld ställs ut i ett större sammanhang. Publiken ges möjlighet att kliva in i Anderssons scenografiska värld från ett halvt sekel tillbaka – från succédebuten ”En kärlekshistoria” (1970) och

fram till ”Om det oändliga” (2019). Utställningen ger också en inblick i Guldlejonegissörens perfektionistiska och pedantiska arbetsprocess där ingen detalj lämnas åt slumpen. Utställningen visas även digitalt via www.kulturhusetstadsteatern.se från och med den 28 maj.

15 Ger ni oss champagne nästa år?

Kristi himmelsfärdsdag är en fin högtid. Man ”firar” den väl inte på annat sätt än genom att gå i kyrkan. Men det finns ingen himmelfärdsmat, -hare eller -gran. Svenska kyrkan har en tradition med gökotta. I övrigt brukar dagen passera rätt obemärkt.

Så inte i år. I sociala medier utbröt rena hallelujastämningen. Europaparlamentarikern Charlie Weimers (SD) önskade till exempel utrikesminister Ann Linde ”ett trevligt firande” av dagen. Varför?

Den som förnekar att islamofobin är ett problem kan kasta en blick på Lindes Twitterflöde samma dag. ”Osmakligt beteende från en politiker, det här är Sverige och inget muslimskt land”, ”Varför har du inte slöja på?”.

Vad hade hon skrivit för att förtjäna sådant? ”Obligatoriska imamer på mellanstadiet”? Nej, hon hade önskat Sveriges muslimer ”Eid Mubarak”, alltså ”välsignad eid” på en av islams viktigaste festdagar.

Många av hennes kritiker riktade in sig på det olämpliga i att hon inte i stället ”firade”, eller åtminstone nämnde, Kristi himmelfärdsdag. Denna obskyra helg framstod plötsligt som årets händelse. Trevligt – det borde betyda att vi kristna har en kanonad av champagnebestänkta gratulationer att vänta från hela SD-sfären nästa år?

Nej, det kommer inte hända. Man har nämligen skäl att misstänka att det inte var Kristi eviga liv som var huvudsaken här, utan kulturkriget mot muslimer. Som kristen känns det smärtsamt när ens högtider används som vapen mot andra religioner. Inte minst när det görs av folk som vanligtvis knappt vet om Frälsaren for upp, ner, åt höger eller vänster. Men jo då. ”Glad Kristi himmelfärdsdag” borde Linde minsann ha sagt. Vem har någonsin gjort det, mer än på skämt?

Ann Linde är minister för alla svenskar, även de muslimska. Att önska lycka på någons stora högtid är inget annat än vanlig hövlighet.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

15 Staden tar fram plan för att sätta fart på Stockholms nattliv

Stockholms stad får snart en nattlivsstrategi, som ska underlätta för nattklubbar och livescener att etablera sig.

– Jag är väldigt glad över det, jag har länge velat riva muren mellan fin- och breddkultur. Vi vill vara en nattklubbs- och livescensvänlig stad, vi måste slå vakt om det vi har och få fler nattlivsaktörer att starta verksamheter i Stockholm, säger kulturborgarrådet Jonas Naddebo (C).

Debaser Medis och Debaser Slussen har stängt på grund av ombyggnationer, Mosebacke-terrassen har fått begränsa konsertverksamheten sedan grannar blivit störda. Jonas Naddebo talar om ”nattklubbsdöden” och att Stockholm nu under pandemin har blivit en tyst och tråkig stad.

– Ambitionen är att öka samverkan mellan nattlivet och stadens förvaltningar och bolag, och göra den komplicerade tillståndsprocessen enklare. Vi har redan ökat kulturlotsens resurser och fått fram lokaler till 285 nya ateljéer, nu ska kulturlotsen också jobba med

nattlivsaktörer och vara deras främsta kontaktled, säger han.

Staden ska också gå igenom sina egna fastigheter, se vilka som kan utnyttjas under fler av dygnets timmar och aktivt söka upp nattlivsaktörer vilkas verksamhet kan passa där.

I slakthusområdet finns i dag nattklubbar med tillfälliga tillstånd. Tror du att de kan vara kvar när bostäderna i området blir klara och folk flyttar in?

– Jag tror att vi kan hitta lösningar och minska störningarna så att klubbarna och de som bor där kan samexistera, säger Jonas Naddebo.

I höstas tog Stockholms stad fram en bullervägledning för att hitta enklare och billigare sätt att minska bullret redan när en verksamhet flyttar in – och samtidigt hitta platser för nattliv där det inte finns så mycket bostäder.

I utvecklingen av citynära områden – där det inte finns så mycket bostäder – som Centralstationsområdet och Slussen, planerar berörda nämnder och bolagsstyrelser för goda förutsättningar för nattverksamheter som livescener och nattklubbar, enligt Jonas Naddebo.

Strategins målgrupp är i första hand stadens berörda förvaltningar och bolag för att dessa, i sin tur, ska underlätta för fastighetsägare samt för nattklubbs- och kulturarrangörer, genom att tillfälligt nyttja rivningsfastigheter och outnyttjade platser genom exempelvis generös markupplåtelse, tidsbegränsade bygglov, differentierade upplåtelseavgifter och tydlig kommunikation.

– Vi kan använda underutnyttjade områden, under broar och på undanskymda platser, som den ponton som nu ligger vid Liljeholmen, säger Jonas Naddebo.

Nattklubbar och livescener står, precis som kulturlivet i stort, för en betydande ekonomisk omsättning, de skapar arbetsmöjligheter och genererar mervärden för andra branscher, som restauranger, taxibolag och hotell. Livescener och nattklubbar är också en grundläggande del i det ekosystem som är Stockholms och Sveriges musikindustri.

Stockholms stads roll är, enligt Jonas Naddebo, både att tillvarata möjligheter och att förebygga och hantera potentiella intressekonflikter i en växande stad.

– Det är otroligt viktigt att Stockholm är en attraktiv stad, både för turister och för de som kan tänka sig att bosätta sig här, viktigt för att locka talanger till exempelvis techbolag, säger han.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

15 Lärare misshandlade sin elev – får sätta offrets betyg

En lärare som dömts för att ha misshandlat en elev på ett gymnasium i Stockholms län ska nu betygsätta samma elev när denne tar examen till sommaren.

– Jag är rädd att det inte blir en rättvis bedömning, säger eleven till SVT.

Det var i början av året som läraren dömdes för ringa misshandel av eleven. Misshandeln ägde rum i skolans lokaler. Trots domen har rektorn fortsatt förtroende för läraren, som även ska sätta elevens slutbetyg, skriver hon i ett svar till SVT Nyheter Stockholm.

”För att säkerställa en korrekt och rättssäker betygsättning har läraren samrått med arbetslagsledare/förstelärare, som känner eleven väl, vid bedömningen. En stor del av underlaget härrör även från tiden innan händelsen i fråga och finns dokumenterat”, skriver rektorn.

TT

15 Nu får Liljevalchs vårsalong öppna

MUSEER. Liljevalchs har sedan i vintras hållit stängt på grund av pandemin. Nu är det klart att Vårsalongen 2021 öppnar den 21 maj.

Konsthallens chef Mårten Castenfors säger i ett pressmeddelande att öppningen sker med försiktighet och att Liljevalchs kommer att följa Folkhälsomyndighetens och Stockholms stads riktlinjer.

Enligt rådande regelverk för museer och konsthallar krävs en yta på tio kvadratmeter per besökare. Det innebär att Liljevalchs har möjlighet att ta in 100 personer i taget.

Enligt pressmeddelandet ska konsthallens värdar se till att tvåmetersregeln följs.

Vårsalongen 2021 slog rekord i antalet sökande konstnärer. Över 4 000 personer skickade in sina verk. Juryn valde ut 158 konstnärer som representeras med 353 verk.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

16 Peter Wolodarski: De djupa hemligheterna på Sveriges Radio.

Under efterkrigstiden fanns medarbetare på Sveriges Radio som rapporterade till Säpo om sina kolleger. Den aktuella krisen på SR väcker frågor om hur det fungerar i dag.

Radio- och tv-profilen Åke Ortmark var en av dem som formade public service i Sverige. I sina memoarer ”Makten och lögnen” påminner han om att såväl SVT som SR är en del av totalförsvaret.

Vad betyder det? De flesta tänker nog att detta bara får betydelse om högsta beredskap råder, då företagen enligt sändningstillståndet lyder direkt under regeringen.

Men under efterkrigstiden innebar en mindre trevlig sida av denna speciella säkerhetsroll i det svenska samhället att minst fyra chefer och medarbetare fungerade som agenter åt Säpo – och rapporterade regelbundet till säkerhetspolisen om sina kolleger.

Det framgick när Ewonne Winblad, mångårig programledare och även chef inom public

service, i början av 2000-talet granskade saken för den så kallade säkerhetstjänstkommissionen.

Enligt tidningen Journalisten försvårades arbetet av att Sveriges Radio rensat sina arkiv. Men hos Säpo fanns rapporter skrivna av medarbetare på SR.

Ewonne Winblad fann att 240 personer var registrerade hos Säkerhetspolisen under rubriken ”Anställda SR/SVT”. Hon gick igenom akterna, och kunde konstatera att de innehöll mycket nonsensinformation. Det kunde handla om reportrar som i sitt jobb ringt en öststatsambassad. Eller i tjänsten haft kontakt med ett ”vänsterelement”. Det fanns till och med ett par medarbetare som under 1960-talet registrerades för sin homosexualitet.

Vid sidan om ett legitimt nationellt säkerhetsintresse, pågick alltså en långtgående och obehaglig övervakning av journalister i just public-service-bolagen – ett slags övergrepp på den personliga integriteten och det journalistiska oberoendet.

I sina memoarer frågar sig Åke Ortmark om SVT och SR fortfarande betraktas som *viktiga* delar av totalförsvaret. Han ställde den frågan 2013. Efter den senaste tidens uppståndelse kring ett ”personalärende” på Ekoredaktionen finns det skäl att åter ställa den – samt att fråga sig vad det betyder om det är så.

Faktum är att public service-bolagen utgör en central del av den svenska demokratiska apparaten. Höga chefer på SR har i samband

med sina tillsättningar, skriftligen fått bekräfta sin roll i just totalförsvaret i händelse av krig.

Fri och oberoende journalistik – till en gräns.

Även om det fortfarande är mycket vi inte vet om den reporter på Ekot som inledde en privat relation med en dömd islamist hon granskat, så kan vi konstatera att historien är radioaktiv för alla inblandade, särskilt för ett företag med Sveriges Radios speciella ställning.

Vi vet att islamisten i fråga har mordhotat den tidigare chefredaktören för Gefle Dagblad Anna Gullberg. Vi vet att han av Säpo betraktats som ett hot mot rikets säkerhet. Och vi vet att det inte är tack vare SR som denna historia nystats upp – det är den fristående jihadistgranskande sajten Doku som avslöjade SR-journalistens relation med islamisten.

En reporter som så flagrant naggar på sin professionella integritet äventyrar publikens förtroende, inte bara för sig själv utan för hela sin redaktion.

En mediechef som tror att en skandal av detta slag i första hand ska behandlas som ett ”personalärende”, har inte enbart missförstått sin viktigaste lojalitet – den mot allmänheten. Själva försöket att i tysthet begrava historien bidrar också till att underminera förtroendet för den publicistiska verksamheten.

SR:s tidigare vd Mats Svegfors, som också suttit i Moderaternas idépolitiska programgrupp, varnade i veckan för de politiker som krävt en extern utredning av händelserna på Sveriges Radio. Den nuvarande vd:n Cilla Benkö har instämt med Svegfors och uteslutit kraven.

Båda har rätt i att sådana politiska initiativ riskerar att utmana det grundlagsfästa källskyddet och den redaktionella självständigheten.

Men det är Sveriges Radio som med sin ligga lågt-strategi bäddat för den uppkomna situationen, och därmed skadat just de journalistiska värden man nu slåss för i underläge.

Lyssnarna borde redan i höstas ha fått veta vad som hänt. Det hade besparat SR en allvarlig skada. Och nu när krisen är ett faktum har allmänheten rätt att få veta vem som visste vad och när.

Oförmågan att snabbt lägga korten på bordet har i sig frätt på SR:s anseende. Dessutom ger agerandet upphov till frågor om huruvida de historiska kopplingarna till Säpo kvarstår.

Är den svenska säkerhetstjänsten inblandad? Intresserar sig Säpo, precis som under efterkrigstiden, för medarbetare i public service?

Vill SR inte ha en extern utredning skulle man kunna låta några av sina bästa journalister och redaktörer förutsättningslöst granska historien – och publicera uppgifterna.

Vi lever i en tid då journalistik är kanske viktigare än någonsin, och public service-företagen mer betydelsefulla än på mycket länge.

SVT och SR är redan politiskt ifrågasatta från höger. Den senaste krisen är självförvållad och djupt olycklig.

Den riskerar att leda till ett urholkat journalistiskt oberoende och undergräva viljan att gemensamt finansiera programbolagen.

Journalisten Åke Ortmark hade ett ambivalent förhållande till SVT och SR, men i grunden sympatiserade han med tanken på en radio och television i allmänhetens tjänst.

Om han levt i dag är jag övertygad om att han kallat Sveriges Radios agerande för vad det är: ett allvarligt haveri som väcker besvärande frågor.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

16 Självbestämmande i fokus inför valet till sametinget

På söndagen genomförs valet till sametinget och röstdeltagandet väntas bli högt. Enligt statsvetaren Camilla Sandström är frågan om resursfördelning mellan renägare och icke-renägare central.

– Det är fortfarande en skiljelinje som är djupt rotad och svår att hantera.

Den tredje söndagen i maj vart fjärde år genomförs val till sametinget, som är både ett

samiskt parlament och en statlig myndighet, med ansvar för rennäringsfrågor. Sametinget utövar inget faktiskt självbestämmande, men ansvarar bland annat för att fördela kulturmedel och rovdjursersättningar till samebyar.

I år har 9 226 röstberättigade personer registrerat sig hos Valmyndigheten och ska välja vilka partier som ska företräda dem i det folkvalda organet, plenum, som har 31 ledamöter.

Flest registrerade väljare finns i Norrbottens län med 4 170 och Västerbotten med 2 087, det minsta antalet finns i Blekinge där 10 personer registrerat sig för att rösta. För att vara röstberättigad krävs att en person identifierar sig som same och att den kan bevisa att ens far- eller morföräldrar har talat samiska.

Enligt Camilla Sandström, professor i statsvetenskap på Umeå universitet och som genomfört väljarundersökningar i samarbete med Stockholms universitet, är rätten till självbestämmande den viktigaste frågan.

– Framför allt när det gäller språk och kultur. Därefter är det över mark och vatten i det traditionella samiska området, och därefter är det hälsa.

Förekomsten av psykisk ohälsa inom den samiska befolkningen har enligt Camilla Sandström uppmärksammats mer de senaste åren, och blivit en viktig sakfråga. Flera av de totalt åtta partierna vill att sametinget ska arbeta för att få till ändringar i den svenska vården.

– Det vi har sett är att det finns psykisk ohälsa, inte minst bland unga, och det beror bland annat på det hårda trycket på det samiska samhället när det gäller exploateringar och liknande. Man upplever inte att den svenska hälso- och sjukvården är anpassad för att kunna hantera eller förstå samisk hälsa, man förstår inte varför människor mår dåligt när naturresurserna försvinner till exempel, att ditt levebröd tas ifrån dig.

När det gäller rätten till naturresurser, som mineralutvinning eller jakt- och fiskerätter finns det enligt Sandström två olika frågeställningar som är centrala.

Den första är hur resurserna ska fördelas i förhållande till staten, enligt de undersökningar som forskningsgruppen gjort anser 75 procent av väljarna att sametingets självbestämmande över dessa ska öka.

Det är i frågan om hur rättigheterna ska fördelas inom den samiska befolkningen som det uppstått två block. På den ena sidan står renägare, där många röstar på Guovssonástis och Samelandspartiet, som vill att samebyarnas inflytande ska öka och att de ska ha bestämmanderätten över jakten och fisket på renbetesfjällen.

På den andra står icke-renägare som i allmänhet anser att samebyarnas inflytande inte bör bli större, och att rätten till jakt och fiske bör tillhöra alla samer. I denna grupp är Jakt- och Fiskesamerna största parti.

Enligt Sandström visar undersökningarna att de två blocken är ungefär lika stora.

– Det finns en intern spänning i den samiska befolkningen. Precis som det finns en höger- och vänsterskala i den nationella politiken där man är oense om hur man ska organisera samhället finns det här en annan skiljelinje om hur man ska organisera det samiska samhället.

Blockpolitiken är enligt statsvetaren ett arv från den svenska statens segregationspolitik för mer än hundra år sedan.

– De tvingades bland annat gå i särskilda skolor och de fick inte bo i hus med grund, ända fram till 1960-talet, samtidigt som den andra delen av den samiska befolkningen skulle assimileras. Det är fortfarande en skiljelinje som är djupt rotad och svår att hantera.

Åtta partier har ställt upp i årets val. För fyra år sedan blev Jakt- och Fiskesamerna största parti med nio mandat, följt av Samelandspartiet som fick sju.

På söndagen stänger vallokalerna och det är även den sista dagen som det går att skicka in poströsterna. Först en vecka senare börjar rösterna räknas och ett resultat kan presenteras. Resultatet är ovisst.

– Valet har en stor dignitet, även om sametingets makt är relativt begränsad så kan den samiska befolkningen kan använda sametinget till att driva opinion kring självbestämmandet. Sannolikt kommer dess roll växa i den svenska politiken, säger Camilla Sandström.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

Fakta. Sametinget

Sametinget bildades 1993 i syfte att förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur.

Sametinget är både en statlig myndighet med tjänstemän och ett samiskt parlament med folkvalda ledamöter. De utövar ännu inte något faktiskt självbestämmande, utan kan ses som ett rådgivande organ och en expertmyndighet för samiska frågor.

Källa: Sametinget.se

16 Rektorn Helya Riazat belönas för att hennes elever når gymnasiet

Hon har varit med och grundat Järvaskolan, där nära nio av tio elever går ut med gymnasiebehörighet – en betydligt högre siffra än i de kommunala skolorna i samma område. Nu belönas Helya Riazat med priset ”Framtidens kvinnliga ledare”, som delas ut av fackförbundet Ledarna.

– Vi har tänkt mycket utanför ramarna, säger hon.

Korridorerna har börjat fyllas på nytt i Järvaskolan i Kista utanför Stockholm. Sedan april studerar eleverna, som går årskurs sju till nio, på heltid i lokalerna. Förväntan är hög. Om lite mer än en månad väntar examen och sommarlov – för niondeklassarna blir det den sista sommaren före gymnasiet.

Tidigare statistik från avgångselever vittnar om en ljus framtid. Nästan nio av tio elever går ut med gymnasiebehörighet på Järvaskolan. Det är betydligt högre än motsvarande siffra på kommunala skolor i samma område.

Den som håller i taktpinnen är medgrundaren och rektorn Helya Riazat. Hon startade skolan 2016 tillsammans med vd:n Amir Sajadi och Milad Mohammadi. Men planen var egentligen en helt annan.

– Jag studerade juridik under den perioden och skulle fortsätta med det. Men så krävde verksamheten att någon tog på sig ledarrollen. Och det blev jag. När jag åtog mig uppdraget märkte jag snabbt att det är bland det svåraste och roligaste som jag någonsin gjort, säger Helya Riazat.

Innan skolan slog upp sina portar hälsade kritiker att föräldrarna i Järvaområdet saknade engagemang. De dök inte upp på föräldramöten och brydde sig inte om barnens skolgång. Det har dock aldrig varit något problem för Järva-skolan, säger Helya Riazat.

– Vi har tänkt mycket utanför ramarna. Till exempel gör vi hembesök hos föräldrar och elever innan de börjar hos oss. Vi inhämtar information om deras bakgrund och behov, och informerar om våra förhållningssätt. Vi är

tydliga med att vi har höga förväntningar, något som vi upplever saknas i skolsystemet i resurssvaga områden, säger hon och lägger till att hon har varit på flera hundra hembesök.

– Jag känner till varenda port och gränd i Järva som min egen ficka.

I området finns stora utmaningar som även hon måste hantera som rektor. Hon sammanfattar det som en oro, vare sig det handlar om fattigdom eller om risk för att hennes elever ska dras in i kriminalitet.

– Det sker dödsskjutningar var och varannan vecka. De som dör är många gånger nära familjemedlemmar, grannar eller på annat sätt bekanta till barnen och deras familjer.

Järvaområdets utsatta position knyter även an till en hjärtefråga för Helya Riazat: att alla har rätt till en likvärdig skola.

– Elevernas resultat är i dag starkt kopplat till föräldrarnas utbildningsbakgrund. Det är farligt och alarmerande. Jag tycker att man på ett politiskt plan bör motverka skolsegregationen. Det gör man genom att ge alla samma tillgång till utbildning oavsett bakgrund, säger hon.

För att befästa skolans roll som en trygg plats har nyckeln till det egna ledarskapet varit att visa en stark närvaro i skolan, fysiskt såväl som emotionellt. En del av utmaningen i området är att vinna förtroende från sjundeklassarna när de kliver in i lokalerna för första gången. För att bygga en relation till eleverna jobbar hon ofta i korridoren när hon kan.

När pandemin kom till Järvaområdet, som till en början drabbades särskilt hårt i Stockholm, var det också en självklarhet att dela oron med både anställda och elever.

– Jag tycker att det är viktigt att vara uppriktig och dela med sig av rädslor och farhågor, för sådant lyser igenom ändå. När pandemin kom hade vi många öppna samtal. Flera hade dött i området, och många sörjde och var oroliga. Det är viktigt att den som är ledare öppnar upp sig, och visar att vi är i situationen tillsammans.

Hon är inte ensam om att ta ett större emotionellt ansvar som ledare under pandemin. En ny undersökning från Linkedin slår fast att just kvinnliga ledare upplevt att de behövt visa sina empatiska sidor under pandemin i högre utsträckning än män. Det resultatet förvånar inte Helya Riazat.

– Kvinnor tar större emotionellt ansvar på en strukturell nivå, att även kvinnliga ledare gör det är inte förvånande. Därför är det än mer viktigt att man som verksamhet jobbar löpande med jämställdhet. Att kvinnor tar större ansvar sker på bekostnad av deras emotionella kapital.

Nu belönas Helya Riazat för sitt arbete med Järvaskolan av fackförbundet Ledarna, som tilldelar henne priset ”Framtidens kvinnliga ledare 2021”. Utmärkelsen är enligt Helya Riazat en påminnelse om att skolans arbete är värdefullt.

– Det är ett erkännande av vår personal och deras insatser. Och att vi skapat en stabil modell för hur skolor i resurssvaga områden kan bedrivas och bidra till ökad likvärdighet.

Med fem år i backspegeln är rektorn nu redo att ta nästa steg. Skolledningen har börjat skissa på öppnandet av andra skolor. Mer vill hon dock inte avslöja i nuläget.

Ett ytterligare kvitto på vad Järvaskolan skapat är de återbesök som flera elever gör efter att ha gått ut. Skolan arrangerar i dagsläget ett mentorprogram åt före detta elever. När det snart är dags att säga farväl till kullen med tonåringar som nu tar examen känns det därför inte alltför betungande.

– Vi hoppas på att ha livslånga relationer till våra elever. Skolan kommer alltid att stå öppen för barn och föräldrar.

Julia Caesar

julia.caesar@di.se

Fakta. Helya Riazat

Ålder: 32.

Familj: Mamma, pappa och lillebror.

Gör: Rektor och medgrundare av Järvaskolan.

Bakgrund: Kom till Sverige som 12-åring från Iran. Uppväxt i Falun. Studier i juridik.

Inspireras av: Mormor som var egen företagare i Iran, med många anställda. Det stod ut i ett patriarkalt Mellanöstern för femtio år sedan.

Helya Riazats bästa ledarskapstips

1 Våga vara sårbar och genuin, även gällande dina egna brister och rädslor.

2 Lev som du lär! Beordra aldrig som en chef, inspirera likt en ledare med ditt hjärtliga engagemang!

3 Upptäck nyfiket potentialer bland medarbetare som livets gång har förbleknat inom dem. Ge bränsle åt en nytändning! Fascinerande hur ofta gnistor kan åter tändas, bara man tror på någon.

4 Manifestera visionen om ett hållbart samhälle genom alla processer i verksamheten.

5 Lev i nuet och njut av resan längs vägen mot långsiktiga mål.

16 Skärgårdstrafiken blir kvar vid Strömkajen i högsäsong

Skärgårdsbåtarna ska fortsatt gå från centrala Stockholm under högsäsong. Regionens sjötrafikutredning backar från det förslag som kom i augusti.

– Det var ett misstag att vi inte bildade oss en bättre uppfattning om de fritids- och deltidsboendes önskemål, säger

skärgårdsregionrådet Gustav Hemming (C).

Det tidigare förslaget innebar att tyngdpunkten i Stockholms skärgårdstrafik flyttas längre ut, resenärer får ta buss eller bil till Stavsnäs, Årsta brygga eller Simpnäs. Bara båtar till Vaxholm och Grinda skulle fortsatt gå från Strömkajen.

Tanken var att skärgårdsbåtarna, med start 2025, skulle kopplas samman mer med landkollektivtrafiksystemet, med syftet att kunna stärka sjötrafiken längre ut i skärgården. DN fick en mängd reaktioner från fritidsboende, som var missnöjda med att hänvisas till långa bussresor med mängder av bagage vid sommarflytten ut till öarna.

– Det förslaget beaktade inte heller besöksnäringen och godstrafiken i så hög grad. Nu sorterar vi lite tydligare mellan hög- och lågtrafik, säger Gustav Hemming.

Den enkätundersökning som sjötrafikutredningen genomförde med fastboende på kärnöar i skärgården visade tydligt att de är mer positiva till att flytta tyngdpunkten i trafiken utåt, 76 procent tyckte det.

– Det är extra viktigt att lyssna till de fastboende, vi vet att många skärgårdssamhällen har en vikande befolkning. Samtidigt är det bland de fritidsboende som nya skärgårdsbor lättast kan rekryteras. I den här processen har vi velat ha ett inlyssnande och en dialog. Det finns många olika intressen i frågan. Nu går vi ut med en ny remissomgång för att få in synpunkter, säger Gustav Hemming.

Sjötrafikutredningen konstaterar nu att ett mindre inslag av långa linjer kan antas få effekter på resenärers upplevda tillgänglighet och kundnöjdhet och leda till färre resor, ett tapp av resenärer som följd av mindre attraktiva resor bör inte underskattas.

Cirka 75 procent av den totala mängden resor med skärgårdstrafiken görs under sommarhalvåret. Nu föreslår utredningen en behovs- och säsongsanpassad trafik från Strömkajen mot framför allt mellanskärgården, samt i viss mån till norra och södra skärgården. Det medför ett fortsatt bidrag till besöksnäringen och en levande skärgård, menar utredningen, vilket är en övergripande regional målsättning.

Övriga delar av året fokuseras trafiken på bastrafiken som behovsanpassas utifrån fastboende och deltidsboende skärgårdsbor, bland annat med mer anropsstyrd trafik. Under lågtrafiksäsong föreslås utökad busstrafik i kombination med färre avgångar vad gäller långlinjer från Strömkajen.

– Vi behöver utveckla bastrafiken, med ett längre trafikdygn och en utbyggd anropstrafik, så att det går att pendla från skärgården, säger Gustav Hemming.

En fortsatt trafik från Strömkajen medför minskad risk för överbelastning av busstrafiken och landinfrastrukturen, enligt utredningen, och medför en likvärdig möjlighet för besökande att ta del av skärgården.

Utredningen föreslår också att Västan, samt ångfartygen Storskär och Norrskär fortsatt ska gå i trafik och ha Stockholm som utgångspunkt

för sina resor. Samt att pendelbåtstrafiken utökas med nya linjer på sträckorna Norra Ulvsunda–Gamla Stan och Norra Ulvsunda–Hägersten, och att pågående och kommande försök med nya pendelbåtslinjer till Vaxholm och Värmdö fortsätter efter försöksperioderna.

Planen har varit att politikerna skulle fatta beslut om den första delen av sjöfartsutredningen i december 2020, men processen har försenats. Därefter väntar frågan om vilka fartyg som behövs.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Fakta. 3 000 fastboende på skärgårdsöarna

Av Stockholms läns drygt 2,3 miljoner invånare bor cirka 160 000 på landsbygden varav 3 000 personer på öar i skärgården, utan fast landförbindelse.

Skärgården i Stockholms län bebos även av en stor andel deltidsboende och fritidshusägare som framför allt bor i skärgården under sommarhalvåret.

Stockholms skärgård är även ett populärt besöksmål för turister under sommarhalvåret.

16 Duplantis om nya staven: ”Var helt galet, jag kastades iväg i luften”

Armand ”Mondo” Duplantis spärrar upp ögonen, minns och säger:

– Det var helt galet. Jag kastades bokstavligen iväg i luften.

Han pratar om försöket med staven han i framtiden ska använda för att ta sin sport till en annan, högre nivå.

Pressen att vinna OS-guld i stavhopp.

Förväntningarna att han ska sätta ett nytt världsrekord under utomhussäsongen som startar i Ostrava onsdagen 19 maj.

Sådant har ”Mondo” Duplantis blivit van vid och det stör honom inte.

– När jag slog världsrekordet var det som att det blev en stor skillnad när det gäller press och popularitet. Jag har fått lära mig att leva med det.

– Jag känner mig väldigt säker i min hoppning. Det är därför jag är okej med förväntningarna.

– När jag går ut på banan är jag väldigt säker på att jag kommer att göra bra saker där ute och hoppa högt och att jag kommer att vinna

tävlingen. Det är den mentala känslan jag har just nu när jag går ut på banan.

Känslan kommer av en trygghet han har med sina stavar.

– Det bästa med hur jag hoppar just nu är att jag inte hoppar med några galna, styva stora stavar. Jag hoppar med de stavarna jag hoppade med förra året men det känns som att jag hoppar bättre med dem i år.

– Jag har stavar som jag kan ta alla höjder med och det är bra. För ju högre du kan hoppa med mindre stavar, desto lättare är det att hoppa bra i dåliga förhållanden.

Men i arsenalen finns en sådan där stav han kallar galet styv. Den kan ta honom till helt andra nivåer.

Den skapar känslor inom Armand Duplantis som pressen att ta OS-guld och förväntningarna på världsrekord inte kan få fram.

Han har plockat ut den styvaste staven ur fodralet en gång i samband med tävling. Det var världsrekordförsöket på 6,19 meter i Renaud Lavillenies inomhustävling förra vintern. Mondo har rekordet på 6,18. Utomhus har han hoppat 6,15.

Tränaren och pappan Greg Duplantis har tidigare i DN sagt att Mondo skulle kunna hoppa 6,25 med den där staven.

Mondo lägger till fem centimeter.

– Jag har stavar som jag kan hoppa 6,30 med men om jag kommer att ta fram en sådan stav och göra rätt sorts hopp så att jag klarar 6,30 – det är en helt annan historia.

När han ser tillbaka på det där försöket med staven märker man att han då var långt utanför sin komfortabla zon. För oss som inte hoppar stav kan det mest imponerande vara hur atleterna kan kontrollera vad de håller på med högt i luften.

Mondo minns hoppet när han förlorade kontrollen.

– Det var galet. Det var bokstavligen så att jag kastades iväg i luften. En sådan stav är inte lätt att använda, den är svår att kontrollera.

Inför förra säsongen byggde Armand Duplantis på sig mer muskler. I år ligger han kvar på samma vikt. Det är en förklaring till att han nu känner sig trygg med sina stavar. Han är också bättre tränad än han någon gång varit.

– Det är både en känsla jag har och siffror som visar det när vi gör olika tester. Hur fort jag springer och hur högt jag hoppar från olika stegs ansats.

Häromveckan hoppade han 5,90 vid en mindre tävling i Louisiana trots att ansatsen bara var 16 steg. Hans normala ansats är 20.

– Jag är snabb så när jag använder 20 steg får jag till mycket fart som jag kan använda i hoppet.

Han längtar efter att kommande onsdag få testa formen mot de allra bästa.

– Den första tävlingen blir ett bra test för att se hur jag ligger till. Hur löpningen fungerar, hur tekniken är. Jag tror att jag har kapacitet att hoppa över sex meter, helt klart. Allt över sex meter är bra.

På grund av pandemin har många osäkra planer inför sommaren.

Inte Armand Duplantis. Den 3 augusti ska han vinna OS-guld.

– Jag kommer att komma till OS som favorit och all press kommer att vara på mig. Det är en roll jag börjar bli van vid och det är okej. Jag vet att det är så förutsättningarna kommer att vara.

Vid 21 års ålder blir han inte bara favorit i stavhopp. Han kommer att vara en av spelens allra största stjärnor i Tokyo.

– Det känns skumt, säger han om sin status.

– Det är ju ändå mitt första OS. Och allt har gått rätt fort. Jag menar, jag har hoppat stav länge men det som har hänt på slutet med mitt genombrott, det har gått fort.

I Sverige och resten av Europa är OS störst när det gäller friidrott men även framgångar i VM väger tungt.

Armand Duplantis jämför med hur det är i USA:

– Det finns ingenting som är i närheten av OS. Först kommer OS, sedan ingenting. Det är bara så det är i USA. Det finns så många stora sporter och ligor så folk bryr sig bara om det allra bästa. Och det är förstaplatsen i OS som gäller, annars bryr sig inte folk. Det är så kulturen är i USA.

Det andra stora målet för sommaren är att förbättra världsrekordet och Mondo vet var och när han gärna gör det. Den 4 juli är USA:s nationaldag, det är också då årets Bauhaus-gala går på Stadion.

– Jag kan slå världsrekord på Stadion och sedan kan jag slå det igen i OS. Om jag gjorde det skulle jag sova gott på natten.

Om Mondo alltid är så här självsäker? Inte direkt. Den relativt nyblivne golfspelaren säger:

– Om hela Sverige skulle titta på mig när jag slår ut från tee skulle jag vara galet nervös, den pressen skulle jag aldrig klara. Jag skulle inte kunna sova på natten.

– Men om hela Sverige tittar på mig när jag ska hoppa stav, då skulle jag bara vara glad.

Johan Esk

johan.esk@dn.se

16 Björns krönika: Hur rasistiska är Sveriges mest älskade troll?

Uppställningen en söndag utanför Prins Eugens Waldemarsudde kunde ha varit en installation över ”svenska kulturtyper”: en grupp med tre bångstyriga småbarn, en kvinna i keps och öronvärmare med en väderbiten man i funktionsplagg, två väninnor i stiliga regnkappor – och så en surt stampande journalist. Samtliga väntande på att släppas in

från det råa duggregnet till konstmuseets coronasäkrade värme.

Den riktiga Svenska folktypsutställningen ägde emellertid rum drygt hundra år tidigare, i mars 1919 på Konstakademien i Stockholm. Även här var publiktrycket hårt: ”Särskilt på söndagarna har det varit verklig köbildning vid biljettförsäljningarna”, rapporterade Dagens Nyheter.

Inne på utställningen minglade kändisar med kungligheter, konstnärer och politiker. En rad av Sveriges mest kända kulturprofiler som Anders Zorn, Ellen Key och Verner von Heidenstam hade gett den sitt stöd. Arrangören, läkaren och rasbiologen Herman Lundborg, hymlade inte med syftet: att öka intresset för rasbiologi och visa hur de avvikande och för folkstammens framtid skadliga typerna såg ut: finnar, samer, judar och andra.

Utställningen blev en stor succé. Två år senare antog också riksdagen – vilket författaren Maja Hagerman förtjänstfullt påminde om i veckans DN Kultur – den motion som ledde fram till skapandet av Statens institut för rasbiologi.

En av de konstnärer som *inte* var på plats på utställningen var John Bauer. Han hade året dessförinnan drunknat i en fartygsolycka på Vättern med sin fru Ester Ellqvist och den treårige sonen Putte.

Det är hans verk vi nu köar för att beskåda på Waldemarsudde. Väl inne i hans hemtama sagovärld är det lätt att uppleva parallellerna till vår tid, där trollsvansen kryper fram både i politiken och i populärkulturen. Men också hur

renässansljuset i Bauers måleri letar sig in i mörkret mellan de mäktiga furorna och skapar ett slags svindel. Hur man kan få något som är så litet att framstå som så monumentalt, och ja, förunderligt? Varifrån kom hans inspiration?

I utställningskatalogen skriver konstvetaren Jeff Werner om relationen mellan människa och troll, men också om sambandet mellan John Bauers bildvärld och rasbiologin.

Rasbiologin? Ja, även John Bauer var naturligtvis ett barn av sin tid. Redan under utbildningen vid Konstakademien fick han lära sig skillnaden mellan olika fysionomier genom att studera kranier av olika raser. Inte minst gällde detta ”lappar”. I textboken till Svenska folktypsutställningen står att läsa: ”Den lapska rasen kan knappast räknas bland de högre. Den är tvärtom en efterbliven utvecklingsform av människan.” Författaren varnar för att en ”inblandning” med denna ras ”icke kan tillföra svenska folket någon fysisk styrka” eller några större ”andliga värden”, tvärtom ”åstadkomma en brustenhet, en inre oro och slitning, som kan vålla mycken sorg och olycka.”

Parallellt med detta fanns hos många av tidens intellektuella en exotiserande fascination för den samiska kulturen. Ett av de första uppdrag som John Bauer fick som konstnär var alltså att på plats illustrera ett praktverk om Lappland. Resan tycks ha haft en vitaliserande inverkan. I ett brev från 1904 skriver han till fästmön att han stående på ett klippblock ”skrålar ut sina hymner till skönheten, till fjällen, till trollen, till dig.” Han fotograferar och försöker komma samerna inpå livet. ”Lapparna är någonting att måla”, konstaterar han förtjust.

Boken kom ut 1908 med illustrationer som ”Lappar i snöstorm” och texter (inte av Bauer) som föregriper de rasteoretiska resonemangen på Svenska folktypsutställningen av halvannat årtionde senare.

Vid samma tid får Bauer också i uppdrag att illustrera boken ”Lappfolk”, en äventyrsberättelse full av grovt rasistiska stereotyper där (den samiske) skurken i huvudrollen har samlat på sig oerhörda skatter av silver, koppar och mässing i en grotta. Bauer illustrerar också Gustaf Frödings dikt ”Ett gammalt bergtroll”, ett annat av de verk från tiden som upprättar en dikotomi mellan troll och människa, söder och norr, dal och fjäll.

Nu förstår nog de flesta vart detta är på väg? Just det. John Bauers folkkära troll är modellerade efter en stereotypiserad och rasistisk nidbild av samer. Inte för inte förknippades samer med troll vid denna tid; de ordnade ”trollmässor” och slog på ”trolltrumma”. Redan på 1940-talet kunde alltså Bauers biograf Harald Schiller peka på hur konstnärens möte med samerna i Lappland hade påverkat hans sagogestalter: ”Redan den lapska klädedräkten ger honom många uppslag. Från den får han kolten med det breda bältet, den svängda kniven, de virade benkläderna, de toppiga pjäxorna och den spetsiga luvan.” Schiller noterar vidare, med tidstypiskt finess, att trollens ansikten bär likheter med samernas ”breda ansikten med grinande munnar och kisande ögon”, ”toviga hår och tandlösa läppar” samt ”gummornas fryntliga och fula ansikten”.

Vid det här laget – skulle kanske någon säga – känns det påkallat att slå igen Waldemarsudde

och stämpla John Bauer som för evigt *cancelled* i kulturhistorien.

Men Jeff Werner menar i sin essä att det är precis tvärtom. Bauers troll blir inte mindre fascinerande för att man känner till deras bedrövliga idéhistoriska bakgrund, tvärtom. Snarare visar de på det orimliga i vår tids skillnadstänkande och utpekande av andra som avvikande.

Jag tror verkligen att det ligger något i det. Den starka kontrastverkan som finns i Bauers bildvärld kan också bära vittnesbörd om samhörighet snarare än åtskillnad. Det är det som är konstens mirakel. Bakom de hisnande visuella skillnaderna finns mer som förenar trollen med människorna än vad som skiljer dem åt. ”Ömsom är jag John Bauer”, skriver konstnären i sitt utbrott till fästmön 1904, ”ömsom är jag troll.”

Därtill har vi i vår tid fått lära oss att trollen inte längre spricker i solljus – de växer i stället. Desto större anledning att rikta ljuset inåt och bakåt, mot den mörkare delen av både oss själva och vår kulturhistoria.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

16 Sverige sett genom konstnärernas ögon

Nils-Olof Olsson har producerat flera översiktsverk med regional konsthistoria. Hans nya, praktfulla ”Sverige genom konstnärens öga” speglar samhällets utveckling med bilder från flera årtusenden. En bragd, tycker Birgitta Rubin.

Praktverk” är ett epitet som bokförlagen gärna gödslar med. Nils-Olof Olssons ”Sverige genom konstnärens öga” uppfyller däremot kriterierna med råge. Boken väger nära tre kilo, breder ut sig över 363 sidor i det kvadratiska storformatet 30 x 30 cm, överdådigt illustrerad med 474 fint tryckta färgfoton av främst målningar men även teckningar, textilier, grafik, bildstenar, kartor.

En mångfacetterad genomgång av olika sorters Sverigebilder från flera årtusenden, beledsagade av lärorika texter med historiska, idéhistoriska och konsthistoriska perspektiv.

Det börjar med den yngre stenålderns och bronsålderns hällristningar, fortsätter med vikingatidens runstenar, medeltida kyrkofresker och renässansen med centralperspektivet, boktryckarkonsten och Vädersolstavlan – vyn med med de märkvärdiga ljusfenomenen över Stockholm 1535, ansedd som Sveriges första landskapsmålning.

Den konstnärliga utvecklingen tar sedan fart med invandrade konstnärer och arkitekter under den praktfulla stormaktstiden och blomstrar än mer under den stämningsmättade nationalromantiken. Berättelsen löper ända fram till ”Ett öppet konstlandskap”, där Andreas Erikssons abstraherade landskap från Västergötland är daterade så sent som 2016.

Men varför konstfotografier uteslutits är mig en gåta. Dock är boken redan så omfångsrik att den är för tung för att läsas i sängen och för otymplig även i läsfåtöljen.

Å andra sidan är det väl få som likt en recensent lusläser ett översiktsverk, de flesta lustläser nog om en epok i taget. Tolv huvudkapitel är det här, med tonvikt på det senaste seklet. Där har olika konststilar som den färgsprakade expressionismen eller grupperingar likt Halmstadgruppen fått egna underrubriker, vilket lägger till ytterligare 13 kapitel.

Författaren Nils-Olof Olsson är utbildad arkitekt och skulptör, och lär ha ägnat sitt ambitiösa jätteprojekt nio år (!). Detta trots att han haft viss hjälp av sina tidigare, regionala genomgångar av ”Stockholm, fem sekler genom konstnärens öga” utgiven 1997, därefter Skåne och Västkusten enligt samma koncept men ett längre tidsspann.

”Skåne genom konstnärens öga” har jag i sommarhuset på Österlen, där jag flera gånger frossat i det generösa bildmaterialet. I det inledande kapitlet finns ett bilduppslag om Kungagraven i Kivik, det största kända gravröset i Skandinavien, som innesluter en stenkista där åtta hällar har ristningar med människor, djur, hjul, yxor och andra symboler.

En bild från Kungagraven återkommer nu i ”Sverige genom konstnärens öga”.

Just i jämförelsen mellan den äldre och den nya boken ser jag hur Nils-Olof Olsson utvecklat sitt projekt – på gott och ont. I Skåneodyssén är bildtexterna oftast långa och instruktiva, medan de reducerats till endast titel, konstnär och årtal i Sverigeboken. Här har författaren i stället låtit den löpande texten svälla, frångått en sammanvävning av de historiska perspektiven och delat upp varje tids- eller stilperiod i två avsnitt. Den första om samhällets utveckling och maktstruktur, den andra historien sedd ”genom konstnärens öga”.

Det är imponerande vilken kunskap Olsson samlat på sig under sin mångåriga research. Han delger fakta om allt ifrån klimat, krig, kungahusets och kyrkans ställning, till handelns, städernas, industriernas och vetenskapens frammarsch. Därtill glimtar om proletariatets usla villkor, social oro och århundraden med undermåliga sanitära förhållanden, plus korta partier med citat från filosofi och litteratur som fångar tidsandan.

I de konsthistoriska partierna skissar han utvecklingen inom arkitekturen, kyrkokonsten och den profana bildkonsten, med olika stilar, motivsfärer och ledande konstnärer, jämte folkkonst och reseskildringar av drivna amatörer – originella bidrag av okända förmågor tillhör bokens roligaste inslag. Lägg till det uppgifter om konstmarknadens och konstkritikens framväxt, liksom utbildningssäten, internationella strömningar och influenser från utländska konstnärer.

Ja ni förstår vilka enorma anspråk författaren har på att sätta in Sveriges visuella historia i ett vidare sammanhang (faktagranskat av bland annat Dick Harrison).

Men det blir för mycket, jag tröttnar på radandet av fakta om allt och alla, vilket skymmer konstfokuset. Och framför allt stör jag mig på att bilderna och bakgrundsinformationen om verken ytterst sällan är synkade. Det kan dröja mer än 10 sidor innan en intressant illustration får sin förklaring – och då utan en sidhänvisning till bilden.

Det får mig att gång på gång frustrerat bläddra fram och tillbaka. Jo, det finns ett namnregister, men där framgår det inte om hänvisningen är till text eller bild. Och vill man se de avbildade konstverken i verkligheten, vilket boken verkligen lockar till, så får man leta i den omfattande bildförteckningen, där en institution som Nationalmuseum har ett fyrtiotal sidangivelser…

Här kunde jag gå vidare med att gnälla om urvalet av motiv. Men det vore småsint, för det märks så tydligt att författaren verkligen ansträngt sig för att spegla hela vårt mångskiftande land.

Det var under senare delen av 1700-talet och förromantiken som konstnärerna på allvar började utforska den svenska naturen. Elias Martin gick i täten, här kallad ”Stockholms, Mälardalens och de svenska bruks- och herrgårdsmiljöernas store skildrare”. Efterhand sökte sig konstnärerna till allt vildare och mer svårtillgängliga trakter, och producerade allt ifrån exotiserande målningar av samernas liv i

Norrland och kärva klipplandskap i Bohuslän, till utsikter över hemlighetsfulla skogar och vattenspeglar i skymningsljus.

”Nationalkänslan är inte en upphöjd etisk princip utan en naturkraft” hävdade en statsvetare vid förra sekelskiftet, som Nils-Olof Olsson citerar.

Det är en bragd bara att han fått med i stort sett alla betydelsefulla och banbrytande konstnärer i svensk historia. Här syns även en hel del mindre kända namn, varav ovanligt många kvinnor för att vara ett historiskt översiktsverk. Visserligen saknas kvinnliga pionjärer som Amalia Lindgren, vars genrebilder från Dalarna blev folkkära, och Anna Nordlander som fått ett eget museum i Skellefteå. Men doldisar som Elsa Danson Wåghals och Maj Bring är flott representerade. Och Hilma af Klint, världsberömd för sitt abstrakta måleri, får synas med en panoramamålning från Lommabukten.

Som lokalpatriotisk skåning så gläds jag också åt att så udda pärlor som Gerhard Wihlborgs ”Frälsningsarmén på Kåseberga” får en helsida, liksom Tora Vega Holmströms förunderliga ”Landskap med blå giraff” och Ellen Trotzigs dramatiska ”En regnskur” över ett böljande Österlen. Ronny Hårds betongvy ”I Rosengård” är också en mindre klassiker.

I en beskrivning av sitt bokprojekt berättar Nils-Olof Olsson att ”det historiska informationsvärdet” varit en utgångspunkt för bildurvalet. Viktningen av all denna konst präglas dock märkbart av författarens personliga smak. Vissa konstnärer får målande beskrivningar och långa citat, däribland Karl Isakson och Vera Nilsson, medan minst lika

viktiga namn kan avhandlas i en mening. Och 60-talets mest betydande fotorealist Ola Billgren nämns först i kapitlet om postmodernismen genombrott på 80-talet.

Just det senaste seklets många konststilar är uppenbarligen det som författaren haft svårast att sammanfatta, med en del besynnerliga benämningar och uppdelningar.

Men min allvarligaste invändning är att Olsson osynliggör våra nationella minoriteter. Romernas och judarnas plats i svensk (konst)historia nämns inte alls, trots flertalet betydande judiska konstnärssläkter och konstmecenater. Pontus Fürstenberg, Ernest Thiel och Eva Bonnier nämns visserligen vid namn men utan denna kontext, ej heller berörs antisemitismen, rasbiologin eller myndigheternas övergrepp mot samernas språk och kultur. Den självlärde Nils Nilsson Skum avhandlas bland de naiva målarna och utöver det representeras samisk konst endast av Britta Marakatt-Labbas broderier.

Bortsett från dessa brister så är ”Sverige genom konstnärens öga” ett enastående dokument över årtusenden med skarpa, skojiga, sköna och storslagna bilder av vårt avlånga land.

Birgitta Rubin

birgitta.rubin@dn.se

Konstbok.

Nils-Olof Olsson

”Sverige genom konstnärens öga”

Bokförlaget Arena, 363 sidor

17 Därför går nyanställningar och ökande missnöje hand i hand i lilla Ställdalen

Stefan Löfven hade fått en tankeställare av Trumps valseger. Han ställde in Almedalen och började en turné till orter med mycket få statsministerbesök i historien. Gällivare, Nynäshamn, Lysekil, Tärnsjö, Bollstabruk, Alvesta och Robertsfors.

Nu var han i Grängesberg, i konserthuset, skänkt av en brittisk råvarukapitalist till gruvarbetarna 117 år tidigare, i byggnaden där vi bruksungar hade sett ”Tintin reser till månen” och sjungit ”En vänlig grönskas rika dräkt”. Jag växte upp i samhället och bodde där, när gruvnedläggningen slutligen kom.

Stämningen i det åldersstigna, fullsatta auditoriet var hög, elektrisk. *Våran Stefan*. Han talade om pensioner. Och om gängkriminella, som nog aldrig setts till i Grängesberg. I valet 17 månader senare kom ett utfall av turnéprojektet.

I valkretsen där han höll talet, och lät grängesbergare ta selfies med honom, föll S 13 och SD ökade med 9 procentenheter i riksdagsvalet. SD blev klart störst med 38

procent. I ett av landets historiskt rödaste samhällen. Hemorten för radikala Gruvettan.

Industriminister Thage G Peterson (S) förstamajtalade i Grängesberg under slutet av 1980-talet, efter nedläggningsbeslutet för gruvan. 500 nya jobb skulle han ordna fram till orten, lovade han. Det infriade han aldrig.

Jag är så gammal att jag minns finansminister Gunnar Strängs (S) Sverigekarta med färgglada nålhuvuden som markerade arbetsgivare. Men eran när socialdemokratin kunde flytta nålar och därmed industrijobb var redan över.

Nu har fackförenings-vd:n Johanna Lindell och utredningschefen för vänsterlutande tankesmedjan Arena idé, Lisa Pelling, knackat dörr i valdistriktet intill, i Ställdalen, läser jag i den nya boken ”Det svenska missnöjet” (Atlas).

”Det första man ser när man stiger av tåget på perrongen i Ställdalen är en rad övergivna hyreshus”, skriver de. Tre tiondelar av befolkningen återstår av den som fanns här 1960. Platsen utstrålar inte vitalitet. Skyltfönstren till längs landsvägen genom lyser som svarta hål.

Missnöjet påstås ha en specifik geografi. Lindell och Pelling reser också till mindre städer, som Ronneby, Haparanda och Landskrona, till storstadsförorter som Rannebergen, Holma och Almgården.

Platserna har några karaktärsdrag. Utbildningsnivån är låg. De har upplevt ett dramatiskt politiskt skifte från S till SD. Tilliten till andra människor och institutioner är låg. Respondenterna lever påtagligt ensamma liv.

De har föreställningen att brottsligheten ökar kraftigt. De upplever att deras omgivning ignoreras, att orten inte får sin rättmätiga del av resurserna, att de är missförstådda och inte respekteras av dem som bor i stora städer.

Alldeles i linje med fackets föreställningar om det goda samhället gör boken en problembeskrivning och antyder en lösning: Staten ska ordna fram ekonomiska transfereringar till både människor och offentliga aktörer. Någon vision om att missnöjets platser ska nå forna tiders självrespekt och stolthet via den erans egenförsörjning finns inte i boken.

”Klyftorna!” mässar vänstern, trots att missnöjets gödning inte finns där. I Ställdalen ses inte ”de rika” som Sveriges problem. Partibytarna på bruksorter håller inte ens längre med S i klassiskt röda frågor – fyra av fem SD-väljare vill skrota Las.

Vad var det som gjorde att det en gång fanns livskraft, framåtanda, stolthet och ett begränsat missnöje i Grängesberg, när jag växte upp? Jo, gynnsamma näringslivsförutsättningar. Det här var platser som drog till sig investeringar.

Jobben som följde gav goda löneinkomster, vilka i sin tur höll lägenheterna uthyrda, mataffären öppen och ungdomarna kvar. Utbildningsnivån var inte hög men räckte till jobben som fanns.

Hur är det med detta nu, i Ställdalen? De deprimerande synerna längs vägen genom bruksorten gjorde kanske att intervjuarna mest knackade på dörrarna till dessa bostäder och att

SD gått fram kraftigt i röstetal är ju alldeles korrekt.

Man kan få för sig att livskraften på platsen slocknat, att näringslivet dragit sig tillbaka, att fabriken med tillverkningen och de tjänsteföretag bruk alltid behöver har försvunnit. Men så är det inte. 100 meter in från vägen genom bruksorten finns en annan historia.

Bruket har fått smällar. Det har rest sig. Det har köpts och sålts av hårdhänta internationella jättar som osentimentalt begär *ett* utfall från sitt engagemang – uthållig lönsamhet. Ställdalen har levererat. Bruket har transformerats och bytt produkter. Den av de röda så hatade marknaden tror på Ställdalen.

Världskoncernen har flyttat dit produktutveckling, spetsverksamhet som ägarna tills nyligen tyckte sköttes bäst i Frankrike. Nu forskas det i Ställdalen. Dramatiken har flyttat in i själva bruksnamnet för den som kan sin svenska näringslivshistoria: Ahlstrom-Munksjö Ställdalen AB. Hembygdsföreningen har gjort en film om några av de historiska brytpunkterna och publicerat den på Youtube.

Nu är Ställdalen orten för världsledande produktion av träbaserade fiberprodukter som ersätter oljebaserad plast, en liten spelare i *den nya, gröna ekonomin*. I början av 1970-talet hade bruket en tredjedel av Europamarknaden för duken som omgav cellstoff i blöjor. Nu hamnar maskinernas produktion i bland annat bilinredningar, våtservetter och medicintekniska produkter.

Två ytterligare skiftlag anställdes förra året och nu annonserar Ställdalens bruk efter bland annat kvalitetskontrollanter och processarbetare. Eftergymnasial utbildning i kemi är meriterande men grundkravet är inte oöverstigligt: Det räcker med gymnasieutbildning, kunskaper i engelska och erfarenhet av Office 365.

Upptagningsområdet för bruket har vidgats. Numera bor inte nästan alla bruksarbetare i själva Ställdalen längre. Järnvägsbolaget Tåg i Bergslagens kundtidning Hit och dit berättar om inpendling från Lindesberg, Örebro, Kumla, Avesta, Hedemora, Falun och Ludvika.

Lokaltidningen berättade nyligen om de 162 anställda och framtidstron. ”Stor trivsel råder bland företagets anställda: ’Här försvinner ingen i mängden – vi är som en stor familj’” är rubriken i Nerikes Allehanda.

Kontrasten till de missnöjda och ofta ensamma respondenterna som beskriver sin tillvaro i fackets dörrknackningsintervjuer i Ställdalen är anslående. De skilda världarna som finns på en och samma geografiska plats föranleder en fråga:

Kan det vara så att jobb och egenmakt över vardagen är förklaringen till svaren i intervjuboken och inte de platser i sig som facket besökt i Sverige?

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

17 9 220

personer fanns upptagna i röstlängden när samerna röstade till sametinget på söndagen. Det var runt 460 fler än vid valet 2017. Knäckfrågan i årets val är huruvida alla samer ska ha rätt att nyttja land och vatten i sina hemområden. Valresultatet beräknas vara klart tidigast den 25 maj.

TT

17 Dyster bild av det svenska 80-talet

Martin Engberg

”Den röda pojken”

Norstedts, 324 sidor.

Stig Dagermans klassiska novell ”Att döda ett barn”, där en pastoral idyll krossas på några sekunder, måste nog utgöra urberättelsen om hur kort avstånd det är mellan lycka och tragedi även i de mest trygga av världar, det vill säga Sverige.

Att novellen var ett beställningsarbete för att främja trafiksäkerheten år 1948 är på sätt och vis också väldigt socialdemokratiskt: en farbroderlig påminnelse om var och ens ansvar i Folkhemmet.

Dagerman dyker ganska osökt upp när jag läser Martin Engbergs nya roman ”Den röda pojken”, som handlar just om en tragisk bilolycka och följderna den har för ett helt samhälle.

”Den röda pojken” inleds där det slutar. En gammal man får ett samtal om en Saab. Personen som ringer vill veta om den ska skrotas eller inte.

Läsaren kastas till åttiotalet, och möter den fiktiva staden Arberga, en utbytbar plats någonstans i Mellansverige. Staden präglas av ett vattendrag, omgivande åkrar och inte så mycket mer. Pojken Björn plågas av mopedgängen som varje natt terroriserar familjen och driver pappa Sven till vansinne. Björns mamma – som har en hårsalong i huset, ”Birgitta med saxen” – är konflikträdd på svenska romanmammors vis. Själv pucklar Björn ner alla skolkamrater som muckar med honom, vilket i sin tur driver på den onda spiralen av ömsesidig mobbning i detta djupt olyckliga samhälle.

För ja, det är väldigt dystert. Vi följer människorna i romanen både innan och efter tragedin. Lite som i Monika Fagerholms senaste roman ”Vem dödade Bambi?”, där var och en i persongalleriet har enskilda strategier för att hantera ett trauma.

Engberg kryddar med den svenska tillståndsromanens hela rekvisita: ett kargt, lite

hotfullt språk, ödsliga idrottsbanor, tysta kök, kufiska grannbarn, och förstås – mopeder.

Jag kanske låter raljerande, men faktum är att ”Den röda pojken” har lite konstruktion över sig. Det är ett stort kliv från Engbergs förra bok, satiren ”En enastående karriär”, som var en både fartfylld och underhållande sedekomedi om litteraturvetare i Göteborg. Engberg har bytt både tonläge och tempo.

”Den röda pojken” är skriven på en prosa som känns noga övervägd, men därför också märkligt lågenergisk. Ett typiskt stycke kan låta så här:

”De var inne bland villorna. Gick uppför en backe utmed en park. Linnéa drog in snor. Munnen öppen. Den astmatiska andningen, kedjan som rosslade i bröstet.”

Just någonstans där vid snoret blir lågmäldheten lite för mycket för mig. Jag vill protestera och säga att åttiotalet faktiskt inte måste kännas som att tugga i sig ett torrt bröd bara för att det ska bli realism av det.

Så småningom rör sig boken genom decennierna, människor blir äldre, och vi får veta hur alla på sitt eget sätt rehabiliterades. Lärdomen är kanske att ett kollektivt trauma kan frysa ett samhälle i tiden, så att ingen någonsin förmår utvecklas. Men en roman måste ändå ha framåtrörelse, och det saknar jag i ”Den röda pojken”.

Philip Teir

philip.teir@gmail.com

17 Maj Britt Theorin

Förra riksdagsledamoten och EU-parlamentarikern Maj Britt Theorin, Stockholm, har som tidigare meddelats avlidit i en ålder av 88 år. Eva och Martin samt Åse och Magnus med familjer sörjer henne tillsammans med många andra. Tage Danielsson i Världspartiet för fred skulle också gjort det.

Strax före covid-19 var Maj Britt Theorin på plats i Stockholms ABF-hus för ännu ett fredsmöte. Jag hade hört att någon vid S-kvinnornas kongress i Malmö 2019 uppfattat att Olof Palme skulle ha frågat Maj Britt, riksdagsledamot sedan 1971, om hon ville bli fredsminister.

Stämde det? ”Nej, han frågade om jag ville bli nedrustningsambassadör.” Vilket hon blev 1982. Energiskt försökte hon övertyga kärnvapenmakternas diplomater.

Som ordförande i Canberra-kommissionen 1995–1996 konstaterade Maj Britt att det efter det kalla kriget uppstått en unik chans att skapa en kärnvapenfri värld. Och i en sådan hade vi levt nu om det bara berott på henne. Men andra har velat annorlunda.

Men om nu Palme i stället hade frågat: Vill du bli fredsminister? Hade det gjort något större skillnad? Det kunde ha gjort det. Ett svenskt fredsdepartement med Maj Britt som chef hade blivit en viktig förebild för fredsgrupper i USA och andra länder som vill förstärka infrastrukturen för fred, alltid i underläge gentemot de militärindustriella komplexen.

I Haag 1899 var Alfred Nobels vän Bertha von Suttner en av de främsta nätverkarna för en global fredsordning. I Haag 1999 var det Maj Britt. Kanske var det mest för att jag var en av de andra svenskarna på plats bland de totalt omkring 10 000 som jag fick en så rejäl kram att jag blev överraskad.

Men den var förstås också ett uttryck för hennes varma personlighet. Hon var en folkvald som uppskattade varje annan fredsivrare omkring sig, såväl de främsta utrikesministrarna och diplomaterna som de gräsrotsförankrade i bland annat Svenska freds, Kvinnor för fred, IKFF och Internationella fredsbyrån. Maj Britt Theorin var en världstänkare som såg de enskilda människorna.

Valentin Sevéus

18 Kungens råd stoppar inte Gröna Lunds utbyggnad

Flera kulturföreningar vädjar nu till kungen och politiker att stoppa Gröna Lunds utbyggnad. Stockholms stad har inte satt ned foten men Kungliga Djurgårdens Förvaltning tänker inte överklaga domen – utan hänvisar till att kungen ger grönt ljus till ett större nöjesfält.

Den 6 maj hävdes detaljplanen för Gröna Lunds utbyggnad av mark- och miljödomstolen som

slår fast att den strider mot miljöbalken eftersom man inte får utvidga anläggningar i Nationalstadsparken, bara komplettera redan befintliga. Domstolen menar också att utbyggnaden och åkattraktionerna blir så dominerande att de skadar riksintressets kulturhistoriska miljö.

Gröna Lund meddelade redan samma dag att man tänker överklaga till högsta instans. Stockholms stad har fortfarande inte satt ned foten i den infekterade frågan.

– Våra jurister analyserar nu domen och ärendet ska sedan upp i kommunstyrelsen i juni för behandling, säger Oscar Rådehed, pressekreterare för stadsbyggnadsborgarråd Joakim Larsson (M).

Katarina hembygdsförening tycker att både kungen och staden borde ta tillfället i akt att stoppa planerna.

– När domstolen nu upphävt detaljplanen så borde kungen meddela att planen och marköverlåtelsen av strandremsan inte längre är aktuell för Djurgårdsförvaltningen. Vi vill att kungen drar tillbaka markbytet och att Stockholms stad inte överklagar domen, säger ordförande Ole Settergren, ordförande i Katarina hembygdsförening.

Föreningen är kritisk till att kungen går emot bland annat Riksantikvarieämbetet som anser att planen skadar riksintresset.

– Konstitutionellt är det sensationellt att kungen går emot regeringen. Riksantikvarieämbetet är ju regeringens

expertmyndighet så i princip är det en borggårdssituation. Det här är också det enda fallet där kungliga Djurgårdsförvaltningen sätter sig i knät på exploatören, säger Ole Settergren.

Huvuddelen av de 10 000 kvadratmeter mark som striden gäller är en parkeringsplats ägd av Gröna Lund. Strandremsan som utgör omkring 10 procent av marken ägs dock delvis av Stockholms stad, delvis av staten, där kungen har dispositionsrätt. Planen är att häva strandskyddet och överlåta strandmarken till Gröna Lund, vilket väckt ont blod bland många föreningar.

– Vanligtvis används strandskyddet för att förhindra privatisering av stränder, men på den här tomten gör man precis tvärtom. I stället bygger man konstiga bryggor för allmänheten ute i vattnet, det är ju en ganska dålig lösning, säger Ole Settergren.

Kungliga Djurgårdens förvaltning menar att strandpromenaden trots entréavgift blir mer tillgänglig för allmänheten.

– I dag är det ju öppet men avgiftsbelagt, det är 200 parkeringsplatser, och de är inte gratis. Sedan kommer man att få betala entré, men runt området byggs ännu en strandpromenad på bryggor, säger Magnus Andersson, slottsfogde på Kungliga Djurgårdens förvaltning.

Djurgårdsförvaltningen kommer inte att överklaga domen.

– Vi är hörda i målet för att vi äger en del av den berörda marken och är därmed sakägare och vi har varit remissinstans. Staden är planförfattare

och Gröna Lund är planbeställare, så avgörandet om domen ska överklagas eller inte ligger i deras händer, säger Magnus Andersson, slottsfogde på Kungliga Djurgårdens förvaltning.

Men kungen har ju dispositionsrätt över strandremsan?

– Den skulle man kunna diskutera. Men i översiktsplanen för Nationalstadsparken har vi varit överens om att en utbyggnad av Gröna Lund är fullt rimlig på en plats som i dag bara är en parkeringsplats. Vi har hela tiden tyckt att det varit en god idé, eftersom det har varit ett nöjesfält där tidigare. Gröna Lund är väldigt trångbodda.

Slottsfogden försäkrar att detaljplanen är väl förankrad hos Kungens råd för mark- och byggnadsfrågor.

– Vi har stämt av ärendet i kungens råd ett antal gånger under åren. Och vi har haft rådet i ryggen i vår positiva inställning. Detaljer hanteras på tjänstemannanivå, men ett så här stort ärende har förankrats flera gånger i Kungens råd för mark- och byggnadsfrågor, säger Magnus Andersson.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

18 ”Den stora almstriden visar att folkviljan kan styra”

För 50 år sedan, natten till den 12 maj 1971, inträffade något nytt och mycket märkligt i Sverige – den stora almstriden bröt ut, en strid som fick stora konsekvenser för den politiska makten. Klockan 03 på natten, för att undgå uppmärksamhet, kom ett antal utkommenderade norrländska skogsarbetare med motorsågar för att fälla 13 vackra hundraåriga skogsalmar mitt i lövsprickningen.

Träden växte i Kungsträdgården i centrala Stockholm, och stod i vägen för en tunnelbaneuppgång och en galleria. Allt var en del av det stora miljonprogrammets rivningsraseri som hade rullat på under snart två årtionden. Inget märkvärdigt alls. Ett beslut uppifrån i vanlig ordning. Men nu gick något helt fel.

Över tusen människor, unga och gamla, finns på plats i parken, och uppe i träden klänger unga trädkramare. Motorsågsmännen går ändå till attack. Människor skriker och bär sig åt, slås till marken av polisbatonger och piskas av ridande polis.

Hästar faller omkull, schäferhundar hugger, allt är kaos. Medier är där och filmar och hela Sverige ser på. Striden väcker internationell uppmärksamhet.

Gamla tanter kommer med fika, den store trubaduren Cornelis Vreeswijk spelar, och delar av operakören sjunger från Operans balkong intill; ”låt almarna leva”. Efter sex dagars kamp ger man upp, och de socialistiska betong-politikerna har lidit sitt första nederlag efter årtionden av rivande.

Inget på jorden utom gudar kan uppväcka sådana känslor hos människor som gamla träd. Men ändå – sådant väsen för 13 almträd! Jo – de blev droppen i en redan överfull bägare.

Almstriden blev en vändpunkt i svensk politik. Folkopinionen och en växande miljörörelse fick en röst som måste beaktas.

En maktfullkomlig socialdemokrati med borgarrådet Hjalmar Mehr som frontfigur var de som drabbades hårdast av denna symbolladdade kamp. Den för all medborgarkritik tondöve Mehr fick avgå som borgarråd och bli landshövding i stället (stackarn), och kallades nu Almar Ner.

Den humanistiska och demokratiska folkviljan hade äntligen segrat över maktfullkomliga politiker. Almarna står ännu kvar i parken med sina läkta motorsågssår, lika vackra nu som då.

Den för kulturella värden så okänsliga stadsförstörelsen under 60- och 70-talen drabbade även många mindre städer. Har vi då lärt oss något under de 50 år som gått sedan striden?

Är vi numera aktsamma om vårt gemensamma rum? Bevarar och vårdar vi i dag vårt kulturarv i form av natur eller bebyggelse bättre? Jo – i dag river man inte gamla vackra byggnader lika lätt

som förr, men med gamla träd i skogen utanför parkerna är det värre.

Där fortsätter kampen om våra sista naturskogar, där starka krafter inom skogsnäring, centerrörelse och med statliga Sveaskog och skogsstyrelse i spetsen vill kalhugga och mala ner det mesta till flis att elda upp i värmeverk och bilmotorer.

I skogen pågår ännu ”den stora almstriden”, och endast en medveten och stark folkopinion och miljörörelse kan rädda de sista resterna av gammelskog undan kalhuggningens förödelse. Det finns goda skäl att se tillbaka på striden om almarna så här på femtioårsdagen och känna hopp.

Så kan det gå. Till slut kan även de mest tondöva tvingas lyssna och foga sig i folkviljan.

Sture Boström, humanist och naturvetare, Uddevalla

18 Nu finns gadda, adda och swisha i ordboken

Snart publiceras en ny version av ”Svensk ordbok”. Flygskam, flockimmunitet och foodtruck finns med, medan bland annat fallandesot, dvärgalåt och tjuvspråk faller bort.

– Stora händelser och livsstilstrender sätter spår i språket, konstaterar huvudredaktören Emma Sköldberg.

Det är tolv år sedan den första upplagan av ”Svensk ordbok” publicerades. 2015 lanserades den som app och senare även på webben. Nu kommer en omfattande uppdatering, där bloggar och sociala medier kunnat användas som källor, utöver romaner och tidningsarkiv.

– Textutbudet har ökat enormt sedan första upplagan, säger Emma Sköldberg, professor i svenska språket vid Göteborgs universitet och huvudredaktör för ”Svensk ordbok”, som ges ut av Svenska Akademien.

Det är hon som har lett den forskargrupp på sju personer som genomfört revideringen. Ordboken ska spegla allmänspråket och beskriva de ord som förekommer i vardaglig svenska.

– Det ska vara väletablerade ord som inte bara använts hos en enskild skribent. Därför är det inga dagsländor som kommer med, säger Emma Sköldberg.

Däremot dyker vissa facktermer upp. ”Flockimmunitet” och ”stabsläge” är några aktuella exempel.

– Pandemin har fört med sig många ord och en del av dessa är nog mer tillfälliga. I samband med stora händelser kan fackord införlivas i allmänspråket. Historiska exempel är ”bogvisir” och ”tsunami” som fanns långt tidigare men blev allmänt kända i samband med uppmärksammade katastrofer, säger Emma Sköldberg.

”Svensk ordbok”, som dennagång publiceras helt digitalt, innehåller 65 000 uppslagsord

med utförliga beskrivningar av betydelse, användning, historia, härkomst och uttal. Genom att jämföra ordboksorden med textsamlingar i stora databaser kan redaktionen upptäcka vilka ord som är mest frekventa just nu och vilka som inte är lika vanliga längre. De nya källorna påverkar i hög grad innehållet.

– Vi brukar tala om ”tandborstord” – sådana som de flesta känner till och använder i vardagen men som inte förekommer i nyhetsnotiser och därmed inte heller i ordboken. Sociala medier och bloggar behandlar ofta familjeliv och livsstilsfrågor och då kommer ett annat ordförråd till uttryck, som ”godisråtta”. De har gått lite under radarn tidigare, säger Emma Sköldberg.

Vissa sammansatta ord, som ”jordhög”, klassificeras som ”genomskinliga”, vilket innebär att betydelsen blir självklar för den som förstår båda leden. Då kommer det sällan med bland uppslagsorden.

– Jordgubbe, däremot, är mer angeläget att förklara och beskriva, säger Emma Sköldberg.

Ord som rör teknik blir snabbt omoderna och ersätts av mer samtida. ”Datavision”, ”telegrafnyckel” och ”desktoppare” från 2009 års upplaga finns till exempel inte med i årets version. Det gör däremot ”5G”, ”adda” och ”swisha”.

– Sedan får vi se hur länge ”swisha” används. Det betyder ”att överföra pengar”, men har sitt ursprung i namnet på en tjänst. I norskan heter det ”vipse” eftersom norrmännens motsvarighet är Vipps. Om tio år kanske vi har ett helt annat

system och har fått ett nytt ord för det, säger Emma Sköldberg

Sjukdomar är en annan kategori i språklig förändring. ”Näskatarr” (snuva) och olika typer av ”sot” har försvunnit, medan bland annat ”endometrios” och ”vestibulit” tillkommit.

– Det säger nog något om samtiden. ”Kvinnosjukdomar” uppmärksammas alltmer. Men bara för att vissa ord försvinner ur språket innebär det inte att sjukdomarna gör det. ”Fallandesot”, till exempel, benämner vi i dag epilepsi.

Detsamma gäller skadedjur.

– Det finns nog inte en enda människa som säger ”väggmadam”, däremot är vägglöss ett reellt problem i dagens samhälle. Redan 2009 stod det i ”Svensk ordbok” att ”väggmadam” hade en något ålderdomlig klang men nu mönstras det ut, säger Emma Sköldberg.

Dvärgalåt (”småaktig omotiverad kritik”) och tjuvspråk (”särpräglad språkvariant mellan kriminella”) är andra ord som försvinner, men fortfarande förekommer begrepp med stötande, nedsättande eller negativ innebörd.

– Vi förhåller oss till de sju lagstadgade diskrimineringsgrunderna, men kan inte bortse ifrån att vissa belastade ord faktiskt används. I de fallen är vi tydliga med vilken laddning orden har, säger Emma Sköldberg.

Trender kring mat och mode får också genomslag i språkbruket.

– Att ”aquafaba” och ”växtbaserad” finns med bland de nya orden är nog en effekt av att allt fler äter vegetariskt och veganskt. ”Granola” var

inte så populärt 2009 men i dag finns det mängder av varianter av den produkten, säger Emma Sköldberg.

”Supponera” (anta) och ”adoratör” (beundrare) är två ord som försvinner, beror det på att det är anglicismer?

– Nej, vi är inga grindvakter eller språkaktivister. Det är för att de inte används i tillräckligt stor utsträckning. Andelen engelskklingande ord är faktiskt ganska stor. Till exempel har ”statement” lagts till. Det finns inget lika bra svenskt ord och fyller därför en lucka. Vissa ord har försvenskats, som verbet ”screena” med ursprung i engelskans ”screen”.

Borde inte användningen av svåra och ålderdomliga ord uppmuntras eftersom de förgyller språket?

– En del reagerar så. Språktidningen publicerade till exempel en lista på 1 001 ord som ansågs riskera att dö ut och föreslog att läsarna skulle adoptera dem genom att börja använda dem oftare. Man kan fråga sig varför just de här orden inte är så vanligt förekommande. Kanske för att de inte är så bra? Men de finns ju ofta fortfarande med i ”Svenska Akademiens ordbok” som är mer omfattande, säger Emma Sköldberg.

Per Bengtsson

kultur@dn.se

Svenska Akademiens tre uppslagsverk.

SAOB – Svenska Akademiens ordbok Innehåller 500 000 uppslagsord. Beskriver svenskan från 1520-talet fram till modern tid. Uppdateras fortlöpande och de 37 existerande banden

sträcker sig från ”a” till ”väva”. Riktar sig främst till forskare och andra språkintresserade.

SAOL – Svenska Akademiens ordlista. Innehåller 126 000 ord med kortare beskrivningar. Normerande för stavning och böjning.

SO – Svensk ordbok. Ingående beskrivningar av 65 000 ord – deras användning, betydelse, historia och även hur de låter. Publicerades ursprungligen 2009 men kommer nu i ny upplaga.

25 ord som lagts till i Svensk ordbok…

Adda

Ajvar

Antropogen

Aquavaba

Bagageloppis

Betting

Blåljuspersonal

Crowdfunding

Cheerleading

Discgolf

Fentanyl

Filterbubbla

Flockimmunitet

Flygskam

Foodtruck

Funktionsvariation

Gadda sig

Granola

Plastbanta

Screena

Skalplagg

Skäggolja

Smakbrygga

Stabsläge

Statement

Swisha

Syntolka

Tjänsteperson

Vuxenleksak

Vesibulit

Ålderssynthet

... och 25 som försvinner

Adoratör

Benrangelsmannen

Beskällare

Bräma

Datavision

Desktoppare

Dvärgalåt

Imperatorisk

Negligeabel

Normalskolekompetens

Penndator

Piskperuk

Prickare

Restauratris

Saltprovare

Samvetsstyng

Telegrafnyckel

Tjuvspråk

Torvmullsklosett

Trasgrann

Utanläxa

Varkunna sig

Väggmadam

Åtra

Ölstapa

18 ”Det här är det största jag har gjort”

Den 65:e upplagan av Eurovision song contest drar i gång i Rotterdam i dag. Sverige representeras av Tusse Chiza som längtar efter att gå upp på scenen och uppträda.

– Just nu känner jag mig bara peppad och förväntansfull. Kroppen är verkligen full av känslor, säger Tusse Chiza.

I kväll inleds den första av två semifinaler i Eurovision song contest. Sveriges representant

Toisin ”Tusse” Chiza tävlar med bidraget ”Voices”.

– Just nu känner jag mig bara peppad och förväntansfull. Kroppen är verkligen full av känslor. Det känns så häftigt att få vara här, det är verkligen det största jag har gjort. Jag är lite nervös men mest känns det bara kul. Jag har mitt team och mina dansare här, och jag älskar låten. Nu vill man bara gå upp på scenen och representera Sverige, säger Tusse Chiza.

Han har under den senaste veckan befunnit sig i Rotterdam för repetitioner och förberedelser inför tävlingen.

– Det har varit ganska hektiskt. Det är repetitioner och massa diskussioner om olika detaljer. Vi försöker på olika sätt göra numret större och ännu bättre, bland annat har vi justerat materialet som rullar på skärmen bakom mig och dansarna. Sedan har min scenklädsel förändrats lite. Jag ska ha en ärmlös överdel i stället för kavaj. Det blir lättare att röra sig på scenen och det känns mer naturligt.

Därutöver gör han mängder av intervjuer samtidigt som han försöker hitta tid till avkoppling och fokus. Dessutom har 19-årige Tusse skolarbete att tänka på, inför sin studentexamen i juni.

– Det har inte varit det lättaste att få ihop allting men på eftermiddagarna har jag haft lite tid till plugg. Just nu har jag inlämning i naturkunskap så jag har suttit och lärt mig om protoner. Det ska bli kul att gå ut skolan, men jag förväntade mig kanske inte att jag skulle ladda upp till studenten med Eurovision, säger Tusse och skrattar.

Efter vårens vinst i Melodifestivalen tappade han rösten och tvingades ställa in alla inplanerade intervjuer och aktiviteter. I dag är rösten återställd, berättar han.

– Jag träffade ganska snabbt en läkare och gjorde ett litet ingrepp. Sedan har jag haft tid till vila och det har känts bra. Nu är rösten bra igen, men jag tänker fortfarande på att ta det lugnt och samla krafterna, så att jag är helt pigg och utvilad på tisdag.

Han återkommer flera gånger till stödet han känner hemifrån och hur glad han blir över alla vänner och fans som hör av sig med stöttande ord.

– De sprider så mycket kärlek och det ger mig jättemycket energi. Det känns som att vi gör det här tillsammans. Så klart är det lite tråkigt att alla som hade planerat att åka hit inte kan göra det på grund av pandemin. Det hade ju kunnat bli så att man kände sig helt ensam här, men så har det inte varit. Jag känner så mycket stöttning och blir verkligen jätteglad över det.

Han skrattar till på frågan om huruvida tisdagen slutar med svenskt avancemang eller inte.

– Jag satsar allt jag har för att det ska bli så. Jag tävlar mot många bra bidrag, till exempel Malta har en bra låt som många tror på. Jag försöker fokusera på mig själv och jag ska göra allt för att vi ska ta oss vidare, säger Tusse Chiza.

Den andra semifinalen äger rum torsdagen den 20 maj, och den stora finalen hålls på lördag den 22 maj.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se

5 andra låtar att hålla koll på.

1. Litauen

The Roop ”Discoteque”

Ryckig och rolig stiliserad elektropop – som om en utbildad mimare försöker göra impro till tonerna av sin Devo-vinylsamling med semi-lyckat resultat. The Roop var en av förhandsfavoriterna i fjolårets inställda tävling, årets låt är inte riktigt lika bra men sticker ändå ut i startfältet.

2. Ryssland

Manizha ”Russian woman”

Jag är tokig i den här scenshowen – bästa ögonblicket är när Manizha helt sonika öppnar en dörr i sin specialsydda jätteklänning av folkdräktsfragment och kliver ut. Ett statement för frihet och hbtq-rättigheter som rört upp en hel del ilska i hemlandet, och en rätt kul (om än tjatig) låt.

3. Cypern

Elena Tsagrinou ”El diablo”

En helt skamlös Lady Gaga-ripoff (med Britneys gamla ”Oops…”-catsuit på dansarna) men det gör mig verkligen ingenting. Det är tredje året i rad som Cypern satsar på den här sortens dumhärlig sexig danspop, och det är alltid en välkommen välkoreograferad liten karamell i tävlingsmixen.

4. Norge

Tix ”Fallen angel”

Tix utstrålning är femtio procent ren gammeldags douchebag och femtio procent modern man som inte är rädd att prata om psykisk ohälsa, och han ser ut att ha klivit rätt ut från ett gig på ett gäng rika oljearvtagar-snorungars russebuss. Balladen om inre demoner har verkligen något.

5. Malta

Destiny ”Je me casse”

En av de stora förhandsfavoriterna i oddsen och tippningslistorna. Och visst – Destiny har felfri och pampig röst, sympatiskt girl power-budskap, festligt sockervaddsrosa scenshow och ett saxofonriff som äter sig in i hörselgångarna som en irriterande fluga. Destiny kan bli farlig i final.

Här är hela startfältet till semifinal 1, sänds från kl 21 i SVT1. 1. Litauen, The Roop, ”Discoteque”. 2. Slovenien, Ana Soklič,” Amen”. 3. Ryssland, Manizha, ”Russian woman”. 4. Sverige, Tusse, ”Voices”. 5. Australien, Montaigne, ”Technicolour”. 6. Nordmakedonien, Vasil, ”Here I stand”. 7. Irland, Lesley Roy, ”MAPS”. 8. Cypern, Elena Tsagrinou, ”El diablo”. 9. Norge, Tix, ”Fallen angel”. 10. Kroatien, Albina, ”Tick-tock”. 11. Belgien, Hooverphonic, ”The wrong place”. 12. Israel, Eden Alene, ”Set me free”. 13. Rumänien, ROXEN, ”Amnesia”. 14. Azerbajdzjan, Efendi, ”Mata hari”. 15. Ukraina, Go_A, ”Shum”. 16. Malta, Destiny, ”Je me casse”.

10 bidrag går till final i kväll, svenska tittare kan rösta via telefon. Ytterligare 10 finalister utses i torsdagens semifinal. 5 länder direktkvalificerade till finalen som äger rum på lördag kl 21.

18 Rekordstort stöd delades ut från Arvsfonden

Förra året gav Arvsfonden ett rekordstort stöd till 457 projekt för barn, unga och personer med funktionsnedsättning. Totalt handlar det om 799 miljoner kronor, vilket är den största utdelningen hittills och en ökning med 50 miljoner jämfört med året innan.

Hur mycket pengar som delas ut skiljer sig dock mellan länen. Jämtland fick mest projektstöd med 126 kronor per invånare, medan Blekinge fick minst med 16 kronor per invånare. Från den 1 juli kan även projekt som riktar sig till äldre få möjlighet att söka stöd från Arvsfonden, enligt ett nytt lagförslag som riksdagen ska rösta om den 20 maj.

TT

18 Svenska Akademien borde skämmas över Peter Handkes serbiska resa

2019 års Nobelpristagare i litteratur Peter Handke mottog nyligen en orden som tidigare gått till flera dömda krigsförbrytare i Republika Srpska. - Utmärkelsen kan ses som en tydlig konsekvens av den ära som Svenska Akademien skänkte honom, skriver den tyske författaren Michael Martens.

Peter Handke kan nu lägga ytterligare några hedersbetygelser till den långa rad av utmärkelser som bland annat innehåller Nobelpriset. För en och en halv vecka sedan, fredagen den 7 maj, mottog Handke Republika - Srpskas främsta orden i Banja Luka, den största staden i den serbiska delen av Bosnien och Hercegovina. Han sällar sig därmed till den illustra skara som tidigare erhållit utmärkelsen, berömdheter som de livstidsdömda krigsförbrytarna Ratko Mladic och Radovan Karadzic eller den serbiske högerextremisten och milisledaren Vojislav Seselj. ”Detta är ett stort ögonblick för mig”, sade Handke i Banja Luka.

Stor, ja till och med större än föremålet självt, är den staty som staden rest till Handkes ära och som originalet nu hade möjlighet att besiktiga. Författaren välkomnades av Bosniens serbiske ledare Milorad Dodik, en man som fortfarande förnekar att det skulle ha skett något folkmord i Srebrenica, där Mladics trupper 1995 genomförde Karadzics politik och sköt ihjäl mer än 7 000 bosniska muslimer. I stället låter han i den del av landet som han har inflytande över uppföra monument och minnestavlor över förövarna.

Vid mottagningen i Banja Luka hyllade Milorad Dodik sin österrikiska meningsfrände som en man som har vigt sitt liv åt sanningen och vars verk man därför följer med stort intresse. Nu kan Dodik knappast misstänkas för att läsa något av större värde än restaurangmenyer och kontoutdrag, men det spelade mindre roll i sammanhanget: man var ju bland likasinnade, kom överens, förstod varandra. Serbiska nationalister och krigsförbrytare minns uppskattande hur Handke avfärdat dem som överlevt Balkankrigens största massaker som ”dessa så kallade ’Srebrenicas mödrar’”, att han inte tror ett ord av vad de säger och inte köper deras sorg. För om han själv vore mor, säger Handke, då skulle han sörja i ensamhet.

Snart skulle det visa sig att hyllningen i Banja Luka bara var början på en formlig jubelturné genom de serbiska länderna på båda sidor om floden Drina. Redan dagen efter, på lördagen, väntade nästa hyllning på Handke i staden Visegrad. Där, eller närmare bestämt i den konstgjorda stadsdelen Andricgrad, tog han emot Stora Ivo Andric-priset. Andricgrad är en skapelse av filmregissören Nemanja Emir Kusturica, som 1995 vann Guldpalmen i Cannes

med filmen ”Underground”, men som på senare tid mer och mer förskrivit sin konst till den serbiska nationalismen. Stadsdelen, som byggts med statliga medel, är tänkt som en hommage till 1961 års Nobelpristagare Ivo Andric och hans romaner. Den mest berömda av dessa, ”Bron över Drina”, utspelar sig i Visegrad.

Och det är alltså här, i Visegrad-Andricgrad, som Balkans största litteraturpris delas ut. För några år sedan, när de första pristagarna i de två kategorierna tog emot belöningen, var den sammanlagda prissumman motsvarande 400 000 kronor. Även om medierna i år inte - meddelat något om prispengarna torde det handla om ungefär samma belopp.

Priset delas ut av något som kallar sig ”Andricinstitutet”, en propagandistisk institution för hagiografisk Andricforskning. Institutet i Visegrad är djupt rotat i den serbiska nationalismen och har ingen som helst - betydelse i ett internationellt sammanhang; ändå lyckas man då och då locka utländska forskare till sina evenemang.

En av förutsättningarna för att komma i fråga för Stora Ivo Andric-priset är att man läser historien med storserbiska glasögon, vilket bland annat betyder att man inte nämner de serbiska förbrytelserna under 1990-talet vid dess rätta namn. Denna förutsättning uppfyller Handke till fullo och det säger sig självt att de serbiska massmorden på bosniska muslimer som utfördes i Visegrad 1992, och som dokumenterats i detalj av Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien i Haag, inte är något som han befattar sig med.

Prisceremonin måste alltså ha varit präglad av broderskap och gemenskap. Den serbiska versionen av Kremls propagandakanal ”Sputnik” rapporterade särskilt utförligt från festligheterna och enligt tv-kanalen sade Handke i Visegrad att ”de förskräckliga krigen på Balkan förde, hur absurt det än kan låta, ändå med sig något gott. För första gången i mitt liv läste jag, ord för ord, Ivo Andrics verk.”

Och det stämmer onekligen: Handke har befattat sig med Andric, studerat hans verk ingående och gjort anteckningar. ”Han var som ett litet barn och olycklig, särskilt om natten”, säger han till exempel om den författare som nästan hela sitt liv led av sömnlöshet och plågades av nattlig ångest. Andric var ”kanske den sista av 1900-talets författare som kunde uppbringa samma episka energi som en Balzac eller en Flaubert, kanske en Stendhal”, sade Handke enligt ”Sputnik”. ”Andric hade något stendhalskt över sig, stark och mäktig, men ändå öm.”

Hos Handke är naturligtvis steget kort från Andric-exeges till folklorekitsch. Så här citerades han av en tidning i Belgrad: ”Inget annat folk bär på så mycket svårmod och optimism. Serbien återger världen mer troget än någon annan spegel.” Att Handke förutom Andricpriset också fick en matchtröja av fotbollsklubben Partizan Belgrad – som han stolt tog på sig – var hur som helst synnerligen passande: Partizans traditionella färger är svart och vitt.

Men inte heller Visegrad var slutdestinationen för Handkes triumftåg. Den österrikiske författaren skyndade från seger till seger som en gång hans landsman Eugen av Savojen. I

Belgrad belönades han av Serbiens president Aleksandar Vucic med Karageorgevitjs stjärnas orden av första graden. Det är det ärevördigaste stycke metall som utdelas av Republiken Serbien. Skaran av tidigare mottagare är inte fullt så ryktbar som när det gäller den bosnisk-serbiska orden, men Handke befinner sig nu i alla fall i sällskap med flygbolaget Air Serbia och tennisstjärnan Novak Djokovic.

”Det serbiska folket kan skatta sig lyckligt som kan räkna Peter Handke till sina vänner”, sade Vucic, som styr sitt land utan att låta sig störas av någon som helst opposition. Och det serbiska folket, så långt det var närvarande, höll med. Det talas över huvud taget mycket om ”folk” när Handke hyllas i Serbien, hans själsliga hemvist.

Men nu är det självklart så att inte alla delar av det serbiska folket betraktar Handke som en vän. Belgradpublicisten Teofil Pancic kommenterade till exempel Handkes resa så här: Handke har än en gång ”låtit göra sig till den nationalistiska högerns cirkusbjörn”. Serbien och Republika Srpska utgör för Handke en tillflyktsort där han går säker för varje form av kritik och hyllas som ”riddare, Prometheus, profet och visionär”, skriver Pancic. Handke är fullt införstådd med denna världsåskådning och ”det bereder honom inga nämnvärda moraliska besvär att hela denna ceremoni sker i sammanhang och på platser i Visegrad med omnejd som står i direkt förbindelse med krig, krigsförbrytelser och etnisk rensning”.

Så blir de senaste utmärkelserna på sätt och vis ett senkommet tecken på uppskattning för Handkes besök vid den serbiske krigshetsaren Slobodan Milosevics begravning 2006. Att Nobelpristagaren Peter Handke nu också bär en

orden som tidigare förlänats till flera dömda krigsförbrytare kan också ses som en fotnot till den ära han bestods med av Svenska Akademien. Det är inte bara i liberala kretsar i Serbien som sambandet betraktas som fullt följdriktigt.

Om även de som tilldelade Handke Nobelpriset förmår se denna pinsamma konsekvens är dock en annan fråga. För om det är någonstans man verkligen borde skämmas för denna sällsamma resa – nu när huvudpersonen själv inte verkar kunna göra det – så är det i Stockholm.

Michael Martens är författare och Sydösteuropakorrespondent för Frankfurter Allgemeine Zeitung baserad i Wien och författare till en biografi över den jugoslaviske diplomaten och Nobelpristagaren Ivo Andri. En version av denna artikel publicerades i Frankfurter Allgemeine Zeitung den 11 maj 2021. Den har redigerats för DN.

Michael Martens

19 Semesterorter rustar för smittsäker sommarrusning

Begränsade sov- och campingplatser och ändrat schema på Medeltidsveckan, det är några av de åtgärder som tas till när svenska semesterorter rustar för sommarturisterna.

– Förutsättningarna inför sommaren är direkt kopplade till social distansering, några stora möten som Almedalsvecka blir det inte, säger Mats Jonsson, besöknäringsstrateg på Region Gotland.

Vaccinationsbevis eller inte, de flesta svenskar har förmodligen ställt in sig på ytterligare en semester på hemmaplan, eller åtminstone inom landets gränser.

Enligt besöksnäringens branschorganisation Visitas prognos ser storstadsturismen ut att gå ännu en dyster sommar till mötes. För mer naturnära resemål som

inte påverkas av restriktioner i samma utsträckning är läget dock annorlunda. Runt om på landets sommarpärlor och vandringsleder pågår förberedelserna för att smittsäkra stundande högsäsong.

Fjällvandringsturismen fick i fjol ett rejält uppsving. Betydligt fler snörade på sig kängorna och packade fjällväskan full jämfört med tidigare år. Även i år ser den trenden ut att hålla i sig, jämfört med samma tidpunkt 2019 har 20 procent fler bokat boende genom Svenska turistföreningen, STF.

Vad som dock blivit något av en vana för de som tar emot turister är att pandemirelaterade restriktioner kräver smittskyddsåtgärder.

– I sommar måste man förboka boende i våra stugor. Vi har dragit ner på antalet bäddar med 20–30 procent, säger Jenny Engström, pressansvarig på STF.

Från STF:s sida uppmanar man de som planerar en sommar i fjällen att välja platser som inte tillhör de allra vanligaste besöksmålen.

– Vid Kebnekaise i juli är det väldigt mycket folk. Vi försöker tipsa om lite andra platser, Helagsfjället är till exempel minst lika trevligt.

Ökad husvagnsförsäljning och fullbokade anläggningar redan under våren skvallrar om att även campingarna kommer att bli välbesökta i sommar. Landets största camping, Böda sand på Öland, lär inte bli ett undantag.

– Vi har en ökning i antal bokningar jämfört med föregående sommar och även jämfört med 2019, säger Anna Barkevall, vd på Böda sand.

Trots att campinglivet i mångt och mycket går att avgränsas så att stora folksamlingar undviks, har man på Öland fått ta till smittskyddsåtgärder.

– Vi tar inte emot maxkapacitet för att våra gäster ska känna sig trygga. Vi har anpassat hela verksamheten alltifrån nya rutiner gällande hygien, städning och drift

men också kring butiker och restauranger, säger Barkevall.

På västkustfavoriten Marstrand lär merparten av de utländska båtarna utebli även i år, men trots det väntas hård belastning både på gästhamnen och i färjetrafiken.

– Vi väntar oss lika många besökare som ett vanligt år, det blir långa köer och mycket människor. Vi försöker se till så att folk håller avstånd och är det fullt avvisar vi eller hänvisar till närliggande hamn, säger Eva-Lena Hessel Rydqvist, hamnchef på Marstrand.

Gotland är ett favoritresemål för många, och med sommarens intåg vallfärdar sommarboende och semesterfirande till ön. Regionen uppskattar att antalet svenska besökare kommer att vara fler jämfört med 2019 trots att sommarens stora dragplåster Almedalsveckan uteblir även i år.

– Förutsättningarna inför sommaren är direkt kopplade till social distansering, några stora möten som Almedalsvecka blir det inte, säger Mats Jonsson, besöknäringsstrateg på Region Gotland.

Till skillnad från i fjol hoppas man dock kunna genomföra den traditionsenliga Medeltidsveckan i början av augusti.

– Medeltidsveckan kommer att anpassa aktiviteterna till de rådande restriktionerna med begränsad publik och mindre arrangemang. Runt om på ön kommer det även finnas särskilda värdar som ser till att människor håller avstånd.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

19 Björn Ulvaeus skapar ny scen i gasklocka

Scen. Den stora tegelgasklockan i Norra Djurgårdsstaden i Stockholm ska bli en ny scen med ett brett utbud av kultur och evenemang. Bakom projektet ligger bolaget Pophouse, där Abbaprofilen Björn Ulvaeus är delägare och som bland annat driver Cirkus och Abbamuseet.

Enligt ett pressmeddelande vill Pophouse skapa ”ett levande och öppet hus under så många av dygnets timmar som möjligt”, vilket betyder att det även blir dagtidsaktiviteter i gasklockan.

Den så kallade Gasklocka 2 ritades av Ferdinand Boberg och stod klar 1899. Nästa år startar en ombyggnad av lokalen, som ska kunna ta emot en sittande publik på 1 750 personer och en stående publik på 2 300 personer. Planen är att slå upp portarna under hösten 2026.

TT

20 CUF har inte förstått vem fienden är

Det är något visst med personer som vägrar ge sig. Som springer in i väggen, reser sig, borstar av sig – och springer rätt in i väggen igen. Som Réka Tolnai, ny ordförande för Centerpartiets ungdomsförbund (CUF). Det hör ju till att vara rebell när man är ung, och har man ingen fiende så får man uppfinna en. För CUF:arna heter hon Britt-Marie. Hon är inte en verklig person, utan en fiktiv symbol som de tycker sig behöva stångas med.

”Är så trött på att drivna, mer kompetenta varslas på grund av turordningsreglerna medan Britt-Marie 45 år som har fikastund varje kvart får vara kvar”, skrev Réka Tolnai på Twitter för snart ett år sedan (1/6 2020).

Jag var inte den enda som den gången kände att snälla, fräls oss ifrån dessa unga som misstar sitt självförtroende för kompetens, som därför inte tycker

att de behöver lyssna på de äldre, på folk som heter Britt-Marie. För teorin kan alla läsa sig till. Den där praktiska vetskapen om hur saker funkar, som Britt-Marie har, däremot, den är ovärderlig. Ungefär så resonerade jag.

Men när jag nu ser Réka Tolnai vara på det igen, rätt in i väggen bara, så att det tjongar om det? Då blir jag faktiskt på gott humör.

”Vi kan ju inte ha en lagstiftning som skyddar Britt-Marie, 45, som har suttit kvar i fikarummet i flera år i stället för hårt arbetande unga”, säger hon tufft i en ny video från CUF.

Och jag börjar tänka att hon har en poäng: att hennes ungdom faktiskt är en sorts tillgång. Tänk den där konstanta näralivetupplevelsen som man har då, bara då, känslan av att hela världen är ens ostron, att allt är möjligt! Den är vidunderlig.

Synd bara att centerkidsen tror att det är Britt-Marie de kolliderar med, när det är själva verkligheten och den bristande erfarenheten. Och det lär de snart bli varse. För Britt-Marie är inte 45, utan bortåt 65. Snart går hon i pension. Fikarummet kommer att bli tomt utan henne.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

20 Duplantis under sex meter

Det var bokstavligt talat en trög start på den europeiska utomhussäsongen för Armand Duplantis.

Ändå blev det en ny seger – den 23:e i följd – för världsrekordhållaren i stavhopp.

– Jag kände mig långsam på ansatsbanan, säger 21-åringen till DN efter att ha klarat 5,90 i tjeckiska Ostrava.

Armand Duplantis har under våren själv inte stuckit under stol med att han är i bättre slag än någonsin – något smygpremiären utomhus i Baton Rouge i Louisiana vittnade om då han hoppade 5,90 med för kort ansats i slutet av april.

Men när det var dags för den riktiga premiären på europeisk mark, i tävlingen Golden Spike i ett kyligt Ostrava, hade ”Mondo” till en början svårt att ta sig över ribban, och det på sällsynt låg höjd.

– Jag vet inte vad det var, men jag kände mig inte så bra i ansatsen. Jag kände mig långsam och sprang helt enkelt inte så bra. Jag har sprungit helt okej tidigare så det borde vara lugnt, men inte i dag, säger han efter galan.

Duplantis inledde med rivning både på ingångshöjden 5,50 och 5,70 samtidigt som amerikanen Sam Kendricks – den regerande världsmästaren som väntas bjuda på hårdast motstånd i kampen om OS-guldet i Tokyo senare i sommar – var fläckfri upp till samma höjd.

Efter detta valde Duplantis att stå över 5,85, vilket visade sig vara ett lyckat drag. Svensk-amerikanen klarade 5,90 i första försöket, tog därmed över ledningen från Kendricks som stannade på 5,85 och säkrade samtidigt sin 23:e raka stavhoppsseger.

– Jag skulle inte säga att jag är nöjd. Jag vill göra bättre ifrån mig och jag vet att det finns utrymme för förbättring.

– Det var inte ideala hoppförhållanden. Det stora målet var att vinna och det lyckades jag göra.

”Mondo” rev senare på 5,95, sparade två hopp till 6,00 – men utan något lyckat försök. Första hoppet avbröt han halvvägs upp i luften och i det andra stannade han upp innan han ens nått stavhoppsmattan.

Duplantis, som innehar världsrekordet på 6,18 inomhus och förra året slog till med historiens högsta utomhushopp på 6,15, skakade sedan på huvudet missnöjt och tackade för sig.

– Jag är inte skadad eller så. Men min ansats kändes inte bra.

5,90 är fortfarande en hög höjd – börjar vi bli bortskämda?

– Haha, ja. ”That’s for sure”, säger ”Mondo” som räknar med högre höjder när han tävlar på söndag igen i Gateshead.

Pelle Strandman

pelle.strandman@dn.se

20 ”Inte ett träd till ska fällas i Stockholm kommun”

Naturområden. Sälg, björk och asp är nödvändiga arter för insekter, bin och fåglar. De är också viktiga för syresättning av luften och för att binda koldioxid.

”Mellan 2010 och 2030 ska Stockholm, inom kommungränsen, växa med motsvarande ett nytt Malmö”, skrev Annica Kvint i en debattartikel nyligen (DN Kultur 21/4). Denna plan innebär ett övergrepp av Stockholmsnaturen av ett aldrig tidigare skådat slag.

Denna natur har stadsplanerats in för att finnas för oss som bor i stad och ytterstad. Den är ofta äldre och artrikare än bruksskogar ute i landet.

Det talas och skrivs om biologisk mångfald. Det talas och skrivs om klimatkris. Hur ska dessa livsuppehållande storheter paras ihop med 140 000 nya bostäder?

Näraliggande skogar, träddungar och äldre trädgårdar offras. Sådana förluster och skador kan aldrig repareras.

Bygg i stället nya bostäder på tidigare använd mark som industrimark, parkeringar, Bromma flygplats och omvandla kontorslokaler till lägenheter. Politiker i Stadshuset borde frigöra stadsbyggnadskontoret från det daterade dekretet att bygga till varje pris.

Det är skarpt läge och hög tid att tänka nytt. Inte ett träd till ska fällas!

Kerstin Holmberg, Farsta

Alamy

20 Globen byter namn för att hylla Avicii

Globen – eller Ericsson Globe som varit det fullständiga namnet fram till nu – byter -identitet och blir Avicii arena. Bakom namnskiftet står Stockholm Live och Tim Bergling Foundation. Tillsammans med en rad samarbetspartner ska de arbeta ihop mot psykisk ohälsa bland unga.

Den stora vita jättebollen i Johanneshov har varit ett riktmärke i Stockholm i över trettio år. Numera besöks den av en miljon människor om året.

Andreas Sand – vd för Stockholm Live där också Hovet, Annexet, Tele2 arena och Friends arena ingår – berättar att man i företaget en tid har talat om att använda Ericsson Globe som en plattform också för viktiga samhällsfrågor.

– Och det var avgörande för oss att hitta rätt sorts fråga, en som det fanns en logik och långsiktighet i, säger Sand när DN möter honom och Tim ”Avicii” Berglings far Klas Bergling intill den klotrunda arenan.

Varför beslöt ni er för ett namnbyte?

– När vi började tala om att samarbeta efter hyllningskonserten för Avicii i Friends arena i december 2019 så var en av insikterna att det behövdes en symbol för att kunna lyfta frågan om psykisk ohälsa. En symbol som tog steget långt bortom en tillfällig insats, svarar han.

– Det här är ju en byggnad som står i vått och torrt på lång sikt, den har redan funnits i 32 år nu.

Hur uppstod idén att använda en sport- och underhållningsarena till samhällsfrågor?

– Vår tanke var att göra något annorlunda, att utnyttja denna ikoniska byggnad som en symbol och megafon för en av vår tids stora samhällsutmaningar, säger Andreas Sand.

– Dessutom fanns det en stark koppling till Avicii – en Stockholmsson som gjorde sin första stora arena-spelning i Globen. Det passade helt enkelt väldigt bra, förklarar han.

Ett stort försäkringsbolag och en byggvaruhuskedja är samarbetspartner och ska bland annat arbeta med skolfrågor och idrottsföreningar i Sverige.

Klas Bergling understryker att stiftelsen Tim Bergling Foundation, som skapades efter sonens bortgång, också fortsätter sitt arbete kring psykisk ohälsa med insatser från bland annat Rädda Barnen, Mind, Suicide Zero och Bris.

– Jag tror att vi med den nya satsningen kommer att få ett fäste både i och utanför den här arenan. Vi vill bygga upp något kontinuerligt. Vi var rätt snabbt överens om att det här var rätt väg att gå för att ge frågan om psykisk ohälsa den tyngd som den behöver, säger Bergling.

– Ett nytt område som vi har i dag i Sverige är ju också barnfattigdom i vissa familjer. Narkotika och alkohol är något annat som vi kommer att jobba med.

Avicii arena ska fortsätta att huvudsakligen rymma musik- och sportevenemang. Men från och med nu också evenemang, sammankomster och arrangemang för skolklasser med fokus på den tilltagande ohälsan i samhället.

Den 5 december kommer årligen också en särskild musikgala arrangeras i arenan, utifrån hyllningskonserten för Tim Bergling på Friends arena för två år sedan.

Hur ska verksamheten finansieras?

– Det här är ett ambitiöst projekt och det behövs förstås pengar för att kunna sprida kunskap om de här frågorna. De som går in som partner känner att de får ut mycket av samarbetet, svarar Andreas Sand.

Din son Tim Bergling blir nu ett ansikte för stora och svåra samhällsfrågor, en verksamhet långt bortom hans musik.

– Jo, jag och min hustru har ju så klart funderat på detta. Men eftersom vi ganska snabbt tog steget att starta stiftelsen så tog vi också beslutet att tala öppet om psykisk ohälsa och självmord, säger Klas Bergling.

– Jag tror det här behövs nu, tillägger han och beskriver den stora respons som följde efter sonens bortgång.

En kraft som inte minst blev tydlig under hyllningskonserten där nära 60 000 slöt upp.

– Det var *väldigt* mycket kärlek överallt den kvällen – till och med i de fullpackade tunnelbanevagnarna, säger han.

På Tim Berglings hemsida, som öppnades efter hans död, berättade snart många fans om sina psykiska utmaningar och svårigheter och vad hans musik betytt för dem.

Vad var det i hans uttryck som berörde så många?

– Till att börja med var det ett enormt drag på hans konserter, säger han och ler.

– Jag hade ju länge lyssnat på hans låtar hemma, men också hans sätt att knyta ihop musiken på konserterna var fantastisk. Jag tror också att många kunde identifiera sig med hans sätt och sårbarhet, öppenheten.

Klas Bergling ser kombinationen av musik och samhällsfrågor som ett verktyg för att engagera många på ett djupare sätt.

– Kombinerar man underhållning i den här arenan tillsammans med arrangemang kring allvarliga frågor så tror jag att fler kan öppna upp inför den psykiska ohälsan i samhället. Att ämnet kan nå fler, säger han.

– Fast samtidigt tror jag att många kommer att prata om den här byggnaden som enbart Avicii arena. Inte bara när det handlar om de här stora frågorna.

Georg Cederskog

georg.cederskog@dn.se

Beatrice Lundborg

beatrice.lundborg@dn.se

Avicii.

Dj:n, musikern och producenten Tim Bergling – känd under artistnamnet Avicii – föddes den 8 september 1989 i Oscars församling i Stockholm.

Bergling började redan som 16-åring att sprida sina remixer på internetforum vilket ledde till ett skivkontrakt.

Som dj var han på 2010-talet med och och spred den elektroniska musiken globalt. Han rankades 2011–2015 som en av världens bästa dj:ar.

Han slog igenom 2011 med låten ”Levels”, som blev en stor internationell hit som följdes av debutalbumet ”True” (2013) som nådde topp 10-placeringar i fler än femton länder. Under sin karriär fick han två - Grammynomineringar.

Tim Bergling begick självmord i Muskat i Oman den 20 april 2018. Han var 28 år.

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Märta Stenevi
Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Genvägar

- Reformering av Arbetsförmedlingen
- Ordning och reda på arbetsmarknaden
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheterBostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Med mera

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.

Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från
- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxtSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

13 Parkerna börjar anställa sommarjobbare

Christer Fogelmarck, vd och koncernchef för Parks and Resorts som bland annat driver Gröna Lund, ser positivt på beskedet.

– Dagens besked om just parker är ju en oerhörd lättnad förstås. Nu får ändå alla parker öppna enligt Folkhälsomyndighetens föreskrifter. Nu kan vi fullfölja anställningar inför sommaren, säger han.

Gröna Lund kommer att genomföra ett ”genrep” den 1 juni för att se att verksamheten fungerar som den ska. Först dagen efter släpper parken på besökare.

Inledningsvis tillåter nöjesparken bara ett begränsat antal gäster. Målet är att man sedan ska kunna ta emot 3 000 personer när rutinerna har satt sig.

Christer Fogelmarck säger att regeringens besked också innebär att Skara Sommarland, Kolmården och Furuvik, som även de drivs av Parks and Resorts, kan öppna. Han tillägger att det också innebär att en stor mängd sommarjobb ska tillsättas.

– Vi har tyckt att beskedet kunde ha kommit tidigare. Vi behöver 14 dagar på oss för att anställa. Vi pratar om uppåt 1 500 sommarjobb på Gröna Lund.

På Kolmården handlar det om runt 900 sommarjobb, på Skara sommarland runt 600 och på Furuvik knappt 500. **DN**

15 Svenskt Näringsliv: ”Tusentals företag riskerar konkurs”

Tusentals företag i hotell- och restaurangbranschen har fått anstånd med att betala skatter under pandemin.

Men de pengarna måste företagen betala tillbaka nästa vår. Svenskt Näringsliv vill att företagen ska få flera år på sig – annars hotar en ”konkursexplosion” i branschen.

Bland alla de stöd som företag har fått under pandemikrisen finns även möjligheten att ansöka om att få vänta med att betala skatter och arbetsgivaravgifter.

Johan Kreicbergs, ekonom på Svenskt Näringsliv har i en rapport granskat vilka företag som har sökt skatteanstånd. En bransch sticker ut: hotell- och restaurang. Vart femte företag i branschen, drygt 6 000 företag, har sökt anstånd.

– Stödet är extremt koncentrerat till just hotell- och restaurang. säger Kreicbergs.

De samlade anstånden i branschen är på sex miljarder kronor, vilket är mer än 40 procent av rörelseresultatet i hela

branschen. Ingen annan bransch kommer i närheten av den siffran.

– Då ska man komma i håg att det är 20 procent av företagen i branschen som står för anstånden. Det är de företagen som ska betala tillbaka, påpekar Kreicbergs.

Och det här oroar honom – för i mitten av april nästa år ska anstånden företagen fick i fjol betalas tillbaka.

Restriktionerna har gjort att just hotell- och restaurang tillhör de hårdast drabbade branscherna av restriktionerna.

Visserligen finns en förväntan om att verksamheten kommer i gång till normal omfattning under andra halvåret och företagen dessutom kan tjäna pengar under första kvartalet nästa år.

Men det räcker inte, menar Kreicbergs. Hans analys visar att endast var sjätte företag kommer att klara av att betala tillbaka sitt anstånd i april.

– Men för runt 5 000 företag så kommer det att bli svårt, säger han.

– Jag har svårt att se att att det blir annat än en konkursexplosion i just de här branscherna om de tvingas att betala allt i april nästa år, tillägger han.

I sin rapport föreslår Kreicbergs en rad åtgärder för att underlätta för de företag som ska betala anstånden, bland annat att de ska få tre till fem år på sig. Ett annat förslag är att den så kallade

Företagsakuten – banklån med statlig garanti – förlängs och blir bättre lämpad för de företag som mest behöver den.

– En del företag kommer ändå gå i konkurs, det går inte att undvika, men vi kan i varje fall rädda en hel del företag och därmed jobb, säger Kreicbergs.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

17
Migrantarbetare: Vi utnyttjas av skogsbolag

Nästan alla som jobbar med att plantera och röja i skogen är utländska säsongsarbetare.

DN har talat med skogsarbetare som beskriver hur de lurats på lön, tvingas arbeta 60-timmarsveckor och utnyttjats.

– Svenskar borde veta att stor del av skogsnäringen bygger på exploatering av arbetare, säger en av dem.

Tallarna viker sig för vinden. Christina och Alex vandrar genom snåren med varsin röjsåg och fäller unga träd i rask takt. De kommer från Rumänien och befinner sig nu på ett norrländskt granplantage. De har jobbat för flera svenska skogsvårdsbolag och berättar att de har blivit utnyttjade.

– Att man är fattig betyder inte att man är dum. Men det är så många här behandlar en, säger Christina.

Skogsbruket är viktigt – inte minst för jobben på landsbygden, argumenterar många politiker och branschföreträdare. Men arbetskraften inom skogsvården – röjning och plantering – har under de senaste tjugo åren genomgått en stor omvandling. Den utgörs allt mer av inhyrda utländska säsongsarbetare.

Nu lockas årligen runt 5 000 utländska arbetare till den svenska skogen, bedömer GS-facket som organiserar skogsarbetare. De flesta kommer från Litauen, Polen, Rumänien och Ukraina. Endast 3 procent av säsongsanställda hos de största bolagen är från Sverige, enligt en rapport från forskningsinstitutet Skogforsk.

DN har träffat sju utländska skogsarbetare, i olika delar av Sverige. De vågar inte citeras med sina riktiga namn av rädsla för att inte få fler jobb.

Christina och Alex berättar att de för två år sedan arbetade för bolaget Skogsfrö i Skandinavien AB. Första månaden fick de den lön som utlovats – 25 000 kronor. De uppger att de arbetade hårt, upp till tio timmar om dagen. Andra månaden fick de bara 13 000 kronor, uppger de. De lämnade i protest. Kvar

fanns personal från utanför EU, beskriver de, som jobbade än hårdare: fler timmar och sex dagar i veckan.

– De stannade, trots den låga lönen. Det är hemskt, säger Alex.

Bolaget omsatte 16 miljoner kronor i fjol och anlitas av större skogsbolag och skogsägarföreningar som SCA, Holmen, Norrskog, Norra Skogsägarna.

”För oss är personalen mycket viktig och vi lägger stor vikt vid personliga relationer och allas välbefinnande”, skriver bolaget på hemsidan.

Det är certifierat av hållbarhetsmärkningen PEFC – där arbetsvillkor för skogsarbetare ska vara en viktig del: PEFC ska vara ett kvitto på att svensk arbetsrätt, kollektivavtal och arbetsmarknadens praxis följs. Dessutom har bolaget slutit kollektivavtal med GS-facket.

Vd David Zetterlund säger först till DN:

– Vi ger alltid lön enligt avtal, det måste vi göra, det har vi förbundit oss till.

Men vissa arbetare har fuskat, enligt honom – det finns körjournaler från företagsbilarna som visar att de inte varit i skogen fulltid.

– Jobbar man sex timmar om dagen tycker jag att det är rimligt att man får betalt för sex timmar. Vi hade ett arbetslag som gavs en varning om ogiltig frånvaro och då sade upp sig.

DN har bett om att få se journalerna, men nekats. Enligt Magnus Lindberg, avtalsansvarig på GS-facket, har en arbetsgivare inte rätt att ensidigt sänka lönen.

– Det bolaget gjort bryter i högsta grad mot avtalet, säger han till DN.

En annan rumänsk arbetare, Anton, beskriver att många han känner lånat pengar för att kunna ta sig till Sverige.

– Det kommer rekryterare från olika skogsbolag som lovar höga löner och folk satsar allt de har. I början får man en bra lön. Sedan blir den mindre och mindre och till slut kommer knappt någon lön.

En plantsättare, som är från ett europeiskt land, är rädd för repressalier – vi kan alltså inte kontakta bolaget han jobbar för. Han beskriver att han behövt jobba uppåt 60 timmar i veckan för att få sin avtalade lön på 19 000 kronor. Ingen i hans arbetslag har lyckats nå upp till målet på nära 2 000 plantor om dagen utan att jobba övertid, för att få ut sin avtalade grundlön, uppger han.

– Jag vet inte hur stor del av svensk bnp som kommer av skogen. Men svenskar borde veta att en grundläggande del av branschen bygger på exploatering av arbetskraft, säger han.

DN har tagit del av mannens anställningsavtal och facket konstaterar att det är olagligt – fler timmar än 40 anges som heltid. Dessutom följs inte kollektivavtalet: avtalad grundlön måste betalas även om antalet satta plantor inte nås.

I Sverige saknas regler om minimilön. Det är inte heller olagligt för arbetsgivare att kräva tillbaka lön, eller låta personal bo under usla förhållanden. Löner och villkor görs upp mellan fack och arbetsgivare genom kollektivavtal – enligt den svenska modellen.

Majoriteten av skogsvårdsbolagen som anlitas av större skogsägare är certifierade med hållbarhetsmärkningarna FSC eller PEFC som kräver bra arbetsvillkor. De flesta har enligt DN:s genomgång med GS-facket även kollektivavtal.

– Problemet är att avtalen och reglerna inte följs, säger Roger Johansson, ombudsman på GS-facket.

Enligt honom gör språkförbristning, särskilt när arbetare kommer från länder som Thailand och Kambodja, i många fall att det är svårt för facket att nå ut med information om arbetarnas rättigheter.

– Vi har väldigt svårt att nå ut till dem som behöver facklig organisering allra mest, säger Roger Johansson.

I många fall hotas eller skräms arbetare dessutom till att inte prata med omgivningen, enligt facket.

– Till oss sa en arbetsledare att det var farligt för oss att ta oss in till stan. Och det var Härnösand! säger rumänske arbetaren Anton och skrattar.

– Vår chef sa att om vi klagade över något öppet så skulle han se till att vi inte fick jobb någonstans, säger en annan arbetare.

När pandemin slog till i fjol fick migrantarbetare svårare att ta sig till Sverige, samtidigt som tusentals varslades om uppsägning. Det fanns därmed gott om arbetskraft – och arbete i skogen. Fler rekryterade inhemskt, enligt facket – som

konstaterar att lika många plantor som vanligt blivit satta i marken.

När Skogsforsk i fjol frågade de största skogsvårdsbolagen om varför inte inhemsk arbetskraft anställs, blev svaret: det är för krångligt – säsongen är längre än sommarlovet för skolungdomar. Jobbsökande hos Arbetsförmedlingen vill ha en fast anställning och bostadsort. Nyanlända flyttas runt av Migrationsverket.

Samtidigt anger bolagen att läget är kritiskt för att få lönsamhet. De stora skogsbolagen pressar priserna så att ersättningarna står stilla.

– Det är svårare och svårare att få allt att gå runt, säger Jonas Strandberg som driver firman Skogsjonas.

Vi möter honom en kylig klar dag på hans gård utanför Örnsköldsvik. Han har flera anställda från Rumänien, och beskriver att han erbjuder villkor och lön som faktiskt följer kollektivavtalet. Han har bland annat anställt par som slagit sig ned och bosatt sig i byn.

Konkurrenter finns som lägger anbud som han inte kan konkurrera med.

– Uppdragsgivarna vill ha det så billigt som möjligt, men undrar aldrig över hur det kan bli så billigt, säger Jonas Strandberg.

I ett annat svenskt skogsparti röjer Andrei med sin såg. Han berättar att han tidigare arbetat för bolaget Kvalitetsskog, där han blev inhyst med 14 personer i ett litet hus med ett badrum. Enligt honom var arbetsutrustningen gammal, skyddskläderna slitna med hål i. Arbetarna blev

blöta och frös, berättar han. Lönen minskade och kom mot slutet av säsongen inte alls, uppger han.

– Jag stred, ringde och tjatade och pratade med alla. Efter tre månader fick vi hjälp av facket och vi fick vår lön. Men det var inte bra. Det är sorgligt att de kan behandla folk som slavar, säger Andrei.

Kvalitetsskog Norr AB omsatte nära 29 miljoner kronor i fjol och ägs av Lennart Sjödin, som sitter i arbetsgivarorganisationen Gröna Arbetsgivares skogssektion. Det PEFC-certifierade bolaget har 10 anställda och runt 40 säsongsarbetare från Rumänien och Litauen. Parallellt driver han två bolag i Litauen, Kvalitetsskog Baltija UAB och Investfora AB, med kontor i huvudstaden Vilnius. Enligt litauiska register är snittlönen i Sjödins bolag drygt 14 000 kronor i månaden.

Sedan 2017 anställs alla som jobbar i Sverige i hans svenska bolag, uppger han till DN. Om att arbetare vittnar om att de bott dåligt och haft svårt att få ut sin lön, säger han att alla regler följs och alla hans anställda får lön enligt avtal. Även han menar att anledningen att vissa arbetare inte får avtalsenlig lön är att de inte jobbat fulltid.

– För vissa är det inte som de tänkt. Och sätter man sig i bilen och vägrar jobba fulltid så får man ju inte betalt för mer än de arbetade timmarna.

Är det vanligt att arbetare tar sig hit från Rumänien och Litauen och sedan vägrar jobba heltid?

– Nej, vanligt är det väl inte, men det händer. Många slutar i början av säsongen. Det är Sveriges tuffaste jobb att sätta plant. Det är inte alla som klarar det fysiskt och psykiskt. Men är man erfaren och duktig kan man tjäna riktigt bra med pengar, säger Lennart Sjödin.

Han uppger att ingen av hans anställda jobbar mer än åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan. Vissa av dem tjänar 35 000 kronor i månaden, uppger han. För det måste man sätta 3 300 plantor per dag – sju i minuten.

– Det är inte alls omöjligt, säger Lennart Sjödin.

DN har efterfrågat underlag för löneutbetalningar som han ger exempel på, men inte givits några.

En rapport från Arbetsmiljöverket som inspekterat över tusen små arbetsplatser i skogen 2013 visade stora brister.

Just nu genomför verket en ny omgång inspektioner. DN har genom källor tagit del av de första inofficiella, enskilda rapporterna – som alla avslöjar brister. I flera fall saknas bland annat koja – en plats att vistas inomhus i närheten av arbetsplatsen för arbetarna att värma sig, värma mat, byta kläder, ha första förbandslåda och tvätta sig – något som är särskilt illa för arbetare som inte kan tvätta händerna innan maten, efter att ha hanterat kemikalier och besprutade plantor.

I fjol kom Riksrevisionen med en rapport med sällsynt skarpa formuleringar. Statens insatser mot arbetskraftsexploatering brister – i alla delar. Inget skydd finns mot exploatering och

myndigheternas kontroller leder sällan till att utsatta får hjälp. Riksrevisor Helena Lindberg konstaterade:

– Ett grundläggande problem är att ingen myndighet har överblick över vilka som drabbas och hur många de är.

Bedömningen om att 5 000 migrantarbetare kommer årligen till Sverige, baserar GS-facket på arbetstillstånd för arbetare utanför EU (främst Thailand, Ukraina och Moldavien enligt Migrationsverket i fjol) och uppskattat antal migrantarbetare från EU.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Fakta. Uppmärksammade fall av utnyttjade arbetare

2012 beskrev Dalademokraten hur Stora Enso anlitat ett polskt bolag som betalade sina arbetare under kollektivavtalets minimilön.

2013 avslöjade SVT:s Uppdrag Granskning att kamerunska gästarbetare lurades på lön och jobbade under slavliknande förhållanden åt entreprenören Skogsnicke AB, som anlitades av SCA och Holmen.

2014 och 2015 berättade SR P4 och Dagens Arbete om rumänska gästarbetare i Dalarna som jobbade med usla löne- och arbetsförhållanden i skogen, bland annat för Sveaskog.

2016 drev GS-facket en rättsprocess för 72 kambodjanska skogsarbetare som tvingats sova på madrasser i ett stall, som levde under brist på mat och vatten och som inte fick ut full lön för sitt arbete, samtidigt som under-entreprenören de jobbade för försattes i konkurs. Efter facklig kamp fick de till slut statlig lönegaranti.

Fakta. Brottsligt att utnyttja arbetskraft

Arbetare som inte jobbar för arbetsgivare med kollektivavtal har ingen garanterad minimilön.

De flesta skogsvårdsbolag som anlitas av större skogsägare har enligt DN:s granskning kollektivavtal, det så kallade skogsavtalet, med skogsfacket GS.

Enligt skogsavtalet ska grundlönen vara minst 119 kronor i timmen för oerfarna plantörer, för röjare är siffran 124 kronor i timmen. Arbetstiden ska vara 40 timmar i veckan.

Arbetskraftsexploatering innebär utnyttjande av arbetskraft genom till exempel mycket låga löner, orimligt lång arbetstid och dålig arbetsmiljö.

Den som utnyttjar människor för arbete under mycket dåliga villkor kan dömas för människohandel för tvångsarbete eller människoexploatering enligt brottsbalkens fjärde kapitel.

18 ”Pandemin visade en ny väg för svensk försörjningsberedskap”

När pandemin slog till ställde vi i rekordfart om och producerade miljontals ansiktsmasker, skyddsförkläden, visir och annan skyddsutrustning. Nu har vi skissat på ett koncept att göra samma sak för framtiden – men mycket mer effektivt med rätt förberedelse, skriver vd:arna för ABB Sverige, Volvo, Saab och Mölnlycke.

DN. DEBATT 210518

Coronapandemin har tydliggjort att Sveriges civila beredskap måste förbättras och att vi måste kraftsamla tillsammans för att stå bättre rustade om en ny kris kommer. Men i stället för att blicka bakåt, bör Sverige utnyttja sin unika position som ledande industrination och bygga moderna, flexibla och digitala beredskapslösningar. Få sektorer vet bättre än industrin att det gäller att ställa om för den som inte vill bli omsprungen, och med de erfarenheter och lärdomar vi har från det gångna året vill vi inom industrin ge vårt bidrag till ett tryggare Sverige.

När pandemin slog till vände sig såväl regering som myndigheter till oss industriaktörer med frågan om vi skulle kunna hjälpa till att lösa vårdens akuta brister. Vi ställde i rekordfart om och utökade våra produktionsmiljöer för att producera miljontals ansiktsmasker,

skyddsförkläden, visir och annan skyddsutrustning. Vi delade med oss av kunskap i logistik och inköp, om hur skyddsutrustning och sjukvårdsprodukter fungerar, var svagheterna finns och hur säkerheten kan ökas.

Som stora aktörer med stark svensk förankring var det en självklarhet att göra vad vi kunde för att hjälpa till, men det var också frustrerande att se hur våra kompetenser hade kunnat göra mycket mer nytta om vi hade haft system och strukturer på plats, en tydlig mottagare, och upparbetade samarbetsformer, där varje aktör kunnat fokusera på det de gör allra bäst.

Ur lika delar vanmakt som vilja att göra mer föddes en gemensam idé hos Mölnlycke, Saab, ABB och Volvokoncernen. Hur skulle det vara ifall vi – fyra världsledande företag – kombinerade våra förmågor där Mölnlyckes kunnande kring medicinsk skyddsutrustning och globala försörjningskedjor, Saabs och Volvokoncernens högteknologiska produktions- och logistiksystem, ABB:s kompetenser inom optimering och automation, tillsammans skulle kunna lösa en del av försörjningsproblematiken genom produktion på beställning? Utifrån vetskapen att om vi i industrin lyckades ställa om och producera skyddsutrustning så snabbt och helt oförberedda, började vi skissa på ett koncept att göra samma sak – men mycket mer effektivt med rätt förberedelse.

Våra slutsatser blev:

1 Vi står redo att utveckla en helt ny typ av försörjningsberedskap. Tillsammans har vi erfarenhet och kunskap om hur vi säkrar tillgången på nödvändiga produkter och

insatsvaror vid en kris genom avancerad, flexibel, och omställningsbar produktion och lagerhållning. Vi förstår komplexiteten bakom komponenter och råmaterial för att tillverka de produkter som behövs, och vi har ägnat decennier åt att bygga upp flexibla, globala leverantörskedjor.

2 Flexibel och omställningsbar beredskapskapacitet går att översätta till fler sektorer än just vårdsektorn och skyddsutrustning. För att skapa en helhetslösning för Sverige skulle vårt förslag kunna skalas upp och breddas till alla relevanta sektorer och produktkategorier. Vi är övertygade om att fler aktörer skulle gå samman för flexibel beredskap och skapa den heltäckande försörjningsberedskap Sverige behöver och som vi saknat under covid-19-pandemin.

3 För att göra verklighet av detta krävs en gemensam kraftansträngning från offentliga aktörer och näringslivet, där den offentliga sektorn tar ledarpositionen och agerar kravställare. Det krävs för att sköta central styrning, inventera behov av lämpliga aktörer, finansiera utveckling av nya tekniska lösningar, testmiljöer och säkerställa tillgänglig lagring av produktspecifikationer och kritisk kunskap om processer.

Det är inte gratis. Men bygger vi framtidens beredskap på samverkan och smart produktion och lagerhållning finns också stora möjligheter till ökad nytta för båda sektorer. Tillsammans kan vi bygga kunskap, kompetens och förutsättningar som svensk industri behöver för att säkra utveckling av framtidens produktionsmetoder.

Vi är hoppfulla inför de initiativ som bland annat inrikesminister Mikael Damberg annonserat för att stärka svensk försörjningsberedskap för framtiden, och ser fram emot att tillsammans ta beredskapen in i framtiden genom att nyttja den fjärde industriella revolutionens löften för industriell produktion. Med samverkan, teknik och smartare utnyttjande av våra olika styrkor kan Sverige som ett litet land bli världsledande inom framtidens försörjningsberedskap.

Dennis Helfridsson, vd, ABB Sverige

Martin Lundstedt, vd och koncernchef, AB Volvo

Micael Johansson, vd och koncernchef, Saab AB

Zlatko Rihter, vd och koncernchef, Mölnlycke AB

18 ”De stora skogsbolagen väljer att blunda för exploateringen”

Skogsfacket GS anser att de stora skogsbolagen bör hållas ansvariga för att migrantarbetare utnyttjas i skogsbruket.

– De pressar priser och fortsätter att låtsas som att de inte vet, säger Magnus Lindberg, avtalsansvarig vid facket.

– Vi gör allt för att se till att alla regler och avtal följs, säger SCA:s kommunikationsdirektör Björn Lyngfelt.

Per-Olof Sjöö, ordförande för GS-facket som organiserar skogsarbetare, anser att det är de stora aktörerna inom svensk skogsindustri som bär det största ansvaret för exploateringen av utländsk arbetskraft i branschen.

Upphandlingsmyndigheten har identifierat branschen som en högriskbransch och gett särskilda rekommendationer och varningar till myndigheter – men även de stora bolagen känner till systemet, menar han.

– De stora skogsbolagen känner väl till vad som pågår, men väljer att blunda, säger Per-Olof Sjöö.

Enligt Per-Olof Sjöö pressar större skogsägare priserna på skogsvårdstjänster, som röjning och plantering, så hårt att det är nära omöjligt för seriösa entreprenörer, som vill följa skatteregler och ge avtalsenliga arbetarvillkor för sina anställda, att gå runt. Han tar upp att en rekordstor del av den svenska befolkningen, 187 000, samtidigt är långtidsarbetslösa.

– Vi är i ett läge där många går utan jobb och det här handlar om bolag som gör miljardvinster – Holmen, Stora Enso, Sveaskog, SCA. Men det finns inga pengar för goda arbetsvillkor för migrantarbetare. Det här är gamla och kapitalstarka svenska bolag som i offentligheten värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen, men i realiteten sänker de den. Det här hyckleriet är det som provocerar mig mest och det väcker frågan om

hur hållbart det svenska skogsbruket egentligen är.

Flera ombudsmän inom facket beskriver fall där de försökt påtala för större skogsbolag uppgifter om att vissa entreprenörer utnyttjar arbetskraft – men att det inte tagits på allvar.

I vissa fall har entreprenörer som ertappats gått med på miljonskadestånd i förlikning och då kommer fallen inte ut i offentligheten.

Arbetsgivarorganisationen Gröna arbetsgivares förhandlingschef Örjan Lenárd skriver i ett mejl att alla medlemmar är bundna av kollektivavtal och svensk arbetsrätt:

”Vi har under de senaste åren inte fått någon central framställan från GS-facket avseende förhandlingar om frågor som rör utländsk arbetskraft. I vår rådgivning och information till företagen är det självklart att vi informerar om vad som gäller enligt lag och gällande kollektivavtal. Därutöver har vi producerat partsgemensamt informationsmaterial översatt till olika språk.”

Skogsbolagen som DN kontaktat uppger alla att de gör allt för att förhindra regelbrott.

Statliga Sveaskogs inköpschef Mats Oja skriver i ett mejl att goda arbetsvillkor är högsta prioritet. Vid upphandling görs en helhetsbedömning om arbetsvillkor och möjlighet att fullfölja uppdraget på korrekt sätt:

”I dagsläget har vi inte några aktuella problem av den art du beskriver, men GS-facket är ständigt uppmärksamt på frågan och tar direktkontakt med inköpsavdelningen om och när de misstänker att personal har andra villkor

än de som entreprenören redovisar i sin tjänstedeklaration”.

Enligt Mats Oja har det förekommit att GS påtalat att en entreprenör kan ha brutit mot regler, och då har åtgärder vidtagits.

Stora Ensos skogstjänstechef Ida Enqvist-Bränngård uppger att bolaget kräver att entreprenörer är svenskregistrerade och följer lagar och regler. Årliga revisioner genomförs.

”Vi valde i vintras att avsluta samarbetet med en av våra större entreprenörer då det efter utredning visade sig finnas starka misstankar om missförhållanden”, skriver hon i ett mejl.

SCA:s kommunikationschef Björn Lyngfelt berättar att bolaget gör stickprovskontroller bland entreprenörerna:

– Vi kontrollerar att de som arbetar för oss har arbetstillstånd, vettiga villkor och avtalsenlig lön. Ibland åker vi ut till arbetslagen och försöker identifiera dem, kontrollera de rent fysiska förhållandena – att boenden och försäkringar finns på plats. Är entreprenören certifierad innebär det att även certifieringsföretagen gör kontroll av arbetarnas villkor.

Han håller inte facket med om att prispressen på skogsvårdstjänster är orsaken till problemen.

– Där är vi inte av samma uppfattning. Alla våra leverantörer önskar att våra ersättningar skulle vara mer generösa. Det finns naturligtvis förhandlingsmoment där vi försöker hitta effektiviseringsmöjligheter snarare än att höja priset. Vi har personer som jobbar heltid med företagsutveckling – många entreprenörer är

duktiga på skogsarbete men inte alltid erfarna företagare.

Magnus Lindberg, avtalsansvarig på GS-facket upprörs över bolagens svar. Han ser det exempelvis som ”häpnadsväckande” att Sveaskog uppger att facket inte ser några pågående problem.

– Vi meddelar hela tiden det vi ser: att hela branschen är prispressad och villkoren sönderdumpade. Förra året hade vi ett möte med Sveaskogs hr-chef där vi tydligt meddelade detta.

– Att Gröna arbetsgivare påstår att vi inte har några centrala förhandlingar om utländsk arbetskraft – det stämmer inte. Vi har ett pågående ärende om uteblivna ob-ersättningar för polska medlemmar på landets största skogsvårdsföretag. Men han har en poäng i att det inte blir så många förhandlingar som det borde vara med tanke på omfattningen av fusket.

Enligt uppgift till DN har fackliga ombud under DN:s granskning blivit ombedda av företrädare för bolagsledningen att gå i god för att bolaget inte anlitar oseriösa entreprenörer.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

18 Handlarna börjar se ljuset i tunneln

Handlarna ser för första gången på länge positivt på framtiden igen. Framtidsindikatorn för butikshandeln, all handel förutom livsmedel, ökar till 99,5 i maj, nära den neutrala nivån på 100, enligt Svensk Handels månatliga handelsbarometer. E-handlarna, som haft en betydligt bättre tid genom pandemin, ser fortsatt positivt på framtiden.

TT

18 Arbetslösheten fortsätter att falla

Antalet arbetslösa föll ytterligare förra veckan, med nästan 3 000 personer. Därmed var 420 666 inskrivna som arbetslösa hos landets arbetsförmedlingar, eller 8,1 procent av arbetskraften, enligt nya veckostatistiken. 500 personer varslades om uppsägning under den förkortade föregående veckan, ungefär lika många som veckan dessförinnan.

TT

19 Ministern ”förbannad” över att skogsarbetare utnyttjas

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) upprörs över att migrantarbetare utnyttjas i det svenska skogsbruket.

– Jag blir heligt förbannad, säger hon om DN:s avslöjande.

Eva Nordmark är från Norrbotten och har själv planterat skog. Hon beskriver hur hon blir illa berörd av DN:s artiklar, där arbetare från bland annat Rumänien berättar hur de lurats på lön, tvingats till övertid och jobbat under svåra villkor hos svenska skogsvårdsbolag.

– Man blir upprörd. Ingen ska utnyttjas på svensk arbetsmarknad. Här ska svenska löner och villkor gälla för alla. Vi har en modell där fack och arbetsgivare gemensamt kommer överens om spelreglerna genom kollektivavtal, och då måste arbetsgivarna se till att de följs, säger hon.

– Det här är viktigt både för att människor inte ska bli utnyttjade, men det handlar också om att undvika oseriös konkurrens – att seriösa företag slås ut för att andra fuskar eller till och med beter sig som ni rapporterat om.

I fjol kom Riksrevisionen med en rapport om att knappt någon kontroll alls fanns kring migrantarbetares villkor.

– Arbetslivskriminalitet är ett växande problem på svensk arbetsmarknad. Vi behöver öka kontrollerna och se till att höja ambitionsnivån – och det gör vi nu också, säger Nordmark.

Regeringen lade 18 miljoner kronor per år 2018–2020 på en gemensam satsning mellan flera myndigheter mot brottslighet inom arbetslivet. Från den 1 januari i år permanentades satsningen, och gavs ökade anslag med 30 miljoner kronor per år för fler kontroller.

Hittills har så allvarliga brister upptäckts, i 10 procent av alla kontrollerade arbetsplatser, att delar av eller hela verksamheten stängts – främst inom byggbranschen. Inom skogsbranschen är arbetsplatserna svår att hitta, konstaterade Arbetsmiljöverket i fjol.

Men myndigheternas arbete ger resultat, enligt Nordmark. De gröna näringarna har identifierats som en riskbransch, och i norr har skogsnäringen prioriterats.

Facket anklagar de stora skogsbolagen, som Sveaskog och SCA, för att blunda för exploateringen medan de pressar priserna. Ministern håller delvis med.

– Jag tycker att de stora skogsbolagen också har ett ansvar att se till att alla aktörer sköter sig. Alla seriösa företag och bolag har ett intresse av att se till att inte skumraskföretag konkurrerar ut seriösa bolag. Så kan vi inte ha det i Sverige. Det är ett ansvar för alla att städa upp i de här branscherna. Det är riktigt allvarliga brister som man finner.

Arbetslösheten ligger på drygt 8 procent och 188 000 personer är långtidsarbetslösa.

Man lyfter ofta att skogsnäringen är viktig för jobben på landsbygden. Samtidigt utförs alltså majoriteten av migranter. Vad säger du om det?

– Jag tycker faktiskt att det är orimligt att de här företagen tar hit så mycket arbetskraft från andra länder när det finns arbetslösa i Sverige. Jag vet själv att det krävs kunskap om markförhållanden och bra fysik. Vem som helst kan inte plantera – men vi har många nyanlända och långtidsarbetslösa som inget annat vill än att få en försörjning, och det finns möjlighet att utbilda för jobb i skogen.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Fakta. Skogsstyrelsen anställde nyanlända

Skogsstyrelsen fick under 2018 ett uppdrag av regeringen att anställa nyanlända och långtidsarbetslösa inom ramen för projektet Naturnära jobb.

Drygt 1 600 personer anställdes på myndigheten och utförde arbeten inom framför allt naturvård och förbättringar av friluftslivet.

Även 2020 gavs Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning, Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Arbetsförmedlingen uppdrag att genomföra en satsning på naturnära jobb för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Källa: Regeringen

19 Experter: Regeringen saknar en plan för politiken efter pandemin

Trots långa väntetider, ryckiga besked till företagen och varierad träffsäkerhet får regeringens krispolitik godkänt av Finanspolitiska rådet, som dock tycker att finansministern saknar en plan för att normalisera politiken efter pandemin.

Efter ett historiskt år av ekonomisk krishantering ger Finanspolitiska rådet tummen upp åt finansminister Magdalena Anderssons pandemipolitik. Mångmiljardrullningen i ekonomin har varit rätt. Det slås fast i en ny rapport från expertmyndigheten som leds av Lars Heikensten, tidigare riksbankschef och vd för Nobelstiftelsen .

– Det har blivit ganska lagom. Åtgärderna ligger inom ramverket och det finns resurser kvar att sätta in om det skulle behövas, säger han.

På flera punkter får regeringen samtidigt hård kritik. Den tillfälliga sänkningen av arbetsgivaravgifterna – en åtgärd som har kommit även pandemins ekonomiska vinnare till del – har varit slösaktig. ”Denna typ av åtgärd bör undvikas framöver till förmån för mer träffsäkra stödformer”, skriver rådet.

Bland stödprogrammen med större pricksäkerhet finns omställningsstödet, som bara har kunnat sökas av företag som drabbats av stora intäktstapp. Rådet påpekar att de åtgärderna har dragits med andra problem: Sena besked, långa handläggningstider och ändrade villkor sänker Finanspolitiska rådets omdöme om politiken.

– Vi är kritiska till de senaste förlängningarna av omställningsstödet, som kom sent. De här återkommande fördröjningarna har skapat onödig osäkerhet bland företagen, säger rådets vice ordförande Lina Aldén.

Kostnaderna för regeringens alla stödåtgärder landade under 2020 på ungefär 160 miljarder kronor. Och notan växer. Underskottet i de offentliga finanserna väntas stiga från 3,1 procent av bnp under förra året till 4,5 procent av bnp i år. Det blir i så fall det djupaste hålet i statsfinanserna sedan 1990-talskrisen.

Men summorna i sig innebär enligt rådet inget brott mot överskottsmålet. Målet säger att statsfinanserna ska visa ett överskott på en tredjedels procent av bnp – det gäller dock över tid, inte enskilda år.

– Under 2020 och 2021 har vi kraftiga avvikelser från överskottsmålet, men vår bedömning är att det har varit motiverat. Tanken är att man ska kunna anpassa sig efter läget och konjunkturbilden. Många av de här åtgärderna är temporära och faller också bort när ekonomin återhämtar sig, säger Lars Heikensten.

Han pekar i stället på två andra frågor som oroar Finanspolitiska rådet. Trots stora avsteg från budgetmålen har regeringen inte redovisat någon plan för att normalisera den ekonomiska politiken efter pandemin och återgå till överskott.

”Detta lever enligt rådets bedömning inte upp till ramverkets krav”, skriver rådet i sin rapport.

– Regeringen ska förklara vad avvikelsen beror på och hur den ska åtgärdas. Det är ett viktigt inslag i det finanspolitiska ramverket, säger Lars Heikensten.

Det andra orosmolnet på rådets himmel kommer från oppositionen, som genom ett utskottsinitiativ i riksdagen tidigare i vintras drev igenom nya utgifter i statsbudgeten.

Det har hänt två gånger tidigare under det senaste decenniet att riksdagen på egen hand – utan förslag från regeringen – fattat sådana beslut. Båda gångerna har det kritiserats av Finanspolitiska rådet. Praxis har nämligen varit att behandla budgeten i sin helhet.

”För varje gång det skett har det bidragit till att försvaga förutsättningarna för en sammanhållen budgetprocess”, skriver expertmyndigheten i sin rapport.

Heikensten är särskilt bekymrad av det senaste initiativet eftersom riksdagen fattade beslut om utgifter men inte någon finansiering:

– Vi är oroade över hur budgetprocessen påverkas av utskottsinitiativen i riksdagen. Det har blivit allvarligare och allvarligare. Man befinner sig på ett sluttande plan och det oroar rådet.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

19 Ministern ser ljuspunkter på arbetsmarknaden

Läget är fortsatt allvarligt på svensk arbetsmarknad, men det finns ljuspunkter, enligt arbetsmarknadsminister Eva Nordmark.

– Det är fler som går från arbetslöshet till jobb än som skriver in sig på Arbetsförmedlingen, säger hon.

Under mars och april har cirka 78 000 inskrivna på Arbetsförmedlingen fått ett arbete och 7 000 gått till studier.

Under samma period har cirka 63 000 skrivit in sig på Arbetsförmedlingen och antalet inskrivna minskar.

Det sker en återhämtning i svensk ekonomi och arbetsmarknaden visar stor motståndskraft, enligt Nordmark.

– Men det är samtidigt väldigt viktigt att se att arbetslösheten ligger fortsatt på en hög nivå, det är många branscher som drabbats hårt och långtidsarbetslösheten ökar, säger hon.

Skillnaderna i arbetslöshet är stora sett över hela landet. I Västerbotten är arbetslösheten sex procent medan den i Västmanland, Skåne, Gävleborg och Södermanlands län ligger på tio procent och högre.

– Jag har sagt tidigare att man ska söka sig norrut om man vill ha ett arbete och det gäller fortfarande, säger Eva Nordmark.

På en pressträff kommenterade hon också uppgifterna från Sveriges Radios Ekoredaktion att LO vill ha nya förhandlingar med Svenskt näringsliv om Las-uppgörelsen som LO sade nej till i höstas.

– Jag har hela tiden sagt att det är positivt ju fler som vill ansluta. Sen är det upp till LO att avgöra var man landar. Jag ser inga hinder för att LO skulle kliva in i

den här uppgörelsen, men det är en fråga för parterna på arbetsmarknaden, säger Nordmark.

Hon ser däremot inte anledning till att regeringen skulle göra några omtag med sitt arbete med uppgörelsen. Det arbetet väntas presenteras vid månadsskiftet maj–juni, enligt Nordmark.

TT

19 BNP-indexering av bränsleskatten fortsätter att vara pausad

BNP-utvecklingen kommer inte att påverka drivmedelspriset 2022. Regeringen och C och L har enats om att pausa den så kallade BNP-indexeringen av bensin- och dieselskatten nästa år, något som även gjordes i år. Dock kommer fortsatt inflationen, konsumentprisindex, att påverka skattesatserna. Bakgrunden till beslutet är att mer biodrivmedel gradvis ska blandas i bränslena. Biodrivmedel är än så länge dyrare. Pausen väntas därmed dämpa prishöjningen.

TT

19 Oenigt LO röstar om las-samtal

LO väcker på nytt frågan om delar av las-förhandlingarna med Svenskt Näringsliv. De 14 förbunden får säga sitt på ett extrainkallat representantskap.

Men styrelsen var inte enig i beslutet.

LO har beslutat att ånyo testa förhandlingsviljan bland paraplyorganisationens 14 förbund kring delar av de i höstas kraschade las-förhandlingarna, något som Sveriges Radio Ekot var först att rapportera.

LO:s pressavdelning bekräftar att styrelsen beslutat att kalla till ett extra representantskap, LO:s högsta beslutande organ mellan kongresserna, den 27 maj.

Men frågan är fortsatt kontroversiell. En källa uppger för TT att styrelsen inte var enig. Denna gång handlar det dock inte om hela las-uppgörelsen som Svenskt Näringsliv, tjänstemannakartellen PTK och de två LO-förbunden Kommunal och IF Metall skrev under i höstas, och som nu regeringen lägger sista handen vid för att göra lagstiftning av.

Det LO ska besluta är huruvida förhandlingar ska återupptas med Svenskt Näringsliv kring frågan om omställningsstöd.

– Det gäller för vår del att rädda det som räddas kan, säger Byggnads ordförande Johan Lindholm.

Han och LO motiverar beskedet med att det sedan tidigare gemensamma avtalet om omställning, som omfattar alla LO-förbund, därför måste omförhandlas.

”Det är oerhört viktigt att medlemmarna i alla LO-förbund får tillgång till en godtagbar omställning genom en kollektivavtalad omställningsförsäkring. Det nuvarande avtalet är inte längre optimalt när de nya reglerna börjar gälla”, skriver LO:s ordförande Susanna Gideonsson i ett pressmeddelande.

Johan Lindholm slår fast att det för Byggnads räkning absolut inte är aktuellt att öppna förhandlingarna

kring turordningsregler och anställningsskydd, som var de frågor allting sprack på i höstas.

– Vi tänker inte köpa trygghet i omställning med försämrat anställningsskydd.

TT

19 ”Om Sveaskog fortsätter avverka utrotas vår urbefolkning”

Statliga Sveaskog har nyligen presenterat ett nytt åtgärdsprogram för sitt skogsbruk. Av programmet framgår att bolaget inte minskar sina avverkningar, utan fortsätter i samma takt. Detta gäller även i samebyarnas renbetesmarker.

Sveaskog fortsätter också med samma skogsskötselmetod, med kalhyggen och efterföljande markberedning och plantering. Med andra ord, hotet mot de centrala förutsättningarna för samernas rennäring, biologisk mångfald och klimatet kvarstår.

För samerna får åtgärdsprogrammet med fortsatta avverkningar katastrofala följder. Enligt detta ska avverkningarna fortsätta i oförminskat omfång i renbetesområdet.

Om samebyn säger nej till avverkning vid samråd och vidhåller sitt nej kan Sveaskog i enlighet med gällande regler från den internationella organisationen Forest stewardship council (FSC) låta ärendet gå till ”medling”. Ordet är starkt missvisande, det handlar inte om medling. Sveaskog bestämmer enväldigt vad bolaget avser att avverka och bara informerar samebyn.

Det var i samband med den allmänna avvittringen i Norr- botten på 1800-talets senare del som de ärvda, redan av Gustav Wasa erkända, lappskattelanden försvann med ett pennstreck. I stället för äganderätt fick samerna bara nyttjanderätt med statens tillåtelse. År 1859 fick den statliga myndigheten Domänstyrelsen, sedermera Domänverket, uppgiften att förvalta statens skogar, dit lappskattelanden nu räknades.

I 160 år har staten huggit och tagit för sig, utan respekt för vår urbefolkning och deras rennäring. De senaste 20 åren är det statliga Sveaskog som tar vad man vill ha. Bolagets vd Per Matses och styrelseordförande Eva Färnstrand har nyligen deklarerat att man tänker fortsätta med det!

Sveaskog struntar i att skogsbruket gått så hårt fram att samebyarna inte längre har vinterbetesmark kvar för sina renar utan måste stödutfodra dem med pellets. Varje naturskog som bolaget sågar ner minskar vinterbetesmarkerna ytterligare. I Maskaure sameby samrådde Sveaskog 2019 och 2020 om 17 respektive 32 naturskogar, sammanlagt cirka 600 hektar.

Betet kan inte ersättas med plantager. Där hinner varken hänglavar i träden eller renlav på marken etablera sig tillräckligt innan nästa slutavverkning sker. Renarna svälter!

Utan vinterbetesmark går det inte att bedriva renskötsel. Om samerna inte kan ha sin renskötsel kvar, då har vi heller ingen urbefolkning kvar längre. Då har vi ”utrotat” den! Inser inte Sveaskog detta? 400 år av statliga övergrepp mot vår urbefolkning samerna får räcka!

Björn Mildh, ideell naturvårdare, Piteå

20 Fortsatt slopat fribelopp

Studenter ska kunna arbeta utan att förlora rätten till studiemedel. Det så kallade fribeloppet slopas för hela 2021, enligt ett beslut av regeringen och samarbetspartierna.

Fribeloppet, gränsen för vad man får tjäna utan att studiemedlet påverkas, slopas även under andra halvåret i år – perioden 1 juli till 31 december, enligt ett nytt förslag från regeringen och Centerpartiet och Liberalerna.

Syftet är att uppmuntra studenter till arbete i exempelvis vården där trycket på personalen är stort, enligt vice statsminister Per Bolund (MP).

– Det är särskilt viktigt framför allt under sommarmånaderna när vårdpersonalen behöver få sin välförtjänta semester, säger han.

– Det är många studenter som vill gå in och bidra och då ska vi ta bort alla onödiga hinder.

Syftet är att ingen ska behöva oroa sig för att inte få studiemedel på grund av arbetsinkomster. Det slopade fribeloppet gäller alla studenter.

– Det är bra att det är ett generellt undantag. Det är också många som vill börja studera och då ska det inte vara en begränsning att man har jobbat under det första halvåret, säger Per Bolund.

Regeringen har sedan tidigare avsatt 310 miljoner kronor för åtgärden. Bedömningen är att det kommer att räcka för att även täcka in andra halvåret 2021, enligt ministern.

TT

20 Ökad försäljning av Fairtrade

Efterfrågan på Fairtrade-märkta varor ökade under 2020 med cirka 11 procent. Totalt uppgick försäljningen till närmare fem miljarder kronor, bland annat efter en stor efterfrågan på choklad.

”Nu hoppas vi att den trenden håller i sig. Under våren har priset på kakao rasat i Elfenbenskusten, vilket ökar risken för ekonomisk utsatthet och barnarbete”, uppger Cecilia Ceder, vd för Fairtrade Sverige.

Även rosor tillhör storsäljarna, medan däremot kaffe tappat i takt med att hotell, restauranger och kaféer påverkats av coronapandemin, uppger Fairtrade Sverige.

TT

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Åsa Lindhagen
Finansmarknadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet
- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet
- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet
- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet
- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens skadereglingsnämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
-
- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Åsa Lindhagen

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Åsa Lindhagen områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
Länsstyrelser hör till regeringen

19 Ledare: Det måste gå att lita på att S och M håller hårt i plånboken

Det senaste året har radat upp dramatiska ekonomiska och finanspolitiska skeenden. Våren 2020 såg det ut som att botten var på väg ur världsekonomin. Andra kvartalet föll svensk bnp med rekordsiffran 7,6 procent. Finansminister Magdalena Andersson (S) sjösatte stödpaket med värde på mer än ett halvt decenniums reformutrymme. Budgetunderskottet var det största sedan finanskrisen.

Dramatiska är dock inte Finanspolitiska rådets slutsatser i sin utvärdering av det gångna året. Världsekonomin räddades tack vare historiskt stora penning- och finanspolitiska åtgärder. Den svenska regeringen gjorde sitt genom att agera snabbt och kraftfullt. Vissa stöd hade kunnat ges en mer träffsäker utformning, men det handlar snarare om lärdomar för framtiden än kritik av hanteringen.

Sådana slutsatser har redan levererats av en rad bedömare.

Analysen sticker däremot ut när det gäller framtiden. Många andra argumenterar för att det gäller att satsa – stimulanserna får för allt i världen inte bli för små, låga räntor gör att vi har råd att låna. Finanspolitiska rådet betonar i stället att Sverige måste tillbaka till en budget i balans, se till att hålla statsskulden på en låg nivå.

Rådet resonerar utförligt kring värdet av detta även om räntorna förblir låga under lång tid: De privata skuldbergen växer – i händelse av kris kan staten behöva agera krockkudde. Mindre marginaler för penningpolitiken betyder dessutom att finanspolitiken måste ta en större uppgift i lågkonjunkturer. Då är det dumt om krutet redan bränts av.

Till Finanspolitiska rådets argument kan läggas det uppenbara: räntorna kanske inte förblir så låga så länge som många tror.

Förra veckan gav nya inflationssiffror marknaderna skrämselhicka. Enorma stimulanser i USA ger efterfrågan en kraftig skjuts. Samtidigt fortsätter leverantörskedjorna att hacka. Till det kan läggas att det finns en risk för ökad protektionism i spåret av pandemin och större spänningar mellan Kina och väst.

Sticker inflationen i väg måste centralbankerna parera. Räntorna stiger.

Sverige klarar sannolikt även ett sådant scenario väl. Men det beror just på att vår skuld på runt 40 procent av bnp är förhållandevis låg.

De beska droppar som Finanspolitiska rådet delar ut gäller också hur politikerna hanterar det budgetramverk som är skälet till att vi har så pass välordnade statsfinanser. Såväl regering som opposition får sig en dos.

Det är inga problem att Magdalena Andersson har spenderat friskt under pandemin. Överskottsmålet gäller över en konjunkturcykel, inte ett budgetår. Men det kräver plussiffror när det ljusnar. Reglementet slår tydligt fast att regeringen ska staka ut en väg till sådana. Det har den inte gjort.

Oppositionen i sin tur, under ledning av Moderaternas finansministerkandidat Elisabeth Svantesson, har rivit och slitit i budgetpraxis. Tanken är att den ekonomiska politiken ska tas som en helhet, eftersom det annars alltid går att hitta majoriteter för en extra utgift, men oftast inte för en besparing. Men så sent som i våras beslutade oppositionen – M, KD, SD och V – att runda av regeringens budget med ett antal extra miljarder till kommuner och regioner.

Att V och SD inte bryr sig om budgetreglerna överraskar ingen. Men de två statsbärande partierna måste det gå att lita på. Inte minst inför perspektivet av vad som kan bli en komplicerad regeringsbildning nästa år.

Det kommer att vara lockande att lösa ut svåra knutar med statens kreditkort. Då gäller det att finansministern – oavsett om hon heter Andersson eller Svantesson – håller hårt i plånboken.

DN 19/5 2021

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

434 **Inrikes DN-artiklar 13 - 20 maj 2021**

435 Riksdagen och politiska partier

484 Statsrådsberedningen och statsministern

492 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

546 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

659 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

731 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

918 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1030 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1077 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1088 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1108

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna
De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelsers, kommuners och regioners verksamheter.

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer
Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. **Storstäder** - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. **Pendlingskommun nära storstad** - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

I systemet för mänskliga verksamheter ligger verksamheterna för demokrati i område 3 :

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Områdena 31-34 innehåller politiska vetenskaper som inte för politik utan bara studerar politiker och politik.

Området 35 innehåller verksamheter som förtroendevalda i allmänna val ägnar sig åt: folkvalda församlingar på olika nivåer. FN EU, riksdagar, kommuner och folkvalda regioner
.
Områdena 36-39 innehåller verksamheter som försöker påverka de förtroendevalda, i första hand politiska partier, politiska organisationer och personer.

Den svenska regeringen och kommunerna och regionerna ska ägna sig åt att undersöka vad som har gjorts, görs, kan göras och bör göras och vilka beslut som bör fattas. Riksdagen beslutar om vad de tre kategorierna ska ägna sig åt.

Kommunerna har lag för sina verksamheter och ska sörja för kommuninånarnas välfärd. Regionerna har vissa av delar av välfärden under sitt beskydd, huvudsakligen sjukvård och kommunikationer. De kan komma i konflikt med kommunerna när gränserna är suddiga.

För regeringen gäller att den ska se till välfärden i hela landet och kommer i konflikt med kommuner och regioner, bland annat ifråga om problem med coronasjukan, men mycket ifråga om socialtjänst för barn, gamla och personer med problem. Hushållen ska ha goda förhållanden och ha god service ifråga om gemnesamma saker, som utredningar, försvar, vägar, tillgång till bostäder, skolor, socialtjänst. handel och kulturella verksamheter o s v..

FN och dess organisationer, EU m m har krav på svenska förhållanden som den svenska regeringen måste beakta. Regeringen har mycket att bestyra och ska anpassa sig till både problem under och över regeringens nivå.

Regeringen består av departement och ministrar enligt följande :

Systemet för mänskliga verksamheter utom område 3

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer. 21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I omåde 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergipande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydele för demokratin.

I Sven Wimnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy6.pdf
gjordes en genomgåg av regionerna med följande slutsats

Slusats
Det kan vara lämpligt att ha
290 kommuner,
6 stora självständiga regioner,
21 länsstyrelser samt
6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.

.